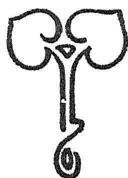
శ్రీ

ధర్మసారరామాయణము

కళాప్రపూర్ణ, కావ్యస్మృతితీర్థ:

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ విరచితము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్‌వారి

'వావిళ్ల' ముద్రణాలయమున

ముద్రితము.

1937.

మూల్యము 3-0-0.

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
AT THE 'VAVILLA' PRESS,
Madras.—1937.

శ్రీ

శ్రీపరమేశ్వరాయ నమః

కృతిసమర్పణోత్సవము.

నైవాకృతిః ఫలతి నైవ కులం న శీలం,
విద్యాపి నైవ న చ యత్నకృతాపి సేవా,
భాగ్యాని పూర్వతపసా ఖలు సంచితాని
కాలే ఫలంతి పురుషస్య యథైవ వృక్షాః. భర్తృహరి.

మహాశయులారా!

ప్రాగ్జనికృతతపస్సంచితములు భాగ్యములు. అవి ప్రయత్నైకసాధ్యములు కావు. కర్మసిద్ధాంతము ననుసరించి కాలమున ఫలించునవి. ఎట్టిగట్టిప్రయత్న మొనర్చిన నెందఱు తోడుపడిన నవి ఫలింపవని తెలిసికొనుట బుద్ధిమంతులలక్షణము. ప్రయత్నైకసాధ్యములే యనుకొనుట మూర్ఖులలక్షణము. దైవపౌరుషములసారము వలె నివియు గ్రహింపఁదగినది. కొందఱు ఆస్తికాభాసులు కర్మసిద్ధాంతము నవలంబించినట్లు నటించుచు నాస్తికాభాసులవలెఁ బ్రయత్నించుచుందురు. వారు రెండింటికిం జెడినరేవణునివంటివారు. విశ్వాసమూని భగవంతునిభంగిఁ గర్మమును నమ్మి దాని నాశ్రయించుచు నల్పఫలములఁగోరక భగవత్కృపనుగోరుచుండిన నది యతని యభివృద్ధికి హేతువగును.

ఏకార్యమునకును గర్మమే యాధారము. అది యదృశ్యరూపముకదా. ఎట్లు కార్యనిర్వహణదక్షమగునని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. "దైవమ్ మానుష రూపేణ" అనున్యాయ మిద్దానికి నుత్తరముగనే పుట్టినదని యెఱుంగుట లెఱుంగు. అదృశ్యపాశములం దగిలించి యాకర్మమే పిపీలికాదిబ్రహ్మపర్యంతముగల ప్రాణిసముదాయమును ద్రిప్పుచు నాడించుచుండును. ఎవ్వరిమూలమున నేకార్య మెట్టు లెక్కాలమున సాధింపవలయునో యట్లే సాధించును. కార్యవిముఖుఁడు తటాలునఁ గార్యసుముఖుఁడగుట, కార్యసుముఖుఁడు హఠాత్తుగాఁ గార్యవిముఖుఁడగుట మనము కన్నులారఁ గాంచుచున్నారముకదా. అట్లేల యుండవలయును? కర్మవశమున ననియే యుత్తరము రావలయుఁగాని వేఱుపద్ధతిని రాఁజాలదు. ప్రతిపక్షముఖపిథాన మొనరించి యేదోచెప్పిన నది సాధుసమ్మతమగుసిద్ధాంతముకాదు.

కర్మణైవ హి సంసిద్ధిమాస్థితా జనకాదయః,
లోకసంగ్ర... ...హ...

కర్మణో హ్యపి బోద్ధవ్యం బోద్ధవ్యం చ వికర్మణః,
అకర్మణశ్చ బోద్ధవ్యం గహనా కర్మణో గతిః.
యద్యహంకారమాశ్రిత్య న యోత్స్య ఇతి మన్యసే,
మిథ్యైష వ్యవసాయస్తే ప్రకృతిస్త్వాం నియోక్ష్యతి.
స్వభావజేన కౌంతేయ నిబద్ధస్స్వేన కర్మణా,
కర్తుం నేచ్ఛసి యన్మోహాత్కరిష్యస్యవశోఽపి సన్.

అనుగీతావాక్యములసార మెఱింగినచోఁ బై వ్రాసినది సత్యమని తోఁపకమానదు.

ఒకవ్యక్తి కొంతకాలము సర్వజనరంజకుఁడై యుండుట, కొంతకాలము సర్వజనామోదముఁ బడయకుండుట మనము గాంచుచున్నారము. అట్లేల యుండవలయు ? కర్మవశముననే యనవలయుఁగాని వేఱుకారణమున ననవలనుపడదు. పురుషునిభాగ్యము నావినమే "భాగ్యాధీనమతఃపరమ్" అని కాళిదాసు వచించెఁగదా. భాగ్యమనఁగా నదృష్టము. అది కర్మఫలముగాక మఱేమగును ? ప్రపంచమంతయుఁ గర్మనిబద్ధమనునదియే సర్వకాలైకరూపస్థితసిద్ధాంతము.

స్వే స్వే కర్మణ్యభిరతస్సంసిద్ధిం లభతే నరః,
స్వకర్మనిరతస్సిద్ధిం యథా విందతి తచ్ఛృణు. ౪౫
యతః ప్రవృత్తిర్భూతానాం యేన సర్వమిదం తతమ్,
స్వకర్మణా తమభ్యర్చ్య సిద్ధిం విందతి మానవః. ౪౬

అను నీశ్రీకృష్ణపరమేశ్వరోక్తి. కర్మసిద్ధాంతతత్త్వమును దానిననుసరించుపద్ధతిని దానివలనఁ గలుగుఫలములను దెలుపుచున్నది. ఇట్లు భగవదాశయ మొప్పుచుండఁగాఁ బౌరుషము ఫలించుననువిశ్వాసముకలదని వాదించు టెంతపొరపాటు ? పౌరుషము కర్మఫలముల నందుసమయమున ఫలించుటంజేసి కొందఱదియే ఫలదాయకమని పొరపడుట కవకాశము గల్గించినదని నాదృఢవిశ్వాసము.

కర్మము బ్రహ్మస్వరూపము. యోగులు తేజోరూపమునను, భక్తులు స్వాభీష్టనిర్మితరూపమునను, జ్ఞానులు జ్ఞానరూపమునను, ఉపాసకులు కర్మస్వరూపమునను భగవంతునే యారాధింతురు. ఈయారాధన భేదములన్నియు ఫలదానమున సమానములే. దృఢవిశ్వాసమున నారాధించిన వార లేమార్గము ననుసరించినను భగవత్కరుణకుం బాత్రులౌదురనుట యనిర్భేద్యసిద్ధాంతము. ఈసిద్ధాంతము నాశ్రయించియే కవు లభీష్టదైవమును భగవంతునిగా నెదనెఱనమ్మి సుశబ్దసుమంబులఁ బొందుపఱిచి పద్యగద్యహారముల సమర్పించి యారాధించి కృతార్థులౌదురు. ఈ యారాధనవిశేషముననే సత్కవులు

లౌకికానాం హి సాధూనామర్థం వాగనువర్తతే,
ఋషీణాం పునరాద్యానాం వాచమర్థోఽనుధావతి.

యన్నసూక్తికిం బాత్రులగుదురు. అనఁగా శ్రద్ధగలవారగుదురని భావము. వాల్మీకాదిమహాకవు లట్టివారేకదా.

ఈసిద్ధాంతము ననుసరించియే నేను ధర్మసారరామాయణమును వ్రాసితిని. రామచరిత్రమునకంటె సుప్రసిద్ధమగుకథ యొండొకండు లేదని నానమ్మకము. ఆసేతు శీతాచల మిది వ్యాపించియున్నది. హిమాలయకంధరాంతరముల నివసించుభిల్ల కుటుంబములందును శ్రీరామచరితము గేయరూపమునఁ బాడఁబడుచుండుట సార్వజనీనము. అట్టి శ్రీరామచరిత్రమును

యద్యదాచరతి శ్రేష్ఠస్తత్తదేవేతరో జనః,
స యత్ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే.

అనుభగవద్గీతోక్తి నాధారముగఁ గొని నాచేసిన స్మృతిపురాణేతిహాసచరిత్రములు ఫలించునట్టు లాయాయిభాగములందు నాయాధర్మములను జెప్పితిని. జానకీశ్రీరామచంద్రలక్ష్మణాదులవర్తనమే ధర్మశాస్త్రములు లోనగువాని కుదాహరణమనువిశ్వాసము కలవాఁడనుగాన నాయోపినంతవట్టు వదలక సందర్భముల ననుసరించి సదాచారములు మొదలగుధర్మకదంబమును వివరించితిని. మతభేదముల ననుసరించి శివవిష్ణ్వాదుల దూషింపరాదనువిషయము పలుతావుల నొక్కివక్కాణించితిని. ఒక్కవిషయమునే పలుతావులఁ జెప్పుట సమంచితము కాదని కొందఱందురు. నిజమే కాని మరలమరలఁ జెప్పినఁగాని మనస్సులకుఁ బట్టనివిషయములు కొన్నిగలవు. వానివిషయమునఁ బునరుక్తత యనుదోషము పాటింపరాదని నిరాఘాటముగఁ జెప్పవచ్చును. భగవన్నామసంకీర్తనముభంగి ధర్మకర్మకదంబము నెన్నిమాఱులు చెప్పినను దోషముగాక గుణముగనే పరిగణింపఁబడఁదగును. అట్లుచెప్పుట దోషమనుట యిన్ని యుపనిషత్తు లేలయన్న ప్రశ్నమువంటిది.

సీతారామాంజనేయము యోగమార్గమును దెల్పఁ గంకణముకట్టుకొన్న గ్రంథము. కలియుగమున నది సర్వజనోపకారకము కాఁజాలదు. ప్రవృత్తిమార్గమున ననేకభేదభావములు, సదాచారములు నిరర్థకములను నూహలు, శాస్త్రము లను పఠించుపద్ధతు లనుష్ఠేయములు కావనుతలంపులు, కాలానుసారముగా నలవాటులను మార్చుకొనవలయు నన్నయుద్దేశములు, భగవంతునినమ్మి స్వేచ్ఛాప్రవర్తనము నరికట్టుట పురోవృద్ధికిభంగముకదా యనువాదములు పెచ్చుపెరుఁగుచున్నవి. కావునఁ బామరుల కిట్టియిక్కట్టునఁ బ్రాచీనాచారముల, భగవదారాధనక్రమములు లోనగువానిని శ్రీరామచరిత్రము నాధారముగఁగొని శాస్త్రమర్యాదల నతిక్రమింపక

యశ్శాస్త్ర   వర్తతే కామకారతః,
న స సిద్ధిమవాప్నోతి న సుఖం న పరాం గతిం.

తస్మాచ్ఛాస్త్రం ప్రమాణం తే కార్యాకార్యవ్యవస్థితౌ,
జ్ఞాత్వా శాస్త్రవిధానోక్తం కర్మ కర్తుమిహార్హసి.

అను భగవదుపదేశమును నమ్మి యుద్యోగించితిని. కథావిషయమున నించుక మార్పు లుండును. అవి వాల్మీకిమహర్షి మతవిరుద్ధములుగావు. ఈవిషయమంతయు గ్రంథాది భాగమునఁ బెద్దలకు విన్నవించితిని.

గ్రంథము పూర్తికాఁగా నిఁక ముద్రణ మెట్లు సాగింపఁ దగుననుసూహ కలిగె. నెల్లూరుమండలపరిపాలకసభాధ్యక్షులు విద్వత్కవిప్రభువరవంశసంభూతులు విద్వత్సమ్మానతత్పరులు శ్రీ వేంకటగిరి రాజ్యపాలకులు, ఉముదేరాజహా లోనగుబిరుదములుగల విద్యావినోదులు నిరంతరాశ్రితపోషకులు నగు శ్రీరాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమారకృష్ణయాచేంద్ర బహదూరువారిని నెల్లూరునగరమున సందర్శించితి. ఏకాదశీవ్రతోపవాసశ్రములయ్యు నాయాశయము నెఱింగి తమపాఠశాలలకు నారచించిన సత్ప్రవర్తన మనుపొత్తముం గొన నవధరించి యుపాధ్యక్షులు, పరోపకారతత్పరులు విద్యాపక్షపాతులు నగు మ-రా-రా-శ్రీ, పొణకా గోవిందరెడ్డిగారి కావిషయముం దెలిపిరి. వారు సంతోషమున నంగీకరించి యుత్తరువు నొసంగిరి. తన్మూలమున రెండువందలయెనుబదిరూప్యములు నాకు లభించె. వానికిం బత్త్రములం గొని వావిళ్లముద్రణాలయమున ముద్రించితిని. ఏతద్విషయమున మ-రా-రా-శ్రీ, వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారిసాయ మపారము. దీనివెంట నిట్లే కలివిలాసము నెల్లూరుమండలపాలకసంఘసహాయమున ముద్రింపఁబడియె. ఏతద్విషయమున శ్రీశ్రీశ్రీ మహారాజులుగారికిని శ్రీయుత పొణకా గోవిందరెడ్డిగారికిని దక్కిన తత్సభ్యమహాశయులకు నాకృతజ్ఞతం దెలుపుకొనుచు వారిని సంస్మరించుచుందునని విన్నవించుచున్నాఁడను.

ఆచారమునననుసరించి ముద్రణముపూర్తికాఁగాఁ దరువాతిపని కృతిసమర్పణోత్సవమని యెల్లరయుల్లములఁ బల్లవించువిషయమే. రామాయణము శాంతిగ్రంథమని పెద్దలయాశయము. దీనాంధబధిరకుబ్జులకు నన్నదానము చేయవలయు ననుసూహ నాకుఁగలుగుటకు శ్రీమద్రామాయణమునఁగల

ప్రదేయాంశ్చ దదౌ రాజా సూతమాగధవందినాం,
బ్రాహ్మణేభ్యో దదౌ విత్తం గోధనాని సహస్రశః.

యీశ్లోకమే కారణము ఇక్కార్యము నెఱవేఱుటెట్టులని యూహలుపొడవుగాఁ బొడమసాగెను. కడపపురమున నిక్కార్యము సాగింపఁదలంచితినిగాని కాలమును భావముల ననుసరించి మానుట మంచిదనితోఁచె. ఒక్కతఱి నేకాంతమునఁ గూర్చుండి యూహించుచుండఁ దటాలున బళ్లారినగరము స్మృతిగోచరమయ్యె. వెంటనే యుదారస్వభావులు భాషాపక్షపాతులు ధార్మికులు నాయం దత్యంతప్రీతిగలవారు

రసికాగ్రగణ్యులునగు మ-రా-రా-శ్రీ, టి. రాఘవాచార్యులు, బి. ఏ., బి. యల్., గారికిని, నగురూరు నారాయణరావు, బి. ఏ., బి. యల్., గారికిని, వ్రాసితి. కొలఁది దినములకే సంతోషముం దెలుపు నుత్తరమువచ్చెను. బాహుమూలములఁ దట్టితిని. వారు సభ్యతానిర్ణయమునఁ గొంతకాలము గడపవలసినవారైరి. తుదకు నాంగ్లశకమున 9-1-38 అనఁదగు కాలమునకుఁ దుల్యమగు నీశ్వరసంవత్సర పౌషశుక్లాష్టమీ భానువారమని నిశ్చయింపఁబడియె. కథ శ్రీరామచంద్రునిది. దినము సదాశివునిది. వారము కర్మసాక్షియగుమార్తాండునిది. ఈమూఁడును గలియుటుత్తమమని భావించితి. మఱిమఱి సంభావించితి. ఏతత్సభాధ్యక్షులు మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిసార్వభౌమాంధ్రవ్యాసబిరుదాంచితులు మహాభారతాదిశతాధికగ్రంథకర్తలు శ్రౌతస్మార్తకర్మాచరణనిరతు లుదారస్వభావులు పరోపకారనిరతులు నగు బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారని తెలియవచ్చెను. ఇట్లు కుదురుట ప్రాగ్జన్మసుకృతఫలమని తలంచితిని. ఏతత్సభాకార్యనిర్వాహకులు పురపాలకోన్నత పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు పండితాదరణస్వభావులు విద్యాధికులు దేశభాషాభిమానులునగు శ్రీమాన్ మ-రా-రా-శ్రీ, కే. యస్. వేదాంతము, బి.ఏ.,ఎల్.టి., గారుగా నేర్పడుట మఱింత శ్రేయోదాయకమని సంతసించితి. అధ్యక్షులు కృష్ణమూర్తులు కార్యనిర్వాహకులు వేదాంతులు నగుటకంటె వాంఛింపఁదగిన దెద్ది? ఇక్కార్యమున బద్ధాదరులఁ బేర్కొంటినిగదా.

ఆయుత్సవమునకుఁ బ్రధానము బీదలకు నన్నదానమని తెలిపితినిగదా. ఆమహత్తరధర్మకార్యమునకుఁ బూనినవారు మ-రా-రా-శ్రీ, విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు వీ రార్యవైశ్యకులసంభవులు. అనేకసంస్కృతాంధ్రగ్రంథపరిశోధకులు. అనేకధర్మకార్యము లొనరించువారు. నిరంతరరామాయణ మహాభారతపారాయణాసక్తచిత్తులు. దత్తాత్రేయాదిభగవదవతారార్చనాదరులు. ప్రతివత్సరకృతభగవదారాధన విశేషసమయమృష్టాన్నసంతర్పితసహస్రాధికసద్ద్విజులు నగుదురు. అట్టివా రిక్కార్యమునకుఁ బూనుటయు మహానందజనకమే.

కవివారమహోత్సవము గురుశుక్రశనివారములు సాగెను శ్రీకృష్ణదేవరాయధర్మవరకృష్ణమాచార్య కోలచల శ్రీనివాసరాయకవిశేఖరులవర్ధంత్యుత్సవములు విశేషోత్సాహమున జరగెను. శ్రీకృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారే యధ్యక్షులు. నేను నాయుత్సవములం దిలకించితిని. భానువారముదయము ఎనిమిదిగంటలకు శ్రీవిట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారి హర్మ్యమునుండి శ్రీరామచంద్రరూపచిత్రితపటము ధర్మసారరామాయణ కలివిలాసగ్రంథద్వయము విప్రప్రవరవేదనాదములతో మంగళవాద్యపురస్సరముగా నుత్సవముసాగెను. ఉన్నతపాఠశాలను జేరెను. మ-రా-రా-శ్రీ, టి. రాఘవాచార్య ప్రభృతులు న్యాయవాదులు పౌరప్రముఖులు పెక్కండ్రు శ్రీయుత యం. గోపాలస్వామి మొదలియారుగారు లోనగుమాన్యులు నందుఁబాల్గొనిరి. అధ్యక్షులు మహా

మహామహోపాధ్యాయాదిబిరుదాంచితులు బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారు తమపీఠము నలంకరించిరి. వైదికపద్ధతిఁ బూజించి శ్రీరామచంద్రునిమ్రోలఁ గృతిసమర్పింపఁబడియె. పౌరాణికాగ్రగణ్యులు విజయనగరనివాసులు బ్రహ్మశ్రీ, సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రులుగారు రామావతారకథ నుచ్చైర్నాదమున "వీనులవిందై యమృతపుసోనల పొందై" యన్నట్లు శ్రోతలానందసాగరమున నోలలాడుచుఁ జిత్రప్రతిమలవలెఁ జూపట్టునట్లు సులలితవాగ్గుంభనలఁ జక్కఁగాఁ జెప్పిరి. వారివాగ్ధాటి గంగాప్రవాహమువలె నతినిర్మలమై శ్రోతలమనస్సుల నానందపరవశముల నొనర్చెను. శ్రీ రాఘవాచార్యులయనుమతి నందందుఁ గొన్నిపద్యములు చదువఁబడియె. కృతిసమర్పణోచితముగ నధ్యక్షమహాశయులు ముచ్చటించిరి. శ్రీయుత విట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగా రమూల్యకౌశేయాంబరప్రదానమున గ్రంథకర్తను సన్మానించిరి. ఉద్యోగమునుండి విశ్రాంతిగైకొనిన మ-రా-రా-శ్రీ, డబ్ల్యు గోవిందరావు బి. ఏ., గారు, కౌశేయవస్త్రము లొసంగి కృతికర్తను సత్కరించిరి. పదునొకండుగంటలుకాఁగా నధ్యక్షమహాశయులు సభనిలిపి మరల సాయంకాల మైదుగంటలకు సాగఁగలదని సెలవిచ్చిరి. తొలిదినమునఁ బాఠశాలాప్రధానోపాధ్యాయులు శ్రీవేదాంతము గారును, ఆదినము ప్రధానాంధ్రపండితులు సరసకవులు కావ్యతీర్థః విద్వాన్ బ్రహ్మశ్రీ, రావాడ వేంకటరామశాస్త్రులుగారు నుత్సవమునకు విజయంచేసిన పండితులకు నితరులకు మృష్టాన్నదానమున సంతృప్తిఁగావించిరి. కృతిసమర్పణసమయముననే దీనానాథాంధబధిరకుబ్జులకు సంతృప్తిగ నన్నదానమొనర్చి శ్రీవిట్టా శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు ధన్యులయిరి.

సాయంకాలము మహాసభ యారంభమయ్యెను. అధ్యక్షమహాశయులు ధర్మసారరామాయణ కలివిలాసములగుఱించి చక్కఁగా ముచ్చటించిరి. పిదప పాఠశాలాప్రధానాంధ్రపండితులు కవిశేఖరులు కావ్యతీర్థ విద్వాన్ బ్రహ్మశ్రీ, రావాడ వేంకటరామశాస్త్రులుగారును సంస్కృతోపాధ్యాయులు వేదాంతశిరోమణులు వేదాంతశాస్త్రవిషయకగ్రంథకర్తలునగు బ్రహ్మశ్రీ, కొరటమద్ది వేంకటరామశాస్త్రులుగారును గ్రంథద్వయసారముంగూర్చి విపులముగ నుపన్యసించిరి. నటకచక్రవర్తియని మహామహోపాధ్యాయ కళాప్రపూర్ణ కవిసార్వభౌమాంధ్రవ్యాస శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారిచేఁ గోరి పిలువంబడిన మ-రా-రా-శ్రీ, టి. రాఘవాచార్యులుగారు దేశభక్తులలోఁ బ్రధానులుగాఁ గవులు పేర్కొనందగినవారని సోదాహరణముగ నిరూపించుచునుపన్యసించిరి. రావుబహదూర్ జొన్నలగడ్డ పాపయ్యశ్రేష్ఠిగారిపుత్రరత్నములు మ-రా-రా శ్రీ, వీరన్నశ్రేష్ఠిగారు రజతపాత్రము సంధ్యావందనాదికమునకు నుపయోగింపఁ బారితోషికముగ నొసంగిరి. పాఠశాలయందు సహాయోపాధ్యాయులు సరసకవులునగు మ-రా-రా-శ్రీ, కప్పగల్లు సంజీవమూర్తిరావుగారు పద్యపంచరత్నములం బఠించి యంతకుముందుఁ దాము మహాకవి బమ్మెరపోతనపై రచించినపద్యరత్నముల నధ్యక్షులయు సభ్యులయు నానతింగొని పఠించి సభ్యుల నానంద

సరసతులనుగా నొసంగిరి. వారికవిత్వప్రౌఢిమను కెల్లరు మెచ్చిరి. బళ్లారిపురమున నిట్టి కవివతంసములున్న వారికహా యనగ నెంతధన్యమో యని యధ్యక్షమహాశయులు కరుణగొని మెచ్చుకొనిరి.

మహారాజశ్రీ కప్పగల్లు సంజీవరాయకవిగారు, బళ్లారి.

తే. శ్రీకరంబగువాణీ కృపాకటాక్షమునకుఁ బాత్రుఁడవగు భాగ్యమును గడించి
క్రాలు జనమంచి శేషాద్రి కవివతంస!, వశమగునె మాకు నీప్రతిభను గణింప. ౧

మ. పలుగ్రంథంబుల వ్రాసి, నల్దెసల శుభ్రఖ్యాతి నార్జించి, యూం
ధ్రులపై తీరనిభార మెంచి, నిబుధస్తోమంబు లగ్గింప భూ
స్థలిపై నిల్చితి; నీదుపే రొరుల కాదర్శంబుగా రాజిలన్,
గలచే పల్మరు నిన్నుఁబోలుకవు లీ కాలంబునన్ ధీనిధీ!. ౨

సీ. నీదివ్యధిషణ బ్రహ్మాదిముఖ్యపురాణవారంబు రచియింపఁ గారణంబు
నీరామమూర్తిపై నెనరు రామాయణం బారీతిరచియింపఁ గారణంబు
నీభక్తిభావ మీ వాభాగవతము నాతీరునరచియింపఁ గారణంబు
నీలోకహితచింత యాలోకవిభునవతారతత్త్వము వ్రాయఁ గారణంబు

తే. నీకళాప్రపూర్ణతయే యనేకలలిత, కావ్యరాజంబుల రచింపఁ గారణంబు
ఇట్టి నీవు రాయలసీమ నెసఁగుచుండు, ఘనత మాకందఱకు గర్వకారణంబు. ౩

ఉ. పెక్కుకృతుల్ రచించి పృథివిన్ వెలయించితి వానిలోన నొ
క్కొక్కటికిన్ సమర్పణమహోత్సవజృంభణ ముల్లసిల్లె; నం
దొక్కటిరెంటిఁ గొల్చు శుభయోగము మాపురి కిన్నినాళ్లకున్,
దక్కెఁ గొఱంతలేదిఁక గడుధన్యతఁ గాంచె బళారి నేఁటికిన్. ౪

ఉ. ఆయతగౌరవంబు, విభవాద్భుతి, సజ్జనకోటిమన్ననల్
మాయనికీర్తి నీ'కలి విలాస' కుమారియు, 'ధర్మసారరా
మాయణ' పుత్త్రియున్ గని సమానముగాఁ దమతోడఁబుట్టుల
ట్లీయవనిన్ రమేశుదయ నెప్పుడు వర్ధిలుచుండ్రుగావుతన్. ౫

బ్రహ్మశ్రీ ఘూళీ కృష్ణమూర్తిగారు, విద్వాన్, మునిసిపల్ హైస్కూలు,

సహాయాంధ్రపండితులు, బళ్లారి.

ఉ. పాయక వేదవార్ధి స్మృతిపర్వత మంచి పురాణధర్మశా
స్త్రాయత రజ్జుబంధముల నట్టె మథింపఁ గళాప్రపూర్ణ ల
క్ష్మీయుత ధీవిలాసములఁ జేకొని పుట్టినధర్మసారరా
మాయణమన్ సుధారసము మాకొసఁగన్ గవిరాజుఁ గొల్చెదన్. ౧

ఉ. మానితవర్ణ దివ్యపద • మాన్య సుభూషణయుక్త దిగ్దశా
స్థానసభాభిసన్నుత బుధార్పిత సర్వశుభార్థ ప్రాభవా
నూన వచోవిలాస సుమ • నోహర పావనగాథ చూపె మే
లౌనన నీకవిత్వరమ • యద్భుతనూ కలిదౌవిలాసమున్.

ఉ. వాణియె నీముఖాబ్జమున • వాసముచేసిన దట్లుగాక యే
ప్రాణికినైన నౌననఁగ • వ్రాయఁగ శక్యమె యిన్నికావ్యముల్,
బాణనిశిష్ట మీజగము • ప్రాయమునాఁబడె నాఁడు; నేఁడు నీ
వాణికి శిష్టమయ్యెఁ గవి • నల్లభ ! తెన్గుజగం బిసంతయున్.

ఉ. సోమునికాంతి భాస్కరుయ • శోవిభవంబును, సోమయాజిదౌ
నేమము, శబ్దశాసను న • నేకముఖోద్గత కావ్యరీతులున్,
గామిత కల్పుఁడైన సిరి • నాథుని సంపదలెల్లఁ గొల్లయై
నీమహితోక్తి నిల్చినవి • నీకిల సాటిగలారె ధీవరా!

తే. ఇట్టి కావ్యాళి మముఁ దని • యించుకొఱకు, నిట్టికావ్యాళి నీక రచి • యించుకొఱకు
నీమహామహుఁ జిరకాల • మిలను వెలయఁ,జేసి రక్షింపఁగా భక్తి • శ్రీశుఁ గొలుతు.

పిదప సధ్యక్షమహాశయులు గంభీరోపన్యాస మొసఁగి సభ్యమహాశయుల నానా సాగరరంగత్తరంగడోలికలనూఁచి వెలయఁజేసిరి. ఇట్లు లీకృతిసమర్పణమహోత్సవము జయప్రదముగా సాగించి పాఠశాలాప్రధానోపాధ్యాయులు మ-రా-రా-శ్రీ, కే. యమ్. వేదాంతము, బి. ఏ., ఎల్. టి., గారు సభాధ్యక్షులకు సభ్యమహాశయు లకుఁ గృతజ్ఞతం దెల్పుచు నుపన్యసించి యధ్యక్షులను గౌరవార్థముగ విద్యార్థికృతశిల్పసమన్వితహస్తాలంకారభూతదండవిశేషమునను, విద్యార్థిసమర్పిత వ్యాసపీఠప్రదానమునను సన్మానించిరి. రాత్రి యెనిమిదిగంటలకు సభ పూర్తిగావింపఁ బడియె.

కృతజ్ఞత.

ఏతద్విషయమునఁ దొలుత ముద్రణముసాగ నెంతయుఁ దోడ్పడిన శ్రీశ్రీశ్రీ రాజా వెలుగోటి సర్వజ్ఞకుమారకృష్ణయాచేంద్రబహదూరువారును మ-రా-రా-శ్రీ, ఖాణాకా గోవిందరెడ్డిగారును దక్కుంగల మండలపాలనసంఘసభ్యమహాశయులును సంస్మరింపందగినవారు. వారిసాయమే లేకయున్న నీముద్రణకార్యమే నెఱవేఱదు. మఱియు భాషోద్ధారకులు ఆశ్రితపోషణతత్పరులు నగు మ-రా-రా-శ్రీ, వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారు నాకృతజ్ఞతాపూర్వకవందనములకుఁ బాత్రులు. వారి యనుగ్రహముననే నేనొకఁడనుగా గణింపఁబడుచున్నవాఁడను. వారిసాయ మపార మనుటకంటె నెక్కుడు వ్రాయుభాష నాకురాదు. తరువాత నీయుత్సవము సాగింప నవకాశముకలదా యని వ్రాసినంతనే యద్దాని కంగీకరించి ప్రయత్నించిన

మ-రా-రా-శ్రీ, నగూరు ... యణరావు, బి. ఏ. బి. యల్ గారును నటకచక్రవర్తి మ-రా- శ్రీ, ... ఘవాచార్యులు, బి. ఏ., బి. యల్., గారును వంద్యులు.

కావ్యభారమును శిరస్సున ధరియించి చక్కఁగా నిర్వహించి ఖ్యాతిఁగాంచిన పాలకపాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులు సుగుణమణిగణభూషణభూషితులు ప్రసన్న కే. యస్. వేదాంతము, బి. ఏ., ఎల్. టి., గారు నానమస్కృతివితతి పాత్రులు. ... ర్యమునకుఁ బ్రధానాంగమనఁబడునది బీదలకన్నదానము దానిం జక్కఁగా నెఱవేర్చి యంతటఁ గృష్ణాపాదక కృతిసమర్పణోత్సవపరికరముల నొసంగి పేదసాదప్రహస్సరముగ సుష్టుభోజనము సేగించి యమూల్యకౌశేయముల నన్నలంకరించి యుపనంగితములపరోపకారకరణబద్ధకంకణులు సంస్కృతాంధ్రభాషాకోవిదులు భక్తాగ్రగణ్యులునగు మ-రా-రా-శ్రీ, కిట్టూ శేషప్పశ్రేష్ఠిగారు విశేషించి సంస్తవ్యులు. వారికిని బిఱుతప్రాయముగలవారయ్యు బుద్ధిని వృద్ధులై విద్వద్విశ్వాసమున సలరారుచు నాకుఁ బారితోషికమున నలరించిన మ-రా-రా-శ్రీ, జొన్నలగడ్డ వీరన్నశ్రేష్ఠిగారికిని వనసుజశ్రేష్ఠితల్లజాలకును నాకృతజ్ఞత నేతన్ముఖమున విన్నవించుకొనుచున్నాను. పెక్కుసంవత్సరములనుండి నన్నాదరించుచు నెన్నియోవిధములఁ దోడుపడుచు సమయమొదవినప్పుడెల్ల వస్త్రముల నమూల్యముల నొసంగి గారవించు మ-రా-రా-శ్రీ, డబ్బువ్ గోవిందరావు, బి. ఏ., గారు నాకు వంద్యులు. వీరుదోద్యోగమునుండి విరమించి వేదాంతగోష్ఠిని గాలముపుచ్చు భక్తాగ్రగణ్యులని మఱియొకసారి నమస్కరించెదను. ఏతత్కార్యభారమునఁ గొంతపాలుగొని నన్నాదరించుటయే తమ్మాద ... ంచి వెలయు కావ్యతీర్థవిద్వాన్ బ్రహ్మశ్రీ, రావాడ వేంకటరామ శాస్త్రులుగారు ... ను వంద్యులు. మఱియు మ-రా-రా-శ్రీ, ఉన్నతపాఠశాలపండితులు సంజీవమూర్తి ప్రముఖకవివతంసులు నాకు నిరంతరమువంద్యులు. ఇట్టి లిప్పట్టున బళ్లారిపురమహాశయులకు నాకృతజ్ఞతం దెలుపుకొనుచున్నాఁడను. పరమేశ్వరుఁడు వీరలకు నిరంతరారోగ్యభాగ్యాదుల నొసంగి కాపాడుచుండుఁగాక. త్రిలింగదేశమున నెల్లకాలము బళ్లారిపురవరవిఖ్యాతి నిష్కళంకతుహినమయూఖుని నీస డింగుచు వృద్ధిఁబొందుచుండుఁగాక. ఈగ్రంథముద్రణసమయమునఁ దప్పులుదిద్దుట లోనగు కార్యములకు నెంతయుఁ దోడుపడి కవియు గ్రంథపరిశోధకుఁడు సోదరుఁడు కడప పురపాలకపాఠశాలయందుఁ బ్రధానాంధ్రపండితుఁడునగు చి॥ కావ్యపురాణతీర్థ విద్వాన్ జనమంచి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశర్మ కేతన్ముఖమున నితోఽధికవిద్యావం సదాయురారోగ్యములుగలుగఁ బరమేశ్వరు నెదనిల్పి యాశీర్వదించుచున్నాఁడను. ఆరాత్రి నేనొక్కఁడనయుండ నీముద్రణమునకని పదునైదురజతముద్రికల గుప్తదానముగ నొసంగిన మ-రా-రా-శ్రీ, అయ్యగారి బుస్సెట్టిగారికి నాకృతజ్ఞతం దెలుపుకొనుచున్నాను. వీరు కణేకల్లు వాస్తవ్యులు. ఆర్యవైశ్యులు. పరోపకారనిరతులు. నే నేగ్రంథము వ్రాయుచున్నవాఁడనని తెలిపినను దోడ్పడుచుందురు. వీరికి భగవంతుఁడు సుఖసంపదఁగూర్చుఁగాక.

సాహసించి ధర్మవేత్తవలె నీగ్రంథమును వ్రాసితినని తూలనాడక శిష్యవాత్సల్యమునిచ్చి నాతప్పుల నెమకి నాకుఁదెలిపి నామూలమునఁ జక్కఁబఱపఁజేయు మహనీయమతివిశేషభూషితులు కరుణానీరధులు నగు పండితాఖండలుల కంజలిఁబట్టి వేఁడుచున్నాఁడను. ఈసభాకార్యమును జక్కఁగా నిర్వహించి నన్నాశీర్వదించిన మహామహోపాధ్యాయులు కళాప్రపూర్ణులు సుకవి సార్వభౌములు శతాధిక గ్రంథకర్తలునగు బ్రహ్మశ్రీ, శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రులుగారి నెంతయుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. నాలోపములమన్నింప సమస్తవిద్వత్కవివతంసముల వందనపూర్వకముగఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను. ఇంతకంటె విశేషించి వ్రాయఁదగిన విషయములు నాకులేవు. పరోపకారసంతతవ్రతుల నింతకంటెఁ బ్రార్థింప నక్కఱయును నుండదు.

ఇట్లు విన్నవించు విద్వత్కవిపాదభక్తుఁడు,

జనమంచి శేషాద్రిశర్మ.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

పీఠిక

బ్రహ్మశ్రీ, కావ్యస్మృతితీర్థ కళాప్రపూర్ణ జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు బ్రహ్మాండపురాణ శ్రీమద్రామాయణ బ్రహ్మపురాణాదులు పద్యాత్మకములుగా నాంధ్రీకరించియు, శ్రీకృష్ణావతారతత్త్వ శ్రీరామావతారతత్త్వాదులగు గద్యాత్మకకృతులు నిర్మించియు ఖ్యాతిగడించినవారనుట యాంధ్రలోకమునకు విదితము. శ్రీరామకృష్ణభక్తులును మాతృభాషాసేవాలాలసులు నాంధ్రకవిత్వదీక్షితులు నగు శ్రీశర్మగారిపుడు నూతనముగాఁ దెలిఁగించి యాంధ్రపాఠకలోకమునకు సమర్పించిన యీమహాకృతి ధర్మసారరామాయణము.

తారకమంత్రమైన శ్రీరామనామ మెపుడు భూమిపై వెలసెనో కాని, అది నాఁటినుండి నేఁటివఱకు నొక్కరీతిగా భరతఖండమంతట భక్తులను గవులను బరవశులను గావించుచునే వచ్చుచున్నది. తొల్లి సంస్కృతమునందును, పిదప వివిధదేశభాషలందును బూర్వు లెందఱో శ్రీరామచరితమును వర్ణించియున్నను, తరువాతివారును వారితరువాతివారును గాలక్రమమున శ్రీరామగుణకీర్తనము నెన్నిభంగులనో కావించుచు వచ్చుచున్నారనుటయే తారకనామ మప్రతిమాన మనుచు దాని మహత్త్వమును జాటుచున్నది. అందుకే మురారిమహాకవి యనర్ఘరాఘవమున నిట్లని యున్నాఁడు:

"యది క్షుణ్ణం పూర్వై రితి జహతి రామస్య చరితం,
గుణై రేతావద్భి ర్జగతి పున రన్యో జయతి కః."

రామకథాశ్రయములై యసంఖ్యాకములుగా నుదయించిన బహువిధకావ్యములమాట యటుండ రామాయణనామమున నావిర్భవించిన వెన్నో కనఁబడుచున్నవి, వినఁబడుచున్నవి. ఆనందరామాయణమనోహరకాండము, రామాయణము లెన్నియని ప్రశ్నించుకొని వాల్మీకిరామాయణము తరువాత వెలసిన యోగవాసిష్ఠ హనుమ దధ్యాత్మ నారద లఘు బృహ దగస్త్య ధర్మసార వృత్తబ్రహ్మ భరద్వాజ శివ భరత దేవీ గుహ్యక మంగళరవి పులస్త్య విశ్వామిత్రసుతీక్ష్ణ సుగ్రీవవిభీషణాది సంజ్ఞల వెలసిన ముప్పదిరామాయణములను బేర్కొని,

"ఏవం సహస్రశ స్సంతి శ్రీరామచరితాని హి,
క స్సమర్థోఽస్తి తేషాం హి సంఖ్యాం వక్తుం సవిస్తరమ్."

అనుచు రామాయణములు వేలకొలఁది వెలసినవని వక్కాణించినది. ఇట్లు వెలసిన వన్నియు వసిష్ఠవిశ్వామిత్రభరద్వాజాదుల పేళ్ల నన్యు లాయాకాలముల రచియిం

చినదని యూహింపఁదగునుగాని, పేళ్ళుమాత్రే యాంచవసిష్ఠవిశ్వామిత్రాగస్త్యాదులే త్తరరామాయణకర్తలని భ్రాంతిపడరాదు. బహువిధములైన యీ పురాణములలోనే యనేకములైన రామాయణములును, క్రీస్తుపూర్వ మొకటి రెండు శతాబ్దులు మొదలుగాఁ గ్రీస్తుశక మాఱేడు శతాబ్దులలోపల భిన్నభిన్నకాలముల నుదయించిన వని నిరాసింపకుగా భావింపనగునుగాని, వీనిలో నేది యెంత పాతదనుట యను విషయము పూర్తి మభేద్యము. వీనిలో నొక్కొక్కదానియందు భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యాది విషయములలో నొక్కొకటి విశేషముగా వర్ణితమైనను, అన్నిటను ప్రధానమైనది రామచరితమే. అట్టి యీ యర్వాచీనరామాయణములలోని విభిన్న సామగ్రులకును నన్నిటికీని మూలము శ్రీమద్వాల్మీకిరామాయణము.

"వాల్మీకినా కృతం యచ్చ శతకోటిప్రవిస్తరం,
తత్సర్వేషామాదిభూతం మహామంగళదాయకమ్,
శేషభూతం చతుర్వింశత్సహస్రం ప్రథమం స్మృతమ్"

అనుచు వాల్మీకిమహర్షి తొలుత శతకోటిగ్రంథమైన రామాయణము రచియించి, తరువాత దానికి శేషముగా, ఇరువదినాలుగువేల గ్రంథమగు నీ శ్రీమద్రామాయణము నిర్మించెననియు, తక్కిన నానారామాయణములు దాని ప్రథమమునుండి వచ్చినవని, పురాణాదులును, ఆనందరామాయణాదులును చెప్పుచున్నవి. కాని, వాల్మీకి కల్పించిన గ్రంథ రామాయణ మొకటి మొట్టమొదట రచియింపఁబడినట్టి నిదర్శనము కాదు అది రామకథామహత్త్వప్రశంసాపరము. ఈ రామాయణము క్రీస్తుపూర్వము పన్నెండవశతాబ్దిలో నుదయించిన దనియు, దీని కాలము ... నము పాత్రాచితి మొదలగు బహువిషయములు నాదియుండిన సమగ్రమైన ... చరిత్ర ద్వితీయసంపుటములో సవిస్తరముగా ఒప్పించి చూపినాను. రామాయణజీవభూతమైన దీనియందంశము ... ఇంకొక్క విశేషవిషయము:

వేదములకుఁ దరువాత నూతనచ్ఛందోమయమైన కావ్యమునకు ప్రశంస కెక్కిన వాల్మీకిరామాయణమున కితిహాస మనెడి పేరు పురాణాదిప్రసిద్ధము. ఋషిహాపారంపర్యోపదేశః, అస్మిన్నాస్తే, ఇతిహాసః అనఁగా గురుపరంపరచే నుపదేశింపఁబడుచువచ్చిన పురావృత్తమని యర్థము. వాల్మీకిమహర్షి, రామకథ నితిహాసమనుటం బట్టి యిది యతనినాటికే బహుపురాతనవృత్తమై యతనికి గురుపరంపరోపదేశముగఁ దెలియవచ్చినదని భావింపవలెనుగాని, ఉత్తరకాండవృత్తాంతమును విశ్వసించి వాల్మీకి శ్రీరామునినాటివాఁడనిమాత్రము భావింపరాదు. మఱియు, ఋగ్వేదదశమమండల తృతీయసూక్తములోని

"భద్రో భద్రయా సచమాన ఆగాత్ స్వసారం జారో అభ్యేతి పశ్చాత్,
సుప్రకేతైర్ద్యుభిరగ్నిర్వితిష్ఠన్ రుశద్భిర్వర్ణైరభి రామమస్థాత్"

అను ఋగ్వేదమంత్రమున కొందరు సీతారామకథాపరముగా నర్థము చూపి, రామాయణకథ ఋగ్వేదమునందు గూడ నున్నదనెడి యభిప్రాయము సూచించిరిగాని, యది సరిగాదు. వైదికులు, ఋగ్వేదసూక్తములోనిది. సాయణాచార్యులు దీని నగ్నిపరముగానే భాష్యము వ్రాసిరి. అదిగాక, వేద మకర్తృకము స్వయంప్రకాశ మనాది యనాదిపూర్వాపరకాలమయము, వేద మీశ్వరప్రతీక మనాది యపౌరుషేయ మనెడి యభిప్రాయమునకు భంగము, వేదము పుట్టిన తర్వాత వెలసిన భౌతికసృష్టి లోని విషయమునకు చెందిన కథ ఉండజాలదు కదా! సృష్టిప్రతికల్పము యథాపూర్వముగా నిర్మింపబడినను గతించిన పూర్వకల్పములోని రామాదంత మోకల్పము వేదములో నిర్దిష్టమైనదనుట పొసగదనవచ్చునేమో కాని, ఈశ్వర నిశ్వసితమగు వేదమునకు కాలాతీతములగు నిత్యత్వలక్షణములుండ గలవని దాని నిత్యత్వమునకే భంగము కలుగును. శ్రీరాముడీశ్వరుడని యైనను దతనిత్యత్వము వేదమున నిర్దిష్టమగుటయే కారణమని యందురేమో కాని, శ్రీరాము డీశ్వరావతారమని కాని సాక్షాదీశ్వరుడని కాని అదిగాక యితని వృత్తాంతమంతయు సుస్పష్టముగా నుపనిషత్తులలో నున్న సాకల్యముగా సంపాదించి వివరించి బోధింపబడినట్లుము గాని, యిది వేదవిహితమనియో వైదికమనియో భావించుటలేదు. అందుచే నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చినది వేదములోనిదనుట పొసగదు. కావున శ్రీరామకథ మనకు వేదమందుండినది యనుటకు ప్రమాణము లేదుగాని వేదము లనుకొన్నవన్నియు తెలియదు.

శ్రీరామకథ యెప్పటిదని తెలిసికొనిన తెలియకున్ననేమి? వాల్మీకినోట వెల సినయది లోకమునకు మహోపకారమైనది.

"వేదవేద్యే పరే పుంసి జాతే దశరథాత్మజే,
వేదః ప్రాచేతసాదాసీత్ సాక్షాద్రామాయణాత్మనా"

అనుచు బ్రహ్మాదిదేవపురాణాదులు దానిని వేదముగా స్తుతించినవి. అందులకు గారణ మందున్న పవిత్రమైన రామచరిత్రమే. శ్రీకృష్ణావతార మాశ్చర్యకరముగా నెడనెడ నాత్మమాయాలీలలం జూపుచు శ్రీకృష్ణుడు భగవంతుడనెడి భక్తిభావమును బ్రాహ్మలోకమునకు గలిగించినది. శ్రీరామావతార మట్లుగాక, యుత్తమమానవ శీల మెక్కువగా జూపుచు సజ్జనులకు రాముడు భగవదవతారమనుబుద్ధి పుట్టించి నది. పితృవాక్యపరిపాలనము, భ్రాతృప్రేమము, ఏకపత్నీవ్రతము, శిష్టరక్షణము దష్ట

సంహారము మొదలుగాఁగల ధీరోదాత్తనాయకలక్షణములే యతఁడు సత్త్వమూర్తి ధర్మస్వరూపుఁ డనుటకు హేతువులు. అనుగుణముగ నతనే యతఁడు జగదుదాహరణమైన యుత్తమమానవపాత్రమగుచు జగదారాధ్యమైన భగవదవతారమయ్యెను. అందుచేతనే వసిష్ఠవిశ్వామిత్రాదిమహర్షులతనిని లౌకికశిష్యునిగా భావించినను మనస్సున నీశ్వరుఁగానే స్మరించిరి.

మహావీరుఁడు మహోదారుఁడునైన శ్రీరాము నట్లు సకలసద్గుణపుంజముగా భగవద్గుణగంభీరముగా నభివర్ణించిన వాల్మీకిరామాయణ మాధారముగా నుదయించిన బహురామాయణములలో నధ్యాత్మానందరామాయణాదులు కొన్ని రామకథ చాటునఁ బరతత్త్వమును బోధించినవి. వాల్మీకిరామాయణమందు వ్యంగ్యముగా నున్న ధర్మము నీధర్మసారరామాయణము వాచ్యముగాఁ జేసి తనపేరు సార్థకము గావించుకొన్నది. ఇందు సీతారామాద్యుత్తమపాత్రముల యెల్లమాటలందును సమాచరణయోగ్యమైన ధర్మము మూర్తీభవించి గోచరించుచునుండుటయే యిందలివిశేషము. ఇక గ్రంథవిస్తరమేల?

గ్రంథవిషయమా జగత్ప్రసిద్ధము. గ్రంథకర్తయగు శర్మగారా త్రిలింగదేశమునకుఁ జిరపరిచితులు. శర్మగారికవిత్వము ధారాశుద్ధిగలిగి మృదుమధురముగా నుండునని చెప్పుట సిద్ధకథనము. విశ్రాంతిగోరుచున్న వయస్సులో భక్తిశ్రద్ధలతో నింతపెద్దగ్రంథము నిర్మించుట యాంధ్రభాషభాగ్యము. భాషాభిమానులందఱును దీనిం జదివి, స్వయముగా భక్తులై భక్తులకు రామకథామృతము నిట్లు పంచిపెట్టుచున్న శ్రీశేషాద్రిశర్మగారియుద్యమమును సార్థకముగావింతురు.

విశాఖపట్టణము,
14-9-37

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్కళాశాలాసంస్కృతాంధ్రాధ్యాపకుఁడు.

శ్రీ

నవీన సమాలోచన

లోకోపకారమే భగవత్సేవ యని యోగీంద్రులైన కాలజ్ఞులు మహర్షులు ప్రాచీన కాలము దలంచి, యందలి విశేషతత్త్వమును, యిది వేయిడగు శాస్త్రమని నిశ్చయించి పరమాత్మయొక్క నిశ్వాసములని, వాని గ్రాంథిక వేదములఁ బరిష్కరించుకొని స్మృతిపురాణేతిహాసములను రచించి మనకుఁ బ్రసాదించిరి ఆ మహానీయు లెక్కాడ్యము జేయకయుండిరే నింతకన్నఁ గొంపయుండెనో చెప్పవలయునుకాదు అవి మానవులఁ జక్కదిద్దఁజాలు ననిరి వేదశాస్త్రములు కథారూపములుగాఁ జను లయల నాకర్షింపఁజాలవని యెంచియో, సామాన్యులవాని జలింపఁజాలరనియో, యందలి ధర్మసూక్ష్మములనే కథారూపములుగ వ్రాసిన నెల్లరుఁ జదివి తత్సారమును గ్రహింతురని తలంచియో, పురాణేతిహాసములను రచించిరని యూహింపవచ్చు కావ్యసృష్టికిం గడంగినవారిలోఁ దొలుతఁ బేర్కొనఁదగినమహానీయుఁడు వాల్మీకి మహర్షియని పెద్దలభావము ఇమ్మహాముని ముఖకమలనిర్గళవినిస్సృతమకరంద ప్రవాహమే రామాయణము దీనిమహత్త్వమును బలువురు పలువిధముల వర్ణించిరి చతుర్వేదము లందుఁ గలవనిరి కాని చతుర్వేదసారమని కొందఱనిరి ఏమైన నేమి? ప్రజల కాధ్యాత్మికసుఖము నిడఁజాలి భగవత్పథమునకుఁ బ్రపంచకవాఙ్మయమునం దధికగౌరవము స్వీకరించిన గ్రంథరాజిలో, నిది మొదటిదన్నఁజాలు

ఆర్షరామాయణము దేవభాషయందుండుటచే నెల్లరకు సుబోధముగామి మహాత్ము లితరభాషలకు దాని మార్చిరి తెనుఁగున శ్రీరామచరిత్రములు పెక్కులు గాన్పించుచున్నవి భాషాంతరీకరణమున నొక్కొక్కరొక్కొక్కపద్ధతి నవలంబించి వారివారికిం దోఁచినట్లు వ్రాసిరి కాని మూలమునకు సరియగు భాషాంతరీకరణము, లేదు ఒకటిరెండో గలవు అందు గోపీనాథరామాయణము, ఆంధ్రవాల్మీకిరామాయణము, ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము లని చెప్పవచ్చును ఇందేదిసరియగుభాషాంతరీకరణ మనుట ప్రస్తుతముకాదు

ఈరామాయణములలోఁ గడపటిది యగునాంధ్రశ్రీమద్రామాయణమును రచించినవారు కావ్యస్మృతితీర్థులు, కళాప్రపూర్ణులు నగు నభినవాంధ్రవాల్మీకి బ్రహ్మశ్రీ, జనమంచి శేషాద్రిశర్మగారు వీరాంధ్రలోకమునకుఁ జిరపరిచితులు వారిం గూర్చి నేఁ బొగడ్తపాలముఁ ద్రొక్కక ప్రకృతము వారిచే రచింపఁబడిన యీకృతి

ఏకాన్తికమును నాడు వారి గుణవిస్తరములనే పారలౌకికమునకు గన్నడగా సమర్పించుటను

వీరి పాకాలు కొలుత గద్యపుత్రాపలం తెలుపు టాచాలమయ్య గ్రంథ కర్తలు నెఱజాణగుట చే దన గ్రంథములన్నియును వదుచరిత్రమును, దాము రచించిన గ్రంథనామములను గ్రమముగ వ్రాసికొని భావికాలపు పుత్రుడు దొరంచి కొని కాన నేనప్పనికి గడంగ లేదు

ధర్మహాకవులు శ్రీరామచరిత్రము నెంతసంగ్రహించి వ్రాయవలెనో యంత సంగ్రహించియు, ఎంత పెంచి వ్రాయవలెనో యంత పెంచియు రెండు కావ్యముల సంతరకే నెఱవేర్చిరి మఱియు జ్యోతిర్వర్ణముగ సీతారామాయణము వనకే గడంగు టెనసనమని పలువురకు శంక గలుగవచ్చును. ఆనాటి యునిచ్చకే యీ చిన్నిపీఠిక

ధర్మగారు తొలుత వ్రాసిన గద్యసంగ్రహరామాయణము పొలుపకే యుపయుక్తమగు రెండవదియన్నది మూలమును వ్యాఖ్యానాభిప్రాయములనుగూడ గర్భికరించుకొన్న విపులపద్యగ్రంథము రామాచరితతత్త్వబోధనము నట్టిద తయ్యెవి మూలమును దొలయుటచే స్వాతంత్ర్యము తొలగిపోయినది కవి తాఁ దెలుప నెంచిన విషయము లన్నియుఁ జెకంచుటకుఁ గోటు దొరకదు కాననే కథను సంగ్రహించియు, సందేహముల విమర్శించియు, పాఠకులసౌలభ్యముకొఱకుఁ బద్యములుగా నుంచుట మేలని యెంచి రెండియుఁ గడంగిరచించిన ది

ధర్మసారరామాయణము.

ఇందలికథ రామాయణకథయే కాని యందందుఁ బాము లోకులకుఁ దెలుప నెంచిన సద్విషయముల కనుగుణముగఁ గొంత మార్చిరి

ఈకృతినిర్మాణమునందు వీరియుద్దేశము లివియని నాయల్పమతికిం దోఁచిన వానినిం దెలిపెద

1 చరాచరాత్మకమైన ప్రపంచమంతయుఁ గర్మమునకు లోఁబడినది. కర్మము ననుసరించి శరీరము, దాని ననుసరించియే వాంఛలు. కర్మమునుబట్టియే సుఖదుఃఖాదులు. దానిఁ దిరస్కరించి పో నెంతవారికేఁ దీఱదు. స్థితియున్నను, గాలమున్నను నదియే. అదియ దైవమని పెక్కుతావుల సిద్ధాంత మొనర్చిరి ఇందులకు—

బాలకాండము 82, 247, 48, 49, 220, 221, 224, 111
అయోధ్యాకాండము 354, 351, 356
ఆరణ్యకాండము 142 నుండి 146 వఱకు 339, 342 నుండి 355, 420, 421 వఱకు
కిష్కింధాకాండము 43 నుండి 55 వఱకు, 203 నుండి 227 వఱకు

యుద్ధకాండము 398 నుండి 96 వరకు 869

పై స్థలములు సూచింపు భ్రాన్త్యుక్తి లక్షణము

2 హరిహరసాక్షిజ్ఞానులు ప్రకృతిపురుషులకు అతీతమై సర్వకారణకర్త, ప్రకృతిసంపర్కములేనిగాని కార్యములు కానేరవు గావున, ప్రకృతిపురుషాత్మకమైనా బ్రహ్మము, సనాతన కేవలమైన ప్రకృతి వృద్ధియే రూపము, శబ్దములున్నిబింగ భేదము కాని స్త్రీపురుష భేదములు లేదు నుంచి ప్రవృత్తమవును. అన్ని మతములును శాస్త్రములు సర్వాత్మ్యములవే, ఏక శాస్త్రమే, యనునీను జర్పించి తత్త్వములు తెలియక మతద్వేషములు పుట్టిన స్వర్గనరక కల్పనల దానవు చేసములను దూరఁగొట్టిరి చూడుఁడు

బాలకాండము 324, 325, 627, 662 వరకు
అరణ్యకాండము 502, 517 వరకు 717 నుండి 724, వరకు 733
సుందరకాండము 623, 24, 25 వరకు
యుద్ధకాండము 855, 860 వరకు

3 శివకేశవులను వారలవస్యము లేని ప్రకృతిపురుషులఁగుటచే బరాత్పరుఁడు త్రిగుణమయుం డనఁబడును అట్టిజీవులని సత్వరజస్తమోగుణములచే సనసిజాసనహరిఫాలనేత్రు లుద్భవించి సృష్టిస్థితిసంహారకార్యములఁ బ్రపంచతేమము కొఱకాచరింతురు అంశొక్కఁడల్పుడు వేఱొక్కఁ డధికుఁ డన వీలులేక వారిలో నెవరికార్యము జరగనున్నను బ్రపంచవ్యవహారములు సాగవు లోకసంగ్రహార్థము వారొండొరుల ధ్యానింతురు

బాలకాండము 492, 495 వరకు
అయోధ్యాకాండము 532, 568 వరకు
యుద్ధకాండము 921, 932 వరకు 910, 919 మఱియు 934

4 యోగము యోగాభ్యాసమున మనోనియమించి గాంచిగాని భగవంతుఁ జూడదరముకాదు. యోగి అందఱికంటె సుత్తముఁడు అతనిమీన విషము వ్యాపింపదు అగ్ని దహింపదు అతని కసాధ్య కార్యములు లేవు అలవడని సిద్ధులు లేవు సమయమతమే యోగమతము అల్పఫలప్రదమగు బాహ్యపూజ (విగ్రహారాధనము) గావించు వాఁడు యోగి కాఁడు. యోగి సర్వసమత్వముగలవాఁడు భక్తి, కర్మ, జ్ఞానములు మూఁడును జేరినఁగాని సంపూర్ణఫలము నీఁజాలవు అది యన్యోన్యాశ్రయములని నిరూపించి భక్తి యొక్కఁడున్న ముక్తియున్నదని బోధించు వొంగదాసుల పల్కుల గర్హించిరి. చూడుఁడు

బాలకాండము 478, మరల 481 నుండి 506

అయోధ్యాకాండము 357, 375 వఱకు

అరణ్యకాండము 133 నుండి 136

కిష్కింధాకాండము 284, 295, 303 నుండి 310

సుందరకాండము 47, 51 వఱకు

యుద్ధకాండము 812 నుండి 852 వఱకు 904

ఇందివి ముఖ్యములని చెప్పవచ్చును తక్కినధర్మవిశేషములు తేలనరాదు కథననుసరించి సమయము దొరకినప్పుడెల్ల నెక్కునీతులను, ధర్మములను, మంత్రతంత్ర రహస్యములను, చక్కఁగఁ దెలిపియే యున్నాఁడు

సనాతనాచారతత్పరులును, లోకజ్ఞానసంపన్నులును బహుశాస్త్రవేత్తలునగు శర్మగారి దృష్టికి కులాచారములు సమంజసములుగావని నిరూపింప నింతఁ బలిష్ఠప్రమాణములును, స్త్రీల నిత్యకృత్యములును, నారీకిఁగల స్వాతంత్ర్యములను, పతియందుఁ బతి యుండఁదగు సద్భావములు, సతీపతులెట్లున్న సంసారమున నానందసౌఖ్యములు గలవను టనుగురించి యుపన్యసించిన తావులఁ గాంచి యువయువతీజనంబు లవ్వానినంబులధరింతురే నిహపరంబులఁ బరమసౌఖ్యములం బడయు టబ్బురమే?

బాలకాండము 443 నుండి 456 వఱకును 467 నుండి 474 వఱకును, 608 నుండి 624 వఱకును

అయోధ్యాకాండము 5 నుండి 12 వఱకును, గలవానిఁ బరికింపుఁడు

సీతనమ్మికకై రాముని గుణములు చెప్పఁబూనినసూరసుఁటి కేవలము "త్రిస్థిరస్త్రి ప్రలంబశ్చ" యని మొదలిడి సాముద్రికలక్షణములు చెప్పఁజొప్పక, సదాచారపరత, కృతజ్ఞత, సత్యము, వినయము, ఆస్తిక్యత, పౌరుషము, త్యాగము, మృదుత మొదలగువానిఁ బ్రశంసించుచు నివిగలవాఁడును, దుష్టత, దుస్సాంగత్య, దుర్వ్యసనదురాచారమన్నియు జాడలం బెగడుచు నవిలేనివాఁడును, శ్రీరామచంద్రుఁడని తెలిపిన ఘట్టములు బరికింప స్మృతిపురాణతాత్పర్యములెల్ల నొక్కచో నిక్కినవి యెట్లుచెప్పిరో బుద్ధిమంతు లూహింప నవకాశముగలదు ఇట్టివిషయములెల్ల విస్తరించి చెప్పుటే యీకావ్యముయొక్క ముఖ్యోద్దేశమనియుఁ గెల్లముకాకపూనగు రామాయణ తత్త్వమున నివియెల్ల నిచ్చోఁజెప్ప వీలులేదు

రావణుఁడు

ముక్తికొఱకు సీతాపహరణమును గావించినే కాని కాముకుఁడై కాఁడు ప్రకృత్యుపాసకుఁడు సత్కర్మానుసారి భక్తి యున్నవాఁడు మహాభక్తుఁడు జ్ఞానియే కాని మూర్ఖుఁడు కాఁడు

అరణ్యకాండము 714, 724 వఱకు

సుందరకాండము 272, 351 వరకు గమనింపుడు

కవిగాక, జాతుహింసనుగూర్చి సుందరకాండము 57 నుండి 75 వరకు
విషయములేనివాండ్ర నిశ్చలమైన [illegible] సుందరకాండము 104, 117 వరకు
ఉపాసకధర్మములనుగూర్చి అయోధ్యాకాండము 630 నుండి 648 వరకు
గంగాప్రభావము [illegible] స్త్రీచాపల్యములనుగూర్చి
బాలకాండము 521, 529 వరకు
శైవవైష్ణవాభేదతత్త్వమును గూర్చి
బాలకాండము 669, 711 వరకు
ఆశీర్వాదప్రభావమునుగురించి
కిష్కింధాకాండము 269, 279 వరకు

నగర [illegible] దేవతలు, అభిచారహోమము, సనినిగూర్చి

సుందరకాండము 136, 157 వరకు

యుద్ధకాండము 109, 127 వరకు 182 నుండి 193 వరకు 405, 424 వరకు 519 నుండి 558 వరకు 789, 900 నుండి 904, 959, 977 వరకు విపులముగం జర్చించిరి

శాంతప్రయోగము, భానాబలము, మంత్రసిద్ధి, సజాతీయములు, దనుపిన్నాకై జపహోమాంగలు మొదలగువానింగూర్చి

కిష్కింధాకాండము 370 నుండి 383 వరకు
సుందరకాండము 626 నుండి 645 వరకు

జత్తగింపుడు

ఓషధులయొక్క ప్రయోజనమహత్త్వతత్త్వము నుగురించి
యుద్ధకాండము 462 నుండి 479 వరకు

గమనింపుడు

అకార్యములంగూర్చి సుందరకాండము 83 నుండి 92 వరకు జూడనగు

ఆ ది త్య హృ ద య ము

తనకొకహేత్వంతరములేనిసాత్వికుం డాదిత్యునిం గొల్చినన్న నన్నావిప దుండదు. కాన నయ్యది ప్రక్షిప్తమని దూలనాడుమహాత్ములకు నుత్తరమీయబడి. పక్కిగాంచుడు ఇందాదిత్యునిమహిమానువర్ణన మతిశ్లాఘ్యము

యుద్ధకాండము 737 నుండి 757 వఱకు

రావణవధానంతరము లంకయందు రామునకు దశరథుని గనఁబఱచుటయు నతనికిఁ బూర్వస్మృతియుండుటయు సురాసురులపై వ్యామోహముండుటయు గలదా యని నవనాగరికు లలికిపడి ప్రశ్నింతురేమో యని యుద్ధకాండము 863, 64, 65, 66 వఱకు సమాధానమును వ్రాసి 867, 68 పద్యములలో, చచ్చినవారు మరల జనించుట లేదు కర్మము లేదని వాదించు పాషండమతము నిరాకరించి 869 లో కర్మగతిం దెలిపిన భాగమును గాంచఁదగు

ఇట్టు లాయాయి తావులఁ గల సార మేమని చర్చించి సప్రమాణములుగా యథామతి వ్రాసి కృతినామము సార్థకమగునటుల శ్రీశర్మగారు తమపాండిత్యప్రకర్షము గనఁబఱచి పాఠకుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులైరి

ఇందన్ని ధర్మములును గలవా ? ఈ పరిశ్రమమున లోకమున కేమేమేలుగలదా ? యనరాదు. ధర్మములన్నియు నిందు లేకున్నను సకలధర్మములకు సార మిందుఁ గలదనియే నా నమ్మకము. ఒక లోకమునకు మేలుగలదా ? యన్నఁ గొంటఱకైనఁ గలుగుకదా ? యనుటయే సదుత్తరము. కర్మగతులంబట్టి మనోగతులు తాఱుమాఱగుచుండు. దాన నొక్కనిచిత్తమునకు నచ్చినమార్గము నింకొక్కఁడు దూసడించుటయు, గాని వేఱొక్కఁడా క్షేపించుటయు, మఱియొక్కఁడు దానిఖండించుటయుఁ జూచుచునే యున్నవారము. కాన దానికై వెంచి వ్రాయు టేల ?

సత్కర్మములు సలుపుటవలనఁ బుణ్యముకలుగును ధర్మాచరణముచేఁ జిత్తశుద్ధి లభించుటేగాక పరమపదంబునకుఁ బరంపరాసాధనంబగును. అర్థకామంబులు ధర్మవిరుద్ధముగ ననుకూలములుగనుండునటులు పాటింపవలయు. పురుషార్థచతుష్టయమును బడసి సుఖించుటకై మానవులు కాలానుగుణముగను వర్ణాశ్రమానురోధంబుగ ననుష్ఠింపవలయువిధుల నన్నిటిని విపులముగఁ దెలుపు వేదశాస్త్రపురాణేతిహాసముల యొక్క సారాభిప్రాయ మీ ధర్మసార రామాయణమని మఱియొక్కమా టనుటకంటె నింకొక్కమాటఁ బలుకఁజాల.

ఇఁక నిందలి కవిత్వముంగూర్చి నాలుగుమాటలు. సంస్కృతాంధ్రములయం దసమానపాండిత్యమును గడించి, శ్రుతినయనత్రిభాగగోచరులై, మంత్రఖండసర్వస్వవేత్తలై, యోగశాస్త్రమర్మజ్ఞులై, వేదాంతము నభ్యసించి, స్మృతితీర్థులై, తెనుఁగున ననేకకృతు లీవఱకె వ్రాసి యశోవిభూషితులగు వీరికవనమునుగూర్చి నే నేమి వ్రాయఁగలను ? గ్రంథమంతయు శాంతరసమునఁ బెంపొంది శబ్దాడంబరము లేక, సర్వథా ద్రాక్షాపాకవిలసితమై, ఓజఃప్రసాదమాధుర్యాదికావ్యగుణముల విలసిల్లి సాత్వతీప్రధానమై సహజానర్గళధారాశోభితమై మొదటినుండియుఁ జివరవఱ కొక్కపోలిక గతిస్ఖలనముం బొరయక నివ్వటిల్లుచుఁ జదువరుల డెందమున కభితా

నవరసుం గూర్చుచున్నవి. వేదాంతవిషయములు, ధర్మసూక్ష్మములును, మంత్రాది శాస్త్రరహస్య   చెప్పబడియుండుటచే నీతఁడు గాక భాషాజ్ఞాన మే మాత్రమైన నున్నవారికిఁగాడ సుబోధకములు బెడఁగుగఁ దిద్దుబడ్డములఁ గాంచిన వీరకవిత్వాన్నెవ్వరిదో తెలుపనౌను

ఇక్ష్వాకునృపాలకుల రేకేట నిర్విఘ్నముగ నిర్వహించుచు గాంగ ... కొలువు ... పుత్రకామేష్టి ... పునస్సంతాన గర్భధారణముతో నిల్చుకొన్నవారై రేమొ యంతకే విరామముఁగల్పించుచు ... శ్రీ ... గారి కవుడే గర్భ దోహదలక్షణములు గాన్పించుచున్నవి పుంసవనాదిసంస్కారములు ... ఏ రీతులముగాని

సుతోత్సవము బాలుఁడు పుట్టుటని ... వివరాస్తలనిగా లోకుల భాగ్యము లంగ రోగము రోగము ... కాదనియా వీరిమత సిద్ధాంతము కానవేపుడు యామొదలు ... మునుగుదలలో గాంతులం గాంచుచున్నారు కాని ఆ "పుత్రోత్సాహోత్సవజనాః" యనుమం ... కించేరిన వారము మనము మహోత్సవములు ఎప్పుడు జరుగునో ? తెలియలేము!

ఇంటలెక్షరులు—

సముద్రము దుత్తరించి హనుమదాది వానరుల యుత్సాహముఁ బొడమని మహేంద్రుఁడు మైనాకునిచెరికొలిపిపంపుట యను హనుమజ్జననాదికథను కిష్కింధాకాండము 290 నుండి 411 వఱకు నిర్మించుచు తెలుపుచు కాలవిలంబముగావించుట సమయజ్ఞతయేలోపించెనేమో ! యనుకొందుని తుదకు నిర్ణయించుకొనఁగలిగితిని. ఇది కథాప్రధానము గాప్రయోగించినదా సీతాన్వేషణ స్తరించిన వృత్తాంతములు యిటువంటి కృతి మునుఁ జేర్పఁ దగదేమో ఆట్లగుచో దీనికి దోషమేమి పొసఁగు? పొసఁగునంటారని భారతసంహితలోని పదునెనిమిదధ్యాయములగీతగల పట్టున కనుసమాధానము దీని కేటి కన్వయించక పోవు నని తలచితిని.

మైనాకదర్శనము, సురసాగమనము, సింహికాహననములనుమాఁడును శ్రీమద్రామాయణమున సుందరకాండాదినివర్ణింపఁబడియుండ నిందేటికో కిష్కింధాకాండాంత్యమునఁ జెప్పిరి ఈమార్పుచేఁ గలుగుప్రమాద మేమియుఁ గన్పడదని నాయూహ

ఇక నిక్కవిచంద్రులశైలి నింపుకంపిమాటక మానసంబుతిగాదు. గతిచెడక బిగువుదప్పక భావశబలతగలిగి రసస్ఫోరకములై నిసుపారినవీరి కతిపయపద్యము లిందుఁ బొందుపఱచెద అవియు నీతి నుపదేశించునట్టివానినే దడవెద

చ. పురుషుఁడు తానె కర్తనని పొంగుచు నుండును జ్ఞానహీనతన్
బరిశివుఁ డీశుఁ డజ్ఞుఁడు ద్విపాదములుండు లులాయముంచుఁ దా

నసుగు చుకుండై గర్భమను•నద్దియు నుండగ హెచ్చరింపకే
యెసగ గాలికంటూర్చుచు నిభింపఁ కృత్తని యల్పు నద్దిరా! బాల. కాం. 88

చ. ఒకతటి మోహమెగమున•నొక్కనికన్నని బట్టుకొన్న వే
ఱొకతటి స్వేయిదారల మహోద్ధతి నొక్కఁడు బట్టబట్టి యా
స్వేఁ ములఁ బోవ్రచుండఁ గమ•చుక్ దయియించుచు నుండఁగా నలెక్
ఒకబకఁ వ్వ చేఁ గమి•సాంక మేద్వఁగఁ జేయుఁ బిమ్మటన్. బాల. కాం. 188

చ. పురుషుఁడు బల్లెలందు రఘు•పుంగవుఁడై యువరాజు, ఐన్మయం
బనుమగఁ బెల్ల రేపె యను•నట్టిసువార్త చెలంగఁగా నా? య
త్తరుణమునందు విన్నపుని•బారొక్కను నే విఘ వగతు నంచు నె
వ్వరు వినఁ యక్కలేమిగఁ•భాస్కరవంశపయోధిచంద్రమా! అయో. కాం. 379

ఉ. ఎక్కఁడ నేర్చుకొంటివి కొ•గాం చమల్ సవంజన్మ! యెవ్వరే
నిక్కఁడ నిట్టిపల్కఁ మరి•యీ తెఱఁగింతయు నేర్ప లేదుగా
మిక్కన నెంతో చాయఁగను•బోఁదగు నన్నసనాఁ నోక్తి నీ
వొక్కపుడేని విన్నయఁట•లూహయె కల్ల దదేమి చిత్రమో! అయో. ౦. 105

నిన్నఁగాక వెన్న•నీవు జన్మించితి, వింతయో భవాబ్ధి నెట్లు నుగ్గి
వంటగుందినావొ•భావింపఁగాఁబాలఁ, బెద్దవారికంటెఁ బెద్దవైతి. అయో. కాం. 106

బోమసుడిఁగాంచినఁ•బొక్కులోకములెల్ల, నిఁక డేమిచేయునో•యింక ననుచుఁ
గనులు త్రిప్పినయంతఁ•గడగడవడఁకుట పమను లెల్లరు నేమి•యిగునొ యనుచుఁ
బయునము సాగింపఁ•భయపడుచుంద రా, సురలెల్ల నెవరిఁజంపునొ యటంచు
నడుగిడఁబూనిన•యంత వడంకును శేషుఁడేమగునొక్కొ•చిక్కు లనుచుఁ

గీ. వడవి నడుగడ వ్యాఘ్రాదు•లడలు పీప, యూఁకలికి నేఁ యహంకర•సుగుణో యనుచుఁ
బ్రళయకాలాగ్నిసంటే యీ•వపుడు దోఁచి, వచ్చె నాఁ డని పలుకుదు•వనవిభులు.

అరణ్య. కాం. 83

చ. కరణము ఋద్ధధరగను•గర్తసుమిత్రసుతుండుగా భయం
కరపతితాంగసాభినుఁ•కర్మము హేతువుగాఁగ సర్వసి
ద్ధశుభయ ఫలంబుగను•సాగెను వచ్చుతి రాసికైకసం
హారమును సాక్షిమాత్రుఁ డగు•సప్పర సీశు నిచెంత నుంటిమెన్. అరణ్య. కాం. 421

ఒరులకు సాయుఁ నయితి•నొక్కపుడే నొకహాని చేయ నె
వ్వరికిని దుష్టకాల మిగి•వచ్చె నెట్టులో నాకు నంమఁ బా
మరులు తలంత్రు పూర్వజని•వత్కృతకర్మఫలంబె యిద్ది యి
క్కరణినిమార్చఁ గాలము నిఁకక్ వగపేలని యున్నఁడొక్కఁడున్. కిష్కింధ, కాం. 14

క. ధనమిచ్చిన నైశ్వర్యంబుగ గీర్వాణుర్గాయగు ♦ బోలుతున్నగాకం
చుచు విందెసుజాల్పుచ ♦ చనదులు ఫలియించు కొట్టు సన్నుతిలాలా ! కిష్కింధ. కాం 275

ఉ. తావియెలేని పుష్పము సిఖంబినిలేసిగృహాశ్రమంబు న
బ్యావములేనిపల్కు ఫల ♦ భారవినమ్రముగాని శాఖయుం
జేవిడి కందగట్టి బకాశ ♦ శిష్టపకర్మము వాగి సర్వభూ
తాచితభానుపంచపగును ♦ సట్టిగుణావళి పిష్పలంచె గదా. సుందర. కాం. 63

ఉ. చిత్తము శాంతమైనఁ బొడఁ ♦ జేకుటు నవ్వినయిందు నెప్పుడు
న్నత్తఱిఁ గాంచుఁ జిత్తము ♦ మాత్రము పల్వక యాగుణం బవో
దుత్తలపాటునొందు, మఱి ♦ యొక్కయుదాహరణం బిదేల స
ర్వోత్తమమంచుఁ జెప్పుఁ దొ ♦ లుప్పఁగ దానియందు గట్టిగన్ సుందర. కాం. 112

క. కామలను జంప గ్రద్దలు యాఁకఁట గీర్వంగ గోరు ♦ నటు లుత్క్రోచం
దోని దానం బిడు పలు గాఁపులఁ బెండాడ నెంచుఁ ♦ గమలనిలాక్షీ ! సుందర. కా 291

చ. వనపు కన్యకార్యసము ♦ దాయము హాసి గనంగఁ జేయుచున్
ఘనత వహించు కార్య మది ♦ గాఁ దలపోయుచు నుబ్బుచున్ పదుం
గనుఁగొన నీసడించునొ యుఁ ♦ గాంచి హాసించుచుచుండు గ్రూరచి
త్తునిఁ దలపోయు రావణుఁడు ♦ దోఁచెడు నంచు ప విరచు నిచ్చలున్. సుందర. కాం. 293

గృహిణి ప్రాచీనగ్రహణి ♦ గ్రహణలత్వ, రత్వమునసుండ మాప్పించి ♦ రాను దాసి
వలన సత్ఫల మం చొగి ♦ బలుకు క్రూరమని గన్నెత్తిచూడ నే ♦ మాడ్కిగ నను
సుందర. కాం. 325

చ. జనులకు నెక్క మృత్యువు జా ♦ సుగ వసించియె యుండు దాసిపిం
గనుఁగొనఁజాల రెవ్వ రది ♦ కాలము రాఁ దనమూర్తిఁ జూప ఎ
చ్చును, క్షణమైన నిల్పఁదగు ♦ చొప్పును గాంచమి, కర్మసంగతిం
గొని చనువాసికిన్ ఫలముఁ ♦ గూర్పు స్వతంత్రత లేదు దానికిన్. యు. కాం. 230

చ. అనిఁగన యుద్ధభూమికిఁ జ ♦ యం బొడఁగూర్పఁగఁ బోరువాఁడ నే
మరలి భయత్వదాబ్జముల ♦ మస్తమానఁగఁ జేసి మ్రొక్కి ఘోరసం
గరమును జెప్పఁగల్గుగునో ♦ కాలభటుర్ పిలువంగ వారితో
నరుగుదునో యెఱుంగ మన ♦ మారఁగ మ్రొక్కెదఁ గౌఁగిలింపుమా. యు. కాం. 276

మ. చిరకాలంబుగ నన్నుఁ బెంచితివి; ల ♦ క్ష్మీసత్క్రుపం గల్గున
ట్లనయం జాలితి; వింతదాఁక నిను సే ♦ వర్ధింప నెద్దాని నేఁ
దరుణంబిద్ది దురంతమైతగుట న ♦ ర్థం బేదియోఁ గోరఁగాఁ
బురికొల్పెన్ మది కౌఁగిలింపు మదియే ♦ పూర్ణార్థ మం చెన్నదన్. యు. కాం. 277

అందఱికంటెఁ దానధికుఁ ♦ డై మఱి యందఱు తానెయగ్యుఁ దా
నందఱియందునుండి యొవ ♦ రైనను ద న్నెఱుఁగంగ రాసిదొ

చండమున న్నెలంగుచు నసంగరరూపుఁడు తానెయోచు నా
ప్పండగిఁయుచు వాఁడు నను · బౌరుష మొప్పఁగఁ దాకుఁ గావుతన్. యు. కాం 362

చ. తలఁపఁగ వచ్చునయ్య! యిటు · లమ్మఁడు కందుచు వల్కలాజినం
బుల ధరియించి నాకొఱకు · భూరితరంబగు రాజ్యసంపదల్
గలుగఁగ వీడి నన్న నెడ · కాంక్షల బెప్పలువాయఁ జూడఁగాఁ
దలఁపక వాని యందు సుఖ · ధామములన్ వసియించు టోసఖా! యు. కాం. 881

చ. ధనమున కాసపూని యనృ · తంబులు పల్కుచు సాధుకార్యముల్
పనివడి బాదుచేయఁ బలు · పాపములకైన సహించి యున్నమున్
ఘానరిచి యవ్వి సెగ్గినఁ బ్ర · మోదమునొందెడు శంరలున్ మహా
వినయము చూపె సత్కృతికి · విఘ్నము చేసి హసించు దుర్మతుల్. యు. కాం. 1021

ఇట్లే వ్రాయఁదలఁచిన పూనఁదగినపద్యము లీకృతిఁ గాన్పింపవు విస్తరభీతిచే విరమింపవలసినదే

ఇప్పరమలాక్షణికుల కావ్యముంగూర్చి వ్రాయఁదగునంశము లింకను బెక్కులున్నను, వానినన్నిటిం దడవి చర్చింప నుభయభాషావేత్తలగునంతర్వాణులకుఁ గాక నాయట్టి జడమతి కేలసాధ్యమగు? నాయల్పమతికి గోచరించిన విషయములఁ దడవితి నాకుఁదెలియక మానినవానిని బారకలోక మెఱింగికొని నన్ను మన్నించుఁగాక!

గ్రంథోత్పాదకులు శేషాద్రులు, ముద్రాపకులు వేంకటేశ్వరులు, మహోత్సవ కర్తలు రాయలసీమవాసులు దేని కిఁకఁగొఱంత? ఎల్లకాలము నిట్లే జరపుచుంట కేతత్కార్యత్రయకర్తల కతులైశ్వర్యాయురారోగ్యములఁ బ్రసాదింపఁ బరమేశ్వరు నొక్కపరి మనఃకంజాతమున ధ్యానించెద

ఇందు నాయసామర్థ్యముచేఁ గలిగిన ప్రమాదాదులను దోషజ్ఞులగు పెద్దలు మన్నింప వినయముతోఁ బ్రాంజలింగూర్చి యింతతో విరమించెద.

ఓం శాంతిః.

చేవినహళ్లి.
ఈశ్వరాశ్వయుజ బహుళ
౧౦ భార్గవవాసరము
28-10-1937.

ఇట్లు,
విద్వద్భక్తచరణదాసుఁడు,
కరణము కృష్ణరావు
శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

విషయసూచిక.

బాలకాండము

అయోధ్యాకాండము

అరణ్యకాండము

కిష్కింధాకాండము

సుందరకాండము

విషయము. | పుట.

యుద్ధకాండము

శ్రీరస్తు

శ్రీమత్త్రిపురసుందర్యై నమః.

శ్రీభక్తసార రామాయణము

ఇష్టదేవతాస్తుత్యాదికము

శా. శ్రీరామాయణశిల్పితాంగను జగత్సృష్టిస్థితిధ్వంసకృ
ద్ధామున్నై నెలకొంగ సమ్మున మునిశ్రేష్ఠ చిత్తోత్పలస
త్కామున్నై కరమొప్పు బ్రాపుగను భక్తవ్రాతవాంఛాప్రదా
నాసక్తున్ గొలిచెద న్ప్రజగముం బ్రోవంగ నే వేడుకన్ 1

మ. జలజాతాసను డని శంకరుండు ముదముం జెందగా బ్రహ్మ ప
చ్చెలువం బల్కులు నిత్యమై పొగడ నెంతే భక్తిమై నెవ్వని
గొలువం గల్గరొ సజ్జనుల్ మతిమంతుల్ సమాదరగ నాత్మయందా
ఉల్లోకాలని రామచంద్రుని నిరంతరంబుగా భజింతుగా నుతిన్ 2

ఉ. ఏయెడ నెవ్వకార్యముల నెవ్విధి లోకహితార్థకారణం
జేయుగ నొరా రాం మెప్పు నేయొన నొనా తలంచి యట్టులే
మాయచేత శరీరగ నీమువ్వగ దిక్పాలమెల్లఁ గూర్చి ని
ర్మాయుఁడ సంగ పెల్లు మునిమానసపద్మము రాముఁ డోపుటన్. 3

మ. కమలావాస యటంచు నాటి యనుమ గాగావ్యాసపీఠియం
చమితానందముమీఱ జాతముత్తమ శ్రీలక్ష్మి ప్రియముగా నితాం
తము పన్నుం గొలుచుంగ వారిపగ పుణ్యం బెన్ని వాంఛాప్రదా
నమునం బ్రోచుచు నుండు విశ్వజననిన్ నారాయణిం గొల్చెదన్. 4

ఉ. సుందరి యన్న పేరు కడు సౌభాగ్యముగా గనుపట్ట మానిరా
డ్బృందము హృత్సరోజమున నెంతయు భక్తిని నిల్పి కొల్వ నీ
శుం దనశక్తిరూపయుతి శోభిలఁజేయుచు జ్ఞానదాత్రియై
యెందును జూడఁ దాన యయి యెప్పుడు నుండు పరాంబ నెన్నెదన్ 5

చ. అనుపమసత్వయుక్తిని గరాంగుళిమంజునఖాళినుండి కం
జనయనపంచకద్వయము సంభవ మొదఁగఁ జేసి దుష్టులౌ
దనుజవరేణ్యులం దునిమి తద్వరగర్వము మాయఁజేసి మిం
చిన శివకామసుందరి భజించెద భూతనమాకృతిన్ మదిన్. 6

సీ. మాణిక్యనిర్మితపీఠాస్యనామోదపీయూషవారాశిపృథులవీచి
కాడోలికాకేళిఁ గాంచుచు గేయచక్రశతాంగసంస్థితిఁ గాంచి యలరి

*

యాశ్రితసంరక్షణాదృతిఁ బెంపొందిన భవ్యనీపాటవీవసతిఁ గాంచి
మంజులవాక్ప్రసిద్ధికవనమున నెంతయు నించి మహేంద్రనీలసమానకాంతి
తే. భాసమానాంగమునఁ దగి పొందుపద్మ, సఖరభామిళితాదిత్యసార్థ వారిహా
రాదిమకుటమణిద్యుతి యగునిఁ దనరు, శ్యామలాదేవి నిల్చుత నానుదిఁ దమి 7

సీ. సత్త్వగుణంబు రజస్తమోగుణములు నొగిఁ బ్రధానంబులై యుండ లోక
రక్షణసృష్టులు శిక్షయు ననుకార్యములు ముఖ్యవృత్తులై చెలఁగుచుండఁ,
జక్రంబు వేదంబు శాతశూలము కార్యసాధనములుగా నొసంగుచుండ,
శ్రీవాగుమాఖ్యలచే నించు శక్తులు కార్యభారంబుల నిర్వహింప
తే. నచ్యుతబ్రహ్మశివులను నాహ్వయములు, ఖ్యాతి మించఁ ద్రిమూర్తుల నఖిలలోక
భారవాహుల మాయ యేర్పడ సృజింప, నలరు సాలోకనాథుల నాత్మఁ దలఁతు

చ. ఉరమున వక్త్రపార్శ్వముల నొప్పుగ నిల్పి రమాసరస్వతీ
గిరివరజాతలన్నసుడి కీర్తిగమై లగసూహ వాక్కు శౌ
ర్యరమ నొసంగుచున్ హరిస్వయంభుశూలిని గార్యదక్షతం
బరిసతిఁ గాంచఁజేయు గుణభాసురలన్ భజియింతు మాతలన్ 9

చ. మతిని దలంచినంతనె సమస్తవిధంబుల నంతరాయసం
తతి పొడచూపకుండఁగ నితాంతదయామతి నాశ్రితాళికా
ర్యతతుల సాగఁజేసి ప్రమథాధిపవర్యుఁడుగాఁ జెలంగుదై
వతము గణాధిపాహ్వయము భద్రదముల్ మది నిల్పి కొల్చెదన్. 10

ఉ. దైవము రోషముం గనఁగఁ దాఁ గృపఁ గాచును శిష్యునిం గురుం
డావిధి రోషముం గనిన యప్పుడు దైవము ప్రోన్కమీఱఁగాఁ
గావగఁ జాలఁ డంచు విధికాండముఁ దెల్పెడు నట్టిసద్గుణం
బావనుఁ గొల్తు రాజ్ఞికులవార్ధిసుధాంశు నృసింహయజ్వనున్ 11

మ. శ్రుతినేత్రం బననొప్పు జ్యోతిషమునా శిల్పశాస్త్రంబు లు
ద్వితముల్ గాఁగ మహోపకారకముగాఁ వేదాంగజాలిన్ దని
సుతుగాఁ గన్గొని నేర్పినట్టిగుణభూషున్ శిష్యసంతానసం
వృతునిన్ వేంకటరామదైవవిదు సేవింతున్ హృదబ్జంబునన్ 12

మ. వనవాసంబున ధర్మసంహితతపోవాంఛన్ శ్రుతిప్రోక్తక
ర్మనికాయాచరణప్రమోదమున వైరాగ్యంబునన్ సర్వరూ
పనిమగ్నాత్మకళావిభూషణలసత్పాదాంబుజధ్యానని
ష్ఠను బెంపుంగను మౌనివర్యుల నమస్కారంబులం గొల్చెదన్. 13

చ. పతి భగవంతునట్లు తలఁపం దగి తద్గతవర్తనంబునన్
క్షితిని బ్రసిద్ధిఁ గాంచి గుణసింధువులై తగి శాపమీయ న

ద్ధితగుణశుంభ [illegible] । శ్రీవిభవంబు [illegible] శీలభూ
షితలయి వెల్గు సాధ్వు [illegible] సన్నుతి కెక్కఁగన్ 14

చ [illegible] సిరిచేసి [illegible]
సని పలికింగఁజాలి ప్రణవాదుల [illegible] వేదం బ్రతిభ
వనఁదగు పూర్ణిమా [illegible] జేయుఁ బూ
నిక యనసూయ [illegible] భజించెదన్ 15

కవిస్తుతి

చ తనువదనంబు నుండి [illegible] భూ
మినిగలపాంజాలము । మేన [illegible] రూపునూపి వే
దనిచయతుల్యలం గలుగం । [illegible] బుట్టఁ బుట్టె స
స్మునియయి యొప్పు నాదికవి । భూతపవిత్రు నిఁ బ్రస్తుతించెదన్. 16

చ నరులకు మేలు గూర్పఁగ మతంబున నెన్ని శ్రుతిత్రయంబునం
బరఁగిన యర్థసారములు । భారతమం దమర్చి దేవతో
త్కరముకు గోల్పు [illegible] పద్మయుఁ గొల్పఁ బురాణరాజినిం
గరుణ రచించినట్టి మునికాంతుని వ్యాసుని సన్నుతించెదన్. 17

చ. జనభయదాకృతిం బొలిచి । శాతకృపాణము భాయు ధాళి హ
స్తనికరమందుఁ గానఁబడ । దానవసంహరణ ప్రయత్నముం
కనఁబడ నుండుకాళిక । తగ్రముతమాంగముఁ బాల్చి [illegible]
మని యనఁగంగఁ [illegible] మహాత్ముని గొల్చెదఁ గాళిదాసునిన్ 18

చ శ్రుతిహితముల్ సులార్థములు । శుద్ధఫలంబులు నైనకర్మముల్
జతనము మీఱఁ జేసి కవి [illegible] నంగఁజాలి దే
వి తన కిరంపు భక్తుఁ డని । వెల్లడిసేయఁగఁ బొల్చు సత్కవీ
మతి భవభూతినాఁ దెలుఁగుమాన్యుని నిల్పి సతంబు గొల్చెదన్.

చ. లలితపదాభిసంధికి నిలం దనయంతటివాఁడు లేఁడనం
బొలిచినదండి సాధుకవిపూజ్యుని, నిర్జరభాషఁ గ్రక్కు రుం
గిలిగ నొసర్చి ఘుక్కుడగు కీర్తి గడించిన బాణు నింకనుం
గలకవివర్యులం గొలుతు । గాఢతదీయకృపం గనందమిన్. 20

ఉ. నన్నయభట్టునాఁ దెలుఁగునాటను వాగనుశాసనుండుగా
నెన్నికఁ గన్నవానిఁ గవు । లిప్పుడు [illegible] జాలువారమే
యన్నతలంపుగల్గి తను । నన్వహముం స్మరయించు నొప్పున
భ్యున్నతకీర్తిసంయుతు మహాత్ముని దైవముగంచుఁ గొల్చెదన్ 21

చ తెలుఁగుకవిత్వ మిట్టిదని । తీర్పును జెప్పినయట్లు భారతం
బలరఁగఁజేసి బ్రహ్మ యనునామ్నాయమ్ముం గవిశబ్దపూర్వ మీ

ము। దనముఁల౦ దమ్క ।రియుం౼గఁ బొగ్బె ప తిక్కయజ్వని
స్తుతి హ్వాద సుక్ స్వర్గస్థితుఁ బూర్వులఁ భజియింతు భక్తి 22

ఉ. శారద సేవ భాగము నోమ మత్పురః పాదసేవ మొ
ప్పార రచించి సత్కృతుల మహాత్ముల లున్న సత్కవీశ్వర
స్థానముల౯ గణించఁగ నెపద్ధతిఁ బూనిక నెన్నొ ఠంభుపా
ంరుల గాంచి మీరు కవిసత్తముఁ గొల్చెద శంభుదాసునిన్

చ. మనసున భక్తి కాయమను వాకు యోగ్పసు స్థైర్య లేక యేటలం
గను నటు లుంహా సల్ప యుహ ఠాయునాడగుఁ నవ్వ యేర్పడం
దినయుద యస్తు రాముఁడు ముఖంబున పాస ఘు పెయ బొల్చునా
తననవిచంద్ర భాగ ఠలత్త్వని ల౯ భజియించెద౯ మదిన్ 24

చ. పలుకెమహల్కు లన్నియును శబ్దపు రాశి ఎరించిపట్టుగై
వెలయ విశుద్ధదోషము, కవిప్రవర విమలాత్మ వాక్సుధా
స్థల నవగాహముల౯ సలిపి శేమూషి పరంబు విస్మృతాంగులై
చెలఁగుచు నుండఁ బొల్చు కవిశేఖరు నైషధకర్తఁ గొల్చెదన్ 25

సీ. సోమనాథునిఁ గవిసోముని గొనియాడి కవితాపితామహఖ్యాతిఁ గన్న,
యల్లసాని పెద్దనార్యమణిని బ్రార్థించి వసుచరిత్ర గ్రంథకర మొనరిచి,
స్థిరయశంబును గన్న శ్రీరామరాజభూషణుని చిత్తంబున సంస్మరించి,
మృదుతమమగు యుక్తసువచముల పితామహనిర్మితి విఖ్యాతి నెంచి ఘటించి
తే. తనయ నాముక్కుతిమ్మన మనసు నెంచు, నిలిపి యర్థించి ధూర్జటి నిం డలంచి
తిక్కయజ్వ మహాకవితల్లజులను, నంజలిఘటించి వాఁడ భక్త్యతిశయమున. 26

చ. జననివలె౯ స్వభాషను ప్రశాంతమనంబునఁ గొల్చుచుండు తే
జని ఫలియింపఁజేయుటని చక్కఁగ నమ్మి మహాప్రబంధర
త్న నికర యుక్తిఁ గొల్చు మధుసూదనసత్కవుల౯ భజించెద౯
మనమునఁ గృష్ణమూర్తి ముఖసూనుల భూరిదయాంతరంగులన్. 27

క. అని యిష్టదేవతా ప్రార్థనమును గావించి గురువరేణ్యుల భక్తి౯
గొనియాడి సాధ్వులకు వందనమును గావించి భక్తితాత్పర్యమునన్. 28

మ. సురభాషం గృతికర్తలై యశోయుక్తఋషిళ్లు విద్వత్కవీ
శ్వరుల౯ భక్తిని సంస్మరించి సుభాషం దల్లిగా నెంచి సుం
దర భాషాతత మేటియౌ తెలుఁగున౯ గ్రంథాళి నిర్మించి కీ
ర్తిరమం గాంచినసత్కవీశ్వరుల నర్థి౯ వేఁడి హృష్టుండనై 29

చ. స్మృతులఁ బురాణరాజములఁ జిత్తమునం గలసంశయంబుల౯
సతము నడంచు నయ్యుపనిషత్తులఁ జక్కఁ బఠించి సారమా

వితమని సంగ్రహించి యుపదేశిఁప నిష్టమయితి పరి
జ్ఞతలకుఁ దెల్పుపెంపు మొనగగ నన్నకథావ్యయంబున్ 30

చ తెలుపుట మేలటంచు మఱి దేవభాషను విస్తృతంబుగా
నిలఁ దగు రామచంద్రచరితము యది దేవభాషమూని ని
ష్ఠులగ్రహియించి యల్పమతులకుఁ బోంగగ యుక్తరాధ్యసంగ నే
ర్పలవడఁ జేసి యొక్క ప్రకట్యముగ సేయఁగ నిశ్చయించితిన్ 31

సీ ఒక్కలికాలమునఁ జెప్ప యోధ్యంబు నామమాత్రమునకె ధర్మము సల్పు
చున్నవి; మఱి దినాత్మకృత్యము లెంచుఁ గొన్నిశాస్త్రములు కొన్ని యవి మను
జక్కనియాచారమున నెంచక యెట్లో జరుగు చున్నవి వానిసారి మెంత
వ్యత్యయము బగు నిక్కముగ నెంచి కొన్ని ముంచివారస్తము దాని
తే బామ సలమాంసములకు బట్టిచెప్ప చిన్నదఁ గథాభాగములను సుంత
మార్చి యట దీనికిం బాలయోచ్చి రాదగ నైనదగుఁ జెప్ప లీనాడుకథలతను 32

క తెనిఁగించితి రామాయణమును మున్నే రామ సంగతిఁ బొలుచుకథల మా
ర్చినవారిని నుల యథార్థనిచయము బొందుటకు మన్నింపఁదగన్. 33

తే మంచియుద్దేశమునుబట్టి గర్భములను తంత్రజపములు దేవతారాధనముల
భావన మొనర్చుపద్ధతిబరమగు యజ్ఞధ్యానములను జెప్పితి యోగధర్మములను.

సీ స్త్రీపురుషుల కనుష్ఠేయసదాచారముల నింక నెన్ని యోగమార్గప్రదము
లగుమార్గంబులఁ దెలుపుచు ముఖ్యకథాభాగము మానిలెల్లజామత
మును కవినద్ధముగను సాగునట్లుగ వ్రాసి మేలన్న భావ మూని,
కృతి రచింపంగఁ బూనితి సాధ్యమటుగాదె! రామాయణము ధర్మంబు లివ్వి
తే గలవె యని ప్రశ్నచేయక కలియుగమున, నిట్టివే యుండఁదగునంచు నెన్ని నాడు
యత్న మిది సార్థకముగ వెలయంగ నాశిషముల నిమ్మనుడగా కదిసె సాజమగుట.

ఉ రామచరిత్ర మిద్ది కవిరాజులపాలిటి కల్పవృక్షమే
యగు నిది పాపతూలశైలాళికిఁ బ్రజ్వలదగ్ని తుల్యమే
యగు మునిపర్యసంతతికి నాత్మను ధ్యానముచేయ సర్వమౌఁ
గామముఖారివర్గసనీకర్కశభూరికురారధారయగున్. 36

ఉ అట్టిచరిత్ర మూఁతగ మహాత్ములవాక్కుల చొప్పు దెల్పఁగా
నుట్టిపడంగఁ జూపుచు మహోన్నతపుణ్య మొసంగఁజాలుచున్,
గుట్టుగఁ గంగనీక తగి కావ్య లోనగుచుఁ బాపమ్ ర్తిఁ బ ఁ
దట్టుచు వెల్గుచుండు స్మృతులాగ్రమ్ములం దెలుపంగఁ బూనితిన్. 37

సీ మాంత్రికులము మేము యంత్రతంత్రంబులఁ గార్యసిద్ధి నొసంగఁగలమటంచుఁ
దెలుపుచు శిష్యులవలన విత్తముఁ గొంచు హాయిగా వర్తించునట్టిఖలుల

చెంతను బచ్చంగ । జేటువాటిల్లెననుచుఁ బ్రాచీన దేవాలయముల
నుద్ధరింతుమటంచు । నుర్వీసులకు మార్గమునఁ గష్టంబులు । గలుగకుండ
ఆ. నన్నమిడుదు మంచు । నధ్వగులకుఁ దృష్ణ, యుడుగ శీతలజల । మిడుదుమంచు
ధనముఁ గూర్చుచుండు దాంభికులను నమ్మఁ, జేటు గలుగు నంచుఁ । జెప్పఁ దలఁచి
క. శ్రీ రాముని చరితంబున, నెరలేక పీనిఁ జేర్చ । హితమగునో యం
చానసి యర్థమ్ములెల్లా ప్రులఁ, గోరియు చొప్పించినాఁడఁ । గోవిందా రా! 39
క. అరసి సమాచారంబుల, సురుశోభ ఫలదంబులంచు । నొగిఁ దెల్పుచు ని
ర్ణయసాంఖ్యదంబుల దురా, చరణంబుల నిర్ణయించుచుఁ । జాటితిఁ జూడఁడీ 40
సీ. కలికాలమున మంచి ఫలముల నొందంగ నుపము గానలనుండి । ధర్మయుక్తి,
నొనరుప శక్య మోక్షమాహించినం గాకయుండుటఁ దలఁచి యసత్యత్రుపముఖ,
మంచు గీతాశాస్త్ర । మనువదించినయట్లు పాసనయే మహాఫలదమంచు
నది యిష్టదేవతా స్వాగ విజదూషణారహితమై యుండుటే । విహితమంచుఁ,
తే. బరమతత్త్వంబె కారణాంతరముననిటు, లెన్ని యోరూపములఁదోఁచునెద్దియందుఁ
దనమదికి నొప్పియుండు నద్దాని నెన్ని, జపము చేయంగఁదగునంటిఁ జాలఁ బూన్కి.
క. పునరుక్తిత యనుదోషం,బునఁ గుఱుతి నొందునంచు । బుద్ధి నెఱిఁగియుం
జను నిట్లు చెప్ప దానఁ, గన నగుసత్ఫల మటంచు । గాటపుఁ బూన్కిన్ 42
క. మరల మరల దెల్పితి, గురుతరధర్మజ్ఞు లౌటఁ । గోవిదులీనా
యరయమి మన్నింపక పో, వరటంచెదఁ గల్గుతలఁపు । బలిమి గడఁగితిన్ 43
క. కనుకం బునరుక్తిత యుం, దనూనమోహాపహంబె । యగుఁ బెద్దలకం
చును విశ్వసించినాఁడ, జనులకు మేలొదవఁ జేయుకొంచెం బగుటన్ 44
తే. ఇదియె యీ గ్రంథమును రచియించుశక్తి యిందు నెందైనఁ గన్పడు । నెల్లదోష
ములను సైరింపఁ బ్రార్థింతు । బుధుల నెల్ల, సహనమది వారికెన్న సైజంబె యగుట.

భాషోపాసన

సీ. స్వస్థానవేషభాషలయందు నభిమత మొప్పియుండఁదగు । సుర్వి నెల్ల
వారల కదె సదాచార మనందగు నద్దియే లేదేని । యంఘ్రియుగళ
పశువులే యని పిల్వఁబడఁదగుదురు సదాచారమూలమున నె । సంపదలగుఁ
గావున వానిని । గడఁగి పూజింపనో భాష విద్యాధిదేవత యయి తగు,
తే. శారదయె గానఁ దల్లిని । గారవించు, నంతకంటె మన్నింపనో । నామె యూర
మునఁ నె జ్ఞానాభివృద్ధులు । తనరు వాని, నలదనేమ వార లుండురే । ...నెంచ.
చ. జనని నమూల్యవస్తువుల । సంతతముం భయభక్తులొప్ప బూ
జనములఁ దృప్తినొందఁగ నొసంగెడు వేడ్క నొనర్ప భద్రముల్
తనియఁగ నబ్బఁగాని దృఢదారువులం జదియంగ మోఁదన
బ్బునె శుభముల్ మహాత్ము లిదిపోలునటంచు వచింప నెంతురే. 47

సీ. పామరజనులతో భాషించునట్టుగా నియమముల గానలేనిపదసంక్తి
గూరిచి లోకోపకారమిదియని యని సులభమార్గం బిదె యనుచు జనుచు,
బోధించి కృతికన్య బోషించు నేముస దూషితగా జేయకనోదరునొక్క,
యశము దెవ్వనికే నియమము లేకుండ నెయ్యది సాగదు తెలుగు గలదె,
ఆ. భాష జననిగాగ భావించి పూజింప స్వస్థతుల నెఱింగి యమనియతి,
నప్పులను నితాంత మలరింపగు దాన, నిహము పరము వాంఛితములు గలుగు

చ. తెలుగున సున్నగ్రంథవితతిన్ గనుగొన్నయిందు పలంబ యం
దలచను సుప్రయోగములు హరితపంబులు పండితప్రశా
సులు తలలన్ ధరింపదగి సూక్ష్మవికాసము నొంది చూచు న
య్యలఘుసదప్రయోగముల సాకృతి గైకొను టొప్పు నెప్పుడున్ 49

ఉ. ఎవ్వరికేని భ్రమాదమను టొప్పడి గుంపును దానిపంకనే
యెవ్వియె దప్ప్రయోగముల వెంచి కిసంబుసంహంప దానిచే
నివ్విమలాంతరంగుల సుహృత్కృతిపూగమపూజ్యమౌనొ యో
యివ్విధి జూచినన్ దలప రింతయు వానిని సాధుమానసుల్ 50

ఉ. అట్టి ప్రయోగమే శరణమంచు గ్రహింపక తత్త్వమూపము
బట్టి తదీయపాండితికి భంగము గల్గని నిశ్చయించి యో
పట్టుననైన దానిగొన బయ్యలు పెట్టక సత్ప్రయోగముల్
పట్టుదలన్ గ్రహించి తగుభంగి గృతిన్ వెలయింపనౌ ధరన్. 51

ఉ. భ్రాంతిని గానుండ నల బ్రహ్మకునైన దరంబుగామి సి
ద్ధాంతముగాను సత్కవివరేంసులు వ్యాకృతిగుప్తమార్గమిం,
బెంతయు భ్రాంతి నొక్కెడ నదెట్టులో చెప్పగ దానిగొంట పూ
బంతిని మాని కంటకములవాంఛను గైకొనునట్టిదే యగున్ 52

చ. కనుక దదీయసాధుపదకాండము జక్క గ్రహించి భారతిన్,
దనుపగ యత్నమూనుటరొ తత్కృపగాంచగ సాధుమార్గమై
వినుతికి బాత్రమౌచు దమి వెన్కటివారికి మార్గదర్శనం,
బున కనుకూలమౌ సుయశముం గనవచ్చును దాన నిద్ధరన్ 53

మ. ఇదియే వాగ్జననీపదాబ్జముల నెంతే భక్తి సేవించు త్రో
వదమిం దత్పథ మాశ్రయింప యశముం బ్రాపించు సర్వార్థసం
పద చేకూరు మహామతుల్ సతతమున్ భద్రాత్ముగా నొంతు ర
య్యదియే కాదె తపఃఫలంబన నభీష్టార్థంబునా నెత్తఱిన్ 54

మ. అని ధీరుల్ వచియింపగా విని తదీయం బైనసిద్ధాంతమే
మనమం దెప్డు తలంచుచున్ సుగతికిన్ మార్గం బదే యంచు దా

నిని పీడం దగదంచు నెంచి కుమతుల్ । నిందించినన్ వేఱె యా
నను శాస్త్రవ్యమునూని యీసుకృతి స్త్రాయంబూనితిన్ శ్రద్ధతోన్ 55

ఉ. ఒక్కఁడు దూషిసంతఁ గృతి । యొప్పమిఁ గాంచదు సంస్తుతింపఁగా
నొక్కఁడుఁ దున్నతిం గనఁగ । నోపదు సాధువిమర్శకాగ్రణుల్
చక్కఁగఁజూచి యంతఁగల సారము గైకొని తృప్తిఁ బొందఁగా
నెక్కడనైన ధన్యమని । యెంచనగుం గృతిమండలంబునన్ 56

చ. ఎవి పురుషార్థసంఘమున । నెంతయు శ్రేష్ఠమనంగ నొప్పుచున్
మొదటఁ దదం జెలంగుఁగు విభుత్వము శాశ్వతసమ్మదంబు నీ
యఁదగునో ధర్మముత్తమపదాఖ్యము నాఁ దగు నాద్వయంబు నె
య్యది తెలియంగఁ జేయునదె । యా ఘన సత్కృతి నిశ్చయంబుగన్ 57

క. అని తలఁచి గాన్వృతిం ద్రంబుం, గొన నష్టాదశ ధర్మరహస్యం దగురాముం
డని తలఁచి యీయంబూనితిఁ, గొనుమయ్య ! రామచంద్ర ! । గుణగణసాంద్ర .

వ. సురుచిరశబ్దయోగమున । శోభిలి సాధుగుణప్రపూర్ణితం
బరమరసోజ్ఞంబుఁ గాంచి మృగునీపాకయుతం దనరారి దోషలే
శరహితమై సురీతుల నెసంగి మనోజ్ఞగతిం జెలంగి సుం
దరత గనంగఁ బొల్పు కృతిదామరసాక్షీఁ బరిగ్రహింపుమా 59

వ. అని భక్తిభరంబునం బ్రార్థించి 60

కృతిసమర్పణము

క. శ్రీకరునకు భూతేశుద,యాకరుపాదునకు దేవతాధిపముకుట
ప్రాకటమణిరుచిరయుతపు,ణ్యాకరపదపద్మునకు మహాప్రభునకున్ 1

క. హరిహయసుసిజభవముఖ, సురదుర్విజ్ఞేయమహిమశోభితునకు దు
స్తరభవవారిధిమగ్నో,ద్ధరణాదరునకుఁ బవిత్రతత్త్వమునకున్ 2

క. జ్ఞానాకారునకు మహా, మానిస్వాంతాంబుజాతమధ్యనటకున్
జానక్యంచితతనునకు, శ్రీనాథున కఖిలభక్తచిత్తానుకున్ 3

క. కరధృతశరచాపునకున్, నిరంతరామోఘధర్మనిశ్చలమతికిన్
బరమామోదప్రదునకు, దురితద్రుమపరశువునకు । ధూతాఘునకున్ 4

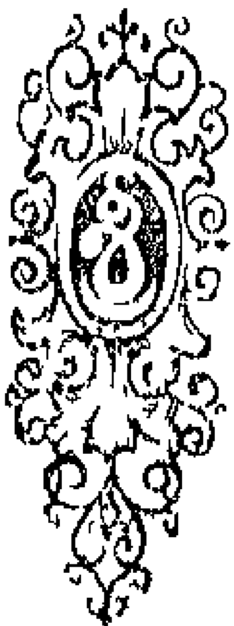
క. పురుషార్థచతుష్టయదా, నరతమనోజ్ఞాహ్వయునకు । నాపదగానా
దరునకు మాయావిలసిత, శరీరునకు జానకీశ । శశికిన్ హరికిన్, 5

వ. సమర్పితంబుగా నాయొనర్పంబూనిన ధర్మసారరామాయణ మహాప్రబంధంబునకుఁ
గథారంభం బెట్టిదనిన 6

శ్రీ ర స్తు

శ్రీధర్మసారరామాయణము

ల కాం డ

క థా రం భ ము.

శ్రీరమణీనివాసమయి సిద్ధసుపర్వగణప్రపూజ్యమై
చారుతరోన్నతప్రకటసద్మసమూహసమావృతంబునై
వైరుల కెన్నఁగాన గెలువంగఁ బోరంగ నశక్యమై మహో
దారనృపాలపూతమయి ధాత్రిఁ జెలంగు నయోధ్య యెంతయున్ 1

చ అనుపమచిత్రరత్ననిచయాంచితసౌధరుచుల్ నిరంతరం
బును దమముం హరింప శశిపూషులు స్వేచ్ఛమెయిం జరింత్రు రా
త్రిని దినమందుఁ బద్మజని దిట్టముచేసిన యాజ్ఞ దాఁట నె
మ్మనములు సమ్మతింపమిని మాటను దాఁటరుగాదె సజ్జనుల్ 2

ఉ ఆపురి దివ్యరత్నసదనాగ్రములం దమి సంచరించుచో
దాపున వ్యోమయానసముదాయములం విహరింపఁ బోవు స్వః
కోపను లట్టె తమ్ముఁ గని కోరిక నిల్వఁ గటాక్షదృష్టిమై
నోపికఁ గాంచి మందమధురోక్తుల నాఁడుదు రంగనామణుల్ 3

మ వరణాగ్రంబున నిల్చి భూసురులు దేవస్తోమవంద్యున్ మహే
శ్వరు నారాయణుఁ బూజచేయుతమితో స్వఃపత్తనారామభా
సురకల్పద్రుమవల్లికావితతిపై శోభిల్లుపుష్పాళి నా
దరణం బొప్పఁగఁ గోయుచుండ్రు శ్రుతినాదస్ఫూర్తికుబ్బున్ సురల్. 4

శా ఆయామంబు విశాలముం గలుగు వీథ్యాళిన్ లసత్కాంతసం
స్త్యాయంబుల్ గగనంబుఁ దాఁకుటను సప్తాశ్వుండు శీతాంశుఁ డె
న్నో యత్నంబుల వీథికాళిఁ బయి నెట్లో పోవఁగాఁ బద్ధతిన్
న్యాయజ్ఞుల్ వచియింతు రంతకకుబేరాశాయనాఖ్యం గడున్ 5

చ అరుదగురత్నదీపముల నభ్రపథంబులనుండి కాంచి ని
ర్జరు లుడురాజియే యనెడు భ్రాంతిని దారు వసించునద్ది గ

హ్వారియని యెంచి పైఁగనుఁగొనం గలరారెడుతారకావళుల్
వరుసఁ గనంబడం బ్రమదవార్ధిని దేలుచుఁ బోదు రిండ్లకున్ 6

క. పుణ్యజనసమావృతమై, పుణ్యజనాగమ్య మగుచుఁ బొలుచుచు సంప
ద్గణ్యంబై దీనౌఘశ, ణ్యంబై యాపురంబు రాణించుఁ ధరన్ 7

రాజవర్ణనము.

ఉ. ఆపురవర్య మేలును దిగంతలసన్మదదంతికుంభసం
దీపితచారుకీర్తిమయ దీప్యదనర్ఘ్యమణీవిభూషణుం
చాపతదస్త్రజాలనిహతారిగణుండు మహాగుణుండు దీ
నావనతంత్రుఁ డార్యజనకాండమహాప్రమదుండు దాంతుఁడై 8

చ. వినయము తోడునీడఁగను విస్తృతధర్మము రక్షకంబుగాఁ
దను నెపుడాశ్రయింపఁ బ్రమదంబునఁ దేలుచు నోజలందు భ
క్తిని విడనాడ కాశ్రితులఁ దీయనిపల్కుల సర్వశాఖినిం
దనుపుచు రాజ్యమేలె వసుధాసతి యుల్లెడ హాయిఁ జెందఁగన్ 9

ఉ. పూర్వపురాజులందుఁ గలపూతగుణంబు లవెల్ల వచ్చి తా
నుర్విని బ్రోచువేళ నొకఁడొక్కఁడుగాఁ దను నాశ్రయింపఁగా
శర్వముఖామరేశ్వరుల సాధుసపర్యలఁ దన్పుచున్ మనో
గర్వము లేక ధాత్రిపతిఁగాచెను బంక్తిరథుండు పూన్కిమైన్. 10

చ. సురలు మునీశ్వరుల్ తనిసి శుభ్రతరాశిషపంక్తి నీయ న
ధ్వరములు సత్రయాగములు ధర్మము పేర్మి నొనర్చె లెక్కడం
దర మెటుగానిచందమునఁ దస్యుభయం బనుమాత్ర కోశమం
దరయఁ గనంబడంగ సుగుణాధికతన్ గురుశౌర్యసంపదన్ 11

చ. పలుకఁడు క్రూరవాక్య మొకపట్టుననైన నసత్యవాక్యముం
గలనయినన్ వచించినటుగాని వినందగినట్లుగాని లే
కలఘుతరప్రభావమున నాయవనీశుఁడు శాస్త్రరీతి ని
ర్మలతరధర్మమార్గమున రాజ్యరమాసతిఁ గొల్చెఁ బ్రీతితోన్. 12

తే. వృష్టిలోపంబు లే కతివృష్టి లేక, శలభశుకమూషకముల బాధ లన లేక
చెంత రాజున్నవాఁడను చింత లేక, జనులు హాయిగ నుండి రాసమయమందు.

మ. పరభూభృత్తతి యావృపేంద్రుని మహాప్రౌఢాసిప్రజ్వాలికిన్
గర ముగ్రంబగు స్వీయపక్షబల మింకన్ దీనతం బొంది స
త్వర మొప్పం బ్రవహించు నశ్రుఝరబృందచ్ఛద్మ మొప్పన్ మముం
గరుణం జూడు మటంచు వేఁడునట నైకాక్కలంబు దా నిల్చుచున్ 14

చ. మునిపతియా వసిష్ఠగురుముఖ్యుఁడు లోనగుమంత్రు లష్టసం
ఖ్యను దనుఁజేరి ధర్మపథ మారసి తెల్పఁ బ్రజాహితంబు నె

ష్మనమునఁ గోరి యాన్పృపతి తమంచుకుఁ బట్టము రాజ్యమేలె నిం
పునఁ బ్రజలెల్లఁ దండ్రిగనుతింపఁగ నన్ని కొల్వులఁ బండఁగన్. 15

మ. చతురంగంబులఁగూడి యొక్కఁడు బయల్వెడ్లె ప్రశస్తాద్రిదు
గ్వ్రతతిం బొల్చునృపాలశేఖరులఁ బంతంబు సారెకుం బెక్కభీతిప్రసం
గతనంబుల్ పడ, గొప్పకొట్టు మనుసంపత్తింపుపూ యుంగుఁ బో
డతలంబుల్ దల్లడిల్ల రోచకాదుల దోర్దర్పంబు నొక్కణంబడన్ 16

చ. అరివరులన్ జయించి ప్రియమారుఁగ చెప్పిన యహాయసఖ్యసుం
దరమణిభూషలన్ గృహాంతిలంబుల బెట్టను నిండా దన్మహా
పురవరమంబు రాశి దగు పూజ్యమహోన్నతల్ తరనా
బరఁగు మహాఖ్యఁ గీర్తి యది నేల ఉండు నిస్సమానలతే 17

—కైకను దశరథుఁడు పెండ్లాడుట.—

మ. చిరకాలంబు ధరిత్రి నేల శుభసంపత్తుల అనుభవించి నా
ధరణీశుం డొకనాఁడు కేకయమహీశాధారుం గనన్ బోయి స
ద్గుణసామ్రాజ్యం గోని ఎంతో మన్నిలుపుకోయన్ పోంగలింపంగ నీ
శ్వరుఁడాగామిమహాప్రయత్నమునఁ దక్ స్వాంతంబు ప్రేరేపఁగన్ 18

ఉ. కేకయనాథుఁ డావిమలకీర్తిధురంధరుఁ గాంచి భీతిచేఁ
గాక ప్రియంబుతో నతిథిగాఁ బనిగాఁ దని సత్కరించి నీ
రాకకు లితోక్తులం బలికి యీగమనంబున కేమి హేతువో
శ్రీకలితుండ వీవిచటఁ జేరుట ధన్యుఁడ నైతి రాజ్వరా! 19

చ. అని మరియాద యుట్టిపడునట్లు వచించిన రాఘవుండు నె
మ్మనమున మోదమంది తనమానసవాంఛ ఫలించినట్టులే
యని పరితృప్తిఁ బొంచె నపు డాప్తవరుండు సుమంత్రుఁ డమ్మహా
శునిమదిఁ గల్గుకోర్కె నొకనొప్పునఁ దెల్పను వాగ్విలాసతన్ 20

ఉ. దానికి మోదమంది వసుధాధవుఁ డిట్లనియెక్క రాఘవా!
మానసవాంఛ దీర్తు ననుమానము నొందకు మొక్కమాట ని
న్డై నిను వేఁడుకొందను మదీప్సిత మియ్యదు దీప్ప నీ విటం
బూని ప్రతిజ్ఞ నేసినను పుత్రిక నిచ్చెద నద్ది యేమనన్ 21

ఉ. ఎందఱో భార్య లుందురు మహీపతి కందఱిలోనఁ బుత్రుఁ డా
నందముమీఱ రాజయి యనంతవిభూతి నెసంగుచుండు నే
సుందరి రాజమాతయనుశోభయశంబును గాంచు నా మెయే
యందఱిలోన ధన్యయగు నట్టియదృష్టము నాకుమారికిన్. 22

చ. కలిగినచో వయోమితిని గాని మఱొక్కటిగాని యొన్న కే
సులలితసద్గుణాభరణశోభిత నాసుత నీకొసంగుదున్

బలుకుము నీయభీష్ట మనఁ బంక్తిరథుండు మనఃప్రమోదమున్
జలనిధివేలదాఁటి నృపసత్తమ! నాపలు కాలకింపుమా 23

చ. ముదుసలినైతిఁ బూర్వభవపుణ్యవశంబున నాయు వెక్కుడై
పొదలెను దత్ప్రమాణమును మున్నె మహర్షులు దేవవర్యులెం
తో దయని నాకుఁ దెల్పి రెదఁ దోఁచినమాట వచింతు నీదుపు
త్రి దనుజవైరిసత్కరుణ దివ్యగుణాకయఁ బుత్రుఁ గాంచినన్ 24

చ. తనయులు లేకయే మిగులఁ దాపము నందెడునాకు నట్టిస
త్తనయునిఁ బట్టభద్రునిగ ధర్మవిధిన్ బొనరింప నబ్రమే
మనమునఁ గోరుచున్నను మనుప్రమానవభర్తవచస్సులన్ ముదం
బున విని పేర్కుపొంగఁ దనపుత్రికఁ గైక నొసంగె సమ్మతిన్ 25

మ. సకలక్ష్మావలయంబు నేలు సుగుణాంచత్పౌత్రునిం గాంచు భా
గ్యకళం గూడుటె యింక నాకొదువ నిక్కం బబ్బె జామాత భూ
మికళత్రేంద్రుఁడు రాఘవుండు నను భూమిన్ మించఁ గాఁజాలు నే
యిఁక నేవాఁడు నటంచుఁ గేకయధరిత్రీశుండు హర్షించుచున్. 26

చ. విధివిహితంబుగా సుతకు వేడ్కను బెండిలి నేసి యాధరి
త్రిధవునకున్ మహార్ఘమణిదివ్యవిభూషణరాజి నిచ్చి వే
వధువును బంపెఁ గైకయు విభాసురభర్తృరథంబు నెక్కి తూ
ణధనువు లంతికంబున ననారతముం గనుపట్టఁ బోయెఁ దాన్. 27

ఉ. కైకను జూచి భూమిపతి కాంతుఁడు స్వాంతమునందుఁ బొంగి భా
గ్యాకలితుండనైతి నిటు లాత్మ తనూరుచి పెల్లు కాంత లీ
లోకములందు మూఁడిటను లోకబహిస్స్థలులందు లేరిదే
గాక విచిత్రసృష్టి యనఁగాఁదగు నంచు మెచ్చుచుం ద్వరన్

మ. సుదతిం దోడ్కొని యాయయోధ్యకుఁ జనెన్ క్షోణీవరోత్తముఁ డ
మ్మదదంతావళయాన భర్తృహిత మాత్మం గోరియే చేయుచున్
సుదతీరత్నమనంగ సాధ్వియనఁగా స్తుత్యవ్రతాచార నా
విదితఖ్యాతిఁ జెలంగె నెల్లతరుణుల్ వేడ్కం దనుం బాడఁగన్. 29

శా. కాంతారత్నముఁ గూడి యాదశరథక్ష్మాపాలచంద్రుండు ది
క్కాంతామస్తకభూషణం బయినవిఖ్యాతిన్ జగం బేలె దు
ర్దాంతస్ఫారపరాక్రమార్జిత లసద్రత్నాకరం బొంచు శు
ద్ధాంతం బొప్పఁగ నీతిసారగరిమన్ ధన్యాత్ముఁడై నిచ్చలున్ 30

మ. చిరకాలం బటు లాధరాధిపతి ప్రాచీనక్ష్మాధీశు లె
వ్వరున్ భూసతిఁ గొల్చిరో ప్రజల నోభంగిం దమిం గాంచఁ జే

సిరి యాచందము తప్పనుండ జగతిం । గొల్పించె స్వాయాంభు ను
ర్వాప యర్ నాఖము స్థాపించె యని సంకేప వింది పర్వ జనుల్ 31

శా. కాలం బివ్విధి సాగుచుండఁ బ్రజ లెంతేని వందికాలం బనే
లీలన్ వచ్చు నటంచు నిశ్చయిగతిన్ । లేమల్ చరించంగఁ దం
డోలిన్ గాంచి మహాత్మునిం బొగడ నెంతో యాపృచ్ఛిరంబు భూ
పాలుం డేలె ధరిత్రి నించుకయుం లోపంబుండ నట్లొప్పుగన్ 32

సీ. ఇట్లు కాలం బేగ । నెంతయు ఘోరమై, మృగసముదాయము మనుజగణమెల్లఁ
దత్తఱపడునట్లు । దారుణాత్మలమీద, జనపదములయందు । నట్లొనగతిఁ
బాటి స్వేచ్ఛగఁ జరియింపఁగ జాలభీతులై, లగ్నవ్యక్తి పెంపున్ బ్రజల । దగిలి నోంక
అవ్వాని తీక్ష్ణనఖాగ్రసంస్పర్శముచేతఁ గొందఱు మృతిఁ బొంది చనిరి

ఆ. నట్టివారు భీతి । నంగి చేతులఁ బ్రాణవితతి నునుచుకొని నృపతి యొక్క మను
కెల్ల దిక్కటంచు । నెడలఁ దలంచుచు, పగలఁ దాఁగులుచుండ । వాపుల్రూర్త

క. నలు దెసలన్ వ్యాపింపఁగఁ, గలవిలపాటొంపె భూమిఖండం బెల్లన్
విలయం బిడి మృగసంతతి, చలనం గట్టెగన యుంచుఁ । బ్రబలెన్ వార్తల్ 34

ఉ. అత్తఱిఁ జెంచులెల్ల మృగసంతతి చేనికిఁ గట్టఁజేయుచే
యుత్తమ మంచు నెంచి వనిఁ నున్న ఫలంబులు సంశ ధాన్యముల్
మెత్తని జింక చర్మములు । మేలుగనున్న మధుస్రవంతియు
న్నత్తకరీంద్రదంతములు । మానసమోదమునింపు వస్తువుల్ 35

క. పరిమళమార్జాలమనో, హరమదము జవాది యంతయ యావాని మహా
దరమునఁ గైకొని నృపకుం, జరు దశరథుఁ గనెడుకోర్కెఁ । జని రాతురతన్.

చ. చనిచని యాయయోధ్యఁ గని । సారజలంబుల నొప్పుజాటి వా
వనతరకీర్తిగాంచి చెలువంబుగఁ గన్పడు సైకతస్థలుల్
తనమహనీయతం దెలుపఁ । దానె సరిద్వరయంచుఁ బేయగాం
చిన సరయూనదిం గడచి । చిత్రగృహాళిని గాంచు చెంతయున్. 37

మ. పరమానందమునొందుచున్ వెలఁగుచున్ । భాషించుచున్ వన్యవా
సరతిం జొప్పడుచేష్టలన్ మెలఁగుచున్ । క్ష్మాపాలు ప్రాసాదమున్
గర ముత్కంఠఁ జొరంగ బాటి రెదలం గన్పట్టు పెన్వేడ్కలన్
బురవాసుల్ గని వింతమూఢ్కలను దక్కుం జూచుచున్ నిల్వఁగన్

చ. చొరఁబడి ద్వారపాలకులు । చోద్యమునన్ దము నిల్వరింప భూ
వరునకు మేము వచ్చినది । వైళమ తెల్పుఁడటంచు వేఁడ వా
రరిగి మహాప్రభూ! యడవియందు వసించెడు చెంచులెల్ల వ
చ్చిరి ప్రభువర్యుదర్శనము । చేయ కుతూహల మొట్టె యుబ్బఁగన్. 39

ఉ వారలరాఁకఁ గాంచి జవనంబున దర్శనమీయవచ్చు నం
చారయనయ్యె నేమి సెలవన్నఁ గటాక్షములన్ బ్రమోదమున్
వారిఁ బ్రవేశపెట్టుఁడను భావము తోఁపఁగఁ జేయ నంత దౌ
వారికు లేగి వారిఁ జనవచ్చు ననన్ ద్వారి సందడింపఁగన్ 40

తే మందిరాభ్యంతరంబున । మనుజవరుని, దివ్యసింహాసనస్థుని । దీప్యమాన
రూపుఁ గని దూరమునసుండి । యోపరాని, సంతసంబున మ్రొక్కిరి వింతరీతి

క మొక్కేము సామి నీవే, దిక్కని యిటు పాఱివచ్చితిమి యెల్లోకే
చక్కనిమాపబువా యని, నిక్కఁపుఁబ్రేమమునఁ బల్కి । నృపునంతికమున్ 42

ఆ చేరి తెచ్చినట్టి । సారవస్తువులను, ముందుఁ బెట్ట మరల । మ్రొక్కి నిల్చి
యున్న చెంచువారి । నుచితరకరుణను, గాంచి దశరథుండు । మించువేడ్క.

సీ కరములు జోడించి । కడుభక్తిఁ బల్కిరి, సామి మేకంబులు । చాల రేఁగి
పైరుపచ్చల మేసి । పాడొనరించుచో, గాక యూళ్ళంబడి । కండ క్రొవ్వి
నను మానవులఁ బిల్లలను వారితల్లుల, మ్రింగ నేమనుచుఁ బల్కంగఁ గలము
దేవరా! పొలమెల్ల । గివరమయ్యె ని, మెకములగుంపు చే । మీరు వచ్చి

తే వానిఁ జంపినఁగాని యీబాధపోదు, ప్రజలు పెనుభీతిఁ గుందెరి । ప్రజల మొఱ్ఱ
వినఁగఁజాలకి వచ్చితిమనఁగ వారి, యాశయంబెల్ల నెఱిఁగి యాశయపనివిభుఁడు.

క. వారిడిన కానుకలనున్, గౌరవమున సంగ్రహించి । క్ష్మాపాలుఁడు మీ
రిరీతి నాతురంపడి, చేరఁగ రాఁ గారణంబుఁ । జెప్పుఁడటన్నన 45

క వారికిఁ దగినవిధంబునఁ, గారుణ్యము ట్టిపడఁగఁ । గడురమ్యములై
సారములౌ వస్తువులను, గోరికమీఱంగ నిచ్చి । కొలువలుపాపన్ 46

చ మనమున నెంచి యిట్లనియె । క్ష్మాపతి మీరిటు లేగుదెంచుటల్
ఘనముద మొప్పఁ జేసెడి నిరీకం ద్వరగాఁ జనుదెంతుఁ గానసం
బున కటనున్న వ్యాళమృగపూగము క్రొవ్వడఁగించి గ్రామ్యులౌ
జనుల భయంబుఁ బాపెదను । సాధ్వస మూనకుఁ డింక మీరలున్ 47

ఉ మీదగు రాజభక్తికిని । మెచ్చితి నింకఁ జనుండు వేటకై
నాదగు రాక వేచియె వనంబునఁ బోదగుమార్గమెల్ల నిం
పై దళికొత్తఁ జేయుఁ డిదె । పాపెదఁ గ్రూరమృగార్తి నంచు నా
మేదినిపాలుఁ డంపఁగఁ దరిమిం జెలువారుచుఁ జెంచులెల్లయున్. 48

చ చెలఁగుచుఁ గానసాధ్వముల । సిద్ధము చేయుచుఁ గంటకద్రుమం
బులఁ బరశుప్రహారముల । భూస్థలి డొల్లఁగఁ జేయుచున్ స్థలం
బులఁ దగు హెచ్చుతగ్గులను । బొల్పమరంగ సమీకృతంబులై
వెలయ నొనర్చుచున్ నృపతి పృత్రవఃశాకకు వేచియుండఁగన్. 49

చ. నృపతిలకుండు వేఁటతమి నెమ్మనముం బ్రవసెట్ట లంఘనం
బు వఱఁగ ఫలికృష్ణమృగసంఘమహావను నెవ్వనం గ్రొడఁబొం యు
ట్టి పడఁగఁ గొట్టి చంపెదు కరిహిరిణగండకము గల్గు నేఁటలో
కుపితమృగేంద్రతుల్యములఁ గూర్కిగనగ్రహజాలంబు సుఖాళిఁ గన్ 50

చ. కొని తనవెంటఁ దెచ్చుగని ప్రాణితబాహ్యత కొగ్గి తెల్
మునుచను బోటి సాధ్వసములఁ గటుక్కుల నాంతనగూర్చి వెల్వఁగాఁ
జనిచని చెంచులం గనిరి సాధ్వసమున్ విసమగ్నుంబునొందు నా
మనుజపు సత్కరించిరి సమస్తసులు నిండువేడ్కలన్ 51

మ. తరుశాఖాయత పత్రసంస్థిత లసత్కాసంబులం గాంచి సా
పుర ముండం బగునంచుఁ దోఁచువిధంబుం గన్పడం జేసి నా
దర మొప్పంగ సటల్ వసించి ఘనసంతానంబు గంధమ్ములన్
వరమాధ్వీకము మాతృకంబు మొకరౌ సన్యాసవర్జ్యాసమున్ 52

క. వనచరులు తెచ్చియీయఁగ, జననాథుఁడు ప్రీతిమీఱ సర్వస్తుత్యులం
చును గైకొని యారేయిని, వనమున సుఖనిద్రఁ గడపె ఘనుఁడు సొంపవన్

ఆ. మేలుకాంచి నదులనామేటిజలంబుల, స్నానమాడి విధులనల్పి భుక్తి
చేసి వేఁటకొఱకు సిద్ధము చేసిన, యస్త్రములను గట్టి వాడిమెక్కు 54

సీ. తోలుకుళ్ళాయను గీలించి శిరమునఁ, బటునైనయీరాలు బట్టికత్తి [బడ
మొలయందు వ్రేల నంగుళులుగలపొడలు దెంపును బాహవుల వెన్కలనుగనఁ
సవరించి దృఢమైన చాపంబు ధరియించి, వేఁటకుఁదగినట్టి వివిధశస్త్ర [గు
ములను గైకొని యొంటరులు వెన్కఁ బ్రక్కల,ననుసరింపుచు రాఁగ నద్భుతము

తే. వేఁటతమకంబుపొంగ సుగ్రీవధృతుఁడు, భూరిగహనాంతరాళంబుఁ జేరి మృగము
లను జుట్టుకొనందగు నీక వనంబు, నెల్లతావుల మీఱ వెనిఁ జొచ్చరించి 55

క. తానును మార్గము దరిఁ గెం, పూనిన నేత్రములఁ జూడ్కులొప్పఁగ నుండం
గా నైజపౌరుషంబులు, గానంబడ మృగయులెల్లఁ గడుజవ మలరన్ 56

క. మొక్కేము దేవరా నీ, విక్కడనే యుండు మేము నీవనమెల్లం
జక్కాడి వాడికోఁతల, నిక్కడు మెకములను జంప నీవె కనుదులే 57

వ. అనునంత నొక్కండు 58

చ. తెగువను బూని పైకిఁ జనుదెంచు మెకంబుల హుంకరింపుచుం
జగడము చేయ రమ్మనెడుచందము గన్పడఁ గత్తి చూపి ముం
దుగఁ జెయిఁజాఁపి యగ్గలికతో నది మ్రింగను రాఁగ నద్భుతం
బుగఁ గరవాలఘాతమున భూమిఁ బడంగ నొనర్తు దేవరా! 59

చ. అనుటయుఁ గాశ్యపీవిభుఁ డహార్యముదంబును బొందె నంత నిం
కనొక వనాలయుండు పిడికత్తిని జూపి యిదే విభూ! మదిం

వినముగ వంది కోటిఁ గయిఁ జిత్రగతుల్ దగఁబట్టి యీడ్చి క
త్తిని నొక ప్రక్క నాటి వడి దెచ్చెద నూపిరి నుంతయుండఁగన్ 60

వ. అనునంత నింక నొకయాటవికుండు శౌర్యాటోపంబున 61

ఉ. వేటయనంగఁ బెబ్బులగు వింతగతుల్ కనుపట్టునట్లుగా
బోటులఁగొండి నెచ్చనొకభూరికరీంద్రను నిల్వరించి యా
ఘోటము నొందఁ దొండముఁ గరంబునఁ బట్టుచు దొక్కలోన నీ
యీఁటెను నాటెదం గను మహీపరిపాలక! దీనరక్షకా! 62

క. అనవిని దశరథుఁ డాతనిఁ, గనుఁగొని మెత్తే లనంగఁ గానన మెల్లన్
ధ్వని చేసె నాఁగఁ జెలఁగెను, నినాద మూకనిఁ జూచి నిబ్బర మొప్పన్. 63

చ. పటపట పండ్లుగీటుచును బల్కెను దేవ! యేటిమాట లీ
యటవిమృగంబులం బొడుచు టబ్బురమే పయిఁబాఱుడేగ నొ
క్కటఁబడ నమ్ము నేసి గుఱిగన్పడఁ జేసెద నాదుసామి నే
ర్పుటఁ బరికింపుఁడీ యనియె నెంతయు సంతస మందె భూపుఁడున్ 64

సీ. చెవిఁబట్టి యీడ్చి తెచ్చెద నీదు చెంతకు, మేటి బెబ్బులినైన మేదినీశ!
యీటెను జూపి యీఁగదెబ్బకుఁ గోలనుబట్టి వడిఁ దెత్తుఁ బందిని వసుమతీశ!
పిడిబాకుఁ జూపి యేప్పడఁ దొండముంబట్టి, వెంటఁ దెత్తును హస్తిఁ బృథ్వినాథ!
నిద్రించుసింహంబు నిశ్చలహుంకృతి, లేపి దోడ్కొనివత్తు భూపవంద్య!
తక్కినట్టిమృగావళి లెక్కయే మహాత్మ! మాశక్తి చూడు మంచు నాటవికులు
భీరములు పల్క నాలించి ధారణీశుఁ, డాత్మ హర్షించి వారలనపుడె పంచి

వ. వేటతమకంబు మదిఁ బొంగి పొరలి ప్రవహింప వేటరుల నలుదెసలఁ బరికించి మృగంబుల నొక్కతావునకుఁ దోలుండని యాజ్ఞాపించి తాను నొక్కచో ద్వారంబుగా నేర్పఱుపఁబడినతావున సంసిద్ధుండై యుండె అంత వేటరు లొనరించు భయదాట్టహాసంబులు భూరివాద్యధ్వానంబులును రోదోంతరాళంబుల నిండ నాప్రచండరవంబు శ్రుతివివరంబులఁ జొరఁ బెండుపడి యుద్దండసంరంభంబున నిరంకుశారులంబడి వాలంబులు నైకెత్తి యుత్తలంపాటున నెందుఁబోవను దోఁపమి నిట్టట్టుపాఱి పొదలం దూఱి కంటకశాఖల నొత్తిడిఁబడి యంగంబుల నుండి నల్లఁ గాఱు లెక్కసేయక యెక్కడెక్కడికో సత్వరంబుగఁ బరుగిడుచు నందుఁగలమృగయుల యులివులు వినంబడ మరలుచుఁ జొచ్చినచోటులఁ జొచ్చుచు నచ్చటనుండఁజాలక యెచ్చటికో పోవఁదలంచుచుఁ దనబలంగము ముంగలం బరుగువాఱుచుండఁ దాను దానిం జేరఁబాఱుచుఁ దుదకు లుబ్ధకుల చెంతకుం బాఱి వారి ప్రేటులకు గుఱియయి ప్రాణంబుల నర్పించుశార్దూలంబులును, హఠాత్సంజనితశ్రవణ వివరభేదనచణ వాద్యనిస్వానంబుల కులికిపడి తమ గుంపునుండి విడివడి యొంటిఁ బరుగిడుచు నందందుఁ గ్రందుగ వినంబడు నాట

విపులమాటలకు మతిచెడి మరలి వచ్చినదారిం బోయిపోయి యాచాయనె తమకరిణులు కనంబడ వానిగతి నాఁకుసుధైర్యంబు లేని నాయాంగాటంబునఁ బాలకుంజరనికరంబులును, మఱియు ననేకమృగంబులిట్లు తల్లడంపడ నావేఁట మహాభయంకరాకృతిం బాల్చె అప్పుడు ఎయ్యగిపువ్యాళమృగంబుల నిలువరించుచు సీఁటెలం బొడుచువారును, మూర్కొను మెకంబులకు వామహస్తం బొసంగి దక్షిణకరంబునందు గొలియు నిశితనిస్త్రింశంబున దొక్కలం గ్రుమ్మువారును, దూరంబుగాఁ బాఱు వన్యమృగంబుల లక్ష్యభేద్ధ యిపుదుగఁ గనంబడ వాలమ్ములేసి యటఁ బడఁ జేయువారును, భీతిం బాఱిపాఱి కోపాటోపంబున మరలి యుఱవడి మీఁదికి వచ్చు ఘోరమృగావళి నపరిల భల్లమ్ములం బరేతరాజగృహంబున కనుచువారును నైరక్షా గానంబు మృతమృగప్రాయకళేబర బహుళంబగుట బీభత్సరసంబునకును, బలయుతభూరిఅరమృగగణంబగుట భయానకరసంబునకును, విక్రమిలమృగగంగణంబగుట వీరరసంబునకును, విచిత్రతర వన్యమృగయుతంబగుట వత్సలరసంబునకును, మృత్యుభయసమాక్రాంత దీనమానవహరిణాది సాధుమృగయుతంబగుటఁ గరుణరసంబునకును, హారాత్సమాక్రాంతలుబ్ధక కరోపగళనాద భీతమృగేంద్రంబగుట హాస్యరసంబునకును, వర్ణనమాత్రవిత్రాసకర వన్యద్వీపగాత్రంబగుట రౌద్రరసంబునకును, వినిహితవ్యాళంబగుట శాంతరసంబునకును, భూరితరభూరుహ శాఖాశిఖాశరణ్య శాఖాశరణ్య మృగకులత్రితతియుతంబగుట శృంగార రసంబునకును నుదాహరణభూతంబై కనుపట్టె నట్టియెడ 66

సీ. శరచయమ్ముల సింహశరభంబులను గూల్చి, భల్లంబులఁ గజావళిని ద్రుంచి
కరవాలమున వ్యాఘ్రగణమును ఖండించి, యీఁటెను బందులఁ దాటి చంపి
మార్గణంబుల ఖడ్గిమండలి మ్రందించి, గదవ్రేటులను భల్లుకములఁ దునిమి
పరశుధారలను గోసరములఁ బొరిపుచ్చి, శూలాభిహతుల హరిణాళిఁ జెండి
తే. మఱియుఁ బెక్కుమృగంబుల మండలాగ్ర
సంహతుల సంయమనగేహ సరణి కనిపి
వనము సుగమముగాఁ జేసి తననివాస
మునకుఁ బోయెను మృగయులు ముందు నడువ. 67

చ. చని వనయోగ్యవాసమున స్వర్ధునిఁ బోలుతరంగిణిన్ విధిన్
మునిఁగి తదర్హకృత్యముల భూపతి తీర్చి యథేష్ట మిష్టభో
జనమునఁ దృప్తినొంది వనసత్ఫలములన్ దిని వేఁటయన్ సుభు
క్తినిఁ బరితృప్తి నొందఁగ మృగీమృగచర్మము లెన్నొ వన్నెలన్. 68

క. పరికింపఁగ యోగ్యములై, పరమార్హములునయి యొప్పు బాపురె యనుచున్
గరమున నిమురుచు మృదుతన్, సురుచిరతనుజాలఁ బొగడుచున్ దశరథుఁడున్

చ. మృగయులకెల్ల నాద్యుఁడ సమిద్ధపదార్థము లిచ్చి దక్షరా
జి గొనుచుఁ బత్తనోత్తమముఁ జెఱుఁడు నే నిదె వచ్చువాఁడ వే
డ్క గలదు శబ్దవేధిశరకాండములన్ గుఱి తప్పకుండఁగా
మృగములఁ జంపి యందొదవు మేలగుచర్మవయిన్ గ్రహించుచున్ 70

క. చనుదేరఁ గలదు కోరిక, యన వారలు చిత్తమనుచు నరుగన్ మితసం
ఖ్యను వేటకాండ్రు గొల్వఁగ, జనపతి తమసాఖ్యనదికిఁ జనె వేగమునన్

ఉ. చాలితరంగహస్తముల సజ్జనవారము రమ్ము రమ్ము సం
సారగభీరసాగరముఁ జయ్యన దాటఁగ వచ్చు నాదుగం
భీరజలంబులన్ మునుఁగ భీతి గనం బని లే దటంచు నిం
పారఁగఁ జెంతఁ జేర్చుకొనునట్లుగఁ జాటుచు నున్న యన్నదిన్ 72

చ. కని యటఁ బ్రొద్దు క్రుంకుదనుకన్ వసియించి మహత్తరాకృతిం
గనఁబడు నొక్కగుల్మమును గాంచి యిదే తమసాతటంబునం
దనువగు దాఁగ నర్హమయి తద్దయు దట్టమగా నెసంగు నిం
దు నిలిచి నీరు గ్రోలుఁ దమిఁ దోఁచినఘూర్ణమృగాళిఁ జెండెదన్ 73

చ. ఉరుతరమైన ధ్వాంతమున నుద్ధతిమీఱఁగ గుంపుగూడి ని
ర్భరగతి వచ్చి యోఘునిని వారిని గ్రోలెడు సత్వరాజి చే
యురవము లక్ష్యమం చరసి యుగ్రతరాంబకసుప్రయోగతన్
బోరిగొనువాఁడ వేటరులు పొంగుచు నౌ! యటంచు నెన్నుఁగన్ 74

చ. అని తలపోసి వేటపయి నంతకునంతకు హెచ్చుచున్న ప్రీ
తిని బొద నిల్చి కార్ముకము శీన్ర శరాంకముగా నొనర్చి ని
ల్చెను దొలిజాము పోవఁగనె చేరెను రెండవయామ మంత నొ
క్క నినద మామహీశమణికర్ణపథంబును జొచ్చెఁ జెచ్చెఱన్ 75

చ. ఋతముగ నద్ది నీరుగొన నేత్తెఱఁ గుండను ముంపఁగల్గు నే
వితమున నిస్వనం బటులు వింతగ వీనులఁ జొచ్చెఁ దాని నా
క్షితిపతి నీరుఁ గ్రోలు మదజృంభితదంతిరవం బటంచు స
న్మతిని దలంచి తీవ్రమగు నారసమున్ ధ్వనిలక్ష్యశుద్ధి చేన్ 76

చ. పరువడి వైచెఁ దీక్ష్ణమగు బాణము వే చని మౌనిసూను డా
నురమునఁ గాఁడెఁ; బాత్రమపు డోయ్యన నెత్తిని బెట్టికొంచు స
త్వరగతిఁ బోవ నెంచు మునిదారకుఁ డక్కట! చచ్చితింగ దే
శరమిటు లర్ధరాత్రమున సాధువులం బొలియించు పూనికన్. 77

తే. వైచె నెవ్వఁడో యిట్టిదుర్వర్తనంబు, గంటిమే యెంగునైన నాగతి యిఁకేమి
యౌనొ యనిబిట్టువిలపించునర్భకుగళ, నినద మొగిఁగర్ణములఁజొచ్చె నరపతియును.

సీ తొలుదొల్త [illegible] ప్రాణుఁడయి
బిదప నేత్ర[illegible] భ్రమింపఁ దోఁచె
నవలఁ జిత్తము [illegible] ఘనముగఁ జింత నెలవుగాఁ జెం
దరువాత బుద్ధి [illegible] తెలంగె;
ఆ నంత హృదయ [illegible] కృత్య [illegible]
భావ మంకురించె బ్రహ్మ [illegible] పొదలె

చ తనయొవరించి [illegible]
ర్వను వదనంబు [illegible] గానివా
ర్వను విధికే [illegible] భద్రము [illegible] నె
మ్మనమునఁ దోఁచె దాన [illegible] లెన్నియొ గల్గె నత్తఱిన్ 80

తే వేఁటతమకంబు పైఁ [illegible] విధి [illegible] మృగయులఁ బంపి యేల
యిటకు వచ్చితి? వచ్చితి నెట్టొ [illegible] నేలపైన మతి పొడమె?

చ మనుజులఁ దోలుబొమ్మలటు మానని [illegible] డల నైన మెన్ని యో
పనుల నొనర్పఁ ద్రిప్ప [illegible] దగిలించి యవ్విధి యె
వ్వనికిని దోఁపకుండు బల [illegible] మవ్విధిచేష్ట లింక నే
మనుకొనినన్ ఫలంబు గలదా పరితాప మొకండు దక్కఁగన్ 82

చ పురుషుఁడు తానె కర్త యని పొంగుచునుండును జ్ఞానహీనతన్
బరిశివుఁ డీతఁ డజ్ఞుఁడు [illegible] మంచుఁ దా
నరయుచునుండుఁ గర్మ మనువర్తియు నుండఁగ [illegible] రింప కే
వరుస ఫలాళిఁ గూర్చు నరభంగు శక్తిని బొల్చు నద్ధిరా! 83

చ తెలిసిన దిప్పు కర్మగతి ధీయలకే నెఱుఁగంగ రానిదై
వెలయుచు స్వేచ్ఛ నందు విధి వింతగ దానినిగూడి సాక్షియై
తెలియని వానిభంగి నొకతీరున నుండుఁ దదిచ్ఛ లేక యే
ఫలముల నీయఁజాల దొకపట్టున నైనను గర్మ మీక్షితిన్. 84

చ తొలిజనిఁ జేసినట్టి ఘనదుష్కృతి యెట్లొ యదృశ్యపాశపం
క్తులఁ దగిలించి కంథరను ఘోరగతిన్ నను నీడ్చి తెచ్చి యీ
స్థలమున నిల్పి వేడుకను శాతశరంబును వైవఁ జేసి దు
ష్ఫల మొనఁగూర్ప నెంచె నని స్వాంతము తెల్పెడు నాకు నిత్తఱిన్. 85

చ. జనుఁ డొకపుట్టువుం దగిలి సజ్జనసంగతి లేక హంకృతిన్
దన కెటుతోఁచు నవ్విధిని దా నొనరించును ఘోరకర్మముల్
తన కవి యెప్పుడే ఫలవితానము నీయమి భీతి నొందకుం
డు నవలిజన్మ మందవియు నుగ్ర ఫల మీయఁ దొడంగఁ గుందెడున్. 86

చ. ఫలము లొసంగు కర్మముల ప్రాక్తనరూప మెఱుంగ లేక జ్ఞా
నలలిత దేహుఁడై సకలనాయకుఁడై తగునాపరాత్పరుం
గలుషహరుం గృపాకరుని గ్రన్నన దిట్టును గాని స్వీయదు
ష్టుల మరలించి కర్మములఁ బాపఁ దలంపఁగ లేఁడు సుంతయున్ 87

చ. జననము లెన్ని గల్గెనొ యొసంగఁగ నున్నవొ యింక నెన్ని యో
జననము లిప్డు గల్గినది చక్కనికర్మఫలంబు నొందనో
జననమొ కుత్సితంపుఫలసంతతి నొందఁగఁ జాలునట్టిదో
జనియొ యెఱుంగ శక్య మగు జ్ఞానము లేమిని దిట్టు దైవమున్ 88

ఉ. జ్ఞానము లేని యట్టి దగు జన్మము గాంచినవాఁడె దైవముం
దూఱనక తిట్టుఁ గర్మమను మాట తలంపఁడు స్వీయదోష మే
మేని యొసంగకున్న విధి యీవెతలం గుడువంగఁ జేసె నిం
కే నెటుపోదు నంచు నరుఁ డెన్ని తెఱంగులనో తలంచెడున్ 89

ఉ. కావున నాదుకర్మము నికామము వంతలఁ బెట్టనెంచి న
న్నీ విధిఁ బ్రోత్సహింప నిటు లిచ్చటఁ జేరితిఁ బాపకర్మముల్
జేయఁదలిర్పఁ జేసితిని చిత్తము పాక్కన నేమిలాభ మిం
కేవరుసం దొలంగి చన నెంచినఁ దప్పదు ముప్పు నా కికన్ 90

మ. అని చింతించుచు బ్రహ్మమానితనయుం డానేమొ యంచార్తుఁడై
ఘను వల్లల్లన నెక్కుడించి మది సంతాపంబునం గుందఁగాఁ
జనియెన్ హాయనుశబ్ద మేస్థలమునన్ విన్పించె నచ్చోటికిన్
దనపాదంబులు ముందుఁ బోవఁ దలఁపుల్ తన్వెన్కకున్ లాగఁగన్ 91

చ. చనిచని యందు నీటిదరి స్వాంతము దూలఁగఁ గుండనీ రొగిం
దనవసనంబునుం దడుప దారుణసాయకవిక్షతాంగుఁడై
పనవుచు నేమరాత్మకుఁడొ పాప మటం చెద నెంచకిట్లు పై
చెను శర మంచు దీనతను జేడ్పడి పల్కుచు నున్న బాలకున్. 92

చ. గుపశరబాధ తన్నలమి కుందఁగఁ జేయుచునుండ దీనుఁడై
శరణ మొకండు లేమిఁ దనజాడనె యెన్నుచు వారికై మహా
త్తరపరితాపతప్తులగు తల్లిని దండ్రిని లోఁ దలంచుచున్
బరుషశరప్రయోక్తఁ బలుభంగుల దూఱుచు నున్న దీనునిన్. 93

చ. బ్రతుకుట యన్నమాటయె యబద్ధము నిల్వవు ప్రాణవాయువుల్
మదిఁ గలయూహలెల్ల మటుమాయములై చనుచున్న వింక నే
సదయుఁడు కన్పడున్ దనదు చావును దెల్పి జలంబు లిచ్చి యా
ముదుసలులన్ మనం బలుకు పుణ్యుఁ డెవండని యెంచు నాతురున్ 94

చ. పితరులసేవ చేయుటయెకృత్యముఁగల్గినసుజ్ఞపుత్త్రులం
తతి నధికంబు, దానికిఁ గనంగ నరిపాలుర తప్పకపట్టుముల
శతధృతియాజ్ఞ యాయెను సత్యము నిత్యమునౌ నవెన్న నే
వితమున నాను నబ్బదని యింతగ నాత్మఁ దలంచుధీయుతా 95

చ. జగమిది మిథ్య; యాప్రకృతి యన్వయముఁ గన్పడఁ జేసె యొకండం
బొ గనఁగరాక యుండునటు లోపు ననన్వయిగా, దానికెట్టులె
ల్ల గణన మెప్పఁజేయఁగఁ దలంపఁగ సాధ్యమె బ్రహ్మకైన, నే
మిగతకిఁ బోదునో యనుచు మంటలవ్యథఁ దపయించుచుయుగ్మునిన్ 96

ఉ. ఏకలి మున్ను చేసితినొ యీగతి శిక్షకు యింత లేనిదా
నీకడ కేగుదెంచితిని నెవ్వఁడొ యీనను రేయిఁ గ్రూరుఁడై
యీకరినంపుమటంచు గొని యేసి యురం బగిలించె నక్కటా!
యేకరణిం దలంగు వ్యథ యింక నటం చొగి నేస్తు చంచలున్ 97

ఉ. ధర్మము నాశ్రయింప నది ధన్యుని జేయునటండ్రు వారిదౌ
నిర్మలవాక్య మెప్పటికి నిష్ఫల మెవ్విధినైనఁగాదు పా
పోర్ములు వానినిం దగులకుండున నంచుఁ దలంచి కొల్చితిన్
ధర్మము దాన దుష్ఫలమె దాఁకెను నన్నని కుందునర్భకున్

మ. జనసంఘాతముఁ గూడియుండఁ జనదేశచందంబునన్ మౌనికం
చనుసద్వాక్యము నమ్మి యీగహనమం దావాసముం జేయుచున్
మునివృత్తిం దగుతల్లిదండ్రులను సమ్మోదమ్మునం గొల్చునా
కు నిటుల్ దుర్గతి గల్గెఁగాదె యనుచుం గోపించు మందాత్మకున్.

మ. నను సేవించినవారి కెట్టితతినైనం గల్గునే యాపదల్
కనుచుండున్ సతతంబు తత్కుశలయోగంబుల్ మహాశ్రద్ధతో
నని యీశుండె ప్రతిజ్ఞ చేసె నిక నేమౌ నాకు నం చాశ్రి
తుని సేవింపఁగ నిట్టులయ్యె వగ లందుచున్ దూఱు క్రూరాత్మకున్. 100

ఉ. సందియమేల యెందుఁ గనఁ జక్రియె కన్పడునంచు భక్తులా
డం దగ విందు నాసుడి యెడందను నమ్మితి నింతపుట్టె నే
మందు నిఁ కంచు సాధువచనాళి ననాదృతిమైఁ దలంచు నా
మందమనీషుఁ దీవ్రతరమార్గణభిన్నహృదంతరాళునిన్ 101

చ. మనుజులపొందుఁ బాసిన సమంగళముల్ పొసఁగంగ నేర వం
చనెడుదురూహ పట్టుపడె నయ్యది తప్పిదె కర్మమే ఫలం
బును గలిగింపఁజాలు నని పోలవచించెడు నర్ధరాత్రమం
దనుపమబాణసంహతిని నంచు వెతం గనుదీనమానసున్. 102

మ. పరమేశా! నిను నమ్మితిన్ బసిఁడ నన్ బాలింప లేఁ డొక్కఁ డీ
ధరణిన్ సత్కృపఁ జక్కఁబెనిచి నను న్ దల్లిన్ విధిం గొల్వ నెం
తొ యభానాయుఁడ! నీవు మ్రొక్కఁగను నా దోషాళి మన్నించి యిం
పొనఁ బ్రోవన్ వరలింపవే యనుచు నాశాబద్ధుఁడౌ బాలకున్ 103

మ. జననీ! నీవెపుడా సమస్తజగముల్ శాసింపఁ బాలింపఁగా
జననం బందఁగఁ జేయఁజాలుదువు నీచందం బెఱుంగం దరం
బన శక్యంబె యనాథు నీపదములన్ ధ్యానించు నన్నున్ గృపం
గనుమా యంచు క్షణంబు లెంచునియతున్ గమ్రాంగు ముగ్ధాత్మునిన్. 104

ఉ. ఎవ్వరు గాచువార లిఁక నెవ్వరు నాదుదురంతవార్త నా
యవ్వకుఁ దండ్రికిం దెలుపు నాప్తులఁ గాంతురు; దీనబాలకా!
యెవ్వరు నీకు నిట్టవెత నిచ్చుట నార్చి రటంచు నడ్గువా,
రెవ్విధిఁ గాంతుఁ బ్రాణముల నింక టంచుఁ దలంకు బాలకున్ 105

చ. కనుఁగొని యాధరాధిపతి కన్నులనుండి జలప్రవాహముల్
తనదుప్రయత్న మాపి చనఁ దద్దయుఁ జిత్తము చంచలింప నే
మని పలుకంగ నేరక మహామునిపుత్రకు నేసితిన్ శరం
బున నితఁ డేగు నూర్ధ్వపదమున్ గన నంచు మహార్తినొందుచున్. 106

ఉ. ఊరకయున్న నాగ్రహము నొంది శపించునో యేమొ యంచు లో
నారసి దుఃఖ మాపుకొని యార్య! మునీంద్రకుమార నే నిదే
భూరమణుండ నచ్చితిని బోలఁ గనుంగొను మేను నిన్నిటన్
నీరము ద్రాగవచ్చిన యనేపమంచుఁ దలంచినాఁడఁ జూ. 107

చ. కరమున నీరముం గొనెడు గంధమతంగజశబ్ద మంచు నే
నరసితిఁ గుండ ముంచునపు డయ్యెను నిప్పవ వట్టులే మహా
త్తరశర మేసినాఁడ నది దారుణపుంఖయుతంబు నీహృదం
తరమున నాటె దైవగతి తప్పదుగా దె యె దెంతవారికిన్ 108

సీ. శబ్దవేధం బనఁ జను నొక్కయభ్యాస మద్దాని నే సుంత యభ్యసించి
తిని దానిఁ బరికింపఁ జను దెంచి యీపాదపమునందు వసించి జలాంతరమున
నుదయించినట్టి నినదము గజంబులు నీరానువేళ జనించునట్టి
దగుట దానింబట్టి యంబక మేసితి దైవవశంబునఁ దాఁకె నిన్నుఁ
ఆ. తెలియఁజాలనైతిఁ దొలిజాము మీఱెను, గాన నరులువచ్చు కాలమే గ
మృగగణంబులిపుడు మెదలును గావున, నదిగొ యన్న యూహ నాకుఁ గలిగె
క. ఈయర్ధరాత్రమందున, నీయడవిన్ నరులువచ్చు టెట్లు తలఁచినన్
నాయెదఁ దోఁచనికతమున, నీయంబక మేసినాఁడ నిది విధిగతియా 110
తే. దశరథుండని నాపేరు ధాత్రిఁ బిల్వఁబడును భూపాలకుఁడ మృగవారహనన
కర్మ మర్మము మాకెల్లఁ గాన నిట్లు, వచ్చినాఁడను విధిచేష్ట వలనె నిట్లు.

క తెలియక చేసినయపకృతి, నిలుకంటగ వెదకు మీఁదలఁ నిప్పులవిత్తుల్
ఖలులంగూడం [illegible]!, ఫలంతు రాత్మకృతములగ ఫలములనున్ 112

సీ తప్పానర్పఁగ లేమి ధనీశులను దగు,మ్ము గయ దని నేను [illegible] వెప్పఁ
జను దెంచినాఁడ నీ [illegible] సీయంగి, మీఁదలంబు [illegible] నిల్
మున నంబు విధి ప్రాపనాయు నెయ్యము [illegible] గలదు [illegible]
షమియింపుమూ [illegible] బ్రాహ్మణ్య!
తే యనుచుఁబ్రార్థింప నామునీయ [illegible], నల్ల [illegible] భూమీశ [illegible] గాంచి
విధివశం బంచు యోజించి విషమగతిఁ, దగ ది యిం కే [illegible] సేఁగ [illegible]

చ తనువునఁ బ్రాణవాయువులుతప్పఁగ యున్నవి చెప్పఁబూన నే
మని వచియింపఁగాఁదగున్ యిం [illegible] దోసము నిన్ను [illegible] రే
పనినొనరింపఁ బూనుడు నృపపాలక! చ [illegible] గండ గీనిసిం
గొనిచని నాదుతల్లికిని గూర్చిని బెంచిన యుప్తతండ్రి [illegible] 114

క. మును వేనియుఁ బల్కకియే, నిపడే యూజలము పోసి పదపడి యూనా
కునుగల్గిన మృతిచరితం,బును జెప్పుము వాంఛనుడ భూపాలలాపా! 115

తే ఉన్న దున్నట్లు చెప్పునూ [illegible] ముగు, కోప మొందక వారలు కూళవిధిని
దూఱుదురుగానినిన్ను సుదూఱవసు [illegible], మదిఁదలంపుము సత్యం బెకపుహీని గాచు

చ వచనచమత్కృతుల్ నెఱపి వారిఁ గలంపఁగఁబోకు పూర్వజం
గెచటనో చచ్చె నన్న విని యెంతయుఁ గుంపెచు [illegible] దృష్టిసీ
దుచరిత మెల్లఁగాంచి నిను దుష్టునిగాఁగఁ దలంచి శాపమి
చ్చి చనుదు రూర్ధ్వలోకమును జేరఁగఁ గావున నత్య మూఁడుమీ 117

మ. మునిశాపం బననేమొ యంచు మదిలో భూపాల! చింతింతు వే
మొ నినుఁ నీదుకులంబుఁ గాల్చునని నీవ్రూహింపు మూపైన నీ
మన మెకార్యము చేయఁబంచు నటులే మన్నించి చేయంజను
దనువుం బాసి యసుప్రజంబు చనుఁ గానక్ సుంత భాషించితిన్ 118

మ. దురితం బిద్ది భవద్యశంబు ధరయందుం గుందఁగాఁ జేయు భూ
వర! యేమాత్ర మెఱుంగఁజాలవని నాస్వాంతంబు విశ్వాసత
త్పరమై యున్నది గాన దుర్యశము నిర్ధానక్ నినుం బొందకుం
డు రయంబొప్పఁగ నేగు; మందుఁ దలిదండ్రుల్ కుందు చుందుర్గదున్ 119

చ. పరుష తరాంబకంబు వడిఁ బాయఁగఁజేయుము పూన్కి చే హృదం
తరమునుండి చెప్పఁగల ధర్మముఁ దెల్పితిఁ దల్లిదండ్రు లా
తురులయి యుందు రీజలముఁ దోడనె కైకొనిపోయి పోయు మే
నరిగెద నూర్ధ్వలోకమున కం చొగిఁ గన్నులఁ దేలవైచినన్. 120

చ మనుజవిభుండు స్వాంత మవమానమునన్ వ్యథఁ గాంచుచుండఁ జ
య్యన శిర మూఁడదీసె నపు డంగముఁ బాసి యసుప్రజంబు పో
వను దనుకాంతి మాసె ముఖ మేర్పడఁ జూడఁగఁ దోఁచెఁ గ్రొత్తగన్
మునిసుతు దేహ మిట్టు లాకళపాలిక భీతిదమై కనంబడన్ 121

చ ఘనతరరత్నకాంతులను గన్పడు బాలకు మోముఁ గాంచి యా
తనిదగు ఫాలభాగమునఁ దద్దయుఁ దోఁచు త్రిపుండ్ర రేఖలం
గనుఁగొని వెచ్చనూర్చి యిఁకఁ గాలముఁ బుచ్చుట చేయరానిదా
యని యని యచ్చటం దొరలు పాత్రముఁ జైకొని నీట నింపుచున్ 122

చ. మునిముదుకండు తద్గృహిణి ముందుగ మాతనయుం డదేల రాఁ
డని నను బ్రశ్నచేసినయుతైన సదుత్తర మేమియిత్తు బోం
కినయెడ దివ్యదృష్టిఁ గని కేవలపాపునిగాఁ దలంచి చ
చ్చునటులు శాపమియ్యరొకొ సూనునిపైఁ గలకూర్మి పెంపునన్ 123

ఉ కావున నేరి యెవ్విధిని గాఁదగియుండునొ యద్దియట్టులౌ
చేవఁజెలంగి యెంచి మనిఁ జేసినకార్యము దుష్ఫలంబు నీ
కేవరుసం దొలంగు నిపుడెంచినచో ఫలమేమి యంచు నా
భూవిభుఁ డార్తుఁడై యరిగె భూసురబాలుఁడు చెప్పినట్టులే. 124

చ చనిచని సుంతదూరమున శాఖరుహాకోటరసీమనుండి ని
స్వన మొకఁ డల్లనల్లన నిసంగతభాషముగా వినంబడన్
విని యిదియే యగున్ గొడుకు వేగమ రాఁ డిదియేలయంచు నా
ర్తిని గనునట్టిచిహ్న మిటఁ దెల్పెడు నిస్వనరూపతం గటా! 125

చ మునితనయుండు చెప్పినటు ముందుగ నీటినొసంగి దాఁప కా
తని మరణంబు నాడయినతప్పను జక్క నెఱుంగఁ జెల్పుదున్
వనజజునాజ్ఞ యేవిధిని వర్తిలు నట్టు భవిష్యదర్థముల్
మనుజులకున్ ఫలించు, నని క్ష్మాపతి యల్లన బోయెఁ జెంతకున్ 126

చ. చరణనినాద మల్లనఁ బ్రసంగవశంబుననున్న యమ్మునీ
శ్వరు శ్రుతిరంధ్రయుగ్మమున సాధ్విశ్రవోవివరంబుఁ జొచ్చినన్
గరుణ చెలంగ నో కొడుక! క్రన్నన రాక యిదేల యింతసే
పురుతరవాహినిం గడపితో జలముం గొనిరాక చెప్పుమా 127

క. కడుదప్పి మమ్ము నేఁచెడు, వడిగాఁ జని తమసయందు వారిం గొనిర
మ్ముడుపుము మాయార్తిని నని, కొడుకా! తెల్పితిమిగాదె కొంకక నీతోన్

క ఒకనాఁడు నిట్లు చేయవు, సకల క్షేమంగుడవు మాకు సంతోషము గూ
ర్పక మాన విట్టినీ వే, లాకొ తడసితివనుచుఁ బల్కుచున్న మునిసతిన్. 129

క. కనఁగోరి యల్లనల్లనఁ, జని తరువివరంబుఁ గాంచి ॥ చంద్రోదయమా
టను సుంత వారిఁ గన్గొని, మను వెంగ్రుఁడు వారినొప్పఁగ ॥ మ్రాన్పుఁబనుడుపలన్

క. మునివర మీకొమరుఁడఁ గం, నినవంశోద్భవుఁడ భూమినీభృత్తును నన్నుఁ గా
జను లెల్ల దశరథాహ్వయ,మునఁ బిల్తురు పేరుగాఁ ॥ బుద్ధి గొనకుఁడుటన్ 131

చ. పరిజనులెల్ల రాఁ గఁగట ॥ పన్నలభాగముఁ జేరి దున్నృ
తృవముఁ జెండి చెండి తుదిఁ గాసని వేటలఁ గాఁ నిశాన్తమం
దోపలు గనంగరాని విధి ॥ సుడ్డులఁ జేసిరి ముఖ్యకంతుపుల్
ఁబసగుచునుండ వాసిధ్వనిఁ జేసినను బట్టి సధించు మాపాలన్ 132

చ. వినదము వచ్చుచక్కఁగఁ జేకి ॥ నేస్పన బాణము వైచి లక్ష్యముగా
మనుమఁగఁ జాయశ ॥ గడు ॥ దోఁచుట గానిని జూచుబువ్వ యో
మునికులచంద్ర! గుల్మమునఁ ॥ దాఁగిన నగీజలమందు నొక్కని
స్వన మున దేఁగఁగా విని విశాలగజధ్వనియున్న యూహన్ 133

క. బుడబుడ యను శబ్దము వినఁ, బడసంగనె నారి సంధించి బాణము వైచం
గడు గీనత హాయను చప్పుడు వీనులఁ బడియె నొక్క పోరిం మహా! 134

క. ఇది యేమి నాయవిచారము, మఱి గలవిలపాటుఁగాఁ ప్రాప్తమ్రాన్పడి యేమో
యొదవె నదెవ్వరికో యా,పద యని పఱుగిడితిఁ దొట్రుపడకలచేన్ 135

క. చని నీటిదరిని బాత్రము, దన చెంతం బొరలుచుండ ॥ దారుణబాణం
బున హృదయమగలఁ బోయను,మునితనయుని జూచినాఁడ ॥ బోగులు మనముతోన్.

తే. పలుకరించితి నపరాధకృత్యముఁ దెలిపి, దాని కాతఁడు నగనక ॥ తల్లిదండ్రు
లను మహార్తి చింతాకులహృదయుఁడయి, జలముఁ గొనిపోయి నామాతృజనకుఁ

చ. వనజజు చేత మార్చ నెటువచ్చును బంటిల నేమి గల్గునో [గాంచి
జననిరో! తండ్రి యింక నను ॥ స్వర్గమునం గనవచ్చునంచు మీ
కును నసుఁ జెప్పఁబంచి మరిఁగుందుచు మీకయి ప్రాణపంచకం
బును విడనాడె మానివర! ॥ బొంకొకయింతయు లేదు దీనిలోన్ 138

చ. అనుపలుకుల్ వినంబడెడునంతటిలో జలపాన మొప్పఁజే
సిన మునిదంపతుల్ ధరణిఁ ॥ జేర్చిరి దేహము లింద్రియంబులన్
మనసు జలంబునన్ వదలు మాడ్కిని మూర్ఛయు వారిఁ బైకొనెన్
జనపతి యప్డు వారితనుసంగతిఁ బ్రాణము వీడినట్లుగన్ 139

క. తలపోసె నంత మెల్లనఁ, దెలివిం గని మౌనిచంద్రుఁడు ॥ తెగియోఁ దనూజుం
డలఘున్నృపాలశరంబున, జలములచెంతనె యటంచు ॥ స్వాంతమునందున్ 140

తే. తోఁచుటయుఁ దిక్కులెల్లను దోఁపకుంట,సుంతయూరకయుండి యాంతఁ క్షోణిపాలుఁ
డడలి యందుంటఁ దెలిసి దుర్దైవతంత్ర,మాత్మఁ జింతించి యతని కిట్లని యెఁగ్రుధను.

ఉ. ధీర! నృపాల! నాతనయుఁ ద్రెంచిన యాశరవర్య మేసి యీ
నారిని నన్నుఁ ద్రుంపుము గర్వ [illegible] డిఁబోదము పుత్త్రరత్నముం
గోరిక నీకుఁదీఱు నగఁ గుంటఁగఁ జాలము సూనుఁ డొక్కఁడే
దూరముపోవఁ జాలఁ డిటఁ బోఁగనె సూనునిఁబాసి యుండఁగన్ 142

చ. శరముల నైచు కొట్టులని చక్కఁ దలంచెదనీకు నాసుతుం
డురుతరలక్ష్యమయ్యెఁ గన నొప్పను నీకును లక్ష్యశుద్ధి యు
ర్వర భవదీయకీర్తి కొఱ వర్ధిలుచుండును సాధుకార్య మి
క్కఱణి నొనర్చినాఁడవు తగంగ నొనర్పుము శిష్టకార్యమున్. 143

ఉ. అంతట వేఁట నాఁబనుమహాత్తరకేళి ఫలించు స్వేచ్ఛ నే
చింతయు లేక నీపురికిఁ జేరఁగ వచ్చు నటంచు నంతలో
స్వాంతము గోయు నెవ్వగలఁ జంపఁ దగంపవ మొప్ప నేడ్చెఁ ద
త్కాంతయుఁ డెల్విఁ గాంచి తమకంబున నేడ్చెఁ గలస్వనంబునన్. 144

క. ఆరవము రాజహృదయముఁ, గారుణ్యాంబుధిని ముంచెఁ గానను నా
చేరువనుండిన ఖగమృగ,నారము తపియించెఁ గరుణ వర్ధిలుచుంటన్. 145

ఆ. నా కుమార! యని జనకుఁడు నా పుత్త్రకా!, యనుచుఁ దల్లియును సహోర్వ్యదుఃఖ
జలధిమునిఁగి యట్టె విలపించి విలపించి, సొమ్మసిల్లి పడిరి క్షోణిపైన. 146

చ. కని రఘువంశమౌళిమణి క్రన్నన వారల నేద దేర్చి యో
మునివర! నీదసాధ్వి నగరమ్మెను గావున నూఱటంగనన్
గానగాని న్యాయవాక్కులఁ దగుఁ గా హితబోధ మొనర్పఁ జింతిలం
గను ఫలమేమి? యావిధికిఁ గల్గదు గా సుతుస్సై ముదంబనన్. 147

చ. ధరణిపుమాట లట్టె మది దారుణదుఃఖమునందు ముంపఁగాఁ
దరుణిని లేపి పుత్త్రకుఁడు ధర్మనికేతన మొందఁ బోయె డిం
ద్వరఁ జని కూడుటొప్ప నిఁక నందుర లాభము లేదు నాతిరో
ధర మనుకాల మింక విధి తప్పఁగఁ జూచుటఁ బోయె నక్కటా! 148

క. కన్నీటిచేత నే మన, యన్నకుఁ దర్పణము చేసి యతివేగము వి
ద్యున్నతు నాతనిఁ జేరఁగ, నెన్నఁగఁ జనుటొప్పఁగాదె యింతీ! యనినన్. 149

చ. పురపురఁ బొక్కుచుం సుతునిశోకదు దైన్యము దూలుచుం నిరం
తరము వినీతచిత్తుఁడయి తల్లినిఁ దండ్రిని గొల్చుసద్గుణా
కరుఁ బాలియించితే కుమతిఁ గైకొని కన్నులమంట తీఱనే
ధరణిప! యంచు నూఱడక తాల్మి వహింపక యేడ్చుచుండఁగన్. 150

చ. మునిపతి సాధ్వితోడ నగరమున్నిన నింకను లాభమేమి చ
య్యన సుతుఁడున్న చక్కటికి నాతుక మొప్పఁగఁ బోవుటొప్పు నా
జనకుల కేమిదిక్కనుచు స్వాంతము దూలఁగఁ బొక్కుచుండు నా
తనయుఁడు వానిఁ జూడఁ జనఁ దత్తరమందెను జిత్త మి 151

చ అనుచుఁ గలఁగుచిత్తమున నాఁడు వాఁడని గాంచి భూమిపా!
నిను శపియించె దొల్లి యవనీపతి నాసిక భార్గమౌనిశే
ప్పవకతన౯, నిశాపమునఁ జెంపుచెడ౯ బహుమాటలు నుండయే
సునిశితబాణ మేసితివి సూనుఁడు దానని కూర్మి నొక్కటన్ 152

తెలిసియె నైచియుండిరి గిరిమునిలయ, మొంటరి పియుంతునదిత ప్రసుప్తి మాకుఁ
గన్నులవలెం జెలంగువిఖ్యాతసుగుణ, గుణుని గోపయని జంపితి గాన మేము.

క తనయుని గూడఁగఁబోంగ, నిమిషముగా దిక్కెవరు లేనికతమున నెత్తి
నను మాకుఁ దిక్కుఁ జంపితి, వనుచు నైనంగి యానియై శపించెఁ జూ 154

క కనుక నిను శాపగ్రస్తునిఁ,గను జేయక యుండ నైతి కాదు కనుక నీ
వును బుత్రవిరహమున మృతిఁ, గనుచు బ్రాణంబు మాని కాంతాయుతుఁడై.

చ తనువుఁ ద్యజించి భవ్యసురధామముఁ జేరఁగఁ బోయి యంత నా
జనపతి వంశనాశనము సల్పె నశోకము నీయనుండ న
ష్మని చనె నింత చాలునని మోదముననందును వారి కగ్ని యి
చ్చి నిజభటాళిం గలిసి పెరెనయోధ్యను లోనఁ గుందుచున్. 156

మ చిరకాలంబు మనోహరక్రమమున౯ శ్రీవృద్ధిమై రాజ్య మా
దర మొప్పం బటుశక్తి లేనిమది సంతానంబు లేకున్న చిం
త రహింం గ్రమ్మఁగ సర్వమున్ మఱచి కాంతాళంబు జెరంగ స
త్వరుఁడై యొక్క దినంగి సౌధ యమాత్యశ్రేణిగణ్యుండు నై 157

దూరాలోచనయొనయు, న్నై రాజు గ్రహంబునంది వెలయుచున్
జేరువ మెలఁగుచు నెప్పుడు, భూపతినాయకుని మేలు తలఁచుసఖుండై 158

క తనరుసుమంత్రుఁడు నంపతి, మనమునఁగల చింత నెఱిఁగి మహితోత్సాహం
బొనఁగూర్పుపల్కు చెప్పం, గనుగోరి రహస్యగోష్ఠిఁ గ్రమ్మతరోక్తిన్. 159

స. పలికె భూనాయక కలవొక్క వృత్తాంత, మదియు సనత్కుమారాస్యగళిత
మగుదానిఁ దెల్పెద నవధరింపుముసీను, వయిను చెల్లఁగఁ బుత్రవరులు నల్వు
రుద్భవింతురు మునీభ్యుండు బుష్యశృంగుఁ, డనుమానియధ్వర్యుఁడై సవిధిని
బుత్రకామేష్టిని బూని చేయింపఁగ, సుతులుద్భవింతురు సూనృత మిది

ఆ యనుచు మౌనిపలికె నశ్వమేధము చేసి, యచల నిష్టి చేయ నర్హ మనుచు
నతఁడు తెలిపెఁ గాన నట్లు చేయంబూన, వయ్య కోఱిత వాయుసల్లుగాఁగ.

చ అని తెలుపంగ మంత్రవరుఁ డాదృతిఁ దెల్పినసాధుభాషణం
బునకు ముదంబు నొంది రఘుభూపతులాగ్రణి యాతురంబున౯
మునిపతుల౯ వశిష్ఠమునిముఖ్యులఁ బిల్వఁగఁబంచి వారిచెం
తను వినిపించె దేవమునితల్లజుసూక్తిని పేడ్కమీఱఁగన్. 161

శా. ఆవార్తల్ విని యావశిష్ఠమునిఖ లోల్లాసమోద మేపార స
ద్భావంబుల్ తగ నల్లి పెయిదగు సంభాషంబులం గూర్చుచున్
వేవే యుంచని కృత్యమెల్లఁ జెలుకా ॥ విశ్వంభరేశుండు శాం
తావామాక్షిని బుష్యశృంగుఁ గొనిరాఁ ॥ బా బోయి యంగాధిపున్. 162

క. కినుఁగొని కార్యము చెప్పిన, విని జామాలను గుమారి ॥ వేడుకఁ బంపన్
జనకుల వారలఁ దోడ్కొని, చను దెంచ నయోధ్య కాత్మ ॥ సంతసములఁ గన్

సీ. యజ్ఞదీక్షకుఁ బూనె నధ్వర్యుఁడాయెను, బుష్యజాల్ విధి విచారించి యంత
కొలఁదిగాంచనియట్లు ॥ కోవిద శ్రేణితో, నిత్యకృత్యంబుల ॥ నెప్పుమీఱ
జరపుచుండిరి యంతటఁ బంధుఁడు శుద్ధయి, జార్వేదిగా ప్రసాద భరత ముఖ
సత్కీర్తిగన్న వారిజన నేయ శాఖను, జేరినవాఁడయి ॥ చెలగుచుంటఁ

ఆ. బరియు నెనిమిదియును ॥ బ్రస్తారముల నొప్ప, నట్టి లాస్థలంబు ॥ నమరించిటఁ
గ్రతువు చేయఁబడియెఁ గ్రమ్మఱఁ బుత్త్రకా, మేష్టి చేయఁబూనె నెంతొ ప్రాజ్ఞ
మునివరుఁడు బుశ్యశృంగుఁడు, మనమున ధ్యానించి పల్కెఁ గౌసలమణీ!
తనయుల నల్వురఁ గాంతువు, ఘనులై యవ్వారి కీర్తిని ॥ గ్రాలుదురు సుమీ.

చ. అని వచియించి శాస్త్రవిధి ॥ నధ్వర మాయది చేయఁబూని వే
ల్చెను జతనంబు మీఱ నిటు ॥ సిద్ధముఖంబది సాగుచుండ నె
మ్మనముల నిర్జరుల్ తలఁచి ॥ మంచి దిదే సమయం బటంచు నా
వనజజు పాలికిం జని సభక్తిని మ్రొక్కి వచించి రివ్విధిన్. 166

దేవతలు బ్రహ్మతో రావణునిదుండగములఁ జెప్పుట.

మ. అరవిందాసన! నీవు ప్రబలగర్వోన్మత్తుఁడై రావణా
సురుఁ డెవ్వారిని జేరకం గొనక సంక్షోభంబు నొందించు నా
సురనారీమణులన్ హరించె మఱి యక్షుల్ కిన్నరుల్ సాధ్యకిం
పురుషుల్ తద్గృహసీమ సేవకులు నిత్యంగూడ నున్నారు సూ. 167

ఉ. అంతియ కాదు వాఁడు కనునట్లుగ వారలపద్మనేత్రలం
జెంతనె నిల్చి పాదసరసీజము లొత్తుఁ డటంచుఁ బల్కు నా
కాంతలు దిక్కుమాలి తమకాంతులు చూడఁగఁ జావఁదన్ను నేఁ
గాంతుఁడు మీకనున్ బలుకఁ గాఁగలదే యిఁక నొండు పద్మజా! 168

చ. పలుకఁగ నేల యాసతులు ॥ ప్రక్కనె యుండఁగఁ గొల్వు చేయ నే
తులువలు గాని యిట్టులు సతుల్ వగఁ గుందఁగ నవ్వుచుండు రే
తలఁచిన గుండె నీఱగును ॥ దారుణవహ్ని విషాంబువుల్ దమ్ముం
బొలియఁగఁ జేయఁ జాలమికిఁ బొక్కుదు మో కరుణాసుధోదధీ! 169

చ. అమృతముఁ ద్రాగఁ జేసితి మహాపురుషా! మును రాక్షసాళిచే
నమృతులు గాఁగఁ బొల్చునటు ॥ లప్పటి సత్కృప నేఁడు చూపుమా

యమునల దైన్యముల్ వోలఁగ నన్నిఁకను యమము గూడ ... వ్య న
త్యము నశియింపనుండఁగ ... యంబు వృతం గను ... గాంప్రమా 170

చ. క్రతువులమాట లేదు మునివర్యులు గొన్న వృ కా
మితముఁ గోరియె వ్రతము మేలని చేయఁగ ... సి
ప్రతతిక మాన ... ట్టుబలం గొని చేయఁగాల న
ద్రవ్యముఁ జెటనైన దీ... బట్ట ... సుంగొని వేఁడ యొక్కఁడును 171

చ జననము గాంచనట్టి జలజాలవిలోచను ... వ్యప్రియించి ం
బున ... యించునంగనలు భూజ... మైన సాధ్వి...
గన రవమాన మాదనుజ కాంతునినుండి మ... కొంల ...
తని కయిఁవాఁక యుండఁగ వ్రతంబుల నున్నది లేదు లేదు సూ 172

చ. పురుషులమాట యేటికిఁక భూతవిభూ! మిముఁ బ్రేంచు ...
ద్వరగ సృజించుటో దనుజపాంసుల ప్రంప నుపాయ మెన్నుటో
సరియని యుండు సీత యిలసాధ్వి ... నిశ్చయించు స
త్వరముగ దాని జేయుము కృతంబుల నెంచకు మేల జాగికన్ 173

చ వలదు మతేమి చెప్పుదురొ ... ముఖ్యులు దాసి వింద
వ్వల నొనరింపఁగాఁ దగినభంగి నొనర్పఁగవచ్చు నంచు నూ
హాలు పెనుపొందఁజేయఁ గరుణాకర! మాకిక దిక్కు నీవె యా
ర్తుల మదెగా కళత్రులము ... 174

మ వరముల్ దొల్గనె యిచ్చినాఁడ నిపు ... ముప్పంగ నా
తని మే యంచు ... శుభసంధానైకదక్ష! మహా
పురుషా! యొక్కటి విన్నవింతుము ... గోరన వ్వాళి వా
నరజాతిక్ నరజాతిఁ జేర్కొనఁడు దానక్ విన్నపం బిద్దియే 175

శా సారాచారుఁడు దీనరక్షకుఁడు చండద్బాహుసారార్జిత
స్ఫారానంతయశుండు ధర్మమతి సత్పాత్రుండు దీనోత్కరా
ధారుం డిద్ధ్యుఁడు సూర్యవంశఘనముక్తారత్న ముర్వీపతి
ప్రారంభస్ఫుటగణ్యనాముఁడును నై హర్యంబు నొక్కండిలన్. 176

చ. ఖరకరవంశభూషణులుగాఁ దగురాజులలోన మేటి భూ
సురగుణపేటి యొక్కఁడగు శ్రోణివిభుండు గలండు భక్తి న
ధ్వరములు పెక్కుచేసి బహుభంగుల దానములిచ్చి సద్యశ
స్స్ఫురణతమించునాఘనుఁడు పూజ్యతమంబగు కోసలంబునన్ 177

తే దశరథుండని యతని నందఱుఁ బిల్తు, రామహామహుఁ డిత్తఱి నశ్వమేధ
యాగమును జేసి మునివర్యులనుమతింపఁ, బుత్రకామేష్టిఁ జేయంగఁ బూనినాఁడు

చ. అని సురలెల్ల చెప్ప విని । యంబుజనాభి స్మరించి సుస్మితం
బొనరిచి మేలు మేలు సుమ । యో విధభంగి స్మరింపఁ జేసినా
రనిశరసాధ్యమూర్తి యని । యానరసింహ నెఱుంగుదుగా మహా
ఘనమతి యోగి పుత్త్రుఁ డనఁగాఁ దగు విక్రమసంయుతుండగున్ 179

చ. దనుజులు సర్వసాధనలఁ । దా మును నన్నుఁ బ్రమోదచిత్తుఁగా
నొనరిచెఁ దత్తపోవ్రతమహత్వము గని భీతిలి మీరు వచ్చి న
న్ననుఁ బ్రార్థింపఁబెట్టలేదె మిముఁ గనియెంచి వానిచెంతకుం
జని వరమిచ్చినాఁడ నది । సన్ముఖంబునఁ బోయె తీరమ
య్యెను గురుచింతఁ బూన నిపుడేమి ఫలంబగు దానఁ గావునన్ 180

చ. సురరిపునాయకుండు పటుశూరులఁ దోడ్పడు భూరిదానవో
త్కరములఁ గూడి నాదువరగర్వమునన్ మితిమీఱి మిన్నుకా
ళ్లంసిన మూఁడులోకముల । నార్తిని ముంచుచున్నవాఁడు సం
గరమున నెవ్వఁడే నతనిగర్వ మడంపఁగలేఁడు చూచితిన్ 181

మ. సురలున్ దైత్యులు లోనుగాఁగల మహాశూరుల్ ఫణీశోత్తముల్
గరుడుల్ కిన్నరసిద్ధకింపురుషులున్ । గంధర్వులుం గొందఱో
దురమం దాతని మార్కొనన్ విశిఖముల్ । తోడ్తోఁ బ్రయోగింప ని
ర్భరశౌర్యంబున నిల్వరింపను జయింపం జాలరే రీతినిన్ 182

ఆ. ఇంక నేమి చేయు । నెంచిత నందురో, వినుఁడు శ్రద్ధమీఱ । విబుధులార!
యెవని నేని యతని చేయగు కర్మము, పొడవడంచు నొరుఁడు । పొడుప లేఁడు.

సీ. సత్కర్మ మాయువుల సమధికముగఁ జేయు, దుష్కర్మ మాయువుఁ గ్రుంగఁ జేయు
నీవిధం బెఱుఁగక । యితరుల భూషింత్రు, దూషింత్రు జ్ఞానంబుతో లఁగియుంట
పురుషుఁడు కర్తయే । పోకార్ప దుష్ఫలముల నస్వాతంత్ర్యండె । తలఁప నతఁడు
సత్కర్మములఁ జేయ । స్వాతంత్ర్య మెట్లబ్బుఁ? గావున రెంటను గాఁడు వలఁతి

ఆ. యిట్టిరోట నొకని । నేల దూషింపంగ, దుష్ఫలములఁ గుడువఁ । దొడరు తఱిని
వాని ననుభవింప । వలయుఁ గాదె యిది, నియత మనుచుఁ గనవలయును మీరు.

చ. పశులను బెక్కుబాధలకుఁ । బాల్పడఁ జేసిన దుష్టకర్మమే
నిరతము పీడలం గుడువ । నేర్పునఁ జేయును దానిమాని యొ
క్కరుని నతంత్రునిన్ దెగడఁ । గాంచు ఫలం బన శూన్యమే కదా
సురవరులార! యొక్కదనుజున్ దెగనాడఁగ నేల యింతగన్. 185

చ. ఎవరికిఁ బీడఁ గల్గునటు । లెత్తఱిఁ జేసితిరో తదీయమై
యవితథమౌ ఫలం బటులె । యార్తినిఁ గూర్చెడు మీకుఁ దప్పునో
క్కొ? వలయునంచు దుష్టకృతు । లొప్పుగఁ జేసినఁ దత్ఫలంబు మా
ఱు వలదటంచుఁ బల్కినను । గొబ్బునఁ బొందకపోవ నెట్టులో? 186

చ. చెలఁగెడు వేడ్క నొక్కరుని [illegible] ంచన కొసి మొట్టులో
నలదని చెప్పు శాస్త్రములు [illegible] గనుంగొన [illegible]
[illegible]
తొలఁగి చనంగ నెట్టులగు [illegible] 187

చ. ఒకతఱి మోహవేగమున నొక్కరుఁ [illegible]
యొకతఱి [illegible]
[illegible]
బకపక నవ్వి చేయుగు [illegible] 188

చ. జగమునఁ గర్మమార్గమె నిక్కము [illegible]
చు గణనచేయఁగా [illegible]
న్నఁగ సుకృతంబొ [illegible]
ని గడచిపోవ నెవ్వఁడగు నేర్పుతో [illegible] 189

చ. పరులు మహాశ్రమంబులకుఁ బొల్పడుచుండఁగఁ జూచి నవ్వుచుం
బరహితముల్ దలంప [illegible] గర్వ బంధకముల్
పరుసగఁ [illegible] బెట్టఁగ [illegible]
పరలికి నీఫలం బనుచుఁ బల్కక [illegible] 190

చ. పలుకు లిఁకేల మీరొరులభార్యలఁ జింతలఁ గుందఁ జేయుటం
గలిగెను దుష్ఫలంబు నిజకాంతలు గుందుచునుండఁ జూడఁగా
ఖలుఁడు పరిగ్రహింప నొకకార్యమునైనను జేయఁజాల కి
ట్టులు తపియింపఁగా నిఁకఁ గనుంగొనఁగ నేల? మూనుఁడే 191

చ. ఒరులు వగంగ నంగనుచు హాయని యార్చుచునున్న దుష్ఫలం
బురుతరరీతి నిట్టివెత లొంచఁగఁ జేసెను గాని సైపుఁడో
సురవరులార! యీదనుజు స్రుక్కఁగఁ జేయఁగ నొప్పుకార్యమీ
తరుణమునందె చేయఁదగు దానిని దెల్పెద నాలకింపుఁడీ 192

చ. జగముల కెల్ల నాయకుఁడు సాధుజనావనతత్పరుండు మో
క్షగతిని జూపువేలుపు విశాలకృపామలదృష్టిపాతదూ
రగతనిజాశ్రితార్తితతి రమ్యతమాంగుఁడు క్షీరవార్ధిసం
ప్రగతనివాసుఁ డీశ్వరుఁడు పద్మదళాక్షుఁడు గాఁడె యొన్నఁగన్ 193

చ. వరదుని శాంతమూర్తిని ఘనప్రముఖాకృతిరాశిఁ బొల్పుసుం
దరముఖచంద్రు శ్రీసతినిఁ దత్త్వవిదుత్తమపూజితాంఘ్రిసం
కరహుని దీనరక్షకు నగాధతరాత్ముని విష్ణు నవ్యయుక్
ఖరమదముదంబునం గొలువ బాయవె కష్టము లెన్ని యేనియున్. 194

। ఆపదుద్ధరణుఁడుం దలఁపఁ గాఁడె, వేఱొకరుఁ డుండనోపునే విబుధులార
రండు నను గూడి శ్రీరమాకాంతుఁ, కందు, భక్తిఁ బ్రార్థింతమా పరాత్పరుని గురుని.

దేవతలు వైకుంఠమున కరుగుట

కవిరాజవిరాజితము —

అని యిటు లిక్కన నయ్యమరోత్తము లప్పుడె వాక్పతి హర్షమునం
మునుఁగఁగ లెస్సఁగఁ బోవుద మాహరి పూని వసించెడు భూమికి నం
చని త్వరపెట్టఁగ నయ్యజుఁ డయ్యమరావళిఁ గూడి మహాంబుధినిం
గనఁ జని యందొక కమ్రమహిస్థలి గానపుభక్తి తగన్ నియతిన్ 196

ఆ కనులు మూసి నిలిచి కరముల జోడించి, కాంచనాంబరా! శ్రీకరసహిత!
కమ్రరూప దేవ కరుణాపయోనిధీ, యార్తిహరణ! కావవయ్య మమ్ము. 197

సీ వేదవేదాంతముల్ విమలశాస్త్రంబులు, స్మృతిపురాణాదు లున్నతభవద్వి
భూతి నెన్నఁగఁ జాల రాతతభక్తిని, వందనంబు లొనర్తు వాసుదేవ
యవ్యయుండవు చేతనాధారుఁడవు సర్వభూతాంతరాత్మవు భూతభావ
నుఁడవు సదాశంకరుఁడవు చిద్రూపివి, పరమేశ్వరుండవు బ్రహ్మమయుఁడ

ఆ వాగ్విదేవుఁడవు సదానందమూర్తివి, ప్రణవరూపుఁడవు పరాత్పరుఁడవు
నిన్ను నమ్మువారి కెన్న భవార్తులు, కలుగకుండుఁ గాదె కమలనాభ! 198

క దానము ప్రతిగ్రహంబును, మానసమున నెన్నిచూడ మాధవ! నీవే
గాన సమస్తము త్వన్మయ, మౌనని తలపోయుదురు మహాత్ములు సతమున్.

క. దాతయుఁ బ్రతిగ్రహీతయు, హోతయు నధ్వర్యుఁ డగ్ని హోత్రియు సవదీ
క్షాతంత్ర మెల్ల నీవే, పూతచరిత్రా! మహాత్మ! పుణ్యనిధానా! 200

చ కలఁడని పల్కుచుండ్రు నినుఁ గానఁగరాక చెలంగుచుంట నే
స్థలమున నైన లేఁడనుచు దత్పరులై వచియించుచుండ్రు వే
దవిదితవాక్కు లిద్ది యిటు తథ్య మటం చొగిఁ బల్కలేక యే
తెలియఁగరాదు బ్రహ్మమని తెల్పెను నీదు మహత్త్వ మెట్టిదో 201

ఉ ఎందుఁ గనంగఁ దోఁచెద వదేటికొ కానఁగరాకపోదు వి
ట్లెందును దోఁచి కానఁబడ వెట్లొ యదృశ్యతఁ గాంచనేలొకో
సుందరరూప! జ్ఞానమయ! చోద్యముగాదె భవన్మహత్త్వ మి
ట్లెందఱొ యూహచేయఁ దగి యెట్లు తలంచినఁ దోఁపకుండెడున్

క. కలఁ డావైకుంఠంబునఁ, గలఁ డాగోలోకమందుఁ గాంతాయుతుఁడై
కలుము లనొసఁగుచు ననుచుం, బలుకుదు రొగిఁ దత్త్వశాస్త్రపారంగతులున్.

క. యోగీంద్రులమానసమున, భోగీంద్రశయానుఁ డుండు భూరిమహిమతో
భోగివిభూషణనుతుఁ డా, యోగాత్ముఁడె యండ్రు జ్ఞాను లొగి సర్వేశా.204

క. జ్ఞానము జ్ఞేయము జ్ఞాతము, నానాంబుజనాభ నీవె × చూ తలపోయన్
నీనిర్మలపాదాబ్జధ్యానము తక్కంగ నొండు × తగునే గొలువన్. 205

చ సురలకుఁ గల్గుబాధలను × నింతట వాపఁగ నీకె కాదె యా
శరు లొగి దేవతావళులఁ × జాల బడల్పఁగఁ జేయుచున్న నా
రుచిరకరుణాపయోధి! త్రిజగోత్తమ సంతతపాతకఘ్న నీ
చరణసరోరుహద్వయమె × శాశ్వతశర్మదమంచు నెంచుదున్ 206

ఉ దిక్కిఁక నీవెయంచు నెఱదీర్పఁగఁ జాలుదటంచు సూరలే
నక్కఱఁగల్గి పిల్చిన మహాత్ముని మోహముమీఱ నిచ్చి యిం
పెక్కఁగ దానిఁదీర్చి హిత × మెల్లవిధంబులఁ గూర్తువంచు నో
చక్కనినల్లనయ్య సురసత్తమ వచ్చితి మూర్తిఁ గుందఁగన్ 207

శా. ఏమీ ముల్లసులం బలంబిలి మెయి న్దర్పించి సోయుయుంగోరి యా
భూమీనందకరాంబురాశివిధంబుం జేరి నామొ విభూ!
శ్రీమత్పద్మదళాక్ష! నీకె తెలియుం × జెప్పంగ నేలా త్వరన్
నీమూర్తిం గనఁజేసి కావఁగదవే × నీవే కదా దిక్కనన్ 208

చ. అని యిటు పంకజప్రభవుఁ × డయ్యమరావళిఁ గూడి వేఁడ నం
బునిధిని దోఁచెఁ దేజము సహస్రము దాన మహానలాకృతిం
గని నటు తెల్లవయ్యె నది × కృష్ణుఁడగు దివ్యము దర్శనీయమున్
వినుతము నై చెలంగె నొకనింతఁగ దానిని గాంచి రందఱున్. 209

ఆ దానియంతరమున × ధవళాబ్జసత్రనేత్రములు వెలయఁ జక్రదరములంబు
జాభయములు నాల్గుహస్తంబులం దగ, దివ్యమూర్తి యెదుటఁ × దేజరిల్లె

సీ సవ్యపార్శ్వంబున × జగదేకమాతయుఁ, గన్పడె నామూర్తిఁ × గాంచినంత
నారాయణుం డనునామంబు గలదేవుఁ, డీతఁడే యని వారి కెల్లఁ దోఁచె
నంత నారాయణుం × డాదరంబున మేఘ,గంభీరనిస్వానకలితవాక్కు
లలర నిట్లని పల్కె × నబ్జాసనా! దేవ,తలఁగూడి నీవిటు × తరలి రాఁగఁ
ఆ దగినకార్యభంగిఁ × దలపోసినాఁడను, సమయ మరుగుదెంచె × శత్రుసమితి
సమయఁ జేయననుచు × స్వాంతముత్వర పెట్టు,చున్న దిపుడె మీరలుభయార్తి

క. చను దెంచితి రభయంబిదె, మనమున నేసందియములు × మాని చనుఁడు నే
మనుజతఁ గైకొని దుష్టాత్ముని రావణు సంగరమునఁ × ద్రుంతుం గడిమిన్ 212

చ దనుజుఁడు లోకభీకరుఁడు × దారుణబాహుబలాఢ్యుఁ డెంతయున్
మునులను బాధపెట్టెడిని × మూర్ఖుఁడటంచు నెఱుంగుదున్ జవం
బున నెదిరించి చంపఁదగుఁ × బో వనజోద్భవ! నీవరంబె యా
తని జిరకాలజీవిగ నితాంతబలాఢ్యునిగా నొనర్చెఁ జూ. 213

చ. తప మొనరించునప్పుడె యతండు మహోగ్రవిధాన మొప్ప శీ
ర్షపటలముం గ్రమంబున నిశాతతరచ్ఛురికాహతిన్ గృశా
నుపరమకీలలన్ వయిచి నూత్నతరాశల నిన్ను వేఁడఁగా
నపుడె సమస్తవాంఛల మహాముద మొప్పఁగ నిచ్చితే గదా. 214

చ. ఇతనిమహోగ్రకృత్యమిది యెట్టులుగా జరియించునో జన
ప్రతతికి నేమికీడొనయునో దశమూనినవాఁడొ దాని నే
వితమున మాన్పఁగాఁదగునొ వీని ప్రయత్నము చేఁ బురంధ్రులే
గతిని జరింతురో యనుచుఁ గంజభవా! తలపోయఁ జాలితే. 215

మ. వరసంతాన మొసంగి ఖేచరుల నీశభంగిం దపింపంగఁ జే
సి రమాకాంత! యటంచు నన్ బిలువ నేఁ జేయంగ నాయత్నమే
కరణిం జేయఁగ నౌనొ చక్కఁ జను కాలం బెదొ యోజింపకే
త్వర పూనం దగునయ్య నీవలననే సైన్యంబు గల్గెంజుమీ. 216

మ. సురలం దోలిన దోలనిమ్ము పటుదోస్స్ఫూర్తిన్ సురేంద్రాదులం
బరిమార్పం జననిమ్ము యతివితతిన్ బాధవ్యసనేపార సం
గరరంగంబున భూరియత్నమునఁ గాంచుఁ గీడుల్ మీఁదఁ జక్కాఁడునా
తురతం బొందగనిమ్ము నైపఁదగు నీధూర్తత్వ మబ్జాసనా! 217

ఉ. ఎన్నిటినైన నోర్వఁదగు నిట్టిప్రయత్నములం దలంప నిం
కెన్నిటినైనఁ జేయ శమ మేర్పడ నూరకయుండవచ్చుఁ గా
కెన్నఁగ సాధుశీలముల నెంతయుఁ బొల్చుపతివ్రతల్ మహా
పన్నతఁ గాంచుచుండఁ గని వారిజసంభవ! యోర్వవచ్చునే 218

మ. మునులన్ బాధలపాలు చేయుటయె సమ్మోదంబు మీఱంగ భ
ర్త నుపాసించుపురంధ్రిఁ గావరమునన్ దా బల్మిఁ గైకొంట యో
దనుజేంద్రుం డొనరించుచే నెఱుఁగుదున్ ద్వద్వాక్యముం గావ నో
ర్చిన నన్నున్ బురికొల్పనేల? యిదె నేఁ జెండాడెదన్ రావణున్ 219

ఉ. కాలము నాస్వరూపమయి క్రాలుచునుండును దాని నెవ్వఁడే
నోలి భజించువాని నెటులోర్వఁగ వచ్చును నీకునైన; నా
కాలము రావణాసురునిఁ గాఱియపెట్టఁగఁ బూన దింకఁ బా
పాళులు వానిదౌష్ట్యము నహర్నిశము బెనుపొందఁ జేయుటన్ 220

ఉ. కాలము పక్వమై వెలయఁగా నసురేంద్రుని ద్రుంపనౌ మహా
భీలత నుండు కాలుఁడును బెంపుఁ జేయఁగ నుంతయేనియుం
జాలఁడు కావునన్ వనజసంభవ! యిన్నిదినంబు లోర్చితిన్
బాలిశు రావణాసురుని బల్మి నడంచెద నింకఁ జూడుమా 221

చ. సురదనుజాసుర ప్రముఖకోటులనుండి యభేద్యభంగిని౯
మరణము పొందకుండఁగను మామకవాక్య మొసంగియుంటి గల్గ న
క్కరణి వధింతు వీనినో కంజభవా! యపానరపుఱ్ఱ వా
నరుల మనుష్యుల౯ దనుజనాథుఁడు వేఁడఁడు డంచు కేనియున్ 222

చ. కనుక నె మానవాకృతిని గాంచి వధించెద వానరాళి నా
వెనుక నె విక్రమింపఁ జనువింటిగ నెల్లరు గాఁపుచేయవే నో
వనజభవా! వినంగఁ దగు వాక్య మొకం డిది చింతువాఁడు గ
ర్వనియతి మీఱరా దగిరొ మానుషునైను లనరాదుగుంటటన్. 223

చ. తొలిభవమందు నేజనుఁడు ధాత్రి జేసినకృత్యదోషముల్
తలఁగక మీఁదిజన్మమునఁ దారొక్కనుఁజా ననుచిత క్రమంబున౯
బలువెతలం బడల్పడుభంగి నొప్పఁగ సంస్మరించుచుం
గలుషము లేల చేసితినొ కాలవిపర్యయ మంచుఁ బల్కుచున్. 224

ఉ. అంతియకాని యాత్మ నిఁక నట్టివి నేనొనరింప నంచు సి
ద్ధాంతము చేయఁబూనఁడు విచిత్రతర యితకర్మపాశసం
క్రాంతమనస్కుఁడౌటఁ గలకాల విదేగతి యంచు నెంచుమా
సుంతయుఁ దా స్వతంత్రుఁడుగఁ జూడఁగ నౌ జనుఁ డుండ నేర్చునే 225

చ. కనుకఁ బులస్త్యపౌత్రుఁ డొకకర్మమునెంచి తదీయవైభవం
బున నిల నింతకాలము విభూతుల నెల్లఁ జెలంగె నింక మీఁ
ది నతఁడు స్వేష్టముం గనెడు ధర్మ మొనర్పఁగఁజాలఁ డింతయే
నని మొన వానిఁ జెండుచు నహంకృతి మానఁగ మానవుండనై. 226

చ. మనుజులు స్వల్పులంచు నొకనూర్కొని దన్ను జయింపఁజాలరం
చును మదినెంచె వానరుల శ్రేణిని లెక్కఁగొనంగనేల యం
చును దలపోసెఁ గానఁ గడుశోచితమై నరవానరాళిచే
తనె యనిఁ గూలఁజేయుటది ధర్మము కర్మము పేర్మి నబ్జజా! 227

క. నరుఁడనయి పుట్టి గురువానరబలములు తోడుపడ వినాశము గూర్తున్
సురవైరులకెల్లను భీకరసంగరరంగమందుఁ గంజజ! గనుమా. 228

ఉ. చింతలఁబాసి యార్తులగు సిద్ధసుపర్వుల నూఱడించి యె
వంతలఁ గాంచరింక సుకవర్యు లటంచుఁ దలంచుచు౯ గడు౯
సంతసమొప్పఁ బొమ్ము సుమనస్సత్తమ! వాక్పతి నేను మానవ
స్వాంతము కన్పడంగ సురవైరి నడంచెదఁ బూన్కి మీఱఁగన్. 229

చ. అని పలుకంగ ధాతయుఁ బ్రహర్షమున౯ సురరాజముఖ్యులం
గని యిఁక యుష్మదంశములు క్ష్మాస్థలి వానరకోటిఁ బుట్టఁగా

నోనరుపుఁ డంచుఁ బల్కి హరిశయిూహలఁ దెల్పి విహంగమోత్తమం
బనఁజను హంసనెక్క జనె । నాత్మపదంబున కెంతొ వేడుకన్ 230

చ. సురలును స్వాంశ యోగముల । సూటుల వానరవర్యులన్ మహా
త్తరతమధాములన్ వినయశస్త్రులఁ బుట్టఁగఁజేసి, రంత శ్రీ
హరియును రావణాసురునిశయంతము చెంతను వచ్చుచుంటఁ గా
నను మున వాఁడు స్వేచ్ఛమెయి । వర్తిలుచుంట దలంచి పూనికన్ 231

చ. మనుజత నొందియుత్నము సమస్తవిధంబులఁ జేయుచుండె, మే
దిని మునిసత్తమాదృతిని । దీక్ష వహించి రఘూత్తమాన్వయుం
డనవరతంబు హోమవిధి । నయ్యనలుం బరితృప్తుఁ జేయుచుం
డెను సుతకాంక్ష పైకొనఁగ । నిర్మలమై మనసొప్పుచుండఁగన్ 232

క. పరమేశ్వరాజ్ఞ వలుతపహలఁ, సుయకృప మీఱఁగ నప్పు । హోమానలునం
తరసీమనుండి వెల్వడి, యరుదెంచెన్ జూచువార । లచ్చెరువందన్ 233

చ. కరమున హేమపాత్రమునఁ । గమ్రతమంబగుపాయసంబు భీ
కరదనుజాంతకాత్మజనిశాయదమై తనరంగఁ దాల్చి యా
దరమున నారఘూద్వహుని । ధర్మరతున్ గని యిట్లు పల్కె భూ
వర! వరసంతతిప్రదము । పావనపాయస మిద్దియే సుమీ 234

మ. సుతులం గోరుచు నిష్టి చేసితి విధిన్ । క్షోణీశ! మేలయ్యెడున్
జతనం బొప్పఁగ దైవదత్తమయి సత్సంతాన భాగ్యప్రదం
బతులం బుత్త్రమపుణ్యలబ్ధమును నై । హర్షొందు నిద్దాని నం
చితభక్తిం గొని నీసతిత్రయము భక్షింపంగ నిమ్మా! తమిన్. 235

చ అనియిటు హేమపాత్రము మహాదృతినిచ్చి యదృశ్యుఁడయ్యె, నా
జనపతి దానిఁ బ్రీతిఁగొని । సాధ్వులకెల్లను బంచి యిచ్చె! నా
మునివరు లెల్ల యాగవరమున్ బరిపూర్తిని గాంచఁజేసి మ
న్ననలను బొంది యేగిరి వినాశము దైత్యుల కెల్లఁ గోరుచున్ 236

మ. క్రతువాటంబును వీడి భూమిపతి కాంతారత్నముల్ తోడరాఁ
గృతకార్యుండయి యాయయోధ్యఁ గనఁగా । నేగెన్ బురంధ్రీత్రయం
బతిమోదంబునఁ జూలుదాల్చి పతి యత్యంతంబు పొంగన్ మునీం
ద్రతతుల్ హర్షమునొందఁ గాంచిరి సుతవ్రాతంబు దేవాంశతన్ 237

సీ రాముఁడు నవల భరతుఁడును లక్ష్మణ, శత్రుఘ్నులనువారు । మిత్రవంశ
ముక్తామణికిఁ బ్రియపుత్త్రులైరందు రాముఁడు లక్ష్మణుఁడు భరతుఁడు సుమిత్ర
చిన్నికుమారుండు చేరియుందురు ప్రావి,కార్యార్థమయి ప్రీతికలితచిత్తు
లగుచు నుద్దులుగాఁగ; । నంచలఁ గని జను, లుప్పొంగు వేడ్కలనొప్పుచుండి

ఆ. అంత నావశిష్ఠుఁ డా సోదరుల కతి, ప్రీతి విద్య లెల్ల సీత లొలుతఁ
గలుగునట్లు తెల్పె నెలమి వారును గురు, భక్తియుక్తులగుచుఁ బఠించిరి
వ. ఇట్లా సోదరులు శుక్లపక్షశశాంకరుచిచూడ్పున దినదిన ప్రవర్ధమానులగుచు 239
సీ. అశ్వరత్నమ్ముల నారోహణము సేయు, నేర్పున విఖ్యాతిఁ గాంచి గల్గి
సకలవేదంబుల శాస్త్రంబులను నేర్చి, విద్యలను గానకవితల కీర్తి
గడియించి ప్రజల నెక్కాన మురంజిల్లఁగా జేయుచును దండ్రికి ముదము పొంగఁ
దల్లులు మిగులమోదమున నుప్పొంగంగ, సమచరిత్రవిలాసకలితులు పొగడ
ఆ. నేకమనసు లొప్ప నేకపణిని జూడ, గాలిత సుంతరైన గోచరింపఁ
కుండ సోదరులు మహాత్మసంఘట, కొలచి రెల్లబుధులు వినుతి సేయ 240

చ. ఉపనయనాదికంబు లగు నుత్తమకర్మము లొప్ప నేసి వే
దపఠన శాస్త్రసంఘములఁ దగ్గ్యుఁ బండితులై నరేంద్రనం
దపరమహాత్మికంబులను దస్తలి నిష్కలచంద్రతుల్యులై
కపట మెఱుంగ కెల్లరకుఁ గన్నుల కింపులై చెలంగుచున్. 241

ఉ. శాంతియు దాంతియుం గలిగి సర్వగుణాకరులై సత్ప్రజా
సంతతి తమ్ముగిం బొగడఁ జక్రధరప్రతిమాన్యుల్యనుల్
వింతగఁ జేయఁజాలువారు వీ రని మానుల నమ్మియుండ నే
చింతయు లేక సోదరులు చిత్రముగాఁ బెనుపొంది రత్తఱిన్ 242

ఉ. వారలసత్క్రియాభిరతి వారలపావనయంబు పూన్కియున్
వారలసత్ప్రభావము సభాభవనంబుల నొప్పురీతి యె
వ్వారలు గాంచినన్ బ్రముదవార్ధిని దేలుదురన్న నింక నా
ధారణిపాలవర్యుఁడు ముదంబునఁ బొల్చుట యబ్బురంబొకో? 243

చ. తనయులు చారుసద్గుణవిలాసులునై యిల నొప్పుచుండినన్
జనకుఁడు వారలం బొగడ స్వాంతమునం దలపోయరాదు నాఁ
జనువిధి నెంచియున్ నిలుపఁజాలనిపూన్కి నొకప్పు డౌర! నా
తనయులు బుద్ధిమంతు లని తాఁ బలుకున్ సభలోన వింతగన్ 244

చ. దశరథుఁ డోలగంబునఁ బ్రధానులఁ బౌరులఁ గూడియుండఁగాఁ
బ్రశమితచిత్తులైరి సమవాయులు మానులు పెండ్లి చేయు మో
దశరథభూమిపాలకవతంసమ! యంచు వచించుచుంద్రు దు
ష్టశరధిబాడబాకృతులు తావకపుత్రకు లంచు నెంచుటన్ 245

చ. సమయము సుప్రసన్నమయి సర్వవిధంబుల నొప్పె నిప్పుడే
ప్రమదల సద్గుణాకృతులఁ జారుతరాంగులఁ దెచ్చి పెండ్లిచే
యుము ధరణీశ! యంచు సభయందుఁ జెలంగెడు పౌరులెంతొ మో
దమున వచించి రా నృపతితల్లజుఁ డౌనని యొప్పె దానికిన్ 246

క. బలవంతులలో విధియె, బలవంతము దానిమిగులు బలముఁగలది యీ
యిల లేదు దెంగాలేదని, తెలియుము రఘులాన్వవిదులు । ధీరవంతసుల్ 247

చ. అది కుశికాన్వయోదధిహిమాంశుని గాధితనూజుఁ జేరి స
మ్మద మొదవంగ రాముని సమానుషవిగ్రహుఁ గోరి తెచ్చి భీ
తిఁ దనుజాళిఁ గూల్పఁ దగుఁ । దెప్పున నన్నసదూహ పుట్టఁ జే
యుఁ దరలె నాయయోధ్యకు మహాత్మయాగకుతూహలంబునన్ 248

క. విశ్వామిత్రుం డట హరి, యిక్ష్వాకులాంభోధిచంద్రుఁ । డగుదశరథునిఁ
శశ్వత్తృప్తయాచకు, విశ్వాసిని గాంచబోయె । విధి తనుఁ బంపన్. 249

చ. సుతులకుఁ బెండ్లిచేయు మరి పూర్వులు యంచు బుధుల్ వచింప స
మ్మతి బదులాడువేళఁ దనమంత్రులు దానిఁ సంతసించుచుం
డంతటిని ద్వారపాలుఁడు కరంబుగఁ దొందరమీఱి వచ్చి యో
క్షితిపవతంస! ద్వారమును । జేరినవాఁడు మునీంద్రుఁ డిప్పుడే. 250

క. నా రాక దశరథక్షితి, రాయనకుం దెల్పు మనియెఁ । దస్మత్తేజం
బా రా! యనఁగ నొప్పెడు, భూరమణా! గాధిజుఁడఁట । పుత్త్రునె యిటకున్

మ. అనువార్తల్ శ్రుతిరంధ్రముల్ సోఁకఁగ నత్యాశ్చర్యమగ్నాత్ముఁడై
మునివర్యుల్ తను వెంబడింప ఘనమౌ పూజాపదార్థాళిఁ గొం
చును వేగంబ రఘూద్వహుండు చని తేజోరాశియై యొప్పునా
మునినాథుం గుశికాన్వయుం గనియె సమ్మోదంబు దీపింపఁగన్. 252

చ. అతిథికిఁ జేయఁగాఁదగిన యట్టి సపర్యల నాచరించి మి
త్రత వెలయంగ రమ్ము మునితల్లజ! యంచు బహూకరించి మా
నితతులు సల్లి పల్కఁగ మునిం గొనివచ్చి సభాంతరంబునం
దతులితపీఠవర్యమున యందుపవిష్టుని జేసి యాదృతిన్ 253

మ. సతతంబున్ నిను సంస్మరింతు నొగి విశ్వామిత్ర మౌనీంద్ర! సం
తతి ధన్యంబయి యొప్పె, నాగృహము పూతంబయ్యె; నావాంఛలు
న్నతిమించన్ ఫలియించె; నేనె తలఁపన్ । నావారిలో నెల్ల ధ
న్యతరుండన్ గురుభాగ్యవంతుఁడఁగదా । యాశ్చర్యమే యెన్నఁగన్. 254

క. తలపనితలఁపుగ నో ముని,తిలకా! మీరాకయొప్పె । దివి మేఘంబుల్
చెలఁగక యుండఁగ వర్షం, బిలఁ దన్వినయట్టులయ్యె । నిది భాగ్యమనన్

చ. మనవి యొనర్తు దాని బహుమానముగా గ్రహియింపుఁ డో మునీం
ద్రనికరపూజితా! యిదియె । రాజ్యము వీరె ప్రధానులిట్టియే
ధనములు వాహనాదులివె । దాసుఁడ వీఁడె గ్రహించి యెవ్విధం
బునఁ బనిఁగొందువో యటులె । పూనుము చేయఁగ సత్యమా నిదే. 256

క నిను నధిపతిగాఁ గైకొను, టన సామాన్యంబె భాగ్యమనాఁగిన యడిగెమ
మునితిలకా! చేయనికైనను సముజ్జ్వలుఁ డాని పెనఁగి కాన్చెఁ దేరంతున్ 257

చ అనృతము కాదు మీరానిటు చెప్పిన ధర్మపద్ధతిన్ జేయఁగా
డనుచుము బాసచేయుటను చంపఁగ బుద్ధి యొకింత నెంచక
నను గృపఁ జూడవచ్చులగు నామనవిన్ గ్రహియించి సజ్జన
సిన శిరసా వహింతు ననియెంచుచు వేగము చేతు నీ కృపన్ 258

మ ధరణీనాయకుఁ డిట్లుగాంచిన మహాశాప్యంబు సర్దించి సు
క్షిరతిం బల్కిన నాలకించి మహిలోకాగింపిట్టు దూపించిన మే
ఘురవం బొప్పఁగఁ బల్కె నిట్టుల మహీశక్రాంతలో త్రిగా! నీప్రకా
స్ఫురవంశాగ్రణి పోటఁ బల్కఁదగు విఖ్యాతంబు నీ వంశమౌ 259

చ. కులగతశాస్త్రసంవిహితకోవిదమానిత పద్ధతుల్ సకం
బలయక యాచరింపఁదగు నవ్విధి యంతయుఁ గాంచ నీగతిం
బులనుచుఁ దేశ గాంచినవి పెూ యని యేలని ధిక్కరించువా
రలు కలుషాత్ములం బొగి ధరణిలయిందునఁ దేశగాంత్రసూ 260

శా. ఏదేశంబున నెట్టియాచరణమం బేధర్మముల్ గల్గునో
యేదేశంబునఁ బెద్ద లివ్వి తగవీయారీతు లే మేలటం
చాదేశింతురొ యవ్వి చేయఁదగు నాశాచారముల్ మానఁగా
మోదం బబ్బదు దైన మెప్పదు పరంబుం గల్గ దెట్లెంచినన్ 261

చ మనసునఁ దోఁచినట్టులుగ మార్చుచు వానిని జేయుచుండుచున్
జనులకుమాత్రమే దెలుపఁజాలిన ధూర్తులు వంచకోత్తముల్
కనఁబడుచుందు రట్టిఖలకాండము తెచ్చెను దోషపూర్ణ జేయఁగాఁ
జనునె యిహంబునం బరముఁ జాలదె వానికి ముప్పుగాన్పఁగన్ 262

ఉ ఏమిగఁ దోఁచునో మదికి నెవ్విధి దుష్టులు పల్కువారొ తా
నేమి యొనర్పఁగాఁగలఁడొ యింపయి యెయ్యది కానరాదొ య
ట్లే మఱి చేసినన్ మనుజుఁడే పశుతుల్యుఁ గటంచుఁ జెప్పనౌ
భూమిపతీంద్ర! శాస్త్రహితమూం బొనరింపఁగ మేలు చేకుఱున్ 263

ఉ ఎన్నియొ పాపజాలముల నెంచక చేసిన చిత్తమందు జ్ఞా
నోన్నతి యెట్లు చొప్పడును నొప్పని తోఁచిన చెట్టులుర్వి వి
ద్వన్నుతమౌ; ఖలప్రతతిపల్కిన దెవ్విధి మేలొసంగు; నా
పన్న గశాయి తృప్తిఁ గనుపద్ధతి యెట్టులు దానఁ గల్గెడున్ 264

చ. కనుక నె శాస్త్రచోదితముగాఁ దగి సాధుసమాదృతంబులై
తనరెడు ధర్మజాలములఁ దప్పక మానవుఁ డాచరింప నిం

దను బయినఁ శుభంబుఁగను దోయజబాంధవవంశవర్ధనా!
ఘనులయి నీపుపూర్వులు సుశీల్యము లాదృతి నాచరించుటన్. 265

ఉ. భానుఁడు చంద్రతారకలు పర్వతముల్ ధర యుండునందాఁక స
త్యానవము స్థిరాన్యయిగు మంజులశంబు చెలంగుచుండు నీ
పూనినవేష్క నాఁథమె యొప్పని పూనితి వింతె చాలు నా
ప్రాణము మెంతో తృప్తిఁగనె మాట వసుటొక్కటి యాలకింపుమా 266

చ. తనకును సేయశక్యమయి తా నొగి దాని నొసఁగఁ గీడునుం
గనవని తోఁచినన్ బలుకుఁ గాదనకే యొనరించువార లు
ర్విని బలగుంత్రు గల్గుదురు వింతగ వాకలబాస లొప్పు నీ
వునటులె బాస యిచ్చితివె? బొంకక యింకొకమాట చెప్పుమా

చ. పలికెడు కాలమందు నొకపల్కును బొంకగుచట్టు లెవ్విధిం
బలుకని సూనృతవ్రతుని భవ్యయశస్కుని జక్రవర్తులం
గొలుతటివాని నెమ్మదిని దోఁడనె చక్కఁగ సంస్మరించుచుం
బలుకుము ప్రల్లగంబులను బల్కకుమా కులకీర్తి నెన్నుమా. 268

క. ప్రాచీనంబయి వెలసెడు, నాచారము సార్థకముగ నలరింపుము భూ
పా! చతురత్వం బయ్యదె, యాచకులను దృప్తిచేయుటనది యయ్యదియే. 269

వ. ఇంత చెప్పనేల యంటివేని 270

క. సంకటములు తోఁచిననెవి, శంకటవృత్తిని జరింత్రు జనులు గనుక ని
శ్శంకగఁ బల్కుము తప్పిన, నింకం గష్టములు గల్గు నినకులతిలకా! 271

క. చంద్రమతింగూడి హరి,శ్చంద్రుఁడు కాననములంగు శ్రమము టరయక్
సాంద్రానృతభీతికె భూ, పేంద్రా! యోజించి పలుకు పొది యుక్తంబో. 272

క. సత్యమె సర్వశ్రేయము, నిత్యము పగమేశుమాత్మ్క నెటిఁ గ్రాలునదే
యత్యయములందు విడువక, కృత్యంబని గొల్వ నొసఁగుఁ గేవలముక్తిన్ 273

చ. శ్రుతులు పురాణముల్ చదివి శుభ్రఫలప్రదదేవతానళిం
గ్రతువు లొనర్చి తృప్తిగనఁగా నొనరించి విభూతిమీఱఁగా
వ్రతము లొనర్చి దానము లుదారిగ నిచ్చిన నేఫలంబొ సూ
నృతమునె యాశ్రయించినఁ బొదింతలు దానికి మించి యబ్బెడున్. 274

క. అని పలికెడు విశ్వామిత్రుని గని రఘువీరుఁ డనియెఁ దోయధులెల్లం
జనుఁగాక సీమమీఱుచు, మునివర నే మాటఁదప్పఁ బూనను జుమ్మీ. 275

కలిగిన వస్తుప్రతతిని, దలపోయఁగ రాముఁ డధికతముఁడని యెన్నన్
వలయు నల రాముతోడుగఁ, బలికినయటు చేయువాఁడ బ్రహ్మమునీంద్రా!

ఉ. ఇంతకుమించినట్టి పలుకేయ్యది లేదని నిశ్చయించి యీ
వంతయు శంకసూనక మహామునీ! నెమ్మది నేనుగోరెదో
యంటయుఁ జెప్పుమా యనిన । నారఘువంశపయోధిచంద్రు సం
క్రాంతమహాగుణుం గనుచు । గాధికుమారుఁడు పల్కె నీవిధిన్ 277

చ. జనవర! చాలకాలముగ । సత్క్రతు వొక్కఁ డొనర్పఁ బూనినై
ష్ఠికమునఁ గల్గియుండినను । మాయవి యెంత యేని గాని దే
యసుర నొరణ్యయై సురావళికిఁ హిత మాచరించఁ గా
వున నసురేంద్రు లోర్వకని । బూనిరి దాని నడంప రెంతయున్ 278

చ. ఇరువురు దానవుల్ ప్రబలు । లెంతయుఁ గ్రూరమనీషులై బలో
త్కటములఁ గూడి శంబరిసి । గైకొని మిస్సు నెఱుంగి రక్తమున్
గురియఁగఁ జేసి హవ్యరసభాండము నిండఁగ మాంసరాశిఁ గా
వరమున వైచి రందున సమంబు నొనర్పఁగఁ జాలకుండితిన్ 279

చ. ఒకపరి మాని పూనికని । మళ్లొకతత్తరిఁ జతనంబు దీర్చ నే
నకలుషచిత్తులై తగుమహర్షులఁ గూడి నిరంతరాయమై
సకలవిధప్రయత్నముల । సాగునటంచును బూనితిన్ విభూ!
యింక వచియింప నేమిగల । దెప్పటియట్టులె క్రూరదానవుల్. 280

చ. పటపటఁ బండ్లు గీటుచు సెబాసురె! యిమ్ముని చేయుఁగాక యు
త్కటవిధి దీన రాక్షసులకుగర్వ మడంచును గాక! దేవతా
పటలము మేచుగాక యనుచు । బ్రాహ్మణతేజ మజేయమై మహిన్
దిటవుగ నుండుఁగాక యని । తెంపున నవ్వుచుఁ గాఱులాడుచున్ 281

క. దివినుండి రక్తమాంసము, లవిరామముగాఁ బడంగ । ననలుఁడు చల్లా
ర విభూ! యొనరించిరి దా,న వితథయత్నుండనై మనం బార్తి గనన్.

మ. మరలన్ యత్నము చేసితిన్ నియతినై । మౌనీంద్రులే సాయమై
పరఁగన్ దోడనె పూర్వరీతి నసురల్ । ప్రధ్వంసనప్రక్రియా
దరులై రంతట వారి నాపఁదగు భూపాలేంద్రుఁ డెవ్వండో యం
చరయన్ బూనితి నాత్మఁ దోఁచుట మహాహర్షంబునన్ వచ్చితిన్ 283

చ. కనుక భవత్తనూభవుని । గ్రమ్మగుణాకరు రామభద్రునిం
బనుపుము తత్సహాయమున । వారల నిర్వురఁ జెండి విఘ్నమేఁ
గనక సవం బొనర్తు ననుగాధితనూజుని పల్కు లత్తఱిన్
వినఁబడ సొమ్మసిల్లి రఘువీరకులాగ్రణి యూరకుండెఁ దాన్ 284

చ. తెలివి మహాప్రయత్నమున । దేవతలెల్లఁ దలంప వచ్చినన్
బలుకుల వానినిం దలఁచి । పల్కను దోఁపమి నూరకుండి యి

మ్ముల మునిశక్తి నెన్ని నృపముఖ్యుఁడు దైన్యము మోమునందు ని
ట్టలముగఁ దోఁప నెంతయు సడంకువ మీఱఁగ సంభ్రమంబునన్ 285

చ. మునిపతిఁ గాంచి పల్కె నిసుమంతయుఁ గణియింపఁగవచ్చుఁగాని నే
నొనరించినట్టినోముల మహోన్నతదానములన్ గడింప నె
వ్వనికిఁ దరంబుగాదు; గురువర్య వసిష్ఠుని బ్రశ్న చేయ నీ
ఘనుఁడె వచించు సన్నిటిని కౌశిక! వానిక సత్ఫలంబుగన్ 286

చ. అఱువదివేలయేండ్లు చన నార్తినిఁగుందిన నాకుఁ గల్గి రి
త్తఱిని గనంగనౌనె సుతరత్నజాలముఁ జతనం బిదేల యం
చఱమఱ లేక యొల్లజను లాడఁగ నేనొకయిష్టి చేయఁగా
నుఱవగుభాగ్యశేష మన నొప్పిన సూనులు నల్వురో మునీ! 287

క. పసిమానవులు వారలు; తాపసవర్యా! పెక్కులేల పలుకఁగ లోకం
బు సరణి నెఱుఁగరు విద్దెల, పసఁదెలియక యుండుచుండ్రు బాలురతోడన్

క. పదునాఱేండ్లే లేవని, యొదఁ దలఁపుము జ్యేష్ఠసుతున కేమే లోకం
బిదియని మంచియుఁ జెడ్డయు, నిదియనియెఱుఁగఁడు మునీంద్ర యేమందు నీకన్.

ఉ. చెప్పిన కార్య మేదయినఁ జేయుటకైనను జేతఁగాదు మా
యప్పకు రామచంద్రునకు నయ్యది యట్టులె యుండనిమ్ము నా
కిప్పుడు దృష్టిపాటవ మదెంతయుఁ బొంపిరివోయె బుద్ధియుం
దప్పుచునున్న దూహ లొకరొత్తును నిల్వక పాఱెడుం గటా! 290

ఉ. ఇప్పుడు పల్కినట్టిపలు కెయ్యదియో యని యెన్ను కాలమే
యొప్పెడు భావికార్యముల నొయ్యన నెంచెడుచొప్పు లేదు నే
రొప్ప దదెట్టికార్యముల నో మునిచంద్ర! తలంపు చిత్తమం
దిప్పటిభంగినిం గనిన నే సుతుఁ బాయఁగఁ జాలువాఁడనే 291

మ. శరసంధానము బాణమోక్షణము లక్ష్యచ్ఛేదనోల్లాస మ
ట్లరిమాయాగుప్తవాగురావిఘటనవ్యాసక్తి యాత్మావనా
దరముల్ మున్నగు సద్గుణప్రతతి సత్యం బెన్న లే దో మునీ
శ్వర! మా రామునిపాయ మేల మదిలో వాంఛించితో యిప్విధిన్. 292

చ. పలుకులు వేయునేల? తొలిపట్టియె ప్రాణములన్న నాకు నో
యలఘుకృపాకరా! వినుమ యాతనిపీడ క్షణంబు నిల్వలే
నల రఘురాముఁ గోరక మహాత్తరవస్తువు దేనిఁ గోరినన్
బలుకక యొక్కపల్కును బరంబున నిచ్చెద నాదుపల్కుపై
నలుక వహింపఁబూనకు జగన్నుతుఁడన్ గద! తాల్మిఁ బూనవే. 293

క వినవే మునిచంద్రా! నా, సూనుని కూటయువు వేలఁ గోరొత్త్వమునన్
నీనియతిఁ జెఱుపఁ బూనిన, దానవు చెవ్వారొ చెప్పఁగదగు నది వినినన్. 294

క నాచే నైనసహాయము, నేఁ డుడుగక యూరువాఁడ నెఱఁగింపు మికన్
నీచేయు నధ్వరంబున, కే కీడు పుట్టింపనేల దొంతియుఁ బొక్కన్. 295

చ అని వినయంబునం బలుకునాతని వాక్కుల నాలకించి యి
ట్లనియెను గాధినందనుఁ డహార్యబలుండనఁ గీర్తికెక్కు నా
దనుజుని రావణాహ్వయుని నీతెంత నుదాత్తకు వింటివేకదా
మనుజపతీంద్ర! యామనుజముఖ్యసుపుత్త్రుఁడు లెన్నిచూడఁగన్ 296

ఉ. రావణుఁడే తనంతన పరాక్రమవిక్రమగర్వి యధ్వరం
జేవిధిఁ గూల్పఁ బాఱగుననే యదియెవ్వానికి సల్పఁ జేయఁడో
భూవర! వానిపంపునను భూరిభయంకరరూపులైన ర
క్షోవరు లిద్దఱొక్కటను గీ మునిశాసనపాలనుంతతిన్ 297

మ. క్రతు వేనాఁ డొనరింపఁబూనుదునొ యగ్నంబులైన యజ్ఞాని కు
న్నతిమీఱం దగియుండునో యెఱిఁగి యగ్నింతయే మీఱుక
ప్రతిమాటోపము పూనికొంచుఁ దనుచు నభ్రచ్ఛన్నరూపంబులన్
జతనంబొప్పఁగ రక్తమాంసముల యజ్ఞంబెల్లఁ బాడొనటుల్ 298

క ఒనరింతు రెల్లెఱుంగుదు, దనఁబోకుము మాయపేర్మి నసురు లెఱుంగం
జనవట్టి వేవి యుండవు, వినుమా యువ్వారిచరితఁ బృథ్వీనాథా! 299

సీ. మారీచుఁడనువాఁడు మఱి సుబాహుండను, వాఁడు నీయిద్దఱు వారిలోన
నగ్రగణ్యులు గాన నాయిద్దఱం జెండఁ, గా నోపు నీసుతుం డనుచు
వచ్చితినన విని వసుధేశ్వరుం డల్లి, మాటలాడక యుంత మ్రాన్పడినటు
లుండి యించుక తెప్పిఱినొంది యివ్విధిఁ బల్కె, సుందోపసుందులన్ శూరదనుజ
వరుల తనయులుగారె మీఱపల్కినట్టి, వారి పేరులు విని యంత భయముమదిని
గదిరెడుఁ మారొక్కనంగ నొక్కగతిఁ జాలు, వాఁడనవ్వారిఁ జెండాడు వాఁడె సు

శా అయ్యో! వారలతోడ యుద్ధమును జేయన్ బంపుమన్నంత నో [తుఁడు.
యయ్యా! ప్రాణము లేగఁ జూచెడిని బ్రాణాలిన్ దగన్ మించు నా
యొయ్యారంబుల యిక్క రాఘవుని నోహో! గాధిజుం గూడి పో
వయ్యా! రక్కసు లున్నచోటటు యటం జూడంగఁ జాలంజుమీ. 301

క. ఏమన్న నను మశీర్షం, బోమౌనీ! వంశవాఁడ నొగి నీకడకున్
రాముని బంపంజాలను, భూమిని నయశంబు గలుగఁ బొగులంజుమ్మీ. 302

ఉ వైరులు బక్కరక్కసులు వారల మారొకని నేనె పోరి దు
ర్వారయశంబు గాంతు ననువాంఛ చెలంగెను దొల్లిఁ గాని య

వ్యారలనామముల్ వినినఁ । బాఱెను దూరముగాఁగ నద్దియేఁ
ఘోరఁగఁజాల నాకొడుకుఁ । బుచ్చఁగఁజాలఁ నిజంబు మౌనిపా! 303

చ. అనృతము పల్కఁ భీతిఁగన । కాదని వే బదులించుఁ బల్కఁ దో
మునివర! సంకటం బొలయ । బొంకఁగవచ్చు నటంచుఁ బల్కన
మ్మను వె, పరించినాఁడ ముని । మౌనులయొద్దనె యామనుస్మృతిన్
గనుక మహాపదల్ గలుగఁగా నిపు డాడితి నన్ను సైఁపుమా 304

మ. పరమేశుం డిడెఁ దొల్తఁ బుత్రులను బ్రాగ్భాగ్యంబునం జేసి యి
త్తరుణంబందున నీవొసంగు సుతబృందంబుఁ గృపాసాగరా!
మరణం బెన్నఁడువచ్చునో యనుచు నాత్మన్ భీతి లెక్కింతునీ
జరునిన్ జ్ఞానవిహీను మన్ననలఁ గాంతున్ గావుమా గాధిజా! 305

చ. అసురులమాట నాత్మ నిసుమంత దలంచినఁ బోవునేమొ నా
యసువులటంచుఁ దోఁచెడి గుణోత్తమ! నాపయిఁ గల్గునెమ్మిమై
వెసఁ జని వారిఁ జంపఁదగు । వీరుని నొక్కరు నెన్నికొమ్ము నం
దసుతుని బంపఁజాలఁ గడుధూర్తుల నోర్వఁగఁజాలఁ డాతఁడున్. 306

మ. అని యిట్లోపికఁ బల్కునాదశరథాఖ్యక్ష్మాపతిం గాంచి యిం
తనివర్ణింపఁగరాని క్రోధమున దేహంబెల్లఁ గంపింప నో
య్యన నోష్ఠద్వయముల్ వడంక క్షణ మత్యాశ్చర్యమగ్నాత్ములై
జనులెల్లం దనుఁ జూడ మ్రాన్పడినయాచందంబు గన్పట్టఁగన్ 307

తే. ఎట్టులో జతనంబున । నట్టలేచి, మాట తడఁబడుచుండంగ । మౌని పలికె;
దశరథక్ష్మాపతీంద్ర సత్యవ్రతా మహాత్మ! యిదె పోయివచ్చెద । ననుమతిమ్ము

వసిష్ఠుఁడు దశరథునకు శ్రీరాముని మహిమ తెలుపుట.

చ. తనయులఁగూడి సంతస ముదారముగాఁ బొలయంగ హాయినిం
గనుచుఁ జెలంగుమా యనుచుఁ । గ్రమ్మఱువేళ గతాగతంబులన్
మనమునఁ జక్కఁగాఁ దెలియుమాన్యుఁడు జ్ఞానివరుండు శాంతమే
ఘనముగఁ గల్గుమౌనిపతి । తత్త్వవిదుండు వశిష్ఠుఁ డాదృతిన్ 309

చ. సమయ మదుత్తమం బనుచు । స్వాంతమునం దలపోసి గాధికిం
గొమరుఁడు లోకపూజితుఁ డకుంఠితశక్తిధనుండునై ప్రపం
చమునకు మేలుచేయుటకు । జన్మముఁ గాంచిన బ్రహ్మమౌని కో
పమునకుఁ గారణం బెఱిఁగి । పంతము మానెడుపల్కు లొప్పఁగన్ 310

మ. పలికెన్ మౌనివరేణ్య! యాగ్రహము మానన్వం బూనుమా నానుడుల్
తలపోయం జను మాధరాధిపతి సత్యం బింతయేఁ దప్పకే
యిలఁ బాలించెడు మేటి వార్ధకముచే । నీపాటియూహల్ మనం
బులఁ జేయండని యెన్నుమా మఱియు రాముం బుత్త్రుఁగా నెన్నుచున్. 311

ఉ. చెప్పినమాటలన్ మఱచె । శ్రీపతియంచుఁ గుమారు నెన్నకే
యిప్పగిదిన్ వచించె నయశీలుఁ డటంచుఁ దలంచఁబోకు నే
నొప్పుగ బోధ చేయుదు గురూత్తము రాము నెఱుంగునట్లు త
ప్పొప్పుల మిమ్ముఁబోలు మునులొర్తురు గాన వచింత తప్పునన్ 312

చ. అని మునివర్యుఁ డాడిన వసిష్ఠులు గా నొసరించి రాజచం
ద్రునిఁ గని శాంతవాక్యముల సూక్తుల భగవంతునిగా నెఱుంగుచొ
ప్పున వచియింపఁ బూనె; నృపపుంగవ! వచ్చినవాఁడు గాధినం
దనుఁడని యెన్నకే పలుక । ధర్మమె నిత్యుఁ డంటె యిద్దియున్ 313

మ. వినుమా రాముఁడు సాధుసత్పురుఁడు సత్ప్రవృత్తాత్మకుం డింతయుంగా
మనుజత్వంబును దాల్చినాఁ డజయుఁడౌ యానాథుఁడే నిర్గుణుం
డని బ్రహ్మంబని నిర్వికారుఁడని బ్రహ్మాండేశ్వరుండౌ నిలిం
జనుఁ డంచున్ సనకాదు లెన్నుదురు సూ । జ్ఞానైకసంధానతన్ 314

చ. ఒకపరి సృష్టిచేసి జగ । మొప్పుగ వెల్గఁగఁజేయుచుండు నిం
కొకతఱి దానిఁ బెంచుటను । నూహయొనర్చుచునుండు శక్తిచే
నొకతఱి దానిఁ ద్రుంచుటకె । యుద్ధతిఁబూనును వీనిపేరె బ్ర
హ్మ కమలనాభుఁ డీశుఁడను । నాఖ్యలఁ దాల్చును వేడ్కమీఱఁగన్ 315

చ. జగముల నాత్మకుక్షిఁ దలకంగరిఁ గాంచఁగఁజేసి తీరి వా
ర్థిగతవటాఖ్య భూమిరుహ దివ్యపలాశతలంబె మంచిశ
య్యగ నిజయోగనిద్రఁ గొని । యట్టె పరుండును బ్రహ్మమన్న యా
ఖ్యగలుగు నప్పుడే ప్రకృతి । యాతనియందె యడంగి యుండెడున్. 316

ఉ. అత్తఱి నిర్వికారుఁ డగుణుం డని నిరంజనుఁ డద్వితీయుఁ డం
చుత్తమరూపుఁడంచు శ్రుతు । లొప్పుగ సన్నుతిచేయుచుండు రా
జోత్తమ! యాపరాత్పరుఁడె । యుర్విని ధర్మము గావఁబూని యి
ట్టిత్తఱి నీకుమారుఁ డని । యెల్లజనుల్ దలపోయఁ బుట్టెఁగా 317

ఉ. మానవమాత్రుఁగాఁ దలఁచి । మామకసూనుఁ డితండటంచు భూ
జానివరా! ప్రియం బెసఁగఁ । జయ్యన రార! కుమార! రాఘవా!
మానులు వచ్చినారు బహుమానము మీఱఁగ మ్రొక్కుమంచు న
జ్ఞానము మించఁ బల్కెదవు । చక్రి యితండని యెన్న వెప్పుడున్ 318

చ. తెలియఁ దరంబె యీవిభుని । తీరిదియంచు సురాళికిన్ మునీం
ద్రులు మొదలైనవారలకు । రుద్రవిరించులు గూడఁ జక్కఁగాఁ
దెలియఁగలేరనంగ నిఁకఁ । దెల్పెడి దేమి మనుష్యసంఘముల్
నిలుకడమీఁద నించుకగ । నీవె యెఱుంగుదు వీపరాత్పరున్ 319

చ. ప్రకృతి కతీతుఁడై పరమభాస్వరతేజమె రూపమై తగన్
సకలము దానయై తెలుపఁజాలక వేదము లూరకుండ నిం
చుక సనకాదులున్ దెలియుచో నపు నటింపఁగ జ్ఞానమూర్తియై
ప్రకటగుణాభిరాముఁడయి భాసిలుఁజుమ్ము మహీధవేశ్వరా! 320

చ. కలఁడనవచ్చు లేఁడనుచు గట్టిగఁ జెప్పఁగవచ్చు నేమియో
తెలియ దనంగవచ్చు నెటు లెల్లనుగూడ నెసంగు చర్యలన్
వెలయునిలం డశాశ్వతుఁడు విష్ణుఁడు సర్వము దానయై సదా
వెలుఁగుచునుండుఁ గారణము చెప్పఁగఁజాలరు యోగివర్యులున్ 321

చ. సుతుఁడను భ్రాంతిఁ బోవిడువు క్షోణిపతీంద్ర! పరాత్పరుండు న
చ్యుతుఁడు ననంతుఁడున్ విమలయోగిమనోజలజాంతరస్థుఁడున్
సతతము ధర్మరక్షకుఁడు చక్రియు నంచుఁ దలంపు మాత్మలో
నితఁ డెఱుఁగంగ నోపని పనే ట్లలరారును విద్య లెచ్చటన్ 322

ఆ. విశ్వరూపుఁ డగుట వేదాదు లితని, వలనఁ గలిగెఁ గాని తెలియ వితని
కేవిశేషముండు నెంచుమా మదినెంత, వసువు లోకభారమును హరింప. 323

ఉ. ఈమహనీయు నిచ్చరియె పరేశ్వరి నాఁదగి యీమునీంద్రుఁ డు
ద్దామతపోవిశేషుఁ బరితప్తసమలంకృతదివ్యతేజు నేఁ
డీమెయిఁ బ్రోత్సహింప వడి నీతఁడు వచ్చెను నిన్నుఁ జూడఁగా
దే మహిమాఢ్యుఁడో నితని కెన్న సురాసులమాట లెక్కయే. 324

ఉ. కాలము ప్రాప్తమయ్యె సురకాంతులకష్టపరంపరన్ వడిం
దోలఁగ నీకుమారకుని తోడ్పుఁ గీర్తి జగంబు నిండె న
ట్లోలి నొనర్పఁ గావున మఱొందు విచారము నెమ్మనంబునం
గీలుప కింకనైన మునికీర్తితవిక్రము రాము నంపుమా 325

శా. ఏయేవేళల నెవ్వరెవ్వరి నదేయేకార్యముల్ చక్కఁగాఁ
జేయంగా నియమించునో ప్రకృతి యాచిత్రం బెఱుంగం దరం
బే యాదిత్యమునీంద్రకోటికిని క్షోణీశేంద్ర! యుద్వాహమున్
జేయంబూని తలంచునిన్ను నిటు పంచెన్ రాముని బంపఁగన్. 326

శా. కానన్ రాముని మౌనివెంటఁ బనుపంగా నొప్పు; మార్పల్కు నె
ట్లో; నీ కేల విచార; ముత్సవముగా నాత్మం దలంపందగున్
మౌనిన్ వేఁడుము కోపమున్ వదల నోక్ష్మాపాల! సంతోషమే
యౌ నిక్కార్యము చేయ మీఁద ననుచున్ హర్షంబునం బల్కఁగన్. 327

తే. ఆవసిష్ఠునిమాటల నాలకించి, భక్తిఁ గౌశికుఁ బ్రార్థించి బాలు గూఢ
శీలు సద్గుణజాలు విచిత్రకార్యసాధనాలోలు మౌనీంద్రసంఘుపాలు 328

క. పిలువంగఁ బంచి నల్వా!, ఖలు లగుదనుజాలి నోర్వఁ గ్రతువును గావన్
బిలువన్ వచ్చెను నిను ముని, కులతిలకుఁడు గాధిసుతుఁడు కౌశికమౌనిన్

చ. మునిపతి యాజ్ఞపింపఁ బ్రమోదమునన్ రాఘవ సమ్మతింపఁ బం
చెను సచివాదు లుత్సుకతఁ జెంగటఁ గట్టిరి యున్నవారు నా
మనమునఁ గల్గు సందియము మానె శుభంబులు నీకుఁ గల్గఁ బం
చని మఱి దోఁచె నన్నిట శుభాగమహానిదానము లెంచఁ జెన్ 330

చ. సురరిపు లధ్వరంబు చెఱుపం దొరకొన్న ప్రగల్భు లైన వారిధీ
కరశరజాలముల్ బఱపి కాలుని ప్రోలికిఁ బంపఁ జాలు ధీ
వరయఁగ నంచు గాధిసుతుఁ డక్కజ మౌఁగ వచ్చెఁ గాన నీ
వరిగి భయంకరాసురుల నాహవమందున గూల్చి మెల్పునన్ 331

ఉ. ఎట్టి ప్రమాదముం గనక యేర్పడ వారల గెల్చి యధ్వరం
బట్టి సమాప్తిఁ బొందునటులే యొనరించి జగద్ధితార్థివై
కట్టడి కార్యమైన పడికాఁ గొనరించెను రాముఁ డన్న పే
రిట్టి మహాత్ములందున నెల్ల లెక్కింగఁ గాంచి నింపుచున్ 332

క. మంగళములఁ గాంచుచు నా, చెంగటికిన్ రమ్ము నీకు శ్రీపతి తోడై
యంగద గూర్పక కాచు న, భంగప్రమదంబుఁ గాంచి వైభవ రమ్మా 333

క. విజయశ్రీసహితుఁడవై, ప్రజ నిన్నుఁ మెచ్చిచూడ బాంధవు లలరా
ర జగత్కల్యాణముఁ గూర్చి జవంబున రమ్ము పొమ్ము సిద్ధము జయమా 334

చ. అని మఱియుం గుమారునకు నాహవపద్ధతు లెల్లఁ దెల్పి పం
పిన మునివెంట రాఘవుఁడు పిన్న సహోదరుఁడైన లక్ష్మణుం
డును జని రారఘూత్తము సమానవిధిం గొలుచుంగఁ బుట్టిన
ట్టి నయవిశారదుండయి కొడింప మగంటిమిఁ గీర్తితుండునై. 335

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణసహితుఁడై మునివెంట నరుగుట.

క. సుగుణంబుల ప్రోవగు నా, ఖగవాహను శయ్య యగుచు నగ్రాలుసఖుఁడునై
పొగడొందు సుమిత్రాసుతుఁ, డగణితమహిమాఢ్యుఁ డైనయన్న పిఱుందన్

క. చనియెను వారలఁ గని సుర, మును లామోదంబు నొంది పుట్టుకకు ఫలం
బును జూపఁ జనుట కిదె మొద, లని యెంచిరి గాధితనయుఁ డాదృతిమీఱన్.

మ. ప్రతిపక్షప్రకటప్రతాపగహనప్రధ్వంసనాత్యుగ్రదీ
ధితిమద్ధవ్యవహుల్ రఘూద్వహులు చింతింపంగ నివ్వారిచే
క్షితిభారంబు తలంగఁ జేయనగు నీసిద్ధాత్మకుల్ నాపురా
కృతసత్కర్మఫలంబుగా దొరకి రింతే చాలదే భాగ్యమున్ 338

చ. అని మదినెంచి మార్గమున నప్పుడు తోఁచినవార్తలెల్ల రా
మున కెఱిఁగించుచున్ నిగమమూర్తులు వారలటంచు నెన్నుచున్

ముని సరయూయమాశఁ గల । పూతమహీస్థలి నిల్చి నీరముం
గొను మిఁక రామభద్ర యని । కోరికఁ బల్కిన రామమూర్తియున్ 339

చ. జలముల సంగ్రహించి ముని । సత్తము చెంగట నిల్వఁగా బలా
బల లను విద్యలం దెలిపి । వానిఫలంబును జెప్పఁబూని వి
ద్యలివియు నేశ్రమంబయిన । నంటక యుండఁగఁ జేయు దేహము
జ్జ్వలముగ నుండఁ జేయు నొక । భంగియు మార్పడఁ జేయకుండెడున్ 340

తే. ఎట్టియిక్కట్టులందైన । నేసు రారి, గైన నిను నొంపఁజాలక । యవలఁ బోవుఁ
గావున నీవీనిజపియింపు । గోష్పతీంద్రతనయ! యీమంత్రములశ । క్తి వినుము సుంత

సీ. నియతిమై జపియింప । నిన్ను మించెడు వాఁడు, ముజ్జగంబుల నుండఁ । బోఁడు సుమ్ము
సద్గుణంబులనెల్ల । సమకూర్చు నివి మఱి, యఖిలార్థలాభంబు । నందఁ జేయు
మననమాత్రమ్మునఁ । దనభక్తుఁ గాపాడుఁ, గావున మంత్ర వ । ర్గ ఖ్యాతి గల్గె
క్షుత్పిపాస లుపాస । కున కుండకుండఁగఁ, జేయు నీమంత్రముల్ । సిద్ధ మిద్ది
తే. బ్రహ్మ నిర్మించె వీనిఁ బ్ర । భావ మొప్పఁ, దగినపాత్రమ నీవాట । ద్వార నొసంగఁ
దగును బాత్రుండుగానిచోఁ । దగ దొసంగ, నిచ్చినన్ ఫలముండ దో । ల్లన్ని కనిన.

క. తనుఁ బ్రార్థింపక యున్నను, మనుజుఁడు పాత్రుండటంచు । మదిఁ దోఁచిన నా
తనిఁ బిల్చి చెప్పఁగాఁ దగు, ననుమానము లేక సుజను । డగు గురువెలమిన్.

చ. ధనమును గోరియేని ప్రమదంబుననేని యపాత్రుఁడైన య
మ్మనుజున కిట్టి వో మహిత । మంత్రములన్ వచియింప యోగినుల్
మనమునఁ గ్రోధమూనుదురు । మంత్రము దాన ఫలింపకుండుఁ గా
వున నుపదేశ మిచ్చుతఱిఁ । బూజ్యమతిం బరికించి యీఁదగున్ 344

సీ. మంత్రంబులొగిఁ జెప్పి । మరియాదఁ గనఁజూచు, పాపాత్ముఁ డొందుదు । ర్భరనిరయము
శిష్యుల వంచించి । చేరంగఁదీయుచు, లాభంబు నెదఁ గోరి । లాలనములఁ
దన్ని మంత్రంబులఁ । దాఁ జెప్ప నెవ్వండు, వానివంశంబును । వసుధ నిల్వ
కుండఁ జేయుఁ బరాంబ । యురుపరీక్షలఁ జేసి, నిర్మలాత్ముండని । నిశ్చయించి
తే. మంత్రముపదేశ మిచ్చిన । మానవుండు, నిహపరంబులసుఖ మొందు । నెలమి గనుచు
భగవదురుతరకరుణకుఁ । బాత్రుఁ డౌను, ధనము గోరంగ రాదు మం । త్రప్రదాత.

క. కాసంతయేని శిష్యుని, మోసము నొందంగఁ బల్కి । బుద్ధివిభవతన్
వేసారి ధనము గొనునా, భూసురునకు సుగతి కల్గ । బోలునె యెపుడున్. 346

చ. ధనము నొసంగి మంత్రసము । దాయము నేర్చినవాని కించుకై
న నవియు సత్ఫలం బిడక । నాశము నొందఁగఁ జేయు; మంత్రముల్
గొనెడునతండు నిచ్చుటకుఁ । గొంకనియాతఁడుఁ బావనాత్ములై
ఘనతమదైవభక్తిఁ జెలఁగ । న్ విలసిల్లిన మేలు గల్గెడున్. 347

సీ. ఆచారహీనున కిచ్చిన మంత్రమ్ము, లబ్బిన సత్ఫలం బందనీయ
వాత్మఘాతుకులౌ నట్టిదుర్జనులని, మంత్రముల్ గ్రహింపంగరాదనుచు జూడ డొసఁగ
దానె యత్నము సేయఁదగదు బెబ్బులిగోరఁ, జెలిమి యొనర్చినఁ జేయవచ్చుఁ
గాని మంత్రమ్ములకొ నెట్టులైనను, బోరఁగాఁగాదు భూపతీంద్ర!
తే. యవియు గ్రహస్వరూపముల గృహోనాత్మ పాపములను దగిలించి దుష్టఫలము లొసఁగు
గాన సంతము నొంతింపక మది నెంచి, ధర్మముల నవ్వలంగొనఁదగును వాని

క. గురువనఁగ సాధుతరుమై, గురుగౌరవనాచారమందుఁ బరమాత్మునె
త్తరుణమునఁ గనుఁగొనఁగ మంత్రంబుం దనుచు శిష్యపటలహితుండై 349

చ. ధనమున సాంఘకంబూనక నిరతాంతము శాస్త్రముల నుద్ధరించుకొం
డనె వదిఁ బూనియుండఁ దగుఁ గానిగురుం డొరితంచునొందు నా
తనికడ మంత్రముల్ గొనఁగ దప్పదు రఘునందనా! మనం
బున నిటు మంత్రధర్మములఁ బోల నెఱింగి జపింపు మాదృతిన్ 350

క. అని బోధించిన రాఘవుఁ, డనూనభక్తిన్ మునీంద్రునానతి నన్నే
మనమున జపించె నాఁకలి,యును దప్పియుఁ దొలఁగిపోయె నొయ్యన నపుడే

క. ఆరాత్రి యానదీతట, భూరుహములనీడఁ గడపి మునిబోధింపన్
శ్రీరమణుని స్మరియించుచు, నారమ్యతటంబు విడిచి యనుజయుతుండై 352

మ. మునియున్ ముందుగఁ బోవుచుండ సహజుస్సుల్ వెంటనే పోవుచున్
ఘనగాథల్ వచియింపఁగా వినుచు నుత్కంఠంబునన్ సారముం
గొనుచుం జేయఁగఁబూనినట్టికృతి యొప్పాల్కన్ సమాప్తింగనున్
ముని యేరీతిని మోదమందు ననుచున్ బుద్ధిన్ సదా యెంచుచున్ 353

ఉ. తమ్మునిఁ గూడి పోయె నొకదారుణకానన మీక్షణంబులన్
జిమ్మనిచీకటుల్ గలుఁగఁజేయుచుఁ దోఁచిన నద్దియేమి ఘో
రమ్ముగఁ గన్పడున్ భయ మరాతిసమూహమునుండి గల్గిన
ట్లుమ్మలికంబు గల్గె మది నోమునిచంద్ర! యెఱుంగఁ జెప్పుమా 354

శ్రీరాముఁడు తాటకను వధించుట.

క. అన విని విశ్వామిత్రుం, డనఘా! వినవయ్య తాటకాఖ్యదనుజకా
మినియోర్తు గల దరణ్యా,ని నిటన్ దేవతలఁగూడ నిర్జించుఁజుమీ 355

శా. ఘోరాకారముఁ బ్రాణిహింస సతమున్ గోరంగనౌ చిత్తమున్
గారుణ్యం బనలేని శీలము మహాఘవ్యూహముల్ గల్గు కా
ర్యారంభంబు మనుష్యమాంసముల నిత్యంబుం దినంగోర్కి దు
ర్వారస్ఫారపరాక్రమంబు సహజవ్యాపారముల్ గాఁ దగున్. 356

తే. పేరు విన్నంతనే సురల్ ఽ భీతినొంగి, పాఱిపోనంగ మౌనులఁ ఽ బాఱఁదోలు
వాంఛ యలరారఁ దాటక ఽ బాణకుంత,శక్తిముఖసాధనముల నాసక్తిఁ బూని

చ. తిరుగుచునుండు నీయడవి ఽ తేజి కనుంగొన లేవు దేవతో
త్కరములు రామభద్ర! మునిరకాంతులు దీనికి నోడి దూరమౌ
ధరణకిఁ బోయియుండ్రు మదులఁ ఽ దాటక తోఁచిన భీతిచెందుచుం
గురు మనుజప్రచార మిటఁ ఽ దోఁపకు చూడు మిదెట్లు లున్నదో 358

చ. శ్రుతులు తదుక్తకర్మములు ఽ శ్రోణి నడంగఁగఁ జేయునట్టి దు
ర్మతులను హింసఁ జేయఁగను ఽ రా దఘమంచు వచించు శాస్త్రముల్
వితతపురాణముల్ కరుణ ఽ వీడి నడిం జను చెందు తాటకన్
మృతిఁగనఁ జేయుమా తడయ ఽ నేచను నన్నును నిన్ను నీతనిన్ 359

క. తోలికబళంబె నగుదాను, వెలఁదిని వధియింపఁ బోలయు ఽ వితతాఘము లె
ట్టులు చంపుదుఁ దాటక నని, జలజాక్షా! తలఁతు వేమొ ఽ చన దటు లెన్నన్

సీ. ధర్మముల్ నాల్గుపాదగతులుగఁ దనరారు, బ్రాహ్మణధర్మముల్ ఽ వైశ్యశూద్ర
ధర్మముల్ క్షత్రియశ్రేష్ఠులను నొక్కటఁ, జెల్లనంచు సుత్తములు పలు
కందు రాజేంద్రుఁడ ఽ వగు నీవు దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణము చేయ
నవతరించినవాఁడవౌట స్త్రీహత్యను, గలపాపమును మది ఽ గణన చేయ
తే. కీగురాత్మసురాలిని ఽ హితమె యనుచు, వేగ ద్రుంచింపుమాయ దేవవిప్రులఘూరి
యుగయుమున్నది చెచ్చెడునని చెయటంచుఁ, దెలుపు రాచిహ్నా మేశరణములసుధనువు

చ. గురమెనరింపఁ దాల్పుము విధూతసమాశ్రితతాప! భూప! సో
దరుఁడు పిఱుంద నుండఁదగు ఽ దారుణరూపము గాంచి భీతి నా
తురుఁడగునేమొ యంచు మునిధూర్జటి పల్కినఁ దాటకాఖ్య యె
వ్వరిసుత భర్త యెవ్వఁ డిటు ఽ బాహుబలం బెటు లబ్బె దానికిన్ 362

తే. తెలుపుమా విను వేమరగలిగె నని, మునివరుం డిట్లు పల్కె రామునియుదార
భావ మూహించి వరమునర్పఅలె వేయి,మదగజంబులబలము రామగుణధామ!

క. యక్షుండొకఁడు సుకేతుం, డక్షయబలశాలి గుణగణాఢ్యుఁడు గలఁ డా
యక్షుఁడు సంతానార్థము, రూక్షతపం బూని వేదరూపుని ధాతన్ 364

క. అలరించిన సుత నిచ్చెను, జలజాసనుఁ డధికబలవిశాలన్ ఘనదోః
ఫలభూతయుద్ధశీలన్, ఖలదేవవిరోధివీరగణసంపాలన్. 365

తే. అనియె తాటకసుందునియనుఁ గుఁబత్ని ,యయ్యె మారీచుఁడను వానినాత్మభవునిఁ
గాంచె నాసుందుని గురాత్ముఁగనలిచంపె, నాయగస్త్యమునీంద్రుఁడసహార్యశక్తి.

చ. పతిమృతిఁ గాంచి తాటకయుఁ ఽ బాపమనీషుని బుత్త్రుఁ గూడి సా
ధుతపసి మ్రింగఁ బోఱఁ గని ఽ ధూర్త! నిశాచరతం జెలంగుమా

క్షితి నీక నంటు శౌర్యమునకు ♦ చిత్తజు బాణ మంగినకొన్న వా
యతులను జూచి దివ్యమగు ... కీడ ... 367

చ మనుజుల నెప్పుడేని ... ♦ ... సుదతి ... న
చ్చెను, ముని యాశ్రమం ... ♦ ... దీనిని బాపు ... పొం
చను గని యిందు నాతలము ♦ సాధ్వ ... జరిం ... వా
వనితను చేరవూాయులు ♦ ఘ్రమంగోరి ... ఘ వా! 368

చ నరపతి ధర్మ ... ♦ ... గా ... నె
వ్వా ... ధర్మహానియు ♦ ... సం ... ట ... స
త్ఫరినుతి ... గాంచ నిషేకగ్ని ... స్త్రీ ... గా
మనుమ తలంచుభ ... 369

తే. ధర్మహాని నొనర్చుని ... ♦ ... ంబ్రి
వనిత యని జంకనేల ... ♦ ... ప్రాంతాన!

క జనసామాన్య ... ♦ ...
మునముసం దోచు నొకప్పుడు, జనియించి యని తోచు ... జాలదు సుమ్మీ.

క పరమాత్మా! శ్రీరామా, ... ♦ ఖలహాననమునన్
ధర ధర్మము నిలుపంగా, నరరూపత వెలసియుంట ♦ నారి వధింపన్ 372

క కలుగదు పాపము, ... నెదట లెస్స ... ♦ ... త్తమ! యనుచుం
బలికెంతలోఁ గురియించిరి, చెలఁగుచు ... పుష్పవృష్టి ♦ శీఘ్రమె యమరుల్

ఉ ఆసమయంబునన్ ... గ్రణి ... రేణ్యనానతిన్
భాసుర చాపదండమున ♦ ... నెంచి లోన ...
ల్లాసము మించ జ్యాలతఁ జెలంగ ... ప్రయోగఁజేయ నా
యాసురిగుండె ... యవిసియుండగ నెంచె ... ంబు ఘోరమై 374

ఉ ఆరవ మెల్లదిక్కుల మహోత్తరభీతిని గల్గఁజేయుగం
భీరమునౌ బ్రతిధ్వనిని ♦ విశ్వము నిండఁగఁ బర్వఁగా మహా
భూరుహసన్నిధిం జెలఁగి ♦ భూతభయావహాశీలధైనయా
క్రూరనిశాచరాంగనయుఁ ♦ గోయని యార్చుచుఁ గ్రీడ సల్పుచున్. 375

క. ఆకస్మికముగఁ బర్వన, భీకరనినదంబు విని ... బేలన ... క్కుల్
వేకనుచు ... యాంతకుం బోలు తెంచె ♦ నోటను ... 376

సీ. ఇందీవరంబుల ♦ సీవడంచెడుమ ... ంబుల ♦ ... వాని
మంగళదేవతాసమహిత నివాసమౌ, ... ♦ ... యు వాని
గనకమహీధరజనిత కోమలలతికల నవ్వబాహా ... వాని
సురుచిర కాంతిసంశోభితాంబుజముల, మించు దివ్యాంఘ్రుల ♦ మెఱయువాని

తే. కోటిమన్మథులను లెక్కఁగొనని సుంద, రాకృతిం దగువాని మహానుభావు
దివ్యగుణజాలు పండితదేవపాలు, రాము నభిరాము దైత్యవిరాముఁ గనియె

ఉ. మానినిరేణుకాశాపము సమాప్తిని బొందెడుకాలమౌట నా
దానవి హుంకరించి భయదంబగుపద్ధతి మ్రింగఁ బాఱ నో
హో! నిముసంబులో నడఁపకున్న మహాపద వచ్చునంచు భూ
జానిని హెచ్చరించె మునిశక్రుఁడు లోకహితార్థి గావునన్ 378

ఉ. అత్తఱి రామచంద్రుఁడు నిజాత్మను దానవిశాపముక్తి కా
యత్తపడం దలంచుట సమంచిత మంచుఁ దలంచి వింతద
ళ్కొత్తు మొగంబుతోడ నసితోత్పలనేత్రయుగంబుతోడ నా
బిత్తఱి యార్తిఁ బాపఁదగు వేడుకతోడఁ జెలంగుచుం గడున్ 379

ఉ. కాలము సుంత లేదు ఘనకాయము మోయఁగ లేదు గాన నిం
కేలొకొ యాలసించుటని యెంచి మహత్తరబాణ మొక్కఁ డా
భీలగతిన్ దదంగము ద్రవింపఁగఁ జేయఁగఁజాలునం చెవన్
జాలిని బోవఁదోలి రఘుసత్తముఁ డార్చుచుఁ గూర్చి వైచినన్ 380

మ. ఇదె నీఘోరతరాఘకర్దమము నెంతేఁ బూన్కి నింకింప వ
చ్చెద ఘోరానలరూప మాని యనుచుం జెప్పంగ నుంకించు న
ట్లుదయంబొంది శరాసనంబు విడి యెంతో వేగమే పోయి త
ద్ధృదయం బట్టి పగిల్చి వీఁపువను బోయెన్ బాణ మత్యుగ్రతన్ 381

చ. శరము చనంగ దేహమును జయ్యనఁ బాసి విచిత్రతేజ మెం
తో రయము మిఱుఁగా రఘుసత్తమునందుఁ జొరంగఁ బాఱె నం
బరమున నున్నసిద్ధమునివర్యులు చూచి యయారె! పుణ్య మీ
సురరిపుకాంతదే యగును జొచ్చెను శ్రీహరిదివ్యదేహమున్. 382

చ. అని కొనియాడి రంతఁ గుశికాన్వయనీరధిశీతభానుఁ డా
ఘనతమతేజ మట్లడఁగఁ గాంచి మహాత్ముని దీనరక్షకున్
మునిజనవంద్యపాదయుగు మోదమయాత్ముని సత్కృపాకరుం
గనుఁగొనుచున్ భజించె మదిఁ గల్గినజ్ఞానము పేర్మి నెంతయున్. 383

విశ్వామిత్రుఁడు రాముని వినుతించుట.

క. విశ్వాకారా! దేవా!, శశ్వద్బ్రహ్మాండసృష్టిచతురా! వియద
గ్నిశ్వసనాదిమహాభూ, తేశ్వర! నీతేజమున కివే మ్రొక్కులజా! 384

క. తేజోరూపుఁడవని ని, న్నీజగతిఁ దలంపలేక యెల్లరు వివిధ
వ్యాజములను భజియింతురు, తేజమె నీరూపమనుచుఁ దెలిసికొనితిఁగా 385

క ఏజనులు నిన్ను సాధ్యుం, డేజోరూపునిగ నాత్మఁ దెలిసి కొలుతు ర
వ్యాజప్రీతిని వారలె, యోజగదాధారా! ముక్తి నొందఁగ నర్హుల్ 386

క. ఓంకారము నీరూపమె, శంకరహరా నీదునామసంస్తవ మెన్నన్
సంకటహరణో! నీనుడి, శంకయె లే దిందు సుంత సరసిజనాభా! 387

క నీకంటెం బర మెయ్యది, లోకంబులయందుఁ గనఁ గలుగునో యభవా!
యీకరణి మానవాకృతి, శ్రీకాంత ధరించి మించి చెలఁగితి వౌరా! 388

ఉ ఏజని సంతపుణ్యులన మే నొనరించినవాఁడనో విభూ!
యీజగదేకసుందరము నీశ్వరతత్త్వము సర్వసంపదు
త్తేజకమున్ నిరంజనము దివ్యము నిర్మల మద్వయంబు స
త్తేజమునైన రూపము సతిస్థిరపుణ్యవిభూతి గాంచితిన్ 389

చ వ్రతములు భూరిపూజ లుపవాసము లింకసుగల్గు పుణ్యకా
ర్యతతులు చేయఁ గాంచఁ దరమా నె మహామహిమాన్య! నిర్మల
స్తుతుల నొనర్చుమానవులె చూడఁగ నోతురు దివ్యసుందరా
కృతిని విముక్తిదం బన నిదే యగు నిక్కము నిక్క మెన్నఁగన్ 390

చ ఉపనిషదోఘముల్ శ్రుతులవ్యూహము నిన్ను నుతింపఁబూని నీ
దుపరమతత్త్వముం దెలుపఁ దోపమి "నేతి"యటంచుఁ బల్కెడున్
గృపణుఁడ బాలిశుండ నొకయించుకయైన నెఱుంగనేర్తునే
కృప దళుకొత్తఁ బ్రోవు మిపో యేమియెఱుంగ నటన్న యంజలుల్. 391

ఉ. ఒక్కెడఁ బ్రాణులం గలిసియుండఁగఁ జేయుదు వేటికో మఱిం
కొక్కెడ వైరమూని దురితోత్కర మొందఁగఁ జేయుచుందు విం
కొక్కెడ భూరిహర్షమున నుద్ధతులై తగునట్లొనర్తు వో
చక్కనినల్లనయ్య! ఎలుకచందములం దగుభావ మేదియో 392

ఉ కర్మము నీస్వరూప మనఁగాఁ జనుఁ గర్తవు నీవె యౌదు పే
కర్మము పెక్కురూపములఁ గానఁబడున్ బలుగుండ్రు కర్తలై
కూర్మినిఁబాసి యొక్కయెడఁ గూడియు నొక్కెడ నుండ్రు దీనిదౌ
మర్మ మనంగ నేదొ గుణమాన్య! పరాత్పర! నాకుఁ జెప్పవే. 393

ఉ. కొందఱు యోగ మెక్కుఁడని కొంకొకయింతయు లేక పల్కఁగాఁ
గొందఱు జ్ఞాన మెక్కుఁడని కూడ వచింతురు వీనియందు నే
చందమునం గనంగ నిజసార మసార మిదంచుఁ బల్కఁగా
డెందము చాలదున్నది కడిందివిచారము దీనిఁ బాపవే. 394

చ. ఫలములు పత్త్రపుష్పములు భవ్యసుశీతలమాధురీలస
జ్జలములు శక్తికిం దగినచందమునన్ గడుభక్తి నీయ ని

ర్మలఫల మొసఁగువార లనుమాట యథార్థము పెక్కు లక్ష్యసం
బుల నొనరించుచుండిరి యని । పొంగుచుఁ బల్కుట యేగి కృత్యమో 395

చ. ఎవరికి నేది చేయఁదగు । నెవ్వరు దేనికిఁ గర్తలట్టివా
రవిధిగ నద్ది చేయఁ గని । రాఘఫలంబును గాంతురంట ప్ర! దే
వవరసురాదిరాజస్తుయుగ । వారిజ! యిందుఁ గల్గుసూక్ష్మ మే
మువిధమొ దానిఁ జెప్పి కృప । మించఁగ నన్నుఁ దరింపఁజేయుమా 396

ఉ. మానసమందు నిన్ను నొకమాటు తలంచినయంతఁ జాలు నా
మానవు లుద్ధరింతు రనుమాట యథార్థమయేని పాపులే
స్థైనను నొక్కమాటు నిను । నాత్మఁ దలంపని వారలుండరే
జ్ఞానమయాంగ! గిరిఁగలిగి సత్యము తెల్పుము తీర్చు శంకలన్ 397

ఉ. మాయకు నీవు లోఁబడెదు మాట యథార్థమటం ప్రకాంచ బ్రా
మాయకు నీకు లోఁబడును । మాను గనంగ వచింత్రు కొంద ఱా
మాయయె నీవు లోఁబడుట । మామక చిత్తము సంశయాస్పదం
బాయెను యున్న దీవిధ మదెట్టిదొ తెల్పుము దానవాంతకా! 398

మ. కరుణాసాగర! నిన్నుఁ గొల్చిన జనుల్ । కల్యాణముల్ పొందు ట
బ్బురమే చంపఁగవచ్చి యార్చి యిపుడే పొందెంగదా ముక్తి యా
సురి యింకన్ నిను దేవదేవునిగ నేశుద్ధాత్ముఁ డౌచున్ మన
స్సరసీజాత్పదమందు నిల్పు నతఁ డెంతే దేనిఁ బ్రాపించునో 399

మ. తరమే బ్రహ్మముఖామరోత్తములకున్ । దత్త్వంబు శ్రీరామ! శం
కరుఁడే నిన్ను జపించుచుండునఁట యింకన్ జెప్పనేలా మనో
హరరూపా! నిగమాంతవేద్య సుమసంకాశాంగ్యుడ! నీతత్త్వ మా
దర మొప్పంగ నిదెట్టులంచుఁ దెలియన్ । దథ్యంబ వాంఛించెదన్. 400

మ. అని యిట్లాకుశికాన్వవాయుఁ డడుగన్ । హర్షంబు పైఁబొంగ ని
ట్లనియెన్ శ్రీరఘురాముఁ డో మునివరా! । యాలించితే నీవొన
ర్చినసంప్రశ్నగణంబు సుత్తరము నేఁ । జెప్పంగ నిచ్చేయుగా
దనుమానింపకు కాల మున్న యది సత్యంబున్ వచింపన్ దగన్. 401

మ. కృతకృత్యుండనుగాఁ దలంచెదను ధన్యోస్మి! భక్తస్థలమ్మై
జగతం బెల్ల ఫలింపఁగాఁగను మహోత్సాహంబు గాటింపి యా
ద్భుతులౌ దైత్యులఁ ద్రుంచువాఁడ నిపుడీతత్త్వంబు ప్రశ్నింప కా
దృతి సాగింపుము కార్యభార మన నాయిక్ష్వాకువంశాగ్రణి. 402

చ. కని మది నిల్పి తచ్చరణకంజములన్ జతనంబు సాగఁజే
యను దలపోసి వారిఁ గొని । యాశ్రమసీమను జేరఁబోయి స్వీ

యనియతిఁ బూనె, నోదగ ప్రభావబలంబునఁ జాపముల్ ధరిం
చి నిశితబాణముల్ గొని విచిత్రగతుల్ [illegible] 403

చ. మునిపతి [illegible]
బొనరఁగఁ బూనె [illegible]
తిని గలిగించి [illegible] గృహం
బునఁ గురియించి [illegible] 404

~ శ్రీరాముఁడు మారీచసుబాహులతో యుద్ధము చేయుట ~

సీ. తాటకాపుత్రులఁ గని దానవాంతకుఁడు, దివ్యాస్త్రజాలంబు [illegible] మంత్ర
సహితంబుగాఁగ విశ్వామిత్రుఁ డిచ్చిన, [illegible] వాని
ధనువున సంధించుకొనుచుఁ బూని [illegible], యజ్ఞ [illegible] దివిజు
లయ్యె నేయంత రాక్షసులు [illegible], [illegible] నెలకొన్న
తే. ములుకుఁ [illegible], [illegible] వారు
రక్తమాంసపంకంబు [illegible], [illegible] విశ్వామిత్రవిలసితుఁ [illegible]

క. అని పలికి మానవాస్త్రం, బను నాటం గూర్చి వైచె [illegible] దు
ర్జను మారీచుని జంపక, పనిగలదని యోజించి బలధిఁ బడఁగం జిమ్మెన్ 406

ఉ. మానవనామకాస్త్ర మటు [illegible]
నైనను గాల మాతనికి నప్పుడు లేమిని జంపలేక యా
దానవు సంద్రమందుఁ బడఁగా నటుచిమ్మెను దాన వాఁడు ప్రా
ణానిలయుక్తుఁడై విపశుఁడై పడియుండెను గొంతకాలమున్ 407

శా. మారీచుం డిటు సంద్రమందుఁ బడఁగా పూరాహవిఖ్యాతు కృత్రిమ
ప్రారంభుం డగునాసుబాహుఁడు మహాకోపంబుతో మేపాఁగా
ఘోరాకారత నస్త్రవృష్టి గురియ న్గుర్తించి నేర్పొప్పఁగా
శ్రీరాముం డనలాస్త్రసంహతి మృతిం జెందించె నొక్కమ్మడిన్ 408

చ. ఇరువురు సోదరుల్ పడుట కెంతయుఁ గుందుచు నున్న రాక్షసో
త్కరముఁ బ్రభంజనాస్త్రమునఁ గాలునిపట్టికిఁ బుచ్చినన్ మునీ
శ్వరులును గాధినందనుఁడు సంతసమంది నిరంతరాయమై
పరఁగఁ గ్రతూత్తమం బొనరఁ బంగను జాలిరి సాధుపద్ధతిన్ 409

చ. కొలఁదిదినంబు లం దనుజుఁ గూడి సుఖంబుగ రాముఁ డుండ మా
నులు పరమాదరంబొదవ నూత్నవిధంబున నొప్పియుండి; రా
జలరుహమిత్రవంశజులసార మెఱింగిన గాధినందనుం
డలరి విదేహభూపతిగృహంబున కేఁగఁగ నెంచె నాత్మలోన్. 410

చ. హరునిశరాసనం బచట నర్చన లందుచునుండ నొక్కయ
ధ్వర మట సాగుచుంట ప్రమోదంబున జానకి శ్రీయుఁ గూడ నా

తురపడుచుంట లో నరసి లోరపువేడుక తొంగలింప భూ
వరమణిపుత్రులం గని ప్రభావము యుక్తియు మీాఱ నిట్లనున్. 411

విశ్వామిత్రుఁడు శ్రీరామునకు శివధనుస్సునుగుఱించి తెల్పుట.

చ జనకమహీధవుం డొకఁడు సద్యశుఁ డుండు విదేహరాజ్యమం
దనఘుఁడు జ్ఞానిశేఖరుఁడు నచ్యుతపాదసరోజపూజనం
బున సమయంబు పుచ్చు మునిపుంగవసన్నుతుఁ డిద్ధకీర్తి శ్రీ
ఘనుఁడు నగుర్ దదర్చితము కామహరప్రియచాప మొప్పెడున్. 412

మ చిరకాలంబుగ నావిదేహనృపతుల్ శ్రీకంఠుచాపంబు ని
ర్భరభక్తిం గొని పూజచేయుదురు శ్రీరామా విదేహక్షమే
శ్వరుఁ డుర్వీర్ మఖవర్య మొం డొనరుపన్ జక్కంగ శోధింప శ్రీ
తరుణింబోలు కుమారి యందలరఁగాఁ దాఁ గాంచి ధన్యాత్ముఁడై 413

క సీతయను నామమిడి సంప్రీతిం గొనివచ్చి యింటఁ బెంచుచుఁ దద్భూ
జాతకుఁ దగువరు నరయుచుఁ, జేతస్సునయందుఁ దలఁచె శ్రీపతిభక్తిన్. 414

క. వెను వెంటఁ దోఁచె నీభూ,తనయకు నర్హుండు సుగుణధాముఁడు లోకా
వనదక్షుఁడు నగుభూపతి, యని యిట్టిం డెవ్వఁ డనుచు నవ్వల నెంచెన్. 415

క శ్రీకంఠచాపవర్యం, బేకరణినొ మాగృహమున నెసఁగెడు దానిం
జేకొనరా దెవ్వరికిని, నైకొని సజ్యంబుచేయఁగాఁ దర మెటులౌ. 416

ఉ. చాపవరంబు దానిఁగొని సజ్యము చేయఁగలాఁడు విష్ణువే
తోఁపరు తక్కభూమిపతిధూర్జటు లెవ్వఁడు దీని నెక్కిడుర్
శ్రీపతియో తదంశమును జెందినవాఁడో యగుంగదా యతం
డీపగిదిం బణంబొకటి యేనిది చాచెద నంచు నెంచె లోన్ 417

వ. ఇట్లు నిశ్చయించి. 418

చ. జనపతి యెవ్వఁడేని శివుచాపము మద్గృహమందునుండి పూ
జనముల నొప్పుదానిఁ గొని సజ్యము చేసిన వాని కిత్తు సీ
తను క్షితిజాత నంచు వివిధక్షితినాథుల కెల్లఁ దెల్లమై
తనరఁగఁ జాటఁబంచెఁ బ్రమదంబును బొందిరి దాన నెల్లరున్ 419

శా సీతాభామిని సౌకుమార్యమున గుణశ్రీలన్ లసద్జ్ఞానమున్
జేతస్స్ఫూర్తియు విన్నవారె యగుటం జిత్తంబు లుప్పొంగ వి
ఖ్యాతశ్రీబలశక్తియుక్తులగుభూకాంతుల్ త్వరం బోయి యా
భూతేశోరుశరాసనంబుఁ గని యుద్భూతప్రమోదంబునన్ 420

ఉ. చెంతకుఁబోయి చూచి యిది శ్రీగళచాపము పూజనీయ మా
వంతయు నెత్తరా దనుచు నాత్మబలంబును జూప కేగి ని

శ్చింతలనుండి పయ్యదిగు । సీత కరంబున నెత్తిపెట్టఁగా
నీతటి నంతటన్ జరగు । నింకెవ్వరైనఁ గదల్పఁజాలరున్ 421

సీ మఱికొంత కాలమెంచి । మర్యాదపోవంగ, నెత్తఁగాలేక చలింపఁజేయ
నైనఁ జాలక పోయి, । యంతఁ గొందఱు జనకానుజుని వంచనసేయుటకును
కొప్పులఁ బట్టి । కావించె సాహసము, ... నెత్త
నను ... । చరిగిరి, రఘునాథ!, ... । భూవిభుఁగన
తే నొకట నరుదెంచి శంకరు కార్ముకమును, పట్టి పరికించి యుగిగొంతయును ...
వింతతికై ... పట్టఁసెప్పుఁడుండి, రామ! సంగ్రహమాత్ర ... చెప్పుదు!

చ తనబలమెల్లఁ జూపి యుఁక । ని ప్రయము నిష్ఫలమంచు నొంచె నం
ల నసురుఁడు వాని పోఁగసుఁడు । దప్పుగ నొచ్చుచునట్లుగాఁ బడెన్
దనుజుఁడు దానిఁ ద్రోయఁదగఁ ప్రయమున్ హరమున్ ... గా
వనితలు సూచి నవ్విరి నిశాచరు యొక్క మొగిన్ ఘూర్ణ్యహా। 423

ఉ అక్కట! వాఁడు రాక్షసగణాధిపుఁ డంత నెలుంగనైరి; నాఁ
డక్కజమైన భూమివిభు । నాకృతి యెల్లరుఁ గనఁబడన్
జక్కఁగ మాటఁ నిర్వదిభుజంబులు రెండుగఁ దోఁచుచుండె న
ట్లక్కలతవ్రుంద పొల్చి యవమానము నొందె నదృష్టహీనతన్ 424

చ పదముల పెని శంకర ... శరాసన మెట్టి యుండ దా
నిఁ దొలఁగఁజేయఁజాలక యో । నిష్ఫల బాధల నొందుచుండఁగా
మఱి గరుణాన్వితం బొలయ । నెవ్వతి యజ్ఞనుండె వచ్చి శ్రీ
తి దనర నీశునిం దలఁచి । తీవ్రధనుస్సుఁ దొలంగఁజేయఁగన్ 425

చ మనసున సిగ్గుదోఁచినను । మానవభక్షకుఁ డాగ్రహంబునుం
గని తనుఁగాంచి నవ్వు జనకప్రభుపుత్రికఁ జూచి దీని నేఁ
గొని చనువాఁడ నెత్తఁజాలనిగాని యటంచుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసె నె
మ్మనమున నప్పుడే దివి నమానుషశబ్ద మొకండు చెచ్చెరన్ 426

చ వినఁబడె రావణాసురుని వీనుల కార్తిని గూర్చునట్టిదై
దనుజ! సతీనిమిత్తమున । దారుణసంగరమందు భూమిజే
శుని శరపంక్తిసంహతిని । జొప్పడు మృత్యువు నీకు నంచు నా
ధ్వని విని రావణాసురుఁడు । దైన్యగతిం దలపోసి యార్తుఁడై 427

తే తరలిపోయెను లంకకు । ధాత్రినాథ, యెవ్వరే నెత్తఁజాలనియాశుధనువు
పూజలందుచు నున్న యాభూపునింట, రామ! కనఁదగు సాధనా ... రాజ మింక

వ క్రతువొనరించువాఁడు జనకక్షితినాథుఁడు దానిఁ జూడ స
మ్మతిఁగొనుమా నృపాలకులు । మన్ననమీఱఁగఁ బిల్వఁ బోవుటం

చితమగుమార్గమే యనుచుఁ జిత్తమునందుఁ దలంతు నైనను
గ్రతువును బిల్వకుండఁ గనఁగాఁ జనఁగాఁ దగునండ్రు కోవిదుల్. 429

చ. పరిణయముఖ్యకార్యములఁ బట్టునఁ బిల్వఁగఁ బోవు టొప్పునం
దుయ మతధర్మవేత్తలు కుతూహలమొప్పఁగఁ దత్క్రతూత్తమం
బుఁ గనఁగఁ గాంచి యందలి శరాసనముం గనినన్ ముదంబగున్
ధరణినరేంద్రపుత్త్ర! మదిఁ దాఁకెను నా కిది యుక్తమం చొగిన్ 430

అహల్యాశాపవిమోచనము.

చ. అనిన రఘూత్తముండు స్మితమాస్యమునన్ నటియింప మీరు పం
చినయటు చేయునో యనుచుఁ జెప్పెను మజ్జనకుండు నట్టులే
యొనరుతు నన్న మౌనివరుఁ డూహ చెలంగఁగ భావికార్యముల్
మనమున నెన్ని మౌనిగణమండనుఁడై పయనంబు చేయఁగన్ 431

ఉ. రాముఁడు లక్ష్మణుండు మునిరాజుల వెంబడిపోయి రంత నా
భూమిని గొంతదూరమునఁ బోవుచునుండఁ గనంబడెన్ మహా
భీమవనంబు దానఁ గనుపింప దొనరించెడు తావు కన్పడెన్
గోమలవృక్షవల్లరులకూటము వేడుకఁ గూర్చుచుండియున్ 432

మ. జనశూన్యంబయి యాశ్రమం బచటఁ దేజస్సాంద్రమై పక్షిని
స్వనభూరిప్రమదాకరంబగుచు సాభ్రప్రాంశుభూజాళియై
తనరన్ రాఘవుఁ డో మునీశ్వర! విచిత్రం బిందు నొక్కండునుం
గనరాఁ డీయది యాశ్రమంబనుచు నిక్కం బెన్నఁగా నయ్యెడున్. 433

ఉ. కారణమేమొ మౌనివర! కాండవిహీనత నొంద నన్న నా
భూరమణాత్మజన్ముని ప్రమోదము వృద్ధినిఁ జేయనెంచి గం
భీరతరోక్తులం బలికె వింతగ నొప్పను దీనిగాథ ముం
దారయఁగాఁ దగున్ నడుమ నొకచిత్రచరిత్ర మేర్పడున్ 434

మ. భవదీయాగమనంబుఁ గోరుచు మృదుస్వాంతంబు దైన్యంబుగాం
చ వరారోహ యొకర్తు భర్తృవచనాంచత్పాశబద్ధాత్మయై
వివిధాధుల్ తనుఁ గుందఁజేయ నటవీపీథిన్ మహాదుఃఖముల్
తప్పులంగా నిను నాత్మ నెంచెడుఁ గృపాధామా! వడిం గావుమా. 435

మ. నినుఁ జింతించుచు నీదునామజపమున్ నిత్యవ్రతం బట్లుగా
నొనరం జేయుచు నుండు ప్రాణితతి నోహో! యంచు నిన్నెంచఁగా
నసుమానింపక కాచు టొప్పు నని యాయాచోటులం జూపుచుం
జని పాషాణ మొకండు చూప రఘురాట్చంద్రుండు సంతుష్టుఁడై 436

చ. మునివరపూజితంబులయి భూరిశుభంబుల నీయఁజాలు
ధ్వజము లక్ష్మముం దగులుభంగి నొనర్పఁగ దివ్యతేజ మొ

ప్ప నొకసతీలలామ కడుభక్తిఁ జెలంగఁగ రాముఁ జూచి సం
దన మొనరించి నిల్చెఁ బ్రమదంబును లజ్జయు సందడింపఁగన్ 437

శా. రామత్వత్పతి గాంచె నామునివరుల్ సమ్యాగిసంసేవ్యుఁడై
గామస్వాంతశరాగ్నిదగ్ధనిజసత్కర్మాసుపుంలప్తుఁడై
ర్వ్యర్థమోహార్జితపాపకర్మఫలభూత్యాత్యంతదుష్టాత్మకా
పామిత్ర ప్రబలార్తిభిన్నమతి సత్యాశ్రుప్రవిగాత్రుఁడై 438

ఉ. ఆమె యొనర్చుపూజలను హర్షమునొంది మునీంద్రుఁ డాస్యచం
గామిని కెట్లు శాపమిది కల్గెనొ చెప్పన నాలకించి నె
మ్మోమున సుస్మితంబలరు మోహముఁ బాపి నిభాషణాళిచే
నామె మదిం గలంగఁగ నప్పుడె వాపె నదించె నివ్విధిన్ 439

చ. తెలియక తప్పొనర్చు నతఁ డెవ్వని దాని నెఱింగి యుండి ని
ట్టులొనరింప నిజం బని కోరినఁ గను జ్ఞానము నొంది పల్కినన్
గలుగదు దాన దుష్కృతము కర్మఫలంబులు తప్ప నెట్టులే
నిలువయి వానిఁ బొందనగు నిందలకున్ దుండపిల్ల రాదిసూ 440

చ. జననము సాధువంశమున సంగతి సజ్జనవర్యతోడ నై
నను దొలిమేనఁ జేసినది నాశమునొందక వేచియుండు దా
నిని మరలింపరాదు విను నీరజగర్భునకైనఁ జక్రికై
నను శశిధారికైన నిక నాశము దానికి నెట్లొ తెల్పఁగన్ 441

ఆ. కొంతయనుభవించి కోపిడులను గొల్చి, వారిభాషణముల వలనఁగల్గు
భక్తిభరము చేతఁ బనిమేసు సేవించి, శాపమును హరింపఁ జెల్లు నమ్మ! 442

సీ. పాపకర్మంబుల నీపగిదిం జేసె, నీతఁడు దుష్టాత్ముఁడే యటంచుఁ
జెప్పుచుండెడువారు చేసినపాపంబు, నందుఁ గొంత హరింతు రందు రార్య
లంతియ కాక పాపాత్ముఁ డీతండని, సత్కార్యములు చేయుసమయమందు
నెవ్వారు దూషింతు రవ్వారె మిగిలిన, భాగమ్మునం గొంత భాగ మాహ
తే. రించికొందురు మిగిలిన దింతకయును, దానుసులభంబుగా నొందఁదగును గాన
నొరుల కర్మంబులం గూర్చి స్మరణచేయ, రాదు ధర్మసూక్ష్మం బిది రాజవదన!

క. ఏపగిదినైనఁ బశ్చా,త్తాపము పాపము హరించు నప్పుడని స్మృతి
వ్యాపార మెఱుఁగుపండితు,లోపిక బల్కుదురు తత్త్వ మొగి నెఱుఁగుటచేన్.

ఉ. కావునఁ జింతలన్ వదలి కాంతరో! నీవిభుఁ గూడి సుంతయే
నీవిభుఁ డాడుమాటలకు నేమియు నుత్తర మీక చేయుచున్
భావమునందు భర్తృహితసద్గతి నెన్నుచు నుండుమింక ని
న్నేవిధినైన దుర్దశము నింతయు నొందక యుండెదున్ జుమీ. 445

మరణాంతములో వైరము, లరయఁగ శాపానుభవమే యంతముగ నఘో
త్కరమం డ్రు సూరిజను లో,తరుణీ! యామాట వీడఁబడగు నీకు మీఁదన్
చేసినయట్టిపాతకము చెందినదుష్ఫలయుక్తిఁ బోయెఁగా
వేసరి నేఁడుయా నిటులు నృత్రపారుంపు ఫలంబునొందెఁగా
మోసము చేయమాకు నిఁక నుందు నతండును వేయునేల నో
భాసురగాత్రి! సత్ప్రియుని పొందక సెలలోనరప్పు నేర్పునన్ 447

చ. పతియె గురుండు దైవమను మదిఁ దాయనిపూని సేవఁ జేయఁగా
నతిశయమోద మబ్బుఁ బతియాదృతిఁ గాంచనిపూర్ణుఁడౌడి యీ
క్షితిని బరంబునన్ యశముఁ జెందక పుణ్యసుఖంబు నొంద దు
ష్కృతమతు లేవగింపఁగ వినాశము నొందును నిశ్చయంబుగన్ 448

చ పరపురుషాళితో నరసభాషలఁ బల్కుచు స్వేచ్ఛమీఱఁగాఁ
దిరుగుచు నోలగంబుల మతిభ్రమ గన్పడ మాటలాడుచుం
బరసుఖమున్న దే యనుచుఁ బాముగొంతు వటించుఁ బల్కుసుం
దరి కిహమందు జెడుఁ బరముఁ దప్పు నటంచును జెప్పనేటికన్ 449

స. విరసిమణినటంచు విట్టపీడుచుఁ బతి, నవమతిఁ గాంచెదనంబుజాక్షి
నిర్ధనుం డీతఁడు నేరఁ డార్జింపఁగ, నని పతిఁ బల్కెడు నతివమిన్న
విద్వాంసుఁడేగాఁడు వెర వెఱుంగఁడటంచుఁ, బతినిదూషించెడు వామనయన
నాకంటె నేమిట నాపతి హెచ్చంచు, గర్వంబునం బల్కు కలికిమిన్న
భర్త లేనితఱిఁ స్వేచ్ఛఁ బరునితోడఁ, బరిహసించుచు భాషించు పడఁతి పుంశ్చ
లీసమాఖ్యను గాంచుచు నిహమునందె, యపయశంబును గష్టంబు నందుఁ జుమ్ము.

చ నిరయముఁ గూర్చు నెల్లపుడు నెమ్మి మనంబున దోషకుండ దు
ష్టరబహురూపకష్టములసంతతిఁ గల్గఁగఁజేయుఁ గావునం
బరయఁగఁ జాలనట్టు హృదయంబున కాంతుని గూర్చుఁ బూరుషో
త్కరమున సేవగింపు గలుగంగ నొనర్పుము స్వేచ్ఛ నాతికన్ 451

క. దూరపుటాలోచనయే, యారయ లేదంట స్త్రీలకందఱకు మహా
ప్రారంభ మంత్య మల్పము,గా రమణులకృత్యమందుఁ గన్పడుఁ జుమ్మీ 452

క. లోకంబున నుపకారం, బీకరణిం గల్గ బ్రహ్మయే శాసించెన్
గాకున్న జగము చెడదే, యోకాంతా! మదిని వదలు మిమ్మలికంబున్. 453

క వయసును రూపము దాన, వ్యయపద్ధతి శీల మిట్టివన్నియుఁ బతి క
న్న యువతికిఁ దుల్యముగ నున్న యెడన్ సుఖ మబ్బునం డ్రు నయవిద్వాంసుల్."

మ. తరుణీ! నీపతి వృద్ధుఁడౌట మరియాదన్ వీడి నీచిత్తమో
ష్కరియందుం దగిలెన్ బురాకృతము దుష్కర్మంబు ప్రేరేప నా

తుంటతన్ దపఃకృతి నీవా నర్చించెద దోర్దర్పం బల్పుఁడం బద్వేసు
ర్వాంనిరతన్ బహుంకాలమునుండదక్ష సూ । భద్రంబులం గాంచుమనుచు 455

చ అని వచియించి నంతట మహాతపసాని గౌతముండు దేవ్వదాక్ష్యఁ జేఁ
దనమది శోకలూఁగని । తన్వు స్మరించెను నాయహల్యతోఁ
దిన హామవస్త్రరంగ్రముల । జెప్పఁగఁ గాని తపముపనోపసం
జనితపయర్గతుఁన్ బోలయు । స్వర్గలయుంగ ననిచెప్పనత్తఱిన

—(గౌతముఁడు శ్రీరాముని నుతించుట.)—

చ మునివరులొకఁ గాంచి యతి । మోదమున నరుగుచుఁ జేరంబోయి ప్రసు
క్తిన గల కల్మషన్ విమలకృత్య మొనర్చి చెలంగియున్న భా
ర్యను గని యర్థిలంగఁ దగినాయం మొప్పుగ నిచ్చి యంతఁ గాం
చెను నిగమాంతవేద్యు సుకృత్యముభార్చిలిపాపపుంజనన్ 457

క మనమున ధ్యానించెను శ్రీనతి వేదసముపాగమ్యు । శుభగుణనిలయున్
ఘనుఁ జ్యోతిర్మయరూపుని, దనపుణ్యజలజాంతస్థుఁ । దత్త్వనివాసున్ 458

క పరికించి సమ్మదంబునఁ, దొలఁగెను బాష్పంబుకోలుతులు గండములన్
వరుసఁ బ్రవహింపఁగ నమస్కారంబు లొనరించె దనదుస్వాంతమునందున్.

క. అత్తఱిణంబున రఘుపతి, చిత్తము పొంగంగ మ్రొక్కి । చేతులుగూర్చెన్
బత్తిని లోకులు మగులన్, హత్తింపఁగఁ జేయుకోర్కి । ననఁదగియుండెన్ 460

చ. మునిపతి గౌతముండు రఘుపుంగవుని జూచి కృతార్థజన్మునిం
గను దను నెంచుచున్ బలికెఁ । గంజదళలోచన నిన్నుఁగాంచి నీ
యనుమతి చేయుఁ గోరుచు హితమౌలయమందుఁ దపంబు చేయుచుం
టిని ఫలియించెఁ గోర్కులు గడించితివిచారము మానె నిత్తఱిన్ 461

చ. జనిఫల మున్న నీదుపదసారసరాగ్యము గాంచుటేకదా
యని తలపోయుచుండఁ దనె । యస్మదుదాత్తపురాకృతైకపు
ణ్యనియతకర్మశేషమున । నంతయుఁ జేకురె నింకఁ గోరఁగా
ననువగునట్టి దేదో మఱి । నారయఁ గన్పడకున్న దేమియున్ 462

తే ఉపనిషత్ప్రతిపాద్యుఁడ । వగతశోకమోహమదుఁడవు నీచవ్యముంగఁ
దరమె కౌశికునకుఁ దక్క । ధరణిభార, మడఁపఁ బుట్టినయాదినారాయణుఁడవు.

చ నినుఁ గొనియాడ నాతరమె । నీదగుతత్త్వము తెల్పలేక వే
దనికర మూరకున్న దఁట । ధాత్రిజనించి తమోమయాత్మతం
దనరిన నేనదెట్లుగ । తత్త్వమిదంచు వచింప నేర్తు నో
ఘనకరుణాసముద్ర! ననుఁ । గావు మహల్యను బ్రోవు మాదృతిన్. 464

ఉ తప్పొనరించె నీసుదతి । తాలిమిమాని శపించినాఁడ నో
యప్ప! త్వదంఘ్రిసేవన మిఁదబ్బెను సర్వకళంకకర్దమం

బిన్పు నెం తా వడనకరుణ జేసమరిచుల నింకిపోయెఁ ద
ప్పొప్పులజూడఁ జెల్వఁగను నోపుదు నీవె యిఁక బరాత్పరా! 465

ఉ. తారకమంత్రరాజ మగుణ దానవభంజన! నీదునామమే
కోరి గిరీశుఁ డయ్యుజుఁడు కోర్కులకుంట యటంచు మానసాం
భోరుహమందు నిన్నునిచి పూజలొనర్చి జపించుచుండు రా
శ్రీరఘురామ! భక్తజనచిత్తమనోహరధామ! కావుమా 466

శ్రీరాముఁడు హితములఁ జెప్పుట.

చ. అని వినుతించు గౌతమమహాముని నాదృతిమీఱఁ గాంచి యి
ట్లనియెఁ బరాత్పరుండు వినుఁడయ్య! సమస్తపురాణసంహితల్
గనుఁగొని వానియర్థములఁ గల్పనచేయఁగఁజాల యోగవి
ద్యనెటిఁగి మించునీవె మఱియాదను నెమ్మది నెంచ కివ్విధిన్. 467

క. వనిత శపింపఁగ నగునే, వినవే శిక్షయది ధర్మవిహితంబుగ నుం
డను జను ఘోరతరంబుగఁ, జన దాదేశింప ననెడుశాస్త్రనియమమున్. 468

క. తరుణియుఁ బతివశమున నె, త్తిరుణంబుననైన నుండఁదగుఁ గావున నె
వ్వరుసఁ బదలితివో స్వైరతిఁ బోనితఁడేని నదికిం జనితో. 469

క. సురపతి చేసినకైతవ, మరయం దగదే మునీంద్ర! యాదిగాఁ తప
శ్చరణ మ్మసమయమున నీకరణి నొనర్పంగఁ దప్పుగాదో యరయన్. 470

చ. పతి సతినెట్టిభావమునఁ బల్కుచు చూచునొ యట్టిభావమే
సతిమది నొప్పు నిమ్నగల సంద్రము గాంచిన నిద్ధి తెల్లమౌ
హితవచనంబులం దనిపి యెంతయుఁ బ్రీతిని జేరఁబిల్చి సం
గతి మెలఁగంగ నాయువతి కాంతునఁ కింపొనఁగూర్పఁ జాలెడిన్. 471

చ. సరసవచస్సుమంబులను జారుతరాభరణంబులన్ మనో
హరతరచేష్టితంబుల నొకయారము మీఱఁగఁ గాంతచిత్తముం
గరఁగఁగఁజేసి కోరినసుఖంబులఁ గూర్చిన మోదమంది య
త్తరుణి పతిన్ రమేశునిగ భావనచేయుట టన్నఁ జిత్రమే! 472

క. ఇతరేతరంబు సతియుం, బతియుం దమి నెల్లకార్యభారంబుల స
మ్మతిఁ దీర్పఁ బూనుటొప్పగుం, హిత మెట్లగు నట్లులేక లేక యున్న యెడన్. 473

ఉ. కావున దంపతుల్ మిగుల గారవమొప్పఁ బరస్పరంబు స
ద్భావములూని సంస్కృతిని భవ్యగతిం జరియించు టొప్పుగా;
నీవిధినైన నద్ది తగ కేచరియింప భవంబె కూపమౌ
పావనచిత్త! మౌనిగణపాలక! గౌతమ వేయునేటికిన్. 474

చ. అని రఘురాముఁ డెంతయు ఘనాదృతిమీఱ వచింప గౌతముం
డను బరమేశ! నీవెఱుఁగనట్టివి లోకములందుఁ గల్గునే

మనమున నెన్నికే నబహుళమానమునన్ వలెఁగాంగిలియున్న దా
నిని నొకతప్పుగాఁ గనక । నిర్మలభావము మీఁదఁ గ్రొత్తనా 475

మ. పరమేశా! భవదంఘ్రినీరజములన్ । భావించి ధ్యానించెదన్
గరమాత్మం గృపఁ బూని దండ్రి యటు । గర్వాంధకారమ్ముని
ర్జరసంసారి తాపసంతతుల నొంటిం గన్న సంతోష సా
త్వరమే త్రుంచి యుల్లసిల్ల ఘనుసాక్షా! రామచంద్రా! 476

మ. గిరులం బోలి మహాఘనంబులను భవద్భక్తి సంపన్నతన్
గణనంబొప్పఁగ వైరుల న్విడిచి । యత్యార్ద్రమే నా భ
క్తిరతిన్ మీఁదఁ బరించినన్ భవదీయమూ । గీర్తింపుచున్ గాఢమున్
జరపన్ ముక్తిపదంబు చేరఁగను నే సంసారమోహంబులన్ విభూ! 477

చ. మనమున భక్తిగల్గ నమనోహరమంటే భవాబ్ధి దాఁటనౌ
నని యొకకొంద ఱందు పలుకే । యొరు లుగ్రముగాఁ గర్మమూలమై
తనరును జ్ఞానమయ్యె నిరతాంతము సెప్పిరి నిల్వదు క్రియల్
టను భవబంధ శక్యమనుటల్ నయహీనవచస్సు లంత్రాగిన్ 478

చ. స్మృతులు పురాణముఖ్యములు । చెప్ప ననేకవిధంబులన్ జగ
ద్ధితతికి నిందు నెద్ది హితపద్ధతియో యటుఁ గంగఁ జెప్పుమా
శ్రుతి భవదీయవాగమృతశీకరమే శ్రుతిమూల మౌఁగదా
హితకర రామచంద్ర! పృథివీశకుమార! విలాసలాలసా! 479

చ. అనియిటు గౌతముండడుగ । నప్పుడు త్తాత్మజుఁడు సంయమీంద్రుతో
ననియెను జ్ఞానకర్మముల । కట్టులె భక్తికి యుక్తమైన త్రో
వను వినిపింతుఁ బోల్లుట । స్వాంతము నిర్మలరీతినుండఁగాఁ
జను నది లేకయున్న నెటు । జ్ఞానము భక్తియుఁ గల్గఁజాలెడున్ 480

మ. పరమేశున్ మదినిల్పి తత్ప్రియ మెదన్ । భావించి తత్ప్రీతి కీ
తరుణంబందున నిత్యకర్మమును శ్రద్ధాభక్తులొప్పారఁ జే
య రతింబూనితి నన్న భావన సముద్యోగంబునన్ గర్మముల్
జరపంగానగు మానవుండు నవియే । సత్కర్మముల్ నాఁబడున్. 481

క. వానికి సాయంబయి తగు, మానికృతాచారములు సమస్తవిధములన్
వానిని బాసినవారికి, మానసపంశుద్ధి కల్గుటమాట యనృతమే. 432

సీ. మానికృతాచారమండలి పెక్కురీతులఁ బొలుపారును । దోషజాలఁ
ములఁ దొలఁగించు నిమ్ముల నన్ని మార్గముల్, తీర్థయాత్రయు మఱి దేవవరులఁ
బూజించుటయు సాధుపూగముఁ గొల్చుట,యును దీనమానవులకు గడంగి
కావఁబూనుటయును । గామ్యకర్మంబులఁ, జేయకుండుటయును మాయఁబూన

తే. శాస్త్రఁగలమాటపలుకుట యాగమముల, నిగమములనట్లయితిహాసనికరములఁబు
రాణములనమ్ముటయుద్విజప్రసూక్తియందుమక్కువయును మొదలైనవెల్ల

క. మనమును శుద్ధముచేయంగను జాలిన త్రోవలగును గడు స్వేచ్ఛమెయిన్
జనుఁడు చరించిన నిర్మలతను గాంచుట కల్ల యిదియె తత్త్వము సుమ్మా 484

చ. మునివర! సాధుకర్మములఁ బూని యొనర్చి తదుత్థపుణ్యపా
వనత మనంబు నిర్మలతఁ బ్రాసిలఁగాఁ గృతకృత్యుఁడౌను జ
న్మనిశము మానవుండును గుణాకరుఁడై ప్రియకర్మముల్ విధిం
బొనరిచి తత్ఫలంబులను బొందఁగఁ గోరకయుండఁగాఁ దగున్ 485

మ. నరకర్మంబులఁ జేయుచున్ ఫలములన్ వాంఛింపకే శ్రద్ధమైఁ
బరమేశార్పణ మంచు నెంచుచు జగద్వారంబు వర్ధిల్లఁగాఁ
గర మర్థించుచు నుండువారిమనసుల్ కాంక్షావిహీనంబులై
పరఁగున్ నిర్మలరీతి నంచెఱుఁగుమా బ్రహ్మర్షిసంఘోత్తమా! 486

తే. కర్మముల మాని తోఁచినగతిఁ జరించు, వారికిన్ స్వాంత మెవ్విధి భవ్యరీతిఁ
బొల్చువారికి భక్తియెట్లెక్కుఁ గుదురు, జ్ఞాన మెవ్విధిఁ బనుపడఁజాలియుండు.

మ. నిజకర్మంబుల మాని స్వేచ్ఛమెయిఁ బూనిక్కన్ సంచరింపంగఁ బూ
నుజనున్ భక్తియు జ్ఞానమున్ వలచునే నూత్నోత్సవం బొప్పఁగా
సుజనుంగాఁ దలపోయునే; సుకృతినా శోభిల్లునే యాలఁ దు
ర్వి జనుల్ మెచ్చఁగ సంచరింపఁగలఁడే విప్రర్షిసంఘోత్తమా! 488

ఆ. విహితకర్మములను వేడుక నొనరించి, యితరజనులు చేయు జతనమొప్పఁ
జేసి సాధువృత్తి భాసురం డగువాఁడు, పరమపురుషకృపకుఁ బాత్రుఁడగును

చ. జడలు ధరించి యోగివరుచందమునన్ గిరిగంగ నేర్చి యి
ప్పుడు శివుఁ డిట్టిగున్ మనుజపుంగవుఁ గూర్చి యుపన్యసించుచున్
గుడువఁగరాని చోటులను గుడ్చుచుఁ విష్ణువె యెక్కుడంచు నీ
శుఁడు హరిసేవకుండ యనుచున్ వదియించుచుఁ బెక్కుభంగులన్. 490

మ. ధనమార్జించుచు నీచమానవులకుం దత్త్వంబు మంత్రంబులన్
ధనలోభంబునఁ జెప్పుచున్ దనమదిన్ దామోగరున్ నమ్మిన
ట్లనువాదంబున దెల్పుచుం దిరుగు నీచాచార్యుఁ డొక్కుమ్మడిన్
గనుఁబో నారకయాతనావళిని నిక్కం బిద్ది మౌనీశ్వరా! 491

మ. హరియందున్ హరునందు భేదమును హెచ్చాలోచనల్ చేసినన్
దరమే కన్గొన వారియం దొకఁడెపో దైవం బటంచెంచు నా
తురఁ డిందుం బయినన్ మహాపయశమున్ దోడ్తోడనే కాంచువా
రరయంగా నొకతత్త్వమే తనుయుగం బరార్థమే కాంచుటన్. 492

చ ఇనుపురియందు శేషశాయి యేర్పడఁజాలిన భక్తు డాత్మ నా
కృతియి లక్ష్యముంచి కలికాలము భక్తులఁ జేయునో
వగవం లోనంగు చాతఁడె స్వభక్తునకున్ మఱి యొందియైనఁ జూ
సగముగఁ గాంచు టంచును గలుగఁభంగులఁ దిక్కు ప్రభు నెట్టగున్ 493

చ పరశివుఁ గాంచఁ గనాథుఁడు భక్తవశంకరుఁ డీయుఁ బ్రతిష్ఠ
హరిఁగురు సందర నేరిపఁ భక్తిచేతంగాని రానిసేయఁ గూడ
దసంగుఁ జేయునో నాయె ధర్మంబు లెంచ నారిఁ బెట్టనె
గ్వయసు నుపాస్యదైవము భక్తప్రతిబంధకముఁ గాక నెంచుచుం 494

మ హరి దూషించిన శంకరుం డెగ చెరన్ హృదయ వత్స్య పుణ్యాత్ము
ర్వా వ్యర్థంబగు, దాన మేలు గలదే రాజన్య రాంకాఘ్నతే
ఖమడే విష్ణు విష్ణువే శివుఁడను సిక్కం బెద్దలే సన్మనీ
శ్వరా! యం దెవ్వరిఁ గొట్టినం గలుగు దోషవ్రాతముం స్వీకృతుల్ 495

చ వినయముగల్గి విద్యతగ వీతభయప్రతిబంధయుక్తైన వి
ప్రునియెడ గోవునందు గుణభూతనుగాఁడగు హస్తియందునున్
శునకమునందు దానిఁ దినుచుండు శ్వపచునియందు నొక్కరూ
పున వెలుఁగొందు దైవమును బోలఁగఁ జూచెడువారె పండితుల్ 496

ఆ ఎల్లయెడల వెలుఁగునీశ్వరుఁ బరాత్పరు, నెఱుఁగఁజాల కొకనియెడ గురుత్వ
మొకనియెడల లఘుత్వ మూహించువారెట్లు,భక్తులగుదు? రెట్లుపరముఁగాంత్రు?

చ ఒకయెడ నుండు వేఱొకటనుండఁ డటంచు వచించువారెపో
వికలమనీషు లెల్లెడల విష్ణువు వెల్గుచునుండు నంచు న
మ్మికగలవారె సాధువులు మించెడుజ్ఞానముచేత దైవమున్
సకలవిధం గనుంగొనఁగఁ జాలుదు రెంతయు నంచు నమ్ముమా 498

ఉ భావ ముపాస్యదైవతము పాదసరోజయుగంబునందుఁ బ్రీ
త్యావహితంబుగా నిలుచునట్టు లొనర్చి తదీయమంత్రముం
బావనపద్ధతిన్ జపముఁ బాయక సల్పుచు నున్న మానిసా!
యావిలభావమున్ వదలి యచ్ఛతరంబగు మానసం బిలన్. 499

క. మనసు సదాచారంబునఁ, బోనుపడఁగాఁజేసి మిగులఁ బూనిక మలినం
బును గాకయుండఁ జేయం, జను నది లేకున్న విమలసరణి యెటు తగున్. 500

సీ ఆచార మదిలేక యాత్మ శుద్ధంబగు, ననియెంచు టజ్ఞానమున నెగాక
జ్ఞానంబుచే నని మానితమతు లెంచఁ, దగదు సదాచారముగ గణింపఁ
బడెడుశిష్టుల నడవడి నాశ్రయింపనో, నంతమాత్ర మెగాక యమలయోగ
మభ్యసింపంగనో నట్లె పరాత్పరు, కథలఁ బఠింపనోఁ గాశికాది

తే. పుణ్యతీర్థంబులకు నేగి । పూతమతిని, నందుఁగలపుణ్యజలముల । నాడి మూర్తి
మంతమగుబ్రహ్మతేజంబు।మహితయోగ,నియతిఁగాంచియుపాసింపనిర్మలుఁడగు

ఉ. అంతిమకాని జ్ఞానమనునట్టి దొకండు చెలంగుచుండు మా
చెంత నటంచు వంచకులు । చెప్పుచు యోగులపోల్కి నంతటన్
వింతగ సంచరింత్రు, పది।వేలతెఱంగుల నెన్ని చూడ నొ
క్కింతయు సత్యమందుఁ గల।దే చెడిపోవరె యట్టిమాటలన్ 502

ఉ. మానివరేణ్య! శిష్టజన।మండల మాదృతి నాచరించునే
యేనియమంబు లవ్వి విహి।తేష్టఫలంబుల నిచ్చునంచు స
మ్మానమునన్ గ్రహించి తన।మంచికిమాత్రమె సాధుకర్మసం
తానము చేయ కెల్లరహి।తంబునకై యవి యాచరించుమన్ 503

ఆ. యోగనిష్ఠ మెఱయ । నొక్క తెఱంగునఁ, గాల మేగనట్లు।గాఁ బ్రవర్త
నమ్ము గలిగి వంచ।నను దూరముగఁ దోలి,యున్న జ్ఞానమబ్బు।నో మునీంద్ర!

చ. గురువుల మే మటంచు నొక।కొంద ఱు విత్తము నేకరింపఁగాఁ
దిరుగుచు ద్వాదశాష్టక మ।తిస్థిరపుణ్యఫలప్రదంబు ని
త్తరుణమునందె కైకొనుము । దాని నెఱింగిన ప్రౌఢ నేను నా
దరమునఁ జెప్పువాఁడనని । దస్యులు భూమిఁ జరింత్రు స్వేచ్ఛఁగన్ 505

క. వారలమాటల నమ్మక, ధీరాజితులై చెలంగు।దేశికులను వి
ద్యారణ్యుల భక్తిం గని, వారిం బ్రార్థించి విధిగ । వారిడుదానిన్ 506

క. కోరికమై జపియించుచు, ధారణిపై ననుభవింపఁ । దగుఫలములనుం
గోరక జపఫలమును శ్రీ, దారాంఘ్ర్యబ్జార్పణముని । తలఁపఁగవలయున్ 507

క. జపఫలమును గోరనియా, ప్రపుణ్యమతిఁ గాంచి హరియుఁ । బ్రమదంబందున్
జపఫల మిదియే కద మోక్షపదం బవ్వానిహస్తగత మగు టరుదే 508

చ. అని యుపదేశమార్గమున । నమ్మునిదంపతిప్రశ్న రాజికిన్
జనపతిరూపుఁడై తనరు।చక్రి రఘూత్తముఁ డార్యధర్మసం
క్తిని వచియించి చెప్పఁదగు।తీరున వారికి బుద్ధిచెప్పి యా
మునిపతిసంశయంబులను । బోనఁగఁ జేయుచుఁ గౌశికుండు రాన్ 509

చ. అనుజునిగూడి యజ్ఞపరు।నధ్వరపర్వముఁ జూచువేడ్కమైఁ
జనియెను గొంతదూరమున । స్వర్ధుని తోఁచెఁ దదీయతీరభూ
మిని నడుమంగ శీతలత । మించునమీరకిశోరముల్ మహా
త్మున కెదురేగు దెంచెఁ గృపతోఁ జను దెమ్మని వేఁగుకై వడిన్ 510

చ. తరువరముల్ ప్రసూనసము।దాయము లెంతయుఁ బ్రీతి శాఖలన్
కరములఁ దాల్చి సూర్యకుల।కంధిశశాంకుని మస్తకంబుపై

వసునఁగఁ జన్ని పంగి సురవారిజనంబుల్ స్తుతియించి స్వాగతం
బు నమనా బ్రశ్న చేయుమిథనుయం బెలి వక యఘులేక్ష్య నధ్యనిష 511

మ కరుణాసాగర! హిత వెత్స్యపిభ వా! కంజాతమిత్రాన్వయ! శ్రీ
ధవ! నన్నుం గృతకృత్యుఁ జేయుటకు నేఁగోవాంఛల్ నరోజాతసుం
దరరంగత్తనుకీచహస్తముల సాంద్రప్రతిష్ఠన్ జూపి యం
మరుమా కాంతునిపాదపద్మములు నెమ్మనంబులం దాల్చఁగాఁ 512

చ ఒరఁ దవయించి యిచ్చె, నృప! కల్లఁ డుదాత్తజి లోకపావనిన్
సుదసరి గాంధి యచ్చెనుర కొల్పెడు నెన్నుతించి స్తుతిక్ష నం
దవంగుతఁ దోయ గానగాదు కలా! నమ్మెలకిల్పవల్లి! సి
కుకలంభక్తి జ్రొక్క బను కనుబ్యమముల్ ఘటియించఁజేయుమా 513

గంగానదీమాహాత్మ్యము.

క అని వేఁడ నంత రాఘవుఁ, డనూనమనుగు తన్మహాత్త్వ మహనఁగఁ దలఁచి యి
ట్లనియెన్ లోకహితంబునె, తనమదిఁ గోరుచు గాధిసుతనయ! మహర్షి! 514

ఉ గంగనుబోలు పుణ్యనది కానఁగరాదు జగత్త్రయంబునం
దుం గలనిమ్నగావికచరోయుమహోనలలందు నంచు విం
దుంగద దీనిదౌ మహిమ యెన్నుఁ వినిపింపుము బ్రహ్మమానిస
త్సంగము సర్వసంశయవిదారణదక్షము గాదె యయ్యెడన్. 515

చ జనులొగి నీమహానది విశాలచరిత్రము విన్నమాత్రఁ బ్రా
గ్జనికృతకల్మషోత్కరముఁ జయ్యనఁబాసి మహేంద్రలోకమం
దనుపమభోగసంతతుల నందుచునుందు రటంచుఁ బెద్దలే
యని వినినాఁడ దీనిమహిమంబును దెల్పఁగదే కృపానిధీ! 516

మ అనుచుం బ్రశ్న మొనర్చు రాఘవుని ప్రశస్త్యంతతాత్పర్యముల్
విని యగ్గాధిజుఁ డాత్మఁ బొంగుచు నదీవృత్తాంతసారంబు దె
ల్పను యోజించి మహామతీ! వినఁదగున్ భవ్యస్రవంతీనితం
బిని దివ్యచ్చరితంబు పావనము సంకీర్తాఘమౌ గావునన్. 517

మ. తొలుతన్ దీనిమహత్త్వముల్ వినుము దోర్దండ చరిత్రంబునుం
బలుకంబూనితి గంగ గంగ యని యేకాంతమైన సద్భక్తితోఁ
బలుకుం దోడనె వానిఘోరతరపాపంబుల్ నటాపంచలోఁ
గలుగున్ స్వర్భువనాతిసౌఖ్యములు నిక్కం బిద్ది రాజోత్తమా! 518

చ. తెలతెలవాఱుచున్నపుడు మదిన్ బదిసారులు జాహ్నవీపదం
బలయక యుచ్చరించిన మహాఫల మబ్బుట యొక్కవింతయే
ఖలహరణా! మదిం బొడముకాంక్షల నెల్లను గాంచు; సత్య మీ
పలుకులు శ్రద్ధ నెమ్మదిని బాదుకొనందగు సత్ఫలాప్తికై. 510

చ. అనవరతంబు శ్రద్ధయనునట్టిపదార్థ మనర్ఘ శుద్ధియె
వ్వని మనయందుఁ జొప్పడదొ । వాఁ డొనరించెడుసాధుకర్మముల్
ఘనఫల మీయఁజాలవని । కంజభవుండు విధించెఁ గాన శ్ర
ద్ధను బెగి పుణ్యకార్యములఁ । దా మనుజుం డొనరింపఁగాఁదగున్ 520

క. ఆచారం బెది శ్రద్ధా,ప్రాచుర్యము నొంది యున్న । ఫలదంబగు దు
ష్టాచారము వలె నిష్ఫల,మై చను శ్రద్ధావిహీన । మైయున్న ధనన్ 521

సీ. ఒకఁడు సదాచార । మొప్పు వర్తించును, గాని తన్మతి శ్రద్ధ । కలుగకుండు
నొక్కఁ డాచారంబుఁ । జక్కఁ బాటింపక, వర్తించు మది శ్రద్ధ । భాసిలంగ
నీయిర్వురందు నేయెవ్వనియింట సుజనుఁడు భుజింపనౌ । ననుచు మున్ను
బ్రహ్మలోకంబునఁ । బ్రశ్నముచేయఁగ, నుత్తరం బిచ్చె దేవోత్తము లొగి
ఆ. నిర్వురందు దోషశేమి యొక్కఁ డుండుట, సమత గాంతురనుచుఁ జక్కఁబల్కి
కారయంగ నేర । కఖిలధర్మపథంబు, లందు సూక్ష్మమెద్ది యనుచు నంత 522

చ. వనజభవుండు దేవసముదాయము పల్కిన దాలకించి యి
ట్లనియెను శ్రద్ధ నాఁబడు పదార్థ మమూల్య మదెట్టివానియం
దొనరఁగ నిల్చి యుండు నతఁ । డొక్కఁడె పూజ్యుఁడు వానియింట భో
జన మొనరింపఁబోలు నని । చాటెను నిండుసభన్ రఘూత్తమా! 523

క. కేవలశిష్టాచారం, బీవిధిఁ జెలువారు ననుచు । నెన్ని పలుకుచున్
బావనశాస్త్రాచారము, బోవిడుతురు కొంద ఱవని । మూఢులు నగుచున్ 524

క. ఒకదానికంటె వేఱొకఁ, డకలంకపథంబు గలుగునని ధర్మములన్
సకలవిధంబుల నారసి,యె కనుంగొనఁ దగును సూక్ష్మ । మెయ్యది యనుచున్

ఉ. అంతియకాని తోఁచినటు । లాసమయంబున కెద్ది చేయఁగా
సంతఫలంబు గల్గు నదె । యర్హమటంచు వచింపఁబూను వా
రంతకు పత్తనంబున మహాఘఫలంబును గాంత్రు సుమ్ము భూ
కాంతకిరీటరత్నరుచికల్పితపాదకలాప! రాఘవా! 526

మ. వినవయ్యా! తరువాతిపావన సరిద్వృత్తాంత మత్యంతభ
క్తి నదేమానవుఁ డెందునుండినను సంకీర్తించునో జాహ్నవీ
జనయిత్రిన్ సరిదంబుపూరమునఁ దా । స్నానంబుగావించి న
ట్లొనరన్ జిత్తమునం దలంచునొ యతం । డూహింప ధన్యాత్ముఁడౌ 527

క. శతయోజనదూరంబున, నతిదీనత నుండియైన । నాత్మన్ శ్రద్ధా
రతిఁగల్గి గంగఁ దలఁచినఁ, జ్యుతపాపుండై దివంబుఁ । జూరఁగొనుఁజుమీ. 528

చ. హరిపదభక్తి జాహ్నవిని । నన్వహమున్ దలపోయుచుంట శం
కరుఁ దమిఁ బూజనంబుల నికామము తృప్తుని జేయుచుంట నాఁ

బరఁగెడుసాధుకార్యముల ॥ బాయక చేసెడివారలెల్ల సమం
ధిరఁ గృతకృత్యులై దనరు నాకనాథునిభూధవ! నిశ్చయంబుగన్ 529

శా. గంగాతుంగతరంగభంగితతులన్ ॥ కాయంబు లోఁగంగ ను
ప్పొంగుం బుణ్యము జహ్నుకన్య యగుటే ॥ భూపాలరాజన్యస
త్తుంగామర్త్యమణీకిరీటఘనదీప్తుల్ మించు నోపాపహారిన్
సింగారింపఁగ బద్ధముల్ గొను సచ్చిత్రాంబుజాక్షు రాఘవా! 530

చ. అలికులరుంద్రతిప్రతతి ॥ స్వాగతవాక్యములుగాఁగఁ బొంగభం
గలలితహస్తసంగతిని కాముమనోహర పంకజాతకం
బులుఁ దమి నర్ఘ్యసత్పుష్పులఁ ॥ బొంకముగాఁ గొని సంభ్రమోజ్జ్వలుల్
గొలుచఁగ వచ్చుచున్నయది ॥ కోమలి జహ్నుసుమారి చూచితే 531

మ. జననస్థానము చూచువేడుక సుదేశంబిమ్ముగం గల్గురి
న్నిన సాజంబగు నన్న యీచరణముల్ ॥ నీరేజపత్రేక్షణా!
కనుమా జాహ్నవి తెల్పుచున్న భవత్కన్ప్రాంతంబు కేసుహాం
బును దాఁకం జను దెంతమార్గమున నే ॥ పోలుంగదా రాఘవా! 532

మ. పరికింపంజను రాఘవా! త్రిపథగాశోభామాలలామంబు నీ
చరణప్రచ్యుతిఁ గాంచి లోకముల సంచారంబు గావించుచున్
దురితం బాత్రిలకోటి నేఁచ నటు తోడ్తోఁ జెందుచున్ దావకా
జ్ఞ రహిన్ శీర్షమునన్ ధరింపుట మనోజ్ఞంబైన దృష్టింపఁగన్. 533

క. గంగా! గంగా! యనువఁడ సంగిశీ నిద్దాని బిలువ ॥ రయమునఁ బరువె
త్తుం గలుషమ్ములు వెనుకొ,తిం గని శ్రీరామ యిదియె ॥ దీనిమహిమమా 534

చ. అని యొత్తిఁగింపఁ గన్నహిమ ॥ మాత్మనెఱింగియు రామచంద్రుఁ డా
మునివరుభాషణంబులఁ బ్రమోదభరంబున నొప్పుచిత్త మొం
ప్పనటులు గౌరవించి విని ॥ పూజ్యతపంగిణి కెంతో భక్తి వం
దన మొనరించె నాస్యమునఁ ॥ దాండవమాడెడు సుస్మితంబుతోన్. 535

ఉ. కోరికమీఱ లక్ష్మణుఁడు ॥ కోర్కుల నెల్లనొసంగు ప్రాణదినీ
సారసనేత్ర కంజలిని ॥ సన్నుతిపూర్వముగా ఘటించి బృం
దారకపూజితాంఘ్రియుగ ॥ తావకసత్కృపచేఁ గృతార్థతన్
ధారణిఁ జెందునట్లు నను ॥ దద్దయుఁ గావుము నేర్పుమీఱఁగన్. 536

చ. అని వినుతించె నంతఁ గుశికాన్వయమౌళి రఘూత్తమద్వయం
బును దమిఁగూడి జాహ్నవికిఁ ॥ బూజలొనర్చి కృతావగాహుఁడై
యనుపమకందమూలముల ॥ నత్తటినీతటమందుఁ దృప్తిమైఁ
దిని యటనుండి పోయెను మదింగల వాంఛలు సందడింపఁగన్. 537

శ్రీరామలక్ష్మణవిశ్వామిత్రులు మిథిలఁ జేరుట.

చ. ఘనజనకుండు రాఁగఁ గని కౌశికు నెపంకత్రపుష్కరమటమహాత్మ్యసా
ధనిచయమై ఖరాంశుకరతాపనివారణమై క్తిరాజితా
ల్పమునకు సర్వపూజనమైహాంచితమై మిథిలాపురంబు రా
ముపకు సుమిత్రపుత్రునకు మోదము నించెను జూడఁజూడఁగన్ 538

చ. ప్రభమును గాంచి మౌనికి భూకుమారులుంతంసమూ! మనో
హరముగు ధర్మపాలనప్రవృత్తి నెంచినరాజపాలనం
బరుదుగఁ గాంచి యీనగరి మాన్యుఁ గుత దిక్కులంచు భూ
సురమునిపుంగవాక్యముయి శోభిలి భూమిసురావతంబు నె 539

సీ. నిరతసుఖస్థానమీయతిఁ జెప్పెందుట, నాకపురంబె యనంగఁదగును
సతతముక్తైకసాధువాసం బౌట, స్వర్గలోకఖ్యాతిఁ బరఁగఁదగును
భోగిలోకోన్నతిఁ బొలుపొందుచుండుట, నింద్రలోకంబన నెసఁగఁదగును
గురువరాంచితమయి కోమరం జెందుచుండుట, సురలోకసత్కీర్తి శోభిలఁదగు
తే. నమృతవాస్థిని నెసఁగుటనమరలోకఁ, మనుచుఁ జెప్పంగఁదగుఁ జమ్మామనుజనాథ
మకుటతటఘటితకిరీటమణివిభూషి, తాంఘ్రిపంకేజ! యీమిథిలాఖ్యపురము

చ. జనపతి ధర్మశాస్త్రవిధిఁ జక్కఁగ నేలుట నీతిబాధ లిం
దు నిలువఁజాలకేకఁబఱచుఁ దోయజబాంధవవంశరత్నమా!
మును జను లీమహామతిఁ బ్రమోదమునం గనవచ్చు చంద్రపుష్ఠా
ననిధియౌ యాట సీతనిఁ గనం జను టొప్పదె యున్నిభంగులన్ 541

చ. పురనికటంబునందు ముఖభూమి మహాధ్వరదీక్షఁ బూని యా
ధరణివిభూత్తముం డిపుడు ధాత్రిసురోత్తములఁ గూడి యున్నవాఁ
డరయ విచిత్రవార్తఁ దెలియందగు నీవు రఘూత్తమా! మనో
హరమగు నద్దిమున్నొకపు డధ్వరకాంతను భూవిశుద్ధికై 542

చ. జనపతి తా హలంబు గొని చక్కఁగ దున్నుచునుండ నందనం
బనునది కన్పడెన్ నృపతి యద్భుతమందుచు దానిఁ దీయ నం
దనుపమసుందరాంగి కనకవర్ణను బుత్రికగా గ్రహించి త
న్మహుఁ దనిఁ బెంచె సీతయనఁ నాఁగటచాలునఁ గాన నామెకున్. 543

క. సీతయను పేరుపెట్టి మహీతలపతి యామె ప్రేమఁ గారాగింబెంచెన్
జేతోముద మొనఁగూడు నా నాంతయు సుగుణాతిశయముల నతివర్తిల్లెన్. 544

క. ఆనరసిజనేత్రకుఁ బతి, నేనరణిం గూర్పనో నహీనగుణాఢ్యుం
డై సకలమహీపశిరో, వ్యాసక్తపదుండు గాఁగ నతఁ డుండఁ దగున్. 545

చ అని మది నిశ్చయించి కృతహోమంబుఁ గాలక్రమరీతిఁ బూజలం
దనియుచు [illegible]
[illegible]
[illegible] 546

మ హరి [illegible]
[illegible]
నిరతంబు [illegible]
[illegible] 547

చ అనిన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 548

[illegible] శ్రీరా[illegible] [illegible] యజ్ఞభూమికిఁ [illegible]

చ అని వచియింప [illegible] మహర్షిని గాంచి వచించెఁ గౌశికా!
జనపతిఁ జూడఁబోవుదము [illegible] నంగ [illegible]
ఘనపిగు [illegible] గాంచు [illegible]
విని ముని వారిఁ దోడుకొని [illegible] వేడుకఁ బోయెను యజ్ఞభూమికిన్ 549

తే. హోమధూమము ధ్వజ[illegible], యుం[illegible]
యట్టు లుండంగ బుధ్వజ[illegible]వేద, మంత్రముల చేతలఁ [illegible] చెలరుచు

చ సుక [illegible] భాగములఁ [illegible]గాఁ గొనుచుండ నెంతయున్
సుప[illegible]రీతి నొప్పఁగ [illegible] భూతల యజ్ఞమండపం
బయమగఁ దోఁచఁ గౌశిక [illegible]ముని యుంటట [illegible]
శ్వరుఁడును లక్ష్మణుం [illegible] బోయిరి లోని కొక్కటన్. 551

ఉ వారలఁగాంచి వేడ్కఁ బరివారయుతుండయి యాంధ్రేంద్రుఁ డా
రౌర! విచిత్ర [illegible] యప్పుడు [illegible]
సాదభయంబు లెల్ల [illegible] బ్రమోద మబ్బె నా
కోరికలెల్ల సత్ఫలము గొబ్బుగఁ బొందెను మాట లేటికన్ 552

చ. నరపతి[illegible] సత్తపముతో మునినై విజితేంద్రియుండవై
ధరణిసురర్షివై సకలధర్మవిదుం డన లోకవిశ్రుతా
దరుఁ డనఁ గీర్తిఁగాంచి మునిసత్తములెల్లను గొల్వ నొప్పుమీ
రరుదుగ నిందుఁ జేరుటను యభ్యుదయం బగుఁ దాపసోత్తమా! 553

చ అవనిఁ జరింపవచ్చిన యహస్కరశీతమయూఖులో మహా
త్సవముల భూమిఁ దన్పఁగ నొసంగెడు వేదుక వచ్చినట్టి య

శ్వవిబుధులో యనంగఁ గనుఁవిందు పొనర్చెదువీర లెవ్వరో
సువిహితరూపశీలముల । శోభిలువీరి నెఱుంగఁ జెప్పుమా 554

చ అనుపమభూమిపాలకులయందు జనించినవార లంచు నా
మనమునఁ దోఁచె సాధుగుణమండితులై వరరాజలక్ష్మి నా
ళినిఁ జెలువొందువీరిని గుణిసుల నాకెఱుఁగంగఁ జెప్పుమా
వినవిన వేడుకయ్యెఁగిని । వేగవిదు లమ మౌనిసత్తమా! 555

సీ అనుటయు గాధినందనుఁ డాదృతిం బల్కె, దశరథభూజానితనయవర్యు
లమలచిత్తులు వీరు । లతిశయభూతద, యాపరుల్ శ్రీరాముఁ । డనఁగ లక్ష్మ
ణుండన నొప్పారు సుందరాకారులు నాదు,మఖరక్షణము చేయ । మహిపునాజ్ఞ
ననుఁగూడి వచ్చుచు । వనమధ్యమంబునఁ, స్త్రీకతాటక నొక్క । శరముఁ గూల
తే నేసి నాజన్నమును గాచి । యేపుమీఱి, దుష్టకార్యము లొనరింపఁ దొడరు నట్టి
రక్కసులను బెక్కండ్రను క్రమ్మఁ జేసి,యిచ్చటికి వచ్చుచుఁ గీర్తి యేర్పడంగ.

క. గౌతమపత్ని నహల్యను, భీతిదశాపంబుచేతఁ । బెంపఱి శిలయై
యాతపవర్షము లేచఁగ, నాతతతాపంబు నందనంగనఁ గరుణన్ 557

క. శ్రీరాముఁ డితఁ డంఘ్ర్యం,భోరుహసంస్పర్శముననె । పొలఁతిం జేసెన్
భూరమణ! నీగృహంబున, భూరిశరాసనముఁ జూచుకొఱకె నిచటికిన్ 558

క చనుదెంచె సానుజుండయి, ననుఁగూడి చరిత్ర మిదియె । నరనాయకస
త్తనయులరంచు వచించిన, విని జనకక్ష్మాపరుండు । వేడుక పొంగన్ 559

జనకుఁడు శ్రీరామునకు శివధనుస్సును జూపుట.

చ, మునిపతికిన్ రఘుక్షితిపముఖ్యకులాభరణంబులైన యా
యనఘులకున్ విధిప్రహితమై తగు పాద్యము నర్ఘ్యమాదియౌ
ననుపమపూజనంబు లిడి । యాసనవర్యము లిచ్చి హెచ్చువే
డ్కను మరియాద చేసి రఘుకాంతులఁ జూచుచునుండె సమ్మతిన్ 560

చ క్షితిపతిఁ గాంచి మౌనిపతి । చిత్రశరాసనవర్యముం గనన్
మతిగల దీకుమారునకు । మానక దానిని దేఁ బంపు మొ
క్క తెఱఁగుఁ గాంచఁ గాఁగలఁడు । కార్ముక మయ్యదటన్న నెంతయున్
స్మితము నటింప మోమున వచించె గభీరతరార్థ మొప్పఁగన్. 561

చ మునివర! యాశరాసనము । మున్ను సురేంద్రులు మాకొసంగి ర
ర్చనముల మామకాన్వయవిరాజితులై తగుపూర్వరాజు లె
ల్లను బొనరించి రేను నొకలాగునఁ బూర్వులరీతి దానిఁ బూ
జనములఁ దన్పుచుందు నది । శైవ మమానుషమై చెలంగుఁ జూ. 562

చ సురలును [illegible] మఱియు [illegible] ధరాధరే
ఖచరులును గాని నెత్తఁగను గాని [illegible]
ధరణిసురేంద్ర! విను [illegible]
బ్బలముఁ గనుఁగొన్న నొక్క తఱిఁ [illegible] 563

మ తొలి [illegible] సుప్రలక్ష్మి [illegible]
య్యల యుం [illegible]
ష్టుల [illegible] బుత్రి ప్రతిజ్ఞ [illegible]
లలనం గోరిరి పెండ్లియాడ [illegible] 564

ఉ నేను [illegible] నిజపుత్త్రి [illegible] భర్త యౌన
[illegible] సుర్వింగలట్టి [illegible]
త్సాసుల [illegible]
మానసచింతనుండి [illegible] 565

చ [illegible] భుజాబల [illegible]
ధరణిపు [illegible] నిలింబుని [illegible]
నిరుపమ! యేను [illegible] సీత నొసంగిన [illegible] లా
తురమున వచ్చి వేసెను ధూర్జటి కార్ముక మెత్తి చూచుచున్ 566

చ అనుపమసాహసంబులఁ [illegible] నెత్తఁగఁ బూని [illegible]
ను గదలింపఁ జాలక [illegible] బల్క నే
చని [illegible] అద్దిఁ గని సాధ్వసముం గని, [illegible]
ధనువున [illegible] మ్రొక్కి [illegible] 567

చ హరుఁడు [illegible] మూడును [illegible]
నయ్యగ మూడుఁ బూజ్యతను నయ్యగి యొక్కఁడుఁ బూన దోసమౌ
హానివిధంబుగనం [illegible] మె యంచు వచించి మ్రొక్కి పో
యిరి [illegible] 568

ఉ వచ్చుచుఁ బోవుచుం గనుచు బాహుబలంబున నెక్కు పెట్టఁగా
ముచ్చటఁ గాంచుచుం బొదలు [illegible] జేరి నారి నే
ర్పచ్చుపడంగఁ గోటికిని వల్లనఁ జేర్పఁగ నిశ్చయించు [illegible]
హెచ్చినసాహసంబు మెయి నేడ్తెఱఁ ద్రుంగఁగఁ జేయఁబూనుచున్. 569

తే ఏపనియుఁ జేతఁగామికి నీసడించు, చును బ్రతాపమ్ము తగ్గంగఁ బోద్యమందు
చును [illegible] రొక్క కొంద ఱు [illegible]

చ జనపతు లొక్క కొంద ఱు [illegible] చెడ నన్నుఁ దూఱుచుం
జనిరి; మునీంద్ర! యీయదియె శంకరచాపమహత్త్వ మింక నీ

మనమున నెట్లు తోఁచునొ సమస్తవిధంబుల నట్లు చేయఁగాఁ
జనుఁగద నాకు నేఁ డిటకు శాసనమం చని దోసిలొగ్గినన్ 571

మ. జనకక్ష్మాపతిశేఖరుం గని మునిక్ష్మాపాలవంశాబ్ధిచం
ద్రునిరీతిం గనుపట్టుమౌనిపతి తోడ్తోఁ బల్కె, జ్ఞానాంబుధీ!
ఘనుఁ డీరాముఁడు రాజమాత్రుఁడని నీకట్లెన్నఁగా వాఁడు శం
భునికోదండముఁ జూపినన్ ఫలమె యూహింపన్ బల్కులేలా యికన్. 572

చ. పలుకఁగనేల యీరఘుసునికిఁ బౌరుషబలం బిటువంటిదంచు ని
స్తులుఁడు చరాచరంబులను శుభ్రగుణాకరుఁ డెవ్వఁ డేతఁడో
నిల నవతారమొందెఁ బరమేశ్వరుఁడై యని నమ్మి చాప మి
మ్ముల నిటఁ జేర్పఁగాఁ బనుపు మోఘ మెసంగెడు దానిఁ జూడఁగన్. 573

చ. త్వరపడి యిట్లు పల్క కుశికాంశపయోనిధిశీతరశ్మి నా
గ్వరతి నెఱింగి వేగమ పవిత్రమహేశశరాసనంబుఁ దే
నరుగుఁ డటంచుఁ గింకరులకాజ్ఞ యిడం జని వార లామహే
శ్వరుని ధనుర్వరంబు బహుభంగుల యత్నములొప్పఁ దెచ్చినన్ 574

హరధనుర్భంగము.

మ. జనకోలాహల మట్టిరేఁగెఁ దెలుచన్ సర్వాశలం గప్పి నిం
గిని బర్వన్ మునినాథుఁ డారఘుపతిం గీర్తించి వే లెమ్ము, దీ
నిని మోపెట్టుము; రాజవర్య! యశమున్ నిల్పంగ నీవేకదా
జననం బందితి; పన్న రాఘవుఁడు చంచద్విక్రమం బొప్పఁగన్ 575

సీ. ఉత్తరీయంబు మహోద్ధతి నడుమున, బిగియించి యెంతయు వేడ్క మీఱ
శివునికోదండము చేరువకుం జని, దానియాకృతిఁ గాంచి తత్తఱిలక
లఘుతరమని యెంచి లక్ష్మణుఁ గాంచుచు, నొకకరంబున దాని నొనర నెత్తి
జ్యావల్లి కోటితో సంధింపఁజేయంగ, యత్నించువంతలో నతనిబలిమి
తే. నోర్వఁజాలక శంకరునుగ్రచాప, మట్టి రెండయ్యెఁ బెనురవ మఖిలదిశలఁ
బ్రతిఫలింపఁగఁ జేయంగఁ బ్రమద మంది, యపుడు కౌశికముని జనకావనిపులు

ఉ. ఆనినదంబు భూతనయ కాత్మముదం బొనఁగూర్పఁజాలె దు
ర్మానమునం జెలంగు సురరాజవిరోధుల కార్తినిన్, మహా
మానుల కాత్మహర్షమును, క్ష్మాపతిసంతతి కాత్మశాంతినిన్,
జానల కాత్మసమ్మదముఁ జక్కఁగ నొక్కక్షణంబులోపలన్ 577

చ. హరునిశరాసనం బొగి విభాకృతి మించినఁ గాంచి రామునిన్
బరినుతిచేసి రభ్రమున భాసిలునిర్జరవర్యు లెంతొ యా
దరమునఁ గౌశికుండు గురుభాముని రామునిఁ గాంచె భూమిభృ
ద్వరుఁడు మునీంద్రపూజ్యఘనతం దగునాజనకుండు పొంగె లోన్ 578

చ మునివరు లొక్కటన్ బ్రకటనోక్తులచే విన్నల నాశపంబులం
దనిపిరి, రామభద్రుం డంత విల్లును గొని యుక్కు సాళ్వ త్రి
పనరుహపత్త్రనేత్రుడు సుమిత్రజ చిత్ర ముగ్ధముగా భూ
తనయకు సఖ్యంబు నెమ్మి ధన్యంబు పొందఁ ప్రీయమాన్యతన 579

క అని మంతనంబు నచ్చిరి, మునిగణములు వింటి। వేగము భూమీ
తనయకు హర్షాంభోనిధి, యునిఁ గొని సీత యాయు పొంగుచు యార్ధంబడయుటన్

ఉ. అత్తఱిఁ గౌశికుంగని ప్రియాప్తముగంబు ధరించి పొంగి భూ
భృత్తముఁడైన యాజనకుఁ। డేకుఁ నాజ్ఞ లొసంగు గాక నా
చిత్తము చల్లఁజేయు గుణశీలవిభూష్యయ సీత యిచ్చుట
యుత్తమకార్యమయ్యె సుగుణోత్తమ! నీను ప్రియాత్మనందన 581

చ అనుటయు గాధినందనుఁ డహో! చరితార్థుఁడ వచ్చరిత్రుఁడన్
జననము సార్థకంబు ప్రతిభావ్య ఫలంబును గాంచె నింక నో
జనకనృపాలశేఖర! సకాలము శోభనమగు రాముతండ్రికిఁ
దెల్యనఁ దెలియంగఁ జెప్పి త్వర। నగ్నివిధిం బొనరింపు మంచిటన్ 582

క. కొలఁదిదివసంబులలో మంగళకార్యము నిల్పు మీవు। రేయును యీ వెం
డిలి లోకహితముఁ గోరుచు, నిలాధిపా! యన్న నట్టులే యగు ననుచున్ 583

ఆ దశరథునను నప్పు। తచ్ఛుభవార్తలఁ, దెలుప నాప్తులను। నెలమిఁ బంచి
స్వామికృత్యములను। జేయుచుండె నయోధ్య, కేగి వారు తెలుపహితమెఱింగి.

చ. క్షితిపతి యట్లు రాఘవుఁ డొ। చేసినకార్యము లొకఁ దలంచి స్వీ
యతరుణులెల్ల రాఁగఁ జతురంగబలంబులఁ గూడి పోరును స
మ్మతి మిథిలాపురంబునకు। దృష్టికతారాశి నచ్చెంగి వే పురో
హితయుతుఁడై యుదర్కోని సామి హితప్రజలఁ దన్పి యంతటన్ 585

మ జనకక్ష్మాపతి వారిఁ దోడుకొని వస్త్ర శ్రేష్ఠముం జేర్చి చ
క్కనిమర్యాదలఁ దన్పి యెల్లియు యగుం। గల్యాణ మం చొప్పఁజె
ప్పిన నాపం క్తిశతాంగుఁ డెంతయును సంప్రీతుండుగా నొప్పుచున్
దనయస్తోమముఁ గౌఁగిలించుకొని యే। ధన్యుండనం చెంచుచున్. 586

క. గురువర్యుఁ గాంచి కృత్యము, జరపందగునంచు వేడ। సన్మానియు భూ
వరునానతి గోదానా, ద్యురుతరకర్మములఁ జేసె। నొగి విధియుతిగన్. 587

సీ ఉద్వాహసుసమయ। మొక్కట నేతేర, జనకమహీపతి। చారురీత
శాస్త్రోక్తపద్ధతి। సజ్జనసమ్మతి, నొనరింపఁగాఁబడి। యున్న పెండ్లి
వేదికపై విధి। విటిహోత్రునిఁ బ్రణయించి భూపుత్రిని। నెదుట నిల్పె;
రామచంద్రుఁడు సోదరత్రయ సంయుతి, వేదికపై నిల్చె;। భూదయితుని

తే. తనయ యూర్మిళ నిసును జనకునను జాతు, తనయులిద్దఱు వేఱ కొంతరమునందు
సీతతో నిలువుండి యేరితోఁ బెండ్లి, మండపం బెంతొ వింత నమరి చెలంగె

క. జ్వలనుఁడు ఘృతపరిపుష్టస్ఫుల్లితాంగుం డగుచుఁ బెటలఁగ | మించి వేఁడ్కన్
సులలిత మాంగల్యాలు, సల సెడు విధంబుఁ జెలుపు | నెంచినరీతిన్ 589

ఉ. అత్తఱి మైథిలుండు | కమలాస్పదబాధహరంబు రామునిం
జిత్తమునిండఁ గాంచి గుణశేఖర! యియ్యది సీత నెమ్మి నే
సుత్తమపుత్త్రిగాఁ దలఁచి | యొప్పుగఁ బెంచితి నింతకాల ము
త్త్యుత్తమరూపశీలసుగుణోజ్జ్వలయౌఁ గలపోసి చూచినన్. 590

క. నీకు సహధర్మచారిణి, యేకవిధిఁ బలంగనొసఁగ నభీష్టప్రదయౌ
నీకన్నియకరమునుఁ గైఁ, గైకొమ్మా భద్రము లొగిఁ | గల్గుత! నీకున్ 591

క. లోకంబులెల్ల సంతో,షాకలితములౌను నీసుశాసనంబున నీకు ని
భూకన్యకఁ గూడియ య, స్తోకసుఖశ్రీల నొంది శోభిలు మిలలోన్. 592

క. నీరాజ్యంబున దానవ, వీరుల మాయలు నశించి | విమలసుఖము చే
కూరఁగ సుఖులై ధర్మ, ప్రారంభులుగాఁగ సత్ప్రభావము లలరన్ 593

క. జను లొప్పుచుంద్రు గాపుత!, నీను నాకొమరితయు సాధుకనిర్మలయశమున్
వినుతాయతకీర్తియుఁ బొం,దును గాక చిరంబుగా వసుఁడు ధాత్రిపయిన్. 594

చ. అని వచియించి సాధుమతి | నాజనకక్షితినాయకుండు రా
మునకు నిజాత్మజాతకు నమూల్యమనోహరరత్నరాసులన్
గనకవిభూషణంబులను | గాంచనశృంగఖురాళి నొప్పు ధే
నునికరమున్ శతాంగములకున్ గజవాజుల నిచ్చె వేడ్కతోన్ 595

ఆ. లక్ష్మణాదిసహజులకు నూర్మిళ గాఁగ, న్యలనొసంగె వారు | హర్షసాగ
రమునఁ దేలి రంత | రాజర్షి జనకుండు, దశరథుండు పులకితపరలనెంచ 596

క. పరికించి కొమరితలలో, నియమముఖ్యవర్ణ్యసుగుణ | నీరధి యనఁగాఁ
బరిఁతుతిఁ గాంచిన సీతా, తరుణీరత్నంబుఁ గాంచి | తనమది నెంచెన్ 597

చ. అరుదుగ దా ధరాతలమునందున నిట్టికుమారియుంట నే
నరుసగ నెన్నిజన్మముల | నార్జితపుణ్యము సల్పినాఁడనో
యపరయుగంబుల సత్యముగ | నాజగదంబయె యిట్లు పుట్టి ని
ర్ధరణికుమారిగా నిఖిలదానవసంహతి సంహరింపఁగన్. 598

ఉ. ఈరమణీమణిం గలిసి | యీరఘురాముఁడు క్రూరదానవ
స్ఫారబలంబుఁ జెండి సురకార్యము లెల్లఁ దీర్చి యీ
ధారుణి ధర్మముల్ నిలిపి | తత్త్వవిదుత్తమసేవితాంఘ్రిపం
కేరుహుఁడౌను శ్రీపతియె | కేవల మీతఁడటంచుఁ దోఁచెడున్. 599

ఉ. రాముని దివ్యకల్పకట పరాక్రమ సత్త్వయు మాంత్రియుంచెనే
శ్రీమహితంబు శాశ్వతము స్వస్తిత మంగళపూర్తము మహా
ద్ధామసుఖాకరంబుఁ బ్రమదస్థిరయోగముల నైనయుట్టి న
ద్ధామము చేకుఱుం గమల ధాత్రిని జన్మము గల్గ దెక్కుఋష్ 600

క. అనుచున్ నిశ్చయి పల్కఁ జేసి గొని యత్యంతప్రియం బొప్ప న
ల్లునికిన్ గౌస్తుభలగ్ని ధాన్యసంపత్తి పై లోఁ గొనుగా దోర్కృత
తిని జత్తం బోగి నిల్వ ప్రకటిగ నాదేవాదిదేవున్ ఒల
వి నిజావాసముఁ జేరి యూహెనము సుకృత్యంబు గంధాంబుప్రాంబుగన్ 601

జనకుఁడు సీతకు ధర్మములం జెప్పుట.

సీ. ఉదయమె లేచి గోకల చిత్రాత్యముల్, నెంవేర్చి బొంధవకసికి పము సయ
సమునకు సిద్ధమైనం గని యొంటయుఁ, బ్రియములచెల్లఁ బుత్రికను సీతఁ
గనుఁగొని సయన మూఁగినమునసే యంచు, వచ్చిన వార్తను సెలుసఁ జెల్ప
చెంతఁగూర్చుండుమా చింతిల్ల సుండసమా, తనయామణీ! యంచుఁ దాంలుగనె
జాలు కన్నీటి నాపంగఁ జాలకుండి, యెట్టులో యుత్తవారించి కేకునట్ట
పుత్రికిం జెప్పఁదగునట్టి బుద్ధిఁ గఱపఁ, బూనియిట్టులు లెక్క జనకభూపాలు డొలమి

ఉ. పెంచితి నిన్నినాళ్ళు కడు బ్రీతిని గాంచితి, నిన్నుఁ గాంచుచున్
మించినలోకమాన్యత సమృద్ధయశంబును గీర్తిఁ జక్కఁగాఁ
గాంచితి; బంధుసంతతిని గౌరవ మొందితి; దివ్యకన్యకో!
యెంచిన నీకతంబున నె యిన్నియుఁ గల్గెను భాగ్యసంపదన్ 603

మ. కనులం గాంచిన కానుపోటనుగవా కల్యాణి! నిన్ బాసి యొ
క్కనిమేషంబును నిల్వఁజాల నను కాంతుం గంట నెట్టెనఁ గ
న్యను బ్రాణేశుని వానభూమి కనుపన్ న్యాయంబు వర్తించుఁ గా
వున నిన్నుం బనుపంగఁ బూనితిని బూర్వుంబ కేఁడి యుం కేమనన్ 604

చ. జనకుఁడ నంచు నన్ దలఁచు జాల్ముఁడఁ గావున నాకుమారివై
తనరెద నంచు నీయశము దప్పక కోరెదఁ గానఁ గొప్పదం
బునకుఁ జనంగఁ బూనినను బుద్ధులఁ దెల్పియె పంప నెంచితిన్
వినఁదగు నీ వెఱుంగనివి విశ్వమునం గలవే తలంచినన్. 605

చ. ధర నవతారమందితి నితంబిను లెల్లను నీ ప్రవృత్తినే
యొరవడిగా గ్రహించి యశ మున్నతిఁ గాంచఁగలా రటంచు నీ
వరసిరి యాదిలక్ష్మివి కదా తలపోయఁగ నట్టి నిన్ను నే
నిరతిని బుత్రిగాఁ దలఁపనేర్చితిఁ బ్రాగ్జనభాగ్య మెట్టిదో. 606

తెలిసియొ తెలియకయో నేఁ, బలికెద స్త్రీధర్మములను వరవర్ణినిరో!
తలఁపుము దాని సుదాహృతి, నిలనొందునటంచుఁ జక్కనింకన్ వినుమా 607

చ తరుణి జనించునాఁటి మ్రాలికదాఁకి స్వతంత్రత నొందరాదటం
దరసి యనించె నాఁడును వచోంక్యలపక్షి ప్రతభ భీరాముఁడై
పఱఁగుట స్వాతంత్ర్యతయె యేమిని ధర్మము; బాల్యమందునన్
గుఱుమతి తండ్రి కౌఁగఁ బతిగూడ్ యుతి జవ్వనమందు నాథుఁడున్ 608

వార్ధకంబునఁ బుత్రులు ననుసరింప, దగుగా నంతియకాని స్వాతంత్ర్యమతివ క్కెట్టితఱి నుండఁబోదు గాఁ యెంతెన్నైన, నియమము నీనివిడరాదు నిశ్చయంబు

చ కులమును బెన్ను విత్తమును గొప్పతనంబును గాంచెనంబు వం
ఎలు తమధర్మపత్నులను రంజిలఁ జేయవలెన్; సరోజనే
త్రలు తగఁ గుంటిక్ జేసును ఎప్పుడు పంకోఘుంబు దెల్ల, న
ట్లులగుటఁ బ్రాణనాథులు కిదెంబ దనిఁ బ్రోవఁగ నాంబ్రాదాఁలన్. 610

చ పెనిమిటియే పరాత్పరుఁడు ప్రియుని కాంతనిమింపుబంధుపుల్
గనఁబడ రెన్నిభంగులను గాంచిన నట్లగుటన్ సతంబు భ
ర్తను గొలువంగఁ బూనఁగఁ దాయరపాతియు నింబుకేని యా
తనిమదిఁ గుందఁజేసిన నితాంతము నారకమొందు టబ్రమే! 611

చ. తొలుతను బెన్నిటిక్ బ్రియమునతో విధిమీఱఁగఁ బూజచేసి య
వ్వలఁ జను దెంచునర్థులకు భక్తని బూజరొనర్పఁగాఁ దగున్
జలమున శాస్త్రమార్గమును జయ్యన వీడియె పూజలందగన్
సలిపిన నిష్ఫలంబగుట చాలక పాపము గూడఁ జొప్పడున్. 612

ప్రాణనాథుఁడు తెచ్చు పరికరంబుల నెల్ల, దాఁచి పెట్టుటయును దగినభంగి వ్యయ మొనర్చుటయు గృహంబును జేరిన, బంధుల నర్థులను బహుమతిము నను బరామర్శించి యనుపుగ వారికి, స్నానభోజనముఖసత్క్రియ లొగి జరగునట్లుగఁ జేసి సామవాక్యంబుల, ననునయించుటయును దేవార్చనములఁ సమయమును దాటకుండఁగ జక్కనమునఁ, జేయుటయు భర్తకుందగు సేవ లెవరి వలన నెయ్యవి యెట్లు కావలయు నట్లు,జరగ నియమించుటయును సాధ్వీపనులు.

క. ధనమార్జించెడు నప్పని, పెనిమిటి; దద్దాని వ్యయము పెట్టుపని యగున్
వనితకు గృహాధిపత్యం, బనునది యా స్త్రీయధీనమనిరి మునివరుల్ 614

ఆ. గృహిణియనఁగ నర్థకీబిధియే కుమారిరో!, యిల్లపనులు నలుఁ జెల్లపెపుడు
కాని విధిక హితముకైన హాని నొసర్చు, కున్నఁ బాప మొదవు నుర్వియందు.

క. ఇట్టవి శాస్త్రంబులఁ జూపట్టెడు మఱికొన్ని వానిఁబలుకఁగ నేలా!
పట్టీ! నీవు గొఱుంగుదు, వట్టులె గావునన్ ఎచింతు నటఁ గొన్ని యటన్ 616

సీ పరగృహావాసంబుఁ బతిమాని చేయరా, దట్టులె యాత్రకునరుగరాదు
పరపూరుషులతోడఁ బలుకంగరాదు ప్రాణేశునిసన్నిధినేని పరుల

తోడఁ జమత్కృతిఁ గూడిన పల్కుల, భాషింపఁగారాదు; § పరజనసర
ములయందు నరుచియింప § బుద్ధి నెంచఁగరాదు, హాస్యము చేయఁదగదు § పాడిగాదు;
తే. సభలకుం బోవఁగారాదు § సత్యహీన, లగుచు బహుతోరముం బల్కఁగను రాదు
దుష్టవనితలసంగతి నోవదెంతు, జనఁగరాదు, నిల్వరాదు దోషంబులగుట 617

సీ ఒంటరిగాఁ దనయింటనే నుండఁగాఁ, జనని నీడయందు నీ, యింతి యుచిత గల
యిండ్లవార్తలు తా నడెప్పుడేఁ బలుకంగఁ, దగదు, గవాక్షముల్ గడచి నిల్చి
దారిఁ బోయెడువార్ని § పూర్వవస్తువు జూచు, చుండఁగారాదు, వెన్కాల § పుర్దల మెయి
బాలురతో నేని § భాషింపఁగారాదు; ప్రల్లదంబుల నెన్నఁడు లాడరాదు;
తే. తగని వేషం బదెట్టుటలేక § దల్పరాదు, మగనికంటెను ముందుఁ బరుండఁగను రాదు
నిదురవోవుట వెనుకదా § నిద్ర లేచు, టవలఁ దీయుంగఁ దగు వంగడి వినవె యన్న!

చ కలిగినయంతలోన శుభకాంతము భర్తను జక్కఁగఁ బ్రోచి యే
పలుకును గాని ఘోరము నశుభ్యంబుని తగఁ బల్కఁ బూని కి
ష్ములఁ గృపతో నొగడ్పు గృహాశ్రమం గనవచ్చి సయోధ్యాప్రజం
బులఁ దనివోవఁ జేయఁగదె § భూజ్యచరిత్రము లెల్లమానవుల్ 619

చ పతిని సతంబు దూఱుచును § భావవిశుద్ధి యనంగలేక యే
వితమునఁ దోఁచు నట్లుగనె § వేసుకమోఱఁగ సంచరింపుచున్
హితముఁ దజించి స్వేచ్ఛగనె § యెల్లెడ నెల్లరఁ గూడియుండు చుం
గృతముఁ దలంప మానుటయు § హీనపుతుల్ గలవా ? యెక్కటా! 620

చ వెనిమిటికంటె ముందుగనె § వెంపుగనంబడఁ గూడనో భుజిం
పను దగదన్న ప్రాక్తనపుఁ బల్కును మీఱుచు, చంతకంటె నిం
కను గలదే యఘంబు కులకాంతకు నో ప్రియపుత్రికా! తనం
తన లభియించుపుణ్యమును § దావలదంటఁగదా! తలంపఁగన్ 621

సీ గృహశుద్ధిగావించు § నింతులగని పెట్టి, భాండశుద్ధి నొనర్పు వారి నరసి
వస్త్రములంగూర్చు § వారలఁ బరికించి, కలపంబు లందిచ్చు నెలఁతలఁ గని
రత్నభూషణరాజి § రమణ నందిచ్చెడు, పూవుఁగోయుల వృత్తి పోలఁగాంచి
కానుకలంగొని § వాని నొక్కటుంచుచు, సరసిజాక్షులమరి § జక్కఁ దెలిసి
తే బంధువుల నాదరించునట్టి యొనర్చు, నన్నుమిన్నలవర్తన § మాత్మ నెమకి
వారలను జక్కదండించు భంగి నెఱిఁగి, వర్తిలఁగఁ బోలు నిల్లాలు § వారిజాక్షి!

సీ. అత్తమామల మరి యాదసేవింపుచు, గురువుల నతిభక్తి § గొల్చికొల్వ
నతిథుల మఱియు నభ్యాగతులను బర, దైవతంబులుగాఁగ § దలపు మెచ్చ
బంధువులంగన్న § బరమాదృతిం జూపు, మెలమి సేవకుల మేలెప్పుడు కోరు
మాత్మతుల్యులుగాఁగ § నరయుచు తోడికోడండ్రను సఖుల మనంబులలర

తే. వర్తిలుము బీదజనుల ద్రవ్యంబొసంగి, సంతసమునొందఁ జేయుమో కష్టకుమారి
పుట్టినిల్లును మనుతచే మెట్టినిల్లు, విమలయశమున వెలయఁ జేయుము సతంబు

చ. అమలగుణాఢ్యయౌ తనయ । యన్ని విధంబులఁ బ్రాణనాథు వం
శమునకుఁ గీర్తిఁ దండ్రి దగుసంతతి కెంతయుఁ గీర్తిఁ దేఁదగున్
విమలతమంపువృత్తిఁ గొని । విశ్వనుతిం గనఁగాఁ దగుంగదా
క్షమపయి నట్టికన్యకలఁ । గన్నయదే గద భాగ్య మన్న వోన్ 624

చ. సకలగుణాభిరామవయి । స్వస్థలిఁ బావనకీర్తిఁ గాంచి స
ప్వకళల నాఁకితేటి మునివర్యులకుంగల సంశయంబులన్
ప్రకటమతిప్రభావగురుపాండితిఁ బాపఁగఁజాలు నీకు నే
మి కలవు నేర్ప నర్హములు । మిక్కిలి ప్రీతిని బెంచినందునన్ 625

చ. తెలిసిన కొన్ని నీతులను । దెల్పితి సర్వము నే నెఱింగిన
ట్లిలఁ గొనియాడ నర్హనయి । యొల్లరు మ్రొక్కఁగ నొప్పు నీవు నా
పలుకుల నాదృతిన్ వినఁగఁ బాల్పడి తింక వచింపనేల? యి
క్ష్ములఁ జనవమ్ము సజ్జనసమూహము గావఁగ భర్తతోఁ దమిన్ 626

చ. నిను సకలామరప్రవరనిత్యనమస్కృత పాదపంకజా
తను బ్రకృతిన్ మహేశ్వరినిఁ । దా నెదఁ దాల్పకయున్న నేమి చే
యను దగుశక్తిలేక పరమాత్మయు నుండును నిన్నుఁగూడి సం
తనె క్షణమాత్ర లోకసముదాయము నిర్మితిఁ జేయఁగాలెడున్ 627

మ. పరమేశీ! సకలంబు నీవె సృజియింపం బెంపఁ ద్రుంపన్ మనో
హరరీతిన్ వెలయింప వేల్పొకఁడుగా । నద్దాని మూర్ఖుల్ నిరం
తర మట్లే నిలుపన్ క్షణాంతరమునం । దత్త్వాంతరం బొందని
ర్భరశక్తిన్ జరపన్ సమర్థవు కదా । పల్కంగ నేలా యికన్ 628

చ. అనుపమయుష్మదంఘ్రిజలజాత్తరజఃకణ మొందు శీఘ్రమం
దు నిలిపి యవ్విరించనుఁడు । తోరపుశక్తిఁ జెలంగి సృష్టి చే
యను దగుయోగ్యతం బొదలు । నంబుజనాభుఁడు దానిఁదాల్చి ప్రో
వను లయమొందఁ జేయ వృషవాహనుఁడున్ దగియుండు రోసతీ! 629

చ. జలరుహపత్త్రనేత్ర! విను । సత్త్వగుణంబున విష్ణునామమున్
గలితరజోగుణంబునను । గంజభవాఖ్యఁ దమోగుణంబునన్
విలయకరాహ్వయంబుఁ గడుఁవింతగ దాల్తువు నీవె స్వేచ్ఛమైఁ
బలుకఁగలాఁడు కల్గునొకొ । పావనతావకవర్ణనం బిలన్ 630

చ. హరిహరులున్ విరించనుఁడు । నయ్యమరాధిపుఁ డింకఁగల్గుని
ర్జరులును మౌనిరాట్టులును । సంతతమున్ దమిఁబొంగ శ్రద్ధచే

శిరములయందు నెల్లఁ గుణిశని త్రితసంఘము ... టఁ దవ్వ
న్నిలుకఁ బుడమి ... గలింగసీసంజ రేణు ప్రఁ దాల్చ నగ్గిరే 631

మ. పరమేశుం దక్షదేవుఁడు ... సురుఁడు భాసిల్లుచుండఁగా మహా
శ్వరివా సని సమస్తకార్యములు స్వేచ్ఛం జేయఁగఁ బ్రీతమై
హానివిస్మయంబున ... స్తలుగ సంపదలు ... తాప్తిలో
... బొందఁగ నాజ్ఞచేసి యనుమాన్యంబు ప్రశంసింపఁగా 632

మ. నిను సేవించు ధన్యులు వసుధరం ... సిద్ధి పట్టిగనా
నిరికాయంబు ... నిలిచి నింగికిఁ బ్రతిష్ఠింపఁగా
మనసున ... గాం ... ప్రస్తుతి యాన్నవా
రెన నిండెడు ... పాటలు ... నీకడన్ 633

క. అవినాశిని ... జను, సువిహిత సంబంధ ... స్త్రీనృపుగా
భువిఁ బరఁగువిధము గల్గిరి, వివిధగతుల ... వినుతాత్మైశ్వర్

చ. వసుజాలు నీనె ... కాని ప్రసంగములు పూర్వగం
ధని యిలఁ గీర్తినొంది ... స్తుతి చేసిరి విందు మున్నె యా
సనకసనందనాది ... స్వవిదుల్ ... నీకు
జను శ్రమసంతతుల్ ... సత్యము లెట్లగు శక్యదంబులే 635

మ. పలుమాటల్ పనిలేదు నీపదముల్ బన్నాట! శ్రీరాముఁ డీ
యిల దుర్గాగ్రలనెల్లఁ బోనడఁచు నీవింకం ద్వాంబూని మా
సులకిష్టంబులు ... గలఁపు ... నిన్నే ధ్యానింపు ...
గలకాలంబు ధనస్తుతి పలుపుగం ... గాలంబు పుత్త్రున్నదా 636

శా. భక్తశ్రేణికి గల్గు ... మహాభద్రంబు నాకంచు సం
ను ... నిఖిలంపమును నే యున్నట్టి నీకింక నో
శక్తీ! చెప్పఁగనేల నైన నుత యజ్ఞస్వాంతంబులో నున్న నీ
భక్తుం ... పల్కునాశయ మెదన్ భావింపుమా చక్కఁగన్ 637

క. సిదగు తేజోరూపం, బొదల ధరియించి ... గ్రహస్థుఁడుగాఁగన్
వేదనిధియైన ... దోదేవీ! సతము తలఁచుకొనుండున్ మదిలోన్ 638

క. అతనిదగు ప్రార్థనం బో, సతి వత్సరముల్ ఫలింపఁజాలు విధమునన్
మతిఁ దలఁపవమ్మ విని నే, నతిశయమోదంబుఁగనుదునన్వహమాత్మన్. 639

మ. నిను సేవించినఁ గిర్యగాదులు మహానీత్యన్వితస్వాంతముల్
గని యేకార్యమునైనఁ జేయఁగల వీర్యోద్భాగమం దన్న నీ
తని విఖ్యాతము చేయఁబూని జననీ! దేవౌఘముల్ స్వాంతముల్
తనుతం బొందఁగఁ జేసినారు కపిసంతానాదులౌ జాతులన్. 640

తే. వానిసాయంబుగొని రఘువల్లభుండు, దుష్టరాక్షసపంక్తులఁ ద్రుంచు నిన్నుఁ
గారణంబుగఁ గొని దీని కలఁ దెలియుఁ, దెలిసి పల్కిరి మౌనులు దివ్యదృష్టి.

చ. అనుచు వచించి యిట్లను మహామతి యజ్జనకుండు తల్లిరో
వినుమిట లోకవర్తనము వి స్మృతిఁ జేయ వచించినాఁడ నీ
కు నెఱుఁగఁ జెప్పనంతటి యకుంఠితపాండితి గల్గువాఁడనే
యని ప్రమదాశ్రువుల్ దొరఁగఁగ నత్తఱి నూఱకయుండె సీతయున్. 642

క. పితృపాదులు వచియించిన, హితవాక్యము లాలకించి యెలమిమిగుల నీ
గతిఁ బల్కెను బ్రియజనకాసుతఁ బొగడం దగునె యిదివసుంధర గలదే

ఉ. ఏగతి నన్నుఁ బెంచితివొ యెట్టిహితం బుపదేశ మిచ్చితో
బాగుగ నే నెఱుంగుదును బ్రాజ్ఞలలాముఁడవైన నీవు న
న్నీగతి సన్నుతింపఁ దగునే యిది యేని మహాత్మ మున్న చో
భోగులు రాగులుం దెలియఁ బూనకయుండఁగ దాఁపఁగాఁ దగున్ 644

మ. పరమేశుం డొకఁడే సమస్తవిధులై భాసిల్లు నాయీశుఁ డె
క్కరణిన్ లోనఁ దలంచు నవ్విధముగాఁ గార్యంబుసాధించు నీ
శ్వరి యన్నామము లోకకార్యములలో వర్తించు నాకాలమం
దు రహిన్ జెల్లును నాకుఁ దోఁచినగతిన్ దోడ్తోఁ బ్రవర్తిల్లుదున్. 645

ఉ. జ్ఞానమయాంగుఁడీశ్వరుఁడు సర్వముఁ జేయఁగలాఁడు కాని తా
నౌను గదా నిరంజనసమాహ్వయుఁ డేమి యొనర్ప నెంచునో
మానసమందునప్పుడె సమస్తము నేనె యొనంగఁ జేయుదన్
గాననె సజ్జనుల్ ప్రకృతిగా నను నెంతురు చిత్తశీమలన్ 646

ఉ. కొందఱు ముగ్ధులౌ నరులు కొంకొకయింతయు లేక నేనె లే
దందురు వారికిం దెలియ నొకఁడైనను మూర్ఖుఁడు భూమి నుండఁ డా
నందమె నాదురూప మని నామము లన్నియు నాకుఁ జెల్లనం
చుం దగ వారెఱుంగ రిది చోద్యము గాదె తలంచి చూచినన్ 647

చ. అనలునినుండి వేఁడిమి సుధాంశునినుండియు శైత్యమున్ దొలం
గ నొనరుపంగ శక్య మెటుగాదో నను౦ బరమేశునుండి వే
ఱొనరుప నట్లశక్యముగు నో జనకా! శ్రుతిసార మిద్దియే
యనుచు నెఱుంగఁజాల రకృతాత్ములు కొందఱు భూస్థలంబునన్ 648

చ. శ్రుతులు తదంతముల్ స్మృతులు శోభిలునప్పరమాత్మతత్త్వ మీ
విధమని తెల్పుదర్శనముబృందము భవ్యపురాణసంతతుల్
హితముగ నాచరిత్రము నదెంతగఁ జెప్పిన దానిసార మీ
గతియని సుంతయేని యెఱుఁగం డకృతాత్ముఁడు మానవుం డయో! 649

చ. ప్రకృతియె యీయజాండములఁ బన్పఁగఁ జేయు నదొక్క వేళ నా
కొక్కకయపు డంతమొందఁ గను లొందఁగఁ జేయు నివహము సర్వదం
డొకటియుఁ జేయఁబూనదు మహాయోగ్యము కాఁ బ్రమదాంబురాశిపై
చికలను దోఁగుచుండు నని చెప్పును గాఁ దగ సాంఖ్యయోగముల్ 650

సీ. ఆనందరూపుఁడై యిలను రాత్మను, నిచ్చయు ప్రకృతి నాగనె గాని
కాపరాత్మునకు నంయు భేదం బెట్లు, చెప్పు నిక్కంబు నెప్పుడేని
ప్రకృతికార్యంబన్నఁ బరమేశునిచ్చయే, యట్టిదౌ ప్రకృతి నహా విభవ
మహిత నారాధింప మది నిచ్చగించుని, పుణ్యుని ప్రకృతి సోహ మతత్త్వ
తే. మింతమాత్రమె సాక్షియంపకనే, కనకులు, ప్రత్యగాత్మ సూటిగాదు సాధురసముల
పూర్వజన్మకృతాఘంబు భూరితరము, గాక యుండునె జనకభూకాంతమౌళి.

చ. సరసిజయోని విష్ణువను శంకరుఁ డమ్ముర త్రిమూర్తులం
చురుతరకీర్తిఁ గాంతురిటు లొక్కొ లజాండమునందె గాక యుం
దురు సకలప్రపంచముల భూర్తులు కొందఱు వీరియందు నొ
క్కరుని బరాత్పరుం డనుచుఁ గాఱులు పల్కుట లేని చిత్రమో! 652

తే. వీరలే కాక యిట్టింద్రు వేలకోలఁగ, నాదుసంకల్పముననె జన్మమును గాంచి
వెలయుచుందురు కార్యంబు గలుగుదనుక, వలదనితలంపమృతినొందువారుసుమ్ము.

చ. జలములయందు బుగ్గలటు జన్మము వృద్ధి లయంబు గాంచు వీ
రల మఱి యందునొక్కనిఁ బరాత్పరుఁ గాఁదలఁపోయువారి నే
పలుకుల మెచ్చఁగాఁ దగునొ పార్థివవర్య! యెఱుంగరాదు నీ
చులు గతశంకులై యొకనిఁ జుల్కన సేయుచు దూఱుచుందురొగిన్. 654

చ. తలఁచినయంత నే హరియు ధాతయు శంకరుఁ డోయటంచు వే
పలుకుచు నాదునానతి శుభంగురరీతిని మౌళిఁ దాల్తు రా
జలరుహనాభముఖ్యులనె శాశ్వతు లంచుఁ దలంచి కొంద ఱి
మ్ముల వరముక్తిదాత లని పోరుదు రోలగమందు నజ్ఞులై. 655

చ. ఉపనిషదోఘకీర్తితమహోన్నతశక్తియుతుం డనంగ నొ
ప్పు పరమతత్త్వ మొక్కఁడె ప్రభుండన నాతఁడె వేఱొకండు కాఁ
డపరిమితప్రభావుఁ డగునా మహానీయుని యిచ్ఛ యేన నా
కృపఁ గొనియే హరిప్రముఖులెల్లఁ జరింతురు లోకనాథులై. 656

శా. ఏరూపంబున నెట్టినామమున నేయేరీతి భేదాళిచే
నారాధించిన నన్నె గొల్చినటు లేయా సంశయం బేల భూ
పా! రూపంబు గలట్టిదేదియు మదీయం బంచు భావింపు మా
ధారం బెన్నఁగ నేనె కాన ననుఁ జెందం జాలు సర్వార్చలున్. 657

ఉ. తాపముచేసినన్ గలుగు రూపిణి నోనర్చి నన్ భజింప హృ
త్తాపము లాఱునే మఱి నితాంతము శ్రద్ధదలిర్ప నాఱుగాఁ
జూపసహస్థితంబులయి । తత్త్వసమాసయోగంబు లేయఁగా
నోపినయట్టి చక్రముల । సుత్తమమై ఱికపట్టితం దగన్ 658

క. పావనతేజస్సే నా, దౌ వపువౌ నంచు నెంచి । యుల్లన యోగ
ప్రాపీణ్యము తగ నియతిం, బావనమగు ధ్యానమున భజయింపుఁడగున్ 659

క. ధ్యానమె పూజాపద్ధతి, మానస్మై తదంగమాను । మంటఁ గేలా
దానిని మించినమార్గము, గానంగా రాదు నాదుకరుణఁ బడయఁగన్ 660

తే. బాహ్యతీక్ష్ణప్రతతికంబై । బహుమమాయ,మానసంబను తీర్థమునుమ్మాడి బాహ్య
పూజకంటెను త్తమమయి । పొల్చుఁగావె, యంతరుబ్బున యెఱుఁగంగనగును

ఉ. మానసికార్చనాఖ్య యను । మానసము లేక నను బ్రమోదమునుం [దీని
గానఁగఁ జేయు భూమిపతి । కాంత మఱొక్క విధంబు లేద సూ
మానవు లల్పకర్మరతి । మానుమరీసుగమంపుఁ ద్రోవ న
జ్ఞానమె దానికారణము గ్రక్కున దీని దలపోసి చూడినన్ 662

చ. అని వచియించి రాముని । యట్టులె యశ్రుజలప్రవాహముల్
గనుఁగవనుండి సంతతముగాఁ బ్రవహింపఁగఁ దన్నుఁ గాంచు నా
జనకుని నూఱడించె నటు సాగె మహార్థము మానివృత్తి చే
తనె పిదపన్ దనూజఁగొని । తాఁ జనియెన్ రఘురాము చెంతకున్ 663

తే. చేరఁదగినట్టివారెల్లఁ । జేరి రచట, సంతసమున నవ సిద్ధిలో చెంతనుండి
రత్తలట్టులె వరచతుష్కాంతికమున,నశరథుండుండె నెలమి నాతయుణమందు.

మ. తనయత్నంబు ఫలించెనంచు మది మోదం బట్టి వృద్ధింగనం
దను ధన్యుం దలపోయుచుం బనియెకం । దాఁ జేయు భూజాతయే
యని స్వాంతంబున నెంచి గాధిసుతుఁడు వ్యాజానుకంపాకళా
ఫుని మాయేశుని రామచంద్రుఁ గనుచున్ । బొల్పారు భక్త్యున్నతిన్ 665

చ. నిరుపమమంగళంబు లిడ । నిర్భరకష్టపరంపరల్ మహా
కరుణ మెయిం దొలంగునటుగా నొనరింప మునీంద్రకోటి క
బ్బురమగు ముక్తినీయఁ దగి । పూజ్యతమంబయి యొప్పు భూసుతా
వరుని శరీరముం గనుల । బాగుగఁ గాంచుచు లోఁ దలంచుచున్. 666

ఉ. అంతకు సంతసుం గనఁగ । నద్భుతమౌ గతి వృద్ధినొంది యాం
వంతయుఁ జర్మచక్షువుల । కారయ రానిదె యై చెలంగి దై
త్యాంతకమై వితర్కమునకందక యొప్పెడు భూరితేజముక్
వింతగఁ గాంచి మైమఱచి । వేస్మృతినొంది భయంబు పర్వఁగన్. 667

చ. ఫలితమె నే నొసంగెదను [illegible]
ఫల నిమిత్తంగ [illegible]
బోలిచి [illegible]
స్తులరుచి [illegible] 668

[illegible]

మ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 669

ఉ. సీవగు [illegible] లమూర్తుని గాంచ [illegible]
నావగు [illegible] సంసార [illegible]
శ్రీవయితుం [illegible] సిరా నీ
వాదిమపూరు [illegible] 670

మ. మునిసంఘము [illegible] సలిలంబులన్ స్వేచ్ఛా [illegible]
మున నిన్నుం [illegible] గాంచుచున్
మన [illegible] నేనుంబోల్పఁ గ్రీడింపఁగా
ననిలాఘూతపిపాసదీప [illegible] సిక్షించులతన్ 671

ఉ. కొందఱు జ్ఞానరూపునిగఁ ౯ గొల్చుచు నిన్ను మహామునీంద్రసం
బంధితశాంత [illegible] ఫలవార్థి చరింతురు శైవసాక్షితం
గొందఱు ధ్యానయోగమున [illegible] భజించుచు ముక్తిఁగాంతు ర
ట్లుంద అనేక్నిరూపముల ౯ నిన్నుఁ దలంచిన నొందు వట్టులే 672

శా. ఏరూపంబును నీకొసంగి మది నెంతే భక్తి ధ్యానించిరా
కారుణ్యంబున నట్టిరూపమున నే ౯ కానంబడంగోరు దీ
వో రామా! లలితాంతరంగనిగ నీ ౯ నొప్పారుసద్భక్తిచే
నారాధింతురు శాక్తులట్టవిధి నీ ౯ వారిఁ బ్రేమింతువూ 673

తే. గాణపత్యులు నిన్ మహాగణపతిగ నెఁ, గొల్తు రట్టులే కాపాలికులును భైర
వునిగఁ బూజింత్రు వైష్ణవులును గరంబు,భక్తి శ్రీవిష్ణువుగ నెంత్రుపరమపురుష.

క. శైవులు పరశివునిగ, భావించి యజింత్రు మఱియు ౯ భాస్కరునిగ నిన్
దేవా! సౌరులు తలఁతురు, పావనమతిఁ దలఁచువారిఁ ౯ బరికింతు వజా! 675

సీ. షణ్మతములె వేదసమ్మతములుగాని, యొక్కొక్కదోషమం ౯ దొప్పుచుండు
లింగధారణము చొక్కంగన శైవంబు, నం దగుదోష మనంగఁదగును
జక్రాంకమద్ది వైష్ణవమునఁ గల్గిన, యట్టిదోషము శాక్త ౯ మందు మద్య
మాంసముల్ దోషముల్ ౯ మఱియుఁ గాపాలిక, మందుజటాస్థు లనవద్యములవి

తే. చాల్పుటకొను దోషమగు సూర్య్యునైవతము గు, మతమునన్ గర్తతర్పణ। మితరమైన
గాణపత్యమునందు నిక్కముగ దోష, మొక్కయుచ్ఛిష్టమే యగు। నో మహాత్మ

క. ఏమతపక్షమునందో, రామా! యీదోషతత మరల్చునఁ దత్త్వం
బీమహి నొకవిధమునఁ గను, నామాన్యులు దానిఁగొందు। రాత్మేచ్ఛమెయిన్

క. అన్నిటఁ నీవే యుపాస్యుఁడ, వెన్నఁగ నొక్కొక్క రొక్క। హితనామమునన్
నిన్నే స్మరింతురు వారలఁ, గ్రన్నన రక్షింతు వీవు। కరుణానిధివై 678

క. ఎవరెవ రేయేరూపం, బవధానమున న్నీకు। నలవడఁగాఁ జే
సి యభియుక్తిని గొల్తురో, భవతాపము లెల్ల వారి। బాధింపవు సూ 679

మ. నినుఁ బాషండులు కొంద ఱజ్ఞతమెయిన్। నిర్లిప్తుగా నెన్న కొ
క్కనివాసంబున నొక్కరూపమున నిక్కం బున్నవాఁ డంచుఁ ద
క్కన దేవేశ్వరులెల్లఁ దత్పదములం। గీర్తించుచున్ గొల్చుచుం
డినచందంబునఁ బల్కుచుండు రకటా! । నీరేజపత్రేక్షణా! 680

ఉ. నీదగురూప మిద్దియని। నిర్ణయ మొప్పఁగఁ జేయలేక యే
యాదలలట్టె వంచి శ్రుతులెల్లన మౌనము దాల్చియుండెడున్
శ్రీదయితా! యిఁకెవ్వరిదే। చెల్వగురూపము నాము మంచు స
మ్మోదమునీతఁ జెప్పఁగల। పూరుషపుంగవు లుందు రెందు నేన్. 681

చ. సకలము నీవయై వెలసి। సర్వము నేనని తెల్పఁజాలు స
త్ప్రకటమహత్త్వమొప్ప నొక। భంగి వెలుంగుచు నిన్ను నీవె యు
ష్టు కనుఁగొనంగఁ జాలి జగ। ముల్ ప్రకృతిస్థిరశక్తిఁ బొల్చుటల్
వికలత నొందుటల్ గను చు। వెనుక నొంగుచుసుండు వచ్యుతా 682

చ. సరసిజపత్ర మంబువుల। సంగతిఁ గాంచియుఁ గాంచకుండు న
క్కరణిగ లోకసంగతిని। గాంచియుఁ గాంచనియట్లు లుండు ని
ర్జరమునిపూజితాంఘ్రిజల। జాతయుగా భవదీయతత్త్వ మె
వ్వరికి నెఱుంగరా దనుట। వాస్తవమే యిటులేఁ దలంచినన్. 683

మ. అవివేకుల్ నిను నొక్కరూపముననే। హర్మ్యాందవాఁడంచు నొ
క్కవిశేషోజ్జ్వలదివ్యహర్మ్యమున నిక్కం బుండువాఁడం చొగిన్
వివరింపంగఁ దలంతు రట్టికుమతుల్। విష్ణూ! సమస్తంబునం
దు వసింపందగు నీమహత్త్వమును దోఁడ్తో నెన్నఁగా నర్హులే 684

చ. వినయముచేత నొప్పెసఁగు। విద్యను బొల్చెడు విప్రునందునన్
ఘనమగు నేనునందు నుపకారమె చేసెడు గోవునం దొగిన్
శునకమునందు నీచుఁడని। చూడఁగ నొప్పు శ్వపాకునందు స
జ్జనులు సమానదర్శనులు। సర్వగతున్ భగవంతుఁ గాంచుటన్. 685

తే. పాత్రభేదంబుచేత దీపంబు భిన్న, మగుచుఁ గానఁబడ్డట్లు శ్రీరామ తేజ [శ్రీ
మాత్మరూపంబుగాఁ బరఁగినను, నానాభిన్నమగుఁ బ్రాణికోటులయందు

క. స్త్రీపున్నపుంసకంబులఁ, జాలఁ దిర్యగ్గణంబులను నాస్థావరములై
దాపసులు భిన్నరీతుల, నీవ యనాదినిరూపి నో రఘుపతీ! 687

క. ఏరూపంబున నిను, నవిధిగ ధ్యానించు మునులు నారాధకులున్
వివిధఫలంబుల నొసఁగుచు, నారూపము గైకొనెదవు నాథా! 688

క. వేదాంతవేద్యరూపుని, గాఁ దలఁచి నిన్నుఁ గాని యెఱుఁగ
నేడులఁచి సహస్రల విధి, గఁ బ్రస్తుతి చెల్లదు నను గాంచినవాంఛగన్ 689

క. నీవే యుత్పాదకుఁడవు, నీవే సంరక్షకుఁడవు నీవే భర్తల్
పావనములు కైకొందువు, శ్రీనాథ! నీవు త్రిమూర్తి స్వరూపమున నుంటివి 690

సీ. అక్షరుండని మఱి యవ్యక్తుండని గుణాతీతుఁడనియు నిరీహుఁడనియు
నచ్యుతుండనియు నిరంజనుఁడనియును, జ్ఞానమయుండని సర్వసాక్షి
యనియు ప్రత్యగ్రూపుఁడని తేజోరూపుఁడనియు ఖండుండనియు నమహాను
డనియు ననంతుండనియు నఖిలగతుండని, సర్వము దాననై నిర్వికారుఁ
ఆ. డై యొసంగునియు నమలాత్మ! యోగిదేవ, బహువిధముల నిన్ను బ్రస్తుతించు
నుపనిషత్తు లెట్టు లూహింపఁ దరమగు, నిట్టివాఁడవనుచు నెఱిఁగినట్లు. 691

చ. శ్రుతులు లోకరీతిఁ జెల్వగు యరూపునిగాఁగ సరూపుఁగాఁగ వే
గతుల నెసంగఁబల్కు ననఁగాఁ బరమేశ్వర! శ్రుత్యంతవేద్యమా
గతిఁ దగువాఁడవంచు నెఱుఁగఁ దగఁగాదె మనుష్యమాత్రుఁ డే
వితమున నీదుతత్త్వము సువిస్తృతముం దగ నిర్ణయించెడున్? 692

చ. కనుక మహాత్మ! రామ! నినుఁ గాంచితిఁ గన్నులఁ దృప్తిదీఱ నీ
యనుపమరూపమే మదికి హాయిని గూర్చుచునున్న దింక నేఁ
జని హిమశైలశృంగమున సాధుమునీంద్రగోష్ఠి నుండి పా
వనతమదివ్యరూపమును భక్తిని గాంచుచు నుందు నెప్పుడున్ 693

చ. ప్రకృతినిగూఢనాఁడ వికసింపుచుముఖ్యులఁ బూర్వవృత్తులన్
సకలమునీంద్రు లౌననఁగఁ జంపుము దాన నధర్మవర్తనం
బికఁ దగదంచు నీజగతి నెల్లను నేర్చుకొనంగలారు నీ
దుకృతి నిరంతరంబు సుకృతుల్ పరియింపఁగఁ బర్వ నెల్లచోన్ 694

చ. హరుఁడన నీవె చక్రియన నంబుజసూతియటన్న నీవె ని
ర్జరనరముఖ్యజీవతతిఁ జక్కఁగ వెల్గుదు వంతరాత్మవై
నిరుపమమూర్తి! నీదయిన నిర్మలనామము నే స్మరించుచున్
గురుభవవార్ధిఁ దాఁటఁగను గోరెద నాకు ననుజ్ఞ యిమ్మికన్. 695

చ జనకజయంచుఁ జెప్పనిన । శక్తి జగత్త్రితిమాత ఛాయభం
గిని నినుఁగూడి యుండెదు నశేషజగత్తుల చరాచరంబులన్
జననము నొందఁజేయు మఱి । సమ్మదమందఁగ వృద్ధిచేయుఁ ద్రుం
చు నియతిఁ గర్మసంగతిని । జోద్యముగాఁ గనుచుందు వీవొగిన్ 696

క నీవన నిర్లిప్తుఁడ వో, శ్రీవల్లభ! యిచ్ఛగింతు । చిత్తమ్మునయం
చారుసఁ బనులఁ దీర్చును, బో వారక నీదు మాయ । పూన్కి మెఱయఁగన్

క హరిహరశతధృతిముఖనిర్జరవర్యుల మునుల భూతజాలము నెల్లం
బరికింపం గల్పించును, సరసిజజాండముల నొక్కకొసరణిన్ రామా!

క ఏమియొనర్చినఁ బ్రకృతిగొ, స్వామీ! నీవనఁగ సర్వసాక్షివి గావన్
భూమానందాంబుధివీ, వీమాయలాడొనికిల వసింతువు స్వేచ్ఛన్ 699

చ కనుక నమేయసత్వగుణుఁ । గాంచియు దాత్రిని నాహాశి భక్తి నె
మ్మనమున నిల్పి కొల్చిన సమస్తమనోరథముల్ ఫలించు నా
జననిఁ దలంప కెట్లు నిను । జాల్ములు గాంతురు? శుద్ధబుద్ధులౌ
మనుజులె మాయ గెల్తు మని । మాటలఁ జెల్పుదు రెంతయేలఁగన్ 700

తే మంత్రమూలమునంగా దెవస్థానపతీంద్ర, దర్శనము సేయఁదగు వట్టిధర్మము విడ
నాడ ఫలసిద్ధి లేనిచందమున దైవిఁ, గొలువకుండిన నినుఁగనుఁగొనుట యెట్లు?

చ తెలివియొ లేక మానవులు । తేటగఁ దత్త్వ మెఱింగినట్లుగాఁ
బలుకుచు మాయ గెల్చితిమి । భక్తి మెయిం బరమేశు శ్రీసతిన్
గొలిచి యటందు నట్టులనఁ । గూడునొకో యనిదైన నించుకేఁ
దెలియరు పూర్వదుష్కృతము । దృష్టులఁ జేయఁగ మిట్టిపాటునన్ 702

తే. ప్రకృతిపురుషులనాదులై కొనఁగుదురను,భగవదుక్తినిదలఁపగప్రకృతియనఁగఁ
గామినీవ్యక్తియని పలుకంగఁగలుగు, టరయనజ్ఞానమునఁగాదెయక్కటకటా!

ఆ పురుషునుండి ప్రకృతిఁ । బూన్కి వేఱొనరింప, బ్రహ్మకైనఁగర మెఱఁగఁపురుషు
నిచ్ఛగాదె ప్రకృతి । యెట్లు వేఱగు దాని, గెలిచితి మనుటెల్లఁ । దెలివి లేమి

క హిమకరచంద్రికలకు సుష్టమునకు నగ్నికిని గల్గుసంబంధమె దై
వమునకుఁ బ్రకృతికిఁ గలదని, విమలజ్ఞానులు తలంత్రు । విశ్వాఘపతీ! 705

ఆ. వేఱువఱుప నెట్టివిధమున నగువాని, నట్లు చేయఁ బూను । నల్పమతుల
కెన్ని జన్మములకు । నిద్ధభవత్పాద, కమలదర్శనంబు । గలుగ దరయ 706

ఉ భేదము భ్రాంతిమూలకము । వింతలు దోఁచును దాన నెన్నియో
కాదన కట్టిభేదమునె । కైకొని సర్వ మెఱింగినట్లుగా
వాదమునందు నిల్చుటయె । వారికిఁ గల్గిన మౌఢ్యమౌనుగా
శ్రీదయితా! యికన్ సెలవు । చేకొని పోయెద నిన్నె గొల్వఁగన్. 707

క. ఏకాంతస్థలమున నీ, యాంత్రతి [illegible] సమలతమస్వాం
తాకారంబున వెలుఁగన్, శ్రీకాంతా! [illegible] నగుచున్ 708

క. సమయము [illegible] ప్రకాశ [illegible]
బహుళ [illegible]! 709

చ. అని నియమించి [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 710

తే. [illegible] నెల [illegible]
జములఁ [illegible] వాని, [illegible] నెలవొంది [illegible]

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] వహితంబుగ [illegible] 712

క. పయనము సాగించిరి వే, యయోధ్యకున్ భూపసూనియా జనకుండ
వ్వేగము రామచంద్రు నసుమము, నయమూర్తిని బంధు నెమ్మనంబునఁ గలఁచెన్

క. [illegible] దేహమాత్రము పూని కాత్మ [illegible] తలఁచి ని
[illegible] ధ్యానించుచుఁ, [illegible] నసిష్ఠు ననుమతంబున నెల్లో. 714

ఆ. ఉదకములకు [illegible] దగు, విధిని [illegible] బృథ్వినాథుఁ
డాదరించి పసుక [illegible] జలం గాంచి, చెప్పఁదగిన నుడులఁ జెప్పి మగలె 715

చ. జనకమహీశుఁ డిట్టుగఁ బ్రయత్న [illegible] వృద్ధమహీశుఁ డెంతో వే
డ్కను [illegible] సైన్యయాత్రఁ గమ్రుగ [illegible] బయనంబు చేసె; సం
త నెదుర [illegible] ధ్వాంతము దోఁచె రజః [illegible]
గనుఁగొన [illegible] యుండెను సూర్యబింబమున్ 716

క. ఖగము [illegible] గతిచే, గగనంబునఁ [illegible] గతి [illegible] ముం
దుఁ గలుగు నశుభఫలం బని, తగఁ దెల్పుచుండె మృగవితానం బపుడున్

చ. క్షితిపులఁ బ్రదక్షిణము చేయుచుఁ బోయెను [illegible] త్తసం
తతులను వానిఁ గాంచి [illegible] వశిష్ఠుతోడ నీ
వితమునఁ దోఁచుఁ [illegible] ఫలంబు వినంగఁ గోరుదున్
మతి వెతఁ బాయఁ దెల్పుమన [illegible] నీవిధిన్. 718

మ. వినవయ్యా! క్షితినాథ [illegible] వే సాధ్వసం బొందు న
ట్లొనరించున్ [illegible] మేలుగూర్చునను [illegible] జనింపంగఁ జే

యగును సంతోషమున్ సమయమాయనినా నాకయుర్వీసురేంద్రోక్తులన్
విని తోషంబున నిండె రాజపురి పేర్మీరెన్ మహావాద్యముల్. 719

మ. శరధిప్రాఖిల ధరనునాదరించె, వడిం దెక్ ధాత్రీతలం బెల్ల; భా
స్కరబింబంబు మహాంధకారనివ్వత్తైనట్టు కేగుండె, భూ
మిరజం బగ్లి చెలంగ నెట్టి ప్రతన ప్రేషించెన్ విసంజ్ఞాస్థితిన్
ధరణీశుండను దత్తియారులు మునుల్ దక్కంగ నెన్నీతి చేన్. 720

మ. చనుదెంచెం బరశుప్రకంపన మహాకసంతోష వారాశివీ
చినికాయంపలపాలికాంతర లసచ్చిత్తుండు దుష్టావనీ
ప నిశాంతాగ్నిపరిష్కరత్ప్రభవభద్రగ్నస్తరోపుండు మా
నినుత ప్రాంచిత యోగనైభవుండు జ్ఞానిశ్రేష్ఠుండు దర్పోట్టటికిన్ 721

మ. జమదగ్ని ప్రముసందనుండను మది సుకాశ్నిహాంబు పొంగంగం దూ
ణనములన్ శైష్ఠవచాపమున్ నెలయు వింతలన్ గాంచుచిత్తంబు క్రో
ధము గ్రక్కం గలపోగమున్నెలులు గకప్పట్టంగం దాం జేయుగుడ
శ్రమమున్ లెక్కిడకే పరాత్పరుని గాంచంబూని భర్తృస్థితిన్ 722

మ. తనకార్యంబు ఫలించె నింక ధనస్పైకం చేయంగా నవ్వమా
పని యేమేనియు లేదటంచు నెగలోకి బల్మాలు చింతించి యా
వనజాయుండు జనించె నం చెపేంగి దశరాన్వ ప్రతాపాఢ్యులౌ
దనుజశ్రేష్ఠులం ద్రుంచఁబూనుటగను స్వాంతంబంచు లెక్కించుచున్ 723

క. తనయందుం బూర్వకాలం,బునయునదిన విష్ణుతేజమున్ మిగలన్ రా
మునియందుం జేర్పం దగుటన్, మనమున నూహించి యచ్చె మానులుకనంగన్

క. అరుదెంచిన యారాముని, బరశుధరుం గాంచి నానిశబర్యలు పూజా
పరికరములం గొని నుహరేఁ,గిరి పూజ గ్రహించె నంత క్షితిపతి భీతిన్ 725

చ. మునివరుఁ బెల్లఁ జుట్టు దగ మోమున దీనత గ్రమ్మ నెమ్మనం
బున భయమెట్టి గ్రమ్మఁ గడుంగవాన్న భార్గవరాముఁ జేరఁగాఁ
జని పదపద్మముల్ మకుటసంగతమత్న నయంబు సోఁక మే
దినిఁబడి మ్రొక్కె నీవుయిక దిక్కను భావము తోఁచునట్లుగన్ 726

చ. నతు లొనరించి కేల్మోగిచి నన్నుఁ గృపం గనవయ్య భార్గవా!
క్షితిపతులం గ్రమంబున విజృంభితశక్తి వధించి తెన్నిసా
ర్లో తుదకు శాంతమూని సకలోర్విని గశ్యపమౌని కిచ్చి స
మ్మతిని మహేంద్రశైలమున మానులఁగూడి తపం బొనర్చుచున్. 727

క. ఉన్నాఁడవుగద! యిట్టిక, నన్నుం గనవచ్చితేల నాపుత్త్రకులం
గన్నుల నిప్పులు రాలఁగ, నెన్నఁదగని రీతిఁగాంచుకేలొకొ చెపుమా 728

ఉ. శాంతమె భూసురేంద్రుల [illegible] యా
వంతయు శాంతము [illegible]
వంతలపాలు సేయక [illegible]
న్నెంతయు వేడుకొం [illegible] 729

క. మునివర్గము [illegible] నెలవు
గుడిచిన్చు [illegible] జానకీసుతా! 730

క. నేఁడో రేపో మృత్యువు [illegible]
పాటింట యుక్తము [illegible] 731

మ. [illegible]
శ్చరణం [illegible]
కరరీతం దగునట్టియా [illegible]
బయిగుల్ వారు [illegible] 732

క. ఏదియెటులున్న నుండుం, [illegible]
నీదగు ధర్మము నా విని, [illegible] 733

చ. వడివడిఁ బోయి [illegible]
వెడవెడ వింటి నీదగు [illegible] చాలఁగ మెచ్చనోపఁగాఁ
బుడమి [illegible]
చుడుగక [illegible] 734

చ. [illegible]
[illegible]
ధరఁబడఁ జేసవాఁడ [illegible]
త్తరుణమునం దె నిన్నుఁ గని [illegible] 735

మ. హరకోదండము నెక్కుపెట్టఁగ [illegible]
కృ [illegible]
ర్వరఁ గార్యార్థము [illegible]
ష్పరమేశుం గని ధన్యజన్ముఁడను గా [illegible] 736

ఉ. నీదగుతత్త్వము దెలియ [illegible] యో
శ్రీదయితా! యెఱుఁగఁగను జేయఁదలంచితి నేఁ గృతజ్ఞుఁడం
గాఁదగుఁగాదె యింక నధికంబుగఁ బల్కఁగ రాదు శౌర్యమే
యూఁది వచించువాఁడ జనులెప్పుగ నిన్ను నెఱుంగరామిచేన్. 737

క. క్షమియింపుము నాయపరా, ధము నిన్నే స్వాంతమందు ధ్యానింతును గా
యమలాత్మ! వచ్చుచున్నారు మునుల్ సేవకులు భూవరుండును భీతిన్. 738

ఉ. కావ్యుఁ బ్రాకృతాస్థల సంస్తుతలం ప్రతిమాన దేవతా
భావితరా ప్రకటప్రాంశువులు వెంగళంగఁ బాయు నా
యాలిలిత ప్రయత్నము నర్చిత్తులా సైన్యము దాని చేత నా
భావము నీర్ధఁగాంచెనని గల్లుత్రమకోప మూనుచున్ 739

మ. తటకర్ణ ధర్మప్రసురా! ప్రాకారము నలదు
బ్బులతోఁ గాంచియుఁ దీఱయున్న హింస చారంబునన్ మహాప్రాయమం
బలవంతం బ్రయతుట గొప్పగాదు, రఘుపుత్రాస్త్రంబుం జెంపిని
స్తులనత్రాకా విలసిల్లు నీ సౌరిధనుస్సున్ జూచుచున్ పూనికన్ 740

చ. తనయుఁ నాంచసత్ఫలము దంచనె కల్గదుఁ గాన స్వీయమా
ధనుస్సును దానిఁ గైకొనుచుఁ దన్నుని దేహగతాత్మ తేజముం
గొనిరొను నమస్కృతులెల్ల రుచిరా భగవత్కృప చేరె ంయమునే
యని కొనియాడి; రంత భృగునందనుఁ సత్యము కేలు మోడ్పుతోన్ 741

ఆ. సాధ్యసరూపమస్తు అధిపతి కాంక్ష, నిచ్చినట్లు నేఁటి కర్వరా! మ
దంగనిపీతతేజ సర్వంబు కోన్నాఁడు, జని ఫలంబె సిద్ధి సాంసాతి! 742

చ. త్రిదశవరేణ్య లంకఁ బరిరక్షితిని గాంతురు స్వాభిలాషముల్
కోదుపరమె లేక పండినని కోమలసిరదనీలగాత్ర! యం
కఁ దరలి దండకాటవినిఁ గాపురమున్న నిశాటకోటినిం
బోదలి గద్దించి సీత నపహరించం గొని రావణుఁ బూన్కిఁ జంపుచున్ 743

మ. తనుకున్ బ్రహ్మవరంబు లిచ్చునని మాహాత్మ్యక సుంతయు భీతిగాం
చని జాల్మున్ గరినాత్ము దిక్కునని స్త్రీసన్మానము నా రావణున్
గని భీతిల్లుదు రెల్లదేవులు తత్కార్యంబు వారెన్న రా
వనజాక్షా! జగమందుఁ గర్మమనఁగా వర్తిల్లు నీయాజ్ఞయే. 744

ఉ. ఒక్కనినింక సేంచటకో యుగ్రతరాస్త్రలఁ గూర్చెదం బని
కొక్కని మూలభూతునిగ నొప్పుగఁ జేయుదు వానిఁ గాల్చు; ని
ట్లొక్కని జంపఁ బెక్కురను సూహ చెలంగఁగఁ జేయుచుందు వా
రొక్కని ద్రుంపలేనిగతు లోపికఁ జేయు ననంతశక్తిగన్ 745

ఉ. తాం రోనరించు కర్మములె తమ్ముఁ గిఁ ద్రిప్పుచు నున్నవంచు నే
వారెఱుఁగంగఁ జాలుదురో వారె భవత్కృపకైకపాత్రులై
ఘోరభవార్ణవంబుఁ గడవంగ దయింతురు కాని కర్మముల్
సారము లేని సంచన నెడబాటులు నీకృప కెంతొ దూరులే. 746

ఉ. కర్మమె బ్రహ్మమంచు నొడికంబున నద్ది ఫలంబు లిచ్చెడున్
కర్మము కష్టమో తెలుపుసత్కృతి దుష్కృతిరూపమైన యా

[illegible] చెల్లుబడిగా తెలంపుచుఁ బలుకు కెల్లరు
ధర్మము నాచరింపుచు [illegible] ధర్మ్యుల [illegible] భృగూద్వహ! 747

చ ఫలముల నంగనల్ ఫలవిశేషము లందక [illegible]
తెలివిడి నంగిలిం జేయుచు [illegible] ఫలాపేక్షను
[illegible] ఫలకాంక్షలేని [illegible]
నుచు తలయంపుఁ జేసి [illegible] స్వల్పఫలంబు కోరవుటన్ 748

ఉ సీగనుమంతో మహో_క్తిమ! [illegible]
దారమహీంపహాంబర [illegible] నిను నెన్నఁగ నెంతవాఁడ నా
చాంచము [illegible] చెప్పుదు [illegible]
న్నాయ భవద్ఘటుల్ కనుక [illegible] జయిందినరేశ [illegible] 749

చ జనులకు నీదు తత్త్వము జక్కఁగ నిష్ఠుర తిల్లరాదుగా
కనుకనె క్రోధమూనినటులగా నయ్యింపుము సేయు దోపుదుర్
వనజదళాక్ష! నీవ్రతము వైళిని తప్పుము ధర్మసేతువుల్
దనుజుల ద్రుంచి నిల్పుమని దద్భవనంబుల నాలయించుచున్ 750

శా శ్రుత్యంతప్రతిపాదితాత్మమహిమన్ శోభిల్లు సర్వాత్మకుం
డత్యంతప్రథఁ బూనినట్లు నిజపత్త్రాంభోరుహాం బెట్టినై
నిత్యానంతపరాక్రమంబుఁ దెలుపన్ నింగిన్ సుప్రాప్త [illegible]
సత్యాత్మా! యటంచుఁ దన్నుఁ బొగడన్ జ్యాగ్ని త్రెంచుచున్. 751

మ పలికెన్ భార్గవరామ! యొక్కటిసయిరో ఘోణంబుచే నీపదం
బులఁ జక్కాడఁ దమటంగి వో సుకృతులం బొల్సార యూర్ధ్వంబునం
దెలుపాంతగు లోకజాలములను [illegible] గొంత్రింతువో
తెలుపంగా దగునంచు మేసురముఖుల్ దెల్పంగనే వాక్యములన్. 752

మ వినిపింపన్ జమదగ్నినందనుఁ డొగిన్ భీతిల్లిన ట్లెంతయుం
దను వెల్లన్ వడఁకంగ నిట్లను బరంధామా! మగిమోర్ధ్వలో
కనికాయంబు భవద్బ్రంబునకు నీక్షం బిష్టె లక్ష్యాంబగుం;
జనఁగా నోపఁ బదంబులన్ నలుకఁ, గాంతాం దీనిఁ దీర్పందగున్ 753

మ. మును నేఁ గశ్యపమౌని కిద్ధ సత్యంబుం జేయుటన్ ధాంవరో
య[illegible]తం డింక మదీయభూమి యిది యౌ నట్లౌట నీ వుండరా
దనియెన్ గాన సముద్ర వేడటి నతం డామోదసంపూర్ణుఁడై
తనలోఁ గొంత యొసంగె నాస్థలమునన్ దాత్పర్య మేపారఁగన్. 754

క. నివసించువాఁడ నీధర, పవలే నేఁ దిరుగువాఁడ వాగ్దానం బి
ట్టివిధంబున మునిచేసెను, దివిజేశ్వర! రాత్రులింపఁ దిరుగఁగరామిన్. 755

క. ధీరాత్ములఁ గొట్టిసురల, వర మిమ్మా వెగపోవక నలయు నపరభూ
ధరములు వివిధాకృతులును, పురుషోత్తమ యనిన రామమూర్తియుఁ గరుణన్

ఆ. ఘనముగాఁ బ్రహ్మపురమార్గలోకములను, లోకములను జెందె । నాకపతియు
మునులు వేగఁ జని । మునిపతి రాముఁడు, చనియె సెలవుఁగొంచి । స్వస్థలికిని

క. అంతట దశరథధరణీ, కాంతుఁడు రేల్గాంచి సుతులఁ । గలిగి ధటవరా
క్రాంతుఁడు పురిగుండయు, గొంతెను జన మొప్పఁగఁ జనియెం బురికెలమిన్

క. కోసలుల కోశపత్రిలు దమి, సెడ బాయక యుండఁ గొన్ని । యేండ్లు సుఖముగాఁ
గడపె నయోధ్యాపురమునఁ, దనమునఁ ధన్యనిగఁ దన్నుఁ । బొగడంగ జనుల్

క. శ్రీరామమూర్తియును సీతారామము గాంచి ప్రకృతి । తన్నుఁ గొలువఁగా
నారోపితమస్త్రసుఖం, బై రాజిలె సర్వసాక్షియై జను లలరన్. 760

కాండాంతము.

క. వేదాంతసముదితశ్రుతి, పాదితనిజతత్త్వవేశ । పరమేశ శశాం
కారుణ్యనయన త్రిభువన, మోదావహావతారా విభూ సురవంద్యా! 761

చ. హరిహరధాతృశక్రగిరిజాధిప ముఖ్యసమస్తదివిజసం
భరితనిజాంశ, జ్ఞానమయ । భాసురరూప మహామునీంద్రహృ
త్సరసిజదివ్యపీఠసతతప్రియవాస నిరంజనాభయం
కరదనుజేంద్రమర్దన । నికామఫలప్రద జానకీధవా! 762

మాలిని—

అనుపమగుణజాలా హారిసంద్విశాలా!
ప్రణుతవిమలరూపా భంజితారిత్యతాపా!
కనకమృగవిలోలా కమ్రహేమాంబరచేలా!
ప్రణతసుజనపాలా భద్రదానైకశీలా!

గద్య. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకటాక్షప్రాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కౌశిక
వంశ్యప్రభవ శ్రీజనమంచికంశాంబురాశికుముదినీమిత్ర సుబ్రహ్మణ్యమనీషి
పుత్ర్త్ర లండనకృష్ణాపరాభిధేయ శేషాద్రినామధేయవినిర్మితంబైన కృతుల
యందు శ్రీధర్మసార రామాయణంబునందు బాలకాండము

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

శ్రీధర్మసారరామాయణము

అయోధ్యాకాండము.

శ్రీమత్పరాంబికాకృత
ధీమత్పరిపాలనైక నిరతాంచిత
శ్రీమూర్తీ! ధర్మోద్ధర
ణామోదస్వాంతవిహారణా! పరమేశా! 1

వ. మహాప్రభూ! తరువాతికథాసారము నాలకింపుము 2

సీతారాములయోధ్యను సుఖముండుట.

చ. ప్రకృతియె సీతనాఁ బరఁగి శాశ్వతధర్మసమాశ్రయైక స
త్కృతికలితుండుగా నొనర్పఁ బరకృష్ణుఁడు సద్వయుఁ డార్యసమ్మత
ప్రకటమహావిభూతియు నభంగురశర్మయుతుండునయ్యుఁ దా
సకలవిదుండునయ్యు నొకచందమునన్ ధరఁ గుందుచుండఁగన్ 3

క. పరమేశుఁడు రఘురాముఁడు, ధరణీసుతముఖ్యసుజనతతిమోదదుఁడై
పరమేశ్వరత్వమహిమన, పరతన్ వర్తిల్లుచుండెఁ బంక్త్రేంద్రదేఁదుల్ 4

సీ. తాను ముందుగ లేచి తగినవిధుల్ దీర్చి, పతిని బ్రబోధించి యతిముదమున
నతఁడు నిద్రను వీడి యటునిటు పొరలంగ, మంచిమాటల నాథుమానసంబుఁ
గరఁగించి తత్కాలకరణీయములఁదీర్పఁ, బ్రార్థించి సేవకు లరుగుదేరఁ
దా స్నానమొనరించి ధవుఁడు కృత్యంబులఁ, దీర్చి స్నానము చేసి ధ్యానగృహము
ఆ. చెంతకరుగ ధౌతచేలంబులందిచ్చి, వస్త్రపూతమధురవారిపూర్ణ
ధర్మపాత్రమునిచి పరమాసనంబున, నతఁడు గూరుచుండఁ బాదసమున 5

ఉ. ప్రక్కన నిల్చి కమ్రకరపంకరుహోజ్జ్వలకంకణస్వనం
బక్కఱమీఱ నాథుహృదయాంబుజమున్ గరఁగించుచుండఁ దా
నొక్క మనోజ్ఞచామరము నూని యొకించుక గాలిసోఁకున
ట్లక్కటికంబునన్ విసరి ధ్యానసమాధి నతండు గూడఁగన్ 6

చ. కదలకయుండి శక్తిమయ కాలమునందు హృదంబుజాతమం
బదనమునందు నాత్మఘన చారుతమద్యుతిఁ గాంచుచుండి స
మ్మదమయ బాష్పముల్ వెడల మానితయోగము మాని తా బహి
ర్వదనుఁడుగాఁ జెలంగు నెడ భర్తను స్వేదము వాయ వీచుచున్ 7

చ. తనుఁగని పల్కరింప విహితప్రతిభాషల హాయిఁ గూర్చుచున్
ఘనవియమంబుఁ దీర్చఁదగు కాలము చెల్లెఁగదా యటంచు నీ
శు నగుచున్ స్మితంబున నెఁ చొక్కపుటుత్తర మీయ సంతసం
బున నెలవంది జానకియుఁ బొంగుచుఁ బాపుచునుండు నిచ్చలున్ 8

చ ఇగిరిపు పతివ్రతావితతి కెప్పుడొసంగ సర్వకార్యముల్ మీ
యగ యొకఁడే విభూషణము, నిరదాయ శాశ్వతసౌఖ్యదంబుఁ గీ
ర్తిదము నగున్ జగంబున నరిప్రకరాటవిదావవహ్ని యం
గొదల సతుల్ తలంపఁజను నేర్పడ నం చెఱిఁగింపఁ బూనియే 9

ఉ జానకి తానె నిత్యము యశస్కసమైతగు నిర్దయించు నే
మేనిక నింప కాంచనము తగురీతిని దెల్పునంటుఁ దా
మానసమందు నెంచి యొకమారప్పను బూనక చేయుచుండఁగాఁ
జానలు దాని గాంచి విని స్వాంతములం దలపోసి యాదృతిన్ 10

ఉ సీతను బోలి భర్తృపదసేవ యొనర్పఁగఁ బూని, రిట్లు సం
జాతమహానురాగమున సాధ్వులుగాఁ దగునట్లు వర్తిలం
జేతము లందు నిశ్చయము సేసికొనం బనిపూనుచున్న స్త్రీ
వ్రాతము నూహ నెన్ని మది నర్థిలు ప్రీతిని బొల్చె సీతయున్. 11

మ ఒసలన్ సత్పథమందు వర్తిలఁగఁ దాఁ దోహ్వలఁగాఁ జేయు నె
వ్వరు యత్నంబులు దాని నెల్లఁ నోలునన్ వాక్యంబులం దెల్ప శా
చరణా[1] ద్వారముచం బ్రబోధనము సంజాతానురాగం బనన్
జనంగాఁ దగు నన్న యూహ ధరణీజాతేష్టయై యొప్పటన్ 12

మ తనదౌ నెమ్మది నెంచి రాఘుప్రుఁడు మోదంబొంగుచుండెన్ మహా
ముని లజ్జించువరౌన్ వహాత్ముఁడను నాభూజానిప్రత్యుంతు ధ
ర్మనికాయంబును బ్రశ్న చేయ విని, శాస్త్రప్రక్రమం బొప్పఁగా
వినిపింపం బనిపూని రాగినునిగా విశ్వేశుఁగా నెన్నియున్ 13

శా సర్వజ్ఞుండయియున్ సనాతనపదాచారంబుఁ బాలింపఁగా
నిర్వ్యాతిష్ఠలఁదీక మర్త్యుఁడగు నాసీతేజపత్రంబుఁ బెం
పుర్విం బ్రాకృతురీతిఁ బెద్దలను మోదా హర్షించు పట్టల్ గప్పుచున్
దర్విజ్ఞేయనిజప్రభావములను దోఁచడ్డుగాఁ జేయుచున్ స్వేచ్ఛమై 14

1 ద్వారము=ఉపాయము,

శా. సరితిం బసు నెవ్వతె [illegible] సింహాసన [illegible]
శ్రీరాముండిసన [illegible]
దా రాజిల్లు న్వ[illegible]యుయూ [illegible] ప్రత్యగ్రహా
పాదంబం [illegible] బ్రహ్మాండ[illegible] 15

కవిరాజవి[illegible]

[illegible] ప్రముఖిత
[illegible] కార్యములన్
[illegible] బ్రహ్మాండ[illegible] [illegible] మనం
[illegible] 16

శా. [illegible]
[illegible] బ్రహ్మాణి[illegible]
యూన ద్వేశ్వరి [illegible] సౌఖ్యలమం
దా సర్వప్రభు [illegible] యాతంబు ప్రఖ్యాతుడౌ 17

మ. లంకేశా నిచ్చగొ మాయగా వెలయ సద్ధానిగ స్వభిన్నంబుగా
జను లెవ్వా[illegible] యలమనుష్యవ్రాతముల్ సజ్జనా
వనదమండకు నాపకాత్ప్రయడం సంభావి [illegible] సజ్జంబుగాc
గమకం బద్ధమ్ము మోహితం బలబొనౌc కళ్యాణమూ దానిచేన్. 18

చ. జనకజ యూశ్వరాశ్రయము స్వాంతమునం దలపోసి మాయయా
జనవిభు నంపురించె; కలుసంస్కృత యాతని ప్రోత్సహించెc; బు
త్త్రుని గురు రాజు జేయ దగు దోడనె యన్న యభీష్టసంతుcగా
జనులనc గన్నదానులని సాధువు లందురు గాదె యుర్విపైన్. 19

ఉ. ఆదిcగు నంటకుం గలుగ దాని యదేనిక, నద్ది కర్మ మం
చాదిమునీంద్రు లందు; రది యప్రతిమానము; దానిసాటిగా
నేదియు లేదు, మాయదగునిచ్చయె యయ్యని వేదసన్నుతం
బై దగు నద్దియే ఫలద మయ్యనియే యుగుc బల్కు లేటికిన్. 20

ఉ. అద్ది ఫలంబులీయcగ సురాసురముఖ్యులవాని నొందcగా
నిద్ది యిటంచు నెంచకయు యీశ్వరుc డెప్పుడు సర్వసాక్షియై
[1]యొద్దియ యంచుc గొంచెమనిశయుం దలపోయక కాంచుచుండురీ
[2]సుద్ది యెఱుంగ కందు దలcసూనృతరూపుని బట్టి పాతినాన్ 21

క. మూషించిన నత్యంతము, భూషించిన నిర్వికారుడు బుద్ధిని సుంతే
దోషమ్మని పుణ్యంబని, భాషింపక చూచుచుండుc బ్రాజ్ఞుడు కానన్ 22

1 ఒద్దియ=సమృద్ధి. 2 సుద్ది=వృత్తాంతము.

క. అకర్మమై పురికొల్పఁగ, నాకేకయరాజపుత్త్రి । యాత్మభవుండై
శ్రీకలితుండగు భరతుఁడు, పేకపటెం గాతఁ జూచు వేడుక బొంగన్ 23
క. ఆతనితో శత్రుఘ్నుఁడు, ప్రీతిం దెలుపంగఁ బోయెఁ । బిత్రనుమతిచే;
భ్రాతృయుగం బేఁగఁగ, నాతఁడిఁక బోఁగ రాముఁ । డనుజాన్వితుఁడై. 24
క. జనకుని సేవింపుచు మూల్యనికరములను గొల్చువాండై । నించుక యేఁ ద
న్మనసులఁ గొఱంతఁ దోఁపని, యనువున సౌమిత్రి ఛాయయటు తోనుండన్. 25
క. సుతులిర్వురు దూరస్థిత, జితశోక సుమిత్రయేని । కేకయభూభృ
త్సుతయేని చింతనొందరు, ప్రతిలేని నయంబుఁబూని । రాముఁడు గొల్వన్. 26
క. తనయాత్మజుండె రాముం, డని సంక్షోభింపనాంగ । లావలి తలఁపం
జనియెం గాలము సుఖముగ, జనపతి గొలువంగ నాఁడు మంత్రిసంతతితోడన్ 27
అలసిపోసె వార్ధసంస్థితి, నెలకొనె సమ్మోహమపుడ । తివరముగఁ దొ
లఁగ జానపదుల నతఁ డపుడ, బిలిపించెన్ వారితో నభిమతము నెఱుఁగన్. 28

దశరథుఁడు పౌరులతో నాలోచించుట.

క. ప్రతినిధి రాజన్యలోకవినుత కెల్లను గాన వారితోఁ జెప్పెనొస
మ్మతిచే నొనరింపంగా, నిలరామున్ రాజ్యమునకు నెంచఁగ నొప్పున్ 29
క. అనిరయ్యె స్మృతిసమ్మతమై, పౌరలిదమ్ము దాని । బోధింపంగాఁ
గుదురదు సౌఖ్య మదెట్లన, వినితంత్రిని పూర్వ భూమివిభులకు నెల్లన్ 30
క. ఆ మాచారము దశరథుఁడే యెఱుఁగుఁగా స్వానుభూతి । నిచ్చట దానిన్
జేయఁగ సఫలమ్ముగ సభ, జేయింపించెన్ స్వీయ । సేనాతతికిన్ 31
చ. క్షితిపతియాజ్ఞఁ ద్రిలిమెయి । శీర్షములన్ ధరయించి భూమిభృ
ద్వితతియుఁ బౌరవర్యులును । వేడుకఁ గాంచెసబంధువార మా
క్షితిఁ గలపల్లెలందు నివసింపుము మానవులెల్ల వచ్చి శే
మితలఁచి పిల్వఁబంచెనొకొ । మేటినృపాలుఁ డటంచు నెంచుచున్ 32
చ. ధర ప్రసవించెనో యనఁగఁ । దత్పురి మెల్ల జనావృతంబుగా
నరుదెంచెఁ గొంచెనేఁ; క్షితిపు । నానతిచేత నయోధ్య దేవపూ
ర్వ్యమును మించఁజేయుగతి । రమ్యముగాఁ గయిసేసి రెత్తఱిన్
నిరుపమబుద్ధివైష్ణవము । నిండఁగఁ గళ్కనిలెన్ జనంబునన్. 33
చ. పురమది యద్భుతాకృతిని । బొల్పెసలారఁ జెలంగె నత్తఱిన్
గురుకవిసన్నిధానమునఁ । [1]గుంభభవద్విజరాజసౌమ్యసం
వరణత, మౌనికాండయుతి । భాసుర[2]సద్విబుధతతిప్రసక్తిఁ [3]బు
ష్కరమున బోలె [4]విమానవరకాండమనోజ్ఞత నిస్సమానమై. 34

1 కుంభభవుఁడు=అగస్త్యుఁడు. 2 సద్విబుధతతి=నక్షత్రగణము, సజ్జనబృందము 3 పుష్కరము= ఆకాశము. 4 విమానములు=రాజగృహములు.

చ నృపమణి [illegible]
చ్చుచొగల [illegible]
[illegible]
గపటవిదూరు [illegible] 35

చ. పిలిచినయంత నే [illegible]
కలిత [illegible]
స్తుల [illegible]
గల [illegible] 36

ఉ సేనిటు[illegible] నీజనులు [illegible]
స్వానమునన్ నిజ్జ[illegible]
గాన మహాశయ [illegible] చెల్లువాఁడనా
సూనుని [illegible] 37

ఉ రాముని రాజ్యమం[illegible] బలంబు నెం
తో మరియాద [illegible], మాయధిష్టయున్
నీమము[illegible] నేఁ [illegible]
రాముని సత్వసంపదయు [illegible] కీజనుల్

మ. అని నాచిత్తమునందుఁ దోఁచెనిది నాకో యిష్టాధిక సంతుష్టులై
జను లిట్లాడు [illegible] శుభము నాశాస్వాంతంబు నిశ్చింత నొ
ప్పెను గాసన్ వచియించు నంతఁ దలఁచెం బృథ్వీశుఁ డంతన్ మహా
మునిముఖ్యుల్ తగుపట్టాడ నృపుసోత్సాహంబునన్ జెంగన్

మ. కరతాళిధ్వను లభ్రమంత [illegible] రాజపట్యంపు సుం
దరగంభీరమృగేంద్రపీఠమున [illegible] యనన్
బరఁగెన్; దజ్జను లంత మానసమునం [illegible] లాలింప నుం
డిరి చిత్రప్రతిబద్ధరూపములు [illegible] 40

ఉ. ఓలగమద్ది భంగి హితోదధిచాడ్పునఁ జూడనొప్పి నా
వేళ దశాస్యవైరి యన విశ్వముచం బొడసూపె యాత్మజుం
డై లలిమించు రాఘవుని నాత్మఁ దలంచుచు వృద్ధరాడ్వరుం
డోలి వచించె నిప్పగిది నో నియతవ్రతులార! యుత్తమన్ 41

ఉ. ఎవ్వనిచేత మార్పఁబడు నీ యన పేసిక నెప్పు లేదొ యే
[1]చివ్వఁ బలాయనం బనుట చిత్తమునం దెపు డెట్టి యుంగదో
[2]మవ్వ మనంగ నిట్టి దనుమాటయె యెద్ది యెఱుంగదో కటా!
యవ్విషవృక్ష మట్టిజర యంగమునం బొడసూపి యేఁచెడున్. 42

1 చివ్వన్=యుద్ధమందును 2 మవ్వము=కోమలత్వము.

చ. దుష్టమృగాళి వెన్కఁ జూచితిని । దోర్బలమూని యరాతిభూధవో
త్కృష్టముల గొల్చి దోలితిని । గాఢభయాల నుటి యాంతఁడం
చు నసుతు లెన్కఁ బొల్చితి, సుపర్వగ్రహాస్త్రము లెల్ల నేర్చితిన్
జప నరజంగ నిపకయుఁ । బాలన చిక్కటి దానిఁ బోకిన్ 43

చ. మతివిభవంబునన్ బడసితి । మానవలోకమహోన్నతంబు ని
ల్పితి గనఁ జేసి యంగముల । నిస్పృహయుండెడి హాటకంబు నం
గళ గనసీక చేయుడి యుత్తమకోటి నిరాకృతిఁ జేసి సంచిన
న్నతులు చూచి నైపుణ్యవంతముల నెంచనిమాంద్యముఁ జేసెఁగా? 44

ఉ. ఏమని తెల్పవచ్చు మన యాత్మశుభ లంతయు నెందుఁ గాదె న
న్నేమమునుగ్రపితృణ నిరూపణయు మంబులఁ బూజపల్కెద
మోహములు ద్రిప్పునొంపు జపయుం గనఁ జేయుచుఁ బూర్వమెండఁగా
నేమని పల్కుదింక? యచిరింపుఁడు మీరలె యెంచి యాత్మలన్. 45

సీ. శత్రువీరులనుండి । సింహాసనం బుల్, పరికి యమోఘము బొంటె । నెబ్బుదనుక
సచివులవిభుతను । జాలించి యని నేగు, టన్నతఁ గాదె యడఁ చాడుదనుక
జను లింకనైన సుహితసభఁ జూతేరఁ, దగును మేలం జొరఁ । బలఁచుదనుక
సుందరీరత్నముల్ । చూచి క్రోధాయణ, దృష్టి పర్వఁగఁ జేయ । నెంచుదనుకఁ
తే. గాలమును బుచ్చు కెంతయు గౌరవమున, రాజ్యపాలనమును జేయ । రాముఁ బూన్చి
విశ్రమింపఁగ నెంచితి । విహిల విద్ధి, యిప్పుడేకనని మీ రానతీయు నేను 46

ఉ. మీరును నాపయిం దయయు మేలును ప్రీతి నిశాలపత్త్రమం
భోరుహమిత్రవంశ జాల । పాలిసు భాగ్యము నన్నుఁ గూడ నెం
పార సమాశ్రయించి సుఖహర్షము లొంగితి రింతదాఁక నే
నారవిహీనుఁడన్ గనుకఁ । జాలను నిమ్మిఁకఁ బ్రోవ నెంతయున్ 47

క. మెలఁకువ కిడగ కనుచుం, గాలము పుచ్చితిరి నన్నుఁ గలసియె; నేనున్
మీలోన నొక్కఁడనుగా, నేలితి భావించి రాజ్య । మిద్ధాని విధిన్. 48

క. సమయానుకూలముగ శాస్త్రము చూపినమార్గ మేను । దాఁటక మీశ
ర్మము గోరి పాటుపడితిన్, క్షమియింపుఁడు తప్పులున్న । సజ్జనులారా! 49

క. నలువుర నొక్కపథంబునఁ, గలుపుచు నడిపింప ననువుగాదని మీకుం
దెలిసియె యుండు నటంచుం, దలపోయుదు నింక నాదు తలఁపును వినుఁడీ 50

చ. అఱువదివేలయేండ్లు తగునట్టులు విక్రమసంపదాశ్రయం
బుఱవు చెలంగ భూరమణి । నొక్కటఁ బ్రోచితి శాస్త్రరీతిఁ బెం
పఱ రిపురాజి శిష్టజను । లానన నొప్పితిఁ జాలు నింక నం
చెఱిఁగితి నంగపాటవము । హీనతఁ గాంచఁగ సాధుసేవచేన్. 51

చ మిగుల [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 52

చ మిగమును నెన్ను [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 53

ఉ పెండ్లియైన [illegible]
ద్ధండపరాక్రమార్జిల [illegible]
జండసు [illegible]
మండలనాథుఁ జేయుమిక [illegible] 54

చ తనదగు బాహుల [illegible]
బనఁదగు కన్యకోభనము [illegible] గాంచె, [illegible]
ధనసుఖ మంతరాయములు [illegible]
జనుఁగద భూధవత్వముచేఁ జాలునె యట్టులు బొంద దానినిన్ 55

చ అని తలపోసి యక్కజపుసాయములన్ [illegible]
తని సుఖసంపదం [illegible]
కనయున యౌవరాజ్యమున గాలిపుత్రుని [illegible] బా
లనమును జయఁజాలక [illegible] 56

మ ఇదియుత్కృష్టంబని మీకుఁదోఁచిన సరే యుక్తి యొనర్పంగనౌఁ
గద యంచుం దెల్పుండు, వేఱుగను మీకాంక్షల్ ప్రవర్తించునే
నిది గాదిట్లని తెల్పుఁ, డన్నిటికి మీ యిష్టంబు నే నాచరం
పఁ దగుంగా యని యారకుం [illegible] ధరణీపాలుండు సంతుష్టుఁడై 57

చ. నరపతివాక్యజాలము మనంబుల కెంతయు హాయి ఖేదముం
బరఁగఁగఁ జేయ నెల్లరును బల్కక యొక్క క్షణముండి పెద్దలం
ద్వరపడి హెచ్చరింప జనవాహిముపంపునఁ బల్కి రిట్టులో
ధరణిపవర్య! మీదయను దాపున నుండితి మింతకాలమున్.

క. తులలేని సిరి సుఖమ్మును, దొలఁగక చెకొంటి మిట్టి తోడు విడువఁగాఁ
దలఁతుమె మీ సన్నిధి శ్రీకలితుఁడు రాఘవుఁడు ప్రోవఁగలఁడే మమ్మున్ 59

క. మీ రిరువురు పాలింపఁగ, నేరీతి సుఖంబు లబ్బు నెల్లర మిపు డా
పారిసుఖంబుల నొందం, గోరుదు మిదె రాజవర్య! కోరిక మాదా. 60

క. ఘనుఁ డగు నా మునివరు లాలన్యము సన్నిధి దుష్టుఁ గూడఁ గ బాలురమం గీర్తి
మను నింద్ర! కొలుచు రాముని గౌరవంబుగ నొసఁగ బూనుము మేలో 61

మ. అనఘా! పుత్త్రుఁడు నీకు నీసామాన్యము జేయుచే
గౌరవం బొసఁగ గుణంబు పూని మేఘమున మాయమునద్దా మానంపు నో
కృపవిధిం బల్కఁగ నాలకించి తనకాంక్షల వే ఫలింపఁగఁ జే
యఁగఁ బూనుచుఁ దానపం బు మదిలో సుహించి ధ్యానించుచున్. 62

మ. పరమోత్సవ మిపు సార్థకంబగు నవైభవంబగు జవంబొప్ప నం
తర మింగ్లైనను లేక సాగుగత స్వాంతంబందు సూహాంకగా
ని విభూతు నల గోత్ర పుత్త్రుజనులంచెన్ బాలసంద్రంబుపో
ల్కు పవన్ బర్లుఁగా! యం మదిఁ బరికిర్తించి సంతుష్టుఁడై. 63

మ. స్త్రీలు మార్గంబునఁ జింపులాడఁ బలి కింకపత్త్రంబులం జక్కఁగా
సీత యూరించి నదించినారు, ఫటులై యుష్టి యొనర్పంగ స
మృతి నేఁ గాంచితి రేపు మాంపాడిపుల్ మానుల్ సమాలోచనా
వృతనిం గాంచి మహాత్ము యిప్పడని మిత్రేల్లఁ బ్రయత్నంబునన్ 64

క. తెలియం జేయుదు రిక మీ, నెలపుల కేగంగ నప్పు నెమ్మిన్ మరల
లలితగతి నుత్సవంబున, బలుభంగుల సాయపడఁగ వాంఛలు పొంగన్. 65

క. ఎత్తుకు గాకని పలికెను, ఉత్తమ నెలవియ మిగులు హర్షంబున రా
జోత్తముఁ బోగడుచుఁ జనిరా, యుత్తమ మహామోస్పు మాతు మోయను కాంక్షన్

ఆ. జానపదులు పన్నెచందాల దళిపతు, నాలయము నుతించు చరిగి, రంత
మాసివసుల నెల్ల మంత్రుల లగ్నప్రయత్నముల నోసర్ప నగుచు నటంచు 67

క. అనత యొసంగి తను నా, భూనాథుం డంతిపురికిఁ బోవఁ దబ్బాజ్ఞన్
మానులు మాయతి మిష్టని, మానసముల నిశ్చయించి మంత్రివరులకున్ 68

శ్రీరామునకు దశరథుఁడు పట్టాభిషేకమును గుఱించి తెల్పుట.

మ. తెలుపన్ వారును భూధవాజ్ఞఁ గొని పృథ్వీభాగమున్ దెల్లనా
పలుకుల్ సెల్లడిచేసి, యంత ధరణీపాలుండు శ్రీరాముని
బిలువంబంచి కుమార! పుష్యభము సంప్రీతిప్రదం బెల్లి రాఁ
గలిగెన్ సీతను గూడి సువ్రతపుదీక్షం బూను టొప్పుం జుమీ! 69

మ. కలకాలంబు ప్రజంబులన్ సలిపి యొక్కొ లంబునం బుత్త్రకుం
డలరం జూడఁగనోతుమో యనుచు నాయుర్ధాంగులున్ నేనుజూ
ఫులు నొవ్వన్ దగ వేచియుంటిమి; తుదిన్ బుత్త్రేష్టదంబై మహా
ఫలదంబౌ క్రతుసంతతిన్ బొనరుపం బట్టీ! నినున్ దమ్ములన్ 70
కన నోచితి మిప్పటికుల, నను ఫల మీ యుత్సవంబె కుతుకంబున నీ
వును సీతయు నుపవాసంబును బూనుఁడు నియమమునకు మూలం బదియౌ.

ఉ. ఉపవాసంబు సమస్త[illegible] నోర్చునే [illegible] గీర్తించి దూ
రపథంబుం జని నిల్చియుండ [illegible]! మహాప్రభం
బుపవాసవ్రత మూని [illegible] గదుపార్చగలనా [illegible]
వ్రపరేశుం [illegible] నిష్ఠ పూను [illegible] సీతతో సువ్రతే 72

చ. అనుజులు దూరదేశముల [illegible] సీరఘుపత్తి [illegible]
బు నిచటఁ జేయ [illegible] రాజు [illegible]
ప్పని జరపంగ [illegible]
యునఁబను [illegible] యుత్ 73

శ్రీరాములు సీతతోఁ బట్టాభిషేకమును గూర్చి మాటలాడుట.

యువరాజుగా విన్న నోపని [illegible] గా మహాత్ము [illegible]
గాంతింటఁ [illegible] దాసప్పనిదొరవరుఁ
గలకారణంబులఁ గడఁగి [illegible] సీతామంచి [illegible]
బములు [illegible], జనకజయుం [illegible]
జనకునానతిఁ జెప్పిన [illegible], సుస్మితము [illegible] రామచంద్ర!
మనజనికిఁ దగుఫల [illegible], జేయఁదగంగా [illegible] గావె

క. పురికొల్పెడి గార్యంబును, జరపఁగ నీవె రేపె మనము సౌమిత్రియుతా
బుర మిర్వానిఁ విడిచియు, యరణ్యములఁ దిరుగవలయు నప్పని చెల్లన్ 75

క. కారణభూతులుగాఁ గను, వారిం బురికొల్పువారనే బహుమాన్యా! నీ
పూరక మూఁడుచుకుండుము, ధారణి నెగ్గెద్దియొట్లు తప్పక గానే 76

కృత్యవితతి సాగు నీచే సాగుమా, ద్రుఁడవుగాదె నీవుఁ దోషసీద
గాఁ జెలంగు నేస కావింతు సర్వంబు, నీకుపాస్యవంద్య నిలిచి నాథ! 77

మన రాకకొఱకుఁ గొందఱు, దనుజులు రాఁగంబుఁ ద్రోలఁగి తమ ప్రాపుదయుం
గనఁబోవ వేఁచియున్నా, రనఘా! తత్కాష్ఠగతుల నరయఁగఁ గలదే? 78

క. మునిచంద్రులు నీద ప్రసన్నతను జేసి దినంబునొంగి భూరిసుఖంబుల్
గనఁ గోరియున్న వారలు, చనవలదే వారిఁ జూడ సమయంబునకున్ 79

క. వేదంబులె నీవాక్కులు, వేదోక్తము కర్మమగును; విశ్వేశ్వరా! నీ
వాదివిభుండవు గావున, వేదంబుల నిల్పవలయు విచ్యుతములుగన్. 80

క. ఫలముల నొసఁగును గర్మంబులు సమయము తప్పకుండ భువిఁ దత్ఫలముల్
గలుగంగఁ జేయవలయును, దలఁపుము నీయాత్మ దీని తత్త్వం బెల్లన్ 81

క. తలఁపేదియు నీయాత్మం, గలుగదు; నేనన్నఁ దలఁపుగాదే నీకుఁ
జలజాక్ష! నాహితోక్తులఁ, దలఁపుము సర్వజ్ఞుఁడవుగదా నీ వన్నన్ 82

నే నాడించిన లెఱుఁగున, నే నీవాడుదు నటంచు నెంతురు కుమతుల్
నేనన నీవాడించెదు, దానఁగదా కాదనంగఁ దగునె మహాత్మా! 83

ఉ. సువయుగ్మప్రభా శోభనము, కినుకబూనే యొప్పార్చెనా । గంజాయతలో
చనా! చంద్రప్రభాకలశా, ఘనంజయుజ్వాలలకును । దగునె వియుక్తుల్ 84

చ. జనులనుఁ బ్రోడఁగా మనుపుసంగతి తోఁచెను, నర్థి యజ్ఞతత్
జనసముదాయముల్; యోగిత । శాశ్వతమా మనసన్ని ధానవ
ర్తనముసు గాంగఁగాఁగలను । రాఘవ! యుంచ ప్రసంబుఁ బూనఁగాఁ
జనఁదగు నన్ను సర్వచనసు నను నాత్మ నెఱింగి యంతటన్ 85

చ. పకపకనవ్వి యిట్లనియె । భామిని! నీదతుల్యత్వ మెంతో మె
చ్చు కలుగఁజేయుఁజుమ్ము; రిపు । పుంజము సజ్జనరక్షణార్థమై
యుంచఁ గనుకొంగఁ జేయు మనసమేకగ నానగుణత్వసాఫల్యం
బు కదలువాఁడ; నింక నినుఁ । బూనికొను సత్వ్రతమాచరింపఁగన్ 86

చ. సరసిజలోచనుం డిటుల । జానకితోడ పలికి యంబు భావికా
గ్రరతి మహాస్యగోష్ఠిఁ జెలువారఁగఁ బుచ్చి స్వకీయ చారుమం
దిరమున కేగి మిత్రులకుఁ । దెల్పి తదుద్యమమెల్ల వారలాగం
బురకొలుపంగ సుప్రతముఁ । బూనెను సీతయుఁ దోడఁ బూనఁగన్. 87

చ. శ్రుతి శయనించి దివ్యగుణు । జేయఁగలట్టిస్వకార్యసంతతిన్
మతులఁ గలంగనున్; వివిధమంత్రవిదుత్తములాలుగాన భూ
సుత నడిరేయి లోఁ గలఁచె । సూనృతవాఙ్నిరతుండుగాన భూ
పతిని పొద్దయం బడుగఁ । బంతముపూనఁగఁ గైకఁ జేసెదన్ 88

మ. తనయుద్వాహమునాఁటి వాక్యమును స్వాంతం బందొక్కండైన నెం
చని యాకైకయరాజపుత్త్రి యదియే । సంతోషకాలంబె లె
మ్మని ప్రోత్సాహము సంభ్రమంబుకవరన్ । హర్షింపఁగాఁజేసి దా
ననె కార్యంబు సమస్తమున్ విఫలతంత్రంబై చెడం జేసెదన్. 89

ఉ. మామను దేహబాంధవము । మానెడుకాలము చేరవచ్చె; శ్రీ
రాముఁడు చెంతనుండ నశిరాదా; వియోగమె కారణంబుగా
నామృతి శాపయోగమున । నయ్యెడుఁ; గావున రేపె రాఘవుం
డీమహి నుండకుండ వెలికేగెడునట్లు లొనర్తుఁ జక్కఁగన్ 90

మ. అని యోజించుచునుండ నంతటఁ బ్రభాతారూపచిహ్నంబు లొ
య్యనఁ గన్పట్టె మహాజనుల్ నియతసంధ్యావందనాదిక్రియా
లిని దీర్పం బసిపూని రానికను మాలిం గైకమున్ దా నొన
ర్పను రక్షించినకార్య మెల్లఁ దెలుపన్ । రా జేగె నిశ్శంకుఁడై 91

మ. మును దాఁ బెండిలిఁగోరి కేకయ మహీనాథున్ వేఁడ నాపుత్త్రికిన్
జననం బందినవానికే సకలరాజ్యం బీయ వాగ్దాన మి

[illegible] సుత [illegible] । [illegible]
[illegible] వెలుఁగంగఁ జేసె [illegible] 92

చ. [illegible] । [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 93

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 94

క. అని [illegible] । [illegible]
[illegible] రాముచంద్రు [illegible]

—[illegible]—

క. [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]

చ. [illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
[illegible] । [illegible]
హితవచనంబులాడి యుద । కిట్లనియెన్ విధి ప్రోత్సహింపఁగన్. 97

ఏమడిగిన నిచ్చెదఁ దగ, నేమనఁగల్గు ప్రాణమే నిచ్చెద నీ
కేమియుఁ గొఱఁత రాఁగా, నేమో కార్యంబుఁ దెల్పు । సుందరి! యన్నన్ 98

సందడిం [illegible] । జంచలమతియగుట, సత్యవచనుఁడగుచు । [illegible] గని
వరయుగంబుమాట । బవరంపువార్తను, స్మృతికిఁ దెచ్చి కోర్కెఁ । జెప్పఁదలఁచి

ఉ. ఇప్పుడె రామునిన్ [illegible] । నేగఁగఁబంపుము [illegible]; నా
యొప్పులకుప్పయౌ భరతు । నున్నతిమీఱఁగ రాజుఁ జేయుము, [illegible]
ట్లిప్పని చేయకున్నఁ దృఢియించెదఁ బ్రాణము; లింక నేనియుం
జెప్పను చాలుఁజాలు మఱి । జెందినకృత్రిమ [illegible] 100

అని ధిక్కరించి పల్కిన, విని చేడ్పడి కాంతనేపు । విషమావస్థం
గనియుండి యున్నియో చక్కనిమాటల నూఱడించి । కరినోక్తులనున్ 101

కోపనచిత్తవృత్తి దనకుం బ్రతికూలము గాకయుండఁగా
నేపగిదిం బొనర్పఁదగు । నిష్టవిపత్తుల నంచు నెంచి రా
జాపగిదిం గడుంబలికి । యయ్యదియున్ ఫలకారిగామి శో
కాపహృతాంతరంగుఁడయి । యుత్తఱి మ్రాన్పడియుండె, నవ్వలన్. 102

చ. తెలతెలవాఱఁగాఁ జొచ్చె, రఘూద్వహుఁడు స్నానము చేసి దేవతా
ర్చనలను జేసి చేయుదగు ॥ వానిఁ దలంచుచునుండె; నంతటన్
జలరుహనేత్ర జాంబవతి ॥ స్వాంతమునన్ స్మరియించె, దానసే
కలిగె మహార్ద్రచిత్తముల ॥ గాఢతమోగుణ మప్రతర్క్యమై 103

క. కాలత్రయ వర్తనముల, చాలు నెఱింగిన మహర్షిసంఘం బట నా
లీల ఘటాయితలఁడుగా లఘుబుద్ధిని గలంగి ॥ కార్యగతులనున్ 104

క. కుసుమంత నెవ్వనిఁ జాలక, వెసఁ బంక్తిస్యందనుండు ॥ విపులాభరణా
సుసముచ్చయములఁ దానునిచ్చెఁ, బ్రసరింపంజేయునంచు ॥ భావించి మదిన్ 105

చ. తనమనుజుండు శీఘ్రగతిని ॥ తత్సముపార్జితమున వచ్చు నెప్పుడం
చును గని పెట్టియుండె, నిది ॥ యూడ మహాప్రకృతి ప్రయత్న మెం
త నిబిడశక్తిసంయుతమొ ॥ ధాతకునైనఁ దలంపరానిదే
యనునగి తేటతెల్లమగు, ॥ నంత సుమంత్రుఁడు రాజరాముకిన్ 106

మ. హితమే మోదముని స్యందనంబుఁ గొని యాకైకేయి గేహంబుఁ జొ
చ్చి తనుం గాంచి బహూకరింప నదియుం ॥ జింతింపుచున్నట్టి భృ
త్యతతిం గన్గొని కారణం బెఱిఁగియు యుం ॥ జాలోచనల్ సల్ప భూ
పతి దర్శింపఁగఁ బోయి యాస్తుఁడగుచున్ ॥ బల్యంకమం దొక్కటన్ 107

క. తలవాంచి యశ్రుజలకణములు ధారలుగా ॥ శరీరమున నంతటఁ బ
ర్వ్యాలు వాఱఁ దూలియుండఁగఁ, జలమునఁ గైకయును సుంత ॥ సన్నిధినుండన్

శ్రీరాముఁడు తండ్రిని జూడఁ గైకగృహంబున కరుగుట.

స. పరికించి యిదియేల ॥ పాటిల్లె దురవస్థ, యంచుఁ దలంప నా ॥ చంచలాక్షి
యాసుమంత్రుని జూచి యార్య! శ్రీరాముని, గనఁగోరుచున్నాఁడు ॥ కాంతుఁ డిపుడె
తోడ్కొనిరమ్ము, నీతో మాటలాడఁగాఁ, దలపోయఁ డిత్తఱిఁ ॥ దా నటంచుఁ
బల్కిన నతఁడేమి ॥ పలుకక వేగంబ, చని రాఘవునకు నా ॥ చరితమెల్లఁ
తే. దెలుపఁ గయికరాజనన్న దలచె నిగ్గొ, స్యందనమటన్న సుత్సాహసాంద్రుఁడగుచుఁ
బ్రకృతిశక్తిని బాగడుచు ॥ రథము నెక్కి, చనియెఁ దండ్రినిఁ దు రసారి ॥ గనఁగఁగోరి

ఉ. అంతిపురంబుఁ జేరి జను ॥ లంతటనంతటఁ బోవఁ గాంచి లో
నెంతయు భేద మందినటు ॥ లెల్లరకుం దెలుపంగఁగోరి యా
వంత ముఖంబు వంచి తనయంఘ్రులఁ గాంచుచుఁ బోయె లోని కే
చింత లెఱుంగనట్టి హరి ॥ శీఘ్రము కర్మనిబద్ధదేహుఁడై. 110

చ. చనిచని కోపగేహమున ॥ సాంద్రమనోవ్యథఁ గుందు తండ్రినిం
గని తదుపాంతికంబున స్వకార్యరతాత్మ గనొప్పు కైక నా
య్యనఁ బరికించి తల్లి! యిటులార్తిని దండ్రి కనంగనేల యం
చని యడుగంగ నందుకొని ॥ నట్లు వచించె వికారవక్త్రయై. 111

—శ్రీరాముఁడు ... తలిదండ్రులకుఁ దెలుపుట.—

చ సురలకుఁ దోడుగాఁ జను ... సూ... యుద్ధ... నా
దుందుముసుజాఁడఁ దిసి ... ప్రసన్నుఁడై ... సేసి నం
దరయ పవిద్ధ దేహుఁడయి ... ముదితు... సి...
బరిజనపించుఁ గాంచితిని ... మాని ... రఘు...! యిట ... 112

ఆ నిశితసాయకములఁ జీల్చి ... తె ... సో ... పత్యమాని
కాచితి నిటు ... గనఁ ... నిఖిల ... సరిసముఁడ నంచు.

క వెండియు సాధుపృత్యము, నిండా ... నే ... గాంచితి నా
ఖండము ... దానికిఁ బ్రియుండయి ... దోఁచెనె రామా! 114

క. సమయము ... నడిగెద ... సలక్షణ ...
చమురులు నుతింపఁ బల్కు ... రామా! యిప్పు ... వానిన్

క అన్వృత ప్రియుఁడను దండ్రిని, జనులను దోషము ... విపులవ్యాఖ్యన్.
గను నిన్నుఁ ... రామా!, ... విపులవ్యాఖ్యన్.

క మునివృత్తి నీవు కానన,మున నుండుట ... నీ
యనుజుని రాజ్యమునకు న ... రెండవ ... రఘు రామా!

క వీనినె నే నిష్టంటిని, భూనాథుఁడు నీకు ... సున్నాఁ
డనావరములు ఫలయుత,గా నెగడించి చేయుమయ్య! ... రఘుకులాధ్యా! 118

క పదునాలుగేండ్ల కాలము, ... యిటు సాగుటగద ... ముల ...
బిడ సాగఁజేయుము ... సీతలకు ... శ్రీరఘురామా! 119

చ జననినిఁ బాపపాత్రయుతఁ జాలఁ ... వేయువాఁడవో,
యనృతపుబాధ మాన్పి సుఖమందఁగఁ జేయుదువో, తెలంపుమా
యని మొగమోట ఎంతయు ... లేక వచించుతల్లితో
ననియె రఘూత్తముండు వదనాబ్జము సుస్మితయుక్తి నెల్లఁగన్ 120

ఉ అమ్మరో! తండ్రివాక్య మిదె ... యనుచున్న నో ... డె
సుమ్ము విచార మేల? వనిఁ జొచ్చుట నాకుఁ బ్రహ్మపదంబె; నా
తమ్ముఁడు రాజ్య మూనుట నితాంతము మోదదమే; పవిత్రవా
క్య మ్మనఁ దండ్రివాక్యమె; తిరిగఁ దలపోసిన సత్య మిద్దియె 121

క. తెప్పింపుము వల్కలముల, నిప్పింపుము ప్రీతిమీఱ నింటికి రిగి నే
నిప్పుడె వచ్చెద నని తమి, యొప్పఁగఁ జని సీతతోడ నొయ్యనఁ బలికెన్. 122

చ. అరిగెద దండకాటవి నందు మహర్షులఁగూడి హాయిగా
జరపెదఁ గాల మేను మనుసంఖ్యశరత్తులు మౌనివృత్తి సుం
దరి! మరియాదమీఱఁగను దల్లిని గోసలరాజపుత్త్రి నా
కరణిని గొల్చుచుండుము సుఖంబును నా కగునట్లు కోరుమా. 123

చ. అని యిఁక నేమి యూరడిలి నాల్గఁ గలంచెను రాముఁ గాంచి యి
ట్లను! ననుఁ బాసి నీవు చనుట న్యాయమె? సుంత లోఁ దలం
చిన నినుఁ బాసి యుండ మనసొప్పదు నీవె, యటన్న నవ్వుచున్
జనకమహీశపుత్త్రి! విను నా హృదయాభిమతం బెఱుంగఁగన్ 124

చ. అలఁతిగ యిట్లు లగ్గు; సరి కాదని వాంఛయు నాది, యిద్దియే
కలుగును యిట్టి కాలమునఁ గాని వియోగము నీకు నాకు; నీ
వలనఁగదా ప్రకాశించు సుకీర్తి మహిం గల్గుఁ జెలంగుఁ బ్రీతిగ, నే
వలఁచుట నీవు తప్పుట నిరాశ లసిద్ధమె యిద్ది కావునన్ 125

శ్రీరాముఁడు సీతతోడను లక్ష్మణునితోడను నడవి కరుగుట.

క. సాగింపుము వనవాసము, జాగేల యటన్నఁ జాలసంతసమున నా
భూగర్భ్యవాస గృహస్థమును గదలెన్ సాధుఁ గూడి భూపుత్త్రిఁ జెండన 126

క. సౌమిత్త్రియు శ్రీరాఘవు, భూమిసుతంగూడి వనికిఁ బోవం దరలెన్;
శ్రీమంతులు వెరవి యడి, భూమీశాంగుం డున్న త్స్వకీయమును జను లేడ్వన్. 127

సీ. దశరథక్షితిపుపాదములకు వందనముర్పించి కైకకు నభిమతముగ
మ్రొక్కి రాఁ బెద్దచూపు చలవని వేడ, స్వీయకార్యముఁ జక్కఁ జేయుకోర్కి
శ్రీరాముఁ డరిగెను సీతయు సౌమిత్త్రి, తనవెంట రా నయోధ్యాపురంబ
యతని వెంటం జనునట్లుండె; నత్తఱి, నెల్లర వారించి యొంటి నగరు
తే. చున్న కౌసల్యమ్మరియుంచి యొగినగరము, దాఁటి గుహుఁడను వనచరాధిపునితోఁ
గాంగ భావించి రాజ్యభోగములు గడఁచి, చిత్రకూటమహాటవిఁ జేరెనంత

చ. మునిపతి యా వసిష్ఠుఁ డిటు మూరుల మెవ్విధి నిశ్చయించె? నీ
తని కెటు దివ్యదృష్టి యగు? ఏమి సెలుఁగంచు మహాస్త్రశాస్త్ర, మం
చు నిత్యపండిగా మునియుఁ జూడఁడు వారి మొగంబులన్, ద్రపం
గని తనయజ్ఞులం దెలిసి కాలబలం బని దాని దూఱుచున్. 129

ఉ. అంతియె కాని సర్వజగదీశ్వరి యీశునిశక్తి యెవ్విధిన్
స్వాంతమునం దలంచునో యభంగురశక్తిని జేయ నెంచునో
యంత కొలంత గాంచక విధేయముమీఱఁగ నట్లె సాగు; నీ
ధ్వాంత మిదే యటంచు సోకియిడెనఁ దలంపఁడు చిత్ర మిద్దియే! 130

ఉ. అంతఱమానసంబుల మహాత్ము మెంతయుఁ బర్వఁజేయు నా
నందము గాంచు దైవియె యనంగగు మాయ ప్రపంచమెల్ల నే
చందమునం జెలంగెడినొ సారససంభవుఁడే యెఱుంగఁడ
న్నం దరమే తదన్యము జనవ్రజమా విషయం బెఱుంగఁగన్. 131

క. జనులు తముఁ దూషింపఁగ, మునులు వసిష్ఠాదు లట్టి మోహముల వంపం
గనుబూని; రంతె కాని స్వరనిపరము శపింపరైరి రాజ్ఞి మహాజ్ఞన్. 132

చ సరసిజ [illegible]
మ [illegible]
త్వరను [illegible]
నరయ [illegible] 133

క. అనవిని [illegible]
తనయు [illegible]

క. మది నెఱిఁగి [illegible]
స్వదు [illegible]

క సుతు సుగుణాన్వితు [illegible]
మ్మతిఁ గాంచి [illegible] 136

క ఆవార్త నెఱిఁగి మాతృలు, [illegible]
వావిరి [illegible] 137

తే అనుచు యోజించి [illegible]
అగినపద్ధతిఁ జెప్ప [illegible]

ఉ వారలు [illegible]
వారికులం గనుంగొనుచు [illegible] చెల్ప వారలా
ఘోరము [illegible] నిల్వరి వారు; నాతఁడుం
సారవిహీనవస్త్రుల [illegible] 139

క తొలినాఁటి రేయి వచ్చిన, [illegible]
వెలవెలఁబొఱుచు [illegible] సందేహాయుక్తోమార్గల నెఱిఁగెన్ 140

చ మునిపతి పంపెఁ గమ్మనుచు భూపతివార్త [illegible]
ల్పనకు తనకు మనస్సు [illegible]
గనుచవలత్వ [illegible] ప్రయత్నముచేరి వెంటనే
చనఁగఁ దలంచె యాన [illegible] 141

భరతుఁ డయోధ్యకు వచ్చుట.

చ పురుషుని పూర్వకర్మఫలము మనుమున్నె రయంబుగఁ జేయు ని
క్కరణిగనుండునంచు నవె గాపె నిమిత్తము లన్న వాని నీ
శ్వరుపయి భారముంచి యటుసాగును పీసి స్వయాపమంచు ని
త్తరుణమునకు ఫలించునని తద్జ్ఞులకే తెలియం దరంబగున్. 142

ఉ. ఎల్లర కొక్క రీతిగనె యేప్పుడుఁ జెల్పును గర్మరాజి యి
ట్లుల్లసిలుకు ఫలంబు లని యోర్పుఁ గనందగు నంచు; వానినే
యెల్లజనుల్ నిమిత్తము లనె యని వాడుదు రివ్వి యిప్పు రాఁ
జెల్లునటంచుఁ గట్టడిని జేయఁదరంబెటు గాఁ దలంచెదన్. 143

చ. కనుక దురూహమొప్పు లసదుం ఽ గర్మపథంబని యోగశాస్త్రమే
వినఁబడఁ జెప్పఁగాదె, పృథివిం దగుపామరు లట్టివానిఁ జ
క్కనిగతిఁ గాంచలేరు వినియుం ఽ గావక వానిమహత్త్వ మిట్టిదౌ
నని మరియుందఁ జూపి, దిని ఽ యజ్ఞులకుం ఫలమే యగుంగదా? 144

ఉ. ముందుగ గానినిత్తములమూలమునన్ దనపూర్వకర్మ మీ
యందుమునన్ ఫలం బొసఁగఁజాలు నటంచుఁ దలంచి శాస్త్రవి
ద్వృందము ఎంతయుం బ్రమదమొందఁ గనుంగను, బోమరుల్ వగం
గుందిరి యనిష్టమైనఁ దమిఁ ఽ గూడుటు దయ్యది యిష్టమై తగన్. 145

తే. శకునసంతతి వేఱె భవిష్య మిట్టులంచు,నెల్లరకుఁ జెప్పుచుండు నిట్లెల్లకడలఁ
గర్మసిద్ధాంత మెప్పుడు ఽ గ్రాలుచుండు,భరతుఁడద్దాని నెఱుఁగుచుఽ బ్రాజ్ఞుఁడగుట

సీ. ఎడనెడఁ దోఁచు నీహీనదుస్స్వప్నచ్ఛాయ, కనిమిత్తములకు నెమ్మనము కలఁగ
నిదియేల యిట్లౌంగి ఽ నీనిమిత్తంబులు, కనఁబడుచున్న వీకాలమందు
వచ్చినవార్త యూహించఁ దగనున్నది, రామాదులకుఁ గీడు ఽ రాకయుండుఁ
గాక! యంచుఁ దమేశుఁ ఽ గడుభక్తిఁ దలఁచుచుఁ,దమ్మున కానిమిత్తముల దెలుఁగుఁ
తే. దెలియఁజెప్పుచు వార్తాహరులనుగూడి,చొచ్చె నగరంబు నయ్యదిశూన్యహర్ష
ముగఁ గనంబడె నద్దాని నెఱుఁగఁదలఁచి,నంతిపురిఁ జొచ్చె నెంతయు నార్తుఁడగుచు

కైక భరతునకుఁ దన కార్యముం దెల్పుట.

చ. తనయునిరాకకెంతయు ముదం బిగురొత్తఁగ నుబ్బి కైక పా
దనళినయుగ్మమందు ముఖతామరసంబును జేర్చి మ్రొక్కు నా
తనయుని లేవనెత్తి కడుధైర్యము మీఱ వచించె; నాయనా!
వినుము త్వదర్థమై యనుభవించినకష్టము నీకుఁ దెల్పెదన్. 148

క. మాతామహునింటికి నీ, వాతఱిఁ బోవంగ సుసమయం బిదియంచున్
నీతండ్రి కుమతులం గొని, యేతఱి నెవరేని మే లిదే యనని పనిన్ 149

క. కావింపఁగ యోజించెను, బ్రావీణ్యము మీఱ మంత్రివర్గం బట్లే
కావింపఁ బూని రయ్యది, భావింపం గృత్రిమంపుఁబని యని తోఁచున్. 150

క. ఉన్నట్టులుండి రాముని, కున్నతి యువరాజపదము ఽ నొప్పింపెడు కాం
క్షన్ నగరంబును శైన్యయ, న్నరపతి యాజ్ఞ చేసె ఽ నయ్యది సాగెన్. 151

క. రేపే యభిషేకోత్సవ, మోపడఁతీ! సాగు నంచు ఽ నుర్వీపతి నా
కాపలుకుఁ జెప్పవచ్చెను, దాప మ్మది దుస్సహమయి ఽ తార్కొనె నన్నున్. 152

క. నీవింట లేని యప్పుడిది, కావింపఁగ నేల? గొప్పకార్యము దీనిన్
నీవున్న నేదొ విఘ్నం, బావహిలం గలదటన్న యది లేకున్నన్ 153

క. ఈకృత్రిమకార్యంబే, నాకెంతో యాగ్రహము మనంబునఁ దగు న
ట్లోకొడుకా! చేసెను నే, నాకార్యము మాన్పఁ బూన్కి ఽ నాత్మం గొంటిన్.

క రాముని నిప్పుడె గడలరింపఁగ మును నిండారఁ గీర్తి రసారంజిత నా
త్రైమ మహోన్నతమై యుల్లో, భూమిని సంప్రాప్తమందు పూనికతోఁ 155

క తగినట్టి పాదితనుఁ బ్రియుఁగ నెంచి యాయాయి పురజనులు ల
ట్లుగనె యనుమాయయుఁ బొందఁగ, నగరుని యంతట సీతాత్రివర్గ ఫలన్

చ కనుఁ గనె కృత్రిమంబులు నకార్యం ... సుతనొం ...
సిన సుకరా నుసువుల ... త్రయంగ పలవాక పూర్వ
ద్భిన వరయోగ్య మిప్పుడు చెప్పుము కోర్కె వరంబు బల్కె, నా
తనయుని ... జేయుమటు అప్పుడు రాముని బంపు కాననన్. 157

చ పగెయి నాల్గునర్థములు బ్రహ్మమునిప్రయత్నవృత్తి ... ముచుం
డఁ దగును, రేపె యంపు నరనాథ! వనాటవి యంగి; దాని
బదులుగ నేమిరయో ... బట్టుసుకీర్తి యుండె నేను
యుక్తదసున రాముని ... సంపలి; ... నతంబె చెప్పెదన్ 158

తెలిపితి నాదునిశ్చయము ద్రష్టగ ... మును సమ్మతించి చిం
తిలకయె వల్కలంబులను గీసతోలంగక తా ధరించి తో
లలనయు రాఁగ నాయక లక్ష్మణుఁడుం మునివృత్తిరాఁగ గా
నల నివసింపఁ బోయె నరనాథుఁడు పెన్వగ జేరె స్వర్గమున్. 159

క చేసినదుష్కృతకర్మం, బేసరణి ఫలింపకుండునే? ప్రియతనయా!
యీసర్వంసహ నేలుము, చేసినదాయత్న మెల్ల సిద్ధింపంగన్ 160

చ అనుచు నికేమొ చెప్పఁగ బ్రయత్నము చేసెడు కైకఁ గాంచి యో
జనని! మహాకవాద మను సంద్రమునకా నను ముంచి పుట్టితే
వును; బలుమాటలేల? యనుకొన్న చనకున్నవి మేనసుండఁ, రా
మునిశ్రమ మిట్లు కర్ణయుగళముం జొర నిల్చిన నేమి చెప్పెదన్ 161

చ పతిహితచర్యయే తలఁప భామకుఁ జెల్లును గాని నాథునికా
మృతి గనఁజేయు కార్య మగు నుక్కిలిపాప మటంచుఁ దెల్పు నా
స్మృతుల నెఱుంగఁజాలియును జేసితి విట్లఘు మిచ్చు కార్య; మీ
క్షితిఁ గలకాల మీమనసుఁ జెందినదుర్యశ మట్లె నిల్చుఁగా! 162

చ అని తెగనాడి మంథరయె యప్పని కెల్లను మూలమంచు న
మ్మిన యనుజన్ముఁ డాగ్రహము మించఁగఁ దర్జనభర్జనంబులన్
వనిత నలంప నేల? యఘవారవినిర్మితదేహ ముట్టరా
దనుచుఁ బ్రశాంతుఁ జేసి యట నంబను జూడఁగ నేవగించుచున్ 163

క. వగ పెనఁగులాడ వేగంబుగఁ జని సచివాళి యప్డు భూపతికిం జే
యఁగఁదగిన కార్యమును జక్కఁగఁ జెప్పిన నట్లె చేయఁగా నూల్కొనియెన్.

ఉ. శైలనిమగ్నదేహుఁడును । ధర్మసురీతి వసిష్ఠునానతిన్
జాలిఁ దపింపుచుండఁ బహునాగజాలముల గావుతఁ జేసి పెన్వగం
బూలుగను బూర్వగోత్రములఁ । దోఁపుపశక్తము నొందఁజేయఁగాఁ
జాలిన దక్ష దేహముగు సర్పసమంబుగఁ జేసి యవ్వలన్ 165

ఉ. పోలుచు వంశ్రు లీ హోతులు । బ్రహ్మమునుల్ చనుదెంచి యీధరా
భారము దూను మన్మవిధి । భద్రముఁ గూర్పు జనాళికెల్ల నీ
వారలు పూజనీయ హితశస్త్రము నీవు సమాశ్రయింపు, మీ
భూ జి మొ డ్డ రాజకత । సైన్యము గానఁగరాదు సుంతయున్ 166

ఉ. రాముఁడు కాన కేగఁ గదె? । రాజ్యమి వం క్తిధుండు పుణ్యల
శాములశస్త్రముల్ కనఁగ । నాత్రిగిరంబున కేగఁగాదె? యీ
భూమి భవత్సుజాత్రయులఁబోల్పఁజకుండఁగ నిల్పుటొప్పు నో
ధీమహితా! ప్రజాహితముఁ । దీర్పఁగఁ జెప్పుము ప్రీతి దానిపై 167

చ. వెలసినయన్నవస్తువులకావగఁ గూర్చితి మగ్రజన్ముని
స్థలగతరాజపీఠమునఁ । దోడనె నిల్పఁగఁ గోరి వానితో
నిలుపుదు మీవనిన్, బొసఁగ । నిల్చి ధరింపుము మమ్ము నెల్లరన్
లలితగుణైకభూషణ! యిలాపతిధర్మవిదుత్తమా! యనన్ 168

భరతుఁ డన్నను జూడ నరణ్యమున కరుగుట.

ఉ. కన్నులనుండి యశ్రుకణకాండము గండములందుఁ జాఱఁగా
నన్నగుఁ జెందఁగాఁదగినయట్టి పదంబున నన్ను నున్న మీ
రెన్నుట న్యాయమంచు మదినెంచుచు తోఁచుదు; నాదు ప్రార్థనం
బున్నయమాఁడఁగా వినుఁడు । పూనుఁడు దానిని నిర్వహింపఁగన్. 169

చ. వనములకేగి రాముపదవారిజముల్ శరణంబు వేఁడి యా
తని నిటఁదోడి తెచ్చెదను । ధాత్రిని గావఁగ; రాకయున్న నా
తనికడ నుండువాఁడ, నిదె నాధర్మము నాయది; తత్ప్రియాగ్ర మొ
క్కనియుపనైనఁ బుచ్చుకొని కామజనంబునఁ జేయఁగాఁ దగున్ 170

చ. భరతుని యానువాక్యము లనేకముగం బొదవంగఁ జేయ న
క్కరణిని జేయువార, మని । కానలకుం జనుత్రోవ లెల్లఁ గుం
జరములు లోనుగాఁగలుగు । జంతువు లేగఁగ నర్హమౌ గతిన్
ద్వారపడి చేయఁగాఁ బనిచి । వార్తను దనిని విన్నవింపఁగన్ 171

క. జననీత్రయ మింకనుగల, జనకుని పత్నులును దోడఁజను దేరఁగ మం
త్రినికరము వెంటరా న,ర్వనాగరథపత్తివితతి । బయలు వెడలఁగన్ 172

క. పత్తనమెల్లఁ బ్రయాణం, బత్తఱిఁ జేసినవిధంబు । నగపడిగొని నటన్;
జిత్తము శ్రీరామపదా,యత్తముగా వెలయ భరతుఁ । డంతం గదలెన్. 173

అనుజుండు శత్రుఘ్నుండు నీవు, జనుదెంచఁగ నియతి సత్రాజిష్ణుని గానం
జనితోర్మి సంతుష్టుండు నా యమ్మ యగ్రజుని బట్టభద్రుం జేయుదుననె నియతరుచిన్

—గుహుండు సైన్యము సిద్ధపఱచుట.—

చ అడవులలోపల నిత్యవధ కర్మముఁ జేయుచు నుండు వారల దండు నపుడె
పొడసూప నాలుగు గనుక కైవడి యుండు బిల్లలుండు త
త్సుతుండె యని తలఁచు గుహుఁడు తెలిసి మొఱుంగఁ దలఁచి నొండిగాఁ
గడఁగి యెలిమిగొన్న సుతు కాలము పెట్టిన నేఁడె లోఁబలన్ 175

ఉ ఆయన సంతతంబు మదిలోఁ దలంచు నుండి; సత్యమే
యీతనె యటంచు నమ్ముమనుకొన్న గుహుఁ డంబు చిక్కనం
గాని యెఱుఁగు వేగ మొనరించఁగ నటంచు నుం
డై నరుచి గుహుండు పరాయింతనమంగు వసింగు వారికెన్ 176

కైకేయితనయుఁ సైన్యము, లాకానన మెల్ల నిండి యిటు దేఁగఁ గా
నాకులితం గని నిశ్చయ, మీ కాడే లక్ష్మణ యీ యిక్కనిచలనన్ 177

వనములకు రాముఁ డేగఁగ, దనలల్లను దారుణమని తానెఱుఁగఁడో
పనిపూని యుక్కలి రాముని కీడం జేయుటకుఁ బోవఁ దలఁచెనో 178

అగ్రజుఁ డోడి నిరాగ న, నుగ్రహముం బూనినాఁ డనుచుఁ దలఁచఁగ నీ
యుగ్ర సైన్యముఖబలము న,ముగ్రముగాఁ బోవనేల యనుశంక దగున్ 179

కోదండయుత లేనియోధస, మదమాను సంవ్రత్తిమాని పోవ నటంచున్
హ్యాగముగుఁ దోడఁ జేసెను, నిదముత్తమ్ముడు నిశ్చయింపఁ దర మోటో 180

అనుపఁబలుపఁ బాలింపఁ చియాత్ర నమటు, మేలుగాదని తలపోసి కాలుదూత
లట్టి యోధులఁ బిల్చి మీరు ఖిలుసుద్ధ, సాధనమ్ములఁ గొని యుద్ధసమయమునకు.

క. కనిపెట్టియుండుఁ డంచని, వినిపించుచుఁ గర్వధారావితతిం గని నా
యనుమతి లేకుండఁగ నుగ్రనిచయ మవ్వలికిఁ బోవఁ బనుపకుఁ డింకన్ 182

చ అరిబల మెగుచెం చెదఁ బ్లవావలిఁ గాంచఁగ జాగరూకులై
నురనరిదంబుపూరముకుఁ జొప్పడుమార్గములందు నిల్చి యొ
న్వరు చనకుండ నిల్పుఁడు, ప్లవంబులఁ గన్పడకుండఁ జేయుఁడు, దా
భగతుఁడు రామచంద్రునకు వైరిగ దా తలపోయ నిత్తఱిన్ 183

మ. అని కైవర్తులఁ బిల్చి రాజులకు యోగ్యంబైన మత్స్యావలిన్
గొని సిద్ధంబుగ సుంనుశం చనిపి యుగ్రుండౌచు సేనాధిపున్
గని ధాత్రీరుహవాటి నెవ్వరికిఁ గానరానిచందంబునన్
మన యోధవ్రజ మంతవంత గడఁకన్ మార్గంబులం జూడఁగన్ 184

నిలిపియుంచుము యుద్ధంబు నేఁడు గలుగు, నట్లుతోఁ చెదు; శ్రీరాము నందు గల్గు
భక్తిఁ జూపంగఁ దఱియిది ప్రాప్తమయ్యె, నంగముల దాఁపనిది సమయంబు గాదు.

క. శూలవిశంబుడు నెత్తఱి, గోలల నుఱుమాడవలయుఁ గొంకక క్షోణీ
పాలుని రాణువ నంతయు, వ్యాళంబులఁ జెండు తార్క్ష్యభంగిం బెలుచన్. 186

ఉ. రాఘవునిం బుత్తమై సకలరాజ్యము పోయినఁ బోవుఁగాక! యీ
నామెయిఁ గాసి యయ్యెసుగుణంబు చనంజనుఁగాక! యింక నే
మేమి విపత్సమూహ మెదురైనను గ్రమ్మినఁ గ్రమ్ముఁగాక! యీ
భూమిధవాత్మజన్ము ననిఁ బోనఁగనీయఁ బరాక్రమంబునన్ 187

మ. ఇపుడే మాన్గొన్న నాజ్ఞ చేయఁదగదే యేలా యిఁకాలస్యమం
[1]చనఁ బాపంబునఁ బల్కెదేమి? భరతుం డత్యంతభక్తుం డటం
చెపుడో వింటి యథార్థ మద్దియగునే నింపారఁ బూజింపనో
గపటంబూనునయేని మాన్గొన నగుం గానన్ క్షమం బూనెదన్ 188

మ. పరికింపం జనుఁ దొల్త వర్తన మదెబ్బంగిం బ్రవర్తిల్లు నం
తరమంగా నది సన్నుతింపఁదగునే నర్హుండు పూజింపఁగా
పురుషాభీష్టదమైనచో నదియుఁ బోషింపం దగున్ వర్జింపనో;
సరిగా నొప్పెడుమార్గ మిద్దియ పరీక్షాకార్యమం దెప్పుడున్ 189

ఉ. వేసముఁ జూచి వీఁడు గుణవృద్ధుఁ డటంచుఁ దలంపరాదు; పే
రాస ధనంబునం దొలయు నల్పుల విప్పుచు మాయుచుందు; ర
భ్యాసముల్ మఱుంగుపఱుపన్ జరియింతురు వేషభాషలన్
దోసము లేమి దెల్పుచును దుర్జను లెందఱొ భూతలంబునన్ 190

ఉ. దాసులమంచుఁ గొందఱు నితాంతధనాశ మనంబు జెలంగ, స
న్న్యాసులమంచుఁ గొంద ఱొగి హాటకరాశినిఁ గూర్చ, నింక నె
న్నో సరణుల్ తగన్ గపటమొయ్యన దాఁచి చరింత్రు, వారిదౌ
మోస మెఱుంగ కజ్ఞులు సుపూజ్యులె యంచుఁ దలంతు రాత్మలన్ 191

చ. కనకము గూర్చుమార్గములు కల్గు ననేకము లర్థకాంక్షమై
కొనఁ జాబుకంబుఁ బెంచి ధరఁ గొందఱు యోగులమంచుఁ గచ్ఛడం
బును ధరియించి కామినులపూగము సేవఁ జేసి మంత్రదీ
క్షను గొన వెంబడింపఁ దమకంబును దాఁచి చరింత్రు స్వేచ్ఛగన్ 192

తే. అట్టివారల నెఱుఁగంగ నర్హమైన, దొక్క వర్తనమే; దాని నుద్యమమున
నరసి దుష్పూర్వమైనచో నపుడె పూన్కి, దాడనంబున మర్యాదఁ దగునొనర్ప

క. నడవడియె మంచిదైనన్, దడయక యవ్వారిపాదతామరసము లే
యిడుకొనఁదగినవి తలపైఁ, జెడుగుణముల నవ్వి పోవఁ జేయుం జుమ్మీ! 194

క. కావున భరతునివర్తన, మేవిధముగ నుండునొక్కొ యెఱిఁగినపిదపం
గావింతమర్హకృత్యము, నీవును బనివినుమ బలము నిల్పఁ గడంకన్. 195

1. అపలాపము = ప్రీతి.

భరతుని గుహుఁడు దర్శించుట.

చ అని వచియించి సైన్యముల ♦ యుప్పరికిన్ నియమించి మంత్రులం
గొని భరతుం గనుంగొన నెసంగి ♦ వెలంగఁగఁ బ్రేమ చేతిగ
స్తునిచయ మెల్లఁ గానుకనిడి ♦ దోసిలియొగ్గి మహాత్మ! నీగృహం
బనియె తలంపు నాగృహము, ♦ నాగృతమెన్నని ప్రీతి వేఁడినన్ 196

చ మునుపె సుమంత్రుమూలమున ♦ భూరిగుణాంబుధుఁడౌ గుహుండితం
డనఘ నమంగమిత్రుఁడని ♦ పూర్ణముగా వినియున్నవాఁడ కా
వున మఱియాదలం దనిసి ♦ [1] భోగములకున్ ధనము లానుగాఁగ నీ
మనసున నెన్నువాఁడ గుణమండన! నీదగుపుణ్య మెన్న నే 197

చ. పరమపవిత్రుఁడై సుజనభద్రదుఁడై తగు రామచంద్రుప
త్సరసిజయుగ్మముం గొలువఁ ♦ జాలితి, నీవిటు భాగ్యపుణ్యసం
భరితమనస్కుఁడవుదువె? తీర్థంబులు దానము లెన్నియేని యె
క్కరణిఁ దలంచినన్ గనవు గా త్వదుపార్జిత పుణ్యసామ్యమున్. 198

క ఎవనికిఁ బంబున శ్రీరాఘవుపాదసరోజయుగము ♦ గ్రాలు సతంబే
ప్రవిమలచిత్తుఁడు ముక్తుఁడు పావనుఁడు నిర్మలుఁడంచుఁ ♦ దలఁతుంగఁ జనున్.

క అని రఘురాముని స్మరణంబునఁ గన్నులనుండి యశ్రుకణములు క్రిందుగ భూ
మినిఁబర్వఁ బలుకనేరక, వనటం గనుచున్నయట్టి ♦ భరతుం గనుచున్ 200

క తలఁచె గుహుఁ డిట్టులితని, పలుకులఁ గరుణారసంబు ♦ ప్రవహించెడుఁ జూ
డ్కులు తెల్పు నిష్కపటతన్, ఖలవర్తన మితనియందుఁ ♦ గలుగదు సుంతేన్.

క శ్రీరాఘవు పావనపదవారిజసంసక్తచిత్తుఁ బంధురుఁడగుచున్
సాంగుణాన్వితుఁడనియును, గారుణ్యాంబోధియనియుఁ ♦ గనుఁగొంటి నిటన్.

క వేషమునన్ మృదుతమసంభాషణమున రామచంద్రు ♦ బరికించిన నే
యీషన్మాత్ర విభేదము, భూషణములనైనఁ గనఁగఁ ♦ బోల దితనిమై 203

క. ఔరా! రూపాతిశయం, బీరాజకుమారునందు ♦ నెఱుఁగంబడు నా
శ్రీరామునంగుబలెను, శ్చారిత్రం బెట్లు నిల్వఁగఁ జాలు నితనిలోన్ 204

క అని యిట్లు బహువిధంబులఁ, దనమదిఁ దలపోసి ప్రీతికల్కౌత్తఁగ ని
ట్లనియెన్ భూపవరేణ్యా, చనుదె మ్మస్మద్గృహంబునకు ♦ చక్కటి కింకన్ 205

చ. కలిగినయంతలో మధురకల్పములై తగు భక్ష్యరాజి మి
క్కిలిరుచిగల్గు మాంసములఁ ♦ గేవలకాననభక్ష్యసత్ఫలం
బుల బహువారుణీరుచిరపూతనృపోచిత పానకంబులన్
వలనుగ భోజనంబు పరివారయుతంబుగఁ జేయ వేఁడెదన్ 206

చ తలఁపకు వేఱుగాఁగ నను ♦ దాసుఁడ శ్రీరఘువంశవార్ధిశీ
తలరుచి నాఁగనొప్పి నిజధర్మము మానిన రాముమూ

1 భోగములానికి.

గలహరిచారికాకళి నోకసంఘనుగా నను నెన్ని మంగళం
బులఁ గలిగించి నాదుగృహాశ్రమంబు గని మ్మన సంతసింపుమున్ 207

క. ఆతని వినయాంచితగుణ, ప్రాలంబున కంతె యలరి । యర్ఘ్యావిధముల్
ప్రీతి బయల్పడ నిట్లను, భూతలపతి రామమూర్తి । పోయి వనములన్

చ. మునిజనవృత్తినుండఁ దీరకపుత్త్రియు లక్ష్మణుఁ డామహాత్ము చెం
తను బహుత్తవిత్తముల । దారుణదుఃఖము లొందుచుండ నే
మని భవనాలయంబుఁ జొరఁ । నాదృతి గాంతు; మహీధవాస్త్రభో
జన మొనరింతు నెవ్విధిని । శర్మములం గనువాఁడఁ జెప్పుమా 209

చ. జటలను గొల్చి దాశరథి । చారుతరాంబరముల్ త్యజించి యు
త్కటతరతాపసోచితగు । వారుణవల్కలముల్ ధరించి యే
యటవులనో వసింప మృదులాంబరముల్ ధరియించి సౌఖ్యముల్
గాంచితనంబునం గనుదు । గాగిలితమ్ముఁడనయ్యు నోసఖా! 210

ఉ. రామునిఁ గోడి తెచ్చి వరరాజ్యపదంబున నిల్పి యుర్వరన్
గోమలతత్పదాబ్జములఁ । గొల్చుచు సంతటఁ బూర్వరీతిగా
నేమముమీఱ నుండుదును । నీదగు ప్రార్థనముల్ ఫలింపఁగా
నేమియుఁ జేయఁజాలుదు? వచింపుము నీవె రఘూత్తమప్రియా! 211

క. నామాట చెల్లుదనుకన్, రామునివలె వానివర్తనంబున నుందున్
నీమముఁ బూనితి వేడుక, నీమదిఁ దలపోయవలదు । నిర్మలధిషణా! 212

చ. నను విడి సాగనంపు జతనంబును బూనుము నేచకప్రజం
బునకును మంత్రిముఖ్యులకు । భోజనముల్ సమకూర్పు; నీగృహం
బునకు మనోరథంబు ఫలియింగను నే మరలంగ వచ్చుచో
ఘను రఘునాథుఁగూడి కడఁకన్ జను దెంతును నమ్ము మీనుడిన్. 213

క. భరతుం డిటుపల్కఁ బనేచరనాథుఁడు గుహుఁడు మించుసమ్మదమున భూ
వరపుత్త్రునాత్మఁ బొగడుచుఁ, బరిజనముఖ్యులకుఁ దక్కువారికి నెల్లన్. 214

ఆ. ఉచితభోజనంబు । నొదవ నట్లొనరించె, నాఁటిరేయి భక్తపాటవంబు
భరతునందునుంటఁ । బరికించి మేల్కని, యతనిఁగూడియుండి । యంత వేగ

సీ. కర్ణధారులఁ బిల్చి కడువడి నౌకల, సిద్ధము చేయించి । శీఘ్రయాన
ముల వారి గాంగాంబుపూరల దాఁటఁగాఁ జేసి, భరతుని సెలవంది । మరలివచ్చె
దనుక నాసురసరిత్తటమున నుండంగఁ, దలఁచె నాగుహుఁడు నిర్మలమనీషుఁ
డంతట భరతుఁ డుగ్రాటవిఁ బోవుచు, శ్రీరామచంద్రుని । సీతఁ దమ్ము
నిం దలంచుచు శత్రుఘ్నునిఁ గని యిట్లు, పలికె నీచోట నే జటాపటలి రాముఁ
డవధరించెను లక్ష్మణుఁ డట్లు చేసెఁ, గంటివే తమ్ముఁడా! క్రూరఖగగతులను. 216

క. ఇవిగో శ్రీరాముని పాదపంకజ చిహ్నంబు లిట్టి[illegible]
మి యఱలేదు వీనిఁ గాంచుచుఁ, బ్రనిఖ్యములు గాంచు [illegible] గ్రామ మయి యెయ్యెడ

చ. అని పలవించుచుం జనియెఁ దా లసితస్వనము లప్పుడు [illegible]
జనుచు భయంకరోగ్ర ఘటులై సాహుజరు ఖ్యాత మహామృగవ్రజం
బును బరగ్రిత్తఁ జెందుచు నవా ఘనము పావనము, [illegible] త్రిపథా[illegible]
చు నుతినిగన్న తెప్పఁ దిమ్మియుచు సత్త్వమయుంబు గన్గొనా 218

ఉ. దానియుపత్యకం దలఁపు దాయణమై చనుచుండి యొక్క [illegible]
గాని మహావనంబు గనుఁగొంచు జనెమును [illegible] త్రిసం
తానము [illegible] నా భవ్యఫలంబుల మానితాకృతిం
బూనికఁ గాంచి యుచ్చ్వసనముం బొందు చలించిరి వానిసిం జొచ్చిన 219

క. అది పోవఁ జేవ యున్నతి, గఁ గురు [illegible] ద్విజగో [illegible] ముతునగింబులు పో [illegible]
బెదరుగను [illegible] గిరిసన్నిభ, సదగినవాని లోగఁజూచి [illegible] నిగుడించిన పోన్ 220

క. కనఁబడును గ్రంది భాగం, బున నున్న మృగావళులును [illegible] నసంభం
బును గాన వంచె గళరథ, తనయునికి [illegible] శాలలగు విధమునన్ 221

క. నివసింప యోగ్యమై శో, స్త్రవిధానము నాశ్రయించి [illegible] రాజాత్మజ్ఞాంపై
[illegible] చాలనంబున, వివిధసుఖంబుల నొసంగు విధ మమరంగన్ 222

క. ఉన్నతమౌ స్థలమున [illegible] భూ, భృన్నిష్ఠత సిమ్మగాలి [illegible] యొంటిఁ బ్రవహం
బన్నలువదిక్కులు ధ్వనిసం, పన్నములై వెలయు [illegible] పటలము లలరన్ 223

క. పరిక సస్యశ్యామై లగి, సా ఫలద్రుమవిశేష [illegible] సంపన్నమునన్
జాలతంబె [illegible] వి, సాంతఁ గనఁ దగుచు బహుశాల యది తగున్ 224

ఉ. ఆపవిరోటజంబున మహామతి రాముఁడు భూమిపుత్రితోం
జాపగుణుండు లక్ష్మణుఁడు సంగతిఁ బాయకయుండ స్వర్ణదీ
వాపెలంగ శీకర నివారిత హృత్పరితాపుఁడై న యా
పూర్తుఁ డాశ్రయించి బహుమానమునం బరిచర్య సేయఁగన్.

శా. సీతానాథుఁడు పాదపద్మయమునుం జిత్తంబునం దెన్నుచున్
పీతాంతఃకరణోత్థతాపుఁడయి యుర్వీభాగనిర్వాసన
ప్రీతుల్ పొంగఁగ నుండె, నాదినము నీక్షితుండు సౌమిత్రి యున్
భ్రాతఃకృత్యము లొప్పఁదీర్చు ఫలపర్ణస్తోమముం దేఁ జనన్ 226

చ. తలఁచుచు రామునాజ్ఞఁ గొని తా చనికం జనువాఁడు సర్వది
క్కులకును బాఱుచున్ దిగులుకొన్న మహామృగభూరినాదముల్
బలుగతులన్ నభస్థలిని బాటెడు పక్షిరుతంబులున్ శ్రవ
స్సుల వెతపాలుచేయుటయుఁ జోద్య మిదే మని యెల్లదిక్కులన్. 227

౼ సౌమిత్రి భరతాగమనము రామునకుఁజెప్పుట. ౼

తే. దృష్టి సారించి కారణ । మెఱుకపడమి, నొక్కభూరివనస్పతి । నెక్కి కాన
నాంతరంబున గజతుర । గాళి భటని, కాయముల్ స్యందనంబులఁ । గని జవమున

చ. తనమదిఁ గోపతాపములు । దార్కొన నాతరుశాఖనుండియే
ఘనగళనాద మొక్కగతిఁగా రఘునాథుని నేఁచు నట్లుగా
వినఁబడఁ బల్కె రామ! పరవీరకృతాంత! శరాసనంబు గై
కొని జవమార జ్యాలతికఁ గూర్చి శరంబులఁ జేర్చిచక్కఁగన్. 229

మ. కరమూలంబులఁ దూణముల్ పొదలఁగా । ఖడ్గాదులం దాల్చి దు
ర్భరశౌర్యంబు గనంగఁజేయఁ దగుసం । గ్రామంబు చేయంగ నీ
వరు దెమ్మా! గిరికందరమ్మున మహా । యత్నంబు మీఱంగ నా
ధరణీపుత్త్రిని నిల్పి కాచెద మొగి । న్దర్పంబు కానంబడన్. 230

ఉ. ఊరక యుండ దేల? కరుణోదధి వాటనె యింతపుట్టి గం
భీరమదుక్తి విన్న యెడ । వింతలు నిట్టివె పుట్టకుండు నీ
యోరిమి యింత తెచ్చె; విరోధోక్తుల కియ్యది వేళగా; దిదే
చేరఁగవచ్చె దుష్టమతి । సేనలతో భరతుండు క్రూరతన్. 231

ఉ. కాలము దుష్టమాను రిపు । కల్పులఁ జేయును మంచివారినేఁ
బాలఁగఁ బ్రోత్సహించి గురుసత్తములన్ వధియించిరైనఁ ద
ప్పీలహరింపఁ బంపు నని । చెప్పితి; నేము నోరనొవ్వఁగా
నేల వినంగఁబూను దిటు । లీవనిఁ గష్టపడంగ నోచుటన్ 232

ఉ. తమ్ముఁడు తమ్ముఁడంచు గురుధర్మవిదుం డతఁడంచు నెవ్వరే
నిమ్మహిఁ దత్సమానగుణు । లేరటే నుండరటంచు సర్వకా
ర్యమ్ముల నావలెన్ జరప । నర్హుఁ డటంచు వచింతు వీవు, ని
క్కమ్మది నేఁటికయ్యెఁ గద । క్ష్మాపతిపుత్త్రుఁ డతండె సేనతోన్. 233

ఉ. సంగరరంగమందు నినుఁ । జంపియొ పాఱఁగఁ దోలియో సమ
స్తాంగములం గొఱంతగననట్లుగ రాజ్యము గైకొనంగ వ
చ్చెం గడు వేగ లెమ్మిఁక విజృంభితవిక్రమమొప్ప; నీవు యు
ద్ధాంగణమందు బాణముల । నస్త్రములన్ వధియింపు మాతనిన్ 234

చ. పగతుని బాము నింటనిడి । బాగుగఁ గాపురముండ నెంచున
ల్పగతిని జిక్కనష్టె పొరిపుచ్చుట మేలగుఁగాని న్యాయ్యమై
తగినపథంబునన్ నిలిచి । దా జయమొందఁగ వచ్చునెట్లు? రా
జుగ జనియింపఁగా నెతగుఁ । జూష్మెదఁ దక్కలధర్మ మూనఁగన్. 235

చ. అరిజనశేష మప్పుగొని । యంతయుఁ దీర్పక సుంతశేష మ
క్కరణి వ్రణంపుశేషమును । గాదని నిల్పఁగ రాదు; చేతికిం

దోఁకినయప్పుడే తెగుఁ । బ్రత్యంకగ నౌనని తెల్పుశాస్త్రపుం
సరిగఁ దలంచి యవ్విధుని । సల్పఁగ నొప్పదె లక్ష్మ సుస్థితిన్? 236

రాముఁడు సౌమిత్రికి హితోపదేశముచేయుట

క అనుచుం గోపము గొంటల, యను నేత్రాగ్నుల్కరింకఁ । దగునని తగి ది
గ్గనుచుం దలంపు కాత్రం, బునఁ బల్కెం బుద్ధిరా । ఘవుండు వినయుండున్ 237

క చిత్తము సాధ్వసమున కా, యుత్తము కాంగాఁ దపించు । ననుమానాంతగ
దత్తజపా టిసుమంతంగను, నత్తజెనింపకయె రాముం । డల్లనఁ బలికెన్ 238

క సౌమిత్రీ! యుచితజ్ఞుఁడ, వై మాన్యులగోష్ఠిఁ బెరిగి । యఖిలశ్రుతవా
క్యామలసార మెఱింగిఁగు, నీమాదిరిం బల్కఁ జేల । యివ్వే సహజా! 239

క. వచ్చెడువాఁ డెవ్వాఁడసి, యిచ్చోకి కార్యమును । నేతెంచెఁగాఁ డా
ముచ్చట గాంచెదు ననియుంక, సచ్చరితా! యింగితజ్ఞ! । చనదే తలఁపన్ 240

త్వరపడి యివ్విధి దూఱిన, భరతుని యవ్వాని నింద । బంధులుఁ దమ నెడఁగా
దురపిల్ల వలయుఁగాదే, పరనింద మహాఘ మన్న । పలుకు వినవొకో 241

క చతురంగబలములం గొని, క్షితినంతయు నన్ను గెల్చి । చేకొనుతలఁపై
నతులితధర్మం బెఱుఁగుభ,రతుఁడే యేతెంచునేని । రాజ్యం బిత్తున్ 242

క. ఎవనిమనం బెరిఁగిక, నవరింపగ సాధ్యమగునొ । సాంగ్యంబును డ
ట్టివిధంబున సరిపెట్టుట, ప్రవిమలమగు నీతిశాస్త్ర । పథ మదియెసుమీ! 243

క. దుష్టుల నవ్విధిఁ గాచుట, శిష్టులధర్మంబె యనెదొ । చెప్పెద శాస్త్ర
మ్మిష్టముగాఁ ద్రిప్పంగ న,నిష్టమె చేకూరు; నిదియె । నియతి సుకుమారా! 244

క. నాతమ్ముఁడు భరతుం డీ,భూతలమున శిష్టబృంద । మునవో, కుజన
వ్రాతమునవో, చేర్పందగు, నీతలఁపుం దెల్పవయ్య । నిర్మలధిషణా! 245

క జననం బొడిగ నెవ్వని, మన మేమార్గమున నడుప । మైకొను దానిం
గని సుజనదుర్జనత్వము, లను భేదము లప్డు సుజను । లరుఁ దోఁచుఁజుమీ! 246

క. కనుకక ధర్మజ్ఞుఁడ పం, చనూనవిఖ్యాతిఁ గనియు । నార్యులు నవ్వం
గను నిష్కారణముగ నా, యనుజన్ముని దూఱ నేల? । యాత్మ నరయకే. 247

క. శ్రుతికటువాక్కుల నెడలిం,చితి విది పాపంబుగాదె । చెప్పెదునని సూ
నృతమయ్యు నప్రియంబై, మతికిం దోఁచిన నఘంబు । మానక కలుగున్ 248

చ శ్రుతిహితమయ్యు వాక్య మెది । సూనృత మెన్నఁగఁ గాదొ, యద్ది స
మ్మత మనరాదు పెద్దలకు; । మాట హితంబుగ సూనృతంబుగా
క్షితిఁదగునేని యార్యనుతిఁ । జెందెడు నయ్యది యంచు శాస్త్రవి
స్తృతమని యెన్నుమా మదిని । దెల్పితి నీపయిఁ బొల్చుప్రీతిచేన్. 249

మ. ననుఁ జూడంగనె వచ్చువాఁడు మరలక । నన్నుం బురిం జేర్చువాం
ఛను మంత్రిప్రముఖుల్ ధరాభరము నాసక్తిం దనుం బూను మం

చును వేఁడఁగ గురువృద్ధముఖ్యులను గొంకక నన్నుఁ బ్రార్థింపఁగాఁ
జనువెంచెన్ భరతుం డటంచుఁ దలఁతున్ । స్వాంతంబునన్ బాలకా! 250

చ. తెలియవు సాధువృత్తములఁ । జెప్పిప్రకాశముకాఁగ శాస్త్రముల్
తెలిసియు వ్యష్టిమూనదియు । తెల్లముగాఁ దెలియంగరానిచోఁ
గలఁత మనంబునం దొనుపఁగాఁ దగ, దిట్టిడ శాంతమూని యి
మ్ముల భరతాశయుం బెటులు । పూజ్యతమంబొ పరీక్ష చేయుమా 251

ఉ. నిక్కటినాఁటనుండి గుణసింధువుగాఁ దగునాసహోదరున్
గన్నులు తృప్తినొందునటు । గాంచియు సంగతిఁ బొందియున్ సుధీ
సన్నుత! వర్తనంబుఁ బలుమారును లోపవెలింగియుండియున్
నన్ను సురక్తిఁగొల్చియును । నాయెదుటం దెగనాడు టర్హమే? 252

తే. సాధుజనసేవ సంతతశ్లాఘ్యకంబు, గాఁగ బెద్దలు వచియింత్రు గాదె యనుజ!
కాన నీవాక్కి తెల్పియుఁ గాఁచుకొని, లాడఁ జెల్లునె సజ్జనులైన భరతు 253

క. మతిసద్వర్తనుఁడు నియతుం, డ్రతుఁ డెంతయు సాధుపాదభక్తుఁడు భరతుం
డతిశయముగ మనకులం, బె తగం గొరెనుమహాత్ముఁ । డిది తెలియవొకో?

క. శ్రుతియుగమును భేదించుచు, మతి కలవిలపాటు నొందుమాడ్కి నొనర్పన్
జ్యోతి లేనిశక్తిఁ దగువా, క్కతి నీయది నిశితశస్త్రతతి మించుఁగదా? 255

క. దానికి నోర్వంగల్గితిఁ, గాని యిఁకం బల్కు నన్నుఁ । గాటియపెట్టుం
గాన నదిమాన వన్నా!, మానితగుణజాల! జ్ఞానమండితశీలా! 256

క. ఇఁక నాచెంతకు రమ్మా, సకలము నీకెఱుకపడెడుచంద మొనరుపన్
బ్రకటజ్ఞానిగఁ జేయన్, సుకరంబగువిధము నేను జూచితి సహజా! 257

క. శివు పై యనియది భూమిం, బేరొందు మహర్షు లెల్ల విధముల దానిం
గోరి యుపాసింతురు సమకూరఁగ ధ్యానైకఫల మొగుంగద యదియు 258

క. సర్వసుకర్మఫలం బన, సుగ్రీవం దగియుండు నదియు । యుత్తము లెల్లన్
సర్వజ్ఞ శంకరున్ శివు, గుర్వనతారున్ భజింత్రు । కోరియు దానిన్ 259

క. తపములు యోగాభ్యాసము, లపరిమితక్షేత్రసేవ । లాదిగఁ దగు న
ట్టిపరమకృత్యంబుల కో,రుపె యాఫలమంచు నమ్ము । రూఢిగ మదిలోన్

క. అని యుపదేశించిన రా, మునివాక్యుల కాత్మనున్నమూఢత తొలఁగన్
ఘనతరువునుండి దిగి యొయ్యన రాముని జేరి మ్రొక్కి । యంఘ్రియుగళికిన్

చ. చరణసరోరుహద్వయముసన్నిధి శీర్షముఁ జేర్చియున్న యో
దరుఁ గరుణార్ద్రచిత్తమున । ధన్యునిగాఁ దలపోసి లెమ్ము! నా
కరుణకుఁ బాత్రభూతుఁడవుగా యని లేవఁగనెత్తి నాయనా!
త్వరపడి యేదిగాని యనఁ బాడియె గాదని తెల్పఁబూనితిన్, 262

ఉ అంతియ గాని సీయయి [illegible]
నంతయు లేదు సుమ్ము! [illegible] నా
చెంతనె, [illegible] సురసేనలతో [illegible]
వింతగఁ [illegible] 263

మ అనుచున్ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 264

ఉ రాముని జేరి [illegible]
[illegible] సన్నిధిన్
నామము [illegible] శ్రుతిన్
నీమము [illegible] శాస్త్రమున్ 265

క [illegible]
[illegible] వాత్సల్యమునన్.

చ కరములనెత్తి కౌఁగిటను । గ్రక్కునఁ జేరిచి సత్వరంబుగా
శిరముల మూరుకొంచు నగరిఁ జెంతఁగ నేలొకో వత్సలార! నా
పరిసరసీమ [illegible] । బట్టెడి [illegible] గతసేమి? యశ్రులి
ట్లురలగ నేమి కారణమొ । యోజనచేసినఁ దోఁప దింతయున్. 267

చ విమలగ నామమంబు ఎగరించఁగ నేమియు నెంచఁజాల నీ
సమయ మదెట్టి వార్తలను । జాలఁగఁ జెప్పి కలంచునో యటం
చమితములైన సంశయము । లంచఁగ నున్నవి, తండ్రి రా! క్షే
మముల వచించి సంతసము । మాకు నొసంగుఁడు చింతమానుఁడీ 268

సీ అనిపల్కి మఱియు నిట్లనియె సహోదరా!, భరతా! యయోధ్యను బాసియిష్ట
హాటవికిని వచ్చినంతఁ గారణమేమి?, తండ్రికి బాసట తనయుఁడే కద?
రాజ్యభారము పూని । పూజ్యభంగిని బ్రోచి, జనకుఁడు మాటనొందఁ జాలునట్లు
వర్తింపఁ దగుఁగాదె । యార్తి నొందఁగ నేల?, పౌరులు సౌఖ్యసంపద చెలంగ
తే నున్నవా? నీకు బా రాజ్యమన్న నెట్టి, పాలనంబున వర్ధిల్లుఁ । బంతమూని
యట్టిపరిపాలనంబున । సలపఁ జేయు, కార్తి బ్రుంగుచు వనికి రా । నగునె యిట్లు?

క. పరికింపఁగ నీకేమో, భరింపరా నట్టిచింత । పర్విన దని యి
త్తరుణమునఁ దోఁచుచున్నది, భరతా! వచియింపు మేలవచ్చితి విటకున్? 270

ఉ. పెద్దల చెంతనుండి యది । ప్రీతికరంబగు వర్తనంబొ? యే
సుద్ది వినంగనైనా? యెటులో సూనృత మెత్తఁటిఁ జెప్పనైనా? యు

ట్లాద్ధికమీఱఁగాఁ బ్రజల నోమగనోనో? యెఱుంగ నోఁగదా?
యర్ధి త్యజించి యివ్విధి మహీశ ర్తిని నన్గన నేలవచ్చితో? 271

ఉ. తాఁపక చెప్పనన్న సతతప్రియసూనృతవాది తండ్రి యే
పాప మెఱుంగఁ డెంతో జనకప్పఁ జరింపఁగఁ గష్టమొందు ని
న్నే పరిపాలనంబున గడించెను దక్షునిగాఁగ; నట్టిదౌ
భూపరిరక్షణంబు విడి పూనిక వచ్చుట న్యాయమౌనొకో? 272

క. పరికంథిమారణంబును, ధరణీసంరక్షణంబు ధాత్రీపతికిన్
సరిగాను ధర్మములుగద, భరతా! నీవేల వానిఁ బాటింపవొకో? 273

చ దొరకును సంపు మాకసుచుఁ దోరపువేడుకనుంద్రుసుమ్ము భీ
కరపరిపంథు లొక్కమొగిఁ గ్రమ్మఁగఁ జూచుచునుండ్రు; దానికిం
దరుణమువచ్చు నెప్పుడని తండ్రియు వృద్ధుగదా తలంప; నో
భరత! యదెట్లు తండ్రివిడి వచ్చితొ? యిక్కడి కిట్లు చెప్పుమా 274

చ జగతి యరాజకంబయిన శత్రుమహీపతు లద్దె తత్ప్రజా
లి గనిసి రాజునం దొగి విలీనముదంబు గలట్టివారిగాఁ
దెగి యొనరింతు; రద్దినృపశేధీరుఁడు మాన్పఁగ శక్య మెట్టులోఁ
దగుసమయంబునందు నిజదర్పము సూపక యెందొ యుండినన్. 275

మ మతిమంతుండ నటంచు నిన్ను మదినెమ్మానించి కౌసల్యకున్
హితముం దెల్పుచు నాకుమాఱుగను నీవింటన్ సుఖంబుండ న
న్నతిసంతృప్తునిగా నొనర్ప జనకున్ హర్షాంబుధి న్ముంపఁగా
జతురత్వంబును జూపు దంచు మునివేషంబూని నే వచ్చితిన్ 276

క. నా వెంటం జను దెంచితి, వీవిధమున వారి నేమ యింకెవ్వరు నా
కేవగ కల్గకయుండం,గా వలఁతులు చేయఁ జెపుమ కదువడి నాకున్ 277

చ. జనకునిమాట సూనృతయశస్స్విసంపద లొందఁజేయఁగా
వనముల కేగుదెంచితిని పౌరముఖుల్ నను వెంబడింప నా
యనుజుఁడు నావలెన్ మిముఁ బ్రహర్షము నొందఁగఁ జేయుచుండు నం
చని సహజన్మ! వెంబడిని యప్పనిదీర్పక వచ్చి తేలొకో? 278

మ. మనవంశంబునఁ దండ్రియాజ్ఞ మదిలో మన్నింప కాత్మేచ్ఛతోఁ
జనువా రింతకుమున్ను కల్గినటు నాశస్వాంతమ్మునం దోఁప ద
ప్పని నీవే యొనరించి కీర్తి ధరనిల్పం బూనఁ గాంక్షించితో
వని నున్నట్టి ననుంగనంగ నిటురా వాంఛింప నేహేతువో? 279

మ. తెలియంజెప్పుము సుంత దానివిని నాధీసంగతార్తిన్ విడం
దలఁతున్ వేటొకమాట నిన్నడుగ నుత్సాహంబు నా కిత్తఱిం

గలిగెం గాంచనమీదు పెంపుఁ జెలువొందఁగా నేఁ గనుఁగొన్నాఁడ ని
ర్మలచిత్తా! ఘనసింహాసనముం గొనఁగ శాస్త్రంబులే తోడఁ గొన్యేఁటో? 280

క నిను రాజ్యంబును బూనఁగ, ననుఘనుఁ డట పలికి బరిపుకు న్యాయ్యంబనియు
జనకుం డాజ్ఞాపించెను, చనఁదగు నీకిట్టిమాట పలుకఁగ ననుజా! 281

క దానికి మన్నించంగఁ, బూనక నీ విప్పు డిట్లు పలికిన వేషముం
గానలకు వచ్చినాఁడవు, గావం దలపోయువాఁడ నగుము దీనికిఁ గన్ 282

ఆ వేదవిహితమైన విధిరీతులం గ్రియారూఢిఁ దండ్రిపలుకు యాజ్ఞానుకారి
గని యచింత్యు పెద్ద లక్ష్మణాగ్రజుఁ డని, తలఁచు వెట్టివనుచుఁ బలుకవలసె

క అన్నన్నా! మున్నెన్నఁడు, నిన్నిం బలుకులను సంప్రశంసించిన యుష్మలలోఁ
నున్నట్లు గానరాదే, నన్నిటి విధములుగనో మహాత్మ తలఁచినన్ 284

ఆ పలుకుమంత్రి బుధులు "బాలాపసుభాషిత" మ్మటంచు వానిఁ బచరించినాఁడఁ
జిన్నవాఁడవైన నన్న! సుభాషితి, మిమ్ము పలుకఁ గొనఁగ నేఁ దలంతు 285

చ అడిగెదనాతఁ డన్నయని యాతని ప్రశ్నము నాలకించి త
మ్ముఁడు తగుధర్మముం దెలుపఁబూనినవాఁడని లోకులెల్ల ని
న్నుఁడుగక దూఱువారలని యోగమహాజన్మ! తలంచుకొను, నె
వ్వఁడు స్మృతిసమ్మతంబుగను బల్కినఁ యయ్యది గ్రాహ్యమేసుమీ! 286

క. అనఘా! నీదగు రక్షకు, గనుపట్టెడు కారణంబు గలఁతంగను నా
మనమును గావున నెవ్వంగను తెలుపు దీని కున్న కారణ మెల్లన్ 287

చ. అనియిటు రామచంద్రుఁడు మహామతియయ్యును దమ్మునోట నే
విన దగునన్న వాంఛ గతిప్రవృత్తము సంతయుఁ బ్రశ్న చేయఁగా
విని భరతుండు లజ్జయును భీతియు నొక్కటఁ బైకొనంగ మో
మును నగమెత్తి భక్తిభరముం గనుపట్టఁగఁ బల్కె నివ్విధిన్

చ. శ్రుతులు తదర్థముం దెలుపఁజూచు! స్మృతుల్ మఱియుం దదర్థమే
హితముగఁ గర్ణరంధ్రముల నెంతయుఁ జొన్పుఁ; గథాచ్ఛలంబునన్
శ్రుతి వెలయింపఁబూనుచుఁ బ్రసిద్ధినిగాంచు పురాణముల్, మహా
మతి వగునీదువాక్కులె సమస్తము నీవ యెఱుంగుదో విభూ! 289

చ ఎఱుఁగనియట్లు నన్నడుగ నేటికి? నే నన మూర్ఖుఁడన్ గదా
మఱుగుపడంగ నీదగు నమానుషశక్తిని జేయఁబూని యి
ట్లెఱుకర గల్గియున్నయటు లాడి ననుం గలఁపంగఁబూను టిం
దఱకడ నేటికయ్య! సుజనప్రియ! జ్ఞానిహితైకనిష్ఠయా! 290

చ. తెలుపుదు నీదుభావమని తీక్ష్ణతరార్థవిశేష మొప్పఁగాఁ
బలికితి; నీపదాంబురుహబంభరచిత్తుని వీని దాసునిన్

విడఁగక నీదుసేవల సతతంబును జేయఁదలంచు తమ్ముని౯
సులలితభావనా! సకలసూరినుతా! ప్రతిమానవర్తనా! 291

ఉ. చంచలచిత్త నాజనని ♦ సత్యయుతుండు జనకుండు మహోన్నతం
గొంచక నీమహత్త్వమును గూడ నెఱుంగక యిట్లు నేను శో
పించిన నవ్వరే సుజనవేషులు రాజులు దలంపకే పరం
బంచుఁ గఠోరవాక్యముల ♦ నార్తిని ముంచె యశంబు పొంగఁగన్ 292

చ. నరపతి యేమిచెప్పుటకు ♦ నాలుక యాడక మూర్ఛనుండ స
ల్లాపముగ నిన్నుఁ బిల్చి తనవాంఛలు రెంటను చెల్ప నీవు భూ
వరుని సభాశ్రయం బెదిరియో ♦ సజ్జనసమ్మత మెట్టిదో యటం
చరయక యల్కలుండినను ♦ అప్పుడె నైకొని జానకీయుతన్

క. ఏరి వారింపఁగా పుణ్యాత్మకయుఁడో లక్ష్మణుఁడు వెంటఁ ♦ గదలవడి రాఁగాఁ
బరువెత్తి వచ్చితివి దుస్తరతాపము నాఁడు గూర్చ ♦ రఘువంశమణీ! 294

క. జనకుం డాజ్ఞాపించెనె, జననియు సెలవిచ్చెనే యనంగ తీవృత్తిం
జను సతితల్లి మాటను, గొనఁదగు నని వచ్చితీవు ♦ కోరియు రామా! 295

ఉ. పౌరులు తల్లడిల్ల, గురుపంక్తియు చేమని యార్తిముఙ్గ, న
వ్వారిని సమ్మతింపక యశోవాత్యమహాపదలందు బ్రుంగఁగా
సారథిఁ ద్రోందరించి పురసత్తమ మెయ్యన దాటి యెవ్వరిం
జేరఁగనీక వచ్చితివి ♦ శీఘ్రము యింపునపంచు కోర్కెమై 296

క. మాటాడలేక నరపతి, మాటికిమాటికిని నిన్నె ♦ మదినిఁ దలఁచుచు౯
బోటిని నిందించుచు హరి, వీటికిఁ దాఁబోయె నీవు ♦ వెడలినక్షణమున్ 297

క. అనుమాట కర్ణయుగళంబును జొచ్చినఁ గన్నతండ్రి! ♦ పోయితె నను గా
ననిదుఃఖంబున నసుమున్, మనమార్తి౯ బ్రుంగ వ్రాలె ♦ మహి రఘుపతి తా౯

ఆ. లక్ష్మణుండును విపులను బడె జానకి,మామమృతికి వగచి ♦ మ్రాన్పడియె; స
కలవిధంబులెయ్యెడనైన మానుషత్వమ్ము, గనుట యనెడు నొక్క ♦ కారణమున.

క. జనకునిమృతివార్తను విని,చిని దుర్భరతాపదంబు ♦ తీరిత లేదరయ౯
దనయులకు సాధుమతులకు, నని తెల్పఁగఁ బూని రాముఁ ♦ డాసమయమునన్.

క. పరికింపందగు మనుజులు, పరమాత్ముం డెట్లు ధర్మపథమును దగఁ బా
మరులకు బోధించెనో యెక్కంబిక౯ వర్తించెనో నికామం బాత్మన్ 301

రాముఁడు తండ్రికిం దర్పణము చేయుట.

చ. మనసు కలంగ నొక్కక్షణమాత్రము రాముఁడు నిర్వికారతం
గని స్మృతిరాఁగ లేచి నృపకాంతుని బంక్తిరథు౯ స్మరించుచు౯
దనయుఁడనయ్యు నీమృతిని ♦ దాపున నుండఁగఁజాలనట్టి ని
ర్ధనుఁడ నిఁకేమి చేయుదును ♦ బ్రాజ్ఞని బాప మొనర్చితిం గటా! 302

ఆ. అమలమతులు "ప్రస్థానమెప్పుడు?", [illegible] ప్రస్తుత్య
మునుల [illegible] [illegible] [illegible]

క. పత్రంబుజ్ఞము పొందుముగా, [illegible] [illegible], [illegible]
కృతకృత్యుల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]? 304

మ. జనిగల్గ [illegible] [illegible] [illegible]
ధని ప్రాణాధిపుగా [illegible] [illegible] [illegible]
లనిచో [illegible] [illegible] [illegible]
చ్చునినా [illegible] [illegible] [illegible] 305

ఉ. కాలమునందు [illegible] [illegible] సుపా
గాలము [illegible] [illegible] ప్రజా
పాలన మింతయేని [illegible] [illegible] నీ
కేల విచారి [illegible] [illegible] సుందరనిజ [illegible] గదా! 306

ఉ. ఏసమయంబునందు సుతుఁ [illegible] [illegible] ప్రియుఁడైయనొ
నాసరణిం ప్రవృత్తిగను [illegible] [illegible] [illegible], నా
యాసము నిప్పుడొంది హృ[illegible]యంబున నొందిన నేఁడుంబునా
కా సరివారిలోనఁ బరి[illegible]లయిలం గుప్పత్తి చేన్ 307

చ. జనకుఁడె దేశికుండు గుణ[illegible]సత్తము డౌర బహుమాన్యుండును నొ
నసుఁ వచింతు రార్యజను, లయ్యది చక్కఁగ నాలకించియుఁ
మనమున సమ్మదంబు [illegible] చరియింప నెంచియుఁ
మునుపటిపాప[illegible] బూ[illegible] దాపిరొ యిచ్చిలింగ దా? 308

చ. కలుషలు వెయిగేల?కృతకపాపఫలంబును బొందక [illegible]
స్థలమున సంచరింప నొకజంతుపు చాలదు సిక్క మిద్ధియా
నలుపుర మాత్మజన్మలము నాయన యుండియు నంతమందు ని
మ్ములఁ బరిచర్యలం దనుపఁ బూనఁగ లేమిక నాత్మఁ గుందెదన్ 309

చ. జరగినదాని కిట్లు కృషిసేల్పక పోయితిమంచుఁ జింతలక్
వొ[illegible] నదేమి? కృత్య మిఁకఁ బోడనె చేయుటగాదె యుత్తమం
బురుతరపుణ్యనీరముల నొప్పువియద్ధుని కేగి స్వర్గపూ
స్థిరసుఖదంబు తర్పణము నొనఁగనొనని పల్కి లేచినన్ 310

ఆ. అతనివెంటఁ దమ్ము[illegible]. జన లేచి, ఎంత భూమిజాతయా ర్తిగనుచు
భర్తవెంటఁ జనియెఁ బరమభాగీరథీ, సలిలముల మునుంగ స్వాంతమెప్ప

క. కులపతియైన వసిష్ఠుఁడు, కులపూర్వుల యాచరణము కోరిక మీఱం
దెలుపం దిలతర్పణరీ, తులనుం దెల్పంగఁ జనియె తోడనె నదికిన్. 312

సీ. కుశపవిత్రములఁ గైకొని మంత్రయుక్తని, సలిలతటంబునసైకతమగు
స్థలమునఁ గూర్చుండి తిలతర్పణమును శాస్త్రప్రకారము వసిష్ఠముని వారి
చేతఁ జేయించె; నాశ్రీరామచంద్రుండు, జనకునకున్ స్థిరసౌఖ్యములను
గలుగునట్లుగనె సంకల్పించె, భావనా, బలమె సిద్ధి నొసంగు గలుపహరణ
తే. దక్ష మయ్యెడి వేదమంత్రములు పలికి, నంతమాత్రన ఫలసిద్ధి నందరాదు
భావనయుమంత్రయుక్తిని బ్రబలెనేని, పూర్ణఫలమిచ్చునందురుబుధులు తెలిసి

క. జలతర్పణ మెక్కడిదె సత్ఫలముల నిడఁజాలునె యని ప్రశ్నించెడు వా
రలకున్ శాస్త్రము రాముని, పలుకులె, యని తెలియవలయుఁబ్రాశ్నికు లెల్లన్

క. అనిశము స్వర్గసుఖంబులఁ, గనుచుం బునర్జన్మమేను గాంతుననెడు చిం
తనుమాని యుండుమా యని, జనకునిఁ దలపోసి మదిని సంభాషించెన్ 315

క. తలఁదగుపుత్రోడలును ఇల, జలముల విడువంగఁజాలు సత్పుత్రుండున్
గలుగం దగునని కోరుట, యిల సాజము తండ్రులైన యెల్లరకుఁ దగన్ 316

క. పితృయజ్ఞ మంతయుం దన, సుతులం దొక్కండు చేయ సురపదమందుం
బితరుం డుండఁగఁజాలునె, హితమే తక్కినకుమారు లేది చేయమియున్? 317

క. అనుప్రాశ్నికులకుఁ జక్కని, దనఁబడు నుత్తరము రాముసదాచరణంబే
యనవచ్చు; దూరభూమిని, దనయులు నివసింపఁ జెంతఁ దగుతనయుండే. 318

ఆ. ఔర్ధ్వదైహికమ్ము లనఁబడు క్రియలను, జేయఁ బిదప విన్నశిష్టపుత్త్రు
లంబుతర్పణంబు నాచరించినఁ జాలు, ననుచుఁ బూర్వగాథ లనువదించు 319

సీ. క్షత్రియాదుల సదాచారమీయఁదియగుఁ, బూర్వకాలంబునఁబూన్కి బుధులు
తెల్పి రిసరణిని చెల్లముగానని, రాముని దగు నాచరణమె తెల్పుఁ;
గాలానుసారముగా సదాచారముల్, మార్పునొందుచునుండు; మానులెల్ల
స్మృతులనెల్లను జక్కఁజెప్పిరి, కావున, వారిమాటల నమ్మిభక్తిమీఱ
తే. పితృముఖముఁ జేయఁదగు నది ప్రీతి నొసఁగు
చుండుఁ బితృదేవతలకు వా రొక్కరేకద?
వంశవృద్ధిని గోరెడువారు సతము
వారిఁ బూజింపకున్నచో వంశ మడఁగు. 320

క. కులదేవత లనఁబడువా, రలు నట్లే పూజ్యులని సురప్రవరులె లో
కులకుం దెల్పిరి వారల, పలుకులె యాచారమందుఁ బ్రబలుచునుండున్. 321

క. అనిలోకు లెఱుఁగుదురుగా, కని రాఘవుఁ డెంచి స్వీయకమగు వర్తనముం
గనఁజేసె నెల్లవారికి, జను లద్దానిన్ గ్రహింపఁ జను నెల్లపుడున్ 322

చ. క్షితిసుతఁగూడి రాముఁడు వసిష్ఠుఁడు తమ్ములు వెంటరాఁగఁ బౌ
న్నెత తెను లేచునట్లు జనబృందముఁ గాంచఁగఁ జేయుచున్ ముని

ప్రతితకి యోగ్యమై నెలఁగుచున్న గృహంబున దేవునంతలో
వితతబలంబు మంత్రులును వేగమె వచ్చిరి రాజనందనున్ 333

ఉ. తల్లుల కెల్ల మ్రొక్కి, మునితల్లజులంగని వందనంబుచే
నుల్లము లెల్ల సంతసమునం దెడసు ట్లొనరించి, ప్రీతిసం
ధిల్లఁగ మిత్రసత్తములఁ జెందిన నేస్తముఁ గౌఁగిలించి, యు
త్ఫుల్లసరోజనేత్రములఁ బూజ్యులఁ గాంచెల నాదరించుచున్ 324

తే. మంత్రివర్యులతోఁ బ్రీతి మాటలాడి, యెవ్వ రెవ్వరి నెట్టెట్టు తెలుపఁగాంచఁ
జేయఁగాఁ దగు నవ్విధిఁ జేసి వారు, దెల్లఁ గూర్చుండఁగా నందు నెల్లరుఁ గని

చ సమయమునందుఁ బల్కఁదగు చందముగా మరియాంద కేశవుం
గము కలుగంగనీనిగతిఁ గద్రువచస్తతి పర్వఁజేయుచున్
గ్రమముగఁ గొంతకాలము విరామము పన్నడకుండఁ బుచ్చి త
మ్ము మరలఁ బ్రశ్న చేసె గతిమున్ వచియింపుమ శిష్టభాగముస్ 326

శ్రీరాముని భరతుఁడు రాజ్యముఁ జేయరమ్మని వేఁడుట

మ అని ప్రశ్నింపఁగ నాలకించి భరతుం డోహో! మహాత్ముండవు నా
మనవిం గైకొనుచుండ మింత తెలిపెన్; మద్దీనాథువృత్తాంతమున్
జననీవృత్తముఁ దెల్పినాఁడఁగద? యాచందంబుగా మీఁదనా
గినవృత్తాంతముఁ దెల్పి నెమ్మనిని గల్గింతున్ మృదుత్వం బికన్ 327

తే అనుచు యోజించి దీనత్వమాస్యమందుఁ, గానఁబడుచుండఁగాఁ బల్కె మద్విభుండు
చావ నీవట్టు లడవికిఁ జనిన మంత్రు, లామహీపతిఁ దైలంబునందు నునిచి 328

క చారులఁ బంపిరి మాసును, నేనుపురిమీఁదంగఁ బల్కె నృపువార్తలనుం
దా రెఱుఁగనట్లు కులపతి, యే నమ్మని దెల్పుఁడన్న నెంతయు నడిగన్ 329

తే. వచ్చినారము పెట్టొక వార్తమాకుఁ, దెలియదనసంగియములునన్నలముకొనఁగఁ
దమ్మునింగూడివచ్చితిఁ దరలియపుడె,పత్తనముఁజొచ్చితిని రామభద్ర! యదియు

క పతిలేనినాతిగతి నా, కతిశాపముఁ బుట్టజేసె నంతను మునుపా
గతినుండఁ జూడమిన్ నా, మతియంతయు దుఃఖజలధిమగ్నం బయ్యెన్ 331

క. పురిఁజొచ్చి యంత నంతఃపురముం గనఁబోవు నగతిఁ బొక్కుచు జను లా
తురతం బాఱిరి ననుఁగని, తరమే దురవస్థదానిఁ దగువిధిఁ జెప్పన్. 332

క కైకయుఁ దాఁజేసినఘన, మహా కార్యము నాకుఁ దెల్పె నవ్వాక్కులు నం
జీకాకుపఱుప నుండం, గాక వసిష్ఠాదిమంత్రికాండముఁ గంటిన్ 333

సీ. వారు చెప్పినయట్లు ధారణీపతికి శాస్త్రోక్తకృత్యంబులు నొక్కరీతి
జరపితి; నంత వారరయక రాజ్యంబుఁ, బూనుమంచున్ నాకు బోధచేసి;
రామాటలను వినకందఱిఁ దోడ్కొని, వచ్చుచో గుహుఁ గాంచివాని సంవి
యముల నెల్లను బాపి యాతనిమైత్రికి, నచ్చెరువందుచు నటవినున్న

ఆ నిన్నుఁ గానవచ్చితి నన్ను దయమీఱఁ, గావవలయు దీనకల్పభూజ!
ఘనసుకీర్తినిబిడలోకాలసద్ధ్వజ,రాజ! భానుకులవనరాజతేజ! 332

ఉ పాదగిరిప్రార్థనంబులు వనవాసంబునఁ బిక్కుగ నెన్ని సజ్జనుల్
మోదమునొందిరి మెచ్చుకొన భూతములెల్లను దృష్టినొందఁగా
సీదయినన్ను రాజ్యరమ సీతిపథంబునఁ బ్రోవ రమ్మయో
ధ్యాదయితుండ నీవెదయ యాశ్రితరక్షక! దుష్టశిక్షకా! 335

చ ఇనకులమందు మున్ను జనియించినవారలయందు నెవ్వఁడే
ననుజుని రాజుఁ జేసి వినినారల లోఁ జరియించినట్లు సే
వినినది నీవెఱింగినది వేడుకకైనఁ దలంపలేద ; జ్యే
ష్ఠునికిఁగ రాజ్య మొండుటయె చొప్పడియుండినధర్మ మెత్తఱిన్. 336

చ పరధనహర్త చోరునిగఁ బల్కుదు రార్యులు; నీదుసొమ్ముగా
బరఁగిన రాజ్యముం గొనుట పాడియె? చౌర్య మనంగ సద్దియే,
పరమునయందె యెంతయును పండితు లెల్లరు దీని నెంతొ మె
త్తురుగద? యట్టిపాపమునఁ ద్రోయక నన్ననుకంపఁ గావవే 337

ఉ నీపదపంకజాతములనెమ్మి నిరంతర మేను గొల్చుచున్
బాపలవంబు నేఁ గననిపద్ధతిమీఱఁగ జీవయాత్ర నే
నోపిక సాగఁ జేయఁగనె యూహలు గల్గినవాఁడఁగాన నీ
ప్రాపుననుండువాఁడ, నిదె పల్కితి సత్యహితంబుగా నిటన్.

చ పరమకృపారసాంబునిధి భక్తహృదంబుజభాస్కరుండ వీ
వురుతరశౌర్యధుర్యుఁడ వయోగ్యజనాంతకుఁ డంచుఁ బండితో
త్కరసులగాంచి ధర్మసముదాయము నేర్చి చెలంగుప్రోడ వో
సురపతితుల్య! నాపలుకు సూనృతమంచు గ్రహించి కావుమా 339

చ త్రికరణశుద్ధిగాఁ బలికితిన్ మును లెల్ల వినంగ రాఘవా!
యిఁక బదులిద్దియుం బలుక నెంచక వే దయ చేయవయ్య! యెం
చకు మలకైకమాటల నసంగతతద్ద్రదగ్యైకవర్తనం
బకలుషచిత్త! నీకు నిదె యంజలిచేయుదుఁ బ్రీతిమీఱఁగన్ 340

క. చోరుం డనుదూ అది నన్నే రీతిం బొందకుండ నీవె యొనరుపం
గారుణ్యాబ్ధీ! తగుదువు, ధారుణిఁ బాలింపు మ్ము ధర్మ మ్మగునే. 341

క అనిప్రార్థించుచుఁ బ్రీతిం, గనుఁదమ్ముల నశ్రుకణనికాయము ప్రవహిం
ప నిఖిలమంత్రులు బ్రహ్మర్షినివహములున్ చూచుచుండఁ జేమోడ్పులరన్ 341

మ ధరణిం గాంచుచు నున్న యాభరతు సంతాపంబు చూడంగ దు
ర్భరమై కన్పడె; రాఘవుం డపుడు తద్బ్రార్థింపసోదర్యునిం

గగుణం జేయఁగఁ గోసికొంచుఁ బలికెన్ ॥ ద్రాహాలప్రత్యుత్తరం
ధనంబుఁ బాలించెదనని యగ్రజుండు నిటు స్పష్టంబుగఁ బల్కెనే 343

శ్రీరాముఁడు భరతునకు కర్మసిద్ధాంతమును దెల్పుట

మ తగునయ్యా! యిపుడిల్లుఁ గన్నతండ్రి వీడ్కొని వంచింపఁగా సద్ధాని వా
నిఁగనుం ప్రకృతిగ సంగ్రహించి తనసోదరునిచ్చు రాజ్యంబు నో
కృపఁగనం బాలించుమంచుఁ బాలించుచుఁ గోరెద నీవు నిట్టు లవె
బుగఁ బాలింపక కాంతారమున నిల్చెద నీపు ధర్మ మెల్లఁ దలంపు నటే! 344

ఉ కానోకవాసికి పూరుష! ధర్మ మని నీకు ధర్మముండ్రు తాపసా స్వక
ర్మానుగుణంబుగా మనుజులెల్లను బొందఁగ నుత్తరింపఁ గే
మానవమందుఁ గుంపక యశముఁ నగ ఘనమై మానవయందు న
ద్దాని మనల్ప గా వనెడు ॥ ధర్మమెఱుంగవె నీవు పెక్కుగన్ 345

తే ఎట్టి కాలంబునం గర్మ ॥ మెట్టిఫలము, నెవఁడు పొందంగఁదగునో యదెట్టిరీతిఁ
గలుగఁగలదను తీరు మాయెఱుంగె ॥ తెలిసియుండక, కాని నశ్వరము మానవంగఁ గా

క పుట్టిన యంత మేలెంగిరను, నీవెఱిఁగె యంతయింత నేలా? నా? యనుజా! [దె హరీ
యేకమయంబున కేపల, మాపింపఁ జనుఁడు నొంద ॥ నెంటు కలుగున్

క తొలిమేన నొక్క కర్మంబులఁ జేసినవాఁడు వానిఁ ॥ బొలిసిఫలముల్
కలుగున్ మఱుపుట్టువునన్, దొలఁగింపం దరమె కడఁకతో నెట్లైనన్ 348

మ వినవయ్యా! యినుమంత చిత్తమున నీకృత్యంబు నూహించి యి
ట్లనుమానింపక తెల్పినట్లుగ మదీయాత్మం దలంపంగ లే
ననుజా! కర్మగతుల్ దురూహములె యెంతేనం జైన నూహింప నే
ర్పనియప్రాజ్ఞుఁడవైతి వేలయును నర్థం బెన్నుచుం గుందెదన్ 349

ఉ. వేదము లాగమంబు లభివృద్ధినిఁ గాంచఁగఁ జేయఁజాలి దు
ర్వాదము లంత మొందఁ బటువాగ్మిత నిచ్చున నేకశాస్త్రముల్
కాదన కష్టమై వెలయు శ్రేష్ఠసురవర్యులు తెల్ప నేర్చియున్
బ్రోదిగ వానితత్త్వమును ॥ బుద్ధినెఱింగియు నిట్టు లాడుదే? 350

మ పదునాల్గేండ్లు ధరాధిపత్యము వహింపన్ నీవు నన్నేండ్లుదు
ర్మదులౌ రాకసు లుండుకాననములన్ ॥ మౌనీంద్రుఁ నట్లుండ నా
కుఁ దలన్ వ్రాసెను బ్రహ్మ కర్మఫలముల్ ॥ గూర్పంగ నోతమ్ముఁడా!
వదలన్ శక్యమె వాని నేవరున నే ॥ భావింపుమా నెమ్మదిన్. 351

మ. నొసటన్ వ్రాసిన వ్రాంతకన్నఁ గలదా ॥ నూఱేండ్లుచింతింప నం
చసమానప్రతిభావిశిష్టు లగునార్యగ్రామణుల్ పల్కుచుం
డ సగర్వా! వినవో యొకప్పుడయినన్ ॥ నాతోడ నిట్లాడ నీ
కు సమాధానమె యెన్నుమా మదిని సంకోచింప కావంతయేన్ 352

చ. మనసున సాఁకురత్పరు నమానుషరూపముగల్గువానిగా
నొనరిచి నిల్పి కొల్చుచు మహోద్యమ మొప్పఁగఁ గర్మమే ఫలం
బును గలిగించు దాని నతిమోదమునం గుడుపంగ నెంచుచున్
జనకునియాజ్ఞ మాళినిడి । సంతతమున్ సమయంబుఁ బుచ్చుమా 353

ఉ. నాదియె రాజ్యమంచు జతనంబున దానిఁ గొనంగఁ జౌర్యమే
కాదగునంచుఁ బూర్వులిటు । కార్యము దేనిని జేసినట్టులే
లేగని యేదొ ధర్మమతిలింగఁ దెల్పిరిఁ గాదె తమ్ముఁడా
నాదగునేని రాజ్య మది । నన్నెడఁబాయక యుండునేకదా 354

చ ఎపుడెపు డెవ్వఁ డేలఁదగు । నీభువి నంచొగి దైవ మెంచునో
యపుడపు డాతఁ డేలుఁజుమి! । హర్షము మీఱఁగ దాని కేకొలం
త పొసఁగఁజాల దెవ్వరుఁ । దథ్య మిదంచుఁ దలంపు మంతటం
దపమునఁ బాపసంఘు మటు । తామె తొలంగును సంశయావళుల్ 355

తే కర్మసిద్ధాంతమునె సర్వకాలమీవు, తలఁచుచుండుమ యయ్య దె । దైవమనుచుఁ
దోఁచు; నద్దాన నిను శంక । లేఁచకుండు, నట్లుతలఁచుటకుపమ నే । ననువదింతు

క భరతా! మానస మనునది, నిరంతరము చంచలత్వనియమంబునఁ దాఁ
బరివర్తించును; దానికిఁ, బరిపంథియె యోగ మనఁగ బ్రఖ్యాతంబౌ. 357

క యోగంబనఁ జంచలతం, దాఁ గాంచు మనంబు నొక్కతటినే నొకచో
బాగుగ నిల్పెడుసాధన,మై గణుతింపంగఁబడునదౌ నని యాత్మన్ 358

క. తలపోయవయ్య! సహజా!, ఫలము తదభ్యాసమునకుఁ । బరమపదంబున్
గలుగంగఁజేయు ధ్యానమె, సులలితకర్మాళి కదియె । శుభమార్గ మగున్. 359

ఆ. భక్తిలేనికర్మపటలము జ్ఞానయు,క్తంబుగానిభక్తి । తగు విరాగ
తను బొసంగనట్టిదనఁబడు జ్ఞానంబు, నిష్ఫలంబు లనుచు । నిపుణు లంద్రు 360

క వినవయ్య! యోగభేదము, లనంతములు వానియందు । ధ్యానమె యగ్ర్యం
బనఁదగు నని సద్విద్యా, ధనులందరు దీని నీవు । తలఁపం దగదే? 361

ఉ. ధ్యానమునా నభీష్టమగు దైవతరూపము నిచ్చమీఱఁగా
మానసఫుల్లపంకరుహమధ్యపదంబున నిల్పి భక్తిమై
దానినె చక్కఁగాంచుచు నిరీక్ష మఱియొద్దియుఁ దోఁపకుండఁగాఁ
దా నలరారుచే యనిరి । తత్త్వవిదుత్తము లామహామతుల్ 362

క. చిరకాలాభ్యాసంబున, నిరుపమసత్ఫలద మౌచు । నెగడెడుధ్యానం
బురుతరకష్టఫలంబుగ,భరతా! లభియించుఁ గర్మఫలమున నదియే

అట్టియోగాభ్యాసమం దసమర్థులై, వేదాంతవాక్యముల్ । వినుచు వాని
యర్థం బదెట్టులో యార్యులు చెప్పంగ, గ్రహియించి దుష్ప్రవృత్తికలితులయ్యుఁ

బోధకులకుఁ దెల్పఁ బోలయు యుష్మదీయ సద్గ్రంథములను నిపుణత
నార్జించి యనేక యోగమార్గములఁ దెలిసి, ఏకాగ్రచిత్తుఁడవై చేర్చికొనుచుఁ
దయగలుగ యోగమేదని తెలిసికొని, యింద్రియములను లోఁబఱచుకొని
లోకమందుసు సౌఖ్యంబు దేనిచేఁ గలుగునో జగద్వంద్యుఁడవుగ నుంటి.

క. చిత్తంబేకాగ్రతఁ గన, నత్తఱి నే యోగిశ్రేష్ఠుఁడే యోగ్యుఁడనా
నుత్తమయోగిగ నుండక, చిత్తము లోఁబడదెట్లు చేయుఁ దరమటో? 305

చ అలసులతత్త్వవాక్యముల నాలకించి కొలి పరాపరమీశు ని
ష్ఠుల గురుసేవచేసి ధనమును గోరుబుద్ధిని నిగ్రహించి ని
స్తులమగు యోగమార్గమునఁ దోఁపఁ బ్రశ్రద్ధ వహించి యెంతో చం
చలమగు చిత్తము దనవశంబున నుంచఁగఁ జేయఁగాఁ దగున్ 366

క పలుభంగుల నా చిత్తము, నిలుకడఁ గనకుండఁ బోవునిష్ఠగతి యో
గులు దాని మెల్లమెల్లన, నిలుపఁగ యత్నంబు చేయనేర్తురు సహజా! 367

ఉ మందమనీషు లావిధములౌ మాని వృథాశ్రమ మూపథంబునం
బొందఁగ నేల యంచు శ్రుతిపుంజమునం గలకొన్ని మాటలం
గ్రందుగఁ బల్కుచుం గుజనకోటి యడము లోఁబడఁజేసికొంచు నా
నందము హాటకార్జనమునం గనుచుందురు దుష్టవృత్తులై. 368

ఉ. వారల చెంతఁ జేరక యనేకవిధంగుల భక్తిని యోగమార్గముం
జేరఁ దలంచి దానిదగు సిద్ధిని గాంచి యశ్రమంబు నొంది దు
ష్పారముగాఁ జెలంగుచును బండితసత్త్వము నొందు నొప్పు నా
సారతరైక యోగపదసంగతి గాంచిన ముక్తి యబ్బెడున్. 369

ఉ దొమ్మరివిద్య యోగ మని ధూర్తులు పల్కుదు రట్టివారివా
క్యమ్ములఁ గర్ణయుగ్మమునయందుఁ జొరంబడనీక శాస్త్రముల్
నమ్మి యనేకకష్టముల న్యాయ్యములంచు సహించి యోగశా
స్త్రమ్మునఁ జెప్పియుండుగతి దా నొనరింప నరుండు సిద్ధుఁడౌ 370

ఉ చిత్తము నిశ్చలత్వముగఁ జేసి పరాత్పరునందు నిల్పి య
త్యుత్తమతత్త్వభావితతి నొప్పెడు దృష్టిని గాంచుచుండు చే
యుత్తమపూజ యయ్యెడియె యున్నతిసమ్మద మియ్యఁజాలుఁ జు
మ్మీ త్తతినైన నట్టిది మఱెయ్యది లేదని నమ్ము తమ్ముఁడా! 371

ఉ చిత్తవిశుద్ధిలేక యెదిచేసిన నిష్ఫలమే యటంచు నీ
విత్తతినైన నమ్మఁదగు నింతకుఁ బూర్వము నమ్మకున్న చోఁ
దత్తఱపాటుమాని విహితంబగు కర్మఫలంబు దైవసం
పత్తిని బ్రాప్తమైనతతి భాగుగ నొందుము న్యాయ్య మద్దియే. 372

చ లకమకనొందు నెవ్వఁ డది ॥ తీక్ష్ణముగాఁదగు కర్మసంగతిన్
సకలవిధీరితక్రియలు ॥ చాలఁగ దుష్ఫలదంబులంచు నో
పికగ నెవ్వఁ డొప్పు నిదిశ్రేష్ఠమటం దిలకించి తెల్పుదే
శసులనుడెంల్ వినంగఁ దగుఁ ॥ జెప్పితి ధ్యానమహత్త్వ మివ్విధిన్ 373

క అనుజా! ధరణీభారం,బును నేఁ బూనంగఁజాలఁ ॥ బూనుము నీవే
యునుఁ గొను మిఁక, వంశం,బున కిది దుష్కీర్తికరము ॥ పొమ్ము నగరికిన్ 374

క తెలియనివిషయము లక్కఱ, దెలిసినయట్టి పనియించుక తెంపు గనకు, మి
ష్పలుకుల భీతుఁడవౌటం, దెలుపుంగగ యద్ది కులముకీర్తి తలఁపన్ 375

భరతుఁడు శ్రీరామునితోఁ దనవిన్నపముఁ దెలుపుట.

చ అనియిటు న్యాయనిష్ఠురము ॥ లగ్రజునం గననౌ తెఱంగునన్
మును లఱుదందఁ బల్కుటయుఁ ॥ బోలు నిదౌ నని యెల్లవారు నె
మ్మనముల నెంచుచుండ రఘుకమండను రాముని గాంచి భక్తియున్
వినయముతోఁ ప నిట్లనియె ॥ వింతపడన్ భరతుండు మెల్లఁగన్ 376

మ. భవదీయోక్తులు వేదసారములనన్ ॥ నచ్చున్ మహాత్మా! భవ
త్సవిధం బందొకవాగ్మినై పలుకఁగా ॥ శక్తుండనే యైన నా
కృవిధిం దెల్పుదుఁ బెద్దలే స్మృతులఁ జక్కం గాంచి బోధించి రే
నవధానంబున సంగ్రహించితిని రామా! యార్తరక్షామణీ! 377

ఉ. సూనృతవాది తండ్రికడ ॥ సూరిజనావృతమౌ సభాస్థలిన్
బూనికమీఱ నిన్నవనిఁ ॥ బూనఁగఁ జేసెద నంచుఁ దెల్పఁగా
మానితులౌ తదర్థముల ॥ క్ష్మాపతికృత్యములన్ విధిన్ నినున్
బూనఁగఁ జేసినారు కద ॥ పూనితివే కద వాని నీవునున్ 378

చ పురమునఁ బల్లెలందు రఘుపుంగవుఁడౌ యువరాజు; తన్మహం
బరుదుగఁ జెల్లు రేపె యనుకొనట్టి సువార్త చెలంగెఁగాదె! య
త్తరుణమునందు విఘ్న మెది ॥ దారొకనునే విరమింతునంచు నె
వ్వరు వినఁబల్క లేదు గద ॥ భాస్కరవంశపయోధిచంద్రమా! 379

చ తెలిసిన మిట్టిసూనృతముతోఁ దమిఁ గాలము పుచ్చెఁ దండ్రి; యా
వలిదిన మూరకుండె నొకవాక్కును బల్కక యైక్యవంబు త
న్నలముకొనంగ నుండు నుపలాకృతి; నెంతదయాసముద్రుఁడో
పలుకఁగఁజాల నిట్టులని ॥ బాలిశతం దగియుంట నే నిటన్ 380

చ పతిహితమెద్ది యంచుఁ దనభావమునం దలపోసి వృత్తిఁ ద
ద్ధితమును వెల్లడించునదియే పొగడొందును సాధ్వినాఁగఁ ద
న్మృతి కనుకూలమై తగినవృత్తి నెసంగుమహాత్మురాలు కీ
రితి గనుఁబో పతివ్రతలశ్రేణిని దాఁ దొలుతన్ గణింపనై. 381

ఉ అట్టిమదీయవహాంతయగ్రజుల్ త్రుని ముఖ్యుడు నగ్రజుండనై ని
న్నిట్టు ననుంతగా నుండ ౯ నెన్నుచు గారవింప నుచితంబే యీ
కట్టిడియై వచించు నన్నగ ౯ గాంచనిత్తు నప్పగింపె, దాని జే
పట్టుము పోరు లేదు బ్రియబంధులతోడ సుఖంబుపొందగన్ 382

క పాటింపక యగ్రజునాయే, మాట వినక యుండినం ౯ బరలోకబుల్
గాటముగా మోపంపక, యాటవి ఘోరం బంత్ర ౯ దైన్యము నొందన్ 383

చ జనకుని మాట దాటక నెటుల్ జాలనినాడ నయోధ్య గంగ్రింపన్
వనములకేగనయ్య! రఘువంశ్య! యిదే సముచితంబు మంచి నీ
వని నని లేదుగాదె! ముఖ ౯ మూర్తిని పంచి నుంతి గ్రుత్థం
రను బృథివీస్థలిం గదలు ౯ రామ! ప్రయాణము చేసి శక్తుడా! 384

భర్తృసన్నిధినే యాజ్ఞగొన్నయను, సగరాగవచసాధు స్వైరప్రవృత్తి పరికాదు
గాదేయట్టదు రాత్మ కైకయోగ్యులెక్క, నదిరాజ్యమెగాని గ్రాహ్యమెటు గాదు

క ఇది ధర్మమంచు బెద్దలు, మది సందేహంబు నూని ౯ మాటలు దెలుపం
గదగుదురు గాదె; యింతే, నిను తగుని పల్కు లేమొ ౯ యోచింపు విభూ!

క అంగీకరించి రాజ్యం,బుంగటు జేకొంగు మారవిమ్ముఖ్యులు నిపుడై
నం గడగి చెప్పినం న్వత్సంగతి నాశింప కెగయజాలుదుర బురికిన్ 387

క ఇంకొక్కవిషయమును మరి, శంకించక పల్కువాడ ౯ సద్గుణపురుష
త్వంకజములకడ గపటం, బింకిన్ పాపైకస్థులాడ ౯ హితమనిరి బుధుల్ 388

సీ. కాలానుసరణముగా గర్మగతి నెన్ని, ప్రాప్తించినదాని ౯ బ్రమదమొప్ప
ననుభవింపందగు ౯ నంతి రింతకు మును; కట్టిసిద్ధాంతమునబట్టి యాపుడు
నీకు బ్రాప్తించిన ౯ నిఖిలరాజ్యమునోని, పాలింప సిద్ధాని ౯ బాసి సనికి
గయచేయహేతు వుర్తమరీతి దెల్పిన, నంగీకరింతువే ౯ ననఘ! దాని
వినగగోరువాడ ౯ వినిపింపవయ్య! పే, పెద్దవారయట్లు ౯ పిన్నవారు
చేయుచుంద్రు గాన ౯ నీయెడ నీదుసిద్ధాంత మేనుభక్తి ౯ దల ధరింతు 389

క. తనమాట తనకె బాధక, మనదగ నట్లుండవలయు ౯ నన్నా! మనకా
జనకుండు రాజ్యవిపినము,ల నొసంగెనె నేలు తిరుగు ౯ లటి నని చెపుమా.
ఆతండ్రి కహితముగనే, నాతల్లి వచించె నదియె ౯ న్యాయ్యం బని నీ
వే తెగిపల్కితి విటు గల, యేతాపసులైన నొప్పిరే రఘునాథా! 391

చ. జనులకు రంజకుండుగ నెసంగునతండె చెలంగు రాజునా
ననఘ! యదెట్టియత్న మునకైనను నే నిపు డీజనంబులన్
జనపదవాసులన్ ధనమొసంగియు సంతస మొందజేయగా
లనుగద? యిద్ది నిశ్చయ మిలాతల మేలగ నాకు శక్యమే! 392

ఉ. ఓకరి మాటలాడకు నిజంబు శమకార్యము గాఁ దెలంగు నీ
భావని చింతనంబును నిశాంతమహోభవ మూని సద్విధా
ప్రోనము లట్టి సజ్జనుఁగ ♦ శ్రీరఘునాయక! ముమ్మునెల్ల నిం
పాపభరంబు చిమ్ము చనఁ గొజ్జు యుదేగిద మూఁడుసార్లకున్ 393

ఆ. నంతమాట పల్కుచుంటి తుల్యముని యొందుఁ, గాన రాదు స్మృతిని కాయమందుఁ
వెన్కమాటలెల్ల ♦ నిక్క మీరాజ్యమ్ము, నీదె కాని నాది కాదు రామ! 394

చ. జననియు నిర్ఘృణత్వగని ♦ చాలఁ గృశింపఁగఁ జొరు లెల్ల నిం
గనక వగంగ చింతాకులంబుగ మునికాండము చెప్పఁబూనియున్
వినఁ జిత్తఁజేటకో యనుచు ♦ విహ్వాలలంగనఁ గాననాంతరం
బునఁ దపియింపనేల? హా మొహముం గృపఁ గావఁగ రావె శ్రీపతీ. 395

తే. కర్మసిద్ధాంతములు వెన్కఁ గలవు గాని, యేమిపని లేని తత్త్వాని ♦ నెల్లమనము
దచ్చి చేయుట మిత్తిజేఁ ♦ జాలదూరి, మునకు వానిని ద్రోయుద ♦ మనుపమయశ!

ఉ. ఉల్లమునందుఁ దంత్రదగునోసుదర్మము మెచ్చి విధి శీర్షధార్య మో
తల్లనదుపర్వమంబు నటు ధార్యమె కాదొకో శీర్షమందు, నీ
వెల్లస్మృతుల్ పురాణము లుపాసనమహత్త్వము గల్గు వేదముల్
పెల్లుగ నేర్చినాఁడ విది ♦ పెంపుతగం బరికింపు మా మదిన్ 397

చ. మనసు విచంచలత్వమున ♦ మానితమై తగుమాడ్కిఁ జేయ నో
ప్పనయిది యోగమే యగును, ♦ ప్రీతిని మీకడ ముందె నేర్పుకొం
టిని సతతంబు నిదయినో నిర్మలపావనరూపహంబు నె
మ్మనమున నిల్పి కొల్చెదను ♦ మాధవ! భక్తిధృతైకభూధవా!

ఉ. నీదగుమూర్తి భక్తమను ♦ నిర్మలనామమునం దెలంగి యీ
మేదిని గాచుచున్నయది ♦ మించెడు శక్తి నిరంతరంబుగా
నేదియు దాని మించునది యే జనియింపదు సృష్టియందు, ను
ర్వీదయితా! తదగ్రమయి ♦ వేఁడెద చిమ్మని నిన్ను మన్ననన్ 399

ఉ. జ్ఞానులమంచుఁ గొందఱు ప్రసంగములం దమశక్తిఁ జెల్ప న
జ్ఞానుల మోసపుత్త్వరలనస్వర్గము గోరియొ యంచెఱుంగుదున్
బో నెపుడట్టి దుర్జనులపొంతకు నుంతయు నంతరాత్మయుం
బూనదు వారిఁ గాంచఁ దమి ♦ భూధవవందితపాదపంకజా! 400

మ. నిను దర్శించుచు నీపదాంబుజములన్ ♦ నిత్యంబు పూజించుచున్
మనమున్ వాక్కులు కాయకర్మములు నీకున్నించు కార్యంబులే
యనిశంబుం గడు శ్రద్ధఁ జేయఁగ ననూనానందముం బొందుచున్
మునివృత్తిం జరియింప నెంచెదను నన్ ♦ బూతాత్మకా! కావవే 401

చ. భవజలరాశిఁ జిక్కులఁబడ న్నను గాంచఁగ లేక యున్నదై
కవిసిన దిక్కుదోఁచని నికాననవాటికలందు సంగినీ
ప్రవిమలపాదపంబులను బుష్ప జలంబుల నున్నతేర్పఁగా
వివిధభయంబులం బొక్కుచు నిజాత్మ నరణ్యము నుంటికన్ 402

చ. వనములనున్న నిన్నుఁ గని యెప్పుడు, పేర్మి వహించి నన్ను నే
మ్మనమున నెంచ కింక నిరువాలుము బొంది నేను నాకుఁగా
బనుపఁగ నూహ చేయఁగను ధర్మవిధానము లెంచి నేఁ డిసీ
యనుకమవత్సలత్వము బలాత్కృతిఁ గాంచుము చింతలేక! 403

చ. అనుటయుఁ బిన్నవాఁడలు నాయను జన్ముని సంగ్రహించి యో
యనఘ! భవాబ్ధి మున్గితె? యంతయు నీవని యెంచుచుఁ గాని లే
క నిలిచియున్న వాఁడవె! సకలముఁ గాంచితి వీవె సరోజను
య్య! నిను గాంగఁజాలఁ గనుకొన్న మనంబున నిర్వ తమ్ముఁడా! 404

ఉ. ఎక్కడ నేర్చుకొంటివి నయోత్తముఁ డై మహాజన్మ! గోప్య గే
నిక్కడ నీళ్ళు పల్కుచని యింతటి తెల్వి గంతయు నేర్పు రేఁ గా
ముక్కున కెంతొ చాయఁగను బాఁదగు నన్నుసనాతనోక్తి నీ
వొక్కఁడు పుడేని విన్న యటు లూహయు కల్గ దదేమి చిత్రమో! 405

ఆ. నిన్నఁగాక మొన్న నీవు జన్మించితి, వింతలో భవాబ్ధి నెట్లు సంత
వంతగుంచినావొ భావింపఁగాఁజాలఁ, బెద్దవారికంటెఁ బెద్దవైతి 406

క. ఇంతటివిద్వాంసుఁడ వని, యింతటివాఁడని యనుచు నే నెఱుఁగఁజుమీ
యింతటిలోనే భరతా, యింతగ నేర్చితివి శాస్త్రవితతంబెక్కడ 407

మ. మతిమంతుల్ విన వత్స! యనుచు నేమాత్రంబు చింతింపక
ట్లతిలోకంబగు నీతిఁ దెల్పితివి సత్యస్థానసిద్ధాంత మీ
వితమంచుం దెలియంగఁ జేసితివి నీవిజ్ఞానముల్ మెచ్చితిన్
గృతకృత్యుండవు పిన్నవాఁడవయినన్ గీర్తింపఁ జొప్పున్ నినున్ 408

చ. అని కొనియాడునట్లు తనయాయు మచ్చటివారి కెల్లఁ బ్రీ
తిని గలిగింపఁజేయ రఘువీరుఁడు నంత వచించి తమ్ముసిం
గనుఁగొని వత్స! యిట్లనుట కాని తెఱంగగుఁజుమ్ము తండ్రినిన్
జననిని దూలనాడితివి సత్యము తత్త్వ మెఱింగినట్లుగన్ 409

చ. తెలియవు ధర్మసూక్ష్మముల తీరిటులుండునటంచు శాస్త్రముల్
తెలిసినవాఁడవయ్యును సుధీజనసంగతి చాలలేమి ని
ష్ఫలుకులఁ దెల్పినాఁడ వని భావమునం దలపోసితిం జుమీ!
యలుగను నీపయిన్ మది భయంబును బొందకుమీ మంచుకంతయున్ 410

ఉ సూనృతతత్త్వమిట్టిదనుచొప్పు నెఱుంగవు, తండ్రిపై వృథా
మానులచెంత నబ్బతను మానక మోపితి; వింతె కాక స
త్సూనుఁడనంగ్యుఁ దల్లిగుడ జొక్కపుఁబ్రీతిని జూపమాని యే
నావడు లేక క్రూరత వినందగనట్టులు తిట్టితే కటా! 411

చ జనకుని ప్రోలఁ దల్లి పరుషంబులు పల్కక సాధువాక్కులన్
దనయునకుగ్రముం దెలిపె నానికిఁ దండ్రియు మాఱుపల్కకుం
డె నవియు సత్యమం చె యని నేఁదలపోసితి; నవ్వరద్వయం
బు నొసఁగ లేమి నే ననఁడె పొల్లయినం దలపోయ వింతయున్ 412

చ తనకు నొసంగినట్టి వరదానము సార్థకమై చెలంగఁజే
యనుదగు నంతఁ గైక నృపుఁ బ్రార్థనచేయుట తప్పటంచు నీ
వనదగునయ్య! నవ్వరము లవ్వలఁద్రోయుచు నిన్న మొన్న చె
ప్పినయటు తండ్రి చేయుట యభిజ్ఞహితంబను చున్నఁ బాడియే. 413

ఆ కన్నతండ్రి యన్నికార్యంబులనుఁ గర్త, యతఁడు చేయుదాని కడ్డపెట్ట
నాత్మజులకు నెట్టియధికారమును లేదు, స్మృతులసారమిద్దియే తలంప 414

చ ఇఁకపుడింతదాఁక నివియే పనులంచుఁ బరిష్కరించె, నం
దుఱుతరకాననంబుల మహోద్యమ మొప్పఁ జరింప నాకున్
బురమునుండి రాజ్యపదమం బూనఁగ నీకును; ధర్మజుఁడా! పరా
త్పరునను భావముం గొనియె భద్రము లబ్బఁగ విజ్ఞులబ్బఁగన్. 415

చ తనయులనెల్ల నొక్కగతిఁ దాఁ దలపోయును గాని తండ్రియొ
క్కనిపయిఁ బ్రీతి యట్టె యధికంబుగ నొక్కనియందు సుంతగా
నునుచునె? యట్టియూహ మనసునుంచుట యర్హమె? నాయనా! యఘం
బని తలపోయు మెప్పుడు మహాత్ముయు నట్లుగనే తలంచెడున్ 416

సీ ప్రజలయాదృతికిఁ బాత్రంబగునట్లుగా, వర్తింపఁదగు నంచుఁబలికితీవు
న్యాయమేయది నేను సిద్ధానిఁ బాటించ, వాఁడనే; వారును బహువిధముల
ధర్మసమూహంబుఁ దలపోసి వర్తింపఁ, దగు దుదు రాజు సతతరతుఁ జేసి
యతనియాజ్ఞం గొని యట్లు మెలంగఁగాఁ, దగుదురు గాని తోఁచుగతి నెల్లఁ
తే గిరుగఁదగుదు రె యెల్లరతిరు లెట్టేగి, మెలఁగ ధాతకుశక్యమే పలుకవయ్య!
తెలిసి యిద్దాని తత్త్వంబు నలుకగొనక, శాస్త్రభావ మదెట్టి ప్రసక్తిగనునొ

చ నను విడనాడఁజాలని మనంబులఁ బౌరులు రాజవర్తనం
బనఁగ నదెట్టిదంచు నిసుమంతయు నెంచక కర్మవృత్తిఁ దా
ననిహితశక్తికం బనుచు నాపయ కెంతయు నార్తినొంది రం
చని తలపోయువాఁడ నిదియంతయు నారయుమా మదిం గడున్. 418

క. [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] పితృఘనాని [illegible]
[illegible] [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] సాధు[illegible] 419

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 420

చ. నను [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
మనసు [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 421

చ. అనుకూలవంతు [illegible] [illegible] [illegible], [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] యీయిచు [illegible] [illegible]
ల్లసిలు [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]దా! 422

క. నీమీ నామై జననని, కోపన[illegible]యశంబు నిప్పు [illegible]
గాపథముం [illegible] సగి చెసు, భూపతి సన్యాత్ము [illegible] జన్మిరా.

క. [illegible] [illegible] లెం,తో దిశప్రగాగుండ నొకమహాలా[illegible] జె
[illegible] [illegible] ఘనం,గ నం[illegible]యిష్టంబు చెల్లిరగాఁ బ్రియసహోజా!

చ. [illegible]నుండి [illegible] ప్రియసమాఁగ రాజ్యముఁ బూని మిమ్ము నె
[illegible] విడనాడ [illegible], బ్రకటూతముబంబున నన్ను [illegible] యే
ర్పడఁ [illegible] మీరుఁ బ్రియబంధు[illegible]బుగ [illegible]ద్వయం
[illegible] కొల్చుచుండ సుఖమొందఁ గల్గు నిజంబు నమ్ముమా 425

చ. ఇరువు [illegible] జనముల్ ప్రియీఁ దంత్రక నిష్టసిద్ధియా
[illegible] జరింపఁగా [illegible] వారెదలం బరిత్ప్తి నొందనీ
శ్వరుఁడును సంతసించు; నదేశ[illegible]భోదయ మంచు వేదవి
ద్వరులగు సాధువుల్ [illegible]వారు తలంపుము దీని సోదరా! 426

చ. వినుము మఱొక్కమాట పృథివీపతి యేపనికై జనించునో
పనియది తీర్పకుండఁగ శుభంబులఁ బొందఁగఁ గోరరాదు, వా
నిని బుద్ధిఁ బూర్వపుజనిం బోనరించినకర్మమే తదా
జ్ఞను జరియించుచాతఁడు నిజం బనయంగ స్వతంత్రుఁ డెట్లగున్ 427

సు. యోగవిద్యాభ్యాస [illegible] మొనరించితిని నీవు, చెంత నంచని నీవె చెప్పితివిట
సంతసించితి నీదు సద్భావమున కాత్మ, సహజన్మ

లం దుత్తముఁడనంగ శనదని యెు తెల్పుచుగా నెగ్గున నింక తెలియంగవలయు
నింతతో సంతృప్తి నే కాంచఁగాదుసు, మనుజుఁ డు యోగంబు నభ్యసించి
తే కర్మసిద్ధాంతతత్త్వ మిట్టులెఱిఁగి సనుఁడు, నిశ్చయించి ఫలంబెద్ది నియత మనుభ
వింపఁదగినదో యద్దానిఁ విడువంగ బూనఁ, దలఁపకుండంగ నుండుటలతగుఁ గుమార!
క విధియించెను గున్నదౌనఁటఁ, విధిరాఁగలఫలము లెట్టివి యిపుడు తగ నీ
విధమునఁ బొంగక యటంచుఁ, గ్రధియించెను వాని మార్పఁగలమె తెలుపుమా
చ పురమునకుండి రాజ్యభరము భరియింపుము; నేను గానఁ గ్ర
మ్మరుచు తపంబు గాఁగ నియమంబును దీర్చి వత్తుఁ దమ్ముఁడా!
మనల నపత్యశక్తి తపము భవమున గలుగొంపు; నంతట
గరము సుఖింత మెల్లము శ్రీరఁగొనునా హితమంచు దీనినిన్ 430
క అని రాము హితము మీఱఁగ, మను వంశ సుమార్తికంబు ప్రజాపాలనమం
దనురక్తిని గల్గింపఁగ, ననుజనకుం దెల్ప విన్నయందఱు మదిలన్ 431
ఆ. ఆశ లంతరింప నట్టె ప్రహ్లాదియుండి, రంత రామునాశయంబు నెఱిఁగి
బదులు చెప్పు నోపు భరతుఁ డశ్రుపులను, ధరణిఁ దడుపుచుండె దైన్యమొప్ప
చ భరతుని వేదనన్ గాంచి రఘువరుండు తాఁ గరుణాబ్ధియౌట సో
దరుఁ గను దున్న మెలమిఁ ధర్మముఁ దెల్పఁగఁ జాలకుండె; న
త్తరుణమునందు వాగిముఖ తాపసంబులు వింతగాఁదగన్
బరిసరవర్తులైన మునివల్లభులుం గడునార్తి మున్గుచున్. 433
చ ఎవరిని ధర్మమార్గమున సిద్ధిహితంబగు నెట్టులంచు, శా
స్త్రవిహితమిద్ది దీనిఁ గొనరాదె యటంచును పోచ్చరింపఁగా
వివరణరీతిఁ దెల్పఁ బది వేలవిధంబుల నెంచి చూడఁగా
నెవరికి నే నశక్యమగు తెంచుచు మౌనము దాల్చియుండఁగన్ 434
క. జాబాలియనెడు మునిపతి, తాఁ బంతము పూని వేగ దాశరథి నదె
క్లేఁ బురికి మరల్పందగు, నో బలునీతులను దెల్పు నుద్యమ మెట్లో. 435
క. అనితలఁచి వేదములశాస్త్రనిచయముం దూలనాడి తగుమార్గ మిదే
యని తెలిపి చిత్తమతిమృదు, తను గాంచఁగఁ జేయఁ బూని తగ నిట్లనియెన్

జాబాలి రామునకు ధర్మములఁ దెల్పుట.

క. జననీజనకులు జన్మం, బునకే హేతువులుగాని జ్ఞానముఁ దెలుపం
గన రర్హతః జ్ఞానప్రదుఁ, డనఁబడు సద్గురునికల్గె యగు గ్రహియింపన్
చ తనమది కెద్ది యోగ్యమని తప్పక తోఁచునొ యద్ది గైకొనం
గను దగు; దానిఁ బట్టియె నికాము శుభంబులు గల్గు, నింక నా
కృనిపలు కాలకింపఁ గొలగాని ఫలంబులె కల్గుచుండుఁ గా
వున మతిమంతు లాత్మకును బోలినయట్లె చరింత్రు రాఘవా! 438

చ. శ్రుతతతు [illegible]
మతఁ బోడకట్టు [illegible]
మ్మి లగఁ బంపు [illegible]
స్థితి గుడు [illegible] 439

చ. తనువిది ధర్మసాధనని [illegible]
[illegible] చనంబె [illegible]
లన నలువ్వ [illegible]
ట్లన్నృతము [illegible] 410

చ. కలుగును [illegible]
ష్టలఫలుసల [illegible]
[illegible]
[illegible] సుఖంబును [illegible] 441

క. తొలిజని కర్మఫలంబుచు, [illegible] బదెప్పగిల్లిఁ [illegible]
దలపోసెనఁ [illegible] సుఖముల్?
కరతలామలకంబుగా [illegible] దండ్రిమాట
మీఱ రాదనుజ్ఞత [illegible] వినుమతీశ!

ఆ. అక్షాచేసియైన [illegible] రాజ్యంబు [illegible], మరల [illegible] నవనిఁ బుట్టి
చెసఫలములఁ [illegible] యుక్తి, [illegible]! యిద్ది [illegible] ఎట్లైనగుట

క. మంచితనంబున [illegible] లభింప [illegible]
నెంచిన నిదియేసారం, [illegible]! [illegible] నాథా! 445

సీ. మహిని బ్రత్యక్షప్రమాణం బె [illegible] శ్రీకంబు
[illegible] దోఁచినపోలిక [illegible] జనుల
[illegible] విశ్వసింపఁ
దగక [illegible] యుంచు [illegible]
గలుగునం [illegible] [illegible]
వనఁగఁ [illegible] నేవిధమునవది

క. రామా! వినుమా చక్కఁగఁ, నా మాటలు నీ [illegible] న్యాయ్యంబని యొం
తో మంచి దనుచుఁ దోఁచునొ, [illegible] మెలంగవయ్య! [illegible] యాంత్యమదే.

చ. శ్రుతులను [illegible] సూరికృతంబులెగాని తామె యే
క్షితితలమందొ పుట్టి [illegible] మిదంచుఁ జెల్పునా
దృతిగని యున్నవంచు మదినెంచుకయే స్మరియింపఁబోకు మ
ప్రతిమమనీషఁ దోఁచినటు [illegible] రామనృపాలక! సంచరింపుమా. 443

చ. మరణము నొందువారలకు । మంచిసుఖంబులు గల్గునట్టు లీ
ధరణి నొనర్చు దానములు । దుర్గ్రాసు లెట్లొకొ వారినంచు నీ
వరుసినిఁ దోఁచు రిత్తయని । యవ్విధి చనం దగుమార్గ మొందు నె
వ్వరు పనిఁ బోని యేర్పటుఁ జె । ప్పొవ్వడరో వచియింపఁ జాలుదే

ఉ. సోముఁడు పోతు లెల్ల నొకచోఁ బ్రారంభఁ గాలముఁ బుచ్చునెంపి యే
మేమొ వచించి సర్వవిధు । లీయవి యంచు మతిప్రభావము
న్నామమె లేని యియ్యది వినా హ్యయ్యము లే యని నిశ్చయించి యొం
తేమహిఁ గీర్తిఁగాంచ ధనమెల్ల వ్యయింతురు దానరూపులన్ 450

క. జననీజనకులఁ బెరొక్కని, యొనరింతురు దానముల సమూహాదుని శరులె
ల్లను వినుతింపఁగ నాఘల, మంఘా! చని వారిఁ జేయనట చిత్రము దో 451

క. ధనమార్జింపఁ దలంచిన, మనుజాలలో నేటు లిన్ని మార్గంబులఁ జూ
పిన వారి మోసమేటుఁ గని, ఘనులట్టులె చేయుచుందు రగద శ్రీరామా! 452

తే. తండ్రి నస్మృతదోష మ్మవితగులకుండఁ, జేయనడవులలోన వసింప నీవు
తలలె ఎచ్చిత విడిచి నీకు ధర్మముగునె, మృతున కస్మృతదోష మ్మిటు మించి తగులు

క. మృతినొందిన దేహానినే, గతిఁ దండ్రియటంచు నెంచవలెగా దగు రామా!
తుటిఁ దసువుపడిన యంతనె చచ్చుతఁ గాంచును బంధుతయు నవొప్పునె మరలన్?

చ. నిను యువరాజుఁ జేయుటకు । నిశ్చయ మొప్పఁగఁ జేసెఁగాదె, నీ
జనకుఁడు దానిమానిన నసత్యభరంబగు దోష మబ్బదో
మును వరమిచ్చి మాన నసుయముల్ గనుదేహి యటంచు రప్పుడ
చ్చినపలు కల్లఁ బొల్లయినఁ । జేరదె దోస మటంచు యొప్పునే 455

క. ఏతనువున నెవ్వఁ చేసిన, నాతనువె శుభాశుభంబు । లగు ఫలముల నా
యాతనులఁ బొందఁగు వే, ఘాతను వహ్వానినొందు । నన రం దనఘా! 456

తే. పాంచభౌతికదేహంబు । పడనయంత, భూతపంచక మెయ్యనగబోయి కలియఁ
దిష్మఁ గాపురఁ గష్టసుఖమ్ము లెట్లు, పడయు నయ్యవి కర్మానుభవము గాంచు?

క. మరలంగ పానిమాడిక, మఁగురా పేటొక్క రీతి । బంధుత్వం బె
క్కరణిఁ బానికిఁ బూర్వపు, వరుసకు యోజింపవలనె । పానికలయిక నీ. 458

సీ. కర్మమనాదిగా । గడియింపఁబడుచుండుఁ, బ్రాజ్ఞులమనుకొను వారి చేత
నాదియే లేకున్న । నదియుండు నెట్లొకో, దానిక లోఁబడరాని దెద్ది
లేకుండు దాని నీక్లిష్టులు దాఁటుచుఁ, రండురుగా సి యయ్యవియు యుక్తి
సాధ్యము కానిచో । శాస్త్ర మొక్కటియె ప్రమాణమంచును బుద్ధిమంతు లెల్ల
తే. దానిమీఱఁగ బోదంచుఁ దలఁతు రెలసు, లెద్ది యుక్తికసాధ్యమై యొసఁగు నద్ది
వదలవలయును గాని విశ్వాసపాత్రముగను గ్రహియింపరాదని తగు నెఱుంగ.

సంస్తుతులఁ జెప్పఁగ నె, ... త్కారములు సమ్మగిం ... పుష్పకములు! 460
యిన్నింటిని యోడంపుము, వన్నింపుము ... యామం
సన్నియతిమీఱఁ ... నాశ్రమసుమ! 461
భగవంతుఁ డొసఁగు సర్వము, ... గవుణ
బోగ బల్కుచుంట్ర ... ణులు కేఁగున్
సర్వేశ్వరుఁడు కృపాసాగరుఁడుగను నాభగవంతుఁ డిచ్చఁ ... బాలించు
చేయఁగాఁ దలఁగాని ... గొంటి, కేలలంటీ ... సుఖము
లనుభవింపఁగఁ గొంటినను చేసి ... నిఁ బ్రేమ
నేని యాతని ... ఫలమీఁ ... ఫలము మది
యీశ్వరుని తోడి పని ... నిన ... ఫలము గా ... ను
శర్మమే దుష్కరంపు ... నేనస్వతంత్రుఁడ ... గలుగు న
క. ఈవిషయంబుల తత్త్వము, ... వించిన ... బంధుత్వంబే
యేవరున లేకయుండుం, గాపుఁ జర్చింపులను ... బుద్ధిన్ 464
ఎవ్వరైన నిద్దీ యెటులని ప్రశ్నింప, గా నానాధికర్మ ... నటించు
నది యతీంద్రియజ్ఞులై నట్టివారల, ... నేమొ ... 465
నోరు తెఱచి యార్చి గొంతు మెడలంగఁ, బలికి పలికి సుంత తెలియకుండ
ముఖవిధానకర్మమునఁ దమకున్నట్టి, శక్తి జూపుచుంద్రు ధరణి. 466
ఉ. వారలపల్కు లెల్లను నిజంబగ నుండునటంచు నన్ను చూ
ధీరహితుల్ తరింతుమని తృప్తిగ నట్టులె యాచరింతు; రో
శ్రీరఘురామ! ధర్మమయచిత్త! ... నీవెఱుంగవె
ధారుణిభారమున్ గొని ముదంబున ... మానవావళిన్ 467
క. పినతల్లిమాటలం గొని, వనముల సాధ్వీమతల్లి వనటం గుందం
గను దిమ్ముంపు ... జననియు వలదనఁగ నేల చరియింప విభూ! 468
క. సమయోచితముగ సూనృత, మమరఁగ సత్యేతరముగ సన్నృతము తగు స
త్యముగా దీని నెఱింగియు, క్షమ నేలుము రచనితులు శౌర్యస్ఫూర్తిన్.
చ. జననముచాయధర్మములు క్షత్రియధర్మము లొక్కటేగాఁ
గనుఁగొనరావు ... సత్యము క్షత్ర
వ్రతము నృపాలయోగ్య మనరాదు; స్మృతుల్ వచియింప నిట్టులే
మనమున నూహసేసిన ... యట్టులె తోఁచెడుం గడున్ 470
సీ. తమగుట్టు శత్రుభూధవులకు సుంతయుఁ, దెలియంగరానియట్లుగ నునుపఁ
దగుఁగదా నృపులకు దానివచించినఁ, గార్యముల్ చెడుచుండుఁ గదనమందుఁ

బ్రాతిపదించను ధర్మశాస్త్రన మాగఁ గాదె, యుగిపాప మనఁ జెప్పనయ్య! యితరు
లరు పరుఁ గాపురుషనకట యిట్టి గ్రంథంబు, లితరులకుం దగు ♦ నెట్టులంచుఁ
తే చెప్పు మన్నాఁడ నీ సంస్తుతేర్యుకోవాక్కు, నీనితత్త్వమ చెల్ల నీవిధము జ్ఞాని
గన్య మీగాని పాపుని కాండమున నుఁ, చెలియు రానిది యే సుమ్ము ♦ పలుకు లేల
మ చను దెెఁస్తూ రఘురామ! రాజ్యరము నీవక్కన్ మెఁలంగన్ మనం
బున వాంఛించెను నా మనోరికకు నాపూర్ణంబు గావింప నీ
కొనుటే గన్నత్యము గాదె, పోఁచితతలో కృల్ మీఱ నీ రాక నే
యునిశంబున్ గను భాగ్యమ యుఁ దలపోయన్ వారిఁ గావంగ నే 472
క నీ మేలే తన మేలుగ, నీమంబునఁ గోరు పౌరనిక రంబు నిఁకం
బ్రేమను సంబునఁ గావన్, భూమీశా! రాఁగదయ్య ♦ పూర్వపురమునకున్. 473
క పుత్త్ర సవిరోధగము, ధరియింపం జాల కార్తిఁబడ లేదు దానిన్
ఎరియించి కాఁదగదగు, నాగుణ దయ చేయవయ్య ♦ సర్వజ్ఞ! విభూ! 474
క నునవిదిత నాదు కార్యంబును ఫలియింపఁగఁ జేయుపూనికఁ గాదో?
మనుజేంద్ర! సర్వహితమును, నసుజాతహితంబుఁ గోరి ♦ యని యెన్నఁదగున్
క. శ్రుతులం బరిశీలించితి, స్మృతులన్ బలుసార్లు త్రిప్పి ♦ యొగిసారం బీ
శ్రుతిపులకు నంచు మరి నెంచితి దానినె నాఁడ ♦ శ్రీరఘురామా! 476
ఉ నావచియించు ధర్మములు నైజము బుద్ధిని జక్కనెంచి నీ
వేవిధి సంచరింపఁ బరమార్థము చేకురు నట్టి మార్గమే
నీ విపు డాను, మీ సహజానిం గృపఁ జూపుము; బాలిశోక్తిసం
భావన చేయఁబూనకుము ♦ భాస్కరగోత్ర మహాబ్ధిచంద్రమా! 477

శ్రీరాముఁడు జాబాలికి నుత్తరంబిచ్చుట.

చ అని తను హెచ్చరింప వినియు తులబుండి రుడగ్నికల లో
క్కని యుని చేసి యంతరము గానఁగ రాసటు నెల్వడంగ న
మ్మునిని నభినానంతమునిగ ♦ బుద్ధి నెంచి యశాస్త్రయుక్తర
తిని పచియించి సూనితకుఁ ♦ గీనియంకముఁ గూర్చె నక్కటా 478
క. తిమియించుట తప్ప దీనదినములకుఁ బోనిలము సేత ♦ న్యాయ్యంబని సుం
తమునిని పిలంచి యిట్లన్యెను మునీ! చార్వాకునట్లు మై పల్కుటన్. 479
చ. ధరణిసురుండవయ్యు నతిదాంతుఁడవై తపమొప్పఁ జేసి యీ
శ్వరుకరుణం గనంగ బహుభంగులఁ గోరుచునుండియున్ నిరం
తరము శ్రుతిప్రయుక్తఫలదానచణాముల కర్మజాలమా
దరణము మీఱఁ జేసియును ♦ ధర్మవిహీనుఁడ వయ్యె నీగతిన్ 480
చ శ్రుతులకు వేఱు ప్రవృత్తిగను ♦ రూఢములై తగు ధర్మశాస్త్రసం
తతులను నాశనంబుగను ♦ దద్దులకెల్లను విన్న యంతసం

[illegible]
[illegible] 481

ఆ జ్ఞాన [illegible]
[illegible] 482

క [illegible]
జననీజనకుల [illegible] 483

క. లోకజ్ఞానము [illegible]
ప్రాకటధ [illegible] 484

సీ [illegible]
[illegible]
[illegible]
సంచరించిన [illegible]
తే [illegible]
పెద్దయని పిన్నయని [illegible] జేని పొగిడ లోక మింత లేని మాని!

ఆ. తనకు నెట్లుతోఁచుఁ దానట్లు [illegible], మెలఁగలుగునయ్య యేల యిట్లు
పలికినాఁడ వనుచు [illegible] జెడ్డ లోక మ్మట్టి చేఁతలను 486

క వేదస్మృతిశాస్త్రగణం, బేది హితంబంచుఁ దెలుపు నిది యరసి యనుచుం
డాఁ దెలిసికొనుట శే [illegible] 487

క కామాద్యుపహతమగుచున్, ధీమహిమను మాఱుచుండుఁ దెలిసిరేని [illegible]
మేమితలంపుల జనునో, యామాండ్లిక [illegible] 488

క సితవస్త్రము పీతంబుగ, నితరులకుం దోఁచుచున్న దృగ్దోషమునం
గతిఁ దోఁచు నట్టనేత్ర, ద్వితయము గనునట్టి జెట్టి లేఁడుగవ నిజమా? 489

తే. కలరు ప్రత్యక్షవాదులు కాని వారు, ప్రత్యగాత్మ నెఱుంగ నేరరు మునీంద్ర!
యాగమానుమానవములు ప్రత్యక్షమట్లుతగినయుపపత్తియనునాల్గు ధర్మ మెఱుంగ

తే. అర్థములయిన గ్రంథముల నవనిలి పెద్ద, లందు మూఁడవదే చాలు నఖిలమునకు
ననుచుఁ బల్కితి విదితగుణనయజ్ఞ! నీకు, ధర్మవిదు లెందు సిద్ధాంతిదగు ననుదురె

క. ఇలపై నాస్తికు లనువా,రలె ప్రత్యక్షమె ప్రమాణరాజిఁ బ్రథమమై
చెలఁగెడు నయ్యది యొక్కఁడె, ఫలదంబని పల్కుచుంద్రు బాలిశు లగుటన్

సీ. కర్మ మప్రతిహతగతిఁ బర్వులిడుచుండ, సర్వసాక్షిగ మహేశ్వరుఁడు వెలయఁ
బరపకుండయి యెట్టులు నరుఁడు ప్రత్యక్ష ప్రమాణంబు కొలఁది దెలియ మనుచు గాంచు

ధృతిబుద్ధియువిద్యలుఁ ఽ బ్రేరణలుఁ గర్గోప, హేతువుఁ దోట నతనికె ఽ ట్లమరు సుఖము
శాస్త్రపద్ధతిఁ గాని ఽ జరుఁగ దదేగ్న్యము, నాచరించిన ఫలమబ్బ దనుట
సత్యమే సుమ్ము; దీని నేనరసెదఁ గాదనంగ నేర్తునె? బ్రహ్మర్షినాథు లెల్ల
వినఁగఁ దోఁచిన యుక్తులఁగ జనుల నెంచుకఁ, బాపభయమైనమందంగ ఽ వలదె చెపుమ

మ ఎదరేశంబున నొక్క నాఁడు శుద్ధ ఽ న్యాధింప నన్నంబ నె
న్యాపసం బెక్కకల్గుండఁ బ్రాగ్జని నచెలివ్వాఁ డాంకిటన్ వేఁడ నా
నంగాంబోర్వఁగ నమ్ము నాయన! యిదే ఽ లక్షాన్న మీసుంతయే
దోసకెం దైకోను మంచుఁ బెట్టని మహాఽధూర్తుండనో నాకిటన్ 494

ఆ అన్న మెట్లు దొరకు ఽ నప్పుడు పెట్టనఁ, గాన యిపుడు కలుగుఽగా యని తన
యంత తాన తోఁచుఽ నటయె పూర్వజ్ఞాన, మొకరు చెప్పరన్నఽ నుద్యమమున

క ...నికిఁ బ్రత్యక్షంబనఁగా నెగడు ప్రమాణరీతిఽగా వర్తిలినఁ
గానంబడు మే లంటివి, మౌనీ! న్యాయ్యంబె యట్టిమాటలు పలుకన్ 496

సీ నయనంబులకును గనఁబడని యాత్మ, మీవాదమున నిల్వఽదెట్టు లరయఁ
గనుక నాస్తికవాద ఽ మసవలయుం గాదె, నూర్ధ్వదేహము ను ఽ నట్టికర్మ
ముందుఁ జేయంబడు ఽ నాదానములఫల, మందున్న దేహ మెట్లొంటు ననుచుఁ
బ్రశ్న మొనర్చితి, ఽ బాలిశుల్ నమ్మంగ, జాబాలిమునివర్య! ఽ సాధుజనులు
చింతనొందుదు రిద్దానిఁ ఽ జెప్పినంత, గర్మఫలముల నెటు దేహిఽ గాంచునో యను
సంశయం బెటు నీదగుఽ స్వాంతమునకుఁ, గలిగెనో చింత నామది ఽ నెలకొనియెడు

చ అలరెడుఁ గంటు వొక్కొటి యఽహార్య మదో నెవనింగుఱించి యీ
యిలపయి నెట్టికర్మముల ఽ నెవ్వరు చేసిన దత్ఫలంబులన్
జెలఁగెడు దైవశక్తి గొని ఽ చేర్చును వారల; నట్టిరీతి మ
ర్త్యులకును దైత్యదైవులకు ఽ నొప్పఁ జుట్టరికంబు దట్టమై 498

క ఘనములు ధ్వనించినంత నవని బోడంగు శిలీంధ్రము లనుఽబంధ మదెట్లో
కనుఁగొనఁగలవే? మౌనీ!, వినిపింపుము తెలిసియున్నఽ వింగం బ్రీతిన్ 499

చ సరసిజమిత్రుఁ డస్తమయఽశైలము గాపున కేగినంతనే
సరసిజముల్ ముడుంగు వికఽచత్వమునొందును గల్వ లివ్విధిన్
జరుఁగఁ గారణము ఽ బ్రహ్మముని! తెలియంగనోపు దే
పురుషుల కెట్టులేఁ దెలియఽబోలని కారణ మెందుఁ దక్కఁగన్ 500

క ఆరీతిఁ గర్మఫలములు, నేరికిఁ గనఁబడని త్రోవ ఽ నేగి పొలయు నా
పూరుషు నటంచు నెన్నుము, ధారుణిదివిజేంద్ర! సత్పథం బిదె సుమ్మీ 501
పామరులు గాఢభక్తిన్, నేమంబున నిష్టదైవనిచయము గొల్వన్
గామితములు ఫలియించుట, నీమదికిం దోఁపదొక్కొ? ఽ నిజముఁ దెలుపుమా

తే. ఇట్టియుపదేశముల వారినెల్ల నాస్తికులను జేయుటకు గాదె నీవు
శాస్త్రవేత్తలు సనాతనమార్గంబు, నేడు దానిని వీడి యని చెప్పనేల?

తే. వేదమార్గంబు వదలి శాస్త్రవిరుద్ధముగను, నీచమార్గమున నడచినవారలుగ
జేయబడిరి గాన, శిష్టులెల్ల, పరాకుగను సీవు నీవని! తోడివారు

ఉ. ఎన్నడు గాని శాస్త్రముల వినదలంచినవాడవు, నే
మున్నది శాస్త్రములకన్న, పుణ్యమగుపనులు యట్టు లేగ వి
విద్యాస్తు తమ యున్నతను నెగడి చనవేయు నేరాని మాన్యుం
డన్న ప్రచండుగా నతడు చేయఁటను మాన్యునిగ చెప్పగ? 505

చ. పురుషుడు శాస్త్రముల దాటి వేల నేలి నిలచి యుండు నెంత వా
డరవుకొనంగ దగ్గడగు స్వర్గము చేరగ దగునే
యరసి యెవనికి నీవు నిధియైయు నమంచితమార్గమునుండు భూ
సురముని వర్య! నీవు గని సూనృతము నుంచను నిశ్చయింపుమా. 506

శా. మం చెన్నండును బల్కనట్టులని నంద్భావమ్ము ప్రమోదంబు పొం
పొందంగా శపథంబు చేసు వసువుల్ పోవుగాక! మానితా
ద్భుతంబుల్ నుతమందు నిత్యసత్య వ్రతదీక్ష ప్రమోదింపు దా
నం దప్పల్ మతిచేయ నూల్కొనెడు స్వాంతం బంతయున్ మానితిన్ 507

చ. మునివర! యొక్కమాట వినవలెను నీవు బరాత్పరుండు నా
వినుతిని గాంచనట్టి యడగు వివిధవిధంబులను శాస్త్రబద్ధ
ప్రస్థానము గాలము గడపు చాను స్వతంత్రుడ నంచు దోచునీ
తని జరియింప నూల్కొనెడు ధీమహిమంబున దించియుండియున్ 508

తే. తన ప్రవృత్తిని గాంచి యితరులు గాడ, శాస్త్రవిధుల నుల్లంఘింపగాజాలియుండు
రనుచు గాపర నీవంటి యతడ దెట్టు, లిచ్చకొలదిని వర్తింపవచ్చు జెపుమ

క. మనులే శాస్త్రము మీరిన, జనులెల్లను మీఅనుండగ జరియింతురె దా
నను లోకవ్యాప్తి మెల్లను, గనవొకో మాన్యుడు భమునకల్లనె దానన్? 510

జాబాలి శ్రీరామునితో విన్నపంబు సేయుట.

చ. అప్రియమాట శాస్త్రహిత మా విధమొప్పగ శ్రావ్యరింపగా
విని మునివర్యు డెంతయును విస్మయమొందు వినీతి యొప్పగా
ననఘ! మహాపరాధమున కాలయమైతిని జ్ఞానహీనుడం
చనదగు దారి నొందుటకు నర్హుడనైతి గదే క్షమింపవే. 511

ఉ. శ్రీరఘువర్య! నిన్ను నభిశిక్షితుని జేయగ గోరియే మునుల్
పోరులు చింతనొంద మది బాటిలు దుఃఖము పెంపునన్ స్మృతి
స్ఫారవచస్తతిన్ దెగడి పల్కితిగాని శ్రుతిప్రజోక్తగం
భీరతరాశయంబులను వీడిడినై వలదంచు బల్కనా! 512

అ. శిష్టులైనవారు § చెప్పినచొప్పున, వర్తిలంగ గురుశుశ్రూషంబు లొదవు
నంచు నెఱుఁగుదును మహాప్రభూ! నీ రాక, మదిని గోరి యిట్టి § మాట లంటి

మ. సతతంబున్ భవదంఘ్రిపంకజములన్ § స్వాంతంబునన్ నిల్పి నీ
యతులామోగము నొందఁగోరి తప మొనత్యంతభక్తిన్ ఫలా
యతసక్తిన్ విడనాడి సల్పుదు సదాహర్షంబు నీసేవయే
మతి నన్వేఱుగ నెంచఁబోకుము కృపన్ § మన్నింపు మో శ్రీపతీ 514

సీ. చార్వాకమతము నీజనులకు బోధించు,నాదృతి గలవాఁడనంచుఁ దలఁప
కుండంగఁ బ్రార్థింతు § నోపరాత్పర! కృపా,శరధి! దాశరథి! నీచరణపంక
జములయాన నటంచు § శపథంబు చేయుదుఁ,ద్వత్పాలనము యోగ్యత్వపురంబు
వలచియున్న పటంపుఁకాలుకంగ నింతయే,సంకోచమునుమాని స్వాంతమందుఁ
తే. గలుగు హర్షంబు పెంపునఁ § బలికినాఁడ,సత్యధనుఁడవు సర్వవిశ్వప్రభుఁడవు
దేవదేవోత్తముఁడవు నీతీరుఁ దెలియ, శక్యమే యేరికైన నోసరసిజాక్ష!515

మ. అని ప్రార్థించిన శ్రీరఘూద్వహుఁడు నెయ్యంబార నీక్షించి య
మ్మునిదౌనాశయ మాత్మ నెంచి నగరంబుం జేర్చి లన్ భూపుగా
నొనరింపం బనిపూని యట్టిదగుసుద్యోగంబు గావించె నం
చనుమానం బొకయింత లేదనుచు భక్తాగ్రేసరుండం చొగిన్. 516

ఆ. నిశ్చయించి పలికె § నీయాశయం బేను, నాత్మ నెఱిఁగినాఁడ § నట్టులైనఁ
బామరులు వినంగఁ § బాటిలఁ గీడంచుఁ, దెలిసికొనియు యిట్లు § పలుకఁ గలనె

ఉ. ఇంచుక విద్యనేర్చి తమ § కెల్ల శ్రుతిస్మృతులందుఁ బాండితిన్
మించిన యట్లు పల్కుచు నశేషమతిప్రబలప్రశస్తినిం
గాంచినయట్లు ప్రేలుచు నికామయశంబును గాంచఁగోయన
వ్వంచకు లాడుమాటలను § బల్కితివే యని వింత నొందితిన్ 518
తే. నాస్తికుఁడ నంచుఁ బామరజనులు తెల్విఁ,గనుదు రనునాశ నవ్విధిఁగా బలికితి,
నంతెకాని యెఱుంగనే § యార్య! నీదు, చిత్తవృత్తివిశేషంబుఁ § జెప్పనేల ?

మ. నినుగోపించితి నంచు నెంచకుము మౌనీ! నీమనీషన్ మునీం
ద్రని కాయంబు వినంగ నిట్లుపలుకన్ § రాదంచు పైథేయులే
యనుమానంబును మాని యీపథమునన్ § హర్షంబునం బోవ న్నూ
ల్కొనువా రంచుఁదలంచి కోపమును బల్కుల్ దెల్ప నీరీతిగన్. 520

ఆ. పలికినాఁడఁ గాని § బ్రహ్మమౌనీ! నిన్నుఁ, దెగడఁదలచి కాదు § తెలియుమిద్ది
సత్యమనుచు; మున్ను § సత్యేతరముఁ జెప్ప, నింకఁ జెప్పఁబూన § నిది నిజంబు
ఉ. చెప్పినమాట తప్పకటు చేయుట యాశ్రితరక్షణం బదే
ముప్పుపొసంగనున్న నొకపోలికఁ దా నడుపంగఁబూను టా

కృప్పుడు నాచరిత్రముల [illegible] నిశ్చలం
జెప్పుడు [illegible] 522

చ జనకుని చెంటఁ [illegible]
మనమునఁగల్గు వాంఛితము [illegible]
కినఁబడినం [illegible]
చును శపథంబు [illegible] 523

చ పురుషుఁ డొనర్చు [illegible] సూర్యవంశ్య లా
దరమున ధర్మమున్ [illegible]
నరయఁగఁ జాలం [illegible] దోఁచినయట్లు [illegible]
త్కృపములఁ [illegible]

చ. ఎలుకలు [illegible] చరింపఁబూనఁ గా
నలఁ బడు [illegible]
చెలఁగుసు [illegible] మునీంద్రులు [illegible] మీ
పలుగక యుండ [illegible] రాజ్య [illegible] 525

క అనిపలికిన జాబాలిగాని, [illegible]
జనవని తృప్తింగని శ్రీ [illegible] 526

వసిష్ఠముని శ్రీరామునకు ధర్మోపదేశము చేయుట.

ఉ అంత వసిష్ఠమౌని [illegible]
జంతరయుకంత లేని [illegible] నిట్లు భూ
కాంతశిరోమణీ! [illegible]
క్రాంతపదాంబుజుండ [illegible] 527
నీకొక్కరుండు తెల్పెడు, ప్రాకటధర్మం బదెట్టిభంగి వెదకినఁ
లేకున్న దైన నిత్తరి, నీకడఁ దెలుపందలంచితిని గురుకృపాఢ్యా! 528

క మునిపతి జాబాలి కిచ్చినయుత్తరములను వినితిఁ బెందిలిఁ బ్రమదం
బు నయిన నొక్కవిశేషం,బును తెల్పఁగ నిశ్చయముగఁ బూనితి రామా! 529

క. కులగురుఁడన్న సమాఖ్యం, గలిగించినవారు దేవకల్పులు [illegible]
[illegible] 530
[illegible] ధర్మ [illegible]
[illegible] శ్రీ [illegible] భూపవర్య!

శివపూజోపదేశము.

చ. పరమశివుండు నీకుఁ గనుపట్టునుపాస్యుఁడుగాఁగ నీవు శం
కరున కుపాస్యదేవతవుగాఁ గనుపట్టుము పిద్ది సజ్జనో

త్కారమున కల్గె యజ్ఞులకుఁ దగ్గ యశేషలోకపూర్ణ్వనంచు మీ
రిరువురు నిశ్చయించుకొనిరయ్య యొనరింతు దానిపద్ధతిన్ 532

క. పరమేశ్వరుఁ డేకద మీ, యిరువురుఁ గాఁ బొడమె విశ్వహితమునకై భూ
వరతిలక! యొక్కతత్త్వమె, పరికింపఁగ నిర్వురుగఁ బ్రభవ మందెఁ జుమీ!

చ. తెలిసిరయ లేని యట్టిసుపవిత్ర బ మీపును శంకరుండు వే
ఱలయుతప ప్రభావమున నాయయ సద్విధిసుండవంచు నే
ర్పలరఁగ నెల్లలందురు మహాత్ములు శంకరయ మిన్నయించు ని
ట్లలరుచుఁ గొంద అజ్ఞులు సహాంకృతిఁ బల్కుచునుండ్రు రాఘవా! 534

క ఇరువురకుఁ బేరనయిగ, ధురహంకృల దూషితు లగుదురు భక్తులు పీరే
ధరణిం గలపామరులను, బరుస గ నిరయాంధువునను బడఁ ద్రోతు రహా! 535

మ. నిను దూషించిన భక్తులు శివుని గుర్తించి ప్రదుండించు నే
యనుమానంబును లేక తిట్టినను బ్రాయశ్చిత్తమే లేక యిం
తని చెప్పంగఁ బరంబుగాని యీసులకాసంబు ప్రాప్తించునం
చును బోధింతు శ్రుతిస్మృతిప్రజము లోకత్రోణిధవాగ్రాత్మజా! 536

ఉ. నీవల విష్ణుమూర్తివి పవిత్రచరిత్రులఁ బ్రోచు ధర్మముల్
బావనపద్ధతిన్ నడుపఁ బ్రాణులనెల్ల బహూకరింపఁగా
నీవసుధన్ జనించితి మహోన్నతవిక్రమ! దేవసంఘసం
భావితదివ్యకీర్తిశోభాసమలంకృత యక్కడంబకా 537

ఉ. ఏనను మానుషాకృతి మహాద్యుతిఁ దాలిచి యర్థకృత్యముల్
పూని యొనర్పనున్న నిను బోలు మహాత్ముల కవ్వి కావ్యసం
తానములందుఁ దెల్పుట యసత్యమె యైనను దెల్పువాఁడను
సూనృతభాషణా! రిపువిశోషణ! సజ్జనబృందపోషణా! 538

చ సరసిజనేత్ర! యెవ్విధిని సాధుఫలప్రదకర్మజాల మీ
వురుతరభక్తిఁ జేయుదు వా యుర్విపయిన్ వసియించునెల్ల ర
క్కరణి నొనర్తు రట్లగుటఁ గర్మము లయ్యవి యుండుటొప్పు నీ
నరులకు శ్రద్ధగల్గఁగ నొసప్పుదగుంగద నీకు నెప్పుడున్ 539

చ కలవుగదా యనేకవిధకర్మము లందును భక్తిఁ జేయ స
త్ఫలము లొసంగుచున్ దుగ సహాసుఖంబును గల్గఁజేయ ని
మ్ములఁదగి కష్టమే యిడక యొల్చెడు శంకరపూజ యుత్తమం
బెలిపెద దాన నెల్లరును దృప్తిని గాంతురు శ్రీరఘూద్వహా! 540

చ. ప్రతిమను బూజచేయు టది పామరలోకహితంబు; దానను
న్నతఫల మబ్బు; దట్లగుట నైజహితంబును గోరువారు త

త్రప్రతిమల జోటి మానదగు ♦ రఘువ! శంకరు లింగమూర్తిగా
బ్రతికిన మన్నారితిగను ♦ భక్తులందునఁ గొల్వ శ్రేయ మగు 541

వ. తొలచిన మేగి యెటపరి ♦ భూమ్యాధారమవిరామాంబల్యంబు
బులఁగని యందు పెంచుమని ♦ యూఁడుటనే గిలుకుంటమ్ముష్టకా
గలశ జలంబుఁ జల్లి కొలఁదిగాఁ గను శంకరు సన్మానంబు సం
దలఁచుము వానిఁ గొంటు యంటుంబని యొంగినుమరు పలుకెవ్వన 542

మ. ఇది నీపూజకు నర్హ మంతటఁగియే ♦ యురాశీన! యాదృక్షకం
బునరిం జేరిలి మృత్తు దినఁగొనిలా ♦ నూతేత్వంత్వంబుసం
బొదలం బాలినవీడు వాక్యమునలా ♦ నెట్టంబుగా మిశ్రమున
మదినేవాడు తలంచు పెక్కులిలతో ♦ మన్నించి కాపాడు వ 543

సీ. ఈమృత్తికంగొను ♦ నేభూతములకైన, వాసిపుట్టక యుండునట్లు చేయ
వలయు విశ్వేశ్వరం! ♦ భద్రుదా! యనిపేరు, మృత్తికఁ ద్రవ్వించి నిర్మలజలముల
నింటికం జను దెంచి ♦ యింపైన చోట నామృత్తిక నుసిచి కానిష్ట కార్య
ములను దీరిచి వేగ ♦ భూతవిభుఁడా మనిస్మరియించుచుఁ లేచి ♦ చక్కఁగాల్వ
తే. కృత్యములఁదీర్చి ప్రాదినికేగి చౌలు, ములను నెమరుగ నాభియొనుముగు జ్ఞు
నిలచి సంకల్పపూర్వకనియతి స్నాన, మాచరింపంగఁదగు నమయమ్మునందె.

ఉ. నీంమునుండి భూమమది ♦ నింగికిఁ బోవు సునుంపు బొచ్చు మే
యారయఁ జెల్లవాఁడునపు ♦ డాసలిలంబులనుండినే జుం
బొదఁగఁ బోవు నింగ కడే ♦ యానమయంబు జలంబులాడఁగా
పాపము దేహమందు జలసంగతిఁ గల్గు నటంద్రు కోవిదుల్ 545

తే సకలరోగంబులం బాపుజ ,స్నానముం జేయ వయ్యది ♦ మానసము
గల్గుచింతలు పోవుట ♦ ఘనమె దాన, శ్రీరఘూద్వహా! సద్భక్తచిత్తగేహా!

శా. అంగవ్రాతముగల్గునట్లు దివిజాకారాధ్యు భావించుచుఁ
సాంగంబై తగునట్టు లర్చనల భక్త్యావేశ మొప్పార శ్రీ
సంగత్యుత్తమకంఠునిం దనుప నంచద్భూరిలాభోత్కరం
బుం గాంచంగ నసర్హుఁ డెన్నివిధులన్ ♦ బూన్కిన్ విచారించినన్ 547

క. లింగాకృతి నారాధింపం గల్గుమహార్హములగుఫలములు మోక్షం
బుం గల్గించు మఱియు నవి, సంగతసత్త్వాభిరామ! ♦ శాత్రవభీమా! 548

సీ వామలూరుంబ్భవభవ్యమృత్తిక చేత, శివలింగ మొనరించి ♦ చెలఁగుభక్తి
నవిధి నారాధింప ♦ సకలసత్ఫలములు, లభియించుఁ గష్టంబులం దొలంగి
శర్మముగల్గును ♦ జందనంబున లింగ, మొనరించి పూజింప ♦ వినుత యశము
దిక్కులవ్యాపింపఁ ♦ దేజరిల్లు నతండు, గోమయంబునఁ గాలకూటకలిత

తే. గణెని నెట్టుల పూజింపఁ గలుగు నిత్య, సంహారణరూపశర్మము స్వర్ణలింగ
ముగను సేవింపనర్పింపఁ గనుఁడనము, మెఱయుదేహంబులభియించు మిహిరతేజ!

క. గంగమ్మున గోటిబిల్వంబుం దగులం జేసి లింగమును బూజింపన్
సంతోషమేల సకలార్థంబులు గల్గు దేవనాయకవినుతా! 550

తే. విమల స్ఫటికమృత్తిక సమలచంపు, నాంచితమ్ముగ నొనరించి యభవులింగ
ముగ నర్చయారాధింపనగణితఫలములు తపంతన పొందుఁ జెప్పఁగ లిక నేల?

క. శివలింగపూజనంబున, వివిధములౌ ఫలము లబ్బు విశ్వేశ్వర! మా
నవులకు చేతులకు నీ, శివలింగారాధనంబు శివదము సుమ్మీ! 552

తే. షట్పూజ యిటంచు శంభుపూజ, కపిలలంబున శంభులింగంబు నునిచి
భక్తి మీఱఁ దిలాక్షతలతో బిల్వదళముల్ గొని గొనివచ్చి పూజింపఁదగు నువిధిని

సీ. జలలాభిషేకంబు లలితగంధాద్యుపచారముల్ శాస్త్రీకసరణి నడపి
తాంబూలికమ్ముఁ బగిలినవై వేద్యంబు, సాగించి ప్రార్థించి జలములందుఁ
దక్షిణగతము సుదూర్వాసనాపూర్వముగ నుప్పదగు నిట్టి పూజయొక్క
గడియల సాగించి కామారి బ్రార్థించి, ధన్యుఁడనే నంచుఁ దలఁపవలయు

తే. నిట్టు లనుదినమును జేయ నెల్లక్రతువు, లఖిలదానంబులును జేసినట్టిదగును
సకల పాపనికృంతనకు సమముగాఁగ, బల్కుదురు దీని బహువనమతులెల్ల

చ. వనములకేగి యందు మనువత్సరముల్ నివసించు నీవు దీ
నిని దృఢభక్తిఁ జేయుము వినిర్మలకీర్తియశంబు లబ్బు భూ
లనిగలిగించు దానవులు త్రిప్రభవత్సరపంక్తిఁ దూటచ
య్యని జమునింటికేగుడు పరావాద్యరాక్రమ సుప్రామిరాజేడున్. 555

క. రామా! నీనామజపం, బేమఱక యొనర్చు నీశుఁడు పసలము త
న్నామజపం బొనరింతువు, ధీమహిమము పొంగ సన్నుతింపఁగ దివిజుల్. 556

క. మీరిద్దరిట్లు చేయుట, యారయ భేదంబు సుంతయైనన్ మీకుం
జేరదటంచుఁ దెలుపన్, పాండ్జులు గని దెలియరజాయుదు రనఘా! 557

శా. హీనస్వాంతులు దీనితత్త్వమిది యంచేమాత్ర మూహింప కీ
శానుం డెక్కుడు చక్రి కంటె ననుచున్ సంజ్ఞానాపహన్యార్థక
గానం బయ్యెను బల్కుచుందు రగ నీక్కం బంతగా బోటలల్
శ్రీనాథున్ నిను దూలనాడుదురు కంపిట్టి యల్ప మిప్పంగడున్ 558

చ. హరుఁడు మురారికంటె గురుఁడంచుఁ దల్పడు నెవ్వఁడు ని
ర్జరగణమందు నొక్కఁడని చాలఁగఁ బల్కుఁడు రిట్టివారి నా
దరణము మీఱఁ గొల్చి సుపదంబును గాంచఁగఁ గోరునట్టివా
వరుసనె శంకరుం డెగడఁ బల్కుచుండుదు రో రఘూత్తమా! 559

సీ వినుసగుణ బ్రహ్మోపాసనగల్గు [illegible] బ్రహ్మ [illegible]
త్రిగుణమయం [illegible] రామ! [illegible] బ్రహ్మ [illegible]
దత్తత్త్వగుణము నైకత్వ [illegible] మిథ్య [illegible] యని
దగు తమోగుణము [illegible]
ఆ వనౌషధులు [illegible] బ్రహ్మగుణము [illegible]
లెవరి కార్యము [illegible] 560
క [illegible] కార్యములు [illegible]
గా మాయరొ నిర్గుణము, [illegible] నిర్గుణ [illegible]! 561
ఆ ఒకరికార్య [illegible]
దయులగుచు [illegible] ఘనమగు [illegible].
క పాపచతుష్క [illegible], మైదగు ధర్మ [illegible] జగములందు నిల్పం
గాదలది ప్రకృతి యధిక్రృతు, గొటమ్ముల నిల్పె [illegible] 563
ఆ. మూడు కార్యము [illegible] పొగిలి [illegible] నిర్వహించెయని
తలచుజనము గాని [illegible], వారిగా [illegible] వచ్చునోట్లు? 564
సీ. ఈ కార్యములయందు [illegible] ప్రపంచ మోహ [illegible]
దలప నల్పంబె [illegible] మెద్ది మధ్యము, మెద్ది? యీయది నిశ్చయించు టెట్లు?
దానికే మేము [illegible] నా [illegible] పశు [illegible]!
తరమె యేరికి నీనిత్తత్త్వ [illegible] మహా [illegible] శక్తి
ఆ నిర్ణయింప నోపు; [illegible] తత్త్వమెఱుగ సమత [illegible]
లనుచు జెప్పవచ్చు [illegible] ప్రభాకరేణ్య! 565
క. మీశక్తి యిట్టిదనుచున్, దాశరథీ! [illegible] మెట్లుం గా
దాశరథుల నడచు [illegible], కేశవ! నీచరిత సురలు [illegible] రంతు నజా! 566
చ. వనముల నుండువేళలను భగ్గుని లింగమయాంగు జేసి య
ర్చనలను దృష్టి జేయు, మదిని చాలు మహాపట లాప, సంగరం
బున జయమబ్బ కూర్ప, యశము బొల్పొంద [illegible], శౌర్యకీ
ర్తినిగలిగింప, రాక్షసుల దీర్పగ దాశరథీ! కృపానిధీ! 567
ఆ సాధుగుణవిశేష "సర్వతఃపాతుశంకర" యటన్న సూక్తి [illegible] వెలగుట
నీవెఱుంగవా [illegible]! నీకు దెల్పుట పరి, హాసపాత్రముగద యనియోజిగియు.
చ కులపతి నన్నగస్త్యమున గోర్కి యొసంగుట నిద్ది యిట్టులో
దెలియ మటంచు దెల్పితి సురధిగణసన్నుతిపాత్ర! నీవు శ్రీ
గళుని భజింప నెల్లరును గామహరుణ్ భజియింత్రు!, శంకరుం
డలయక నిన్ స్మరించుట జనాళికి భక్తిని నేర్ప గాదొకో. 569

ఉ కరతలలింగపూజ స్మృతికాండనుతంబని కీర్తిగాంచు; దు
ర్భరదురితాలపావకము వాంఛలనీయఁగఁ గల్పభూరుహం
బురుతపఃపుంజముల నొక్కటభస్మము చేయఁజాలు; శ్రీ
కరము సగుర్ష దీక్షమూద్వహా! యొకనాఁ బనిపూనుము నిర్వహింపఁగన్. 570

ఉ ఇతరుల కెల్లఁ గోటిక్రతువులే సఫలంబని పెద్దలందు రీ
తీరుల ధర్మసంస్థితిని నేర్పుతోఁ జేయఁగ నుద్యమించి తో
యతకళనేత్ర! సుందర! యసాధ్యపుఁ గార్యము లేకయున్న స
జ్జనతతికి భక్తియోగమున శ్రద్ధ ఘనంబుగఁ జేయుమీ దయన్ 571

మ నిపులత్వంబుగఁ జేసికొంచు మనుజుల్ నీ వెట్లు లింగార్చనం
బును భక్తిం బొనరింతువో యటులు తాముం గూడఁ జేయంగ వాం
ఛను గాంతుర్గద! దానికేగద ధర౯ జన్మించు టో రామ! నీ
వును దెల్పందగు నట్టి దేవియును నాకుం గల్గునే శ్రీపతీ! 572

చ కరతలపూజకంటెఁ గనఁగా నెవిధైనను శ్రేష్ఠమందు నె
వ్వరు వచియింపఁజాలరు; ధ్రువంబిది; విగ్రహపూజనంబు శం
కరుఁ బరితృప్తుఁ జేయ నెటులాగాని ధవంతయుఁ జాల దో మహీ
వరపరిపూజితాంఘ్రియుగ! వాస్తవమీయది దటం చెఱుంగవే? 573

సీ నలువదిదినము లంధకరిపుఁ బూజింప, వాంఛితార్థములు జనమునఁ బండు,
మాసత్రయంబు సుమనోమాధవు నర్చింప స్వర్గంబు కరతలాసంగత మగు;
నాలుమాసములు మహాదేవు భజియింప, గంధర్వలోకంబుఁ గాంచగల్గు,
సంవత్సరంబు శ్రీశంకరుఁ గొలువంగ, సత్యలోకము నివాసముగఁ దనరు;
తే మరి ప్రదోషములందు శ్రీమండితగళు, భక్తినారాధనము చేయుటబరమపదము
దొరకుఁ జుమ్ము మహాదేవు కరుణచేత, శంభులింగార్చనఫల మీసరణి వెలయు.

క. అమరుఁ జతుర్విధపురుషార్థము లీశివలింగపూజఁ దప్పక జరప౯
విమలాంతఃకరణా! నిత్యము దీనిం జేయవయ్య! యార్తులు మాయన్. 575

ఉ. మనుజుఁ డెవండు నోట నొకమారయిన౯ శివ! చంద్రశేఖరా!
యని ప్రియమార భక్తిఁ దగ నార్తిహరుండగు భూతనాథుని౯
ఘనకరుణామహాంబునిధిఁ గామహరు౯ స్మరియించినంత నా
తని కరుదే యభీష్టసముదాయము చేకుఱుటల్ మహాప్రభూ! 576

తే తొలుత బంచాక్షరిని భక్తికలితుఁడగుచు, శక్తికొలఁది జపించి శాస్త్రహితమొప్పు
నట్లు శివలింగమును చేతియందు నునుచుకొని సమర్చింపనగు శక్తికొలఁది రామ!

చ ఫలములఁ గోరి యివ్విధి నఖండతపఃఫలదానదక్షమై
వెలసెడు శైవపూజనము వింతఁగ జేయుదు రెల్లవారు;

కలితహృత్సరోరుహా! [illegible] రామచంద్ర ని
స్తులభుజబల [illegible] 578
[illegible] 579
ఆ [illegible]
[illegible] చిత్ర మిద్ది.
తే ఇష్టఫలములు [illegible]
[illegible]
ఉ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 582
మ నిను [illegible] భూతవిహారి [illegible]
తన [illegible]
[illegible]
తని గల్గించు [illegible] కష్టములు [illegible] 583
క ప్రతిదినము [illegible]
[illegible] శేఖర! [illegible] 584

—[illegible] రామునకు ధర్మములను తెల్పుట.—

క. అని మఱియు నిట్లు తెలిపెన్, మనువంశవిభూషణా! నిను స్తవియింతు సీ
తను నిన్ను నెఱిఁగియుంటియు, వినిపించెద నంతు ధర్మవితతుల నహా! 585
చ. చను సదియెట్టిదో త్రిదశసన్నుతుఁడౌ భగవంతు చెంత నే
ర్చినయటు తెల్పఁబూనుగదఁ జేయుచునున్నది రామచంద్ర! నీ
వనగమనం బగన్యు మెఱవాంఛితమౌ తెలియంగ నెట్టులౌ
ముని నగుటక నచింపఁగను బూనినవాఁడ నెఱిఁగినట్లుగా 586
తే దండకారణ్యవాసులై తపమొనర్చు, వాంఛలను బొల్చుమునులనుఁ జరుపఁబట్టి
కొనుచుఁ గరిసంపుతెఱ లక్షనొనరుచు దనుజులను శిక్షింపఁ దగుఁదొలుతదొలుతరా
ఉ దానవు లేగుదెంచి ననుఁ దాఁకిన నుక్కడఁగింపవచ్చు నా [మ
మానుల నార్తిమంతులనుఁ మాటకునై వధియింపవచ్చునే
మానవనాథ ధర్మముల మాటదలంపక యంచు నందువో
మానసమందెఱుంగుము మహీపతి దిక్పరిపాలకాంశుఁడౌ. 588
చ. ధరణిఁ గలట్టిదుష్టసముదాయముఁ జెండి విశిష్టశిష్టులన్
స్థిరసుఖయుక్తులై మనఁగఁ జేయుట భూపతి ధర్మ మంచు శ్రీ

వర! స్మృతులెల్లఁ జెప్పెడిని వన్యమృగంబులఁ దీవ్రసాయకో
త్కరమునఁ జంపుటెల్లఁ దమఁ గారొక్కనుటంగద నాఁ డరంబుకో 589

ఉ. పాప మడంప ధర్మమును బాదుకొనంగనునట్లు నిల్పఁగా
భూపరిపాలకుండు తగుపోలిక యత్నము సేయు టొప్పు నా
కేపరిపంథి లేఁడనుచు నెన్ని సుఖంబున నుండఁ గూడునే
శ్రీపతి! యట్లుగాన వనిఁ జేరి దురాత్ములఁ జంపుమీ త్వరన్ 590

క. నీరాక యెప్పుడో యని, సారెకుసారెకును గర్మసంగతి దోఁచన్
గ్రూరాసురరూపంబులఁ, జెరిరి సుర లావనంబు శ్రీరఘురామా! 591

క. శాపవశంబున భీకర, రూపంబులఁ గాంచియున్న రూపింపంగా
నేపగిదిఁ దండముగాని మ, హాపురుషులు నిన్నుఁ జూచు నాదరణమునన్ 592

చ. నినుఁ దలపోయుచున్ మునిని నిల్వక జ్ఞానము పొందుచుండఁగా
దనుజత గర్హమూపనుల దారుణరీతి నొనర్చుచున్న వా
రనుపమతేజ! నీవు వని యాశరరూపుల దేవవర్యులం
గనుఁగొని శాపమోక్షము నికామకృపన్ వడి నిమ్ము వారికిన్ 593

ఉ. వారల దుష్టకర్మసముదాయమె శాపము నొందఁజేసె; నో
శ్రీరఘురామ! సాధుఫలసిద్ధిని గూర్పఁగ సాధుకర్మమే
కోరిక మీఱ నిన్నుఁ బిలిపించుచున్నది దానికోర్కి నిం
పారఁగఁ దీర్పఁగాఁదగుదు వయ్య దయన్ భవదీయరూపమే. 594

ఉ. నీదగుశాసనంబె ధరణిం బొలుపారును గర్మరూపతన్
శ్రీదయితా! తదీయగతిఁ జెప్పఁగ నేరరు దిట్టిదంచు నెం
తేఁ దప మొప్పఁజేసి యశ మెంతయుఁ గాంచిన మౌనివర్యులే
వాదములందుఁ గీర్తిగని వర్ధిలుచుండిరి తే రవంతయున్ 595

ఉ. కానల నీవు వర్తిలుచుఁ గర్మగతుల్ పరికించి వారికిన్
దేన నసుత్తమంపుగతి తేటపడున్ వడి దానిఁగూర్చి నిన్
ధ్యానముచేయుమౌనులకు దర్శన మిచ్చుచు సంగరంబులన్
దానవవీరసంతతుల దర్పమడంగ నొనర్పుమీ విభూ! 596

ఉ. రక్కసులందుఁ గొందఱు పరాక్రమ మొప్పఁగఁ జాపజాలకే
యొక్కపుడెంతొ మోసమున నో రఘుపుంగవ! నిన్ను గెల్వఁగాఁ
జెక్కరు యత్న మూనుదురు భీకరతావకశస్త్రరాజిత
మ్ముక్కఱఁ జేయు నంచెఱుఁగ రున్మదవృత్తులుగాఁ జెలంగుటన్ 597

ఉ. వారలు చేయుయత్నములవంక జగంబున కప్పు హానిచే
కూరినయట్లు తోఁచినను క్షోణికి నవ్వలఁ జాల మేలు క్షో

శ్రీరమణా! పింగగు నని ... మా ... అలం ...
వ్వారు ... ... నని 598

ఉ. భూరిపత్త్రిజాత్రుగులు ౿ ... ...
సారభుజాబలంబున ... ...
వ్వాని లెక్క సేయ ... ...
పొందఁ జేయు 599

చ. అతిబలవంతులయ్యు ... ...
ర్మతులు ... అల్పజంతునికి ... ...
స్మృతులు ... ...
బతగపతీముఖ ... తల ౿ 600

మ. బలవంతుండ ... ...
చెలమిం ... ... నీ ౿ ... ...
ష్టల ... ...
గలఁడంచుం దెలుపంగ నల్పబలు ... ... సీ ... విభూ! 601

సీ. నీదర్శనార్థమే ౿ నిలిచియుండెడు ... ...
నొందఁగాఁ జేయుచు ౿ సుగ్రీవాంగదుల, ... నిర్జరుని జేయఁ
జాలినదుష్టరాక్షసబృందమును ... ...
వధియించి యచ్చ ... ... మునిశేతముఖు
తే. లోఁగు ... ... ౿ ... ...
సుఖము లోకక్కు ... ... సంఘభీమ!

క. పరమేశ్వరు నెడఁబాయదు, ... భూ
వర శేఖర! యిక్ష్వాకకతతి, ... బడున్ 603

క. అది లోకదృష్టికే యగు, సదమలచిత్తుల తలంత్రు ౿ సామాన్యుల క
య్యది సత్యమంచుఁ దోఁచును, గద యయ్యది యజ్ఞతకుఁ ౿ గలలోపమిలన్.

ఆ. నీప్రవృత్తియందు ౿ నీరజాక్ష! యది, కలుగుచుండు ననుచుఁ ౿ దలఁపఁదగును
దానఁ బంతనొంది ౿ మానవుల్ నీవిషయమునఁ జెప్పుకొందు ౿ రార్త లగుచు

నీరాకను లోపాము, బ్రాహ్మణుఁడు మౌనిపఁడు ౿ తత్పరమతియై
కోరుచునుండును దానిని, శ్రీరమణా! తీర్పవలయు ౿ సిద్ధిద మదియా 606

తనదివ్యతపఃఫలముగ, ననిశము పూజించుచున్న ౿ యతిదృఢ చాపం
బును దివ్యేషుధియుగళంబును దత్త్వార్థన గ్రహింపఁగఁబోలు మహాత్మా 607

ఆకార్ముకవర్యమె నీ, దోఃకార్యము ఫలయుతముగ ౿ నేత్త్వగ్రంబౌ
నాకృతిఁ గనఁబడు ననిమెనఁ, గాకుత్స్థా! చేయఁజొమ్ము ౿ కడుఁ జిత్రముగన్.

మ. మునులున్ దేవతలున్ భవద్వ్రతము సమ్మోదంబునన్ సాఁగఁ జూ
ల్లనుమానింపక తోడుసూపుటకు నత్యంతత్వరం బూనుచుం
గనుచున్నారెపు డెప్పుడంచుఁ దగ నాకాలంబు రా నున్న దో
మనువంశాగ్రణి! దేవకార్యమిది యుత్కృష్టశక్తసాధ్యంబె యౌ 609

మ. నిను సేవించెడివార లల్పులయినన్ నీపాదసంసేవచే
తనె యత్యద్భుతశక్తి మించి గుణభూతశ్రేణియం దెంతయుఁ
గీర్తిని జెల్వారెడుఁ బానిసే మిగుల బంధింపంగ నేర్పెంతయుం
గనుచున్ బోల్తురు వారిమూలమున నిక్కం బొప్పి నిగ్రాహ్యునన్ 610

క. నీవవతరింతు వీధరఁ, బావనరవివంశమందు భద్రము లెల్లన్
దేవతలకీయ నంచని కోవిదు లెల్లను దలంత్రు గోపతిసుతా! 611

క. వారలవాంఛలు పండఁగ, ఘోరాటవులన్ వసించి పుణ్యులు మునిపుం
సాంతులునైన దానవవీరులఁ బొలియింపు లోకవితతి యలరఁగన్ 612

ఉ. ఇంక వచింప నేల జగదీశుఁడవై పురుషోత్తమాఖ్యుఁడన్
సంకటహర్తవై యఖిలసజ్జనరక్షకతం జెలంగుచున్
బింకము మీఱ ధర్మమును వీడినవారి నడంచుచున్ బ్రమా
దాంకము చే నెసంగు పరమాత్మ! హరీ! కరుణాంబుధీవిభూ! 613

చ. అని పరమప్రమోదమున నాత్మను శ్రీరఘునాథు నెంచుచున్
మునిపతి మోదబాష్పకణపూర్ణితనేత్ర సరోజయుగ్ముఁడై
కనుఁగొన నద్భుతం బొదవఁగాఁ దగు తేజముతో వెలింగె, నం
మునిముఖపంకజం బపుడు నపూర్వముగాఁ గనుపట్టె నెంతయున్ 614

చ. వనమునఁ నుండు దేవతలు వైష్ణవతేజము రూపవంతమై
కనఁబడునట్లు లొప్పారఁ రఘుకాంతుని గాంచి సురేంద్రకార్యము
కను ఫలియించు నంచు నొడికంబునఁ దమ్ముని సొగసెంచి రా
జను గహనంబునన్ నిల్చిన త్వత్పతి యాతఁ డటంచు నెంచుచున్ 615

క. పరమామోదము నొందిరి, సురపతి యమ్మౌనివరుని సుగుణనిరుపచనో
త్కరమును నుతియించుచు శ్రీ, వరునుత్తరమాలకింప వాంఛలు తగఁగన్

క. బరుల కగోచరులై యుండిరి రాముఁడు భక్తిశ్రద్ధ లేర్పడ తగ నె
ల్లరువిన భావము చక్కఁగ, స్ఫురియింపక యుండఁ బల్కె సురలు నుతింపన్.

రాముఁడు వసిష్ఠునకు ప్రత్యుత్తరము చెప్పుట.

చ. కులగురువర్య! నీదుపలుకుల్ పరమార్థమనోహరంబులై
వెలసెడు వానిభావమును వీడఁడి నోట నెఱుంగ నేర్తునే

తెలిసికొనంగఁ జాలమను ॥ చేయుచు [illegible] వంశ
ములఁ దగునాకుఁ [illegible] మాయలంగదే? 618

చ. జనకులయాజ్ఞయుం గొనియు ॥ చక్కఁగ [illegible] సిని [illegible] యా-
ననముల కీగు పెంచితిని ॥ [illegible] మాయము [illegible]
బున ఫలియింపఁగావలయుఁ ॥ [illegible] నిన్ [illegible]
బున నివసింపఁ [illegible] 619

చ. భరతుఁడు వట్టిపట్టు [illegible] నాకు [illegible]
దగుమునునుప్న [illegible] [illegible]
బ్బరమునఁ [illegible] [illegible]
[illegible] నిన్నుఁ [illegible] 620

మ. అదియే నా [illegible] తగుర్ దాస నే
ర్పిదనన్ [illegible] బట్టులనియు ॥ [illegible] నె
య్యడ [illegible] [illegible]! యనంగా నీచే
యిడ [illegible] 621

భరతుఁ [illegible]

మ. పలికెన్ రామనృపాల! నిక్కముగ సౌశల్యుల భవన్నామసం
బలమం జేయుక చింతఁ[illegible]నవియే ॥ నత్యంత[illegible] ద్వాం
ప్రుల సేవించుచు నిన్నుఁ [illegible] తపగన్ ॥ గొంగయున్నాఁడఁ గా
నల నాయీమినవిన్ గ్రహించి రఘుభూనాథా! నను౦ గావవె 622

మ. మనపూర్వుల్ సచివాళి రాజ్యభరముల్ ॥ [illegible]గా నేలుచు
ట్లనుపంజాలి ఆపోసనంబులను నేఁడే [illegible] బోఁపుటల్
వినవే నీపద సేవయే ఆపమగా ॥ [illegible]
జిసి సంవాదము చేయువాఁడనుం మునిశ్రేష్ఠుల్ మెచ్చంబుండఁగన. 623

ఉ. ఎండకు వానకోర్చి దనుజేంద్రులభీతిని గొల్చువారి సు
ద్దండపరాక్రమాఢ్యులను ॥ వాయుణభూరిమృగాళిఁ గాంచుచున్
ఖండనభీమ! లక్ష్మణుఁడు ॥ భార్యను దల్లినిబాసి త్వద్యుతిన్
దండక కాననంబున ముదంబున నుండఁగ నేను నట్టులే. 624

చ. పదినెను నిన్నుఁ గొల్చుచు నభంగుఁ [illegible] దావ కాజ్ఞను
న్మదులగు రాక్షసాధముల ॥ [illegible]ఁ జేయుచు మాసరక్షణం
బెద ననిశంబుఁ గోరుచుఁ ద్వదీప్సితకార్యము లెల్లఁ జేయుచుం
డెద ననుజన్మునట్లు నను ॥ నికడనుండ ననుగ్రహింపవే 625

మ. కరుణానీరధి నీవు నిన్నుఁ గనుచున్ ॥ గానన్ వసింపంగ నా
దరముం గాంచెడునామనం బోగి సుమిత్రాపుత్రుచందంబునన్

బరమాత్ముఁ గనుఁగొల్చుచుండెదను నీప్రాపున్న నింకొక్కఁడ
పరమిమ్మా యని కోరఁ జుమ్ము పదివేల్ వచ్చుంగదా దానసే 626

సీ. ఏకాంతసేవకే యెప్పుడియున్నవి, కాననంబు లటంచు నేను దలఁచు
పాడఁడ నో శ్రీరామ! భక్తుని గా నన్ను, నంగీకరించి యీ ప్రార్థనావి
శేషము దయిమెయిఁ దత్తగింపు మటన్న, భరతు వాళియ మును స్వాంతమందుఁ
గలపోసి యాతని దైన్యంబును దలంచి, కరుణామయుఁడైన బల్కె భరత! నీవు
తే. పిదృ లలఁగిన ప్రౌఢపు విమలభక్తి, సాంద్రుఁడవు కాన నామాట శాసనముగఁ
దలఁపఁదగు నింక వేఱొక పలుకుఁ బలుక, వలదు నాతోడ నింగా సని నలికె నిట్లు

రాముఁడు భరతున కుపాసకధర్మములఁ జెప్పుట

చ. ఎవముల నన్నుఁ గూడ మునివర్యులు మెచ్చఁ జరించు భాగ్య మి
వ్వానరుప లేదటంచు మది నూహయొనర్పెదుఁ గానఁ బత్తనం
బునకు జనంబునన్ సకల భూపతులం గొని పొమ్ము; మంత్రులన్
జనసులు నిన్నుఁ గూడి పురముత్తమముం గనవచ్చు హా రికన్ 628

ఉ. పౌరులు పల్లెలందుఁ దగు భవ్యమనీషులు నా దినాజ్ఞ ని
న్నే రఘురాముఁ డంచు జపియించుచుఁ గొల్చెదు పెంరు, నా
గౌరవరక్షణార్థ మటఁ గాపుర ముండుము; మానసంబునన్
గోరిన కాంతి లెల్లనొక కాంతకొ అంతయు లేక పండెదున 629

మ. నను సేవించుట యన్న నో భరత! కానన్ నిల్చి నా సంగతిం
గనుచున్ మూలఫలాదికంబుల నదే కాలంబునం గోరినం
దనివొందంగ నొసంగుటన్ గుణ నొందం గోటిటు కాదు స
న్మనమందున్ సతతంబు నన్ గనుచు మన్మంత్రంబుఁ జంటించు టే 630

ఎ. తలఁపన్ మంత్రజపంబు సిద్ధిదము మంత్రం బెంతొ భక్తిన్ ముదం
మ్ముల సేవించిన నిత్తు మంచిఁ గడు ఘోరార్థుల్ పల్కెదా; దట్టివా
క్కుల నమ్మందగ, దర్గలుబ్ధులయి కోర్కుల్ మీఱి బెండించు శి
ష్యుల నాసక్తిని బిల్చుచుండుదురు దాసుల వారె యుద్ధాళికిన్. 631

ఉ. వారలపొంతఁ బోక గురువర్యుల సాధుమనీషులన్ ముదం
బారఁగ శిష్యవాంఛితము లారసి తీర్పఁగఁజాలి ద్రవ్యముం
గోరకభక్తిఁ బంపుగనఁ గూడును యేజతనంబు చేత స
ట్టారసి చేయుచున్ వెలయునట్టి మహాత్ముల నిష్కళంకులన్. 632

చ. వెదకి యభీష్టసిద్ధికయి వేఁడి తదుక్తపథంబునన్ ముదం
బొదవఁగ మంత్రముం గొనుచు నూనిన శ్రద్ధ జపించుచున్ వర
ప్రదమగు నర్థసిద్ధియని భావన చేయుచు మంత్రదేవతా
సదమలకల్పితాకృతిని స్వాంతసరోరుహమందుఁ జేర్చుచున్. 633

చ వనసు వి[illegible] [illegible]
పసుజను, భా[illegible] [illegible]
గనినను సిద్ధం గొ[illegible], [illegible]
ప్పనిఁ జనుంచు [illegible]. 634

మ భరతా! మంత్రజుంబు [illegible]
బరతంత్రుం [illegible]
త్కంపముం బలు[illegible] [illegible]
బరయన్ స్వల్ప[illegible] [illegible] 635

ఉ. కావునఁ దీర్థయాత్రలు చ । గన్ [illegible]
కావు మదాత్మత [illegible] ధ్యానమే
పావన మంచు నమ్మి [illegible] । భ [illegible] నన్నుఁ గొల్చుచా
నీ వెటనున్న నచ్చటనె । నేను [illegible] 636

ఉ. విగ్రహపూజ చేయునను । సీ[illegible] జ్ఞాన [illegible]
బ్రగ్రహబంధనంబునకె । బాధకమై [illegible]
వుగ్రమరీచిమండల గతోజ్జ్వలతేజము [illegible]
నే గ్రహియించి [illegible] । నెంతయుఁ [illegible] కోర్కి పండెడిన్ 637

చ. అడవులనున్న వాఁడు [illegible] దీప్తిఁ [illegible]
డుదుగ నికష్టముల్ గుడుచుచుండుఁ గటా! యని [illegible] చింతలన్
బడలకుమా, యొనర్పఁ దగు [illegible] నెల్లెడ; నన్నుఁ [illegible]
ప్పుడు నిటు లేనిచింతలను । బూనకు; [illegible] 638

చ పరమపవిత్రమై యలరు భంగిని స్వాంతము నుండఁ జేసి యో
భరత! ననుం దలంపు మతిభక్తిని; తత్క్షణమే త్వదంతికం
బు రహితపాపపంకమయి పొల్చుట నేను వసింపు వాఁడ; సో
దర! ననుఁ గాంచ నొప్పును సదా ప్రసృకం బిసురొత్తుచుండఁగన్ 639

ఉ కానసమందు నన్గనుచుఁ । గన్ముగతిం జరియించుచుండ నా
మానస మెంచుచున్న దనుమానము నొందకు మంచు వేఁడెదో
మానుము తత్ప్రియత్న మది మంచిదిగా దిపు డన్న! దూరమం
దే నివసించు నిన్నడిసి । యేను వసింపఁగ నాత్మఁ గోరుగన్ 640

ఉ. ఎల్లెడ నుండు నన్ను నెపు । డెవ్వఁ డదెచ్చటఁ గోరినన్ మనం
బుల్లసిలంగఁ గన్పడుదు । నొక్కెడ నాకుఁ బ్రమోద మొక్కచో
నల్లది లేకయుండు ననుటారయ బాల్యము; దాని మాని నీ
వెల్లెడ నుండు నన్నుఁ గను । మేర్పడ సర్వశుభంబు లొప్పెడున్ 641

మ ఎదిరియేఁ గన్పడునన్ని సేవనుచు, నేనే సర్వమంగుండు నం
చెదిరింపన్ మదిప్రేమపాశంబు గాంచునది యొంటిదే నుండ దంచున్ సుఖ
ప్రదమై యొప్పెడు నిర్విజ్ఞానము నగోద్భాస్వ! చక్కఁగా గల్గి నీ
హృదయం బల్కఁగ సన్నుతించి చనునా ఘోరానేకముల్ గొల్వఁగన్ 642

మ. మునిస్ఫూర్తిం బడుగాలు గెంగ్ని నశుగుంబున్ గీర్ప నేసున్నరీ
తిని నీపుండఁ గలంగు సంచెలుఁగ గుం గృద్ధిన్ గనం జాలితిన్
వినుతంబై నభవద్వ్రతంబునకు ని న్వీక్షించుచుందున్ సదా
యనుజా! పొమ్మిఁక నొక్కమాటయును నీ చాడంగ రా దిచ్చటన్ 643

క నావే పాదుకలం గొని, నీవేగి ధరాభరంబు నిల్పుచు జనులం
బావనమతిఁ గాపాడుచు, నావిధ మోకించింపు నీని యంతికముందున్ 644

క అనుగిన మీవిధముచనే, యొనరింపుము దాన నీకు సురశుభములు గ
ల్గును నాదు కృపకుఁ బాత్రుఁడ, వనఘాత్ముఁడవు నయి పొల్తు వనుజా! ధరలో

క సతతము నీవలె వర్తిం,చుటమిం గనునాక లచనీసుప మానులు నీ
వతులజ్ఞానాంబుధివై, హాతుఁడ నగుచునుందు నిర్జరేంద్రాగులకున్ 646

చ పర మెటిర్ధైనఁ గోరుకొన వాంఛ యొసంగుననియేని తెల్పు సో
దర! ననుఁ గూడియుంప టగిరతప్పు మతెయ్యది గ్గైన నిత్తు నా
దరమున నిన్నుఁ గూడి పురలోకల జముందు వసింతుఁ జుమ్ము న
త్సరములు నాలుగుం బదియు దాఁటినయంతన పూన్కిఁ దీరఁగన్ 647

తే. ఒక్కక్షణమైన నాలస్య మొదవకుండ, నీకడం జేరవాఁడ నానియమమిద్ధి
తప్పదని నమ్ముమా యని తనయుభంగి, గౌగిటం జేర్చి పల్కె నాకాలమందు

క సురదుందుభినాదంబులు, పరఁగెన్ వ్యోమంబునందు భవ్యసురతరూ
త్కరపుష్పవృష్టి నెల్లెడఁ, గురిసెఁ 'దథాస్తు' నెడు దేవకోటులపలుకుల్. 649

క వినఁబడియెను; వనదేవత, లనూనహర్షంబు పొంగుకొనట్టులు శ్రీరా
మునిగుణముల భరతుని దౌ, వినయంబు నుతించి రిద్ధి విస్మయ మనుచున్

శా ఆవింతల్ గని యంగనుంచు మునివర్యస్తోమ మౌరా! యిదే
దేవవ్రాతము సమ్మతించినటులే తెల్పెన్ సుచిహ్నంబులే
యీవార్తల్ విని విశ్వసింపనిది యున్నే భూతమే దేనియం
చావిశ్వాత్ముని వృత్తముం గనుచు హర్షాంభోధి మగ్నాత్ములై 651

చ జనగునె యింక నేమనుచు జ్ఞానదృగున్నతులయ్యు నమ్మునీ
శ్వరు లలసోదరద్వయముఁ జూయకయుండిరి: రాముఁ డంత సో
దర! యిదె పాదుకద్వయము దానిఁ బయిన్ క్షితిభార ముంచి నీ
వరయుచు నెల్ల కార్యముల న్యాయ్యపథంబున సంచరించుచున్.

ఉ. పాదుకలందు రాజ్యగురుభారము నుంచి తదంతికంబునన్ నే
దేని యొకప్పుడైన బడసెన్ గొలువుల్ ధరియించి సన్నిధిం
గాంచిన నిర్విరామమున సాదరవృత్తి విధేయుడై దగన్
సాగుచు రాజ్యభారమున జాగరితుండవు గమ్ము ప్రీతితో 653

క. మనిని నిగ్రహమున ప్రాప్తి సేయుము యశస్కుమారిక
బ్రహ్మకు నా తండ్రి! పరగ వారువగల బూని యిలుకమా
నిలుపుము ప్రత్యయమును ప్రాపుల జేరగ నెప్పుడు నా
నిను కోరెద నిత్యము నెమ్మదిగ నమ్ము తండ్రి డా! 654

ఉ. పెద్దలు సజ్జనోత్తములు శ్రీకర కీర్తిని చేసినారు, నీ
వక్కట నీ వలన శక్తిని నిప్పుడు గాయుము, రాజధర్మ ము
ట్లెక్కట బుద్ధిమీఱ తలిదండ్రులు చెప్పగ, దానిమార్గ నీ
వొక్కరుడు నేర్పరి తలచి సద్గతి నెడ నిర్వహియింపుమా 655

చ. జనహితకార్యతత్పరుడవు సాధువు సజ్జన సూనకప్రజం
బును ఎనచెంత చేర్పగను బూనదు సూనృతవాక్యసత్యగం
డని నిను విశ్వసించి జనులెల్లనటుల్ గొల్వగ రాజ్యపాలనం
బున నిలుతుండవై మనుము పార్థివ ధర్మము నాశ్రయింపుమా 656

ఉ. అదె నను జూపుచుండు మరియాదగ దానినె యాశ్రయింప న
మ్మద మె నిరంతరంబు గనుమాదిక నొనర్చును; మత్స్వరూప మ
య్యె నెగడు ఘటించు నమ్ముదా మహోన్నతపోధను లద్ది తృప్తిచే
బొందిన నెల్ల దేవతలు పొందురు తృప్తులునై సహోదరా! 657

చ. క్షితిపయి నెంతకాలము ప్రసిద్ధికి గాంచినదైనధర్మ ము
న్నతమతి నాశ్రయించు నరనాథుడు వర్ధిలు నంతదాక శా
శ్వత! యిదివిశ్వసించి మనిశంబ్ని నిరంతరభక్తి దానినీ
హితముగ బ్రజాహితంబుగను నెంతయు బూనిక నాశ్రయింపుమా 658

మ. పరమైనంబని దాని నెన్నుటయె భూపాలుండు ధర్మంబు ని
ర్భరభక్తిన్ భజియించుటం చోగిం దలంపక నీకు నొప్పంజుమీ
భరతా! యిప్పు మదీయపాదుకలు నీస్వాంతమ్మునం దోచుభూ
భరముల్ వీనిపయిం బడగ నిలుపుచుం బాలింపుమా రాజ్యమున్ 659

చ. మనమున దోచుశంక లణుమాత్రము నిల్వగనీక దోలు జ
య్యన నిది విన్నవింపగనె; యట్లగుటన్ భవదీయభీతి నిం
క నిలువ జాలదంచు గడగొకం దలపోయదు ధీరతన్ మదిం
జొనిపి పురంబు జేరు మని చొక్కపు బ్రీతి శిరంబు మూర్కొనన్, 660

ఉ. అందఱిమోము లెల్ల నితఁ డాత్మకళం గొని పెంపదాత్మయం
దుం బగు సందియంబు లిఁకఁ దోఁపకయుండఁగఁ జేయునంచు నా
నందమునొంది, రంత రఘునాథునితమ్ముఁడు రాము తేజముం
బొంది మఱింత పెగ్గె సుగుణపూగము లచ్చెరువంది చూడఁగన్ 661

చ. గురు వుపదేశకాలమునకుం దగునట్టులు దేవతాపదాం
బురుహయుగంబు నాత్మఁ దలపోయుచుఁ దద్గతదివ్యతేజ మా
దరమున శిష్యుమస్తకగతంబగు బ్రహ్మబిలంబునందు ని
ర్భరగతిఁ జొన్ప హస్తమును భద్రము లబ్బ నటంచు నెంచుచున్ 662

తే. హస్తమస్తకసంయోగమన్న న్యాయ, మదియె యంచు నెఱుంగ నోనంత రాముఁ
డూనకుండంగ భరతుఁడు దోర్యుగమున, రామచంద్రుని యాజ్ఞ శీర్షమునఁ దాల్చి

చ. మును తనకున్న భావముల బొంతకుఁ బోవక రామచంద్రుప
ద్వనజయుగైకసంస్మృతిని బాయక చేయుచుఁ బాదుకాద్వయం
బును దలనుని బెట్టుకొని పొంగుచు నాడుచు సాంద్రమోదముం
గనుచు వసిష్ఠముఖ్యమునికాంతులఁ జూచి వచించె నివ్విధిన్ 664

క. నేనొకటి తలఁప నైనను, పూనిక నింకొకటి తలఁచె బుధవరులారా!
కాన మదీయాగ్రభవుం, డానతి యిచ్చిన తెఱంగె యగు శరణ మిలన్ 665

భరతుఁడు పురికరుగ నొప్పుకొనుట.

ఉ. పాదుకలందు రాజ్యగురుభారము నిల్పి తదీయసన్నిధిన్
నాదగు కార్యజాతము దినంబు తుదిన్ వినుపింపుచున్ దలం
పేదియు లేక సర్వమున కీశ్వరు రామునె నమ్ముచున్ నయం
బూది చరించువాఁడ ముని కుండువిధంబున వృత్తి యొప్పఁగన్ 666

చ. ఇదియిటు లుంచు నాజ్ఞనిడియెం గద రాముఁడు నాకు; దాని నిం
పొదవఁగ శీర్షమందు నిడి యున్నతసంపద లొందునంచు నా
యెదఁ దలపోసి వర్తిలుదు నింత నిజంబు; మఱొక్కమాటఁ జె
ప్పెద రఘువంశనాయకుఁడు ప్రీతి ననుం గని పల్కినట్టులే. 667

సీ. పదునాల్గువర్షముల్ పరమకష్టంబున, సాగింతు నవలివర్షంబునందుఁ
దొలిదినంబున నాకుఁ దోఁపక శ్రీరాముఁ, డెందేవసించిన నేను రెండు
యామముల్ వేచి హుతాశనుఁ బ్రణయించి, యందు మదీయాంగ మర్పణంబు
చేసి ధన్యుండనై శ్రీరాము నెంచుచుఁ, జనియెద నింద్రునిసదనమునకు;

ఆ. నిది ప్రతిజ్ఞగాఁగ నిందఱు నమ్ముఁడీ, మాటఁ దప్పననుచు మరల రాము
పదసరోరుహములపయి వ్రాలి యుండంగ, భరతుఁ జూచి కరుణ పర్వుచుండ.

క. శ్రీరాముం డిట్లనియెన్, గోరితివో యెట్లు నీవు కొదువపడనియ
ట్లే రమణ వర్తిలుదునం, చీరాజులు మంత్రిముఖ్యు లిందఱు వినఁగన్. 669

క. ప్రాణ మెట్లు భరతా!, ...లను గని కా
ద్భుతిఁ బొంది .... జపము మా

ఉ. ఇంచుక ...... గీము జను .... గా
వించుచుఁ బాల .... గృహ
గాంచుచుఁ దోడుసుమ ....
వింటిని నా .... ప్రయు......డా! 671

చ. పగయి నాలుగ ...... బాహు...... దండకారణ
బాలుఁడుగా నరిచి .... ముని జనాం కాలుఁడా
గదనమునఁ జదించి సు .... బ్రతుసుంటుఁ గుర్చి
చ్చెద క్షణమాత్ర చే నచటు 672

చ. నినుఁ గనకుండఁ బాలునినె .... యా ...మాత్ర మై నో
యనుజ! ఎచింబినట్లు నమిళయంబుగు .... నమ్మి ....
మనగు .... బ్రక్కటెలో నిను గూడి ....
త్తనము 673
అనిపలికి మంత్రులం .... గాంచి .... గనఁజా
లిన నాతమ్ముఁడు భరతుం, డసూయభర్మంబుమీఱ .... ప్రోచున్. 674
నారాక పంచదశ .... యోగ......డా యందాక
మీ రితని యాజ్ఞ చెప్పను, గాని .... గాంచక యుండన్.

క. మెలఁగంగ వలయు; నాపయిఁ, గలహారిగ దేటపడెదఁ ...గా యుద్ధానక
గలసికొనువాఁడ మిమ్ము మ...ల సాకేతం బునఁగన ముసం బెలమిన్ 676

చ. అని స్మితభాషణంబుల ముఖాద్యుతిఁ జూపుచు నంతలో వి ర
ధునకును శాపమోక్షమును ...... దోరపుశక్తి నను గ్రహించున
ప్పని మదిఁ దోఁప నిట్లనియె ...... బ్రహ్మముఖేంద్రు లఁగూడి మంత్రులున్
జనపదవాసులెల్లరు నెనసం గెడ వేడుక రాఁగఁ దమ్ముఁడా! 677

చ. అరుగుము పూర్వరం బనెడుకట్టాలెనిగన్న యయోధ్య కింక స
త్వరముగ నిందునుండుటయు ...... ధర్మముగాదు బహూపకారముల్
ధరణి కొనర్పఁగాఁ గనుము ...... స్థైర్యము ......తిగ దాని నెంచుచే
పరమశుభంబు లొందఁదగు ...... యుండుఁ దలంపుము మదిన్ 678

క. అని తొందఱింప భరతుం, డనుమానము లెల్లఁ బాయ ...... నప్పాదుకలం
గనుఁగొని వలగొని శీర్షంబున భక్తిం బెట్టుకొనియె ...... మును లౌ ననఁగన్.

ఆ. కుసుమవృష్టి గురిసె ...... వెస దుందుభిధ్వను, లంబరమునఁ బరఁగె ...... నట్టిశుభని
మిత్తములకుఁ బొంగి ...... మహారాష్ట్రవాయుండు, భరతుఁడన్న సెలవుఁ బడసి యంత.

క. నీవన్నయట్లు నాదగు, భావంబున నుండవలయుఁ । బరమాద్భుతమై
రావలయు మాటలప్పుడె, వేవిధముల నిట్లె నేను । వేఁడెద నన్నున్ 681

చ. హుతవహుఁ బ్రజ్వరిల్లునటు । లుగ్రము నొప్పఁగఁ జేసి నీడప
ద్ధతదళయుగ్మ మాత్మనె యొనంగఁగఁ జూచుచు నభ్రమధ్యమం
బు తపసుసంయులం గనఁగఁ బూనిక నాతను విత్తు నగ్నికా
వఱలఁగనుఁ దప్ప నీయది నృపోత్తమ! శ్రీరఘురామ! నమ్ముమా 682

చ. అని తెగనాడి పాదుకల । నాదృతిమైఁ దలఁదాల్చిపోవఁ బూ
ను ననుజుఁ గౌఁగిలించుకొని । నూత్నముదంబునఁ బొంగి చెప్ప న
శ్రునిచయ మెట్లొ యాపుకొని । చోద్యమునొంది మునుల్ గనంగ ని
ట్లనియె నెడందచున్న గళమట్టె ప్రయత్నము తెల్పుచుండఁగన్ 683

మ. భరతా! నే శిలమీఁదఁ బ్రాణయుత నీల్వన్ బ్రజ్వలద్వహ్ని నిం
బొరఁగానిత్తునె మాటఁ దప్పఁ దెపుడంచున్ నమ్ముమీ నన్ను, భా
స్కరశీతాంశుగతుల్ రవంత నియతం । గాదంచు మార్పొందఁగాఁ
దరమా నాపగుమాట మార్పు గన దీక్షాత్రిక్ గులోద్ధారకా!. 684

మ. అని దీవించి పయోరసం బుబుకి నారాజ్యా! భూమీకన్ నాదు నా
జ్ఞను పాలింపుము ధర్మమార్గమున రాజ్యంబంచుఁ బల్కాలు చె
ప్పి నితాంతవ్యథ పొగలంప జనుల్ । ప్రేమాశ్రుపూర్ణాక్షులం
దనుఁజూడన్ గయిమోడ్చి లోని కరిగెన్ । ధర్మంబుఁ జింతించుచున్ 685

ఉ. రాముఁడు పర్ణశాలను జొరన్ భరతుండు ప్రయాణభేరికా
స్తోమమహారవంబు గురుకోటియుధులం బ్రతిశబ్దమిచ్చుచున్
వెమలు ఘూర్ణిలంగఁ గడువింతగఁ జేయఁగ మంత్రిపుంగవుల్
భూమిధవుల్ మహర్షిగణముల్ తన వెన్కనె రాఁ జనం ద్వరన్. 686

క. శ్రీరాముని యాశ్రమ మది, దూరము గా నున్నయట్లు । తోఁచినదనుకన్
ఘోరారణ్యపథంబునఁ, దా రాముని పాదుకలను । దలపై నుండన్ 687

తే. కాలినడకనె పోయె భూకాంతునతని, వెనుకొనుచుఁ బోయి రెల్లఱు విస్మయంబు
పొందలనవ్వల రథమెక్కిపోయె భరతుఁ, డెల్లరును వాహనంబుల నెక్కి చనిరి

సీ. కొలఁదిదినంబుల । కలయయోధ్యాపురిఁ, జేరి యెల్లర నందుఁ । జేర్చి మంత్రు
లందుండి భూపాలనాదికార్యంబుల, నప్రమత్తతసాగునట్లు చేయఁ
బంచి యప్పురికిని । బరిసరంబుననున్న, యట్టినందిగ్రామమందుఁ దాను
నివసించి రఘురాము । నెఱి నెదలో నిల్పి, తత్పాదుకలపైన । ధరణిభార
తే. మునిచి తత్సేవ చేయుచు । దినము తుదిని
సకలవిషయంబులను వానిసన్నిధాన

మంగఁ దెల్పుఁగ మునిప్ర [illegible]
రామకార్యకప్రేతుఁడు [illegible] 689
తనదని చేసినఁ దలఁచ [illegible]
జనవిధిద్యున రామజన [illegible]
దనముఁ దల్పఁ బాంబుర [illegible]
మునిదగురాకి [illegible] 690

ఆ చిత్రకూటమందుఁ జన్ని [illegible] యపులగుచుఁ
రాముదంగ్రుఁ [illegible] నెల [illegible]

ఉ జానకి చిత్తస్మయమున [illegible]
దానవునిన్ [illegible]
న్నానులఁ బ్రీత్సహించె నృపకుండు [illegible] రామునిన్ [illegible]
మానసనీమ నిల్పి [illegible] 692

ఉ దైవి తలంపు త [illegible] చేయు [illegible]
గ్నానము [illegible]
వేవిధులన్ [illegible]
చావిలని ర్తముల్ గలిగి [illegible] 693

క సీతాపతిఁ గాంచినతఱిఁ, బ్రీతిసుమనంపుర్వృష్టిఁ బెలయించుచు నా
జాతుయపుర్ మొగ్గల దె, రేతఱిఁ గాసట్టు లొప్పె నెటకో నడచున 694

క తమచిత్తములంగల రాముడుఁ దెల్పరె వెయ్యేలను నృపాలచందు చి
హ్నములఁ బానింగని భా, వము తేటగఁ గాంచవలె బలికె సహజాతోన్

ఉ కంటివె లక్ష్మణా! ముసు లకాండమునం గొని నన్ను నిన్ను సుం
గంటకు లట్లుగాఁ దలఁచి కమ్రవచస్సులమాని యీసు లో
నంట నొటులాఁగఁ జేయఁ దగుకాను గ్రవచస్సులఁ దూలవుచ్ఛచుర్
మంటికిఁ బోవుచందమున మేటిమహీధ్రము నెక్కురీతులన్ 696

క మతిలభూమికుటులం దను, పటుకోపము దెల్పుచున్న పద్ధతి గనఁగా
నిట మనముండుట తమ కలసటలం గల్పించుచున్నజాడ తెలిసెడిన్ 697
కారణమేమో సుంతయు, నేటులఁ దలఁపఁ దోఁపదిట సుండక వే
ఘూర్ణాటవులకుఁ బోవుట, యోగ్యముగా మంచి దనుచు నాత్మం దోఁచెన్.
ఉన్నాఁడను సుఖముగ నిట, గన్నారము సహజమంత్రిగణముల నిఁక నో
యన్నా! లక్ష్మణ! ఫలసంపన్నాటవి కేగుటయె శుభం బగుఁ జుమ్మీ 699

ఆ మనలనాదరించు మానులకే వ్యథ, గలిగెనంచుఁ దెలుపఁగలిగె గుణుతు;
లతిపరిచయమున నె యవమతి వాటిల్లు, ననెడు కింవదంతి యర్థమెసుము.

క. దీనికిఁ గాంచకపోవుచుఁ, మాసికొవ్వగ నొకని నడుగ । మనసయ్యెడు నం
చూపిన శ్రేష్ఠం బల్కఁగ, దానుగ నేతెంచె నొక్కఁ । తాపసుఁ డటకున్ 701

చ. ముని వరుఁ డరుగఁ గాంచి మునుఁ । బ్రాంగణవేదిక నట్టె లేచి నం
దనముతో యాతిథేయములఁ । దానొనర్చి బహూకరించి యీ
దినము ధన్యమయ్యె మునిసత్తమ! మీ రయి చేరె నంచుఁ బ
ల్కెన వినయోక్తి దాని విని । కీర్తియశోధనధాము రాముని. 702

తే. దృష్టిఫలమబ్బెఁ గాఁ గని । యింకయు జన్మఫలము నబ్బి యిట్లనియలికె, దేవ!
నీదు వందనమె తపోనిధి నంగు, సకలపుణ్యైక ఫలమనుఁ । జాలియుండు

ఉ. ఏన వచింతు నీవిచట । శాస్త్రముమీఁద విధియుక్తి గట్టి యీ
మౌనులఁగూడి యుండునది । మానక చూచి మహాగ్రహంబునన్
దానవులిల్లఁ జేరి యొకతఱ్ఱను జేయని నానినానులం
గానసుఁ బండ్లుతేరఁ జనఁగా వధియించి రిఁ కేమి చెప్పుదున్ 704

ఆ. ఇట్టిబాధ లనుచు । సెజిఁగింపఁగా వని, యిడుమలెల్ల గలుగఁ । గడఁగిచేయు
చున్నవారు రామ! । యుగ్రదైత్యులు వారి,బాధ లడఁగు నట్టిపథము లేదు.

క. కావున వేఱొక వనికిం, బోవం దలపోయువారు । భూసురులును లం
చీవిధమునఁ దెలుపఁగ విని, భూవరుఁ డనుజన్ముఁ జూచి । మునినుడి వింటే.

క. ఇంతకు మును పేఁదెల్పిన, దంతయు నిశ్చితమయయ్యె । ననుజా! మన మీ
ప్రాంతములనుండి రాదు వనాంతరముల కేగు టిప్పు । డర్హము సుమ్మీ. 707

క. మన కిమునివర్యులు తోడనుచున్ వీరలను జంప । నసురులు పూన్కిం
గని రంటఁ దోఁచెడున్ జనముననఁ బోదము వెఱగువనిమునసుం గడఁకన్.

క. ఒరులకు నపకృతి తమవంక రహం గలుగంగ నున్న । కాలంబున నె
వ్వరు చూపు చూరకుందురో, పరికింపఁగ వారెసుమ్ము । పాపు లసంగన్. 709

క. ఇది శాస్త్రసమ్మతంబై, పొదలుట మన మొండుకడకుఁ । బోవుట మేలం
చెదఁ దోఁచెడు నప్పాపులఁ, జెదరంగాఁ గొట్టుద మని । చెప్పఁ గడ గదో.

క. దొంగలవలె నిందలిముని, పుంగవులం జంపుచున్న । మూర్ఖదనుజులన్
దొంగవలె నేను మూర్ఖ్యనఁ, గం గడఁగిన నవ్వారొక్క । కను వారెల్లన్

క. మనచేతఁ జచ్చువారినె, యని మొనఁ జెండాడవలయు । నదియుంగాక
మునులను మనకొఱకే చంపను బూని రటంచు మఱి నిరపలుకులె తెలపన్ 712

క. మన మొంపుచనమ్మునకుం, జనినన్ వీరలకు దైత్య । సంహాతివలనన్
జనియింపదు మృత్యువు కావున నిష్ఠుడై పోవుదము దరిపులఁగల వనికిన్. 713

చ. అని హిత మిప్పతిల్లునటు । లా రఘురాముఁడు పల్క లక్ష్మణుం
డనియె నిదే సముచితము । యంచుమనంబున కిపు తోఁచెడున్

జనకమహీధవాత్మజ [illegible]
జనుదము వీరాచు [illegible] 711

క. సౌమిత్త్రి యిట్లు [illegible], నాకుహా[illegible]
ద్దేమునులకుఁ బ్రతి[illegible]
క. అనుగుదము [illegible] సాగిం
పు [illegible]యుమునన్ సౌమిత్త్రి!, [illegible] 716

చ. మనదగురాకఁ [illegible]
మునిపతు లెంచట [illegible]భూములు [illegible]
చని వెస యోగవిఘ్నము లొజ[illegible] నే
విని పరితాపము[illegible] వేగ [illegible] 717

క. పరగున [illegible], లలగుద [illegible]
[illegible] 718
క. ఇదె సమయమున్న [illegible], [illegible] రాజ్యము[illegible]
[illegible] లక్ష్మణుఁ [illegible] శ్రీ[illegible] వినుచున్
తే. వస్తువారము[illegible]
జాతయును దండకారణ్య[illegible], నడువ సౌమిత్త్రి [illegible]
చ. చనుచును జిత్రకూటగిరిసత్తమ[illegible] మునీం
ద్రనికరమూర్తి నొందుటకుఁ [illegible] నొంగుచు దండకాటవిం
గనుఁగొను వాంఛ [illegible]
దును క్షితిపుత్త్రి రాఘవునితోడ [illegible] 721
చ. అరిగిరి కొంతదూర; మిటు లా[illegible] ధర్మపత్ని సో
దరుఁడును వెంటరాఁ జనఁగ [illegible] మంత నతీ గో
చరమయి యొప్పె నవ్వనము చాలవిశాలము భీతిక్ష్మహా
తరువనషండమండితము దానవసంతతి నన్నివాసమన్ 722

దండకారణ్యవర్ణనము.

ఉ. భూమిరుహంబు లొండొకటి పొంకముగాఁ గనుపట్టుశాఖలన్
గోమల దీర్ఘబాహువులఁ గూరిమిసంగతి నొందఁజేసి శ్రీ
రామున కాతిథేయములు రమ్యములై తగఁగూర్ప సన్నలన్
వేమఱు దెల్పుచున్న గతి వింతగఁ జూడఁగనయ్యె మనోజ్ఞమై 723
ఉ. ఘోరనిశాచరవ్రజము క్రూరమృగంబులు వేనవేలుగాఁ
జేరి చెలంగు నిందు నృపశేఖర! వేగమ రమ్ము; నీదుదు
ర్వారశితాస్త్రసంతతుల వాని వధింపుము నీవు రాక నే
కోరుదు మంచుఁ దెల్పుగతిఁ గోకిలముల్ పలుకంగ నొప్పుచున్. 724

ఉ. ఎన్నియొ నాళ్ళనుండి కృథికేశుఁడు రాముఁడు వచ్చుఁ గన్గొనన్
నిన్న సిపల్కు బ్రహ్మమునికీరజమిత్రుల మాట లెన్నియే
నెన్నుచు నున్నదాన నని కోయిలయుం సంతస మొప్పఁ దెల్పన
ట్లున్న విహంగజాలము కలొప్పఁగ వింతలు గ్రుమ్మరించుచున్ 725

చ. సుమములఁ దెల్పిపల్పు నగుమోసారసనేత్రులసంగతిన్ వియ
చ్చర లగు నా విమానములకే చాడుగతుల్ వెలయంగ రా నసుం
ధరఁ దగు వానిసీడలఁ బవిత్రులె యుంచుఁ దలంచి శ్యేనముల్
తొలఁపడి ప్రాలి యివ్విధనకే దోడనె పర్విడఁ జూడఁ జిత్రమై 726

మ. చను దెంచెన్ జగదేకవీరుఁ డిదె యీరాంసాంగ్రాటవిం గాన భా
గ్యను నీచుష్యనిఁ గాంచి నేత్రఫల మీరా రామాదులం గాంచు లే
యన నానందని యొక్కరొక్కరుని బ్రేమార్ద్రాంతరంగంబులన్
దనివారం బిలుచుంగ దిగ్విదితశబ్దం బొప్ప గంభీరమై 727

మ. గుటువా లోహాలి వృక్షశాఖలు భుజంగనాలంగ నందున్న సుం
దర నీడోద్భవసంతతుల్ చెదరి యార్తధ్యానముల్ చేయనో
కరుణాసాగర! నిమ్ము దానవులు దోర్గర్వంబునన్ మించి నీ
ధరణిం గ్రాలెడువీరిఁ గూల్చు మనుచందం బెన్నఁగా యుండఁగన్. 728

మ. ఇదిగో రాఘవుఁ డేగుదెంచె నిట నెంతే మించి దేవాళి నేఁ
డుదయింపం బూనినదూషణాదులను ద్రుంపంగన్ వెగమేయం బొగిన్
హృదయాభీష్టముఁ దెల్పుచున్నగతి శాఖీంద్రాగ్రసంవాసతన్
బెదయం గాంచని పత్రివర్యములు వేవే పల్క రాజిల్లుచున్. 729

చ. సగసుల నీడలాడి పరుసం బ్రియురాంద్రను చూచి వేడ్కనం
బరమునఁ బింపుగట్టి తమవాసముఁ గూర్చి మనోహరంబుగాఁ
బరఁగెడు రాజహంసమ్ములుదాసతుల దళచ్యుతవారిబిందువుల్
వరుసగ రామచంద్రునకుఁ బాద్య మొసంగెడురీతి నొప్పఁగన్ 730

ఉ. ఎచ్చటనుండియో మగిడినింపుగ వేదరవంబు వీనులన్
ముచ్చట నొందఁ జేయువిధముం గనుపట్ట వినంబడంగ భా
గ్యోచ్చయ మొప్పఁగాఁ దిరుగుచుండు వియచ్చరదంపతుల్ ముదం
బచ్చుపడంగ నిల్చి వినువాద్భుతిఁ గాంచఁగ వర్ణనార్హమై 731

ఉ. వీనుల కెంతొ విందు నొదవించును సామసమాఖ్య వేదస
ర్గాన మటంచుఁ బల్కుబుధకోండవచ స్తుతి సార్థకంబుగాఁ
గానము వీనులం బడఁగఁ గన్నులు మూసి మహామునీంద్రుచం
దాన శుకవ్రజంబు ప్రమదంబున నట్టులె నిల్వఁ జూడనై 732

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 733

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 734

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 735

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 736

ఉ. ఒండొకచోట నుండి, సునిర్మల[illegible] లంబము నవే
దండము [illegible] చేసంగ ను
ద్దండత [illegible] వాతఁపుల్
బెండగిలంగఁ జేయు [illegible] 737

ఉ. దీపిత[illegible] కలి విస్ఫురితిం గాంచఁగఁ బొంచిపొంచి సం
దీపితకోప[illegible] దృష్టుల వెల్వడ నప్పుడంబునం
దే [illegible] ఫల్లముల నెంతయుఁ బూనికి మీఱఁ బట్టఁగా
[illegible] లేట్టులో చేయు దుర్గమై. 738

చ. కదలఁగనైన లేకవిధికల్పితశక్తిని మత్తవనిస్వనం
బిదియని పోల్పనైనయటు లెంతయు నార్వఁగఁ దజ్జఘాంసమై
ముదమునఁ జేరి [illegible] యశనంబని బెబ్బులి బలం
బొదవఁగఁ బట్టి నాచిలుక నుక్కడగింపఁగఁ జాల కర్ద భీ
తిదముగ నార్వ [illegible] తీవ్రముగా వినరా నగమ్యమై 739

చ. పరమలతాప్రసంగమునఁ బావనమై తగు గాలిసోఁక నె
వ్వరుసను మాన్పరాని పగుకవ్యాధులచే దురపిల్లు నామృగో
త్కరములు హాయిచెంది తిరుగాడుచునుండఁగ జూచునట్టి ఖే
చరు లొగి విస్మితాత్ములయి సంతసమందఁగ సంప్రవేశ్యమై 740

ఉ. శైవలినుల్ మనోజ్ఞజలసంగతి నిండుగఁ దీరభూములన్
పావనతం జెలంగునటు భవ్యగతిం బ్రవహించుచుండెఁ ద
జ్జీవనసేకప్రముఖసిద్ధిని గాంచుచు సంచరించు భూ
దేవమునీంద్ర లోకము వినుతింపఁగ సర్వముగా నెసంగుచున్ 741

మ. చను పెన్మాం రఘునందనా! జగతి నీజన్మంబునన్ గావనే
యను విశ్వాసముగల్గియున్న యతి దైత్యశ్రేణిఁ జెండాడి యీ
వనులం గాచుట నన్ను గాచుటని నిక్కంబూహింపఁ గాంచుంతు నం
చను మోదంబు, లగాధయంబులను నిర్వ్యాజంబునం దెల్పుచున్ 742

ఉ. చాయలతావితానముల శోభము కాఁ బెదఁజల్లుపుష్పసం
భాగములన్ సమీరణనరోశంబుల పచ్చనచేసి పక్షికల్
శ్రీరఘునందనా! యిచట జిష్ణుపుగుల్ వసియింతు రంచు గం
భీరపతత్త్రినాదముల విన్నప మొప్పఁగఁ జేయునట్టులై 743

వ. భూరితరమహీరుహశాఖాశాఖారుద్ధ ఖచరగణంబై వీథ్యాయిత వీరుత్సమావృత విపుల విటపి విటపసంసక్త ఘనీహారకర కిరణనికరంబై, వివిధవర్ణ విచిత్ర పత్త్రకలాప సంలక్షితహారీత ప్రముఖ పత్త్రరథవితాన సమాక్రాంత తరువర సాంద్రంబై, మృగేంద్రపుండరీక వేదండ ఖడ్గభల్లప్రముఖ మహాసత్త్వ భయంకరారావ సంవృతధరాధర కందరకదంబకంబై, వియచ్చుంబి పలాశి ప్రకాండ కాండ లంబమాన విషవ్యాప్తవహ జ్వాలామాలాభీల భోగిసంఘాతంబై, చదుకంబులం బొంది పొంచి రాకపోకలు చేయువారిం బట్టుకొని నెట్టన మట్టుపెట్టి చంకఁ బెట్టుకొని యాఁకలిపెల్లున దురపిల్లు రాకాసు లెల్లఁ బెల్లురేఁగి పైఁబడి యవ్వాని మానక లాగికొనఁ బూనఁ నవ్వానిక వీటిఁబుచ్చం దలంచి పెచ్చు పెరుఁగు మచ్చరంబున నుచ్చైస్స్వరంబున నగలించుచుం బొఱిపోవం బోవనీక పెనంగఁ గరినాట్టహాసంబుల బెండుపడం జేసి మండుచుండు కడుపుఁబెచ్చు నచ్చటనె శాంతింపఁజేయు నుద్యమంబుంబూని తొందఱపడి వానిందినుచు నాసందున నిందుక లాగుకొని తిను పెఱరాకాసులఁ గ్రూరగర్జనల నధఃకరించుచుఁ బొలుచుండు వారుణభూతవ్రాతంబులచే నిబిడంబై, కొంచమేని కరుణయేలుంగని సురారి నికరం బిందు సంచరించుఁ గాన సాధుజనులకు బాధయగుం గాన రావలదని ఝంఝామారుతంబు సోఁక సంచలించుచు నవ్యక్తస్వరంబున హెచ్చరించు మహాద్రుమ శాఖాగ్రంబుల భయంకర దృశ్యంబై మహీరుహంబులఁ బెనంగి దాంపత్యచరిత్రంబుం దెలుపం బూనిన నవీనప్రతానని మంజులపత్త్ర సపర్ణపతత్త్రి ప్రకరంబులు హఠాత్సంజాతభీతిక ప్రభంజన సమాకృష్యమాణ శాఖోపశాఖాగ్ర సంలగ్నత వానివెంటం

బో[illegible] [illegible] బ్రహ్మాండంబునం
బా[illegible] [illegible] మారం
బున నుండం [illegible] ద్వార
పెట్టు[illegible] [illegible] సమ్మ
[illegible] స్వ[illegible] [illegible] వాహంబుం
దెలుపుచు [illegible] [illegible] వేలు బహు
విధ [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] ప్రస్తర
ప్రకర, భూ[illegible] [illegible], [illegible], తరంగిణీతట
నికట [illegible], [illegible] [illegible] సమూ
హాబహుళంబై, [illegible] [illegible] పత
ద్దీన [illegible] [illegible], [illegible] [1]పున్నాగపూ
గంబై, [illegible] [2] [illegible]ంబై, [illegible]
[illegible] [3] [illegible]ంబై, [illegible] [4] లక్ష్మివిభూషి
తంబై, [illegible] [5] [illegible]ంబై, [illegible]
పక్రంబులై [6][illegible], [illegible] [7] వ్యాళిసంకీర్ణంబై
మహా [illegible] [illegible] సీతాదేవింగాంచి యిట్లనియె 744

ఉ. మానిని! దండకాటవి [illegible] సం
తానని యెంతయుం బగులు [illegible] గొనసీక యుం
తేని భయంకరంబుగ [illegible] బలంబునై [illegible]గుం
గాన నిటం [illegible]రంగఁ [illegible] నాకు ని[illegible]. 745

చ. భరతముఖుల్ ననుం గనెడి[illegible] నీకిం గనమండ నీభయం
కరవనమందుఁ గాపురము [illegible] మె [illegible]
త్కరములు [illegible] నను [illegible] పల్కుదోడుగాఁ
దరుణిరో! నీదువాంఛితము [illegible] జేయ నెంచెదన్. 746

వ. మన మిచటం దపోధనుల మాటల నెంతయుఁ దృప్తి మీఱఁగా
వినుచుఁ బదీయకష్టముల [illegible] వాపుచుఁ దీర్థ[illegible]
వనభగవత్ప్రియస్థలుల [illegible] జూచుచు నీమనుష్యసం
జననము ధన్యమౌ నటులు జానకి! చేయుట న్యాయ్యమౌఁగదా? 747

మ. భవదీయాశయ మెట్టిదో తెలియుఁగా వాంఛింతు నారీత నీ
భువి వర్తిల్లఁగఁ బూనువాఁడ, నసి రాజ్యముం డిట్టుపల్కంగఁ ద

1 పున్నాగము = సురపొన్న. 2 ఐరావతము = నారదబ్బ. 3 శారద = ఏడాకులరటి.
4 లక్ష్మి = ప్రేంకణము. 5 పార్వతి = అందుగు. 6 జీవ = వేగిస. 7 వ్యాళి = పెద్దపులి.

ద్భవగూఢాశయ మూర్తి నెంత ముసుగుల్ । బాలించి దేవాంతరా
జ్ఞ సహాంబుల్ విధియింప నెంచి పలికెన్ । నేరొప్పు న్యాయ్యంబుగన్ 748

మ. పరమాత్మా! భవదీయచిత్తమున నెవ్వేంగిన్ మహాకార్యముల్
జరిగింపం దగుసంగుఁ దోఁచునొ యదే యందంబునన్ సాగు, నె
వ్వరు దానిన్ మరలింపఁజాల, రిఁక సర్వప్రాణికోర్థ్ర్థ మీ
ధర వర్తింపఁ దలంపు, మియ్యెడయె నాతాత్పర్యసారం బగున్ 749

చ. తలఁచినయంతనే యవిలంబముగఁ గార్యము సాగఁజేయ ని
మ్ములఁ దలపోసి రావణవిభుత్వము నే శరసాంచింది న
త్తిలుదు సుమిత్రపట్టియును । ధీరతఁ దోడయి యుండుఁగాన నే
ర్పులపడ దండకాటవి విరాజిసమై తగునట్లు చేయునో 750

చ. ఒకయెడ నెవ్వరేఁ దలఁప । ఋద్ధ్యములుల్ ఫలియించుచుండు నె
ట్లొకయెడఁ బ్రాజ్ఞులే జరప । ఋత్యము మెంతయుఁ జేయఁ బోల్లగుల్
సకలవిధప్రయత్నములు । సాగును నీవు దలంచినంతనే
వికలతగాంచునెట్లు పృథివీభరము దొలఁగించు నీకృతుల్ 751

చ. ఎవరెవ రెట్టిరీతుల నిరెప్పుడు త్వత్కృప నొందఁ బాత్రులై
భువిఁ జెలువారుచుందురొకో । భూతపతీ! సమయంబునందు నీ
ప్రవిమలమూర్తి వారికిడ । రాజిలుఁ జూ; మ్మదె సాధుకర్మసం
భవఫల మంచుఁ జెప్పుదుము । పండితులో రఘువంశభూషణా! 752

చ. వనమిది భీతికృద్దనుజవాంఛితంబగుఁ గాని యిందు ని
తనువును గాంచి యెంతయును । ధన్యులుగాఁ దగువారలుందు రం
చును దలపోయుదాన, గురుశీలురఁ జూపఁగ నొప్పు నిందునీ
యనుజుఁడు తోడ్పడంగ సమయం బిదె చేరుదమన్న దం చనన్. 753

చ. ధరణికుమారి రామహృదయార్తత్వము నెమ్మినిఁ జక్కఁదోఁప ని
ర్భరకుతుకంబు నంత వెలిఁబర్వఁగ నీయకయుండ నావురో
చు రవికులైకభూషణుఁడు । శూరునిఁ దమ్మునిఁ జూచి లక్ష్మణా
యరసితివే కదా జనకుమాత్మజపల్కుల భావ మెంతయున్ 754

చ. పురుషులకంటె నారులకు । బుద్ధిబలం బధికం బటంచును
ర్వరఁదగియుండు నానుడి యథార్థముగా దనితోఁచు నాకు ని
తరుణితలంపురీతి మదిఁ । దట్టము నియ్యెడ నింతలోన భీ
కరదనుజేంద్రదర్శనము । కాఁదగు నంచు సుమిత్రనందనా! 755

ఉ. వింటిని మున్నె రూపములు । వింతగ ధతినిగొల్పుచుండ వా
ల్గంటుల ప్రాణముల్ వెడలఁగా నొనరింపఁగఁ జాలియుండఁగాఁ

డుంటయ్యైన [illegible] ఫ్రుపో[illegible] సయి[illegible]
డుంట మహా[illegible] [illegible] 756

ఉ జానకి గాం[illegible] [illegible]
చేని [illegible] [illegible]
నేచు ఘను[illegible] [illegible]
మానిని [illegible] [illegible] సీబుసు. 757

చ వెనుక నధిజ్య చాపుఁడై [illegible] [illegible]
గనుఁగొను [illegible] [illegible]
లని [illegible] [illegible]
వనము [illegible] [illegible] 758

క సేమంతిను తెంలగు [illegible] [illegible]
త్యామోదంబునఁ [illegible], నే [illegible] [illegible]

క పురుషుని సంగతఁబాసిన, [illegible] [illegible]
నరి [illegible] [illegible] 760

క త్వాంపడి పురుషులు [illegible] [illegible]
యుపతిం [illegible] [illegible] బనుజా!

చ. లతలు మహీరుహంబుల [illegible] నాశ్రయించి యూ
దృతిఁ బరిరంభణంబునకు నీ[illegible] [illegible]
పులకఁగ [illegible] పరిపూర్ణసుఖంబులం గనుఁ
శితదళనేత్ర [illegible] మానినీ. 762

చ పతియుతి మానిస్వేచ్ఛ [illegible] బొండెల యొప్పునన్నదు
ర్మతిఁ జనుగంగ [illegible] యగు, సూనృతంబునా
హితమగు బోధ మిద్ది; యని యేర్పడ నీమదినుంచి యివ్వనం
బతులితసత్త్వసాంద్ర మని యద్భుతముగాఁ జరియింపఁ [illegible]. 763

చ. శరముల నారిఁగూర్చి బలశాలుల దానవులన్ వధించు ని
ప్పురమునఁ జూరుకంబు నెమ్మదిని బొటిలఁగా పడిఁజేర్చి నాసుమల్
స్మరణపథంబునందుఁ బలుసారులు నిల్వఁగఁ బెర్చి యింత నో
దర! వెనువెంట నిమ్ము పరిశంకవిచారత దృష్టియుండపై 764

క. అనిపలికె యాత్మ మాయయో, మనఁగాఁ బ్రఖ్యాత గాంచి యఖిలేశ్వరి నా
వినుతింగను భూతనయం, గని సుస్మితయావాత్స్యగరిమ వెలయఁగన్ 765

ఆ. స్వాశయంబుఁ దెలిపె; జానకి రాఁబోవు, కాలగతుల నరసి కాయ మితరు
లకు మఱొక్కమూర్తి లలనఁగఁ గన్పడఁ, జేసి నడచుచుండె శ్రీశు వెనుక.

కాండాంత్యము

క. మాయాక్రాంతజగద్వ్రజ!, న్యాయారూఢా! సమస్తయతివితతమనో
జ్ఞాయతహృద్గయాంబుజధా, మా! యజ్ఞాంగైకనాథ! హతసురబాధా!

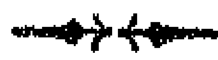
చ. శితగళసంభవాద్యమరసత్తమ! సాధుమనోఽభీష్టార్థ సం
గతసదేవా! బ్రహ్మమునిశక్రముహృదంబుజగేహా! విక్రమా
ర్జితజగదేకఖ్యాతయుత! విచిత్రయశఃపరిపూర్ణతారకా
పతి! వరశాఖాసంయుతవిశేషశిరస్థతి! రామభూపతీ!

మాలిని.

అమరవినుతనామా! హరి తేజోభిరామా!
సమయవిహితశౌర్యా! సాధుహృద్ధారితార్యా!
అమలగుణసముద్రా! ప్రాజ్ఞవిన్యస్తభద్రా!
సమయమతివినోదీ! శత్రుసైన్యౌఘభేదీ!

గద్య. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కౌశిక పాన్వయప్రభవ శ్రీజనమంచివంశాంబురాశికుముదినీమిత్ర సుబ్రహ్మణ్యమనీషి పుత్త్ర కొండవకృష్ణాపరాభిధేయ శేషాద్రినామధేయవినిర్మితంబైన కృతుల యందు శ్రీధర్మసారరామాయణంబునందు అయోధ్యాకాండము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు

శ్రీధర్మసార

అరణ్యకాండము.

శ్రీసంకల్పసమాకృతి
భాసురవిధ్వంసజాతకపిసముదయా!
శాసితసుర శాస్త్రాద్రీ!
వాసంతోత్సవవినోద! శుభకాభయదా! 1

తే చిత్తగింపు మహాప్రభూ! చిత్రవిమల, భద్రవంబగు తాపసవనస్థలంబు
విన్నవించెద దోచినవిధమున; నటు, నాశ్రమి ప్రేయసీ సుమిత్రాతనయుఁడును

క. తనవెంటరాఁగ మునులుం, గనఁబడుచున్నట్టి భయదకాననమునకు న్వ
చ్చెను వనదేవత లాడఁ, జునుమ నన్ను న్నిచ్చినట్లు పూవులు రాలెన్ 3

ఉ. అంటలిమాని పర్యులు మహాత్ముఁడు రాముఁడు నేఁడు వచ్చెఁ గా
చ్చెం దనమానుషాకృతిని శుష్కములం బొనరించి మోదముం
బొంది యొసంగఁజేయఁ బనిఫూని యనంత మహాశిఖంబులన్
సుందరపత్రిసంఘముల శోభనవాక్కులఁ జెప్పెనంతయున్ 4

చ. లత లవె! సుందరీవరులఁ బోరిపుచ్చఁగఁ గాననంబు ను
న్నతమతులెల్లఁ జూచనియె నమ్ముగ నాపరదేవి మానవా
కృతి నరుదెంచెఁగా యని మహాత్రిమభక్తిని జాదపుష్పసం
తతిఁ గురియించి పూజ విహితంబుగఁ జేసి చెలంగె నత్తఱిన్ 5

చ భ్రమరము లార్తరక్షకుఁడు రాఘవుఁ డయ్యదె దండకాటవిన్
సమయముఁ బుచ్చ వచ్చె; మునిసత్తములార! తొలంగు నింకఁ గ
ష్టము లోగి మీకు నయ్యమరసంతతికిన్ బ్రమదంబు గల్గునం
చమలమనోజ్ఞఝంకృతుల నత్తఱిఁ దెల్పెను నెప్పు మీఱఁగన్. 6

చ ఇదె భవదీయదర్శనము నియ్యెడఁ జేయఁగఁ గాలమెంతొ వే
గ దరలుచూ యటంచు నొడికంబునఁ దన్ బురికొల్పఁ గ్రూరుఁడై

మదమున విఱ్ఱవీఁగుచుఁ దోమున్యువిరోధి విరాధుఁ డతఁ డీ
పదవిని బట్టివచ్చె నను భంగిని గేకరవంబు వెల్వడెన్ 7

సీ. మందసమీరసుకుమారుండు సోలయుచు, మనసు సంతోష వారినిధి ముంప
శుకశారికాదిక శుభశకునవచనమ్ము, లామోదమాల్యయం దట్టిపెంప
సవ్యాపసవ్యఖేచర మృగగతి విశేషము లుదర్కశుభంబుఁ జక్కఁ దెలుపఁ
జారువీరుద్విజస్రస్త సుమాళులు, లక్ష్మీరూపాతిశయమును జరప
తే. రమ్యరమ్యక శ్రీరఘురామ! వైరివీరనికరవిరామ! సత్యవ్రతధామ!
యనుచుఁ దరుశాఖాగ్రములలరి కదలు, చానిజాశయమును దెలుపునటులుండ.

చ. చరణసరోజచిహ్నము లెసంగఁగ మెల్లనఁ బోవు నంత భీ
కరనినదం బొకండు వెసఁ గర్ణములం జొరఁబారె; రాముఁడో
వరుఁడు విదేహరాజసుత తత్తఱిలుం గడు దాని కంగు లో
నరసి ప్రియాగ్రజన్మునకు స్వాశయ మిట్లెఱిఁగించె నేర్పుమై 9

చ. దనుజుఁ డెవండొ వేడ్క నినదం బొనరించినయట్టు లిప్డు మే
దిని గనుమీ నిగుడ్చె, నిది తెల్లముగాదె భవన్మనీష; కీ
నినదము ధీరతం దెలుపు నిర్భరశౌర్యపరీతుఁ డెవ్వఁడో
చనియెడు వీనిఁ గూల్చు మనుజాడను దోఁపఁగఁ జేయు నిత్తఱిన్ 10

ఉ. స్వానము దీని నారయఁగ శాపవశంబునఁ గ్రూరజాతిలో
దా నెటులో జనించినవిధంబుఁ గనంబడుచున్న, దార్యని
ధ్యానము నిమ్నమైన శుభభావముగల్గినవాని దంచు స
న్మానసు లెన్నఁగాఁ దగు నరున్ వినియుండుదుఁ దండ్రిచెంగటన్ 11

ఉ. పెద్దల పల్కులెత్తఱిని బెంపఱఁ జేయక సాధుసంచయం
బొద్దికమీఱఁ జేయుటకు నోపి చెలంగును, రామచంద్ర! నీ
వుద్దవిడిం దలంపు మెయిమో తెలియంబడు దాన దీనిచే
నెద్దియు మార్పు గల్గదని యేఁ దలపోయుదు నన్న నాతఁడున్. 12

ఉ. భీతమృగాక్షి! మున్నె తెలిసె న్వెంగడ యీవిపినస్వభావ మి
ద్దీతఱినే యెఱుంగఁబడెనో మన చేతఁ బ్రియానుజా! మహా
భూత మదెందొ సంచరణముం గడుఁ జేయుచు నున్న జాడ నా
చేతము తెల్పుచున్నది; విశేషము లెవ్వియు నుండ విక్కడన్. 13

ఉ. కొంచెపుఁ బిట్ట బిగ్గఱఁగఁ గూయు వనంబున నాసడిన్ వినం
గాంచవె? దీన భీతిఁ గనుఁగొనగా జనకాత్మజ యంచు నంతయే
నెంచకు; ధీరురాలుగద యీనృపపుత్త్రిక, జాలమేల యీ
యంచల నుండ దెద్దియు భయప్రదచిహ్న మటంచు నమ్ముమా. 14

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 15

[illegible]

వ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 16
చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 17
క. [illegible] శ్రీ[illegible], [illegible] మెలగించుచుహరించిన వా
పసురగ శుభములఁ గాంతుము, [illegible] నీకగుణ నెన్న భ్రాతను నైనన్ 18
క. [illegible] కార్యం బేదో, యేకాంతి [illegible] నొక్క [illegible] లపునం
దో [illegible] నీ కరుణ శాస్త్రమగును సేతేంగను 19
క. తలపోయుచు సత్కర్మంబులు తన్నుం బొసఁగుటంచుఁ బురికొల్పంగాఁ
బలుభంగుల నాచ్చిన నిష్ఠుల వచ్చెదుఁ దొల్లి భీకరపాలయుండ మనమున్.
క. పెనుపడి శుభములు గల్గును గద యుంటం చెల్ప [illegible] లు ల
యొప్పటినాఁడ నను బురికొల్పుకొనఁగ [illegible] నానిపట్లగా మదిఁ దోఁపన్ 21
క. ఎలనవ్వు మోమునందము, కొలఁదుంపం జేయుచుండ? విశ్వేశ్వరుఁ డి
ట్టులు పల్కె లక్ష్మణా! [illegible] జూపుదు రమ్ము [illegible] కంటకయుత్తమై 22
క. అడుగిడఁ బంటుగాం గుంటడు గినిం జక్కఁజేయు నేఁబూనుదు నీ
వుడుగక దృష్టుల వడి నెల్లెడలం బర్వంగఁజేయుచు పనిఁగాఁగన్. 23
క. జనకజఁ గాచుచు నమ్మా, యనఁగా సౌమిత్రి రిపుభఘాంధ్యతిఁ గని మిం
చిన నారాచము గొనయంబునఁ జక్కంగూర్చి శౌర్యమునఁ బొల్చి యనున్
క. ఇరుపక్కియలం గాంచుచు, నసదెంచెద నంతయే భయంబు వదిన భీ
కరవనమున నిటఁ గాంచక, యుదుదెంచుంగాక యనియె న త్తరుణమునన్ 25
సీ. త్రోవకడ్డము గాఁగఁబడొసలుచుండిన పెద్ద, పొదలు పాదాహతిఁ జదియుచుండఁ
దనగతి కెదురుగాఁ దగుతరుపంక్తులు, వక్షంబుతాఁకున వసుధఁబడఁగ
దూరంబు వ్యాపించి సారముగలవిటపములు గదాస్పర్శనమున విఱుగఁ
గరులలెక్కింపని కాఱుదున్నలపిండు, హుంకారరవమున జంకి యడఁగఁ

తే. బదము లిడునప్పు తద్భాగవసుధ తగ్గ, నడక చప్పుడు మేఘనినదము మించ
దివిజభీకరమయి క్రాలుదేహ మొప్ప, నరుగుదెంచెను రక్కసుం డప్పథమున

క. దక్కినమున కేగెడువా, రక్కజపడిచూచుచుండ నయ్యసురుఁడు పే
రుక్కున వారలఁ గన్గొని, పక్కున నవ్వుచును నిల్చె భయదుండగుచున్ 27

ఉ. అక్కితవుంసు మూఁపున మహాగద దాల్చి సవ్యహస్తమున్
ద్రొక్కమహాసి రక్తయుతి నుజ్జ్వలమై కన దారుణంబుగాఁ
బెక్కుమృగంబులం జదిపి ప్రేఁగులు చుట్టుకొనంగ నొప్పఁ బెం
పెక్కినగర్వ మూని యొకయింతయు నోర్వనలేక యుండఁగన్ 28

ఉ. భీతకురంగనేత్ర! యటవిం గనఁ గ్రొత్తగ నున్న యాగుధ
వ్రాతయుతాంగముం గనుచు వానినయంకపపూర్వకర్మ సం
జాతఫలంబె యిద్దియని స్వాంతమునం దలపోసి స్వాశయం
బాతఁడు చెప్పె రామునకు నద్ది మఱందికిఁ దోఁప కుండఁగన్ 29

ఉ. శ్రీరఘురామ! ప్రాగ్జననిఁ జేసినపాపఫలంబె యిద్ది యొ
వ్వారికి నేని భీతినిడుభంగిని దోఁచెడు, నాకుఁ జూడ దు
ర్వారమృగాంతకంబయిన వర్ష్మముగాఁ దగునంచుఁ దట్టె నీ
భూరికటాక్షపాతమునఁ బొందుదునో త్రిదివంబు నిత్తఱిన్ 30

ఉ. నీవెనుకన్ వసించుటను నే నిటనుండఁగఁ జాలితిం బ్రభూ!
నీవలె నెల్లవారలు వినీతుల రక్షణమందుఁ దత్పరుల్
గా వసుధం జెలంగుదురె గ్రన్నన వీనిఁ దొలంగిపోవు టె
ట్లో వెస నూహచేయు మిఁక నొప్పదు జాలము సేయ నంచనన్. 31

ఉ. ఆవిపులాత్మజాత హృదయంబు నెఱింగి విముక్తినీయఁగా
నీవెకదా యటంచుఁ దను నేర్పుమెయిం బురికొల్పుచున్న దీ
భావము కర్మసంభృత మహాభంగుర ముత్తమసమ్మతంబు నా
గావునఁ జేయువాఁడఁ గుతుకంబున నిందులకే జనించుటన్ 32

ఉ. ఐనను వీనినుండి యొకఁడైనను దోషము కల్గకుండఁగా
నేనెఱిఁగె నొనర్పఁ జన దీయెడ నూరకచూచుచుండు నీ
దానవుఁ డూరకుండఁ డిదె దర్పముఁ జూపఁగనున్న వాఁడు నా
మానిని బట్టుకొం చరుఁగు మామకశక్తి నెఱుంగఁ జాలమిన్. 33

ఉ. మూరత మొక్కఁడే యితనిముక్తికి నంతర మున్న దిప్పుడే
ఘోరత మింక భూతనయఁ జూడఁగఁ బ్రీతిని బూనెఁ గాలముం
జేరువ కేగుదెంచెడిని సిద్ధపథంబునఁ బోయి స్వర్గముం
జేరి సుఖింపఁ జేసెదను చిత్రశరంబుల వైచి యేపునన్. 34

చ. అని మదినెంచుచుండఁగ నయంతనికిఁ గన్గొని ప్రోత్సహించె నా
దనుజుఁడు చింతన పొల్పలయఁ బన్నిన పట్టి సుగ్రహుం గనుం
గొని భయమొప్పఁ బారఁగను గోపమునం దెగఁ బట్టి నేల
దనయము ఘనము [illegible] ధాత్రిని మారి [illegible] చ్ఛటన్ 35

చ. పడిఁ బరువెత్తె నాతఁడు బాణము ద్రుంపఁగఁ దోఁగఁ జూచె
జడిగొని కాలుర క్తముల నల్లన వెన్నుబ్బినట్టు లుండె న
ప్పు డతని దీర్ఘబాహువులు [illegible] భయంకరంబులో
నడవి మృగంబు లొప్పఁ బనిలో యాతని నీటంబు దీపునన్ 36

తే. కొన్నిటం బనినుండెఁ గొన్ని [illegible], పెంచిపెంచి నెదవుల నుంచుకొనియు
నవియె ఘాతకరంబులై యమువు నిక్క, లలని మూర్తి యెట్టిదం చెఱయ నేల

సీ. బ్రహ్మముఁ గాంచినఁ బొడ్డు లోకములెల్ల, నితఁ డేమి చేయునో యింక ననుచుఁ
గసులు త్రిప్పినయంత గడగడ వడఁకుచు, విమయలెల్ల దనేయఁగ నాయనుచుఁ
బయనము సాగింప భయమునఁ బరుగులు, ఋములెల్ల నెవని జంపునొ యటంచు
నమగిడఁ బూనిన యంతపడంకుచు, శేషుఁ డంగనొక్క చిక్కులనుచు

తే. నడవి నడుగిడ వ్యాఘ్రాదు లడలు పీని, యాఁకలికి నేఁడియాహారమగునొ యనుచుఁ
బ్రళయ కాలాంతకుండె యీ పపుఁడని పిచ్చినాఁడని తలఁతు రవని విజులు

క. కనుక నె వానిం గాంచిన, మనుజులు ఆశ్చర్యము ప్రాణభయముతో మ్రొగిం
జన నట్టి పడుగు లిలపై, దనుజుం డెట్టెడో నిలాంతరవస్తువు బొంగన్ 39

చ. జనకజయున్న చక్కటికి నత్వర మేగి సహాయపద్వయం
బును గని నెక్కుడైన యొక బొంగఁడు వేడుక నెత్తికొంచు సీ
తను బరువెత్తె, రాఘవుఁడు తద్వ్యథముం గనుచుండెఁ గాని బా
ణనికర మేయఁ బూనఁడు మనంబునఁ గాలము నెన్నుచుండుటన్ 40

చ. నిమిసము ముందు వెన్క లననేరరు కర్మఫలాళి లబ్ధిచో
వనరుహసంభవాది సురవర్యులు భేదము కల్గనట్టి సం
చనితరసాధ్యశక్తి కలయట్టిది కర్మము బ్రహ్మరూపమౌఁ
గనుక నెదుర్కొనం దగిక క్రమ్మఁబడఁ జేయఁగ నేరకే తగున్ 41

తే. రాముఁ డవ్విధ మెఱిఁగి దారుణశక్తి, మాటుడయ్యును వానినిర్మూలనంబుఁ జేయఁ
బూనఁడయ్యెను దనమాటఁ బోల్పవాఁడ, జేయఁ బూను నెయ్యెడ నైన సత్త్వశీలము

ఉ. జానకిఁ జంక నుంచుకొని శత్రుభయంకరు రామచంద్రునిం
డా నొకమర్త్యమాత్రునిగ దర్పవిహీనునిగాఁ దలంచుచుం
గానల మున్ను వారిఁ లేఁగ గ్రాలెడువారలఁ జూడకుండుటన్
మానసవాంఛ యుప్పతిల మానినితోఁ బరువెత్తి యంతటన్. 43

ఉ. దూరముగాఁగఁ బోవుటకుఁ దోఁచమి నిల్చి భయంకరాకృతిం
బారఁగ మీర లెవ్వరో మహాత్ముల ట్లగు నొప్పు వేషముల్
పౌరుషసాహసంబుఁ దెలుపున్ శరాసనఖడ్గముల్ తగన్
జేరితి రీవనంబును బ్రసిద్ధసురారినివాసముం గదా!
యారయ వేషభిన్నమగు నాయుధధారణ మెన్నఁ జిత్రమౌ 44

చ. అనుపమమానిధార్హ్యములె యాఁగద యీయజినాంబరంబు లీ
సునిశితబాణచాపములచొప్పు నెఱుంగరుగాదె మౌను లీ
పన విటు చిత్రవేషముల భూమిని సంబడిరాఁగఁ జూచ్చి నా
రసయుతులు మీరలంచు మనమందుఁ దలంపఁగ నయ్యె నియ్యెడన్ 45

క. పాపాచారుల మిమ్ముఁ, రూపఱఁజేయుం దలంతు రూఢి యిది మహా
తాపసభీకరులు దసుఁగ, నేపురఁ జరియించువాఁడ నిందు సతంబున్ 46

క. దనుజేంద్రుండ విరాధుం, డసఁగా వెలొందినాఁడ నని మొనసన్నుం
జెనకంగఁ జాల రెవ్వరు, వినఁగోరిన నాచరిత్ర వివరింపుఁ డనన్ 47

క. శ్రీరాముఁ డట్టుపల్కెను, ఘోరాసురుఁ గూల్చునట్టి కౌతుకముఁ గొనక
వారిజలోచన దుస్థితిఁ, గారణముగఁ జేయనెంచి కాలహరణమున్ 48

క. అనుజన్ముఁ గాంచి పలికెన్, కనుఁగొన్నాఁడవుగ సీత కలవిలపాటుం
గనురీతి నిట్టికష్టంబును గాంచని నేను జెంతఁ బొడఁగనుచుండన్ 49

క. ఘోరాసురభీకర దో,స్సారము బడలంగఁ జేయ సరసాంగి వగం
గూరెడు నే నిటు జూచుచుఁ, బౌరుషమే లేని వానివలె నున్నాఁడన్ 50

చ. ఇలలను హాని యింతయును నొక్క పురాణుఁడు సేయు సంచు నె
వ్వరు శరణంబు వేఁడినను బ్రాణములైన నొసంగి కావుత
త్పరతను గాంచువాఁడ నొకకష్టము సుసత్యముఁ దెల్పఁబూని యి
వ్వరుసఁ జరించు నాకు నవమానము గనిపట్టి శత్రుఁ డింటఁ బాటిలెన్ 51

చ. మనుజులఁ గాచు ధర్మ మనుమాట యసత్య మటంచుఁ బల్కు న
మ్మనుజులు నీచబుద్ధులని మానుషకష్టమె తెల్పుచున్న దీ
జనకజ పట్టి కష్టతతి సంభవమౌ నని స్వప్నమందు నే
ననుకొనియున్నయట్టులు మదాత్మకుఁ దోఁచఁగ లేదు లక్ష్మణా! 52

చ. ఒకతఱిఁ గాచు ధర్మ మని యున్న యొకష్టములం గలంచి వే
ఱొకతఱిఁ గావఁజాలక నిజోన్నతమహాత్త్వ మడంగ నుండు ని
ట్టి కడఁకనుండు టారయఁ గలందివిచారము పుట్టఁజేయుటల్
సుకరము గాదు లోకులకు సూనృత మిద్దని నమ్మఁ జెప్పఁగన్. 53

ఉ. కొందఱు ధర్మమార్గమునకున్ విముఖత్వముఁ జూపుచుండఁగాఁ
గొంద ఱధర్మమే ఫలము గూర్చుట స్వానుభవంబుచే వచిం

[illegible] బట్టి [illegible] గని [illegible]
[illegible] [illegible] గాంచి జేయునే! 54

మ అనుజన్మా! [illegible] [illegible] [illegible]
మునివెంట [illegible] [illegible] [illegible]
మనుజేంద్రా [illegible] [illegible] ప్రభుండు
[illegible] [illegible] [illegible] 55

చ ఎవిము [illegible] [illegible] నే నిటన్
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] 56

చ దనుజా [illegible] [illegible] [illegible]
తని [illegible] [illegible] [illegible] నే [illegible]
బనజన [illegible] [illegible] [illegible]
గనినటు [illegible] గాంచి [illegible]

ఉ పట్టగరాని క్రోధమునఁ బల్కె [illegible] చింతఁ [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] నీ
కిట్టి [illegible] [illegible] బట్టు [illegible]
నిట్టులు మాటలాడుటలు [illegible] నీ [illegible] 58
అనుచుండి [illegible] విను [illegible] వా
క్కులను వినక [illegible] వినిపింపుఁ డనన 59

౬. తనుఁ [illegible] చేసెను, [illegible] నా [illegible] కులమునన్
జనియించిన వారము, [illegible] స్వేచ్ఛన్ 60
నరపతులము మనుజహారా, [illegible] మాను చరితం [illegible] నీ
చరితము వినఁగోరెద మీ, యరణ్యమున నుండ నేల [illegible] యన్వయ మెది యో 61
తెలియంబలుకుము నా విని, కలకల నవ్వుచును [illegible] నా
కులముఖముల వినఁగోరెదో, తెలిపెద నాలింపు [illegible] జయుఁడు [illegible] బలుండో 62
జనని [illegible] నాయన, దనుజ [illegible] నన్ను [illegible] దానవవరు లె
ల్లను [illegible] వి [illegible] ఘుండని, వినుతింతురు తపము చేసి [illegible] విధి దయఁ గంటిన్. 63
ఆర్జించితి [illegible] స్త్రంబుల, నిర్జించితి దేవరుల [illegible] నే [illegible] మునన్
దుర్జయుఁడ [illegible] భర్జించితి మానివరులఁ [illegible] బల్కు [illegible] కేలా? 64

ఉ మీరిక [illegible] [illegible] మించెదు నా శను మాని యింటికిం
జేరఁగఁ బొందు నీయతివ [illegible] చిక్కుట [illegible] జంపమానితిన్

నా రఘురాముఁ డిట్లను మహాసంబునఁ గుందుచు నిస్సిరో! దురా
చారము దీనిఁ బూనితివె చచ్చితి విప్పుడె పోఁ సంగతిన్ 65

ఉ. సంగరరంగమందు నిసుఁ జంపెడువారలె లేకయుండ శ
క్తిఁ గనినాఁడవో కనెదు తీవ్రమదంబకసత్త్వ మిప్పుడే
బంగరుపెంజలం జెలఁగు బాణము లియ్యవె నీదురక్తముం
బొంగుచుఁ ద్రావుఁగాక! రణభూమిని నిల్వుము సుంత యం చొగిన్ 66

చ. గురుతరబాణసప్తకముఁ గూర్చి గుణంబును లాగి పైవ నా
శరములు దానవాంగమును సత్త్వము పొంగఁగఁ జీల్చుకొంచు వే
పరుగిడి భూమిఁ జొచ్చె నిటు బాణము లేఁగఁగ రక్తపూరముల్
శరములతోడఁ బాఱెఁ దమసఖ్యము వానికిఁ దెల్పుకోర్కి నాన్ 67

ఉ. అంత మహాసురుండు విపులాంబకపాతమునం గలంగి దు
ర్దాంతరుఁ డుగ్రమూర్తియయి ధాత్రికుమారిక డించి శూలసం
క్రాంతమహాభుజుం డగుచు రాఘవులన్ వధియింపఁ బాఱె నా
యంతకురీతి వక్త్రగుహ యార్తిని జూపఁగ గట్టె నింపఁగన్ 68

మ. తమపై కిం బఱతెంచు దానవుని సంతతంబుం గనం జేయు బా
ణము లయ్యిర్వురు వైవఁగా దనుజుఁ డానారాచసందోహపా
తము లెక్కింపక యట్టె నవ్వుచును గాత్రంబెల్ల జృంభించు శౌ
ర్యమునన్ నిల్వఁగ వీడి బాణము లొగిన్ జ్యాభాగమందుం బడెన్. 69

చ. అనిగని యారఘూద్వహుఁ డహార్యబలంబున నగ్నిరీతి భీ
తిదమగు బాణయుగ్మమునఁ దీవ్రమహాకృతి నొప్పుశూలముల్
జదియఁగఁ జేసె; వాఁడు ఘనసత్త్వము పొంగఁగఁ బైకిరాఁగ న
య్యదనున పిష్టమౌనటు మహాశిలతల్ గొని కొట్టె రిద్వయున్ 70

సీ. కౌక్షేయకహతు లోకక్కటఁ దనియంగంబుఁ, జీల్చుచుండఁగ వానిఁజిత్తమందు
సుంత లెక్కింపక సుగవైరి వారల, పడి నెత్తుకొనిపాఱెఁ బౌరుషంబు
భయదరూపముఁ దాల్చి పరుగిడుననితోఁచె, వనదేవతల కెల్ల దనుజుఁ డంత
వారలఁగొని యొండువనముఁ జేర్పఁగ నెంచె,నని తోఁచునట్లుగ నరుగుచుండఁ
తే. దమ్మునింగని శ్రీరఘుతల్లజుండు, పలికె సీతఁడు మన మేగుపథమునందె
పోవుచున్నాఁడుగద యిట్లుపోవ నిత్త, మదియు నస్మద్గతికి సహాయంబెసుమ్ము.

మ. అనుచుండంగ విరాధుఁ డర్భకులఁగా నాయిర్వురం గొంచు న
వ్వనముం బాసి చనంగఁ బూనె నది తా భావించి యారక్కసుం
బనుపంగాఁ దగుఁ బూర్వలోకమునకున్ వచ్చెంగదా కాల మ
ప్పనికంచుం దెలుపంగఁబూని యనియెం బద్మాక్షి ధర్మంబుగన్. 72

చ. ఇతఁడు [illegible] ఘోష
[illegible]
[illegible] నిర్వ్యథా
[illegible] 73

మ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 74

ఉ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 75

చ అని తను [illegible]
జనకజ [illegible]
ధుని [illegible]
ర్గనిహతి [illegible] 76

చ. రవికులనాథుఁడై వెలయురాముఁడు దక్షిణహస్త మంతలో
జవమున ఖడ్గసారమున శౌర్యము పొంగఁగఁ ద్రుంచె, నంత వాఁ
డవనిపయిం బడెన్ మఱియు నాతని బెక్కువిధంబులన్ గడుం
బవిసదృశాత్తముష్టిగురుపాదసమాహతులన్ మహాక్రుధన్ 77

ఆ ముద్దచేసి రంత సూర్యుఁ డాదనుజుండు, వాఁ డెంతకరిని బాధలు గనఁ
జేసినను స్వకీయ దేహముఁ బాయక, యుండు టెఱిఁగి రాఘవుండు పలికె 78

క అనుజన్మా! యితఁడు తపంబును జక్కనొనర్చెఁ గానఁ బూనిక నేసా
ధనములఁ గొట్టినఁ జావఁడు, గనుకన్ వ్రణంబు వీనికడ నీశస్త్రములన్ 79

క ధరణిం ద్రవ్వి కళేబర, మురుతర మిద్దాని వైచి యొక్కమొగి నదె
వ్వరికిం గనరాకుండెడు, కరణిన్ మృత్తికను జక్కఁ గప్పుద మంతన్. 80

క మృతినొందును వీఁ డనఁగా, దితిజేంద్రుం డాలకించి దివ్యపురుషుఁ డగా
మతినెన్ని పలికె దేవా!, దితిజాంతకుఁడవగు నిన్నుఁ దెలియక యుంటిన్ 81

చ. ఇపుడు దివాకరాన్వయము నెంతయు ఖ్యాతిని గాంచఁ జేయు వాం
ఛపొడమ రామనామమున సంభవ మందితి వం చెఱింగితిన్
గృపకు నిధానమీవు జనకేంద్రుని పుత్రిక యాదిలక్ష్మి నీ
యపరశరీరమే యితఁ డశేషార్యబలుం డనుజుండు నాఁ డగున్. 82

క. కలదా వెతఁగితి నిత్తఱిఁ, గలిగెఁ జ్ఞానంబు నుంత కరుణాసింధూ!
తెలిపెద నాచరితం బిమ్ములఁ దుంబురుఁ డనఁగ ఖ్యాతిఁ బొల్చెడువాఁడన్

సీ. గంధర్వుఁడను దేవకాంతలమిన్నయౌ, రంభను బ్రేమించి రాజరాజు
కొలువుఁ జాలించితిఁ గోపించి యతఁడు, దనుజుండ వగుమని యంత శాప
మొసఁగెఁ; శాపం జేసినయుదుఃఖ మొప్పఁగ, బహువిధంగులంబతిఁ బ్రార్థనంబు
చేసితి, నద్దాన నీవు మాని యతండు, దశరథసూతి యొకరాముండు
తే. నిన్నుఁ జంపునో యప్పుడె నిజతనువుఁ గాంతి, స్వర్గ మొందంగఁ గలవని శాపముక్తి
నట బ్రసాదించె నేఁటికి నదిఫలించెఁ, జనియెదఁ స్వీయలోకంబునకనఁగ రామ!

క. మంగళమగుతఁ నీకు నెసంగుత విజయంబు సకల శత్రునితతిఁ జె
ప్పంగం దగునొక నుడి శరభంగ మహాముని! పరమశాంతుఁ డిచటికిన్. 85

క. ఒకయామమైన గవ్వ్యాకలుగు దూరంబునందు దివ్యతపోభా
గ్యకలితుఁడు సూర్యతేజుఁడు, సకలజ్ఞుం డలరుచుండు శాంతధనుండై 86

క. ముని నతనిం గనఁ బొమ్మా, నిన్నుఁ గాంచినయంతముక్తినిం గాంచును మీ
కొనరిది యుత్తమలాభం, బనఘా! నన్నింకఁ బూడ్చిపోమా యిచ్చోటన్ 87

క. దనుజులశవములు పూడ్చం, జను నను నాచార మొకఁడు సాధుహితముగాఁ
దనరఁ దానఁ వారలు, చనుదురు స్థిరసుఖము లబ్బు స్థానంబులకున్ 88

క. మరియాద దానిఁగాచుట, సరియొకదా నీకు రామచంద్రా! యనుచున్
శరనిహతి శీర్ణతనువుం, ద్వర వీడి యతండు చనియె స్వర్గంబునకున్. 89

క. ఆతఁడు వచించినట్లే, యాతనువుఁ శ్వభ్రమందు నుంచి శిలా
వ్రాతాదికములఁ గప్పరి, భూతనయయు దానిఁ గాంచి పొల్చెం దమతోన్

క. అంతఁ రఘుపతి లక్ష్మణ!, వింతగఁ యద్ది యంచు వెఱఁగందకుమా
పంతమునఁ దెలియఁదగుఁ బయిఁ, జింతింపం దగును గర్మసిద్ధాంతంబున్ 91

సీ. సృష్టిభేదంబులం దెందు నేజంతువు, లేకర్మమును జేయనెఱఁగి యుండె
నెఱుఁగకయుండె నాకెల్లఁ గాలంబున, ఫలముల నీయంగ వలసియుండె
వాంఛింపకయ యుండె వానినిబొందెడు, నేనెల్ల నసుమాట నెప్పుడుఫలము
గనఁజాల దనుచు నీమనసున నునుపు ముఖండగర్వంబునఁ గాన కొఱలఁ
ఆ. గష్టపడఁగఁ జేయు కట్టిఁడి మనుజుఁడు, తత్ఫలంబు నాకుఁ దగ దటంచుఁ
బలుకఁగలఁడె ఫలముగలుగునే దాన దేవతలుగూడ నట్లు పలుకఁ దగరు

చ. విడువదు కర్మ మెవ్వరిని వృత్రహరుండని యెన్న దెద్దియో
ప్పుడు కలుగంగఁ జేయఁ దలపోయునొ యప్పుడె కల్గఁజేయు భీ
తుఁ డితఁడు వీఁడు ధీరుఁడని దోషముచేసినఁ బక్షపాత మొ
క్కఁడను గొనంగఁ బూనకెది యీఁదగు నాఫల మిచ్చి తీఱెడున్. 93

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 94

క. [illegible] మానవా!
[illegible] 95

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ఆ [illegible]
[illegible] 96

క [illegible]
[illegible]

చ వినుమ మనుజా! [illegible]
[illegible], రఘువరా [illegible] గటా!
[illegible]
[illegible] 98

అ మనల [illegible] గల
[illegible] తలఁపకుమైథిలీ! దీని

క. [illegible] 100

క మన [illegible]
[illegible] 101

తే మనల [illegible] సంసిద్ధముగ నెసంగు
[illegible] చేయంగఁ గనఁబడెనో కుమారా!

క. భగవంతుఁ [illegible]
జగముల [illegible] 103

క. ఈవిధ [illegible]
దే వైరి [illegible] 104

క సర్వమునకుఁ గారణమై, [illegible]
గర్వము దూలించు [illegible], సర్వేశ్వరి [illegible].

క కనుఁగొన నామెను బ్రార్థిం, చిన సుంతయెఱుంగు వొప్పుగ చిత్తంబునఁ దోఁ
చును గాని వేఱుపాయము, నను దోఁపదు సత్యమిది యనందగు ననుజా! 106

క. శరభంగుఁ డన్న మౌనీ, శ్వరుఁ జూడఁగఁ బోవఁ దగు జగంబున నని యా
శరవరుఁడు తెల్పెఁ గాదే, యరుగుద మామౌనిచంద్రు నాశ్రమమునకున్.

క. అమ్మౌని మనలఁ గని మో, దమ్మును బొందంగఁ బోవఁ గాంతుం జెపు నం
దమ్మును జానకుఁ డనుచు ది, నమ్మునకుం బోయె సల్యరచనం బగియా 108

క అగియేమిచిత్రమో కనఁ, గఁ దగుం గద వేగ పోవఁగాఁ జెల్లు నటం
చెదఁ గల్గుభావ మొకరీ, తిఁ దమ్మునకుఁ జెప్పి తనసతిం గూడిచనెన్. 109

క. అటవింగల చిత్రంబులఁ, గుటిలాలక కెఱుఁగఁ జెప్పుచు కుతుకము గనుచున్
విటపాంతరమార్గంబుల, నెటో పోయి రఘూత్తముం డరిహీనతపమునన్ 110

క వెలుఁగొందఁ జేయుచుం గా, నల నెల్లను గ్రూరమృగగణంబును శాంతిన్
విలసిల్లఁ జేయుచున్ వ, ర్తిలు నా శరభంగమునిపతిన్ దర్శింపన్ 111

క. వేడుకయుప్పొంగఁగ నన, బోఁడియు సౌమిత్రి వృక్షముల సాంద్రముగాఁ
గూడిన లతలం గాంచుచు, వీడనియుత్సాహ మొప్ప వెనుకం జనుచున్ 112

శరభంగమునిచరిత్రము

క. వీరుద్విశేషముల రఘు, వీరుని బ్రశ్నించుచున్ సుకృత్తమహితు దే
వారిభయంకర తేజుని, సారజ్ఞానాంబురాశి శరభంగమునిన్ 113

క. కనుఁగొను టెపుడను కుతుకం, బును గాంచుచుఁ జొచ్చి రత్తపోవనమును, దే
వనికాయయుక్తుఁడై య, మ్మునిఁ గానఁగ వచ్చియుండెఁ బురుహూతుండున్

చ మునివరుతోడ నెంతయుఁ బ్రమోదము మీఱఁగఁ బల్కుచుండె; నం
త ననుజుఁ గాంచి పల్కె గుణధాముఁడు రాముఁడు దేవవర్యుస్యం
దనమును జూపుచున్ దివి నితాంతము వెల్గెడు నారథంబు జి
ష్ణునిదని యెన్నుమా మునిని జూడఁగ వచ్చిన యట్లు తోఁచెడున్ 115

ఉ. నీవిట జానకిం గనుచు నిల్వుము; నే మునిఁ గానఁబోయి యం
దే విధి దేవవర్యునకు నిమ్మునికిం దమి సాగుచున్నదో
యేవిషయంబుఁ గూర్చినదొ యింపగు వాదము సారభూతమౌఁ
గావున నాలకించి నడిగాఁ జనుదెంచెద సాధుభావనా! 116

ఉ. ముప్పది యేండ్ల ప్రాయమై పిరభూషణమై కనుపట్టుఁ దమ్ముఁడా!
యెప్పటి కీసురాలి యని యెన్నుమ నీమది భూరితేజ మ
ట్లొప్పుచునుండు వీరియెడ నున్నతపుణ్యఫలంబ దెప్పుడుం
దప్పదుగాదె యిట్టిసురతల్లజులం గన నెంత్రు సన్మునుల్. 117

చ చేరఁగవచ్చి [illegible] సీ
[illegible] సిద్ధముం [illegible]
[illegible]
[illegible] 118

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]! యిప్పుడు
[illegible] 119

చ [illegible] జానకి [illegible]
[illegible] జనా!
[illegible]
[illegible] 120

చ అనలునియందుఁ జొచ్చుటను ౹ నారసి మొక్కఁగ నుండె రాఘవుం
డనుజుఁడు సీతయుం జని శరభంగుని యంఘ్రులఁ బట్టి [illegible] సం
గనము [illegible] మునినాథుఁ [illegible] చెప్పఁగ [illegible]
[illegible] రాముఁ డడ్గెనన్ 121

క శరభంగమౌని యట్లను, [illegible] దానికిఁ గా
[illegible] దేవేంద్రుఁడు [illegible] కేఁగు చెంది ౹ బ్రహ్మపదమునన్ 122

క నను దోడ్కొనిపోవ [illegible] నిల్పు [illegible]; [illegible]తసుందు ౹ పరమేశ్వర నీ
కనుమతి [illegible] దని, నిను [illegible] నిల్చితి రామా! 123

సీ ధర్మరతి [illegible] ఋషిపోత్తముండ [illegible]
యసదృశమై తగ ౹ [illegible] వాసి, నవతరించిన పరమాత్మ నినుఁ
గూడియుండుటయె నాకోరిక యట్టి బ్రహ్మానందసౌఖ్యము ౹ ననుభవించి
నట్టిదయగు, స్వార్జితసుకృతము, చేత సాలోక్యంబుఁ జెందువాఁడ
రఘువరాన్వయజలధిచంద్ర! విను రామ, తపముబలిమి నిస్వర్గాదిసుపదములను
నేను సాధించినాఁడ నవ్వాని నెల్ల, నీవు నట్టింతుఁ గైకొనుమా కరుణను. 124

చ అని మునిపల్క రాముఁ డనుమట్టులె కైకొనువాఁడ నీపదం
బునకు సమీపమందె యొకభూమిని నిల్వఁగఁ గోరువాఁడ; దా
నిని దలపోసి చెప్పఁదగు ౹ నిల్చెద నం; దన మౌనివర్యుఁ డి
ట్లనియె సుతీక్ష్ణుఁ డన్ముని మహామతి దాపుననే వసించెడున్ 125

. ఆతఁడు మీనివాసమున ౹ కర్హముగాఁ దగు నేప్రదేశమం
చాతతయోగశక్తిమెయి ౹ నారసి తెల్పెడు మీకు లమ్మునిం

బూతచరిత్రుఁ గాంచుటకుఁ బోఁగగు మేలటఁ గల్గుమీఁదు, నీ
ధూతలసన్నికృష్టమునఁ బొంగుచుఁ బోయెడి గంగఁ జూడుమా 126

చ. పడమటినుండి తూర్పునకుఁ బాఱెడు నీనదియుర్వి ఘూర్తిమా!
పడమరకే చనందగును బద్ధతి దీని నమార్గయించిరే
పుడమి నీకడ శిరస్సుమును బూనిక నిల్పఁగ రాదటంచు న
న్నడుగుట మఱి నిశ్చయించితివొ సాధ! శరాటిగ నిన్ను గాంచినన్ 127

చ తలఁచుట నిల్లబోఁక పను ధారణ మెట్టులొ చేసినాఁడ నీ
లలితపదాంబుసంభవముల న్గనఁ జాలిత నిష్ఠ వాంఛలన్
ఫలములఁ గాంచెఁ గుప్పసముఁ బాము త్యజించెడురీతి నీకున్న ని
ష్ఠులఁ గనుచున్ మహాయుతముఁ బొందుచు పీడెట గీని సోప్రభూ!. 128

మ అని ప్రార్థించుచుఁ బ్రజ్వలజ్జ్వలనుసం బత్యంతభక్తిన్నలం
దనుపున్ వైచి మహార్తయాత్రమున సూక్ష్మంబైన దివ్యాంగముం
గని దేవాళి నుతింప బ్రహ్మపదముం గానంగఁ బోయెన్; పితా
కినుఁ డయ్యంగముఁ బావసంబనుచు భక్తిప్రాయముం జేసెఁ దా 129

రాముఁడు లక్ష్మణున కుపాసనమహత్త్వ మెఱింగించుట.

చ అది గని లక్ష్మణుండు మది నచ్చెరువందుచు రామచంద్ర! యీ
యదును నొక్కసంశయము నాత్మకుఁ దోఁచెడు నిండుప్రాణముల
కోదువ యొకింత లేక తపమున్ సుఖధామము చిక్కునంచుఁ బా
యఁదగునె యీతపస్వి యిది న్యాయ్యమె దుర్మృతి యిద్ది గాదొకో! 130

మ మునిచొచ్చెఁ గనుచుండి యగ్నిశిఖలన్ మ్రందెం గదా యాత్మహ
త్యను గావించుకొనెన్ మహర్షి యిపు డిట్లంచుం దలంపంగనో
నని ప్రశ్నించెడు లక్ష్మణుం గని కృపాసర్వ్యాస్థానమంద న్ మునుల్
వినుతింపందగి యొప్పు రాఘవుఁడు సద్వృత్తప్రియుం డిట్లనున్ 131

సీ వినవయ్య! యాశంక విడువంగ నొనరించు, పద్ధతి యొఱిఁగింతుఁ బరమమునుల
నాత్మహత్యాదోష మంటునే యటులుగవే, యింతమంత్రంబె నీ హింతవు నీవు
నొప్పయుండియు బద్ధులగుఁ జెల్వవిసియునిట్లను మానముం గాంచుకొటర్ష మగునె
యైన సెఱింగింతు మనసులు సౌగవి, ధ్యాభ్యాసమునఁ దమయాత్మ పరో
తే ముగ నెంగఁగనుందురు బుద్ధియుపుడు
తనువు విడనాఁడఁదగునంచుఁ దలఁచునో యపు
డహిమయుఁ గంచుకమును వీడుకనట్లు బ్రహ్మ
వివరభేదనమునఁ బ్రాణవితతి వదలి 132

క. అనుపమతేజోరూపం, బున వాంఛకుఁ దగినయట్టి పుణ్యపదములం
గనఁ బోవుదు; రది హత్యయె, యనఁబనునొకొ నీవె తలఁపుమా గుణవార్ధి!

చ తలఁచినయుంతనే [illegible] సే
[illegible] యోగిశీ [illegible]
జ్యలు తేను బ్రహ్మ [illegible]
డలయును [illegible] 134

చ అదియొకలోకమునందు [illegible]
చది గనినంత నెవ్వరి [illegible]
ల్కుదు రౌ [illegible], అయ్యె [illegible]
ఛ దగుల నంబు నెన్నఁగను [illegible] సాధు [illegible] సూ 135

ఉ అక్షయమైన లోక [illegible] సృష్టి [illegible]
ట్లక్షయవస్తు వుండఁ [illegible]
దడితఁ [illegible] భ [illegible] జేయు [illegible]
సాక్షి మటో [illegible] బ్రహ్మ [illegible] 136

ఉ. కావున నిట్టివల్కలకు [illegible]
భావమునం [illegible] యోగవిధి [illegible]
యీనరమానిని [illegible] ముఖంబు [illegible] పేఁడఁగా
నీవటు కొష్టం చేసిన యహీనసుకర్మఫలంబు సి [illegible] 137

క తా ననుభవింపఁ [illegible], గానని దేవేంద్రు [illegible]
మ్మా! నిను [illegible], గావంగాఁ జేయుటు ననఁగా నీమునియున 138

క రామునిఁగని వైశ్వానలు, మోముననిమ్ము [illegible] దేవేం
ద్రా! యామక పుణ్యానుభ, వామలలోకంబుల [illegible] యతపిం బం పేవ 139

క మనసున దన్నన [illegible], గను బూనియు నిల్చి నితని [illegible] గంటము సుకృతం
బును గంటివి [illegible]; [illegible], మ్మునిచెల్పిన జాడ ననినఁ [illegible] వెడ్కన 140

ఆ అగ్నికుండమునను [illegible] మూర్తి [illegible] తిరిగి [illegible] మ్రొక్కి రాముఁ
డరుగ వెంటనంట [illegible] తయును లక్ష్మణుండు [illegible] మఱియు.

తే [illegible] వింతలు [illegible]
[illegible] త్రిశక్తియుఁ, [illegible] డెలియఁగాఁ [illegible] 142

క ధునివెంటఁ గాలి [illegible] యుండు [illegible] శ్రమమును
గనుపండువు చేయఁగఁ జని, గొను రాముఁడు [illegible] నెంతయు భక్తిన్.

అరిగి [illegible] వనిఁగని [illegible] గాంచి గనుచుఁ
దరుణికిం [illegible] చెల్వు, చునుసుతీక్ష్ణుని మునిపతిఁ జూచెనచట.

శ్రీరాముఁ [illegible] మున్నే, సారజ్ఞానమున [illegible] సంయమి [illegible]
గౌరవమునఁ బూజించె ను, దారతఁ దదనుగ్రహంబుఁ [illegible] మునిన్. 145

చ మునికృతపూజ లంది గుణపూర్ణ పయోనిధి రామచంద్రుఁ డ
వ్వనమున నాఁడు యోగ్యసుఖభంగి మెలంగఁగఁ గొంత వేళ ని
ట్లనియె సుతీక్ష్ణుఁ డంబుజదళాక్ష! వసింపఁగ నస్వామైన తా
పసు వెలయంగఁ గోరెద వెస బుద్ధిఁ దోఁపనియద్ది యేదొకో? 146

ఉ ప్రాణములఁ బంపు వేడుక ధరాస్థలి మానవరూపధారి వై
నీ వెలుఁగంగఁ జాలని వినిర్మలభాగ మదెందు నుంపి నే
యీ విపినంబునందె వసియింపుము రాఘవ! నీదు సేవచేఁ
బావనచిత్తులై యుచితబ్రహ్మమునుల్ తరియింతు రంచనన్ 147

ఆ ఆసుతీక్ష్ణమౌని యాలాపముల కాత్మ, నలరి యాతిథేయములను దృష్టిఁ
గాంచి యాదినంబు గానమ్మున నటఁ, బుచ్చి మౌనియాజ్ఞఁ బొంది యపుడు

చ పనివిను నప్డు డిట్లనియె బ్రహ్మమునీశ్వర! మేము కాననం
బున నిట నున్న వన్యమృగపూగము లంటలు నొందు, నద్ది మీ
మనమున కార్తినించు ననుమానము లేదిటఁ గానఁ బోవఁగా
ననుమతిఁ గోరినారము మహాత్ములఁ జూడఁగఁ గాంక్ష గల్గుటన్ 149

క. అనఁగం దలఁచితి మెండొక, వరుసం దలపోయరాదు భవ్యమతీ! మీ
కరుణన్ వసింతు మెందో, యరణ్యమునని దెయంచు నారఘుపతియున్ 150

చ ఘనమతియౌ సుతీక్ష్ణుపదవారిరుహంబుల సంస్పృశించి భీ
కరమృగరాజి దానవులఁ గార్ముకముక్తశిలీముఖంబులన్
ఖరకరపుత్త్రుగేహమునఁ గాపుర ముండఁగఁ జేయువాఁడ; వా
నిరము లెంకనీయడవి నిర్భయులై చరియింపఁ జేసెదన్ 151

చ. వినిహతవిఘ్నసంతతిని విశ్వహితంబుగ నీతపంబు సా
గు ననుచు నేఁ దలంతు మునికుంజర! దీవన లిచ్చి పంపుమా
యనురఘురాము వాక్యములు హర్షము నింపఁగ నాసుతీక్ష్ణుఁ డా
మునికులవార్ధిశీతకరు మాన్యుని జక్కఁగఁ జూచి ప్రీతితోన్ 152

చ. పరమమునుల్ నినుంగనఁగఁ బల్మఱుఁ గోరుచునున్నవారు భూ
వరశశిశేఖరా! చనెడు పర్వము మంగళదాయకంబు గాఁ
బరఁగెడుఁ గాక నా విధి యశంగును మోదము నొంది రాఘవుం
డరిగె ధరాత్మజాతయు మహామతి లక్ష్మణుఁ డేగుదేరఁగన్ 153

మ చనుచుండన్ గడు దాపునం జనెడు నాక్ష్మాపుత్త్రి శ్రీరామ! నీ
వనుమానింపక మౌని చెంత శపథం బన్నట్లుగాఁ ది ...
యునుమాల్ సందియ మొందఁ జేసె మది నోయుర్వీశ్వరా! దానినే
వినిపింతున్ బదులెట్టు లిత్తువొకొ నేవిందున్ మనస్సంతృప్తిగన్. 154

క నీవిపు డానిఠలనినిం, [illegible] గనీని
గోవిగా నెంతయు [illegible] 155

చ పురుషులు [illegible]
[illegible]
ధరణి సుఖంబుఁ [illegible]
వ్యయ వ్యసనాళి [illegible] 156

సీ కామజంబు లనంగఁ [illegible]
నంగు నసత్యంబె [illegible]
మవ్వానికిం [illegible]
యున్నత మింతయుఁ [illegible]

తే నీదువర్తనమే [illegible]
బల్కఁగా నేల, [illegible] జంబు

క. తలపోయు [illegible], పలుకేల, [illegible]
దలఁచుట [illegible] బుధ; [illegible] 158

క అతిరౌద్రకర్మ మునఁదగు, [illegible]
ద్ధతియన నజ్ఞానజనకా, [illegible] 159

తే. హింసయను కర్మ [illegible] తగదు, [illegible]
దండకారణ్యవాసులఁ [illegible]

క బవరించిలిగా దే [illegible], మనుజాధి! నీను [illegible]
చుచు దలపోయు [illegible] 161

క కన లేదు, దాని [illegible], యని [illegible]
ననమును దానిం జొచ్చిన, దనుజాలు దృక్పథమునం [illegible]

చ సమయమునఁ జక్కఁజేసి [illegible] గించి వారిలన్
యమునిపుంబుఁ జేర్పఁగఁ బ్రకృత్యము చేయుచు [illegible] చెంత ని
ష్ఠములను [illegible] ములు [illegible] వి
క్రమమును బ్రోత్సహించుఁగగ [illegible] నాయుధంతమున్ 163

తే దండకారణ్యవాసంబు [illegible], నంట జొచ్చినఁ గష్టంబు [illegible]
దప్పు దంచును యోజించు [illegible], నొక్క, చిన్ని గాథ వచింతును [illegible] చిత్తగింపు

క, పతగములు మృగము లెంతయు, వితతగతిఁ సంచరింప [illegible] విషమంబగు కా
న తగెఁ భూస్థలి నొక్కట, [illegible] మానియు నందున్

సీ సత్యరతుం డుండె [illegible] నిత్యశుద్ధాచార, తత్పరుం డగుట నా [illegible] గ్రామ
వాసంబు వదలి [illegible] లేని యవ్వనమున నిల్చి తపమును [illegible] జేయు

చుండంగ నోర్వ కాళ్ళుంగలుఁ డద్దాని, భంగమ్ము నొందఁ జేయంగఁ గోరి
భటరూపమునఁ బోయి కపటుతరఖడ్గంబు, న్యాసంబుగానిడి యడవిఁ జొచ్చి
తే. మసల రాకుండె నమ్మునిమండనుండు, తలఁచె విశ్వాసమున నుంచెఁ దాని నచట
ననుచు; నంతట గంధమాల్యాదులఁ గొని, తేరఁజనునప్పు డెల్ల నిస్త్రింశ మద్ది

వ కరమున నుండఁగా ధనముఁ గాచిన యట్లని యెంచె నిట్టులా
ధరణిసురుండు ఖడ్గమును దాల్చుట మానఁగఁ జాలఁ డయ్యె, నా
పరమత రాయుధంబుఁ దగు భంగిని దాల్చుటఁ జేసి చిత్తమున్
బరుషతఁ గాంచె దాన నెతఁ డశ్చరణంబునఁ గల్గు శ్రద్ధయున్ 167

చ. క్రమముగఁ దగ్గ సాగె నదె కారణమై తగ హింస చేయు మో
దముఁ గనె దాన దుర్గతియు దాపుగ నయ్యె నటంచుఁ బల్కెఁ బూ
ర్వము వినుడా భీకరోరసంబుల సంగతి యగ్నిహోత్రు స్నే
హము గలెనే వికారిత హృదంతరమం దొలయంగఁ జేసెడున్ 168

ఉ నీవయి నాకు నెప్పుడగు స్నేహబలంబున నీవు నాపయిన్
జూపుచునుండు గౌరవముఁ జొప్పున నీవిషయంబు నీకు వి
జ్ఞాపన మేము జేసెదను సర్వవిదుండ వటం చెఱింగియున్
గోపతిముఖ్య శీర్ష ధృతకోమల దివ్యపదాంబుజా! యజా! 169

ఉ నైరమె లేక చాపశర బాణములన్ ధరియించి యెంతయున్
బౌరుషమూని యాగహవనభాగమునన్ దగు రాక్షసావళిన్
మారణమేను జేయుదును మానులఁ గావఁగ నన్న బుద్ధినిన్
శ్రీరఘురామ! పూనకము చేసెద విన్నప మిట్టు లిత్తరిన్ 170

మ అపకారం బొకయింత చేయని యమత్స్యారి వ్రజంబున్ మహా
కృప దూరంబుగఁ బెట్టి చంపుటను సూక్ష్మింపంగ రాదంచు వి
న్నపముం జేసెదఁ జిత్తమందు నుప మోహనాథా! యహింసావ్రతం
బపరిత్యాజ్యము గాదె నిన్నుఁ గని యత్యంత ప్రమోదంబునన్ 171

మ. జనులెల్లన్ సురధర్మ మీయదియె యభ్యాసంబు చేయంగ మే
లని యోజింతురు గాక! చాపమిఁక నేలా యంచుఁ బ్రశ్నించెదో
యనఘా! కాననమందు నుండి తప మర్గ్యంబంచు శాస్త్రోక్త రీ
తిని సాగించెడు మౌనివర్యులను బాధింపంగ నే రెంతురో? 172

ఉ. వారలఁ బాలిఁ దోఁచి భగవంతుని గొల్చెడువారి కాపదల్
చేరఁగనీక విఘ్నములఁ జెందుచు నుండుటె రాఘవా! ధను
ర్ధారణసత్ఫలం బనుచు ధర్మమహాశయ యిద్దియంచు నా
చారముగల్ల నియ్యదియె చక్కని హేతు వటంచు నెంచెదన్ 173

వ అగి [illegible] ధర్మ [illegible] చనెనో [illegible] సునిగసి
[illegible] ప్రాపిహించి [illegible]
[illegible]
[illegible] 174

[illegible] 175

[illegible] ధర్మ [illegible]
[illegible]

ఉ [illegible] జన [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] తి ధర్మమని [illegible] ఎవింతుర [illegible] చేయనో 177

సీ ధర్మముల్ బహువిధ [illegible] దేశదేశములను [illegible] పెద్ద
లందు నెప్పటి [illegible] దాని, నాచరించు [illegible]
దోఁ చెపుఁ; దం [illegible] వచ్చిన ధర్మాని, నంగున్న పెద్దల [illegible] నడుగ నేల
యనుగర్వమూని [illegible] యుంగఁ బోరంబబ్బు, దేశధర్మంబుల [illegible] తెలియఁ
ఆ. దగిరెల్ల [illegible] ధర్మజ్ఞులంటియు, మాపిపయమునందు [illegible] నేవిధముగ
నాచరించువార [illegible] మట్టుతె యుటఁ జేయు, వారి [illegible] మూర్ఖవాద మరయు

చ మునిమునులుండి శీతగిరికూర్నుని జూడఁగఁ బోయి [illegible]
గని మనదేశ [illegible] తాఁ డిరఁ డెంతయు శీతభానుఁడౌ
నని తలపోయు టెంత పరిహాసము యట్టులె దేశధర్మముల
గనక స్వకీయదేశమునకుఁ గల్గినధర్మము నాశ్రయించుటల్ 179

ఆ. అడవిసుండు వారికర్హమైనది తప, స్సొకఁడె రాజధర్మ ముత్తమంబె
యనుచు నిపుడు దానినాచరింపఁగ రాదు, తజ్జనపదమునకుఁ దగని దగుట

చ శ్రుతియె వదింపు నెందఁగలసూరివరేణ్యులు ధర్మమంచు ని
ష్ఠితమున నాచరింప నభివృద్ధి యొసంగు నటంచు దేని నా
దృతి పచియింతురో యగియె నెల్లరకుం దగు నాచరింప, ధ
ర్మతతిని నీ వెఱుంగవొకొ రాఘవ! యీవిధ మెల్ల నాత్మలోన్ 181

చ శరములపొందు చిత్తగతశాంతము రూపఱఁజేయఁ జుమ్ము! పూ
ర్వమున కేగినంతనె శరంబులఁ బూని స్వజాతిధర్మమా
దరమున నిర్వహింపుము, సతంబును నీమది ధర్మమందె సు
స్థిరతను గాంచియుండు సుఖసిద్ధి బొసంగును గాదె దానసే. 182

తే. అర్థము తదాశ్రయంబగుటనం దృప్తి పెద్ద, లవ్వి యివ్వన నేల? ధర్మాభిరతిని
గలుగు సర్వంబు; గావున నిలను సార, మనఁగ ధర్మంబె యని పండితాళి పలుకు.

క. అమితప్రయత్నములను గ్రతుముల్ జేయుటను స్వీయతనువు చరుసఁగా
ర్శ్యమునొంద ధర్మమనువిత్తము నార్జింతురు ప్రపంచతత్త్వజ్ఞులల్ 184

క మనువంశభూషణా! సుఖమున సుఖ మెప్పటికిఁ గల్గదు నిజము; కా
వున నీవు నిత్తపోవనమున ధర్మము సేకరింపుము విమలమతివై 185

క. వనితలకుం జాంచల్యం, బనునది నైజంబు; దానియాశ్రయమున నే
నును చేటపఱచితిని ధర్మనికాయము సర్వ మెఱుఁగుమాడ్కిన్ రామా 186

సీతకు రాముఁడు స్వాభిప్రాయముం దెలుపుట.

చ అనుచు విదేహరాట్తనయ యాపిషయంబున స్వాశయంబు ని
ట్లని యెరు లెవ్వరే నెఱుఁగనట్లు వచించిన ధర్మవార్తలన్
విని పరమేశ్వరుం డనియె భీతమృగాయతనేత్ర! నీనెఱుం
గనియది లోకమం దెదియుఁ గానను నాదగు మేలుఁగోరుచున్ 187

చ. హిత మెఱిఁగించి తీవు సకలేశ్వరి నాఁదగు ఖ్యాతిమించి యె
ప్వితమున నెప్డు వర్తిలిన వృత్తమదెంతయు సాధుసంఘసం
స్తుతి గనునట్లు వర్తిలెదు చూ ప్పఁగించితి వం చెఱుంగుదున్
మతిగలయాశయం బిపుడు మానిని! నీ కెఱిఁగింతు నంతయున్ 188

సీ. నరనాయకులు వసుంధర నార్తశబ్దంబు, విని యూరకుండ రాదసుచుఁ జాప
మును దాల్చియుందురు మును బిందుఁగలవారు, లేతెంచి నను వేఁడికొరిందుఁగల్గు
బాధల మాన్పి తపంబుల కేవిఘ్నములు గల్గకుండ నిమ్ములనొసర్పు
మిదియె యభ్యర్థనమిద్దాని గొనుమని, శరణువొచ్చిరి వనస్థలి నిచటను
ఆ. భయదదనుజులెప్డు పరువిడుచున్ ధర్మ, హాని చేయుకాంక్ష మౌనివరులఁ
బట్టి తినుచునుంట బహుభంగులన్ వింటి, యందసత్యమనెడునదియె లేదు

ఉ. జానకి నీవెఱుంగుదువు సర్వము ధర్మ మనంగ నెట్టిదో
దాని నొనర్పఁగాఁ గలుగుతత్ఫల మెట్టిదొ దాని రూపఱం
గా నొనరింప నెవ్విధి జగంబు సుఖించునొ నీకుఁ జెప్పఁగాఁ
బూనఁగ నేల సర్వవిధముల్ తెలియం దగియుందు వెప్పుడున్ 190

క భూసురమౌనులు వేఁడం, జేసితి నేశపథ మిప్డు క్షితి ధర్మంబుం
గాసిలఁ జేయఁగఁ బూనిన, యాసురరిపులన్ వధింతు నని భూతనయా! 191

క. అన్నిటికంటెం బ్రాణము, లున్నతములు వానినైన సురధర్మార్థం
బెన్నక వదలుదు సోదరుఁ, డన్న ద్వితీయంపుమూర్తి యగుఁగద యరయన్.

క. ఆతని వరబలము గాంచి, నాతనుజుని [illegible] గిరి మగుడ ద్రుతవరం
జ్ఞానాబ్ధీ! నిన్ను నిల్పుట, యెంత చెలువయ్యె విచారింపుము చేసినయనఁ గనన్ 193

క. త్వంగారములు [illegible], [illegible] యుష్మాకము సాధ్వసీతా! మానుల్
చెప్పక [illegible] ధర్మము, [illegible] జనుల ప్రసాదము సనుబాల్ 194

క. ఇల ధర్మము [illegible], తల తల్లి [illegible] దొరకొనెం [illegible] మునివ
ర్యామయాలంబుల ధర్మం, బల [illegible] వ్యాపారముగ నయే కాదే 195

క. నీ తలపులు [illegible] ప్రాతర్వాలంబ్యైన [illegible] ఆశ్రమమున్ మాన్యం
బ్రైవలము ద్రాక్ష మియ్యుగ, సీతా! వెతఁ [illegible] నిమ్ముజుమ్మా! 196

మ. లలితే! [illegible] చెప్పుదు నేర్పెంచు నెట్టాని నా
[illegible] నోటను [illegible] మేనా! నీ
ధరణీ [illegible] నిండఁ జేయుటయు [illegible] చేయంగనేఁ
బహుమాన్యము సీతయు [illegible] నా కెగ్గడన్. 197

చ. మనసున [illegible] తడవు [illegible] నీవు తీర్తి నం
చ[illegible] మెనెలంగు [illegible] మరి చెప్పఁగ నేల? [illegible]
దనుజాల [illegible] నసించి మానిమం
డనులకు బాధ [illegible] నాయకుఁడై చెలరేఁగి రెంతయున్ 198

ఉ. ఇంకను [illegible] నెల్లవిధంబుల ధర్మకర్మముల్
[illegible] సుఖోత్తమమోదముఁ గూర్చువాఁడె నే
[illegible] బ్రహ్మ [illegible] కార్యసిద్ధి నీ
[illegible] బల్కఁగ నేటికి నింత చాలదే? 199

మాండకర్ణి వృత్తాంతము.

చ. అని తనసర్వసాక్షిత బయల్పడకుండఁగ గూఢభంగి నా
జనకజ కార్యయత్నమును జక్కఁగఁ దెల్పుచుఁ బోవుచుండ నొ
క్కనెలవునన్ దటాకము నికామముదంబొసఁగూర్పఁ జాలి పు
ష్పనికరసాంద్రమై కనులపండువు చేయఁగఁ జూచె నందొగిన్ 200

క. గీతధ్వనిరవము వాద్య, వ్రాతస్ఫుట నిస్వనంబు ధన్యంబుగఁ గ
ర్ణాతతిమోదం బొసఁగుచు, నాతటి విననచ్చెఁ గాని యగపడ రెవరున్ 201

క. తెలిసియు జనులకు సుంతయుఁ, దెలియనివిధి నుండు వేడ్కఁ దిరిగెడు రాముం
డలరుచు ధర్మభృతుం డను, నిలాసురుఁ డేణ్యుఁ గూడ నే వచ్చుమునిన్. 202

క. పరికించి యిట్లుపలికెన్, బరమాద్భుత మిద్ది వినఁగఁబడుచుండు మనో
హరగీతాదికరవ మెక్కడిదం గానంగ రాఁడు గద మునివర్యా! 203

క. ఇదియేమి చిత్రమో చె, ప్పఁదగుఁ గూఢంబుగాక పలుకం దగునే
నిది వినఁగోరెద ననుచు, మ్ముదముం గానంగఁ జేయ మౌనియుఁ బలికెన్ 204

క. వినవయ్యా! నృపవర్యా!, విన నీ వెంచుటయె గొప్పవింతైనవా' స
న్ముని మాండకర్ణి పూర్వం, బనూనతపు మొప్పఁజేసె నయుతాబ్దంబుల్. 205

క. వాయువె యాహారముగా, నాయన యుండాత్మ నిశ్చయించుచునఁ దపము
ట్లీయంభస్సుల నిల్చియె, పాయక యొనరించె దానఁ బాపకముఖ్యుల్ 206

క. పరితప్తచిత్తులై యొక, పరి హాస్యస్థలమునందుఁ గడుఁ బూనికఁ జే
రిరి తలపోసిరి తప మిక్కరణిన్ మనపదముఁ బొందఁగాఁ జేయునొకో 207

క. కావున్న నింతవానికిఁ, గైకొనునే తపము చేయఁగా నని వాం
ప్తోకవిచారము సల్పుచు, నేకరణిన్ దానిమాన్ప నెఱుఁగక పిదపన్

ఉ. అచ్చపుమిన్నలం బిలిచి యందమునం దగి గానవిద్యలో
నెచ్చగు కీర్తిఁగాంచి మతియెట్టి మహామతినైన మాటలన్
ముచ్చటలూర లోఁబడి విభుత్వము పోవఁగఁ గింకరత్వముం
మెచ్చుచుఁ దాల్పఁజేయు పెరిమిం దగియుండురు గాదె మీరలున్. 209

ఉ. మౌనియొకండు మాపద మమానుషశక్తిని బొందఁ గోరియే
కానఁ దపం బొనర్చెడిని గామినులార! తపంబు దాని న
ష్టైన నడంచి రావలయు నన్నఁ బ్రసాద మటంచుఁ బల్కి యా
చానలు తత్త్వవేత్తయగు సంయమిచంద్రునిఁ జేరి నేర్పునన్ 210

క. అది యేమిమాయపన్నిరొ, మదిరాక్షులు మాండకర్ణిమౌని వశుండై
యెది చెప్పిన నది చేయం, గఁదగిన యట్లుండఁ జేసె కాంతలు తిఱిఁగన్ 211

క. అతనికిఁ బ్రియపత్నులుగా, సతతము సేవింప నున్న చందమ్మున నొ
ప్ప తటాకాంతరమున మౌ, నితపఃఫలభూత చారునివసన వరమున్. 212

క. అలరింపఁ జేసె స్వతపో, బలమున యౌవనము నట్టి ప్రాపించిన ని
ర్మలు మాండకర్ణి సౌఖ్యం, బులఁ దేల్చుచు నృత్తవాద్యముల సతతంబున్ 213

క. మన మానందాంభోనిధి, మునుఁగంగ నొనర్చుచుఁ బ్రభూ! యిం దున్నా
రనయము వినఁబడుగాన, న్వన మెంతయు వీనులకును బండువు చేయన్ 214

క. తరుణీపంచకయుతుఁడై, నిరంతరము సౌఖ్యవారినిధి భూరిగృహాం
తరమున విహరించెడు భూ, సురమౌనివరుండు రామ! సుగుణస్తోమా! 215

క. అని యిట్లు ధర్మభృతుఁడా, స్వనచరితముఁ దెల్ప రామచంద్రుండును ద
క్కినవారు విస్మయంబునఁ, గనుపట్టి రచేతనములకరణి క్షణంబున్ 216

క. అంతట భూపుత్త్రియు న, త్యంతాశ్చర్యంబుపొంగ నల్లన రఘుభూ
కాంతుం గని యిట్లడిగెన్, వింతగదా మాండకర్ణి విమలచరితమున్. 217

[illegible]

తే [illegible]
[illegible]

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 219

మ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 220

క. సంకల్పమాత్రమున [illegible] నే
[illegible] 221

తే [illegible]
[illegible]
మునిపతి విశ్వామిత్రుడు, జనకసుతా! సృష్టి చేయ [illegible] తత్స్ర
ష్టని గాంచి [illegible], నవజాసనుఁ డాగ్రహమున [illegible] వే? 223

చ సరసిజనేత్ర! [illegible] సొంతము యూడనఁ జెప్పనేల యే
పరికరమైన లేక [illegible] సృష్టి [illegible]
[illegible] సృష్టి [illegible]
[illegible] కృత్యము లెల్ల ఫలించు నప్పుడే 224

చ మునిపతు లెల్ల [illegible] తపంబొందఁగఁ జాల [illegible] కా
ననముల నుండ నేల యని [illegible] వచించెద వేమొ సత్తపం
బును బహుకష్టసాధితము భోగనిమిత్తముగా వ్యయింప లే
క నియమమున కష్టముల [illegible] గాంచుచు నుండురు ముక్తికై సతీ! 225

విహారసుఖవాంఛ [illegible] నందరు గావునఁ, బరమమానులు తపఃపరమధనముఁ
బ్రాణాంత [illegible] నియందును వ్యయింపఁ, దలపోయ నైహికఫలము లల్ప
సుఖదములౌ [illegible] జూడ నెంచఁగం దృటించు యోజించు [illegible] చంచలమతి
ధనులుగా నుండుట [illegible] తరుణీమణీ! కాన, నడవులనుండి కష్టాళి తమ్ము
నెంత బాధించుచుండిన [illegible] బదులుపలుకఁ
బూనకుండురు స్వీయాత్మ సిద్ధి యిస్సుమంత తలఁగంగ నీయని చింత యమున.

భూషించినఁ దమిఁ బొంగక, దూషించినఁ గోపమూని [illegible] యెల్లే
భాషించిన మన కేలని, యీషన్మాత్రంబు కదల నెంచని మదితోన్. 227

క. తమనియమము సాగించుచు, సుమహిత విజ్ఞానగరిమ । శోభిల్లుచు నుం
డ్రు మునుల్ శీతాతపవా, తములకుఁ జలియింపకుండు । ధరవరములు నాన్

ఆ. పూండఁగర్హియుతఁడు । పూనుల నియమంబుఁ, దొలుతఁ బూనెఁ గానితోయజాతు
లలరఁ జేయ దానికనవ్వాలఁ బోఁదోలి, యైహికసుఖము దేహియాత్మ నిలిపి 229

తే. చాలకాలంబు బహుకష్టసంతతులకు
నోర్చి చేసిన ఆచారమెల్ల । నోలతాంగి!
క్షుద్రసుఖముల నొందెడు కోర్కి యలర
వ్యయమొనర్చెను జువ్వాయే । మనఁగవచ్చు? 230

చ. ధరణిధరంబులట్లు మునితల్లజులెమ్మెయిఁ గష్టసంతతుల్
పరిపరి బాధలెన్నొ కుడుకొపం బయిఁ గ్రమ్మిన వాని కోర్చి ని
శ్చరమగుధైర్య మూని విధి । పంచినయట్టులె సాగునంచు నీ
శ్వరుపయి భారముంచి యెద । శాశ్వతమోదము నొందఁ గోరుచున్. 231

చ. అమలతపంబుఁ జేయుదు రహో! యటంచు నమర్త్యులెన్ని చం
దములనొ సంస్తుతింప శ్రుతితత్త్వమెఱింగినవారలొటఁ దు
చ్ఛములగు సౌఖ్యముం గనఁగ । స్వాంతములందుఁ దలంప రెల్లక
ర్మముల ఫలంబు లీశునకు । మానక యప్పన మొప్పఁజేయుచున్

క. ననబోఁడీ! యీమార్గమ్మును నెమ్మది నిల్పి మీరు । పోవుద మింకన్
మునులం గనఁ దద్దర్శనమున వాంఛలఁ బండఁజేయఁ బూనిక మీఱన్ 233

చ. అని తనయాశయంబుఁ దగునట్టులుగా నెఱిఁగించి యావనం
బున వసియించు భూమిసురపుంగవులన్ గుణయోగనిష్ఠ నొ
ప్పిన మహనీయులం గనఁగఁ । శ్రేయసియున్ సహజుండు వెంట రాఁ
జనియెను రామచంద్రుఁడట । సంయమివర్యులు భక్తిమీఱఁగన్. 234

క. వసుమతీశ్వరుఁడే యీరఘు, వరుఁడని పూజించి రిట్లు । వరుసగ మౌనీ
శ్వరు లుండుచోటులం గని, మరలి సుతీక్ష్ణాఖ్యు నాశ్రమంబును జేరెన్ 235

చ. పురమును వీడి బ్రహ్మమునిపుంగవులం గనుఁగొంచు వారిదౌ
పరిసరమందుఁ గాపురము । భద్రద మంచు నొనర్చుచున్ వనాం
తరమున నుండఁగాఁ దగిన తత్సమయంబున నెట్లొ చెల్లె వ
త్సరదశకంబు; నంత నృపచంద్రుఁడగు రాముఁడు సాసుతీక్ష్ణుతోన్ 236

తే. కష్టమనునది యెఱుఁగని గతి వసించి
కొంతకాలము గడుపంగఁ । గోరి యొక్క
దినము మునితోఁడ బలికె నీవనమునం ద
గస్త్యమునిచంద్రుఁ డుంట పెక్కండ్రు తెలుప. 237

తే ఆలకించితి న[illegible] [illegible] గాంచి, [illegible] సేవించుటకు [illegible]
వలఁతు నస్మని [illegible] [illegible]
ఉ ఆముని[illegible] [illegible]
సేయుమువిరా[illegible] [illegible], ని
[illegible]
[illegible] 239
చ. తెలియఁగ జె[illegible] [illegible]
తెలఁగు[illegible] [illegible] మి
[illegible]మునీశ్వర[illegible]! [illegible] చెల్వ[illegible] మి
[illegible] నను[illegible] సేసి[illegible] రామ! యిద్ద[illegible] నిద్దవే 240
క ఈనాయ[illegible], [illegible] [illegible] నో
భూనాథ! నాలుగామడ, [illegible] [illegible] 241

శ్రీరాముఁ డగస్త్యభ్రాతను దరుసుట.

క. [illegible]స మయ్యగి [illegible] నికను[illegible] సత్త్వ[illegible] విం
తని చెప్ప[illegible], [illegible] [illegible]రంసా! 242
క ఆతనియనుజన్ముఁడు [illegible] [illegible] బ్రహ్మవర తేజం
బై తగు సుదర్శను[illegible], ఖ్యాతిగను మానివట్యఁ [illegible] తని చెంతన్ 243
క ఒకరాత్రిపుచ్చి పేఁగున, నకలజ్ఞ నగస్త్యమానిప త్రేమఁ గనుకో
రికఁ బయనము సాగింపుము, ప్రకటితఘ [illegible]విడ [illegible]మున రామా! 244
ఆ దక్షిణముగఁ బోవ [illegible] దగునటనుండి యోజనము, కాననగు [illegible]నము మిగుల
సంతసంబుఁ గూర్పఁజాలును శ్రీరామ!, యట నగస్త్యమానియాశ్రమమ్ము
చ. కనఁబడుఁ బోవ నిచ్చమునఁ గల్గినఁ బొమ్మన నాసుతీక్ష్ణునె
మ్మనమున నెంచి రాఘవుఁడు మౌనివరేణ్యుని గాంచఁగోర్కి మైఁ
జనియెద నాజ్ఞ నిమ్మని ప్రణమిల్లిన నట్ల పోయి య
మ్మునివరుఁ జూచి మువ్వుల విభుత్వము నొందెద నంచుఁ బల్కఁగన్ 246
సీ. జాయామణియు సహోజన్ముఁడు చనుదేరఁ బయనమై, యమ్మౌని కెల్ల నట్టి
గుఱుతులంగాంచుచుఁ గోలఁకులఁ జూచుచు నందున్న పక్షులకమలయుతము
లెదకు హాయినొసంగ నెంతయుఁ గోర్కిమైఁ జని యామదర్శనుకసమ్ముఖమున
నొకదినంబును బుచ్చి సకల మెఱింగిన ప్రౌఢయయ్యనుజు ఘనభూషణుఁడు
తే మానవత్వము ప్రకటింపఁగా నెఱుంగ, నట్టి లమ్మునిఁ బ్రశ్నించి యతఁడు చూపు
మార్గమునఁ బోయి యుక్తిలక్షముల చేత, నమ్మునీంద్రునియాశ్రమ మనుచు దెలిసి
చ అనుజునితోడ నిట్లనియు కనమ్మునివర్యు మహత్త్వ మెంతయుఁ
వినుతికి సర్హమై తగును వేయిశిరంబులుగల్గు శేషుఁడై

నను వచియింపఁ జాలఁడ యనంగ మఱొక్కఁడు చెప్ప నేర్చునే
మునిమహిమంబు నంతవిని । మోదమునొంగితి దానిఁ దెల్పెదన్ 248

క. ఈదెస వాసార్హంబే, కా దెప్పు డగస్త్యమౌని । కాంతుఁడు కీర్తిం
గాదె నివాసార్హముగా, నాదిత్యులు మెచ్చఁజేసె । ననుజ! తెలియుమా 249

క. వాతాపియు నిల్వలుఁ డను, ఘాతుకులౌ దైత్యవరులు । కాన నిట సుఖం
బౌతతముగఁ గనుచుండిరి, ఘాతుకులే భూతములకుఁ । బృథుబలు లగుటన్

సు. కరుణాలేశవిహీను లౌ దనుజు లక్కాలంబునన్ భూమిని
ర్జరరూపంబులఁ దాల్చి దేవతలభాషం బల్కుచున్ శ్రాద్ధ మి
త్తరుణంబం దిట లెండు రండనుచు మోదం బొప్పఁగాఁ బిల్చి భూ
సురు లమ్మాటల నమ్మి రాఁ గుడువఁ గూర్చుండంగఁ బీఠంబులన్ 251

తే. అలఁకరించుచు వాతాపి యాసనములఁ, గూయుచుండంగ వాతాపి కొర్కి మేష
తనువుఁ దాలుచు నన్నయు । దానిఁ జంపి, వండి పెట్టును దృప్తిగ వారుగుడువ

సీ. ఇల్వలుం డెలుఁగెత్తి యిఁక రమ్ము వాతాపి, యనిపిల్వ నంతలో నతఁడు వారి
కుక్షులభేదించుకొని వచ్చు, వారల భక్షించు రిర్వురు పాపమతుల
వారలఁ బోకార్ప వాంఛించియె యగస్త్యముని వచ్చె; వారలు భక్తివెలయ
శ్రాద్ధభోజన మిందు । సల్పఁగాఁదగునని యర్థించి రాయిర్వురకల్ల యనుచు
తే. మునియు నంగీకరించె నద్దనుజుఁ డెల్ల, వారలం బోలెనమ్మునివర్యుఁ దలఁచి
యనుజు నింజంపి వడ్డించె నతఁడుదినియె, నంత వాతాప వాతాపి యనుచుఁ బిలువ

క. మునిపతి యిల్వలుఁగని కుక్షిని మెల్లనఁ దడవుకొనుచు । జీర్ణించెను నీ
యనుజుఁడు నాకుక్షిని నా, దనుజుం డెద ఘోరకోపతాపము పెరుఁగన్ 254

ఆ. హుంకరించె; మునియు । హుంకారమాత్రన, యతని భస్మరూపమై చెడంగఁ
జేసె; నిట్టిమహిమఁ । జెలఁగును లక్ష్మణా!, సాటి యెవ్వరింక । క్షమ నతనికి

చ. అనవిన లక్ష్మణుం డనియె । నార్యవరుండగు నాయగస్త్యుఁ డ
ద్దనుజుని మాంస మెట్లులనెఁ । దద్దయుఁ బాపము దానరాదె? శం
కను దొలఁగింపు దీని ననఘా! గాఁ జెప్పుమన్న మోము వెల్గ ని
ట్లనియె రఘూద్వహుండు వినవయ్య! యథావిధిఁ జెప్ప నానుడిన్ 25

చ. యుగములయందు ధర్మము లనొప్పును వేఱువిధంబులన్ ద్విజుల్
తగిన విధంబు శాస్త్రసముదాయము తెల్పినవానిఁ గైకొనం
దగుదురు; మాంసభక్షణము । ధర్మముగాదని శాస్త్రజాల మే
యుగమున నిర్ణయించు నపు । డొప్పదు శాస్త్రవిరుద్ధమాట చేన్ 257

చ. క్షితిసురు లెట్టిమాంసములచేఁ బితృదానవవైరి కార్యముల్
హితముగఁ జేయవచ్చు నని । యొత్తతి శాస్త్రము నిర్ణయించు బ

చ. [illegible] 258

సీ. [illegible]

ఆ. [illegible] 260

తే. [illegible] 261

క. [illegible] విస్మయమును [illegible] రఘుపుంగవ [illegible] పూజ్యమునీశ్వర [illegible]
[illegible] గని యుల్లసితమై నాయన! [illegible] 262

తెలిపెద నీకు [illegible] వసు[illegible] మను
[illegible] విన్ధ్యమునకు [illegible]
జలముల [illegible] లక్ష్మ[illegible]
[illegible] 263

క. జలపంబు [illegible] విష్ణు [illegible]
[illegible] యోగ [illegible], మతిమంతుని [illegible] 264

క. వారాణసి [illegible] నవంధ్రంబు [illegible] చెచ్చెను [illegible]
భూరివ [illegible]! [illegible], వారాశం గాంచి [illegible] 265

[illegible] గురుప్రలమాటను [illegible], [illegible]
[illegible] మిము దర్శించితిమి, [illegible] వాక్యములన్

చ. ముని సలరించె; దేవహితకరుం డగు నీవిధి దీర్చి దక్షిణం
బున కరుగొంచి రాక్షసుల [illegible] స్వయతపో మహాత్త్వ[illegible]
క్తిని నడఁగించి యు[illegible] జయంబున [illegible]
డిన మహానీయు నీ మునఘునిం గని ధన్యులమై నితాంతమున్ 267

చ. ధరణిసుతన్ గూడి పరితాపములం గడపీడి యుండెదా
పుర మెంకరింపఁ గౌతుకము పొంగెడు లక్ష్మణ! యంచుఁ దెల్పుచున్

ధరణిసుమారిఁగూడి మునిసత్తము నాశ్రమసీమఁజేరి నీ
దరి! ఘనయాగ మూని మునిసారుల్నాఁ గేలుము నావినీతుఁడై

తే శిష్యునొక్కని గురుఁడాజ్ఞఁ జేసి పిలిచి, రామచంద్రుఁడు దశరథరాజసుతుఁడు
వచ్చె నీదరి యాతనిఁ బూజించు, వారలు మీదర్శనము సేయ వలయు ననుచు

క అని గౌరవింపుఁడని నాతని, దరియఁ బోవఁ బడి కౌవ్యపు నిరం
చినతేజమొప్ప మునిగని, మునిగని గౌరవించె భూపతుఁడు ఖ్యాలరాకన్ 270

మ. బ్రహ్మచారి పండిత మహాత్ములు వెల్గు యజ్ఞావినపల్కుల దెలప మరలి వచ్చి
నంతఁ దత్సుతుండు నిట్టని వేఁడెఁ, గొండ యెక్కి వెరఁగు గొర్కి గనుట

ఉ మానవ దేహదారి మునిసత్తము లిట్లుని నాశ్రయించుచోఁ
బూనిన సంతసమ్ము సమాదరమతోఁ జేసి చీన్నయ్య య
ద్దాని నెఱంగ నేను సదృశమిం గని యిట్లు పల్కె నీ
వానునునెంచుల్ చదలుపట్లుగ నుత్తర మేను జెప్పెదన్ 272

ఉ కొందలపంగ నీ మనమునం గననయ్యెడు ప్రస్తరంబులే
దుమ్ముదోకరీతిగా నసురమూహ మొనర్చుచుఁ జేసి లక్ష్మణా!
మునుపుగఁ దోఁచుచుండు నెఱి గొప్పని నమ్మఁగ నీకయుండు ని
ట్లుండుట సాజమే జనులకున్, దెల్పెద దాని సత్యమున్ 273

క. తపమాషాణాగులకుఁ, సురలెకులు గల్గియుండ్రు చూడఁ దగకయుం
డును, వాటి మహామూర్తులఁ, బరికింపఁ గనంబడుదురు వారు మునులకున్

సీ స్వర్గాధిదేవతల్ పేరిగా మునిమాను, లవ్వారిఁగాంచి భక్తిస్ఫూర్తి యమున
గొల్తురు తుష్టులు ఫలపుష్ప, కిసలయంబుల వారికిఁ దలసిన
తెఱఁగొసంగుచునుండ్రు ధర్మక్రియల కెల్ల, యర్థిని పాలమున లరుచుండ్రు
వారిని బూజింప నాంఛించి తచ్చిహ్నితమున్ కొండలఁ దగినరీతి

ఆ బూజచేయుచుండ్రు బుధులెల్ల నీరీతి, మనుచు నెఱుఁగనట్టిజనులు రాలఁ
బూజచేయుచుండ్రు యనకమూర్తులే యని, బలుకుచుండ్రు తెలియవలయు దీని

ఉ శైలనరంబులం గొలుసజాలిన వారధిన్దిగతంబులన్
బ్రాలిన భక్తి లోఁదలఁచి వారల బాహ్యకళేబరంబులై
గ్రాలు మహోశ్మరాసులను గప్పుసుమంబులఁ బూజ చేయ దే
వాళి ముదంబుఁగాంచి హృదయాభిమతంబుల నిచ్చుఁ దమ్ముఁడా! 276

ఉ అంతియగాని ప్రస్తరము లశ్మము లర్చన చేయ నంచు లో
సంతస ముబ్బఁ బుష్పముల సంతతమున్ గడుఁ బూజచేయఁగా
నంతయు లాభముం గలుగు చొప్పు గనంబడకుండు నింకనున్
వింతగఁ దోఁచుచుండు నదె పెద్దలదారియు నకర్మమై తగున్. 277

ఉ. తప్పుడు వింధ్యభూధరము [illegible] కొన మొక్కుచుండు నె
నమ్మయి [illegible] కంటె [illegible] భ
మమ్మని [illegible] సీమ గన్న [illegible]
గమ్మున [illegible] 278

క. [illegible] పరమాన్న [illegible] గాఁగన్
లో [illegible] 279

క. తలపోసి [illegible] నగ్గా
నలరించెరి [illegible] 280

క. [illegible]
[illegible] పలుకున్

క. [illegible]
[illegible] 282

తే. అనుచు [illegible]
తెలిసికొంటని [illegible]!
[illegible]
[illegible] 283

ఆ. మానవులార! [illegible] గోరెఁ
గాన [illegible] నగస్త్య [illegible] ననిన

క. ఆమునితపముని [illegible]
గాంచితములు [illegible] 285

ఆ. అరిగి [illegible] మునియు
పాదపమున [illegible] 286

చ. కరములు మోడ్చి నిల్చి [illegible] గ్రహించి భక్తిని
[illegible] గోత్రమును [illegible] మృదు
స్వరమున నుచ్చరించుచును [illegible] మంత్రములం [illegible] చేసె సో
దరుఁడు [illegible] శాస్త్రరీతిగన్. 287

క. మునియున్ [illegible] వానిం
దనయాచారము తెల్పఁగ, వనజములగు ఫలముఖములు వారికి నొసఁగెన్ 288

క. [illegible] ధర్మాకృతియై
పరమశ్రేయవిభూతిన్, [illegible] పలికె న్మునియున్. 289

తే. అనఘ! వైశ్వదేవమ్ము సమాచరించి, యతిథిఁ బూజింపఁదగు నన్నయమల ధర్మ
మాశ్రయింపంగఁదగుఁగా దేశయద్ధివదలు, నట్టిమానియుఁ బాపంబులనుభవించు.

క. తనమూలమున దాసి[illegible] ; [illegible] విధుల
వినఁబడుచున్న[illegible], [illegible] పెనుకేక సీతఁ బిలిచెన్ 291

ఆ. అతిథిపూజ[illegible] గంటఁ, బ్రమపూజ్యయైన [illegible] సము[illegible]
[illegible] నను నిలు గంట, బహుభాగ్యఫలముఁబడయుఁగంటి.

చ. [illegible] దే
[illegible] భయం
[illegible] యమోఘము[illegible] బు[illegible]
[illegible] 293

క. [illegible] లునై [illegible] వ్యేకధను లా
[illegible] మగుకసీఖడ్గంబున్ 294

క. [illegible] దీనిఁ [illegible] జాపురము నా
[illegible] దీనిని చ్చెద నాతుస్. 295

చ. [illegible] గుయఖడ్గ వి[illegible]
[illegible] యు దే [illegible] యయ్యా! భూరిసం
గ[illegible] జంపి జయంబు [illegible]
గ్వరనుతిఁ గాంచు[illegible] ధర్మ రత్నలా! 296

చ. అని [illegible] మహా[illegible] నిచ్చి నెమ్మనం
బునఁ [illegible] శ్రీ[illegible] వినుమొక్కమాట నీ
[illegible] జానకి వెంబడించి
[illegible] సీతను [illegible] నాతి యుం[illegible] నే? 297

ఉ. [illegible] కష్టములఁ [illegible] లనైన సుఖంబు లెన్నఁడే
వీడదు స్వాంతమందు [illegible] చేయుంగఁగా
నాడగు నీదుమాట [illegible] నేనియుఁ
[illegible] సాధ్వి [illegible] మహాటవిఁ జొచ్చె నద్దిరా. 298

ఉ. ఈ [illegible] నిట్టులు చేర్చిన దాత్మనాథుసై
సీ[illegible] ప్రేమమె [illegible] గాదని నిర్ణయించితిన్
[illegible] కష్టము[illegible] పుత్త్రి యీ
భూమినిగల్గు స్త్రీవితతిఁ [illegible] తగియున్న దోవిభూ! 299

క. [illegible] గని[illegible], [illegible] నుండు[illegible] నెల్లవనితలున్
జూ[illegible] ద్ధ నొవ్వఁగ, [illegible] పలయు [illegible] వేడ్కఁ దలంతున్ 300

చ. వనితలు భాగ్యరూపముల [illegible] నాథుని గావింతు రా
తనిదశ [illegible] నమ్మరియాద తగ్గున

ట్లోలయకు [illegible] భూపా!
విను [illegible] 301

తే. [illegible]
[illegible]

క. [illegible]
[illegible]

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 304

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ప్రభూ! 305

చ. హరిహరాదిసిద్ధజాల [illegible] నిను
నుతిచియమూర్తిగాఁ గొలువఁగ [illegible] పోవరా
ల్పా! నిను [illegible] బల్మిఁ జేయుచునుండు [illegible] నాఁ
బంగెనుసీమకెందె నిజభక్తులపాలిట [illegible] 306

చ. తలఁచినయంతనే అసురసంఘంబున లోకగణంబు పుట్టుచుఁ
వెలయుచుఁ బ్రుంగుచుండు [illegible] విస్వతత్త్వల [illegible]
గలుగునఁ ద్రుంపఁ బుట్టి నిను గాంచుని బుట్టఁగఁజేసె నీమహా
లలితతనూవిలాసగుణలక్షణశోభిత యీ మెయ్యాఁ బ్రభూ! 307

చ. అని తెలుపంగ రామవిభుఁడు ఆమ్మునిపల్కుల నాలకించి యో
మునివర నీదుసంగతిని బొందుట ధన్యులమైతి మింక నీ
వనమున నెందు నాశ్రమము వారిసమృద్ధిని గందమూలపా
వనతరువీయదా జ్జ్వలత భాసిలునట్టులు కట్టనొప్పునో 308

ఉ. అందు వసించి శిష్టసమయంబును బుచ్చఁగ నెంచువాఁడ దా
నిందుల కెట్టు లాజ్ఞ యిడ నెంతురొ యట్టులె చేయువాఁడ నీ
సుందరి యుల్లకోరెడిని కాకృపఁ దలంచి యాజ్ఞ నీ
యందగునంచు నాదశరథాత్మజుఁ డెంతయు భక్తి వేఁడఁగన్ 309

తే. ఆయగస్త్యమహర్షి యుఁ నాత్మలోన ముహూర్తమాత్రము ధ్యానించి యురుతరంపుఁ
కార్యజాలము తోఁచుటకారణముగఁ బలికె నిట్లని గంభీరభణితి మెఱయ.

సీ. వినుమయ్య [illegible]! నీ [illegible], [illegible] కల్గి దగిన చోటు
[illegible] భవ్యమగుచు;
[illegible], [illegible] స్తుత్య[illegible]గ్యమున నిండి
[illegible] ప్రసిద్ధమై [illegible]యోగ్య
తే. [illegible], [illegible] శేషంబు పుచ్చి [illegible]బునొందె
[illegible] నాగంగ[illegible]లు సీకు
క. [illegible], [illegible] నాయా శ్రమసీ
[illegible], [illegible] దోఁచె మదిన్ 312
క. [illegible], [illegible] ప్రవహించు[illegible] గనుచున్
[illegible], [illegible] ప్రీతి [illegible] సుండుమన్ 313
తే. [illegible], [illegible] గాన సంచె [illegible]సించు టొప్పు
[illegible], [illegible] వెలగియుండు [illegible]!నిను
ఉ. [illegible] బహ్వా[illegible] ప్రవిష్టమై తగం
[illegible] పుష్పవృష్టి [illegible]
[illegible] తద్దయు [illegible] సం
[illegible] నుండు[illegible] [illegible] లో న్వెడున్. 315
చ. [illegible] దోఁడుసూపు నే
[illegible] గలుగు [illegible] వింతలు దోఁచు[illegible]; [illegible]
[illegible] సీ[illegible] మర[illegible] గన్పడఁజేయు ధర్మసం
[illegible]! [illegible] నిర్మ[illegible]! 316
చ. [illegible] ప్రతతి [illegible]
[illegible] నమ్ముని [illegible]
[illegible] సమ్మతిం గనఁగ [illegible] జన నెంచి యమ్ముసీ
[illegible] వందనంబులను [illegible] శాస్త్రవిధిం దగున ట్లొనర్చుచున్. 317
తే. పంచవటిఁ జేరఁబోయి [illegible] లెప్పు
డాత్మ [illegible]లంగ [illegible]!
యనుచుఁ బనివిని [illegible] యానతిమెయిఁ
[illegible] విఘ్నములనందాఁ[illegible] బోయె. 318

జటాయువు రామునితో సంభాషించుట.

చ. అనుగుమనుండఁ బంచవటి [illegible] దోఁక [illegible]
బరము తెగంగ గృధ్ర[illegible] యలరారుచుండు వి
[illegible] ద్రుమమందు; [illegible]
[illegible] గాఁ దలఁచి [illegible] గాఢరవంబున నాసహోదరుల్. 319

పలికి [illegible] నేల [illegible]
[illegible] నేడు.

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 321

[illegible]
[illegible] 322

క [illegible]
[illegible]

క నా [illegible]
[illegible] 324

క. వనవాస [illegible]
[illegible]

ఉ [illegible]
యష్మను గాంచి [illegible]
[illegible] సంచరించి [illegible]
త్తమ్మున [illegible] విభూ! 326

చ జనకసఖుం డితం డసమసంతస మొప్పఁగ రాముఁడా [illegible]
త్రినికటమంద్యుఁ గాంచి [illegible] గాంచి తో
డ్కొని [illegible]
కొన గహనంబుఁ జేరె మునిసంజనుఁ డెన్నిన చోట నిల్వఁగన్ 327

క పంచవటిం గని యట ఖగ, సంచారంబు వెక్కనింక [illegible] సుగంధా
భ్యంచిత వీరుత్తరువగ, సంచయముల నింపుగుల్కు [illegible]ఫలమందున్ 328

ఆశ్రమమ్ము నిర్మింపఁగ నాత్మ నెంచి, సహజుఁ గన్గొని లక్ష్మణా! శాస్త్రరీతిఁ
బర్ణశాలను గల్పింపవలయు నిందుఁ, గట్టవలె మేలటంచు చెప్పెనట్టి నాడు

క. అనునంతలో సుమిత్రా, తనయుండును వాస్తుశాస్త్రకథగ్రంబులఁ బా
యనిపూన్కిఁ బర్ణగేహంబును గట్టి నివాసమునకు [illegible]నయట్టుల్ 330

ఆ వాస్తుపూజసల్పి [illegible] గేహ[illegible]వేశమునఁ జేయఁదగినకుండిఁ గర్మ
ముల నొనర్చి యన్నకెలమి చానింజూపఁ, జక్కఁగాంచి రాముఁ [illegible]

క అమరించినాఁడ విటు గే, హము వాసార్హముగ సోదరా! నా కెంతో
ప్రమదము నిండారెడు నీ, చమత్కృతికి మెచ్చవచ్చు సర్వవిధములన్. 332

మ. అని కొండాడి రఘూద్వహుండు [illegible] యాగ్రహం
బును [illegible] సహించి [illegible] మీఱంగ రా
ముని [illegible] గోదావరీ
ధుని యందుం బ్రసరించి శీతలగతిం [illegible] నమీరాళ్యసుల్ 333

ఉ. [illegible] చంద్రునై
[illegible] సర్వకాలము
[illegible] సుమిత్రపట్టిపై
[illegible] పూర్వపుణ్యమో 334

క. [illegible] కాలవశగులగు, శ్రీమంతుం [illegible] సేవించిన వాఁ
[illegible] నని [illegible] యోచించి చింతనొందుచుండెన్ 335

సీ. ఒకనాఁడు [illegible] చంద్రుని గాంచి [illegible]
[illegible] యిట్లు కారణమే మొకయరయఁ బాలఁ
[illegible] మాత్ర మీ చెంతనుండి మనకుఁ
[illegible] కాలమునఁ దోఁచదు [illegible] బించి, [illegible] నిచ్చటనె ని

తే. వాసము [illegible]
[illegible] ప్రీతి [illegible] నిత్యమును బల్కు
[illegible] మునియు
[illegible] 336

కాలమహత్త్వవర్ణనము.

ఉ. [illegible] తెల్పవచ్చునే
నాన [illegible] దోఁ [illegible] య్య! శ్రీ
[illegible] యటన్నఁ [illegible] సారుని
[illegible] గాంచి [illegible] గలంచి యాత్మలోన్ 337

చ. [illegible] నిట్టులెట్లు నో
[illegible] చక్కఁగ నాలకింపుమా
[illegible]
[illegible] కేల [illegible] గన్. 338

చ. ఒకతఱి [illegible] నిం
[illegible] జేయు నిం
[illegible] కలహింపఁజేయు నె
[illegible] జేయును గాల మద్ధరన్! 339

చ. [illegible] గాలవశంబున నే యటంచు ని
మ్ముల మది [illegible] బోలదు చెప్పఁగ నీడు దానికిన్

[illegible]
[illegible] 340

[illegible] 341

[illegible] 342

తే. [illegible]
[illegible]

క. [illegible]
[illegible] 344

క. [illegible]
మనమునందు [illegible] 345

సీ. అదె [illegible]
[illegible]
తే. [illegible]
మాఱుదేలంక [illegible] దగు
తే. [illegible]
దానినెఱుంగ [illegible] సుచరిత! కావునమన [illegible]

క. జనకజ [illegible]
[illegible] తెలియుదు, మనకగి [illegible]

ఆ. చిత్ర [illegible] చెప్పంగ [illegible] యలరు [illegible] లందుఁ
దలఁపఁ [illegible] మనుజ

చ. మునివరు [illegible] మనకుండట నుండుచు [illegible]
మని తగు [illegible] దురూహమే యనం
జను సటు [illegible] నెద్దియో
కననగు [illegible] తప్పదు సుమ్ము లక్ష్మణా! 351

క. ఖలులకు సౌజన్యంబే, యలవడినన్ దౌష్ట్య [illegible] మటులకుం
గలిగిన [illegible] పడుట యటంచు నార్యులందురు సహజా! 352

క. పతగము తోడ్పాటునకున్, జతనంబును బూనుటయును సాధుమునీంద్ర
ప్రతతు లుదాసీనులవ, ధ్ధతి నైకొంటయుఁ దలంపఁగ దత్త్వం బెదియున్ 353

క. కనఁబడుచున్నది కాలం, బనుమాటగుఁ జెప్పఁదగు సహజ! మఱి యొకఁడే
వినిపించెద నుష్ఫలముల, మనలం గుడిపింప నీరమయ మెన్నఁ జూమీ 354

క. నాకుం గనఁబడుచున్నవి, కాకాదులరుతము లెన్నఁ గష్టము లిడ నె
ట్లో కాలక్షేపముగా మన, మీకానన్ గడపుదము సహించి శ్రమములన్ 355

ఉ. దానవసైజ మెత్తఁగ నీతంబినులన్ గ్రహియింప నుండు నీ
మానినిరూపశీలము లమానుషముల్ గద? దండకాటవిన్
గానఁగవచ్చు నప్పుడె కనంబడెఁ గాదె విరాధువర్తనం
బెవలినాతిఁ దొల్త గ్రహియించుతలన్ వివరింప నేటికిన్? 356

తే. ఈ మహారణ్యని వాసలక్కిఁ గాఁగ, వింటి మెన్నియొ సారులీవిధ మెఱిఁగియు
కాఁదగుదగ స్త్రీమునివర్యుఁ డాధునిక్కఁ, రాగికంబులనొసఁగియుద్ధాంగణముల.

క. అసురేంద్రులఁ జెండాడుచు, ససమాంపయశంబు గొనుమ యంచును దీవిం
చె సకలవేత్తయగుం గనుక సమరసాధనము లిచ్చెఁ గా యని తలఁతున్. 358

ఉ. కావున ముందు రాక్షసనికాయముతోడ భయంకరాహవం
బేవిధి నైనఁ గాఁదగినదే యనితోఁచెడు నాశరంబులన్
జేవ తొలంగ స్వర్గమునసిద్ధిని గాంచఁగలట్టి క్రూరులౌ
దేవవిరోధు లిందలిసదీతటభూరుహవాటికావలిన్. 359

తే. కావునంబుండు వారనికతాపసేంద్రుఁ, డెఱిఁగియే పంచవటియందుయింపుదనర
నుండుఁడనిసాగనంపె నేమోయటంచుఁ,దలఁచుచున్నాఁడనీవెట్లుతలఁతువాక్కు.

క. ఏదేది యెట్టులున్నన్, నీదగుదోర్వీర్య మొకఁడు నియతి భజింపన్
మోదము నిడు ధర్మ మొకం, డాదితిజుల నోర్చుశక్తి నమరుచు నాకున్ 361

క. అని తలపోయుచు నిష్ఠాపు, వనమం దిట నేమఱక యెవసుధాపుత్రిన్
గనుచుండవలయుఁ జుమ్మీ, యనుజన్మా! నీవొ నేనో యాశ్రమమందున్ 362

ఆ. పక్షిరాజు గలఁడు బాధ యేమని మన, మవధాన మూని యరుగ రాదు
సత్ప్రయత్నములనుజనుఁడుకర్మముచేయ,వలయునన్న సుజనవాక్యముఁ గనె.

క. దైవమె బలవంతమ్మని, యేవాఁడు స్వకీయధర్మమే చేయఁడొ యా
ధీవిభవహీను నర్థము, పోవిడచుం జూడనైనఁ బూనదు మరలన్. 364

తే. యత్నపరుఁడైన మానవు నాశ్రయించు, శ్రీమహాదేవి యనిగాదె సిద్ధవాక్య
మలరు నుద్యోగమునఫలమబ్బదేని,యందుఁగలదోషమేమొకో యరయఁజాల.

ఉ. దైవముపైన భారము నితాంతము వైచి స్వకీయధర్మమై
పావనమైన యత్నము శుభంగురరీతి నొనర్పు మానవున్

గానతె నంచుఁగోరి యొడిఁబంబున త్రుంచ యాత్రయుంచుఁ బ్
యావిధి నామమిత్త్రుఁడు నాపదలె నెలుగుట నిజం బిదా 366

చ జనకసుపూరి మూలముగఁ గర్మము లద్దెను సాధుకీర్తియా
జనులమహాళి నాయుటయె స్థాపించి గల్గు నటించు నద్రి యా
వనమున నెట్టులుండిన శుభంబగు నట్టులు వర్తనంబు చే
యను జనుఁ జెప్పినాఁడ హృదయంబునఁ దోఁచిన దెల్లఁ దేటఁగ 367

సీ ఉత్పాతములు కొన్ని యుర్వీజ పుట్టించె, గ్రహములు భగ్నంబులై భవముల నెడు
మహాపురుషులు గాఁగ లోకాల్పసత్వవిశేషఁ, బహువన్ని వెన్ని దుర్భయదముల
సహజన్మ యీ పెనుగహనంబునకు నాల్గు, వత్సరంబులు పుచ్చి వలసియుండు[యి
గాన నోపికగల్గి కాపాడవలయు నీ, భూపుత్రి నంచు నామయుండు విశద
తే భణితి బోధించి లక్ష్మణుఁ బంచ తాను, నిర్వికారుఁడై యుఁస్సు సర్వమునకుఁ
గారణంబయ్యుఁ బామరుని పగిదినుండెఁ, బంచవటియందు శుభ్యాసు భవముగనుచు

ఉ అన్నిరసు వింటి సీత హృదయాబ్జము పొదవ సన్నంబుగా
నున్న తెఱంగుఁ గానఁబడకుండఁగ జానకి దొంగనక్ స్వప్న
త్తి న్నిటి మించుచుక్ బతిఁ దృప్తిగఁ బల్కుచు భావికాలకా
ర్యోన్నతి లోఁ దలంచుచు నిజోదయలాభముఁ గూర్పనెంచుచున్ 369

చ తనమదిఁ బొంగు భావమువిధం బిసుమంతయు నేర్చికైనఁ గ
న్గొనఁగఁ దనంబు గానియటు గూఢము చేయుచు స్వీయశక్తిని
గనఁబడకుండ దాఁచి రఘుకాంతునిఁ బంక నెసంగఁజేయు కో
ర్కని జెలువాయుచుండె శుభతిరంతిని బంచవటిక్ విలాసతన్. 370

శూర్పణఖవచ్చుట.

క. పురుషునకుం బ్రకృతికి నెవ్వరుసం దలఁపుల్ చెలంగు వాని నెఱుఁగ నె
వ్వరికిఁ వశమగు? వారలో, కరితో నొక్కరుసు జెప్పఁగాఁ దలఁప రెదన్

క. ఎవ రేది తలంచిన నొక్కవిధంబున నివ్వరకును గాన నగుక్ జ్ఞా
నపతులుగాఁ జెలంగుట, నపగతతత్త్వలయి యుంట నవిరహులగుటన్.

క. ఈరీతి వారలుండియుఁ, గారణసంలబ్ధవిమలకాయులగుట సా
ధారణు లట్లుగ మసలుచు, నేరికి దుర్జ్ఞేయమహిమ మెంతయు నొప్పన్. 373

క. చరియించుచుండి; రొకనాఁ డరిమర్దనుఁడైన రఘుకులాభరణము సో
దరుఁడు ధరాసుత వెంబడి, నరుదేరఁ గౌతమికి మహోద్ధృతి నరిగెన్. 374

తే. స్నానసంధ్యాజపాద్యనుష్ఠానవిధులఁ, జక్కఁగాఁ దీర్చి మరలి యాశ్రమముఁ జేరి
యిష్టగాథలఁ జెప్పుచుఁ గొలమి నొరులు, చెప్పఁగా నాలకించుచుఁ జింతలేమి.

ఉ. జానకి చెంతనుండి నరికింపు నుపాయల్ పలుకంగ లక్ష్మణుం
డానిన శ్రద్ధ ద్వారమునయందుండి తమిన్ వినుచుండ రామభూ
జాని నిరంతమోదమున స్వాంతము మున్గఁగ నుండె, నంతలో
గానవియోగ్య సంపృణఖ ద్రాగణచిత్త చెలంగు స్వేచ్ఛచేన్. 376

మ. అనుదెంచెన్ గుణరూపశీలములఁ జేర్పించంగ నత్కాలమం
దనుజుం జాలనిభమగాత్రి పికటాసన్యం బెంతయుం జూడఁగాఁ
దర మెవ్వారికిఁ గాక యుండఁదగు క్రోధస్వాంత లంకేశుస
దరి యూరూపును బొందివచ్చె శుభతేజోతన్ రామచంద్రుం గనెన్. 377

ఉ. పున్నమనాఁటిచంద్రమునిఁ బోల్కిఁ జెన్ను నియాననంబుచేన్
మిన్నను గాంచఁజాలు నవనీలములకిక్కగు రామమోము సం
పన్నిలయంబులై తగి సరోజదళంబుల నటంచుఁ గీర్తినిం
గన్న విశాలనేత్రములఁ గాంచి యటం జన సంభ్రమ లాడమిన్ 378

క. నిలువఁబడి చూచెఁ జక్కఁగఁ, గలఁతంగనె వెంటనే నికామము పూన్కిన్
జలజాక్షిమేనయిట్టిఁడు, ఖలదానవి చిత్త మొంతొ కాఱియ పెట్టెన్. 379

క. విరిశరముల నొగిఁ జిత్తము, పరితాపం బంద నేమిఁపలుకం దనకుం
దరమిగామి కిలంకృతి, స్థిరముగ నిలిచెన్ మనంబు దిటవు తొలంగన్. 380

చ. జనిమొద లింతదాఁక సురజాలమునందును జూడరాని రా
మునిదగు సౌమ్యగంబు తనసమూర్తిని మున్పఁగ నేమిదోఁపమిం
గనుఁగొనుచుండి యంతఁ దమకం బొగిఁ దన్ బురికొల్పఁ జెంతకుం
జని నిలుచుండి యిట్టనియెఁ; జాపశరంబులఁ దాల్చి యువ్వనిన్. 381

చ. మునివలె నొప్పువేషమును బూనియుఁ గాముకురీతి భార్యఁ జెం
తనె యలరార స్త్రీపతివిశేషంబును రూపము తెల్పుచుండఁగాఁ
దనుజులు సంచరించునిటఁ దప్పయ మింతయు లేకయుండఁగాఁ
జనునె త్వదీయవార్త విన సంతస మందెదఁ జెల్పు మీరయెడన్. 382

ఉ. ఉన్నదియున్న చందమున నొప్పఁజుమీ వచియింప నన్న దా
ని న్నెఱిఁ గాంచి రాఘవుఁడు నేర్పుతగన్ వచియించె మానినీ!
యెన్నఁడు సూనృతేతర మదింతదాఁక వచింపఁ బల్కఁగా
నెన్న నికన్ వచింతు విను మేను రఘూత్తమవంశజాతుఁడన్. 383

తే. దశరథుం డనునృపునకుఁ దనయుఁడ నతఁ
డనుజుఁ డగునాతు లక్ష్మణుం డందు రతని;
రాముఁ డని నన్నుఁబిల్తురు కామినీ! యిది
నాకళత్రంబు [illegible] యనంగఁ బరఁగు. 384

ఉ. తల్లియుఁ దండ్రియుం బనుపఁ దప్పక నిష్ఠను వచ్చినాఁడ నా
న్నెల్లప్పు డించుకేఁ బదల కెంతయుఁ గొల్చుచుఁ దమ్ముఁ డిచ్చినా
రెల్లవనంబులం దిరిగి యిచ్చట నుంటిమి యేము సుందరీ!
చెల్లెలి వ్రయోటి ... చేసిన ... యందునం దొరసెన్ 386

తే. ఇంచుమించుగ వత్సర మందునుండి, నేను చూచుచున్నాను మహాసాధ్వి! కరము తపించు
వనములం జూడ నీ విది యేమి? యేని, యొంటరిగ నిచ్చటం యుంగిన దెన్నఁడెన్నఁ

క. ఎందు నివాసము పేరెవ్వ, రిందునిఁ గాంచెదవు! చెలం ... పినరం
బం దగు నా విని రాముని, యందము ... త్సహా ... బట ... ట్టనిరొమెన్

క. రావణుఁ డను పౌలస్త్యుని, శ్రీవిభవాఢ్యుని ... త్రయమునపా
రావిభు భీతిప్రదుని, నీ వింతకు మున్ను ... యుండుకదా? 388

క. లంకానగరనివాసము, శంకారహితాత్మ పౌరుషకలాపము స
ర్వాంకవిజయమోపము తన, కింకరులుగ నుండ రాక్షసులుఁ దలరున్ 389

క. అనుజాత రావణునకున్, నిను నెల్లయ శూర్పణఖ యనంగ జను పేర్
వినుదుంతురు కామగమన, మున లోకత్రయముఁ జూడఁగ బట్టి రాజా! 390

క. సతతంబు నిద్రఁబోయెడు, జతనంబు గల ... మహాసత్వముఁ గుత్స
ధ్రతుఁడు నగు కుంభకర్ణుఁడు, మతిమంతా! సోదరుఁ డగు మహితగుణుండై 391

క. దనుజుల వర్తనమే లేక నిరంతర ధర్మవృత్తి గ్రాలుచు శాంతం
బునఁ బొల్చు విభీషణుఁ డో, జననాయక! సహజుఁ డగును సత్త్వాధికుడై 392

క. ధర ఖ్యాతినించి యుండెడు, ఖరదూషణు లనఁగఁ; శత్రుగణ శమనులు సో
దరు, లవ్వారికి నముఁదలు, శిరముల్ వంతు ... వేల చెప్పఁగ నేలా? 393

చ. పురుషవరేణ్య! నిన్ ప్రియుని బొందఁగఁ గోరితి; నాకు భర్తవై
కరమను రాగ ముప్పతిలఁగా సుఖియింపుము మున్న దెప్పు నీ
సురుచిరదేహసంపదకుఁ జక్ దని చెప్పఁగఁ జాలియుండు నే
పురుషులఁ జూడ లే దనుచు బొంకక చెప్పెద మాటిమాటికిన్. 394

ఉ. సుందరి నాకు సున్నయది శూర్పణఖా! యని భూపవర్య! నీ
వందువు ... కామగమనాదికశక్తి నెసంగు నేను నీ
వెందు సుఖింపఁగోర నటులే యొనరించుచు నీమనీష కా
సందము నిచ్చునాకృతి గనం దగియుందును నేర్పు పెంపునన్. 395

చ. అనవరతంబు తగ్గనివయస్సున మించఁగఁజాలు నన్ను నీ
వనితను మాని చేకొనుము వానిని దీనిని బట్టి మ్రింగుదున్
జనవర! నన్నుఁగూడి గురుశైలములందు వనాళియందుఁ గా
ననముల నెందునుండఁగ మనం బగునో విహరింపు మం దొరగెన్. 396

క. అసురాంగన యీరీతిగ, నసమశరావిద్ధచిత్తయై పల్కఁగ దా
నిసహాజ మెన్ని పరంతపుఁ, డసదృశవాగ్వైఖరి నిటు లల్లనఁ బలికెన్ 397

ఉ. దానిమనంబు నిస్పృహతఁ దాల్పకయుండఁగఁ జేయుసుస్మితం
బాననమందు సుంత నటనాద్భుతిఁ గాంచఁగ నోతలోదరీ!
చానవు దీనిఁ గొంటి మును శాస్త్రవిధిన్ నసుఁ బ్రీతిఁ గొల్చునీ
మానిని! మానరాదు పలుకమాట లిఁకేటికిఁ బ్రొద్దుపోవఁగన్ 398

ఉ. భార్యలు పెక్కురైనయెడ బాధయుఁ గల్గదటంచుఁ బల్కెదో
యార్య! యనుత్తమాంగి ఎనుకఖ్యాతిని గాంచిన నిన్నుఁ బోలుసౌం
దర్యకలాపయుక్తలగు తన్వుల కెన్న మఱొక్కయింతి సో
దర్యయునైన నుంపిట గొనన్ మరియాదయొగాదు శాస్త్రిలో. 399

తే. కాన వచ్చియింతు నొకమాట కాంతుఁ డకృత
దారుఁ డిప్పుడు సుందరీ! దారసుఖము
యెఱుఁగకున్నాఁడు భార్యనె యెన్నువాఁడు
సిరుఁ దగువాఁడు నాకంటె నేర్పు కాఁడు. 400

క. ద్వారంబుననున్నాఁ డది, గో రమణీ! నాకుఁ దమ్ముఁ డొప్పుగ నతనిం
గోరుము వాఁ డొప్పునఁ జే,కూరును నీకోయగమునకున్ ఫలమెల్లన్. 401

ఆ. సవతిబాధ లేక చల్లగాఁ గాలంబు, పుచ్చవచ్చుఁ గోర్కి పుట్టకుండు
నింక నొకటియైన నింగితజ్ఞ వటంచుఁ, దోఁచెఁ బొమ్మటన్న ధూర్తయగుట. 402

క. అందలిభావం బెఱుఁగక, యందముగల దానిగాఁగ నాత్మఁ దలఁచె రా
ణ్ణందనుఁడని యుప్పొంగుచు, సందియ మన్నదియులేక సౌమిత్రిఁ గనన్ 403

క. అరిగి తనయాశయుంబుం, ద్వరపడి యెఱిఁగించి నీదుభ్రాతయుఁ జెప్పన్
స్మరకేళిఁ దేలు నన్గొని, ధరణీధరశిఖరములను దమి యుప్పొంగన్. 404

క. కాననముల విమలతరో,ద్యానంబుల మఱియు నెందు నాత్మవలచు న
చ్చో నెల్లను విహరింపుము, నే నన్నం గామరూపిణిఁ గదా నాథా! 405

క. ఏరూపము నీ కిష్టము, యారూపము నొంది సుఖము నంద నొనర్తున్
మారాకారా! నన్నుం, గోరిక భార్యగ గ్రహింపు కొంకకు మింకన్. 406

క. అతఁ డన్నగాన జ్ఞాతియె, యతివయు నేమనిన నట్ల యనువర్తించుం
గృత మెన్నఁడు జ్ఞాతియనన్, మతిమంతా! వినవె జనులమాటను మున్నే. 407

క. కనుకన్ నావచనంబును, వినుమా! వేగంబ నేను వీరి నిరువురం
గనుచుండ నీవు భక్షిం,తును బాధయె లేమి నవలఁ దోఁచినరీతిన్. 408

క. ఇరువురమును దోఁచినటు వి,హరింత మెచ్చోటనైన ననుమాటలు లోఁ
జొరఁబడ నిక్కి! యని రఘు,వరునాశయ మింత యెన్ని భాషించెనిటుల్.

క. ఇంతీ! తోఁకయుఁడకుముఁ, బొల్వంతస్మువఁ గలఁపు మీరావే చక్కఁగ నీకున్
గాంతుఁడవు కాఁగఁగా [illegible], [illegible], నే [illegible]గద యాతనికిన్

అ. [illegible] యున్న [illegible] వం, [illegible] నసుఁగుఁబత్తి
యనెడు మాటవిన్న [illegible], [illegible] నేసుకబలుక నేల? 411

క. [illegible] తల [illegible], [illegible] నెమ్మి సాం
దరి నిన్ను [illegible], [illegible] సీతాకాంత నెఱుంగన్

క. తలపోసి [illegible], జలజాక్షీ! [illegible] నిన్ను [illegible]
ష్టులఁ గ్రిష్పా [illegible] బాలక, [illegible] హా! [illegible]

చ. మనసున నిన్నుఁ గోరుటయొ మానిన నిన్నిఁక [illegible] నేల యో
వనరుహలోచనా! [illegible] భ్రాంతనిమాని [illegible]
జని [illegible] బలుకఁ [illegible] గనంబడనీక [illegible]
మనసునఁ గల్గువాంఛితము మానక చెప్పుము [illegible] 414

ఆ. [illegible] నాదు [illegible], గార్య [illegible] మగలవో [illegible]
జేసి నీదుకోర్కిఁ జెప్పఁగ నేల యం, తయును దీర్తు నిజము [illegible] 415

శా. ఆమాటల్ విని న్యాయసమ్మతము లేకయుం జెన్ని మోహంబునన్
రాముం గానఁగఁబోయి యుక్తనియె, ఘోరంబైన రూపంబునన్
బ్రేమమ్మున్ నశియింపఁజేయు నెగమున్ క్షితిప్రదంగేచు నో
రామా! యొప్పు మహోదరంబుగల యీరామన్ విసర్జింపుమా. 416

చ. వదలఁగ నిచ్ఛలేనియెడ బాహుబలంబునఁ జిక్కఁబట్టి యీ
సుదతిని మ్రింగుదాన నని చొక్కి రుషం జనె సీతపైఁ, నం
త దనుజనారి హుంకృతినినాదమునన్ నిలువంగఁజేసి కొం
తఁ దనరు లక్ష్మణుంగని నితంబిని దీనిని గంటె తమ్ముఁడా! 417

చ. శమనునిపాశమట్లు పరుషంబుగఁ బల్కుచు భూమిపుత్త్రిఁ జం
పుమనిని బల్కుచున్న ఇది పొంకముగా వచియించుటొప్పు దీ
యమరవిరోధికాంత వికృతాననయౌఁగద యుంకమున్ వికా
రముగలదానిఁ జేయుము పరాక్రమ మొప్పఁగ దుర్జయా! యనన్ 418

ఉ. అన్నముఖంబునుండి నుడు లత్తఱి వెల్వడుచుండునంతలో
బన్నిన కోపవేగమునఁ బార్శ్వమునంగల ఖడ్గ మెత్తి స్త్రీ
యన్నవిచార మానక భయంకరహుంకృతి మించునట్లు కో
సె న్నిఖిలామరుల్ పొగడఁ జెచ్చెరఁ గర్ణయుగంబు నాసికన్ 419

ఆ. ఖడ్గధారయందె క్రవ్యాదవనితదౌ, పూర్వకర్మ మెల్లఁ బూన్కి నిలిచి
స్పర్శమాత్రమునను శ్రవణద్వయము నాస, తెగిధరంబడంగ నోగినార్చె.

చ. కరణము ఖడ్గధారగ [illegible] సుమిత్ర సూతుండు సాగ భయం
కరగతి [illegible] హేతువుగాఁగ సధ్వని
[illegible] [illegible]
[illegible] మేరుని చెంత నత్తఱిన్. 421

ఉ. [illegible] యిట్లు సాగనో
[illegible] లేక యీ
[illegible] సం
[illegible] జాల రింపకే 422

తే. [illegible] మొనతికె తెగిపోయెనిక్కముండు
శూర్పణఖ [illegible] విడిచి, [illegible] ఘోరరవం బొగిఁబర్వుచుండ

సీ. [illegible] భీకరరవంబు
[illegible] జేసిదయుత్సంబు, విఫలమాటయగాక [illegible]
[illegible] నటియించినట్లు దానవి తలంచి
[illegible] మని [illegible] దుష్కార్య [illegible] నరిచినని

తే. [illegible] ప్రతి [illegible] నని [illegible], స్వీయకష్టంబులం [illegible]
[illegible] జమునిపాశంబుపోలె వేగమునవపుడు

క. అంతకు నించుకమును, [illegible] దనుజవర్య [illegible] పటలము తన్నుం
[illegible] జేరి [illegible] పరాక్రమంబు సురభయంకరము తగన్ 425

క. ఖరుఁడ [illegible] గనుచు, సురవరులం [illegible] సునిశితబాణో
[illegible] ముంచి తోలిన, [illegible] ప్రీతి మెయిన్. 426

క. [illegible] గ్వరులం [illegible] కర్ణాం
[illegible] మరణము [illegible] నెసంగు [illegible] మాట తెలియకే 427

తే. శాశ్వతంబుగ [illegible] జయపరంపరల నమ్మి
[illegible] భ్రాంతి [illegible] సంతసమున.

క. [illegible] గనుఁగ [illegible] ములచేతఁ [illegible] గాలముగడుపక
[illegible] శూర్పణఖయును [illegible] జననియె [illegible]

రాముఁడు సౌమిత్రి కప్పటినిమిత్తములఁ దెల్పుట.

ఉ. దానవి యార్చుచుం జనినఁ దమ్మునితో రఘురాముఁ డిట్లనుఁ
గానఁ [illegible] శబ్దములు గాదలి తమ్ముఁడ! పుచ్చినార మె
ట్లో నిఖిలాసురాళి మనయున్న తెఱంగు నెఱుంగకుండ నీ
[illegible] మన [illegible] వచ్చె నటంచుఁ [illegible] 430

క. నేనుం బరిహాసోక్తుల, మానిని నలయించినాఁడ [illegible] పుత్త్రి [illegible]
బూనెను క్రోధము దానవి, దానం గోపంబు గదుర దారుణశిక్షన్. 431

పోయిందితి సీచే [illegible], [illegible] కరసుం
బ నెను [illegible], [illegible] గన్న న్. 432

[illegible] తమ్ముఁడా!, [illegible] సెపలం
గోపము [illegible] 433

నీ [illegible], [illegible]
దై [illegible], వేవి [illegible] 434

క సీతను [illegible], దై [illegible] గాఙ్కులం
వ తమ్ముఁడా! [illegible], [illegible] 435

[illegible], [illegible]
సత్యసం [illegible], [illegible]
నని [illegible], [illegible] నీవు
తలఁచైన [illegible]
[illegible]; [illegible], [illegible], సీత [illegible]
[illegible] సౌందర్య [illegible], [illegible] కాంతలు [illegible].

ఉ కంటివి గాదె నీవు మును కాననమం దరి మొంగి వచ్చుచో
నింటికి మంటికిం దగిన మోహరపము గల్గియుండెనే
గంటునఁ గాంచినంత నన్యఁ గాంచఁగఁ జేయఁగఁ జాలు రక్కసుం
డొంటరి కాఁగ వచ్చి తన యొక్కఁగ సీతను గొంచుఁ బోవటన్ 437

చ దనుజు లనంగఁ గాములు ధర్మము నెంతయు లోఁదలంప రే
వనితలు కంటికి నింపుగను వర్తిలువారలో వారిఁ గొంచుఁబో
వనె తలపోయుచుందు; రిక వారిక వారికి, దండకాటవిక్
మనమున నెన్నఁగా ననుసిమండలవాసముగాఁ దలంపనో 438

ఉ. కేకయరాజపుత్రి నొకకీడుదలంచని యుత్తమాంగనక్
జేకొని యామె మూలమునఁ జేసెను గాననమందు నుండఁగా
నీకృతి కర్మరూపమున నెల్లరకుం గనరాకయుండు న
ప్రాకృతదైవమే యనుచు ధ్యానమునం దలపోయుఁగాఁ జనున్ 439

ఉ. ఏమిదలంచి యిచ్చటికి నీమనలక్ విధి చేర్చెనో కటా!
భామిని లోఁదలంప నొకభంగి విచారము పుట్టుచున్న, దా
కామిని రాక యేకతమొ కర్ణయుగాదికకర్తవక్రియో
ద్దామమనఃప్రమోదము నితాంతము కల్గుటయన్న నేలొకో! 440

మ మనమూలంబున దైత్యసంతతి ననిక్ మ్రందింపఁగా భీతికృ
ద్దనుజవ్రాతముచంక నీమనకు దుర్దాంతాపదల్ కూర్పఁగా

మనమందాం దలపోసి ధర్మ మనుచుం మానుల్ ప్రబోధింప నొ
ప్పిన దైవంబె తలంపనేమొ సహోదరా! పేర్కొందు నే నెవ్విధిన్. 441

ఉ. సొమ్ము సుఖంబు మోసగ నుపాదము బుద్ధిని పూర్వకర్మ మొక్కఁడే
యుత్తమ నిత్య యోగముల నీకు నలం జరియింపఁ జేయఁగన్
ద్రొత్తఁగఁ దోఁచు నటుకోర్కులఁ బుట్టఁగఁ జేయుచున్న దో
యుత్తమ నిత్య! నీవాము సహాయము చెప్ప నింతకల్గునా 442

చ బుధుఁ డొకఁ డొప్పుకార్యమున సుకృతము నింతయుఁ జేయ రాదుగా
సకలజనానురాగముగ నొప్పఁగఁ గనఁగఁ బూనుట యొప్పు; నే
సకలవిభాగ మంతయు గుణసత్వ్వమడ నంగ వచింపఁజాలువాఁ
డెక జనియింపఁ డింపు గల నెంచఁ గనంబడఁ డర్థి పూర్వమున్. 443

క అనినఁ గని లక్ష్మణుం డి ట్లను రామా! చింతయేల యాయుధములు దీ
ప్తినిచు నొక్కటఁ జప్లెదు, దనుజాలు చనుదేర వారిదర్ప మడంతున్ 444

క కనుఁగొను సంయమము ధర్మయుద్ధను జెంద్రులు యుద్ధమందుఁ దార్కొని రేనొ
క్కనిగూడ బ్రతికనీయను, ఘను విట సాయం బెయున్న దనుజుఁడు ఘను నే?.

ఉ సంచెయ ముండ నీమునిని స్థాన మొసంగక రామచంద్ర! యే
మూదును బోంనమంను గంచఁ గ్రూరత రాక్షసు లెత్తివచ్చిరే
నిందు. బొంపంగి నీక దిగ లేశ్వాసప్రవృత్తిని సాధ్వసంబు చే
సం దగనట్టిచతి శరంబులఁ బంపియె పాఱఁద్రోలెదన్. 446

క. నెమ్మనసుంచుము సత్కృత్య మ్మది ఫలమీయ కుండదనమాట యన్నృతమౌ
నమ్మయుపోనగె దుష్కృత్య మ్మెయ్యెడఁ బలుకు లేల రఘుకులనాథా!. 447

ఉ. చిన్నతనంబునుండియుఁ గుశచేష్ట యొకించుకయైన లేక వి
ద్యావ్రతస్వనంబు చెలువంబుగ నొప్పెదు నీకు లోకమం
దెన్నఁడుగాని దైవకృప దేక్రియయుండును గల్గదంచు నే
నెన్నదు సీతతోడ వసియింపుము నేదనుజాళి నోర్చెదన్ 448

చ అనుటయు లక్ష్మణుం గిగిచి యట్టులెఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి రాముఁ డి
ట్లను దగువీర యుక్తనికి నంచు నెఱుంగుము, నైక సీమనం
బును బరికింప నిట్లడుగఁబూని; వేఱుగ నెన్నఁబోకమా
యనుజుఁడఁ నీవు చింత నటరాదఁగ నేమికొఁలంత నాకికన్. 449

తే. కర్మసిద్ధాంతమున నీకుఁగల్గు శ్రద్ధ, మెచ్చఁదగినది యీవిధి నిచ్చగలుగు
వారలెల్లను ధన్యులై వర్ధిలుదురు, నమ్ము మీమాట ముమ్మాటి కిమ్మగు వది.

ఖరాదులు యుద్ధమునకు వచ్చుట.

క. అనినలికి యాశ్రమంబున, జనకజయు సహోదరుండు చక్కని పల్కుల్
వినిపింప నుండె రాఘవుఁ, డనుమానము తోఁచకుండునట్టి విధమునన్. 451

ఆ [illegible] గలిగియున్న
పోల్కి [illegible] బొఱి

క దిక్కులు ప్రతిధ్వనింపఁగ [illegible] నిజ [illegible]
యిక్కఁ [illegible] మంతటను [illegible] 453

చ ఖరుఁడను [illegible] త్తముని [illegible] నేల వ్రాలి [illegible]
దొరఁ [illegible] ధర్మస్థితిఁ [illegible]
త్తని [illegible]
కరదను [illegible] 554

క. [illegible] నిన్ను [illegible]
[illegible] దిరుగంబోలక, [illegible] 455

క నిను నవమానించెఁ గద, [illegible] చెప్పుమా
పని పెద జముని [illegible] దమణీ! 45ĵ

చ హరిహరు లబ్జసూతియు సహస్రదృగుత్తముఁడైన [illegible] డా
శరులు నమస్త్య [illegible] ఘోరసం
గరమున నిల్చి యాశుగ [illegible] బూనినఁ జెండువాఁడ న
చ్చరముల వారిశీర్షములు [illegible] ననోహరోదరీ!. 457

మ చిరకాలంబుగ నాకు [illegible] క్రియల్ మహాయుద్ధమం
దరిపీం ప్రకరోత్తమాంగముల [illegible] యం
బరమం దుంచి కనుంగొనంగఁ [illegible] క్రంచి నె
త్తురు ద్రావం దలపోయుచున్నయవి [illegible] వానికోర్కుల్ త్వరన్. 458

చ అలసటనొంద నేల [illegible]! ఖరుఁ డెతఁడు రిత్తమాటలం
బలుకఁడు కార్యసిద్ధియనఁ బాణితలస్థమె యంచు నమ్ము మే
ఖలు డిటు నిన్నుఁ గీడ్పఱచి క్రాలుచు నెందు వసించువాఁడొ వే
తెలుపుము వానిఁ జెండి పగఁదీర్చెద నీకు సుఖంబు గూర్చెదన్. 459

చ. అనుటయు దండకాటవి మహాత్తిఁ బాణశరాసనాదిసా
ధనములఁ దాల్చి మౌనులకు దానవులం బొరపుచ్చు నవ్వరం
బునొసఁగి రామలక్ష్మణులు పొల్చుట తన్ను విరూపఁజేయుటల్
పనివడి తెల్పె నుగ్రమున బన్నఁగ దేవతలెల్ల నవ్వఁగన్ 460

శా. ఆమాటల్ చెవినోఁకినంత ఖరుఁ డుద్యద్దావవహ్నిక్రియన్,
భీమాకారముఁ దాల్చి లోకవితతుల్ భీతిల్ల నుగ్రధ్వనుల్
వేమాఱుల్ వినిపింప నేత్రరుచు లాభీలంబులై పర్వ ను
ద్దామప్రక్రమ మానుమృత్యువుక్రియన్ దర్పించి గర్జోన్నతిన్. 461

శా. [illegible] ! [illegible] నీకేలం బ్రవర్తింపను
[illegible] సత్కీర్తిం
[illegible] దోస్సారులన్
[illegible] రిపులన్ [illegible] పోయింపఁగన్ 462

మ. [illegible] నుత్సాహంబునం [illegible]
[illegible] దైత్యుల శౌర్యం బెల్ల [illegible] ని
[illegible] బ్రయోజ్యల్ సేసినాఁడంట యి
[illegible] యింక [illegible] బుండఁగా నెప్పుడో?. 463

మ. [illegible] గని [illegible] ర్మాయుండలేఁ డిట్టిదే
[illegible] పం
[illegible] విఖ్యాతిం గనం గంటి మ
[illegible] దెంపంబునన్ [illegible] 464

మ. [illegible] గర్వము [illegible] మా [illegible] శౌర్యతం
[illegible] నార్జించి [illegible]
[illegible] దానిని [illegible] నుత్సాహముల్
గని [illegible] నెవ్వఁగా నెచ్చునే 465

ఉ. ఇప్పుడె [illegible], పోయి యాముని నిర్దళించి [illegible] పడఁగింపవచ్చి యి
[illegible]! యటంచు [illegible] యాత్మను దృష్టిని గాంచఁజేసి మా
[illegible] దీర్చి నిపుణ [illegible] యుద్ధముల్ ధరియింతు; మీరు న
ట్లొప్ప [illegible] [illegible] నే ఫలంచెదున్. 466

చ. అని ఖరదానవుం [illegible] వచింప దానవుల్
మనుజులఁ [illegible] తీరాలున లేచి భక్తిసం
పనము [illegible] మనుష్యయుగ్మముం
గొని చను [illegible] క్షణంబులోపలన్ 467

చ. పనియిది చాల సల్పమగు బంటులమే చని తీర్పఁజాలు ని
ష్పనికియు మీరు [illegible] భాగ్యము గాదు; పరాక్రమంబునం
జని [illegible] రాజపుత్త్రుల [illegible] బట్టి తెచ్చి మీ
లను [illegible] నెత్తుటి [illegible] మా కిది దానవేశ్వరా! 468

ఆ. దైత్యవితతిఁ జంపి [illegible] మానె, యాలసింప నేల యాసతిచ్చి
యాశిషంబుల నిడి యనుపుడే యనుటయు, ఖరుఁడు సంతసించి గర్వమలర

క. అనఁ [illegible], వేగమ, మానవు లున్నెడకుఁ బోయి మారొక్కని వారిం
జే నోపినఁ [illegible], దానవులారా! మఱొండు తలఁపు గలిగినన్. 470

క. పాపీయసి [illegible] నిన్ను సూజతో [illegible]
చూచిన [illegible]

ఆ. [illegible]
[illegible]
నిలు [illegible]
[illegible] 473

క. [illegible]ముని యాశ్రమంబు [illegible]
[illegible] కనిరపున్ 474

చ. దనుజుల[illegible] అన్న [illegible]
చ్చిన[illegible] దనుజ [illegible]
ముని [illegible] అంత [illegible]
రనిక[illegible] రాముని గాంచి [illegible] 475

ఉ. చూచుచు నూరకుండ నృపశేఖరమణి రామమూర్తి యు
ద్దీపితవిక్రమంబు మెఱయింపఁగ వచ్చిన రాక్షసాళిఁ
జూచి సుమిత్రపట్టిఁ గని [illegible] గాచుచుండు మీ
సీములఁ ద్రుంచి వచ్చెదను [illegible] 476

చ. అని తగునట్లు పల్కుచు శరాసనముఱియు బాణతూణముల్
గొని యుటజంబుముందటను ఘోరనిశాచరులాడి తన్నుఁ గాం
చు నియతినున్న ఘోరులను జూచి నయోన్నతిఁ బల్కె నిట్టు లో
దనుజభటేంద్రులారా! నృపధర్మము తప్పక వచ్చి యిచ్చటన్ 477
మునుల వర్తనమూని యిటపోవ్పల్కి నున్న, మమ్ము హింసింప నేల? యిమ్మహాటవి
నిలువుఁ డుండెదె ధర్మంబది నిలువ కిందు, సత్తురేఁ బ్రాణముల నుండవచ్చునెట్లు?

చ. అనిపలుకంగ రాముఁడును లక్ష్మణుఁ గోపము రేఁప దానవే
శునిముఖ నాగ్రహంబునను బో టోనఁగూడఁగఁ జేసితీవు ని
న్నని వధియింప కుండుదు మె న్యాయముగా యది మాకు నింక ర
మ్మని మొనఁ దీవ్రబాణముల నంతయు చెంతకుఁ బంతు మేర్తెజెన్. 479

క. అని తెగనాడుచు భల్లాదినిఖలసాధనము లేయ ధీరుండగు నా
జనపతి వారల శస్త్రమ్మున సాయకవితతిఁ బ్రాణముల విడఁ జేసెన్. 480

క. పదునలువురు భూమిం బడి, కదలని వృక్షములరీతిగా నుండంగా
మది రెట్టింపుగఁ గ్రోధము, గదురఁగ శూర్పణఖ పోయి ఖరుమ్రోలఁ బడెన్

చ. కుదుకన గోలునందుఁ గలకూరిమి పెంపున మేదినీస్థలం
బదరఁగఁ ద్రెళ్లియున్న తనయర్మిలిసోదరిఁ గాంచి యాఖరుం

[illegible] నిట్లనుచుఁ
[illegible] తెమ్మికన్. 482

[illegible] గాంచిన యంతమాత్రనే
[illegible] నొందుచు బవ్విధంబు నీ
[illegible] నేఁ, లెమ్ము, నీ
[illegible] వెంట నేనునున్ 483
[illegible] నేలేలు మెంబు నరులుందురొ యా
[illegible] వారగల జనంబునఁ దరుణీ!
[illegible]
[illegible] మునిని
[illegible] శ్రుతులకు [illegible]
[illegible] లేవి 485

క. [illegible] సూక్ష్మముగఁ జెల్పి జవం
[illegible] దను జేంద్రులు తోడ [illegible] దలఁచిరి కడకన్

శ్రీరాముఁడు లక్ష్మణునకుఁ గర్తవ్యముఁ దెలుపుట.

ఉ. అక్కడ రామచంద్రుఁడు భీకరయుద్ధము సాగుచుండ యం
దొక్క [illegible] పక్షుల [illegible] గని నిల్చి [illegible]
[illegible] దోఁచకయుంట లక్ష్మణుం
బ్రక్కన నున్న వానిఁ [illegible] బంతమునం దిలకించి యిట్లనున్. 487

శా. సౌమిత్రీ! [illegible] సంగ్రామమే యీ [illegible]
ఘమం బీయుట [illegible] నిమిత్తంబు లీ
భూమిన్ [illegible] బలుకం బూనంగ నేలా విప
ద్గ్రామం బెంతయుఁ జెంతనున్నటు లెఱుంగం జేయు నీచిహ్నముల్.

ఉ. పక్షులచర్యలం గనిన ఘోరరణం బిదె చెంతనున్న దీ
రాక్షసు లీక్షణం బూనిరి సుశిప్రపరాస్త్రము వీరిఁ జంపి ధ
ర్మక్షితి గాకయుండ మునిమండల మెంతయు సంతసింప నీ
వీక్షణమే [illegible] దోఁచెడు నాకుఁ దమ్ముఁడా! 489

సీ. మృగముల గమనంబు ఖగగణముల [illegible]
[illegible] జాగునేయుట, తగ [illegible] నేఁచలచుచు వాఁడఁ
[illegible] మండలమ్ము
గ్రక్కుచున్నది, [illegible] బుసకొట్టుచున్న విభూరిభయము

తే. [illegible] మదీయచిత్త మరిమర్దనము చేయఁ జెలఁగుచున్న
దట్లు గావునఁ ద్వరపడి యవనితనయఁ, బిలుచుకొని యల్ల భూధరబిలముఁ జేరి

ఉ. సీతను సుంతరోఁ గటంచఁ [illegible]
సీతను జేయఁగాఁ [illegible]
వాలి [illegible]
ర్కృతుల [illegible] 491

ఉ. [illegible]తులతీ[illegible]
క్ష్మాతల[illegible]
సీతకె [illegible]
జాతరుషన్ మహా[illegible] 492

ఉ. ఎంతయు నట్టులై [illegible]
రంగఁ జంప నొప్పులను [illegible] సౌమిత్రి [illegible]
తొండము [illegible] రిపుకీర్తనా [illegible]
ర్వృందము [illegible] 493

చ. అనిమిషులుం దదీశుఁ [illegible] మహాబలు లింక [illegible]
ప్రునఁ జనుచెంచి [illegible] ధిం జటు, [illegible]
నని విధియించు [illegible]
యనుజ! తదీయ [illegible] 494

ఉ. ఆవిషయంబుఁ జెప్పఁ [illegible] నీ
భావినిఁ దోడుకొంచుఁ జని [illegible] సమ్మతిన్
భావిశుభంబులం గనెడు వాంఛ [illegible]
దేవవిరోధు లుర్వి [illegible] కొట్టెద నీ [illegible] 495

ఉ. దూరమునందుఁ గాంచుచును తద్గమనంబుఁ దెల్పు నీ
ధీరుఁ గొంచుఁ బోమ్ము వనసీమల [illegible] నీ
సారసనేత్ర చూచుట ప్రశస్తము కాదని [illegible], దో
వీరవరేణ్య! మాటలకు వేళ కనంబడ [illegible] 496

చ. కనుఁగొనఁ గన్గొనంగ లయకాలమహాబలఘూర్ణభూజం
బనఁదగి రంతు సేశ్వరభటాగమనంబును దెల్పుధూళి, చెం
తను గనఁజేయుచున్న దికఁ దావనసాయతనేత్రఁ గొంచు జ
య్యనఁ జనవయ్య లెమ్మనిన నగ్రజునానతి మూలఁ దాల్చుచున్ 497

క. ధరణితనూజయు నడ వెక్కఁ గణిని వచియింపఁ [illegible] నడుపన్
శరచాపధారి లక్ష్మణుఁ, డరిగెన్ గిరికందరమ్ము నంతికమునకున్ 498

క. భూరితరచ్ఛాయాద్రుమ, వీరుద్గేహావృత మయి [illegible] గిరిగుహా
ద్వారము కడనిల్చి మహా,వీరుఁడు సౌమిత్రి గ్రాని వేసి కమీఁదన్ 499

క. వదినెను గాంచ్పుంచంగా, నగముల వాక్యముల భక్తిసరణిఁ వేడఁగ
మఱి సంతసంబు నిండఁగఁ, గుఱియించె గోనంగ జాలి కొలము యచటన్ 500

క. వేడుకతోఁ గాంచ్పుంచెను, సాహసముగ లక్ష్మణుం డతిశౌర్యబలుఁడు త
త్క్షితిని నిలుపంగఁ యా, శ్రీదేవిని గాంచనెంచెఁ దెలఁగెడు భక్తిన్ 501

ఉ. జానకి నూతపు లస్ప దోషచంగమునా, గనుపింప లక్ష్మణుం
డిమ్ముగ నాలోనఁ దరశీపి ణాపిత ణాముల్ మహోగ్రుఁడై
శ్వాపదులలట్లు చెలరేఁగి యా శాని భయంకరంబుగా
కాకబడంగ నేలగొ యెుచ్చెం గోకలిగ మూర్ఛనొందెనున్. 502

ఉ. కాగిణ చిగ్గిగుంగు నెఱఁగం దప మోగ్గులు గాకయున్న దీ
సారసనేత్ర ముఖ్యులెల్ల జాగుతఁ గన్నరె పంటలోన గు
ర్వాసు విక్రియం గనఁగనెంచి నిలెంగెడు సోంతువిద్ధ యా
వారిచుఁ జాల నీకు జయవాదిక మహ్వలమై వినంబడెన్ 503

ఉ. ఇప్పటిచొప్పఁ జూడ ధారణీశ్వరపుత్రిక యూహయించునే
గొప్పఁ దలంకఁ జాలు నతఁడిపుడుఁ దుఃఖ భూస్థలినందు నెంచెదగా
దప్పక మృత్యుచే గలరు కాని నీరసీత యనంగ నొప్పు నీ
విప్పుడమిం బ్రసిద్ధముగ నేర్పడఁ బుత్రు నటంచుఁ దోఁచెడున్. 504

ఉ. కన్నులసుంచి క్రోధ శిఖరగాంచిశిఖల్ వెడలంగఁ గాంచెం
బెన్నఁగ నిద్ధియా నను కనంత తలంచినఁ దోఁచకున్న దీ
యున్నలపిన్న నుంచుమ గృహియంబున నంగు చచెం చెగాదె మా
యన్న వనప్రయాణమయంబున నీవ్వక గప్పె నిమదనే 505

చ. లోలుణ పిరాసుఁ డేమొఁ గాని కఠోరుపువేడుకఁ బోకెచప్పు స
ర్వాల ననసూయ గుణసుదలిక ప్రస్తుతిచెనెసు కెమ్ముసాధు సీ
లలన యనేఁ సికిల నిశలాభ్యమునం బలుకంగ వింటి నే
దటపఁగఁ జాలనైతి ననిశలాభయి కాంణజమ్ము దగం చెపెన్ 506

చ. ఇపు పిపు డెక్కటొక్కటిగ సీయము త్రైపంబు లల్లనం
గపటపటంబు వెల్వడుఁగ గప్పుచున్నవి వీని నెన్న నీ
చపలవిశాలనేత్ర! సుచరిత్రము కావ్యము నిర్వహింపఁ గా
శక్తి జనియించె మాయ యానఁ జాలవరాత్ప యుంచుఁ దోఁచెడున్. 507

మ. పరమేశుఁడు జనించె రాముఁడుగఁ దీర్పఁగ నీ సనీభార ని
స్తరణంబుం దనితోఁచెదగా ప్రబలులై దైత్యుల్ మునీంద్రావళిం
గరమార్తింగనఁ జేయ వారదగుగుణకంబుగా దొలంగించి యు
ర్వర ధర్మచ్యుతి గాకయుండ నిలుపం గభావించి శ్రీదేవియున్. 508

భగవంతు సర్వసాక్షిత, తగు నిట్లని చెప్పఁబూని ♦ కాం ప్రకృతి గృహం
బగుపూర్ణికి జనకునకుఁ బు, త్రిగ నయ్యెనటంచు నెన్నికొని దోఁచెఁ గపిన్.

తే అట్లె కానున్న నీయింతి యాకృతి యటు, సాధ్వి సాంబాన్ని తగనెంచ మెట్లు
సంగతంబగు నీమెఁ గష్టమిడు వ్యగ్రతముము గోరుచున్న దెంత తలఁగడంక
ప్రతినిధిసము కనఁజాలని, నితముచ చూచిన నిదే యవింతయొ చేసి
యతిమాత్ర భయుపతను వేగతిఁ గాంచంగాలు వాఁడు ♦ గా నగునునో కో?

చ తలఁపగ నిర్వికారుఁడవు ♦ దద్దయు నొప్పినరామమూర్తిచేఁ
గలసున దైత్యనీచుల నికామపరాక్రము నెంచునట్లుని
ర్మలయశ మబ్బుచుండమున ♦ మ్రుంటఁగ నెయ్యఁ బలంది సర్వశ
క్తులుగలవాంపరాంబ యటుకోరి ధరాత్మజ యగునెట్లు నే నెంకో? 512

చ సమయ మిచౌట రాముసకు ♦ సాహసముం గలిగింపఁదాను రా
ద్రమునఁగఁ జాలురూపమును ♦ దాల్చునటు నున్న దో యమో యంచు నెం
తు మది నటంచు లక్ష్మణుఁడు ♦ ఘూర్ణితశోంగుఁడు నూశయించుచుం
దముఁ దలపోసి యాప్రకృతి ♦ తత్పరతం బనహూయఁ గప్పినన్. 513

క ముందు గలంచిన దేవియొ, సంతియు నుండంగఁ జేయఁజాలిన చెలియో
డెంటమున నెన్నఁజాలని, మందునిగలె లక్ష్మణుండు ♦ మ్రాన్పడియుండెన్. 514

క శరచాపధారియై రఘు, వరుపత్నిని గాంచనట్టిపౌరుషముఁ గం
దరసీమ నుండె లక్ష్మణుఁ, డరయుంగలచే త్రిమూర్తులైనఁ దనిచ్చెన్? 515

చ స్థిర నొకసాధ్వి యాహరిని ♦ శ్రీగళు దాతఁ గుమారు లట్లు సం
చరణము చేయఁజాలెనఁట ♦ శాశ్వతమోక్షనిధానదానద
క్ష రహితనాశ యాప్రకృతి ♦ చాలదె లక్ష్మణు నజ్ఞఁ జేయ భీ
కరరిపునాశనోద్యమనికామరతాత్ముని రాముఁ జేయఁగన్ 516

ఉ ఒక్క ముహూర్త మిక్కరణి ♦ నుర్వికుమారిక క్రోధమూర్తియై
యుక్కచెలంగ నున్నదనుజోత్తములం బొరిపుచ్చ నాత్మలో
నొక్కట నెన్నఁగా నచట ♦ నుగ్రరఘూత్తమసాయకాళి పై
పెక్కినయట్లు బాణ దనుజేంద్రులఁ దద్బలముల్ మహోగ్రతన్ 17

చ. పొడవడఁగంగఁ జేసె సురపుంగవు లచ్చెరువంది చూడ న
య్యెడ గజఘోటకాళి రథబృందము వీరభటవ్రజంబు నొ
క్కుడుఁగ నరామి సంగరముఖం బది శూన్యముగాఁ గనంబడెన్
వడివడి గృధ్రరాజి నడుమం దొడఁగెన్ భయదాకృతుల్ తగన్ 518

చ దనుజసమూహ మంతయును ♦ దాశరథి ప్రియదర్శనంబునన్
దనువులు పావనంబులయి ♦ దారుణతన్ విడనాడి దివ్యకాం

తిని గని స్వర్గముం బొందఁగఁ దీక్షిత యొందొ చనంగ శాంతముం
గనఁబడఁ జేయుమోహమునఁ దగం గనుపట్టెను సీత య 519

చ స్మితము ముఖాబ్జసంగమునఁ బిందులు ద్రొక్కఁగ సాగె; నీక్షణ
ద్వితయమునుండి వత్సలత వెల్వడఁ జొచ్చెను దంతుపట్టు; లా
వితమున నున్నసేతఁ గని వీనయు లక్ష్మణుఁ డిట్లుపల్కె—; నా
దితిబలయార్చు లిత్తటి త్రుటిన్వయమున్ జొలఁబొఱ వేమొకో 520

చ మనుకులనాథు కార్ముకము మంత్రయుతేఁ నిదురించునాగ మ
ట్లనుదితనూతనాదనుయి యాకను శాంతిని గాంచినట్లుగా
మనమున స్ఫురింపఁ జెడిని; స్వాంతిచంద్రుని గానఁబోవ్రజే
మన కిఁక గృత్యమా యనిన మానిని యట్టులె చేయనౌ ననన్ 521

చ. ఇరువురు మంచ వేగమునకోకఁ దగుకంటకమార్గమందు భూ
వరపరిపాలనం గనఁగ వాంఛలు పొంగఁగఁ బోయి;నంగుభీ
కరపరిసంధిమృత్యు వసుగ్రాలెడు రాముఁడు నుంతరో శ్రమం
బు విణముపందుఁ గాంచనటు పాల్ప్వు సీతను లక్ష్మణుం గనన్ 522

క. తలపోయుచుండె, నంతట, జలజాయతనేత్ర సీత సౌమిత్రియు ను
జ్వలతేజు రాముఁ గాంచెను, తలఁపులు మిన్నందవచ్చి దనుజాంతకునిన్

చ దనుజులఁ బూర్వజన్మసుకృతంపుఫలంబును గాంచఁ జేయు సా
ధనముగ యుద్ధసంగమునఁ బాను జెలంగుచుఁ జంపివైచి వా
రనుపమసౌఖ్యవార్థి సమకారాలయనీవును నిష్కటంబులం
గనుఁ బ్రమోదమంగ మగిడ గాంచుచు సంతసమందు ధీరునిన్ 524

ఉ కుమ్మరపుర్వు పోలె తీతిగోళమునం జరియించుచుండఁగా
నెమ్మెయి నెద్ది తాఁకినటు తెల్లరకుం గనుపట్టుచుండినన్
నెమ్మదిగల్గు విజ్ఞులకునింగిన లెక్క స్పృశియించ నెద్దియా
సిమ్ముల నున్నయట్లు గనరాఁగ నెసంగెడు శుద్ధరూపునిన్. 525

చ కనుఁగొని, యంత రాముఁడు నికాయముదంబున నాపరాంబికం
గనుఁగొనలన్ స్వపాదసమును గాదిలిప్రేమను దెల్పఁబూనురీ
తిని దిలకించె, నామెయు మహితిం దలఁచెం బనిసాగె నీదునం
క నె యిట నన్న యర్థ మది కాంతుఁ డెఱుంగునటం చెఱుంగుటన్ 526

ఉ అంతట లక్ష్మణుంగని మహాబలవంతులు రాక్షసేంద్రు లా
వంతయు జాలిపూననియహంక్రితిఁ గూడుటఁ జచ్చి రింక నే
వంతయు మానిసంతతికిఁ బాటిల దీవనవాటి నంచు నా
స్వాంతమునందుఁ దోఁచెడు నభంగురవిక్రమ! సోదరా! యనన్. 527

ఉ. అన్నహ్యాదంబుజాత మపు ♦ డాయుతహార్క-సైకపుస్త్రమై
గ్రన్నన నిచ్చినట్టి స్మిత ♦ కార్యముగా రచియించె నిప్పటిం
క న్నినుఁ జూడఁగోరి సని ♦ క్రొంతెమూల! తలంచు, నదితే
చ్ఛ న్నేని గాంచు ప్రాయలకు ♦ జస్కసితా మొ పోఁగడం 523

క. గతకర్ణనాసయగు నా, దితిజాంగన కొంచ నసె ♦ దేవత నికే
గతిఁ బోవునో యన యాము, డటసిపె ప్రాసృష్ట యట్టులగు నని దెప్పెన్ 529

క. వినవయ్య నీచరా! యా, దనుజాంగన యుండుఁగట్టకుపు వేంప్రలచా
పునకు నిమిత్తము దా న, య్యసగాదె మలందాఁగట్టు ♦ నె. రకె నగునో? 530

క. తలపోయ వినిచంకినె, విలయుంబు పక్కసుల ప్రోట ♦ విస్పష్టంబే
పలికెద నిష్పాడె హూడం, గిల సింకె సీపె హానిఁ ♦ గాలమునంగన్ 531

క. ఈనారి యింక నేమో, దానవులం ద్రొత్సహించి ♦ తనఫంగము నె
త్తైసను వోలఁగించుకోనం, గా నెంచునటంబు సన్నఁగాఁ గనుఁగావే? 532

క. ఎవరెవరికే మృత్యుకాలంబు, నవిఘంట్టై యసుంటసు వాటకేచు దెంతు ప న్యా
యవిధం బిట్టిదియని స్వీ, యవృత్తిచేఁ దెల్పు సవల ♦ నని మ్రందింన్ 533

క. ఇంతకుఁగారణ మీనా, కాంతయె యసి నమ్మి సెరె నిశిపశిలాలె సు
ద్ధాంతాస్మదీయపౌరుష, మింతయె యసితెల్పఁ బుట్టె ♦ నని యిల తోఁచెన్.

క. కనుకిం దిటవూని మదిం, గనుచుండము ముందు సాగు ♦ కార్యమ్ముల శ్ర
ద్ధనుబూని యరయఁ బగుఁగద, యనుజ! యుదయ్కమునఁగాల ♦ మెరిమిన్నఁగ దా?

క. కాలమె భగవద్రూపం, బై లయసృష్ట్యవనములను ♦ నకార్యములకా
బోల నొనరించుఁ గావునఁ, గాలసమారాధనంబె ♦ కార్యముసుమ్మీ! 536

క. సమయోపాసన యనఁగా, నమలాత్మతఁ జేయఁదగిన ♦ యప్పని తగుకా
లమున నొనర్పుటె యని శా, స్త్రము తెల్పు నటంచు నమ్మఁజను మన కనఘా!

క. ఎది యపుడు చేయఁదగు నా, యదనుం దప్పించి కార్య ♦ మాదరమునఁ జే
యు దరిద్రు మోసపుచ్చును, దదిఁ గాలమె యని యెఱుంగు ♦ దోషజ్ఞవరా!

తే. శాస్త్రమునఁ జెప్పియున్నట్టి ♦ చందమునను, దైవముం గొల్చుతిమి గాని ♦ తగినఫలము
కలుగ లేదని భావింత్రు ♦ కాలయాపనముఁ దలంపక ధీసులైనవా జగమున. 539

తే. పాచితమె లేకయుండఁగఁ ♦ బండితాను,
మతిని జేసియుఁ గర్మము ♦ లతులితఫల
ముల నొసంగకయుండుట ♦ కలదు; దాని
కారణము కాలమెన్నమిఁ ♦ గాఁ దలఁపుము. 540

తే. వస్తువారముఁ గూర్చుట ♦ వలసినంత, యత్నమున సభ్యులం గూర్చుటల్లకర్మ
మర్మిలిం జేయుటయుఁజాల ♦ దనఘ! తగిన, కాలమునఁ జేయుటొక్కండు ♦ గలుగవున్న.

ఆ. ఎన్నికర్మముల నొనర్చిన దానంబులఁ, బూని చేసిన విను ! పుణ్యఫలము
కలుగు; దేవుఁడు మంచికర్మములను గాల, మెఱుఁగ జేయుఁ బొందు నిద్ధఫలము

చ. కలదిక నింగు నుండెడి గనుకాలము నల్పసమాత్ర మంత బెడం
దలఁపకు మింతలో ఫలనిక ల్లైన మదెట్టి రమాళి శర్మయుం
గలుగఁగఁ జేయుఁ బూనినదొక గాలితమ్ముఁడ! యట్టిలుంగనే
ఫలముల నొందు వేళ గనుమట్టు నదెట్టిదియో జనాళికిన్ 543

ఉ. మానులు భద్రయోగమహిమంబున రాగిల కాల మట్టిదం
బూనిన శ్రద్ధ నెఱుఁగ నోపుదు రింపుఁ దలంతువే సుమ, యి
జ్ఞానులదైవ వారయను బాల మెఱుంగఁగ నాపరాత్పరుం
గానఁగ శక్యమెట్టులగుఁ గాలము తన్మయమౌట నట్టియౌ 544

తే. సర్వకారణ మాకారకాంతి సత్క్రియాటఁ, గర్వశంబున నున్నయుత్తమపురుషుఁడు
శక్తిమానుండెగదయుంట ! సర్వాంతమందుఁ దలఁపఁ బోకుము దానితత్త్వమిట్లు.

క. పరమేశు నిచ్ఛయగుచు, వరఁగుచుండును ప్రకృతియనఁగ ! పరమేశాజ్ఞం
బిమగనది తన్వశంబున, బరియింతా వతండు తద్వశంబున నెపుడున్ 546

క. అతఁడు తలంచినయంతఁ బ్రకృతియుఁ బ్రహ్మాండవితతిఁ ! గించిత్కార్య
ప్రతిమానముగా నలరించి అమిం బోషించి తుది నాశింపం జేయున్ 547

క. తలఁచుట యాంతనిపని యి, మ్ముల దానిఁ గానఁబడెడు పోలికఁ జేయం
గలుగుట మాయాకార్యము, దెలియంపఁగఁ దత్త్వమిదని దీనిఁ సహజా! 518

క. ఇదిమాత్రము తెలిసిన నే, సుదపుఁ ఫలమంచు నంతయవ ! యాతత్త్వం
బెద నెఱిఁగిన యాధీరుఁడు, విదితాఖిలవేదశాస్త్ర ! విమలార్థుండౌ 549

తే. భేదభావంబు తొలఁగు నీవిశ్వ మెట్ట
దనుచుఁ దెలియంగఁబడుఁ బరమాత్మ యనఁగ
నెందు నుండునో? ప్రకృతినా ! నెట్టిదగునో?
యెఱుఁగఁబడు సంశయము వాని ! కెట్లుకల్గు! 550

క. ఎన్ని శ్రుతుల్ శాస్త్రంబులు, విన్నఁ బఠింపంగఁ గల్గు విజ్ఞానం బో
యన్నా! యుద్ధి యొజింగిన, గ్రన్నన జేకూరు ముక్తికాంత లభించున్. 551

చ. అని తనయాశయంబుఁ దగునట్టులు తెల్పెడు రామచంద్రునిం
గని జనకాత్మజాత స్మితకాంతుల వెల్వడఁ జేయుచుం స్తుతిం
పను బను నీదుమాటలను ! భావము తెల్పి మఱొండు పల్కనుం
దెను; రఘురామ వాక్కులను ! నిండిచెలంగెదు నర్థరాశినిన్. 552

తే. అల్పపాత్రముఁ బోలు హృదబ్జమందు, నిల్పుకొనఁ జావు లేమి దానిని నికామ
దూరదృష్టిని జూచి యాతురతనొంద, కూరకుండెను మాయపై నాలసియుంట.

చ. అని మొన సాగి [illegible]
జనకసుతా [illegible]
ఆ నిజ సహోదర [illegible]
గనుఁగొని యా [illegible] ౫౫౪

[illegible]

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible] సిద్ధ [illegible]
[illegible] ౫౫౫

చ. [illegible] యుగ [illegible]
నీలను చల్ల నేల [illegible] సంచరించు [illegible]
చరియుఁగ [illegible]
[illegible] ౫౫౬

మ. జగతి [illegible] యాని యు
[illegible]
[illegible]
[illegible] ౫౫౭

తే. అట్టి బ్రహ్మాండ నాయిక [illegible]
[illegible] ౫౫౮

క. జనకజ స్మరించి [illegible]
వినిపించి [illegible] ౫౫౯

క. సంగరమున రావణునకు, భంగము [illegible] జవం
బుం గనుగ [illegible] ననునాశన.

క. లంకం గాంచి యిదే [illegible] పం బగనయి [illegible] చందంబున ని
లంకాపురి కనుపట్టెను, [illegible] ౫౬౧

క. దనుజుల నెవ్వరిఁ గాంచిన, గనుజంటలనుండి [illegible] ముల తోఁ [illegible]
గనుపట్టు [illegible] సాకున. ౫౬౨

క. [illegible] కాంతహాసాతం గనఁబడు న
[illegible] లంకాపురి [illegible] హాసనంపాదం గనుపట్టెన ౫౬౩

క. నామదిఁ గలచింతా [illegible] నీనగిరపం
బీమాడ్కిఁ గాంతిహాసత చే [illegible] కనఁగన్ ౫౬౪

క. అని బహువిధముల నెంచుచుఁ, జనివని ప్రాసాదమందు [illegible] స్వాంతమ్మున నే
వనితలఁగూర్చి [illegible] గనుచున్న సహోదరాగ్ర [illegible] గని యద ననుచున్.

మ. చరణద్వంద్వమునంటి మ్రొక్కి యతని స్వస్వస్థసౌఖ్యంబు గాం
చుచు నీ నిల్వఁగ నందనత్వము ధనాయుస్సౌఖ్యస్థలం జెల్వున
కృపసేసి జప యొజ్జుంగ శిష్యమహాత్మునిఁ గాయత్రీ వాక్యంబులన్
నయ కీర్త్యాప్తిగ సంగఁ జేసి పసు లేఁక బ్రహ్మ! యన్ను బ్రోచుమీ 566

మ. కేటి వంశ్యులకు నిట్టు లౌర్విగనిత గాం సంతయేలేక యు
ష్టిత్వముల మీరల యసించినారి నటు నేఁడు యుద్యోగముం జేయఁగాఁ,
బలుకుం డింపడరంగ నేమునను బెక్కుండున కే శ్రద్ధ థా
రల నా స్తోత్ర యత్నంబులన్ నిరుపమ లోకాభిరామా! శ్రీపతీ! 567

ఉ. ఏటికిఁ బాయి తచ్చటికి నీవని యుంచినవాఁ డుంచితనైన నే
నేటులఁ దూఁగుచుండెదఁ దనుంకటఁ దెల్పుచు వారిలె లేక యుండ నీ
సాటియటంచుఁ బల్కుటకు జాలినవారలె లేరుయుండఁగాఁ
గోరికనైన యచ్చెలి హాంటుముఁ బ్రకోపనత్స్ర సుంచరిన్.

తే. దండకారణ్య మునులెల్ల దాని బ్రోఁగడ, వినుమ నెట్లుంటినో చూతమనుచుఁ దగిన
దంచుఁ జేఁదిన నీకు భాగ్యగతి నొసఁగ్రు, నచటికి రిగితి నాకు నిట్లయ్యె నయ్య!

క. నాఁటుమ్రైనం గానీ, నీ కానిపించినయం శిలనిం గార్పంగా
లేకునికి కచింతం చెద, నాకేశార్చిత! నిశాటనాథా! యనినన్ 570

ఆ. అన్నుమిన్న చెన్ను గలన్న మాటలు చెవి, పెన్నిధులను బోలి క్రన్ననఁ జార
సులికపడెడు నా నభోదరి వీక్షించి, దానిపరిభవంబుఁ గ దలఁప కతఁడు. 571

చ. తెలుపుము దేవ్వనిం బ్రియునిధీరుఁ డటంచు నెదనమ్మి భీతిచేఁ
దలఁచక పండకొటఫులఁ గాఁ గిరుగం దలపోసి వచ్చెనో
కలరో సహాయు మాన్వి చకొంజనునేత్రకు నెవ్వ రందు నే
చెలువయు దాని కీడనుగఁ జెప్పఁగ నొప్పనికుల్కులాడియే 572

తే. అలసించి వదింతు వే సంతదాఁకఁ, దనువునం బ్రాణములునిల్వఁ దలఁప కున్న
వెవరికేమని చెప్పుదు నీవలఁ జెపుమ, స్త్రీజనాల నాలస్యంబు నో పురంధ్రి.

చ. అనుటయుఁ జెప్పనాతి హృదయమందున నాశ జనింప నింక నీ
తనిఁ బలికొల్పవచ్చు నతనిఁ దెమ్మని పల్కవచ్చు నా
మనమున బాయకున్న యవమానము దీర్చుకొనంగవచ్చు ని
ప్పని కొనసాగునే యనుచు భావమునం దలపోసి యిట్లనున్. 574

చ. అలయమిటారి యూర్మి మనుజాన్వయజాతయొ కాని దేవతా
లలనలఁ బోలె పంకజముఖలం దగుధూళికి నీడు సేయఁగాఁ
గలవ గళాండి మన్మథుని కాండ మనందగు కుల్కులాఁడి కా
నలఁ జరియింపవచ్చిన యశంగుని యన్నులమిన్న యో యనన్. 575

చ. మగఁడు తదీయసోదరుఁడు మానుగ [illegible]
త్యగణితబాణముల్ [illegible]
[illegible] దగుఁ [illegible]
ప్పఁగఁ దగుఁగాదె [illegible] 576

చ. ఖరుఁడును దూషణుండు మఱికల్గిన [illegible]
పరిభవ మిడ్డె తెలుపటు [illegible]
బరగిడి రంతెకాని [illegible]
క్కరణి మహా[illegible] 577

మ. కనులారం బ్రవిదారణంబు [illegible]
మని వర్ణింతును రాముశౌర్య [illegible]
ప్పను జంకంజుఃసు! తమ్ముని [illegible]
దనిసాగక వసియింతురే [illegible]! చంపె [illegible] 578

క. వినుము పగనాల్గుపేలుగ, [illegible]
క్కనిఁగాని జీవములఁ గాంచినవాని జూడ [illegible] నీకున్ 579

క. ఇఁక నిల్చిన నాతిసుపుణ్, వికలత్వము గాంచమన్నె వేగమ చని లం
కకు నన్నుఁ గాంచి చెప్పుదు, సకలంబని పచ్చి [illegible] విశంకటగతి చేస్ 580

ఉ. కాలము చెల్లె వారలకుఁ గావునఁ దద్విపయంబునందు నిం
కేల విచార మింకఁ దగు నెట్టులు చేంపఁగ నన్న దోక్కఁడే
చాల విచారముల్ సలుపఁజాలిం దొఁగద? దేనిఁ [illegible]
మేలుపొంఁగు నం చోకనీమేషము చిత్తమునం దలంపుమా 581

క. నీయాశయ మేమని న,న్నే యడుగం బూనుదో యహీనబలుండౌ
నాయసురాంతకు మారెక్కను శేయనున్న హితము గాని నెఱిగింతుఁ బ్రభూ!

చ. సమరములందు దుర్జయుల శక్రభయంకరులన్ ఖరాదులన్
సుమహితబాణజాలముల శోణిపయిం బడఁజేసెఁగా మహా
ర్థమున నె యట్టివీరుని సురప్రకరార్థము రామనామయో
గమున జనించినట్టి యలకాంచనచేలుని నోర్వ నెట్లగున్ 593

చ. ఒరుఁడెవఁడైనఁ నాఖరుని నోర్వఁగలండె తలంపు మింతయే
సురలహితంబు గోరి మధుసూదనుఁడే యిల రాముఁడై మహా
శరుల నడంపఁ బుట్టె నని స్వాంతమునం దలపోయుదానఁ ద
త్తరుణిరొ లేకయున్న మృతిఁ దప్పక గాంచెడు నాతఁ డప్పుడే 584

సీ. ఆతనిజీవిత మాయమ చేతిలో, నున్న దటంచు నోయన్న! తలఁపు
మటుగాన వంచన నామెను దెచ్చిన, సులువుగా నాతఁడు విలయ మొందు;

నతనిని సహోదరా సతము దైన్యము నే చెప్పఁ, దక్కను నీకలతనివ్వి దాన
నాకు నీగాథ వినఁ గోరఁదగదు నీకును, భాగ్యతసౌఖ్యము సరగ దొరకు

తే జన్మసాఫల్యమును లభించు నపుడె, విఖ్యాత యలంచినట్టులే వెలయు; ననిన
ననుజ యలుకఁ ద్రిశిరాదులగు రాక్షసు మొదవింపనప్పుడిట్లనియె నతఁడు

క పరత్వ్రత్యంబు నా, చేత గని యొనరుకార్యచింత మునుఁగుటఁ
నీ కెపుడు కాదు నా, భూమిలకు యశోలక్ష్మిని బ్రశ్నింపన్ 586

క తెలిసి ఖరాదులు నిజమునఁ, బోలిఁగుడు, యుద్ధాన భీతిఁబొందితి ననుచుం
గలఁగను శూర్పణఖా! మారాజ సమయమున నొక్క రాముఁ డెళ్లే 587

క తన మేన నసువు లుండెడు, దశకంఠ శత్రువులఁ జంపుతమి గాంచెదు నీ
విను చేరి సఖుఁడగు నాకు, విను మొక్కరహస్యవార్తవినిపింతు నిటన్

వ. సులభముగ మనుజుఁడు శూర్పణఖా! మన కార్య మంతయుఁ
ఫలము సమాపతేని తగుభంగిని దానిని పూనమేలు; నీ
కలిమి ఘనముగఁ జేయుట కె యున్ని నిభంబుల నెన్ను నాఁడ వా
వలను జయించునద్ధతి ఖరా సత్రముఖుల్ తలపోయఁ జాలమిన్ 589

చ అనినమొన నీ స్థిరనిశ్చయుఁడా నొరంబడ కొక్కరుఁడు యుక్తిచే
ననితను దెప్పువాఁడ రఘువంశ్యుడు దాన నశించు నంచు నీ
వనినటులే తలంచి నిడిదంతయు వేగము సాగఁజేయఁగా
మనమున నెంచువాఁడ తపోసమాత్రముగాడ నిఁ కాలసింపఁజూ! 590

చ శ్రుతిగనుగ నాసికాదులిన శూర్పణఖాపకృతిం బొనర్చి యా
తతిగనుమారుఁ డెంతయును జెందెనొ యేమొ ముదంబు దానసే
యతివయు శత్రుదానవగణాధిపునింట నసింప దుఃఖమ
గ్నతఁ గృశియింపగుటఁ స్మృతిని గాంచెదఁగాక సగర్వసంయుతిన్ 591

చ. జరగినదానిఁగూర్చి యుదుక స్వాంతమునం బరితాప మందినఁ
మిగల సహోదరీ! యని క్రమంబునఁ బుష్పపురీతి నొప్పఁగాఁ
దనముగనే పగఁ మఱచి దానవనాథు జయంబుఁగోరి మం
దిరమునయుండుమా కనుమ తృప్తిని ధైర్యము నమ్మి యుక్తితిన్ 592

తే పంచవటి కేగి మారీచుకల్ల విని, ముదలి వచ్చితి సోదరీ! మనయకంప
నుండు ఖరముఖదానవమండలంబు, తెగుటయింతకుఁబూర్వమే తెలియఁజెప్ప

క అక్కత నే నేగుటకుం, జిత్తంబున లెక్కసేవు చెప్పినపిదపఁ
బిత్తజో దేనేగుటకు మ్మహాత్తరభేదంబు గానగు శూర్పణఖా! 594

క చనుమా నీవిఁక సంతోషముమునుమాని త్వదీయచిత్తమును రంజింపం
గ నెదియొ తెరువని యోజింపను బంచితి; బుద్ధి యత్నోపని సాధించున్. 595

చ. మునుపె [illegible] మూర్తుల [illegible] మని నాంచఁ దెల్పఁ జ
క్కనిహిత మద్ది [illegible] సుఖాబ్ధి [illegible] చాల వేసుకం
గనినటులౌ [illegible] దగినట్లు [illegible]
ననుఁ [illegible] నాటిని దేఁ [illegible] సారెకున్. 596

ఉ. సొత్తము [illegible] పేరుప గాంచి భూమిసుతం
[illegible]
చిత్తము [illegible] గాని సం
ప్రాప్తి [illegible] 597

ఉ. ఇందుల [illegible] మరింతటు [illegible] గా
నందముఁ గూర్ప నెంచినటు నామది దోఁచెను మాటలేల యో
సుందరి! కావ్యశ్రావమున [illegible] చిత్తముగల్గ [illegible] నిం
కం దడ వింక నిల్చి పలుకెం దలపోయుకుఁ బోవ్లు లోనికిన్ 598

క. అనపుడు [illegible] నాతనిమాటలఁ గల్గుభూరికతత్త్వ [illegible] మియటం
చు నెఱుంగఁజాల కతఁడే, పునఁ దెచ్చె జనకరాజపుత్త్రిక ననుచున్. 599

క. ఎంచుచు మందోదరినిం, గాంచంగా నరిగె, దనుజకాంతుం డపుడే
యంచన సీతనుగొని చను, దెంచుట మేలంచు నెమ్మదిం దలపోసెన్ 600

క. ఏకాంతసౌధమున లం, కాకాంతుఁడు కూరుచుండి కాఁగలకార్యం
బేకరణి సాగునో జ్ఞా, నాకృతి పరదేవి లంక కరుదెంచు టెటో? 601

క. తనదగు సత్కర్మఫలం, బనుభవమునఁ గానఁబడుటకయ నుదయ మెపుడో
జనియిడు శ్రీదేవీపద, వనజార్చనధన్య మగు విశేషపర్య మెదో 602

మ. పరదేవిన్ భవవారిరాశితరణిన్ భక్తప్రజానందదా
నరతిన్ గామకళాంబ నాఁబరఁగి భక్తస్వాంతపీఠస్థయై
పరమధ్యేయ యనంగ నొప్పుజననిన్ భక్తిన్ యన్నతిం గొల్చుచు
త్తరుణంబందో మదీయభాగ్యము ప్రమోదం బిచ్చుకాలం బెదో. 603

మ. మది సాదాఖ్యకళాంబకాచరణపద్మద్వంద్వముల్ జ్ఞానదృ
ష్టిఁ దగం గాంచుచు సంతసంబుఁ గనుచుంటిన్ నేఁటిపర్యంత మీ
యదనుం గాంచిన బాహ్యకర్మముల నత్యంతాపకీర్తిన్ తీతిం
బొదలం గాంచినఁగాని యీతనువుపుం బోనాడరా దేమిటన్ 604

మ. అనుచుం దోఁచెడుఁ బూర్వకర్మఫలమోక్షైనన్ భుజింపంగ మా
నను శక్యంబెటుగా దటన్ననుడి యేనాఁడైన సత్యంబుగా
దనఁగావచ్చునె సీతనంక ధర దుర్దాంతంబుగా నొప్పుదు
ర్ణనతం గాంచినఁగా ట ద ర్విధిన్ 605

చ. ఇతరుల కేవగింపు జనియించిన మానె, న దాత్మవృద్ధికిన్
గతమగు నేని చాలదె యిఁకం దలపోయఁగ నేల తల్లిగా
మతిఁ దలపోయుచున్ గనుము మాటలఁ దూలఁగనాడుచందమే
యితరులకుం గనంబడఁగ నే నొనరించెద ముక్తిఁ గోరుచున్ 606

క. సీతాదేవియు నాఁగను, చేతస్సు నెఱుంగవన్న చేడ్పడినట్లే
భీతిల్లుచున్న యుల్లో, మాతని దొల్లిన నొవ్వ మాత్మ నెఱుఁగుటన్ 607

క. తనమూలంబున నే రాముని చే మృత్యువని నాకు బుద్ధి నెఱుఁగఁగా
ఘన నాదేవిని భగవతిఁ, గొనివచ్చెద నాకు ముక్తిఁ గోరియు నిటకున్ 608

క. పరమేశ్వరుఁడా రాముఁడు, పరమేశ్వరి గాదు సీత భక్తుని నన్నే
కరుణించునని గ్రహింపఁగ, దరియింపఁగ నోపుదు నని తలఁచెద మదిలోన్ 609

మ. శ్రుతులన్ నేర్చి తపంబొనర్చి యమరస్తోమంబు తృప్తింగనన్
వితతశ్రద్ధను సన్నుతింతు గణముల్ విధ్యుక్తరీతిం బొన
ర్చి తగన్ గావ్యము లిచ్చి యీశ్వరులఁ గా సేవించినన్ భక్తిచే
నతిమోదమ్మున గాంచినట్టి తరికై ధీరిపుం గాంతురే 610

సీ. కర్మయోగి మానిని గాంచు సంతోషంబు, పరమేశ్వరుల కనిభక్తిఁ గొలిచి
భక్తివిజ్ఞానసంపత్తిని సత్కృత్యములనాచరించుచు ఫలము వారి
పాదాంబుజముల కర్పణము సేయుచు సర్వ, మీశ్వరమయమని యెఱిఁగి యెల్ల
వస్తువులందు నీశ్వరదర్శనంబునఁ, గృతకృత్యుఁడగు దన్ను నెఱుఁగు నతఁడె
తే. తత్వపారంగతుఁడు నని తలఁచవలయు, నట్లు సేవించునాకు నేయ్యమున వారు
ముక్తి నొసఁగుట యబ్బురమే పోయి యిపుడె, జానకిం దెత్తు రాముండు సరగవచ్చు

ఉ. జానకి దెచ్చుటన్న నగరాత్మజ యేటికి నైన నంచు నా
మానసమందు సంశయము మానకమానక దోఁచనీక యా
మానిని బాహ్యరూపము మానవు లందఱుఁ గాంచుదానిఁ బెం
పూనిన శక్తిఁ దెచ్చెద నహో! యని జానపులెల్ల మెచ్చఁగన్ 612

తే. ప్రకృతి యా రూపమున నుండు బట్టనొప్పు, నామె నిట్లని యోజించు నల్పమతియె
సర్వరూపము లామెనె శక్తివె యగు, నన్న మాట మహాత్ములయాదృతిఁ గను

ఉ. రాముని బాసి భూతనయ రావణు నింట వసించియున్న దం
చీ మనుజుల్ తలంతు రదియే గద నాదగు కార్య సత్ఫలం
బా మనుజాకృతిన్ వెలయునట్టి మహాత్ముఁడు దేవదేవుఁడౌ
రాముఁడు లంకఁ జేరి శతరంతుసులన్ ననుఁ జంపు సీతకై 614

ఉ. ఇందులకే జగజ్జనకుఁ డీయిల మానవరూప మొందె; నే
నందియ మొందనేల? యిదె జానకిఁ దేఁ జనువాఁడ నాదువం

కం చెగువా? లెంటకో యికేం గనిన [illegible] చెగిపోయి దా
ముం వోలఁగించి యొం[illegible] భూమి [illegible] జగతి [illegible] 615

క కోనిన చెప్పఁ బన్నాడం, [illegible] నాభ [illegible] సుక్ష్మ[illegible] కాల [illegible]
తనకావఁగలఁ శ్రీ[illegible]నిచేఁ [illegible] । ము [illegible] యనా? 616

—రావణుఁడు మారీచునికడ కరుగుట.—

క. సాకేతమున [illegible], కా[illegible] । [illegible]యాస్థాంతమ్ము
గానవ్వె యుద్ధతోలుత [illegible] ప్ర[illegible] కొన్న [illegible] యగున్ 617

క నామూలంబున [illegible], [illegible] । [illegible] వా[illegible]
నామాటకు [illegible], [illegible] జనుం [illegible] తెప్పుడేన్

క. ఇంతటి కిన్ని విధంబులఁ, [illegible] సేసి । చేయుటకే త్రి
సుందరి నా జనయిత్రి [illegible] । మానక తెల్పున 619

క అనునిశ్చయమున [illegible], [illegible] బయనర్హ్యు వాక్యమచరం
బనుపమమునొ [illegible] కడసు । [illegible] బూన్చిన్ 620

శా మారీచుండను [illegible] మొనర్ । [illegible] కత్యార్యుఁడై
యొరిచ్చి గణనాథ! నే మరల నీయుగ్రాటవిం జేరఁగాఁ
గోరం గారణ మేమి? దుష్కృతుల నీగుం గూర్చువారెవ్వరో లేక
చేరక వచ్చి మహావిపత్తులొ[illegible] । నేయం బ్రబోధింపఁగన్. 621

వారిలకాల్కలక్ వినెను । వాంఛ యొసంగఁగ నాలకించి దు
ర్వారసుదుర్యమం బొకడు । వాంకఁ జెయుఁగఁబూని వచ్చితిం
చారయుచున్న వాఁడ నను । సజ్జనిగాఁదలపోయ కింక నీ
కోరికఁ జెప్పమా వినఁగఁగోరెద నీ గుమేలుకోరుటన్ 622

ఉ ధీరులకైన నాఁడలఁ । దెచ్చు ప్రబోధము లాలకింపఁగాఁ
గోరికపుట్టు నొక్కపుడు । క్రూరతరంబగు కాల మప్డు చే
కూరె నటంచు నమ్ముఁ డనికోవిదులందురు మాటముద్దియో
శూరవరా! త్వదాగమనసూనృతభాషణము నొందు నేమొకో 623

వినవిన నాదుకర్ణములు । వేడుకఁగాంచెడు రాక్షసేశ్వరా!
యని మరియాద ప్రీతి వినయంబులు నుట్టిపడంగఁ బల్కు నా
దనుజవరుండు నేత్రములు । దారుణరీతిఁ జెలంగుచుండ ని
ట్లనియెను దాటకాతనయ । న్యాయవిదుండవ నీవెగా! యిలన్ 624

నీమాత్రమే నెఱుంగను, ధీమంతుఁడ వన్న నీవె । తెలిసితి నింకన్
వేమాటలఁ బనిలేదిట, స్వామిహితం బాచరింపఁ । జనుదువొ లేదో? 625

తెలుపు మొక్కమాటఁ । దెలియందగును నీకె, నాదువిక్రమంబు నా నతండు

మఱి సెలఁగి యతని మాటల యుష్ణంబు, కరుణగంబుఁ జేర్చెఁ బ్రభణితి 626

క. వలదిక రఘునాథా! యలుకం బూనంగ నేల? । యరిభావంబే
కలుగదు నీదెస నాటను, తల నిమ్మని యిచ్చువాఁడఁ । దప్పక యిపుడే 627

క. మేలం గోరుచు నీ కెపు, డాలింగనిష్టమైన । నాత్మకుఁ దోఁపం
జాలిన నీతులఁ దెల్పుచుఁ, జాలు ననక నిల్వ యాజ్ఞ । జవ వెద నెమ్మిన్ 628

క. పలికించిన నసుకంటకా, పలికించిఁ గోపమూని । చెప్పఁగ నేలా
ప్రతికూలత్రకం! నీవే, యీతీతి నాకేదుగడ యిదే శరణనినన్ 629

చ. స్మితము ముఖాంగణంబునను । జెల్వ వహింపఁగ దానవేంద్ర! నా
హితమె భరస్థితం బనుచు । నెంచెదువాఁడ వటం చెఱుంగనే
మతిఁ గలయట్టివారఁ దెల్పెదను । మానక యట్టియొనర్పు మిద్ధియుక్
హితముగు నే యటంచుబడు । లేరియుఁ జెప్పకు మాలకింపుమా 630

చ. సుమచిరచిత్రవర్ణములఁ । జూడఁగ నెల్లరుఁ గోరునట్లుగా
హరిణశరీర మూని యిపు । డారఘురాముని యాశ్రమంబునం
దిరుగఁగఁ బొమ్ము; నిన్గని మదిం దలపోయక పట్టితెమ్ము సుం
దరహరిణంబు దీని నని । ధాత్రికుమారికఁ గోరు నంతటన్. 631

మ. శరచాపంబులు పూని రాఘవుఁడు నీ సౌందంబు సౌందర్యముం
బరమామోదముఁ గూర్పఁ బట్టుకొనరాఁ । బ్రాల్మాల కేతెంచు, న
త్తరుణంబందు భవన్మహాచతురతన్ । దాఁ గాంచి నీ వెంబడిం
బరువెత్తంగ నొనర్పు చిక్కనిది యన్ । భావంబు గల్గించుచున్ 632

ఉ. దూరము వచ్చినాఁడ నిది తోఁచదు చిక్కఁడు రీతి నంచు నా
భూరమణుండు లో నరసి । భూరిశరం బరిఁ బోయు రీతి నీ
వారసి జాగరూకత నవార్యమహాద్భుతశాంబరీ చమ
త్కారము నూని చాపమును । గాండము వీడిన యంతనే త్వరన్. 633

చ. హరిణశరీరమున్ వదలు । మప్పుడు లక్ష్మణ! జానకీ యటం
చురవడ మాశ్రమాంతరము । నొందఁగ దైన్యముతోడ నార్చి నీ
వరుగుము పూర్వదేహమున । నాశర మా హరిణంబుఁ గూల్చున
వ్వరుస రవంబు వీనులను । బర్వఁగ జానకి దుఃఖితాత్మయై 634

క. చనవయ్యా! సౌమిత్రీ, యనుజన్ముని రాకఁ గోరి । యతిదైన్యమునన్
ధ్వని చేసె నీదు జ్యేష్ఠుం, డనుమానము మాని యనుచు । నా మెవచించున్ 635

చ. త్వరపడి పోవు లక్ష్మణుఁడు । తన్విని దిక్కన లేని దానిఁ జే
చ్చెరఁ గొనిపోదు లంకకును । జేకుఱు దాన మదీయ వాంఛితం
బరుదగు నీ చమత్కృతికి । నందఱు మెత్తురు రాక్షసావళిం
బోరిఁ గొనినట్టి పాపమునఁ । బోవు నతండు నతండు నంతటన్. 636

తే. ఆలసించకు మన్నుచు నయ్యగనుచు నాగసు, నేను చెప్పినయంత జేసి యొక్కవేళను
నీకు నేటికి నాదు సీతదేహము లెల్లనిచ్చె, నగరము, మనసున నిల్చి పలుకుచును
క. తలపోసి మదిని నంతం, గలభోగములాని లగోసి కాయంబుల వే
డ్కలుపొంగిఁ జూచి వనమున, నేలు గని సంబంధ మను నా దోషము దక్కన్
క. మనమునఁ దలఁచుచు నిగ్గ, వనిమోవ దశేంద్ర! మనుష్యునకుం బడ క
తనుపున్న ములఁ బోఁచ, నిజ తేనె నినుజె మ్రొక్కు నీవు మెరపా 639
చ. అలఁపును నన్ను నాకొఱకుఁ బోఁ జని రేపుమఁ బోసె సౌఖ్యముల్
గలుగ దినంబునందు ఁ బుక్కోలము లాటకసూనుడై పంపగా
నిలయమునటంచుఁ గోరి వదె వాంఛిత మొందఁగఁ దేఁ దలంపు ని
ర్మలమతిఁ బోవు వారలఁ బలుకపూంట లీ క్రేవ్వ నేవపేర్వం! 640
క. మారీచుఁడు చెప్పినయ ట్ల, యూరితయొగద యటంచు నెన్నడు బ్రతుకేఁ
శ్రీరాముని గాంచినయపు, డోరాజనాథ! యెగుకయున్నఁడ నిదో 641
క. అనిపల్కి రాము చేఁ జచ్చిన మోసము గల్గు, బలునికిచే సిగ్గటకం
బును గోటిరెట్లు మేలగు, నని తలఁచియు బోరు నాయుమునా శ్రమమునకున్.
క. ఘోరతరకర్మ మని యా, మారీచుని నెమ్మనమున మలయుటఁ బ్రిదశేం
ద్రారాతికార్యభరమును, నేమపుసం దీర్పఁబూను నియతిం బెంచెన్. 643
క. ఎంతయొ జ్ఞానముగల్గిన, సంతతమును దక్కమునల్పఁ జాలనఁ బ్రాగ్దు
ర్దాంతమహాఘఫలం బది, శాంతింపదు భోగకలన సమయుక యున్నన్ 644
క. సోదరుఁ జంపినవైరం, బొదనుజుని మదికిఁ దోఁచె నప్పుడు వాఁడా
శ్రీదయితు మోసపుచ్చం,గాఁ దలఁచియు మంత్రశక్తి కనఁబడిసుండన్. 645
క. కనియే వినియే నెఱుఁగని, తసుయంచి పెలయంగ హరిణతల్లజ మగుచుఁ
జను దెంచె రాము నుటజం,బునకుం దనుఁజూచి దేవపూగ మ్మలరన్ 646
క. ఇదియేటిమృగమొ సృష్టిం, బొదలెడుమృగజాతియందుఁ బూన్కిఁ దలఁప ని
ట్టిది యున్న జాడ కనఁబడ, దది మాయయొ కాని నిజము దెవ్వరుస నగున్ 647
చ. దనుజులమాయయో మును పితామహుఁ డిట్టిమృగంబు సృష్టిచే
యను దలపోసి విస్మృతి నహదంతయు మానియొయుండి యిప్పు డ
ప్పని నొనరించఁబూని నవపద్ధతి దీని సృజించెనేమొకో
యని వనదేవతల్ దలఁప నాహరిణం బుటజంబుఁ జొచ్చినన్ 648
ఉ. అంతకుమున్నె సీత హృదయంబు సుమూపవయంబునందు నిం
తింతనరాని వేడ్కఁ గనుకెంచి రఘూత్తముఁ డామెతోడ న
భ్యంతరసీమ వీడి హరిణాగమనం బెడఁ గోరుచుం బ్రఘూ
త్తాంతలసత్ప్రశాంసనుల యంతికభాగమునం జెలంగుచున్. 649

చ. సురుచిరభూషణంబులను ◊ శోభితనూజయు సంతసించున
క్కరణి నొనర్చు కోకిలశుకప్రముఖాండజవాఙ్నినాదముల్
సరసతమొప్పగా వినఁదలంచి ◊ నిట్లనయట్టులు గానమొచు నా
వారణముఁ జూడ నొప్పెడును దారయ మొప్పఁగనుండె నేప్పనన్ 650

శా. ప్రాదేశాంవిముఖాంతరంగమ్ములో దీవ్యత్సతోత్ర సంపత్ఫల
ప్రాప్త్యర్థుల మనోజ్ఞ కాంకృతులతోఁ గ్రవ్యాప్సనాకృష్ట హృ
ద్వ్యాసంస్థ దశకంఠునాజ్ఞ జాడన్ ◊ బాఁ బూని మారీచుఁ డెం
తే దన్ గాంచి వియచ్చరుల్ పొగడ సుత్వ్రత్తిన్ మనోజ్ఞాకృతిన్ 651

క. సీవలు ంపుముఖు భూభృ, ద్వ్రాతప్రసవములఁగోయుకనియందు మదుల్
ప్రీతిం గాంచిరతిగ, నాతఁడుండఁగఁ బోయి ◊ హరిణ మచటికిన్ 652

మ. నవరత్నంబుల సత్ప్రకాంతులు స్ఫురన్నవ్యాత్మ దేహైకసం
భవముల్ చూపుచు వేఱుగా వనుచుఁ జెప్పంబూని యేతెంచిన
ట్లవలోకింపఁ దెఱంగుఁ దెల్పఁగ మహీజాంతఃప్రరోహాల్లతా
నివహాభ్యంతరసీమఁ జొచ్చి కనియెన్ ◊ స్నిగ్ధజపత్రేక్షణన్ 653

మ. కనినంతన్ మదిఁ దోఁచె నీమెయె జగత్కల్యాణియా మాయ, యీ
వనితారత్నము వంక దానవులకున్ ◊ వచ్చున్ మహాభీతి, రా
మునితో నిత్తఱిఁగూడి నన్నుఁ గనఁగా ◊ బుద్ధిప్రభావంబునన్
దనివారం దలపోయుచున్నది జగత్తంత్రజ్ఞయై పొల్చుటన్ 654

సీ. ప్రకృతిపూరుషు లనఁబరఁగు వీరల నిందుఁ, గాంచితి నాజనికీడు ఫలించె
నీరాముఁడే నన్నునిషువునఁ జంపును, రావణునాజ్ఞ నే ◊ నేవిధమున
నైనఫలంబుఁ జేయకతప్పదీనాతి,కింటనేఁ బడియొదల్గాంచినంత
ననుఁ గోరునంతట ◊ నాథునిఁ బంపును, జీవితాంతము దాఁకనీవిపినము
ఆ. నందుఁ జిక్కుడు నను ◊ నాశఁ గల్పించుచు, దూరభూమి కేనుదోడుకొనుచుఁ
బోవు టొప్పు నదియొకపో నాకు సుదరింప, దారిచూపు ననుచుఁ ◊ దలఁచి తలఁచి.

చ. తరువులపొంత నిల్చుచుఁ బ్రతానములన్ స్పృశియించుచున్ మనో
హరగతులొప్ప నట్టునిటు ◊ లాదృతిమీఱఁగ దాఁటుచున్ ధరా
వరసుత ప్రీతిఁ జూచునటు ◊ వన్యముగాఁ దగు నంగ మొప్పఁగాఁ
దిరిగెను, గాలసంయుతి విదేహనృపాత్మజ చూచె దానినిన్ 656

ఉ. వచ్చెను మంచికాల మిటుకేవంటి మనోజ్ఞమృగంబుఁ గాంచ నా
ముచ్చటలెల్లఁ బండు నని ◊ బుద్ధిఁ దలంచుచుఁ బ్రేమ మొప్ప నో
సచ్చరితా! కనుంగొనుము ◊ చారుశరీరము గల్గు నేణమున్
గ్రచ్చఱ నాకు నాడుకొనఁగాఁ దగునన్న మనీష యొప్పెడున్. 657

చ కనుఁగొన నీశరీరము ॥ గాంచి [illegible] నిల్చెదాని [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] గ్రహింపు [illegible] 658

చ హరిణము [illegible]
[illegible]
[illegible] నిద్ర [illegible]
గురియఁగఁ జేయు [illegible] 659

చ. [illegible] కారణంబుగ [illegible]
[illegible] జగముల నిండ [illegible]
[illegible] 660

మ. మృగమూలంబుగ [illegible]
బుగ [illegible]
[illegible] దలం
[illegible] బ్రభూ! 661

ఉ న [illegible] ని
ట్లున్న [illegible]
విన్నప [illegible] యసి [illegible] సం
చెన్ని వచించు [illegible] కార్యము సంస్మరింపఁగన్ 662

చ అనుపమరూపసంపద నహా! యని మెచ్చఁగఁ జేయు దీనినిం
గనుఁగొను; మేను [illegible] గల్గినకారణ [illegible] నీ
మనమె తలంచుఁ; గాల [illegible] యినా [illegible] నిం
కను బయనంబుఁ జేయుఁ దగు కాలము చేసవయిన్యొ నో విభూ! 663

సౌమిత్రి రాక్షసమాయయని రామునకు జెప్పుట.

ఉ. జానకి ప్రొచ్చరింప విని ॥ క్ష్మాపతిపుత్త్రుఁ డు రామచంద్రుఁ డె
ట్లైనను దీనిఁబట్టెదను ॥ హారితరంబగు దీనిరూప మం
చూనినశ్రద్ధఁ జాపము మహోత్తమసాయకముల్ గ్రహించి సుం
తైనను సంశయింపక ప్రయాణము చేయఁగఁ జూచి యంతటన్ 664

ఉ దూరమునందునుండి యలధూర్తమృగంబును గాంచి రాక్షసుం
డారయ వీఁడు గాని నిజమైన మృగం బిది గాదటంచు గం
భీరనిజాత్మ నెన్ని రిపుభీకరభయంకరు రామచంద్రునిం
జేరఁగవచ్చి యత్న మది కచిత్రముగాఁ గనుపట్ట నిట్లనున్. 665

మ పరమప్రాంతుండ [illegible] ని [illegible] నిక్రమింపుమనాఁ జెప్పఁగాఁ
దశ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] గాంచు ట
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] స్పష్టిం గంటిమే వింటిమే
[illegible] సంగ్రామ [illegible] [illegible] సురేంద్ర ద్వేషి మారీచుఁడే 666

ఆ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], గినిఁబట్టు జతన । మూనవలదు
[illegible] [illegible] [illegible] సూండి [illegible], చెప్పనైన వినవు । శ్రీరఘువర!

క [illegible] దీని [illegible], [illegible] [illegible] కోరెనేమొ । యిది మాయయె దు
[illegible] మారీచుండె సు, [illegible] నైన మనల । నేఁచెను కాంతన్ 668

క [illegible] [illegible] [illegible] చే; నిది సత్య మనుచు । భావింపుము; భీ
[illegible] లగు [illegible] [illegible], [illegible] లోనఁగఁ జాతు । రుద్ధతు లగుటన్ 669

తే [illegible] [illegible] [illegible] । చక్క నిప్పు, [illegible] వచ్చినహరిణ మిది దెట్టి దంచుఁ
[illegible] [illegible] ! [illegible] [illegible], మూధి [illegible]! మాటయియ్యదియాత్మ నెన్ని.

క [illegible] [illegible] [illegible] మెల్లను దెగిన నింకఁ । గార్యమ్మును శాం
బరి చేతనె సాధింపఁగ, [illegible] పూని రంచు । నోరిదిఁ దలఁపుమా. 671

క జానకి [illegible] తన, మానసమున నెఱుఁగ కిద్ది । మంచిమృగం బం
చూ నెను శ్రీఘ్రను దెమ్మని, యె నిన్నుం గోరె నంచు । నెన్నెద మదిలోన్ 672

క మారీచుండె [illegible], వేరీతినో దాఁగియుండి । యెల్లమునులకున్
గూపను [illegible] వని, [illegible] చెప్పంగ వింటిఁ । బలుసారు లిటన్. 673

తే ఓంటి [illegible] బగఁ । బాడ జేయు, శక్య మెవ్విధిఁగాని నీచందమునను
మనల బాధింపఁగా [illegible] నుచు దలఁతు, మీకుఁ దెల్పంగ శక్య మేనాకునను ప

క. [illegible] సత్యమ్ము [illegible], [illegible] మాట లిట్టు । లెన్నియొ పలుకన్
[illegible] విని మౌనమున, [illegible] నొప్పంబక్క నిట్లు । సీతయు వినఁగన్ 675

క ప్రియసోదరా! [illegible], దయ మాధృతిపాత్రమె యగుఁ । నందియమే లే
దియునన్ వినుమీ [illegible], బయి [illegible] దెద్ది యనుచు । భావింపు మెదన్.

చ [illegible] [illegible] కోరిక లే ఫలించు; జ
[illegible] [illegible] బట్టెదఁ; జిక్క దేని తూ
పున బొరిపుచ్చి చర్మము । బొందుగఁ దెచ్చి మహీజ కిత్తు; నో
యనుజ! తలంప నిప్పటి ప్రయత్నము నందును రెండుభంగులన్ 677

సీ. మారీచుఁడేకైన । మనయత్న మిది రొట్ట, [illegible] నేతని బడుపవిధమున ఫలి
యించుఁ గావునఁ నిప్పు । డను గార్ద్యమూని, తీవ్రనారాచము లొకదీప్తుల వన
మెల్లను వెలిఁగింప । నేగెద; జానకి, వాంఛిత మ్మిది తగుభంగి సఫల
మౌనట్లు చేసెద । ననుజ!సమాహితచిత్తుండవై యుందు । సీత కేమి

తే. భయము కల్గకుండఁ [illegible] మాయావి [illegible] నుండ
గలుగ [illegible] గ్రావ్య [illegible] చెప్పనేల?

చ. మెఱఁగు [illegible] మ్రొంబుద్దై
[illegible]
[illegible] కొండ [illegible] కుం
గలకని [illegible] నుండదే [illegible] 079

మ. నలుద్రప్తుల్ [illegible] జాలు [illegible]
గలుగాఁ [illegible]! నిన్ను [illegible] సుమతుల్ [illegible]
తలఁపంజాలుట [illegible] నిరెంట సరా
బలుగం [illegible] ప్రేటను, [illegible] పటన్. 680

క. [illegible] బాలను, [illegible] త్రంబుగాఁ
[illegible] మును, చనిరెం [illegible] 681

క. [illegible] దేహంబు [illegible] తేజం, [illegible] నిక్కి [illegible]
బ్రతిగ [illegible] యుద్ధి [illegible] నట్టులు [illegible] 682

క. జానకి కాంచి నూతన, హైమ నెగడునొక్క మనుగు నారయ నెవ్వా
రైనను జాలని ఏతిగ, నానెలఁతయు నెలసె స్వీయకాన్తి దనర్చన్.

క. తలఁపఁ జరాచరరూపం,బులఁ బగు బ్రహ్మాండజాలకముల నిర్మింపం
గలిగిన పరమేశ్వరికిన్, లలితాంబకు నిద్దియొక విలాసము కాదే 684

క. సౌమిత్రిని గనుఁ బ్రాముట, మామాయకు నెంతపని? విహాయసమునఁ దగన్
భూమిగ మేని విడిగా, దా మార్పం గల్గఁగాదె తత్తనిజశక్తిన్ 685

క. ఆతన్విని గని లక్ష్మణుఁ, డాతఁడే నేమాత్రమైన నసుమానంబుం
జేతము బొందనియట్లుగ, సీతావనవసతి నుండె జిత్రమిదేకదా! 686

క. ఇనుమంతకాలము పుట్లా, వనధంబున వారలుండ వచ్చినపని గొం
ట్లో సమసుటనో యను చింతన్, నిపసుహాభవసంశి నగుఁడు వేచియుండెన్.

చ. వనమునఁ జాల దూరము విభంగుఁడుశక్తినిబట్టి సీతనె
మ్మనమున కింపుగూర్ప విఘ్నమండనుఁ డెంచి మృగంబు కొంబడిం
జనిచని చేతఁ జిక్కనటు చయ్యనఁ బోయినయట్లు తన్ను వం
చనమెయి దూరభూమికి నెసంగొడుమాయను జేర్చునేణమున్. 688

క. పరికించి యుటజమున సో,దరుఁ డేమని చెప్పనట్లు తప్పక సాగన్
హరిణం బిది దానవుఁడే, శరమున నే సాధ్య మనుచు జక్కఁ దలఁచుమన్.

చ. శర మరిఁబోసి రాఘవుఁడు చచ్చితి వింక నటంచు వైవనా
శరుఁడు తదీయవజ్రసమసాయక భిన్నహృదంతరాళుఁడై

హరిణశరీర మెట్లొచన ◊ నాత్మశరీరము కన్పడంగ దు
ష్కరతర పూర్వజన్మకృతకర్మవశంబున ధూతపాపుఁడై 690

తే. తనువు వీడుచు శ్రీరాము ◊ తలఁపునెల్ల, సఫలముగఁ జేయఁబూనినచందమున ను
టజమువం జక్క వ్యాపింప ◊ నిజగతిగళ, నినద మే యని సీత నమ్మునటులపుడు

క. హాసీతా! హాసీతా!, హాసౌమిత్రీ! యటంచు ◊ నార్చి రఘువిభు
శ్రీసదనపగసుహస్వన, మాసక్తిని నొనర్చుచుఁ దనయసువులఁ బాసెన్ 692

చ తనువుననుండి ప్రాణములు ◊ తర్లితతీక్ష్ణ రఘునాథునంచె నె
మ్మనము విచంచలత్వమును ◊ మానక నిల్వఁగఁ బ్రాణపంచకం
బును విడనాడి గొప్పగొం ◊ బుట్టువు గాని పదంబు నొందె నా
తని దగుపాటు చూచి ప్రపసవంబున శ్రీరఘునాథుఁ డాత్మలోన్ 693

క అంతటఫలం వెచ్చఁ జె, చ్చెరఁ గన్పడఁ జేగు నదను ◊ చేసెతా నసుచుం
ద్వారపడక రొప్పికొనవసు, హరిణకు పేరొక్కఁడని ◊ నట వధియించెన్

ఆ దానిమాంసము గొనితరలె నా, శ్రీముఖునును, గనఁగ, నంత నచట ◊ జనకతనయ
గళరవంబు విన్న ◊ తన దుఃఖాంబుధి, మగ్నమైనయట్లు ◊ మాన్ప నొంది 695

చ పలుకులు తొట్రుపాటుఁ జెంది పగ గనుఁ దన్నులనుండి యశ్రువుల్
జలజలరాల లక్ష్మణ! వోసం జనవయ్య మహాత్ముఁ డెంతో యా
ర్తులఁబడి నన్ను నిన్ను వెతతోఁ బలుసారులు పిల్చెఁగాదె య
ప్పలుకుల నీవ్రుపక వినియుఁ ◊ బాటు తలంప వదేమి హేతువో? 696

తే. ఎవరికర్మము వారల ◊ కెట్టిఫలము, నీయఁగగియుండు దానినే ◊ యిచ్చుచుండు
గాన నాకేల యీపూర ◊ కానసైక, వాసముని యెంచుచున్నావొ ◊ మోసమూని.

చ. అని యిఁక నెన్ని మోగతుల ◊ నాడిన లక్ష్మణుఁ డంబ! రాఘవుం
డన నొకమాయకుక్ దొరకునట్టిఁడె యేమిటికి కీవిచార మం
గు నియతి నింక నేమొ ఎందెఱుగఁ జెప్పఁగఁ బూనునంతలో
గినుక వహించి యమ్మఁ దిరుక్ గడు నేసము దోఁచుమాటలున్

చ పలికిన నక్కటా! యనుచుఁ ◊ బల్మఁ గలుగుండు పు నిట్టిఘోరవా
క్కుల వినఁజాలు దివ్యకృతిని ◊ గొంకక ప్రాజ్ఞనిఁ జేసినాఁడనో
యలుక వహింపఁగూడ దిది ◊ హానిని దేనినో కల్గఁజేయఁగాఁ
దలఁచిన దేవో కర్మ మని ◊ తాఁ దలపోయుచు దుఃఖతాత్ముఁడై. 699

ఉ. జానకి పాదపద్మములసంగతి చూచ్చి చెలంగఁ దల్లి! నీ
యానతి నొందలంగొనుచు ◊ నారఘురాముని గానఁబోయెదం
గానల నొంటినుండు నినుఁ గాచెడివా రిఁక నెవ్వరంచు నా
మానస ముత్తలంపడెడు ◊ మాటలు పెక్కుఁ నేల నీకడన్ 700

చ. చనియెద నిక్కువంబు ఖలనిశాచరవర్గము నిన్ను నేఁచకుం
డను వనదేవతల్ దివిజనాథుఁడు లోకగురుండు ప్రీతులై కృపా
వననిధులౌటఁ గాంచఁ బగవారలు మూఁకలు మెండుకొన్న నా
తనిదగు నాజ్ఞఁ బూని నియతంబుగఁ బెద్దలు చెప్పుచుండఁగన్ 701

తే. కాచుచుండుఁగాక! వేగిరముగ నేను
వచ్చువందాఁక యనిపల్కి వనమునను
తోఁకల్కలకు వెఱఁగందుచు నుగ్రవనము
దరియఁబోవ్వు శ్రీరాముఁ డలరుచుండ 702

సన్యాసిరూపమున రావణుఁడు సీతకడకు వచ్చుట.

చ. ఉటజము వాసి లక్ష్మణుఁ డేఁగెను! యింతయును ధరిత్రిజాత యొ
ంటిగఁ బాంచెఁ గానఁ దమకించి సులభంబుగఁ బట్టఁ గల్గె నే
యిట బలవంతంబుగ నే నెత్తుకొని రాముఁడేఁడి? యీ
యటవి భయంబు గొంచెఁ బగవారలు ఎఱుఁగరో? తలంపఁ జిత్రమా 703

చ. సమయము దప్పకుండఁ దగఁ జాలఁ దలంచి మందమందుఁ డ
త్తము లగినట్టు పట్టువడఁ గానక యుండఁగ విష్ణుశంకరుల్
కమలభవుండు నింకఁ గలుగా నరుండు తెల్వఁ గల్గినఁ గ
ర్మము ఫలమీకయుండఁగ మరల్పఁగ నేరరు సుంతయేనియున్. 704

క. ఈసిద్ధాంతము లక్ష్యగ, దేవుఁడనిం గనిన నిజ్జాతి ప్రకాశ్యమునన్
గానించఁడఁ దేయుఁగా, నాసత్త్వం బూనెఁ గిరాతమని తలఁపనగున్. 705

చ. జనకకుమారి సాధుమతి సంపద గల్గినయట్టి మాన్యయ
య్యును నను గాసిపెట్టుటకె యోపికబూనెను గర్వసంగతిన్
వినఁదగవచ్చు మాటలను వేలకు వేలుగఁ బల్కె నక్కటా!
మనమున దీని నెన్న నసమానము తోఁచదు కీడు మూఁడఁగన్. 706

ఉ. ఎన్నఁడుగాని యొక్కరుఁడుఁ కేనియు నాఁడదు కర్కశంబుగా
నిన్ని శరత్తు లయ్యెఁగదా యీవనవాసము చేయుచుండఁ జా
చెన్నను బుత్త్రున; ట్లపుడె చిత్తముఁ బంచెఁగఁ బల్కెఁ గర్మమీ
సన్నుత శీలఁ గీడ్పడ స్వశక్తి నశించి నటించుచుఁ దోఁచెడున్ 707

ఉ. రామునిఁ గూడి యిచ్చటికి రంగ విదేహనృపాత్మజాత యీ
భూమి వసించియుండి యెవరిం దలపోయఁగ నేమి పల్కితిన్
నామదినప్డు రామగళనాదము కొందుగుబాటఁ జేసె నీ
వేమియు నావిచారమునఁ గించుక గొంచక మంచిఁ బల్కుచున్. 708

క. కాకుత్స్థవరునితో నపు, డీకరణిం బల్కవలసెనే నిదిదానికి నో
భూకాంత! కారణం బని, వాకొనఁగా విందునా? స్వభాగ్యవశమునన్. 709

ఉ. ఏమియుఁ దోఁపకున్న యగి మోసమయంబునఁ దోఁచుచిహ్నముల్
భూమిసుతార్తి నా త్రిగమి క్రుంగగఁ జేయఁగఁ బూనినట్టులే
వేమఱు తెల్పుచున్న యవి వింతగఁ దోఁచెడుఁ గాలశక్తి యిం
కేమను వాఁడ రాముఁడ కేగెద నాకల దీఱు నచ్చుటన్. 710

చ. అని తలపోయుచుం జనియె నారఘురాముని చెంతం, గంతటం
దనపని పంచసాల నిడె దాఁపునసున్న దటంచు నెంచుచున్
దనుజవరుండు రావణుఁడు దానవరూపముఁ బాసి భిక్షుతం
గనఁబడఁ జేయురూపమును గైకొని జానకి యుండు చోటికిన్ 711

ఉ. అల్లన వచ్చె, జానకియు నాతని భిక్షకు నెంచి కోరుచుండి యు
త్ఫుల్లసరోజలోచనయొ పోయని లోఁపఁగఁ జేయు మాన్కులన్
మెల్లఁగఁ జూచె; రావణుఁడు మేలువిలాసంగు నటన్న యూహ సం
ధిల్లఁగ నాశ్రమాంతరము ధీరతఁ జొచ్చెను గర్వసంగతిన్ 712

ఉ. సీతయు నాశ్రమాంతరముఁ జేరిన రావణుఁ గాంచి సత్కృపా
పూతదృగుత్పలంబులను బుజ్జగలోన ర్చెడుభంగిఁ జూచె, సం
ప్రీతమనస్కురాలై యతఁడు పెద్దలమాటలు లోఁదలంచి భూ
జాత యొసంగు చక్కటికి సాధుతఁ గన్పడఁ బోయి యంతటన్ 713

చ. మునివరుపల్కు లప్డు తనమ్రాలశరీరముఁ దాల్చి ప్రోత్సహిం
చినయటులైన రావణుఁడు సీతను గాంచి మహార్థసంయుతం
బనఘము నైన భాషణము నాయమ ముందటఁ జేయనెంచి యి
ట్లనియె మహాగుణాఢ్య యగునార్యవొ వాణివొ విష్ణుపత్నివో? 714

ఉ. అమ్మల కల్ల నమ్మ యగుశక్తి పరాత్పరవో యెఱుంగ; నే
యమ్మలు నిన్నుఁ బోలరని యాత్మఁదలంచితి దర్శనం బిదే
యిమ్మహిఁ బుట్టినందులకు నిత్తఱి నయ్యెను; మున్ను గాన నీ
విమ్మెయి నిందునుండుటకు హేతువ దేదొ యెఱుంగ వేఁడెదన్. 715

ఉ. పాపుల పెంపడంచి పదభక్తులఁగా నొనరించి వారివా
తాపము లెల్లఁ దీర్చి ప్రమోదస్థితిఁ జేరఁజేయు కాంతతో
నీపుడమిన్ జనించిన మహేశ్వరి నీవగు దంచు నెంతు నా
తాపము లెల్లఁ దీఱె నిసుఁ దత్పరతం గనినంతనే సతీ! 716

మ. కరుణింపం జను నన్ను శూరుఁడని దోర్గర్వంబునన్ విష్ణునీఁ
గి రమాధీశునినైన లెక్కగొనకే క్రీడించుచుందాన సం
గరముం జేయఁదలంచు జాల్ముఁడని చక్కం జిత్తమం దెంచి యీ
శ్వరివో టం దగురీతి చేసి మఱి యీజన్మంబు రాకుండఁగన్. 717

చ నిను గృహనాయికామణిగ నేఁ గొనియుంచి కృతార్థతం గనన్
మనమున నెన్ను వాఁడ, సుకుమారివి కావున నిన్ను నుంచు చ
క్కనిపని కాదు లంకయనఁగాఁ బ్రియగంధులు పార్శ్వగంధము ము
త్తనమిది నానివాస మదియే యానతి జ్యోతమై ప్రకాశింపుచున్. 718

మ యతివేషంబున నొంటమంను వచ్చి పటముల్ని గా గా
నతివా! రాజునుఁ జెప్ప మేను ముఖమే సంగ్రామం బియొంగుదు, ప
ప్రతిమప్రాభవశాలినై మనుదు, నాపాలెవ్వ నిన్
న్నితయంగాఁ దలపోయు నట్టి మహీయస్థంబుఁ గొప్ప జమున్ 719

ఉ. కాలము గుర్తెరింత్యయు నొకానొక నాఁటి దాని స్వర్ణనో
పాం లెపురీతిఁ బుచ్చు నగరమందని కాంక్షను లోన నుండు మా
పాలితసర్వలోక నికి భాసిలు నీవిటయందు టొప్ప మా
ప్రోలు భజన్ని వాసముకు నీ బాలచంద్రయగాఁ వెలుంగుచున్ 720

మ. ధనముల్ ధాన్యములున్ విచిత్రమణిమంతములు పెక్కుయిం
కను రంజిల్లు విభూతి నాల్యలను సున్దరస్వర్ణకాయాన
ర్పన మత్యాదృతిఁ జేయుచుండు నతులారాధ్యా! మహాప్రీతి న
ర్పన మొప్పారఁగఁ జేయువాఁడ దశ చేసి పొంపు నన్నా స్తనిన్ 721

మ నిను తాదాత్మవిభూషితాంగి నను పూనిప్పిం చనుచుల చెప్పఁగా
మును నీ, దర్శన మొప్పనా యనుచు నే మొంగింటుంగానుగాఁ
దనివారం దగు నెప్పుడేయుసుఖ నేలత్రాణలక్ష్మివిల మో
వనితారత్నమ! వేచియుంటి నిపు డాకాంక్షల్ ఫలించెజ్జమిం!. 722

ఉ నీదగువార్త యిత్తటిని నే వినఁగోరెదఁ జెప్పవమ్మ నీ
పీడనుఁజాలరాటవి నపోవభయంకున్నత్వ నాదముల్
చీదఱఁగల్గఁజేయ నివసింపఁగ నేల? సరోజనేత్ర! ప్రా
సాదములందుఁ గ్రుమ్మఱఁగ స్వాంతమునం దలపోయుమా యిఁకన్ 723

మ నిను సేవింతురు నాదభామణులు దీనిక్ నమ్ము మోసుందరీ!
ననుభక్తిన్ గ్రహియింపుమా వలదు చింతంబూన, నీనాథుఁ డే
పున నిన్నుం గొనిరాఁగ నోపఁ డనుమక్ బుద్ధింగలంపంజనుక్
నను నోర్వంగలఁడే మనుష్యుఁ డెవఁడైనన్ మూఁడులోకంబులన్. 724

జానకి రావణునకు బదులిచ్చుట.

చ. దితిజపతంసుఁ డివ్విధి నతిప్రియపూర్వక భాషణంబులన్
మతిఁగల వాంఛలం దెలుప నమ్మానిని యాతని భావికర్మమున్
జతనముమీఱ నెంచి తనసంగతి ముక్తినొసంగు నంచు నా
ధృతిమెయి నిశ్చయించి బదులీయఁగ లోనఁ దలంచి యిట్లనున్. 725

ఉ దానవనాథ! యల్పమగు దర్పమునన్ నిను నీ వెఱుంగక
జ్ఞానినని స్తుతిఁ బల్కుటి వికఁ గొల్పునె, రాముని ధర్మకర్త యై
ష్ఠిన నిజేశుఁ బాసి నగరాంతరమందు వసింప నెంచునే
కానవు భావికర్మఫలకాండము నీవు వివేకి వౌటచేన్ 726

చ దశాననుని బాసి వేఱొకట దాఁపంకయుండని యట్లు శ్రీరఘూ
ద్వహు నెడఁ బాసి నే నిలువఁగఁ బొల్పదు దాన నె? యేటిమాట లీ
యుమాసుఖ మల్పమాట విడ యెంతయు శాశ్వతమౌ సుఖంబు నీ
దుహ్యాగయుమమ్ము నందఁ దనికిం జలనంబు నొనర్పమా కడున్. 727

సీ వినుము నాదు వృత్తాంత మిథిలాధిపుఁడు జనకుండు, నాడఁగు రాజర్షి నాదుజనకుఁ
డనఁబడు, తల్లి లోకనిచయమునం బోల్పు, ధాత్రి యేయగు; భూమియధిపుల మేటి
యగుపంక్తిరథుఁడు నాకగు మామ ఆజ్యేష్ఠతనయుఁడు శ్రీరాముఁడనఁ జగముల
ఖ్యాతిఁ జెందిన మహాపురుషకామ్యుక ఖండన, మునుఁ బేరుఁ గాంచిన రఘునుఁడు నాదు
తే. ప్రాణనాథుఁడు; అంత్రి శోకపథముఁ దీర్ప, నడవి కేతెంచు శ్రీరాము ననుసరించి
వచ్చినది నామఱంది సౌమిత్రి విక్రమాఢ్యుఁడగు లక్ష్మణుఁడటంచు నాత్మ దలఁపు.

చ. అనుపమవర్ణహారి యగు నట్టిమృగంబు పంకంబు కన్పడన్
మనమునఁ గోరి వేడితిని మామక వాంఛను దీర్పఁగోరి రా
చనిరొను దానిఁబట్టుకొనఁ జాపధరుండయి రామచంద్రుఁ డా
తనిగల నాదమా యసెఱు భూప్వనము వీనులఁ బొచ్చె నంతటన్. 729

ఉ రాముని జూడఁ గిష్టిన నిరంతర భయంకరుఁ లక్ష్మణుఁ బలో
ద్దామిని బంపతిన్ వినుము దానవనాయక! యంపుట్టు రి
ద్ధి వ్యతనొందఁ గోరికు మహాన రఘూత్తమసాయకంబులన్
భీమజవంబులన్ గనఁగ వీటిఁడిపై తలపోయు కేగుమా. 730

మ. ననుఁ గొంపోవఁ దలంతువే మొ దను జేంద్రా! యద్దియే నీకుఁ జ
య్యనఁ బంచత్వముఁ గూర్చుఁజుమ్ము రిపుసంహారార్థ మేతెంచె నీ
వనికిన్ రాముఁడు; దుష్టదానవులు దుర్వాంఛారతిన్ ద్రుంచి రా
క్షనిమేషంబునఁ బెక్కు పవ్విధము నిక్కం బాత్మ నెన్నం జనున్. 731

ఉ నీముఖలక్షణంబు లవిలేనితుఁడంచు వొగిఁ దెల్పుచున్న వో
తామసవర్తనా! చని మహీదంబున రాజ్యము నేలు మింక నీ
కామము తీఱు కాల మలికర్మవశంబున దాఁపరించునే
రాముని పత్నిఁ గోరెదవు రాక్షసరాజ! తలంచుకొమ్మెదన్ 732

ఉ ఒక్కతె యున్న దిందు నని యూహచెలంగఁగ నెంతువేమొ నే
నొక్కతెగాఁ గనంబడుదు నున్న దదంతయు నేనెగాదె? నా

యిక్కడఁ దలంపరాదు ప్రాణము [illegible] నిల్పఁ దలంచి నీ
వొక్కఁడ వేటికిఁ జిక్కి? [illegible] ! 733

చ. అనుచు విదేహరాజతనయామణి [illegible]
దనుజుఁడు పట్టికొంచుఁ జనియె [illegible]
ఘనికనినట్లు సీత [illegible] , [illegible]
దనదగు భాగ్యలక్ష్మి [illegible] 734

చ. ధరణిని బెట్టిగించి [illegible]
త్తరజ మొప్పఁగాఁ [illegible]
గఁ మొనరించి [illegible]
త్రిపథము [illegible] 735

క. రాముని దేవిని [illegible]
ధీరుబలుం దలఁకఁ [illegible] 736

చ. అసఘులు [illegible]
చని యఘ [illegible] నిల్వ [illegible]
చదువు లోకము [illegible] ! [illegible]
సను నను గాచి ధర్మయుతుఁ జొంపఁ గీర్తి నిల్ప నేలకో? 737

ఉ. అనుడి కర్ణరంధ్రములయందుఁ జొరఁగా విని మేలుకాంచి యో
దానవనాయకా! నిలువు ధర్మము గాఁగనుసేయ; నీకుఁ బెం
పూనినవంశమందు జనియింపఁగ నిట్లి త్తమకార్యమెట్లు కరించి తే
మానితశీల దాశరథిమానిని దోడ్కొని బోఁగ బాడియే? 738

ఉ. నీవిటు చేయ నెల్లను నీ రెటి నిట్టియ కార్యజాతముల్
కావలె నంచుఁ జేయఁదగు గాదన నీకును శక్యమా? పా
పావిలచిత్తవృత్తిఁ గొనె నౌనె ధవాన్యభూపరాజిక్
బోవిదు నింక నైన యిలభూపవరేణ్యుని నీ వెఱుంగవా? 739

చ. తలఁచినయంతలోఁ బ్రకృతి తాఁ జొదసూపి తనిచ్చనెంచి రం
జిలఁగ నొవర్పు లోకములఁ జిత్రగతుల్ దగఁ బెంచు ద్రుంచు, ని
శ్చలుఁడయి సర్వసాక్షియయి సర్వఘనుండయి యద్వితీయుఁడై
జలరుహసూతిముఖ్యసురసత్తమపూజ్యుఁడునై చెలంగుచున్ 740

ఆ. నిర్వికారుఁ డనఁగ నెగడుచుండును జుమీ, రాముఁ డట్టిఁడనుచు రాజ సేవ!
తలఁపవయ్య! యతని ధర్మపత్ని హరియింపఁ దలఁచు టనఁగ నెట్టిదగునొ?

క. మనమునఁ జింతింపుము నీకు నెఱుంగంజాల నట్టి గాథార్థముఁ గా
వినిపింప నేను బూనుట, దనుజేంద్రా! హాస్యమునకె తార్కాణ మగున్ 742

ఆ. అజటాయు విట్టులనునయవాక్కులు, పలుకుచుండ వినక పాఱుచున్న

దనుజు నిల్వరించి । తప్పకుఁ జూపినఁ, గనలి యతఁడు ఱెక్కలను నసిహతుల
సీ. పడఁగొట్టి దశకంఠుఁ డది మహీతలము నొందఁగఁ జేసి, పోవంగ జానకి । భూషణముల
కాత్మ శిరోజముఁ దెలియుంగ ... ఁగఁబూని, సీరచెఱంగును । జించి యందు
గట్టి భూషణములు । గట్టి కొండలమీఁద, నుడిచి యందొక చోటఁబడఁగ నై చెం
గటను గట్టిగ కొండలమీఁద వేగముఁ బోల్చి, కూరుచుండుటఁ గాంచి దనుజవలయేశు
తే. ..చ్చుక ...త్తి, ...మూల । నంటఁ ...యా
...డ నెఱుఁగుదు ..ని దెంచి । సరిగ నైన
...నిఁగొని వారు లోక చోట । దాఁచియుంచి;
పంత లంకాపురమునఁ జేర్చి । యసుర వరుఁడు 744
చ. హసమ విచిత్రమైన యొక శోభ...నంబునయందు శింశుపా
తరు మూలమందు చేరి యుంచ । దాంతిని గల్గిన నచ్చి కాపుగా
నిశాచర మనుజాన్వయ ...కల విచిత్ర లభూతలయుందు నిల్పె; నా
శర ..ఁ ద్వాది ...గుఁ । జాలిన తా ననునమ్మకంబునన్. 745
ఉ. ...తఁగు రాముని రాకఁ దలఁచి ...త్తయుంచం దలపోయుచుఁ బదా
బ్జాతయుగంబు నెమ్మది నెసంగెడు భక్తిఁ దలంచుచున్న య
బ్జాతభవాత్మజన్మసుతసంభవు రాముఁ బ్రోవ నెంచి సం
జాతమహార్తిఁ గుందఁగఁ । సర్వసురాళికి దోఁచఁ జేయుచున్ 746
చ. దినములు పుచ్చుచుండె దనసీరిదియంచు నజాదులే నెఱుం
గని కతనన్; నిశాచరనికాయ విభుండును నిత్యపూజలం
దనుపుచుఁ జూచునా । దారుణవృత్తి గనంబడంగ నా
య్యనఁ జరియించుచుండె దనయాయువు తీఱెడు కాల మెన్నుచున్ 747

శ్రీరామలక్ష్మణులు సీతను వెదకుట

సీ. ఘోర కాననమునఁ । గూల్చి మాయామృగమునిఁ, దలపోసి యార్తనాదంబు వినిన
జానకి యెంత శోకానలదందహ్యమానమానసయయి । క్ష్మాతలమునఁ
బడి పొరలుచున్నదో । పాపాత్ముఁ డొక్కఁడు నాడు గళరవ । మడరునట్లు
పలుమారు లార్చె నిక్కము లక్ష్మణుఁడు వచ్చె, నిది మాయ యగు ననియతని పలుకు
తే. లాదరింపక పంపితి । నద్ది యక్కొ
తగియె "బాలాదపి సుభాషితము" ననంగ
నొప్పు స్మృతివాక్య మాలింపనోపనైతిఁ
గలుగఁగల దార్తి ముందు నిక్క మని తోఁచె 748
చ. అని తలపోయుచుం గడిగి నాశ్రమముం గనవచ్చుచుండఁగాఁ
గనఁబడియెన్ సహోదరుఁడు । కార్ముకమూనియు విన్ననైన మో

[illegible] జనకాత్మజ [illegible] తత్త్వమెంతే
[illegible] 749

చ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 750

సీ [illegible] సీతను [illegible] చేయు [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
తే [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 751

ఉ. చింతిల నేటికిల్లు నిట సీతను గాంచుట కష్టమే యటం
చెంతయుఁ దోఁచుచున్నయది యీ వనమధ్యమునందు దాని కీడుగా
వింతగఁ దోఁచుచున్నయది యీ పలకోలంది నిమిత్తముల్ మన
స్వంతయుఁ జేయుచున్నదిక లక్ష్మణ చెప్పుమటన్న లక్ష్మణుం 752

చ. తపాసుడిపోవు టొప్పు ఖలదానవు లెవ్విధి బాధఁగూర్చిరో
తరుణికి నంతం ముప్పుగఁ దాఁ జరియించినదెల్లఁ జెప్పుచున్
బరువునఁ బోయి రాఘవుఁడు పర్ణగృహంబున, శూన్యమం
దిరముగఁ దోఁచె లక్ష్మణునితోడ గనుంగొనఁగోరి విన్నుఁడై 753

చ హరిపుఁడయ్యు రాముఁ డనయంబు విభీతుఁడునయ్యు నప్పటిక
గ్రుతకవిచారమున్ గొనుచు దేవలపాముగనట్టు లెంతయున్
వెతలఁ దపించుచున్ సహజువెంబడిఁ బోవుచు నిందునందు స
ర్వతలుల వెదకి యెందు గానక సారసుగోల్పడినట్టు లార్తుఁడై 754

జటాయువు సీతవార్త చెప్పుట.

సీ. ఆమహారణ్యంబునందు నాలుగుదెస, లాసీతఁ బరికించియవలఁ జనుచు
ఘోరపర్వతమట్లు గూలినగృధ్రరాజును గాంచి దితిజమాయనుగ నెంచి
శరముఁ దొడిగి లక్ష్మణ! చూడుమా దీని, నిపుడ గూల్చెదనన్న నించుక విని
రఘురామ! నేను దశరథునకు మిత్రుండ, నెఱుఁగవే నన్నుఁ బక్షీంద్రు నిగను
తే జానకిని బల్మిఁ గొంపోవు దానవేంద్రు, రావణుని నిల్వరించి ధర్మములఁ దెలిపి
సంగరము చేసి యిట్టి దురవస్థ కిట్లు వచ్చె, నిల్వ వసువులు నామేన నిముసమైన.

క. నీ కీవార్తం దెలుపం, గా కేను శరీరమందు గష్టంబున నె
ట్లో కదలకుండ నసువుల, నీకరణిన్ నిల్పినాఁడ నీకుఁ జను నవియున్. 756

క. తొలిమేనఁ జేసుపుణ్యము, బలిమిన్ నీదర్శనంబు భవబంధగణం
బులఁ బాపఁ గల్గఁ జేసెను, విలయము చెంతకును వచ్చె వెడలెదు నసువుల్

క. తావకకరసరసిజముల, నావపువుం దాఁకవయ్య! నా కిఁక జన్మం
బేవిధమున లేకుండును, బోవుదు సుఖధామమునకుఁ బుణ్యనిధానా 758

క. రావణుఁ డవినీతుండై, నీ సతిన్ బల్మిమీఱి నీతులనే నె
న్నే విధములఁ జెప్పిన విన; కావున వర్ణింపనీయు సేద్వ నభ్రపథమునన్ 759

క. కొనిపోయె లంకకున్, నే, జనిగొద నీకరుణ స్వర్గశర్మము జక్కం
గనుచున్ ముక్తిస్థానం, బును గని తేలంగ నేత్రముల వైచుటయున్ 760

క. సౌమిత్రి చెంతను జని, ధీమహితా! చెప్పు మతని తెలియఁ గెల్లఁ బురం
బేమయి యున్నదో చేరఁగ, నేమార్గము తెల్పుమన్న నిది యిట్లనుచున్. 761

క. పలుకంగఁ జాల కతఁ డిప్పుల రాముని జూచినంత మోము కృపకుఁ దా
వలమాట రఘువరుం డిటు, పలికెన్ పక్షీంద్ర! ముక్తిపథమునఁ బొమ్మా 762

క. నాదుకరస్పర్శంబున, నీ దేహము శాపముక్తి నెఱి నొందుచు నా
మోదంబుఁ గాంచుఁ గాఁపుత, మేదుఃఖము నిప్పు నొంద దిఁక ననుచు దయన్

క. కరమున మేనును నిముడుచు, నిరుపమసుఖధామమునకు నీ వరుగు మిఁకన్
ధరఁ బుట్టువు లేకుండఁగఁ, బరగ నిదె నీకొసఁగినాఁడఁ బక్షివరేణ్యా! 764

క. మన మారాత్మపతన్నై, సునుపుము ప్రాణాలి వెడల నుంకించుతఱిన్
వినుమతిగొని నీకు మోక్షం, బును గాచెద వేఱుచింతఁ బూనకు మాత్మన్ 765

క. ఎట్టింట్లైనన్ మృతియాం, బట్టిట్టు గదలక యుండఁ జెప్పరమాత్మన్
నిట్టల పుభక్తిఁ దలఁగను, నెట్టనఁ బ్రాణములఁ బాయ నెవ్వనయేనిన్ 766

క. పునరావృత్తివిహీనం, బనఁ దగుపద మొందు; సద్గురులవడుట యనం
దనప్రాగ్జనిసుకృత ఫలం, బని యెన్నం దగును గాదె యమలమనీషా!. 767

క. కన్నుల నించుక విప్పుము, నన్నుం గనవయ్య! పక్షినాయక! దానన్
బున్నెము పండు నటంచనఁ, గన్నఁగఁ గనుదోయి విచ్చె దివ్యద్యుతిపున్. 768

క. దాశరథిఁ గాంచి యత్యం, తాశన్ మాటాడఁబూని యది మృతికాలం
బై శక్తి నడఁపఁ జూచుచు, శ్రీశా! నన్నేలు మనుచుఁ జింతించు చెడన్ 769

క. అసువుల వదలెను; రాముఁడు, వెస లక్ష్మణుఁ గాంచి కంటఁబోవీనితనువు ముం
దసదృశ గరుడౌఘరుచిన్, విసుమానముగల్గఁ జేయు విధమున నుండెన్ 770

క. ఇపుడెంతో వెగటుపాడమఁగ, వపువు గనంబడెడుఁ జూడ వచ్చున్ నీవీ
విపరీతపుఁ బరిణామము, ప్రపంచమైజంబ యయ్యెఁ బరఁగు నవంబై. 771

ద్ధాసుల నని విడిచితిం బే, గ్రావులు [illegible] దేవతాత్ము లగుగాఁక
కాని వనంబునఁ [illegible], [illegible] 772

సుమతిని [illegible] మహాజా!
[illegible] 773
భూతప్ర[illegible] శ్రీ[illegible] దనుజక్
శ్రీ[illegible] 774

క. కనుక [illegible] సుఖమం
గని [illegible] 775
అ[illegible]సుఖము [illegible]
[illegible] 776
ప్రతి[illegible] నిల్వక్
జ్యోతిఁ [illegible] 777
కాయం [illegible] రింతే
న్యాయంబు [illegible] 778
అంగం [illegible] తీనం
బుంగని [illegible] యొనరుప్‌. 779
బ[illegible] దోఁచుచు, నడ్డముగాఁ బ్రశ్నముల [illegible]
నొ[illegible] బాగుచేయ నెనఁ డోఁపు ధరన్. 780
కనులకుఁ దోఁచుచు నుండినఁ, గనఁబడ లేపనుచు [illegible]గర్వంబున మా
ర్గమును బొంద దీశరం, బను [illegible] తలఁపన్. 781
మన మీపుణ్యాత్మునకున్, బని గేని న[illegible] మేలుపాటెలఁ జేయం
గను జాలువార మోయని, మనమునఁ దలపోయ నొక్కమార్గముఁ దోఁచెన్.
జానకి జాడం దెల్పెను, దానవునిఁ నిల్వరించి దర్పమునొంగం
గా నెజిఁ బోరాడి చనెఁ, బానీం ద్రులు పోవునట్టి మహితవసతికిన్. 783
క. కావున నె యుత్తమస్థం, డీవిమలాత్మకుఁడు శాస్త్రహిత మిది మనమో
భావింపఁగ సధమప్లల, మేవిధమునఁ దీర్పఁదగుదు మీఋణము నికన్ 784
క. తగునుపకృతి యోజించిన, నగికడ దేమాత్రమైన నట్లగుటఁ గృతం
బు గణించుచు నీతనుపు వి,ధిగ దహియింతము సతంబు ధీనిధి నితనిన్. 785
క. స్మరియించుచుండ మీయొక, సరణిగ ఋణమం దొకింత [illegible] ముయుంపఁగ నా
కరయం దోఁచినయది న్యదబ! యింకొక తీరు లేదు ధర్మవితతులన్. 786
క. అనిపలికి లక్ష్మణునితోఁ, జనిశుష్కేంధనముల నొగి సమకూర్చి మనం
బునఁ బొంగుకరుణతో నాతని కాయము నందుఁ జేర్చి తమి నిట్లనియెన్. 787

క. యాగంబుల ఫలకాంక్షం, బోఁగొట్టి యొనర్చినట్టి పుణ్యాత్ములకున్
యోగులకున్ మునివర్యుల, కేగతి తగియుండు నీకదే యలవడితన్! 788

క. పరమతముల దూషింపక, పరమేశ్వరుఁ డెల్లకడల భాసిలు నంచున్
సుమతిఁ దలఁచుచుఁ గర్మో,త్కరముల గావించువారిగతి నీకగుతన్! 789

క. సర్వస్థలములఁ దగునా, శర్వుని హృదయారవిందసంస్థునిగాఁ దా
సర్వావస్థలఁ దలఁచుచు, సుర్వించదలువారిగతియె యొప్పును నీకున్ 790

క. సతత మహింసావ్రతమే, మతిఁ బూని యొనర్చుచున్ సమస్తస్మృతిస
మ్మతసద్వ్రతములు సముములె, తీరు నని తలపోయుచుండు ధీరులగతియౌ.

క. పరమాత్ముని తేజోరూ, పరముగా సేవించుచుఁ బూన్కి పాయక యంతః
కరణమునఁ దనపై బోల్చెను, నరముటులకుఁ గల్గుసుగతి వెలుగుత నీకున్ 290

క. పంచమహాయజ్ఞంబుల, నించుక యుడుగక నియతిమానసకే చేయుచు ధీ
చంచలత లేని విద్వ,త్సంచయముల కలుగుసుగతి సమకురు నీకున్! 793

క. పరపురుషుల స్వీయసహో,దరులను బోలం దలఁచి తనమతిధర్మముఁ బోలం
పురతం బూనినయుత్తమ,తరుణికి నగుసుగతి నీకుఁ దప్పక కలుగుతన్! 794

క. పతిసేవయె పరమేశ్వర,హితసేవ యటంచు నమ్మియెద దానికి నే
చ్యుతికల్గకుండ మెలఁగెడు,సతి కేసద్గతియొ నీకు సమకురు నదియే! 795

క. అనిపలికి యాశిషంబులఁ, గని యుత్తమలోకమునకుఁ గడుజవమునఁ బో
మ్మని పల్కుచు శుచి నిడి త,న్మునితో నందుండె ధ్యానమున నియతుండై 796

క. అత్తఱి దివ్యజ్యోతి వి,యత్తలమున కగసి భాస్కరాంగముఁ జొర నా
యుత్తమమండల మపుడే, యుత్తినభీతిన్ బథంబు నీయఁగ వెడలెన్ 797

క. ఎందుం బోచ్చెనో యగియెటులుం,గం దరమే దానివిధముఁ గని లక్ష్మణుఁ డా
నందమ్మెదఁ దోఁచిన రఘు,నందనునిం గాంచి యను వినయ మిట్టిపడన్. 793

క. పతగకళేబరమునుండియు, యతివిచిత్రజ్యోతిఁ యొక్కఁ డంబరమున ను
న్నతగతిఁ బర్వె న దెందే,వితమున నడఁగెన్ వచింపుమీ కరుణమెయిన్.

క. ధ్యానాసక్తిని నీవిం,దేనిలిచినదనుక దృష్టిహితమగుచుండెన్
దానిని నీపున్ మానినఁ, గానంబడదయ్యె నేమొకొ తమో తెలియన్. 800

క. అనుతమ్ముని గని రాఘవుఁ, డనియెం బుణ్యాత్ములెల్ల నంబుజసఖుఁ బె
ల్చనఁ జీల్చుకొంచుఁ బోవుదు, రనఘా! జ్యోతిస్స్వరూపమంది సుగతికిన్,

క. పక్షిగదా సుగతియె యని, వీక్షింపఁగఁ దగదు జాతివిషయ మ్మల్పం
బీక్షితి శీలము ముఖ్యము, సాక్షిని ప్రశ్నింపనేల యది యెఱిఁగితిగా. 802

క. కులభేదము వ్యవహారం,బులకుం గా నేర్పడియె విముక్తికి నది యే
ఫలము నొసంగం జాలదు, సులలితశీలంబె ముక్తిచో పెలుఁగఁదగున్ 803

జాతియు [illegible] సుగుణ, [illegible]
చేతన్ బలంబున [illegible] 804
మనమున [illegible], [illegible] లక్ష్మణ! యని యా
తనితో [illegible] 805
నలగొని [illegible]; [illegible]
నలసి [illegible] 806

—[illegible]—

అంత రాముడు [illegible] జలద [illegible] యుత్తమలోకము [illegible] యందుండు [illegible] చరుగుచుండంగ [illegible]

తే. యుండుచు బోయెడు లక్ష్మణు [illegible], భయము చూపి [illegible]
నే నయోముఖి యనుదాన [illegible] గంటి [illegible]

క. [illegible] దగిన దానను, గావున యుంగూడి యమిత కాననముల నె
చ్చోట నీవు నిష్టమైన యట, జానుగ విహరింపు మన్న నక్రోధుండై 808

క. దనుజాంగనగని విహాంగము, నుగలదే మన సకంపమున బటుతరఖడ్గం
బున దాని కర్ణనాసాస్తనముల ఖండించె నది యుఱికెం దత్తఱపడుచున్ 809

ఆ. వచ్చినట్టి దారిం బట్టి పర్విడె, నంత, నందునుండు వెడలి యన్నలు జనుచు
సాధ్వసంబుం గూర్పంగ జాలు నరణ్యానిం, గాంచి చొచ్చి వెడలంగా వోడంగి 810

క. తరువరగుల్మసమూహం, తరుయుల వెడలుచుండు నప్పుడు తటినీ నిమిత్తా
త్కరములు దుష్ఫలదములై, పరగం గని లక్ష్మణుండు భ్రాతకు ననియెన్

శా. అన్నా! యీయెడ దుర్నిమిత్తములు దుర్వార్వ్యాపారుడౌ రక్కసుం
డున్నాడిందని తెల్పుచున్నయవి, యోహో! చూడంజూడంగ ము
న్నెన్నండే విని చూచినట్టివిగ లేవిది నాకు తోచె నిం
దెన్నన్ సజ్యధనుర్మహేషువులమై యేపుం గనం జేయగన్ 812

క. సిద్ధంబుగ నుండందగు, యుద్ధము సమకూరుం దప్పదు గ్రాటవిలో
నుద్ధతదానవు లుండుట, బద్ధతి యిది దుర్గమ మగు పల్కు నిజమయా. 813

మ. అనుచుండన్ భయదాట్టహాసము కరోరాకారమై త్యానసం
బున వేవే జనియించి యెల్లకడలన్ భూతాళికిన్ మృత్యువే
చను దెంచెంగద యన్న యూహ గలుగన్ జక్కంగ వ్యాపించె రా
ముని మోమున్ గని యింకనుం బలికె నో భూపాల! యోజింపగన్. 814

ఈకడ దోచు నిమిత్తము, లేకరణినొ కీడు నాకె యిచ్చెడు ననుచున్
బ్రాకటముగ దెల్పెడు నీవో కార్ముకధారి వగుచు నుండుము పూన్కిన్ 815

క. అని మతిభీతి నిట్లనుచుం బ్రతిధ్వనినాదము లట్టి యాలోకింపఁగ మనకే
మేలు శుభంబు గాఁగరాదెను, నని తెల్పెను నన్న రాముఁ డాతనితోడన్.
తే. అన్నమాట విని యొకపాటనశతవిశాల, చటు మొప్పఁగఁ బెద్దదౌ నవ్వుపుతనర
నున్న గనుఁగొనిగని చింతనొకొన్నె యోజనఁ, గడుపులో నోరుగల్గుదనుక్కసుఁడతండు
సీ. వక్షస్థలంబున నాననంబుగన్నడ, నందు నేత్రం బొక్కఁడు దగఁబడంగఁ
ఛత్రరతిగనుండఁ చేతు లాపడయుంత, విరివిగా నమరంగనవివిధజంతు
లఖిల మ్రాఁగుచు భక్షించుచుం జెంతఁ, జేరినలక్ష్మణుశ్రీరఘువరుఁ
బట్టంగఁ దలపోసి రథమునకడ్డము, గా నిల్చె, నంత రాఘవులు క్రోధ
తే. మరిగి నిల్చిరి, వారి నీసమ్వరసు గేలు, జంట నడుమంగఁబూనె బాహుశరథుఁలంతఁ
బరవశతఁ గాంచియుండఁ లక్ష్మణుఁ డిమ్ముగనె మహీజాధవుండువినన్నఁ గుసహజు
క. కనుఁగొనఁగా నాటిందుడు, దనుజానుడుం జిక్కినాఁడ ధర్మజ్ఞవరా!
నను ఎదలు మీతనిక నీవు సుహాయము గాంచి పోవఁ బోలుంజుమ్మీ. 819
చ క్షితిసుతఁ గాంచి పత్తనముఁ జేరి నయంబునఁ బూర్వరాజరా
జ్విఖ్యాతవిధంబునం బ్రజల విక్రమసంపద నీతిభాగ్యముల్
స్తుతికెని బొత్రమై తనర రక్షించిని బ్రహ్మము సర్వకాలముల్
మతి నను సంస్మరింపు మిదె మాటలుపల్కక పొమ్ము నీ వనన్ 820
శా. ఆమాటల్ శ్రుతులం బొలంగ మహాతేఖ్యాతల్ విరాజిల్లుశ్రీ
రాముం డోసహజా! భయుండకుమీ వీరశ్రేణిఁ దోర్దత్తనీ
నామంబే స్మరియింప నోసుగద! దైన్యం బొందఁగా నేల? యు
ద్దామ ప్రక్రముఁ డతఁ డీజతన మాహాత్మ్యం జేయఁగా నెంచెనో? 821
క. కనుఁగొంచ మునఁగి నంతట, దనుజుం డవ్వారిఁ గాంచి ధరణిప సుతులై
ధనువుల శరములఁ బూనుచు, వనమున కేకారణమున వచ్చితిరో కొ?, 822
క. నా కాహారంబై తిరి, భీకరమద్బాహువులను బీడించి మిముల్
జేకొందుం జిఱుతిండిగ, నీకడ దప్పించుకొనఁగ నెటు శక్యమగున్ 823
ఆ. అనఁగ నాలకించి యాత్మఁ బొంగెనుదుఃఖ, మాపుకొనఁగ లేనియన్నఁ గాంచి
పలికె లక్ష్మణుండు భవ్యమతీ! రామ!, కరయుగంబుఁ దీవ్రఖడ్గనిహతి. 824
క. దునుముద మన రాముండును, సునిశితఖడ్గంబుఁ దీసి క్షోణీసురమా
నినిచయభక్షకుఁ డగునా, దనుజుని దక్షిణభుజంబుఁ దా ఖండించెన్.
క. అదిగని సౌమిత్రియు దృఢ్యదు సవ్యభుజంబుఁ ద్రుంచె దారుణరీతిం
బోద లెడు నసిధారను, ద్యాన దనుజుఁ డత్యంత వేదనం గని యంతన్.
చ కరయుగ మస్తిదీయము నిశాముబలంబునఁ ద్రుంచియున్న మీ
రిరువురు నిందు రాఁగఁ గత మెయ్యది? యెవ్వరు మీరు తెల్పుఁడం

మునినివహంబులు [illegible] గని [illegible] బ్రిక్కను [illegible]
బరమవిషాదమిత్తుఁ గని [illegible] 827

చ. [illegible] సూర్య! [illegible]
వనమున [illegible] నీచరా [illegible]
[illegible]
[illegible] గ్రహిం [illegible] 828

క. విశ్రాంతులగు [illegible]
[illegible] 829

క. [illegible]
[illegible]

ఉ. శోకము [illegible]
[illegible]
[illegible]
జేసెదరొ [illegible] 831

మ. వినుఁడీ నాఁడనుకంత మోహితమునం దా! శ్రీరా! మనోజ్ఞంబనం
జను రూపంబున నొప్పువాఁడ నయినన్ సౌజన్యవంతానీవ భీ
తిని గల్పించు శరీరముం గొని మహాకీర్తించ్ఛ్వ మేపాఁగా
మునులన్ భీతి గనంగఁజేయుచు వనంబందుల్ వేగ్మతం గాంచఁగన్ 832

క. తిరుగుచునుండితి నట్లో, తరుణాంబ స్థూలశరుఁడు ధాత్రీసుతుతో
నిరుమఱుఁడు వసులఁ దిరుగఁగ, నరుదేఁగ నతఁడు తెచ్చికొన్న ఫలములన్ 833

ఆ. మూలములను బుష్పములను ఖాయఁ హరియించి, నాఁడు; దండ మానిబాణము
కోపమూని హోమధూమంబు వినినే, ప్రీతి నొందు మని యొసంగె నంత. 834

ఉ. భీతిలి నేను మాని నిటువేఁడితి నాయపరాధ మిద్దియా
నీతఁడే బాచితంబు భరమిచ్చుము కాపుర నింకమీఁద నే
నేతఱిఁ బూర్వరూపము గ్రహింతునొ దాని నను గ్రహింపు మీ
చేతము సంతతంబు దయచేత సుశీతలమౌఁగదా యనన్ 835

చ. క్షితిసుతమాని యిట్లనె వసింప మహాటవి కేగుదెంచి శ్రీ
పతి రఘురాముఁ డెట్టితఱి బాహువు గంబును ద్రుంచి యగ్నికా
హుతిగను వేల్చునీతనుపు నొయ్యనఁ జేసదు సిదుహాప మ
ప్రతిమము నంచుఁ బల్కెను గబంధత గల్గిన కారణం బిఁకన్ 836

క. వినిపించువాఁడ రామా!, తనువిటు ఘోరంబుగాఁగఁ దగి యున్నపుడే
వనజాసనుగూర్చి తపం, బొనరిచితి మహేంద్రు గెల్చునూహ చెలఁగుటన్.

క. శతధృతి ప్రత్యక్షంబై, వితతాయువు నాకొసంగె శ్రీరవరేణ్యా!
యతిబలగర్విష్ఠులు స,జ్జత నాకఁగ గర్వితంత శతమఖుతోడన్ 838

క. అనిసేయఁ బోయితిఁ దా,న నతం డాగ్రహముతోన నాపై వజ్రం
బునుగ్రైచి వేసెను శీర్షంబుకుఁ గంఠం బుతో సుగము బోవఁ జొచ్చెన్ 839

క. గానఁ గబంధుఁ డనై యను, మానక వధియింపు మనుచు మఘవుఁడ వేడం
గా నతఁడు చేసె నిట్లన్, నా నజ్జఠరముఁ జక్కఁగ దలపోయుట చేన్ 840

క. ఆహారం బనిన సేఁడిటి నో, యమకర్త్సగా మా! యిక్కట్టు శ్రీలాహారము నా
కుముఖం జెప్పెను యెం నాఁడు మునివి యూరించి కరుణతో నీకరముల్. 841

గీ. యోజనాయతమ్ము లౌనఁగ నేని ప్రబలంకఁబో నఁ జాలవెల్ల భూతముల ని
ముఖసమునందె నేని శ్రీభగవానునకు ఘేకెంచి, రాముఁ డెప్పుడు త్రుంచు భీమగతిని.

క. శాపాంతము సఁడు దని, యిప్పుడు మీరు వచ్చినంత తెలిసె నట్లౌటను ద
న్నీ గతి నీవే యగుకొన్ని, భూమిపాలకుమారా త్రుంచెద వెటు పురుషవతంసా! 843

క. ఈతనువుఁ గాల్పు వై చిన, నాయువు లభింపఁ గాద మంతను మేదఁ
జేతనయిన సాయంబును, బ్రీతిగ నొనరింతు నవిన శ్రీరాముఁ డనున్.

క. మాతృకాంతము వింటివి, రామునొ ప్రకాంతము మది రామారత్నం
బీవఱకున లభియింపఁగనో, యావిధముం దెల్పి పుణ్య సూర్జింపు మనన్. 845

తే. పలికె నిట్లు కబంధుఁడు పరవ పురుష!, యిమ్మశరీరముఁ జక్కఁ దహింపఁబడినఁ
బ్రాక్తనమ్ము లభియింపఁ బొఁగునఁ దలఁచి దివ్యమగు జ్ఞాన మద్దానఁ దెరవవిధము.

సీ. రచియింపఁ జాలుదు నా సైతమ్ము దహింపుఁ, డనఁ నన్న దమ్ము లాయింగ మెట్లొ
మ్మ్వాల ప్రదీపింబుఁ బ్రాపింపఁ గాఁ జేసి, యనలున కాహుతి యానటు లొగిఁ
గాలిచి రంతటఁ గడు రమ్యమగు వ్యోమ,యానంబునం దుండి యార్యవర్య!
జానకి లభియించు సాధువార్త వచింతు, నాపదఁ గూరిన యట్టి నృపతి

తే. తనకు నీడగు వాని మిత్రునిగఁ జేసి, కొని స్వకార్యము సాధించుకొనుట నీతి
యట్లె ఘోర వ్యవహారణమున పాత్రి గనిన, వాఁడు వగుటను నీవంటి వాని నొకని.

క. నేకొనవలంపు సమునిగ, నీకడకుం గొంతదూర మేగ లఋష్యా
దీసం బగుకపి యున్నాఁ, డాకపి నీవలెనె యార్తుఁ డని యెన్ను మెదన్.

తే. అన్న రాజ్యంబు వందించి యవలఁ ద్రోల, గిరిపయిన్ వసియించు సుగ్రీవుఁ డనఁగ
హితము గావించు నీకట కేగు మతఁడె, కపివరుల నీతనొట కనులు నేల్గడలకనుపు.

తే. అతఁ డెఱుంగని భాగంబు లవని లేవు, మూర్ఖమిద్దానిఁ బట్టి యామూన్యుఁగ నఁగ
నేగుమా దివ్యనవ మొక్కఁ శ్రీనవమును, గానఁబడు వందునున్న ట్టి మహాని నరులు.

క. సురపురి కరిగిరి; వారల, పరిచారిక శబరి యనఁగఁ బరఁగునది మహా
పురుషా! నిన్నుం గాంచియె, పరమపదంబుం గనంగ బయనము చేయున్. 851

తే. పంపయనెడు సరస్సు [illegible], [illegible]
బుష్యమూక [illegible], [illegible]
[illegible]
[illegible] 853

[illegible]
[illegible]

క. [illegible]
[illegible] 855

[illegible]

సీ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] గని జపించిన నెట్టిగోట్టును నిజంబు

మానవ మంత్రములను బహుకాలము మీఱ నెఱుంగనయ్య యో
యనుజ! తగిన సిద్ధి యొక్కటి యాత్మను డాంచి దురూహ దానినిం
గొనఁదలపోయు దేవతను [illegible] నెంచి యా
తని వెలిపెంచు సిద్ధి [illegible] మొందఁజేయుచుంటి 857

క. దేవీమంత్రంబుల గొన, నేశక్తి మోహగించు నెవ్వనినైనం
గావున వానిని విడలం, గాలయు సటం[illegible] మూర్ఖగణంతు లొకటన్

ఉ. మనుపెద్దియే నుపాసను, మనసునఁ గలకాంక్ష నెఱిగిమన్నింపంటయో
మననముఁ గలవిలపాటోం, దను జేయుటయో గొమవచ్చు నదగునటు సహజా!
తనకాంక్ష వెంచి మంత్రంబును ద్వేషి నేమిఫలము పుట్టును? జిత్తం
బునఁ గల్గుకాంక్ష దేవత, కనుఁగొనఁగాఁ జాలదే? యఖండమహిమచేన్. 860

చ. కనుక నుపాసకుం డమలకాంక్షను బూని జపింప ఘోరమా
మనువని పేరుగాంచినను మంచిఫలంబుల నిచ్చు; దుష్టవాం
ఛను గొనఁ దూలఁజేయు నికసత్యము దీని నెఱుంగలేకయే
జను లొగి దూఱుచుంద్రు మనుజాలము దుష్ట మటంచు స్వేచ్ఛగన్ 861

సీ. వశ్యమంత్రమ్ముల పరుస లోభముపైన, మారణముం జేయు మంత్రములను
మాత్సర్యగుణముపై మహిమచే వెలుఁగునా, కర్షణమంత్ర నికాయములను
మోహమ్ముపై నిట్టు లూహించుచుం బ్రయోగింపనో దాననే పెంపుగలుగు
స్త్రీవశ్యమును గోరి చేయు నుపాసన, తన్ను నాశము చేయఁదలఁచుఁ గాని

తే. శుభ మొసంగఁగఁదలఁచు నేసురలు గారె, మన్వధిష్ఠాన దేవతలకు మహిమ వెలయఁ
దెలిసికొనఁ జాలరో క్ష్మా కాంతుల నుపాస, కుని మనంగల వానిని రోగాషములను.

చ. తనమదిఁ గల్గువాంఛయె నిదానము తత్ఫలసిద్ధి కంచునా
త్మను దలపోయఁగా నలయు మంత్రముఁ దిట్టిన నేఫలంబు గ
ల్గును? గడు నీచబుద్ధిఁ గుయుక్తులు పెట్టు ఫలింపనేర్చు దీ
నిని గలపోయువాఁడు గనునే ఁదు మంత్రము దూఱుమార్గమున్ 863

క. ఈవిధమున మఱి నిల్చుము, పోవుచ మిఁక శబరిఁ జూడఁ బూనిక నని సీ
తాపతియు సోదరుఁ గూడఁగ, దివ్యసాంద్రస్థలములఁ జిత్రతరువులన్ 864

మ. కనుఁగొంచుం బోవ మహాతపోవనము ఋషిశేష వ్రాతసాంద్రంబుగాఁ
గనఁగన్పట్టం బ్రమదావనంబగు నయ్యాంతారమం దాశ్రమం
బున యోగాభిరతిం జెలంగు వనితం బుణ్యాత్మఁ గాంచెన్ మునీం
ద్రనికాయాంకపరాయణన్ శబరి నాఁగన్ వాలు సాధువ్రతన్ 865

ఉ. కాంచి నయంబునే మనుజకాంతుఁడు రాఘవుఁడు చెంతకేగి నీ
యుంచితయోగనిష్ఠ ఫలియించెనె? విఘ్నము లేవిలేక సే
వించితివే మునీంద్రుల వివేకము నేర్చి [illegible] నా
లించి మహాత్మ! నీవయినలీలల నేర్చినదే నెఱుంగఁగన్ 866

చ. అనిశము నభ్యసించెదు మహాత్మ యోగఫలంబు గాఁగ ద
ర్శనము నొసంగి తీవు ఫలసంతతి గీనికిఁ దల్యమౌనె, ము
క్తిని గనఁ బోదు నింక మునినాథులు వెంటనె పోవకుండ ని
ల్చినకత మేమియుం చనెదొ శ్రీరఘునాయక! విన్నవించెదన్ 867

ఆ. చిత్రకూటగిరి వసింపఁగ నీవేగు, దెంచినట్టి పుణ్యదినమునందె
యిందుఁ గల్గుమౌను లేగిరి వ్యోమయానములఁ బుణ్యలోకసమితి కెలమి

క. నను గాంచి యనిరి శబరీ!, నినుఁ గానఁగ వచ్చుఁ జుమ్ము నీరేజాక్షుం
డనుపమ కరుణాసింధువు, మనువంశసముద్రశశిసమున్నతవిదుండున్ 869

క. యోగైకఫలము వదలియును, యాగాభిరతుండవైన యా రాముని న
భ్యాగతిపూజలఁ దన్పుము, యోగిని! నీకిచ్చు ముక్తి యుండుము యిందున్.

క. అని తెల్పి చనిరి సత్ఫలములను బొందఁగ నూర్ధ్వలోకములకు రఘుపతీ!
నినుఁ గాంచి యాతిథేయంబునఁ గొల్వఁగ నెంచుదాన భూతశరణ్యా! 871

క. పంపాతీరస్థలముల, నింపారు ఫలాళి మిక్కిలి నింపగువానిన్
సంపాదించితి రామా!, యింపుగ భుజియింపవయ్య యినకులతిలకా! 872

తే. భాగ్యవశమున నీపాదపంకజములఁ, గాంచఁగల్గితిఁ బూజింపఁగాఁ గలిగితి[ము.
నింతియే చాలుఁ గృపఁ జూడు మిమ్మనను నీకుఁ, బోయెదన్ నీవు సెలవీయఁ బుణ్యపద

మ. నిను సేవించి [illegible] ! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 874

క. నే [illegible]
[illegible]

మ. అని [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 876

క. చిత్తమ్ములు [illegible]
[illegible] 877

క. స్మరియించుచు [illegible]
[illegible] 878

క. అని [illegible] శబరి [illegible]
[illegible] 879

తే. దివి విమానము దోఁచంగ నెమ్మి రూపున, అప్పు డలఁగంగ దివిజాళి వినుతి చేయ
రామ! పంపాసరోవరభూమి చేరుము, మాదు సుగ్రీవుఁ గూడంగ నగును బిదప.

క. అనఘ [illegible] ఫలము [illegible]
[illegible] 881

ఆ. తెలిపినావు [illegible]
[illegible] శబరి [illegible] మార్గంబు, సుంత వినుము నీవు శుభచరిత్ర! 882

సీ. సాధుమానసులసేవ సల్పి సదాచార, వృద్ధులకు నేర్చు [illegible] పట్టుదలను
దానిని వదలక వర్తించి యెవ్వాఁడు, యోగమార్గము శ్రద్ధతో గడించి
యంచితముగ నభ్యసించి జితేంద్రియ, వృత్తి సంపాదించి [illegible] నిటు
[illegible] సర్వ [illegible], మనసుఁ బూజించి [illegible]

తే. గార్యమును దెల్పి పుణ్యలోకముల కరిగె, శబరి నీచాన్వయమ్మున జననమంది
యుండియును సాధుసంగతి నొందియుట్టి, ముక్తి [illegible] సేయఁదగలిగె

చ. మనుజుఁడు సాధుసంగతిని మానసశుద్ధిని గాంచు యోగని
ష్ఠను [illegible] తెలియఁజాలును శాస్త్ర [illegible]
గనఁదగు నెట్టి సత్ఫలము [illegible] యోగవి
ద్యను గ్రహియించి దాని మరి మానక యభ్యసించుచున్. 884

ఆ. ఇంద్రియముల నెల్ల నెసఁగు శ్రద్ధ జయించి, యూహలెల్లఁ బాయ నేగుఁ బరమ

పదమునకును, గానఁబట్టుదలం బూని, యోగ మభ్యసింపఁ గనొప్పు ముక్తి 885

తే. కుడిచికూర్చుండి మాటలఁ గొదువలేక, యుండఁ బదరెడువారలఁ గురుఫలంబు
లొదవునే మోక్షమనునది సదమలాత్ము,నకు లభించును పేరొకనికి దొరకునె

క. సోమరిపోతులు కొందఱు, గ్రామములఁ బండితుల మనుచుఁ దలఁచుచు మఱియుం
బామరుల మోసపుచ్చుచు, హోమము నార్జించి నిరయమే కాంతురుగా, 837

సీ. వేదస్తులను బల్కి వీటఁబోలను మోసపుచ్చినచో ముక్తిఁ బొందు టెట్లు
లేనివిజ్ఞానంబు నూని విత్తముఁ గూర్పఁ, బరమపదం బది పడయు టెట్లు
మంచియాచార్యులమంచు వంచించిన, నానందసాగర మందు టెట్లు
వాదంబులను గల్పి వసుధ గర్వించిన, సతతశర్మము గనఁజాలు టెట్లు

తే. సాధుచరితా! మనస్సు వశీకృతముగ, నిలిచి పరమేశుఁ గొల్వక లలితముక్తి
పదముఁ బ్రాపింతు మనియూరకుడిచి నెట్టి,ఫలముగల్గదు వ్యగ్రతఁ బలవుకొనుచు

వ. అని బోధించుచుం జనిచని మహారణ్యంబులు గడచి పంపాసరోవరంబుఁ జేరి
తత్తీరంబున లక్ష్మణునితో సుఖవిష్టుండై సుపక్వఫలంబుఁ జూపుసమయంబు
నను వేచియుండె 889

క. సువిహితాచారా! భూసురమానిహితాచరణవిశుద్ధచరిత్రా!
శిరధృతమనుజాకారా!, పురుషోత్తమ ధర్మకర్మపూర్ణవిచారా!

చ. అతిశయమోహకర్దమ మహాంబుధిమగ్న జనవ్రజావనా
దృతిసుగృహీతకర్పర మహీంధరసన్నిభ పోత్రిరూప! దు
ర్మతవిషభూజ మూలగణశోధన తీవ్రకుఠార! భక్తస
న్మతధృతగాత్ర! దేవమునిమండల పాలనసంతతప్రియా!

సింహరేఖ —

మేరుశైలనాథ ధీరా, ఘోర దేవవైరిహారా
చారకర్తనాతిమోదా, సారధర్మగేహవాసా

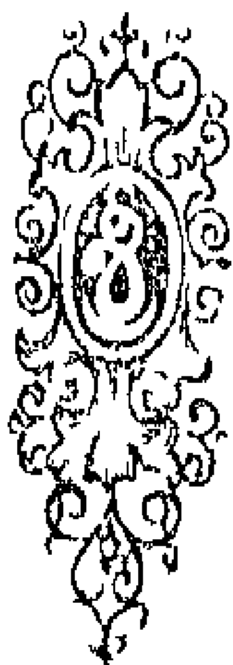
గద్య. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కాశ్య
పాన్వయప్రభవ, శ్రీజనమంచివంశాంబురాశి కుముదినీమిత్ర, సుబ్రహ్మణ్యమనీషి
పుత్త్ర, తాండవకృష్ణాపరాభిధేయ, శేషాద్రినామధేయవినిర్మితంబైన శ్రీధర్మ
సారరామాయణంబను మహాప్రబంధంబునందు నారణ్యకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ ర స్తు

శ్రీ ధర్మసార రామాయణము

కిష్కింధాకాండము.

రా! నిజపాద సరసిజ
సేవానిరతాశ్రితాంతరచిత్తనివాసా!
పావనచరితా! సూర్యాన్వయ
భావామోదా! పుంలోలా! శ్రీరామా! 1

వ మహాప్రభూ! తరువాతివృత్తాంతం బవధరింపుము

సుగ్రీవుఁడు రాముం గాంచి భీతిల్లుట.

చ. అనుజునితోడఁ బంప యనుశీఘ్రాల నెసంగుచుఁ బుష్పవర్ష
వనిత వచించినట్టియుడికి వారక నెమ్మది నంస్మరించుచున్
జనకజవార్తలం దెలియఁజాలు నుపాయ మిఁ కెద్దియంచు నె
మ్మనమున నెంచుచున్ నిలిచె మానవనైజము వెల్లడించుచున్ 3

క. దానికిఁ జేరువ భూమిం, గానంబడుచుండు శిఖరకాండయుతంబై
మానితము ఋశ్యమూకము, నా నగ మెక్కుడు మానిత నాథాశ్రయమై 4

ఉ. ఆనగవర్యమందు సుగుణాకరుఁడై భుజవిక్రమంబునం
దానగభేది నుద్దియయి యర్కతనూజుఁడు తా వసించుఁ దెం
పూనినవాఁడెయయ్యుఁ దనకొప్పనికాలము ప్రాప్తమౌట న
మ్మానము తూల మిత్రకపిమండను లండను బాయకుండఁగన్. 5

శా. ఆనాఁ డాతఁడు తద్గిరీంద్రమున మిత్రాళిం దమిం గూడి యెం
తేనైజం బగుచాపలంబు తగఁగా నిచ్ఛారతిన్ దిర్గుచున్
భూనాథోత్తమపుత్త్రయుగ్మమును రూపుం గాంచి శౌర్యం బనం
గా నొప్పారుధనుశ్శరాంకము నెసంగం గాంచెన్ భయం బుబ్బఁగన్. 6

చ. శతమఖసూనుఁ డానృపతిసత్తములం దనుఁ జంపఁ బంపె నీ
క్షితిధర మెక్కరాని నని చెందిన భీతి వడంకి వర్ణ్యమౌ

మతివిభవంబు దూరమయి భ్రాన్తుఁడుగాఁ బరువెత్తె వేఱుప
ర్వతమున వ్రేఁగియుండుటకు । వానివెఱుంగనె వానరాగ్రణుల్

చ. పుగడఁజెలఁ స్వర్ణునిఁబట్టి మహామతియయ్యు నైజమున్
దప్పి విహనాఁడఁజాలుమని । వాలిఁ బెంబడి పోయి నిల్చి యి
క్కడఁ దిరిసి పోఁగ నేల యని । క్రమ్మఱఁ జూపు చెలంగ నాత్మలో
నలసి కపీంద్రుఁడు గాంచుచు నయంబున నిట్లని పల్కె నేర్పునన్

ఉ. వానరనాథ! యిట్టులను । బాధ విమింతయులేక సాధ్వసం
బూనిన మానసంబుతగి । నూఱటమాని పలాయనక్రియం
బూనిన దింతచాలు భయమంబు గను కారణమేదొ తోఁప దె
ట్టనను నాదునిర్ణయము । సయ్యగ తెల్పుము చెప్పవచ్చు నేన్ 9

మ. అనుమాటల్ చెవిసోఁకి నక్కపులుఁ డాశ్చర్యంబు మానితే పంప చెం
తను శైత్యోంబైరుంజనుకుల మహాత్రాసంబు గల్పించుబా
ణనికాయంబు ధనుర్వలీనము మహానిస్త్రింశపూగంబు వా
ల్చినయుస్తైటులు; నన్నుఁ జంపుటకు వాలిన్ బెంపనిచ్చోటికిన్ 10

క. అరుదెంచి వినుటు సన్నుము, ధరణీశులు పన్నుచుండమో తంత్రము లిట్లే
ఎఱుఁగుము, నీ వెఱుఁగపోవో, నరమూర్తులఁ జూడు మెట్లు । ధనిసిలువారో? 11

క. అనుటయు హనుమంతుం డి, ట్లనియె భయ హేతు వింతకైనను నాకున్
మనమునఁ దోఁపదు వారలఁ, గనినన్ సంతోష మొలసెఁ । గంజాప్తసుతా! 12

ఆ. శ్వసనసూనుఁ డిట్లు । చక్కఁగాఁ బల్కఁ, బలుకు లాలకించి । భానుసుతుఁడు
వినవె పమానిఁ । తెలియంగఁదగువారి, భావములను దొలుతఁ । బవనతనయ!

చ. తనువుల దృగ్విశేషములఁ । దత్ప్రియతం గనిపెట్టయేతలం
పున నిట వచ్చినారొ లగుపోలిక మాటల వారిభావముల్
కనుఁగొని మాటలాడఁ దగు । కాలముతోఁచిన నాశుఘోర్థమై
వినయమునన్ భజించి తగు । వేగమునం జను దెమ్ము పావనీ! 14

హనుమంతుఁడు రాముం గానఁబోవుట.

చ. పరలహృదంతరాశములఁ । బర్విన యూహల నెల్లఁ జేటఁగా
నరసి గ్రహింపఁజాలు మహామాధ్యుఁడ వీవని సాగనంప దా
శరథులఁ జూచువేడుక యెసంగఁగఁ బోవఁదలంచె, దాన భా
స్కరసుతవృత్తాంబు కొనసాగు నటన్న తలంపు గల్గగన్. 15

చ. రవిసుతునాజ్ఞ దనతరంబునఁ దాలిచి మ్రొక్కి హాస్రహో
బవనతనూజుఁ డెంచె మది । భానుజుకోరికఁ దీర్పఁజాల దీ
యవయవరాజిగల్గిన మృదంగము దీనిని దాఁచి భిక్షుమూ
ర్తి వటులఁ బోయి చెప్పఁదగు తీరునఁ జెప్పి ఫలింపఁ జేసెదన్ 16

క. రూపంబున సంపూజ్యులు, [illegible]
భూపసుతు[illegible]

చ. అని రఘుభూప[illegible]
[illegible]ని [illegible]
[illegible] మహ[illegible]
[illegible] 18

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 19

క. అచలు[illegible]
[illegible] 20

క. తెలుపుడు [illegible] మీ [illegible]
[illegible] మీ [illegible]! 21

ఆ. ఉత్తరమ్ము [illegible] చిత్తము [illegible], వానివినఁగ [illegible]
నిట్టులనిరు వానరేంద్రుఁడు సుగ్రీవుఁ, డెన్ని [illegible] 22

క. మతిమంతుఁ [illegible], [illegible]
యతివేషము [illegible] మని తలపోసి [illegible] ధీనిధు[illegible]! 23

క. [illegible] వాయు[illegible], [illegible] గోరి[illegible] రూపం
బును బొందఁజాలు[illegible] నేత్ర [illegible]! 24

ఇంతమాత్రమునఁ బల్కి [illegible], [illegible] సుగ్రీవునకు [illegible]
దమ్మునిం గాంచి [illegible] సౌమిత్రి, మెల్లన [illegible].

సీ. మతిమద్వరేణ్యుఁ [illegible], వేదశాస్త్రజ్ఞానినిధి సాధుజన[illegible]
సూనృతవాగి [illegible] చేయు, [illegible]
ముఖలక్షణంబు లేక [illegible], మనకు [illegible] నమ్మి
పలుకంగఁ దగినది తెలుపుమా యని [illegible] రామాజ్ఞ [illegible]

తే. సాగి[illegible] వృత్తాంతము [illegible] నింత, దనుక నిట్లని [illegible] మేమును గపీంద్ర
సద్గుణంబులు విని [illegible] వచ్చియున్న [illegible] వానరేంద్ర!

క. సౌమిత్రి యిట్లు తెల్పఁగ, నామాటలు [illegible] యర్కతనూజుం
డా మహి [illegible], [illegible] రఘుపుని [illegible] నిల [illegible].

క. మదినెంచి రామమూర్తికి, సదమల తేజోనిధికిఁ బ్ర[illegible]మునన్
ముదితం [illegible] యదె, మొదలుగ సుగ్రీవుచరిత [illegible] సర్వంబున్ 28

సీ. వినిపించి సుగ్రీవు గన మిమ్ముఁ దోడ్కొని, యరుగుదు నని తనయతివ వీడి
నైజరూపముఁ గొని యాజగన్నాథుని, దదనుజుఁ గొంపోయి తపనతనయు
కడ డించి వీర లేకడ నీకుఁ బగవారు, గఁ దలంపఁబడినవిక్రమధురీణు
లని తెల్పి వీరిమహాత్త్వ మనూనంబు; దేవతాప్రతిములు భూవరాత్మ
తే. భవులు దాశరథులు ప్రతాపమున నసహ్య, శౌర్యులు నటంచు నెఱుంగుము లలనదనుజ
పాలకుఁడు వీరి లాక్రమపదమునందు, దేనిలటి బల్మిఁ గొంపోవఁ జాలి దూలి

క. వనులను వెదకుచుఁ గొందఱు, నినుఁ గూర్చి వచింప నిప్డు నీచెంగటికిం
జనుదెంచి రీశరణ్యులఁ, గని మైత్త్రిని నెఱపవయ్య కపికులతిలకా! 30

క. మని నిన్నె నమ్మి వచ్చిన, సుదర్శనుల భూపమౌళిసూనులఁ గొని స
ఖ్యమనూన స్నేహ మొనరిచి, సుదతి వెదకింపవయ్య శుభగుణనిలయా! 31

ఉ. వీఁగలపాయ మాని కపివీరుఁడు సూర్యకుమారుఁ డోర్చి వి
స్తారకపీంద్రరాజ్యపదమున్ జయమున్ బొందు మటంచుఁ బల్కి సా
మీరిహితోపదేశము సమృద్ధసమోన్నతి నొంచు నొంది యా
శ్రీరఘువీరుతోఁ జెలిమి సేసె ధనంజయు సాక్షికంబుగాన్ 32

సీ. తనయుదంతం బెల్ల వినిపించి లక్ష్మణు, మూలంబుగా సీతమూర్ధదనుజుఁ
డొంటిగా నున్నప్పు డుద్ధతిఁ గొనిపోయె, ననుచు నెఱింగి నేమ్మనముగుంద
నేను సాధింతు నీనెలఁత యెందున్న నీ, మాట నమ్ము మటంచు మదిఁ దేటపఱచి
నగఁ గుంద శ్రీరఘువరుఁ డొగి నోదార్చి, నీపతి రాజ్యంబు నేనొసంగు
తే. వాఁడ నమ్ము మటంచును బాసయిచ్చి, విగతశోకుని జేసె; నవివ్యధిని వార
లందు నామోదమున నున్నయప్డు సూర్య, తనయుఁ డల్లన రామున కనియె నిట్లు

క. వానరులఁ గూడి యుంగిరి, సానుతలంబునను సుంచుసమయంబున మా
పీనుల నార్తస్వర మొకఁ, డో నాథా! వొచ్చె నంత సురుచిరమలరన్. 34

తే. ఆభరణముల మూటమాకు యుగ్రరాగ, మందుఁ బడియెను వేగంబ యరిగి నేవఁడో
గీనిస్వన మొక్కింత మాన కెల్ల, వినఁబడున నుండె నని రామవిభుని మ్రోల

క. తెలుపుచు నాయాభరణంబుల మూటను దెచ్చియీయ నాఁ గులుచు రాముం
డలరారఁగ జంకఁగ నిస్తులపౌరుష మాని నుడివె సుగ్రీవుండున్ 36

క. తనకున్ వాలికి వైరము, జనియించిన విధము దెల్ల సత్యంబుగఁ జె
ల్పినవిని రాముం డోదార్చెను భీతినిబాపి కపులు చెలఁగుచునుండన్ 37

ఉ. అప్పుడు సూర్యపుత్త్రుఁడు మహాత్మ! రఘూద్వహ! వాలిశౌర్య మి
ట్లొప్పు నటంచుఁ దెల్పుటయు నూహల వాని నెఱింగి లక్ష్మణుం
డొప్పనిచేయ రాఘవు సమిద్ధపరాక్రమ మిట్టి దంచు నీ
వొప్పుదువో యటంచు దుడుగ నొక్కెడ నున్న కళేబరంబునున్. 38

చ. కరమునఁ [illegible] సుగ్రీవ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 39

ఉ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 40

క. [illegible] బలుకఁగా విని య
[illegible] నేయుచున్ 41

క. [illegible] శ్రీరాముఁ డతనిఁ
[illegible] సుగ్రీవుఁ [illegible]
[illegible] సుగ్రీవుం [illegible] 42

సుగ్రీవునకు రాముఁ డుపదేశించుట.

ఉ. కర్మము శక్తి యిష్టపడఁగాఁ దగియుండదు ధాత్రియందు లే
కర్మమునో వివేకమునొ చాలుగఁ గొన్నరు జంతుకోటికిన్
మర్మము శాస్త్రముల్ తెలుపు మానవులైన సమర్థులైన నీ
వర్మముఁ గర్మరూపమును భగ్నము చేయఁగఁజాల రెవ్వరిన్. 43

ఉ. ఎప్పుడొ పొందనున్న ఫలమిష్టమె యైనని వాంఛరించుఁ దా
నిప్పుడె దానికై నడచి యొప్పిదియట్టులె యుండఁజేయు నీ
చొప్పున నుండఁ దగ్గుతులు చూపఁగఁ జాలితిమంచు నెవ్వరేఁ
జెప్పఁగఁ జాలనట్లుగఁ బ్రసిద్ధి వహించును గర్మ మద్రిరే! 44

చ. ఉన్నటులుండి సత్ఫలము నొక్కట మాటి భయంకరంబులై
యున్నటికై నశింపక యదేగతి నుండు [illegible] దోఁచఁజే
యున్నియమంబు లేక [illegible] ఫలియింపఁజేయు నిం
కెన్నఁదరంబె కర్మము నదేదెరిఁగి నే నని యెంచనొప్పఁ దాన్. 45

చ. ధనికులటంచు బీదలని తానెక భేదము బూనఁ గర్మ మం
దును దలఁపంగ ధాతకును జొప్పడరా దటులే గతుల్ పోసం
గను జరియించు బ్రహ్మమునకుఁగాఁ దలపోయుదు రాత్మవేత్తలౌ
మునులును గానఁ గర్మమది పోల్చు దురూహము గాఁగ నెప్పుడున్. 46

చ. ఒరులకు సాయమే నయితి నొక్కపుడె నొకహానిచేయ నె
వ్వరికిని దుష్టకాలమిది వచ్చె నదెట్టులొ నాకు నంచుఁ బా

మరులు తలంత్రు పూర్వజని । మత్కృతకర్మఫలంబె యిద్ది యి
క్కారణిని మాల్చెఁ గాలము నీకకా వగ పేలని యెన్నఁ డొక్కఁడున్ 47

ఉ. తానె యదృశ్యపాశసమ । గాయము పర్వఁగఁ జేసి ప్రాణిసం
తాన గళంబులం దగుల । దానిని లాగును గర్మశక్తి యా
మానము గల్గియున్న గని । మాత్రము బ్రహ్మహరుల్ హరుండు సుం
తైనఁ దలంపఁజాల రని । యర్కతనూభవ! నిశ్చయింపుమా 48

సీ. ఏదంపతులకు నీ వెత్తుకొనముననవి, యోగంబు గల్గున । ట్లొనరిచితివొ
జనన వారెట్లు చింతలపాలుగా నెంత, కాల ముండిరొ దానికంటె వాలు
గంతలకాల మక్లాంతి నొందఁగ దగు, దీపును; దీనికై । యింత చింతఁ
బూనఁగా నేటికిఁ? । బురుహూతసుతునకుఁ, గాలము దగ్గఱెఁగాని నీకు
తే. దానికిం గారణంబవే । కాని కర్త, నెంతమాత్రము కావు నే । నెన్న నట్లె
మచ్ఛరాగ్రమునఁ గానిల్చి ప్రపుంగఁ జేయు, నతని ప్రాక్కర్మమే యని యాత్మఁ దలఁపు.

క. ఈనియమంబును దైవమె, తా నొనరిచెఁ గాదనంగ । దానిని దరపే
యేనికి నైనం బౌరుష, మూనకు మేఁ గర్త ననుచు । నో సూర్యసుతా!. 50

క. మానుము పగఁ బురుహూతుని, సూనునిపై నతని పూర్వ । సుకృతమె ఫలముం
గానంబడంగఁ జేసెడు, నీ నెలవున నుండఁ డంచు । నెఱుఁగుము మదిలోన్ 51

క. కపిరాజ్యభోగ్యవియు నా, నెపమున నినుఁ బొందఁదగిన । నెమ్మిఁ గనెదు నా
దుపలుకు నమ్ముము రవిజా!, వ్యథగతఖేదుండ వగుచు । వర్తిలు మింకన్. 52

క. తా నొనరుచు కర్మమునకుఁ, దా నేకర్త నని సమ్మదమ్మును గను న
జ్ఞాని యడియూనియుండు నెం, యీ నిల సన్న్యాసమున గృహస్థులలోనన్. 53

చ. మనమున శాస్త్రమందు బహుమానము గల్గియు సాధుకర్మముల్
బొనరిచి వానినుండి ఫలముల్ గనఁగోక యీశ్వరార్పణం
బని తలపోయునాతఁడె గృహస్థులలోఁ బ్రవరుండు, భిక్షుతు
ల్యునతని మెచ్చుకొంద్రు మహిమోజ్జ్వలులై తగుపండితేంద్రులున్. 54

క. చిత్తము వైరాగ్యంబను, సత్తమధనయుక్త మగుచు । నొప్పదయేఁ గిం
చిత్తును సన్న్యాసము ఫల, మెత్తఱినే నీయఁజాల । దిది సూనృతమా 55

క. అని తెలియునట్లు చెప్పిన, విని సుగ్రీవుండు రాము । వీక్షించి మహా
త్మా! నినుఁ సమాశ్రయించితి, మనమునఁగల గర్వమెల్ల । మానెఁ నాకున్ 56

క. హితబోధ మిద్ది వానర,పతికృత్యము నైపు మనెడు భావము తోఁచెన్
క్షితినాథకుమార! యెది, హితమని తోఁచునొకొ దానినే చేయుమికన్.

సీ. మాటలధోరణిఁ । బాటింప నీక యుద్ధ, మనుమాటలే దనునట్లు తోఁచె
నని యేమియును బల్క । కట్టున్న సుగ్రీవుఁ, గని రాముఁ డిట్లను । గలఁతనొంద

నేల యీరాముని [illegible] గంటు నస్త్రంబు; [illegible] కరాల
ముగ [illegible] తెగటార్ప [illegible], [illegible] లే [illegible]

ఆ. [illegible] మనుచు [illegible]
గనఁబడఁగఁ [illegible]

వాలిసుగ్రీవుల [illegible]

చ. చనుమని ప్రోత్సహించి [illegible] నాదటని యు
న్నవచ రఘుప్రవీర [illegible] పి
ల్చెను [illegible] నాథ [illegible]
గనఁబడి, దాని [illegible] ని వాలియను సత్త్వ [illegible] 59

సీ. [illegible] తమ్మునిని మించి
మూర్ఖ [illegible] , [illegible] , [illegible]
పోషణంబుల [illegible], చెలఁగ [illegible]
దనుజాని జానుప్రమాణంబులౌ [illegible] నొంచి [illegible]

తే. జేయ [illegible] సంగరంబుఁ
జేయఁజాలక యుడలెల్లఁ [illegible], [illegible] క్రింద [illegible] వదనము వంచి 60

చ. తనుఁ గన రామచంద్రుఁడు తమ్ముఁడుఁ బావనితోడ రాఁగ ని
ట్లనియెను భూమివర్య! సమరాంగణ మొత్తుచు వాలి మార్కొనం
జనుమని నన్నుఁ బంపి యలశక్రతనూజుఁడు చావఁగొట్ట నే
మనకెటు యుంటి తాఁకమహిమాశయ నుస్సిరు తోఁప గింతయున్. 61

చ. తొలుత నె వాలిఁ జంపనని తోఁపఁగఁ బల్కియు నున్న నింతకే
యలయక యుంటె యుందఁగద యమ్ములు కించుకయేని కల్కి కా
ర్తులఁ బడఁజేసి నన్నుఁ గపిఘాతము నవ్వఁగఁ జేసె తీవ్రు నీ
తలఁపిదియం చెఱుంగక వృథా యవమానము పొందితిం గదే. 62

చ. నృపతులలోన మిన్నవని నిర్మలశేముషి నొప్పువాఁడ వం
చపరిమితప్రతాపనిధి వంచు సతంబును సత్యవాక్య మెం
చి పలుకువాఁడ వంచుఁ బరసేవకరక్షణదీక్షఁ బూని యొ
ప్పు పరమవిక్రమస్వమునఁ బొల్చెడు ధీరుఁడ వంచు నెంచితిన్. 63

ఉ. అంతియకాని శాత్రవకరాంఘ్రిసమూహములన్ సలంగి బల్
వంతలఁ గుందుచుండు నను వారక చూచుచునుండు వంచు నే
నింతయు నెంచనైతి, విధి యేరికినైన నలంఘ్యమే కదా
స్వాంతమునందు నింక నెది సల్పఁగఁ బూనితివో వచింపుమా. 64

చ. తనువి దశాశ్వతంబని సతంబుఁ దలంతును నిందయున్ స్థిరం
బును సమమంచుఁ గన్గొనఁగఁ బోలునటంచుఁ దలంతు; నైన క్షా

తిని గనినంతనే యొడలు తీవ్రహుతాశనునట్లు మండు దా
నిని మఱువంగఁ జాలక యనీపలుకుల్ విని మోసపోయితిన్

క. రామా! వచింపుమా యిఁక, నీమదిఁ గలయిష్టమేమొ నిజముగ నట్లే
యేమఱకయ వర్తించెద, స్వామీ! పనిచేనిఁ జేయఁ బంపఁ దలఁతువొ? 66

మ. హరిదశ్వప్రియపుత్త్రుఁ డిప్పగిదిఁ జింతాపేశలం బల్క నా
హరిదశ్వాన్వయవార్ధిశీతరుచి య ప్లాలించి తద్భావమున్
సరిగా నాదృతిపై గ్రహించి విమలస్వాంతుం బ్రశాంతున్ నిరం
తరవిజ్ఞానవిచారవంతునిగఁ బంతంబూనెఁ జేయం దగన్ 67

చ. కరములు సాఁచి ప్రీతిమెయిఁ గౌఁగిటఁ జేర్చి దివాకరాత్మజా!
యరిదృఢముష్టిఘాతముల నంగములెల్లను నొచ్చెనే కటా!
శరమున వైరిఁ గూల్పమికిఁ జాలఁ దపించితి నద్ది తప్పగా
దురుశర మేయఁ జాలమికి నొక్కఁడు హేతువు గల్గెఁ జెప్పెదన్.

మ. పరితాపంబునఁ గుంది సీతనినయొప్పల్కుల్ మదాత్మన్ గ్రథిన్
బోరయం జేయఁగఁ జాల విల్లు పలుకం బోలున్ నిసర్గం బిదే
శరసంఘంబున కంచు నేఁ దెలియుమీ నాపల్కు లాలించి యొ
క్కరణిం దోఁచునొ యట్టులే తలఁపు, మింకన్ జక్కనాలింపుమా. 69

మ. ప్రతిపక్షాంతక మైనయంబకముఁ దీవ్రస్ఫారకోదండసం
యుతిమించం బొనరించి చూచుతఱి మీ రుగ్రంబుగాఁ బోరు నా
జతనంబం దొకరీతిగా నొడలమచ్ఛంబుల్ కడుం దోఁచె నెం
చితి నిట్టే శర మేయ నేగి యొవనిం జెందాడునో యుగ్రతన్. 70

మ. మన మూహించిన దొంతు దైవ మనుకర్షం బెన్ని చేయంగ నెం
చిన దొక్కం డయినన్ బ్రయత్నమిది నేఁ జెప్పంగ నేలా ఫలం
బుసు గాంచంగ నసర్హమా యనుచు నీబుద్ధిన్ విచారింపు మిం
కను నేఁ జేయఁదలంచినట్టిది కపిశ్రేష్ఠా పాల! యాలింపుమా 71

ఆ. గుఱుతు నొక్కదానిఁ గూడిన లనువొప్ప, మసలఁబోయి వాలిమారుకొనుము
కనకపుంఖశరము కదలింపఁ దత్ప్రాణ, పంచకంబు రాముఁ బ్రతినఁ గనుము.

క. అన్నృతము పచింపలే దన్నియుసు జెప్పం బోవననియు నో సుగ్రీవా!
వినిపించితిగా దేమును, మనువంశభవుండు పల్కుమాట నిజంబౌ 73

క. చిత్తంబున ననుమానము, హత్తింపకు చూడు రాముఁ డాడినమాటన్
వత్తుము సీతో మూపుర, ముత్తలపాటొందకుండ సురుగతిఁ బొమ్మా. 74

క. వాలి వధింపంబడె నని, నీలోఁ దలపోసికొనుచు నిర్భరశౌర్యం
బాలమునఁ జూపుమింపుక, కాలంబునఁ గోర్కె దీఱఁగా నొనరింతున్. 75

సీ. అనుచు నెచ్చరించి యనుజుని బంపియు, చెంతఁ డాఁగి మిగులఁ జింతఁ గుందు
క్రాలుచున్న యొక్క రాగజపుష్పికాలలఁ, దేఁ బంచి తగు టోచాలు మిగుల
గళయునందు వైచఁగాఁ బంచె లక్ష్మణుఁ, డష్టి పైచె, వానరనిక్కర మ్రాఁ
డధిక తేజ మొప్ప నప్పుడు వెలుఁగొందె, జయము గాంచు మాకపుమున దీన
అసుచు దీవించి యాతని నంపుకొని చని, యొక్క నగంబు మునకఁ దగ ఁ యుంచె
ననుజమారుతిసహితుఁడై యారఘుపతి, యంతఁ గపిక్రం కరిగి యంతంతకును
నిలిచి సింహనినాదంబు నెలయఁ జేయ, యాసి నాలించి శతముఖులనయఁ డక్క
గోపసంరక్తనయనుఁడై యురుపురిమాఁ, గలహమున కేఁగఁబూనఁగ గాంచియుంచి
తాను వినినది తలపోసి తారా ప్రియ మనుమిన్నఁ నర్థముగా నిల్చి బొగులనాప్తసు
సమ్మతంబుగఁ బల్కె నోశక్రతనయ!, మద్వచనముల నాలంచి మదిఁ దలంచి

ఆ. పిదప నీకుఁ బోలు నిపుచేయు నని యొద్ది, తోఁచు నట్లు చేయు మీచను నన
నీ వాసంగినట్టిదే వల్లభా! యని, చెంత కేఁగి పలికె వింతను పల 81

తొలుత మార్కొని నిన్ను దెబ్బలు తినివడి, బోక పోయిన యనుజుండె కపట్టుణమ్ము
ద్వారమం గొగి మరల దుర్వారభ యుద, సింహనాదను సేయుట చిత్రమెకద.

—తార వాలికి హితము తెల్పుట.—

ఆ. వింటి రాముఁ డనెడు వీరశిరోమణి, దశరథాత్మజుండు తండ్రిపనుప
నడవి కేగు దెంచి యసురుల ఖరదూషణాదిదుర్జయుల మహాహవమున 83

ఆ. మిగులకుండఁ జంపి మేటివిక్రమమునఁ, బొదలుచుండ దనుజపుంగనాథుఁ
డోర్వ లేక మోసమొప్ప నాతనిపత్ని, సంగ్రహించి చనుట చాపలనుడి 84

ఆ. తెలిపె నాకు నిన్న ధీరవరేణ్య! దేవాంశజనితులైన యాన్నపాత్మ
జన్ము లటవి నెల్ల జానకి వెదకుచు, వచ్చి కంపకడ నివాసము గన 85

క. రవిసూనుతోడ సఖ్యము, పవమానసఖాంతికమునఁ బాటించి నినుఁ
బవరమునఁ జంపి రాజ్యవిభవ మాసుగ్రీవు నొందఁ బ్రతిన నెఱపుటన్ 86

శ్రీరఘువరు సాయంబునఁ, బోరఁగ సమకట్టి హేతువున దేన నాకో
సారము చెడి పరుగెత్తెను, శ్రీరాముఁడు మరలఁ బంపఁ జెందినపూనికన్. 87

క. మరలం జను దెంచెను మది, నరయం జనదోకొ కారణాంతర మదే
బరఁగంజను నని నీమదిఁ, బురహూతసుతా! తలంపఁ బోలును గాదే 88

వెనుకసహాయమె లేదే, ననిమునఁ దా నోడిపాఱి యిప్పుడ మరలం
జను దేర హేతు వుండం, జనుఁగద యింపుక తలంపు నొప్పంబమునందున్ 89

క. ఇంకొకమాటను వింటిన్, శంకింపఁగఁ దగినయదిగ నప్పంతము తెల్పన్
బంకరుహాక్షుండే శ్రావమాంకము ధరయించి దుష్టులై అగుబారిన్ 90

పాలియించి మించువిక్రము, మిలపై నసియించువారి కెల్లం జక్కం
దెలుపంగ నవతరించుట, పలుకుల నబ్బానిఁబట్టి భావించితిఁ జూ. 91

క. ఆ రఘునాథుని తోడన్, వైరము నీకేల? యతఁడు భగవంతుఁడె ని
స్సారుఁడు నీ తమ్ముం డా, ధీరుని సాయంబు గల్గ దీనత తొలఁగన్ 92

క. నిను మార్కొన నరుదెంచెను, వనితావాక్యం బటంచు భావింపక నా
కును మోదము చేకూర్పుము, చన నూనుము మనకు నిది శుభసమయము గానన్.

ఆ. పలుకు వినక దీని "బాలాదపి సుభాషితం" మ్మటంచు మనువె తా వచించె
దాని నైన నూని తగు విన నామాట, నిర్జితారివీర! నియతసార! 94

సీ. సామదానము లవియును రెంటఁ గాని కార్యము భేదమున దాననైనఁ గాని
కాని దండమున నభీష్టులు సాధింపఁగఁ, జనునంచు శాస్త్రములు చక్కఁ దెలుపు
నివి యెల్ల నీ వెఱుంగవె యైనఁ దెల్పితిఁ, గార్యభారమ్మునఁ గలుగుచుండు
చింత చే నాకెల్లఁ జిత్తంబునన్ పెల్లుగాఁ దలంచి భీత గాఁగ నున్నఁ

ఆ. దలఁప కిష్టు చేయఁ దలఁచిన పని మాను, మిద్ది హితము నాఁగ నింతిఁ గాంచి
సంతసించి ధర్మసరణిఁ దెల్పితి విని, చను నొనర్పనైన సాధ్వి! వినుము 95

తారకు వాలి ప్రతివచనం బిచ్చుట.

క. ఇల నెలయు ధర్మమార్గం,బులు నాల్గు తెఱంగులు గను బూఁబోఁడిరో! రా
జుల కందుఁ జేయఁదగునవి, కల వవ్వానిన్ వచింతుఁ గలఁగక వినుమా 96

చ. ఒరులకు గాను దెబ్బదిన నోర్చి సహాయము చేయఁ జాలుటన్
దయణిరో క్షత్రియుండనఁగఁ దాఁ జను; నాతఁడు వైరి వచ్చి సం
గర మొనరింప రమ్మనినఁ గా దిది కాలము దానికంచు నె
వ్వరు సను జెప్పరా దని యభంగురరీతి స్మృతుల్ వచించెడున్. 97

ఉ. దానికిఁ గాల మిద్ది యని తక్కిన కష్టము లెన్ని యుండిన
గాని వచింపరా దనియు క్షత్రియుఁ డట్లు వచింపఁ బాపసం
తానము చుట్టుముట్టియె యధఃపతితుం బొనరించు నంచు నో
మానిని! పల్కుచుండు స్మృతిమండల మెంతయు శ్రద్ధమీఱఁగన్ 98

ఉ. నీ వనినట్టి వేఱునుడి నిం బరికించితి రాముఁడే ననున్
జేవ చెలంగఁ జంపు నని చింతిల నేటికి? రామమూర్తికే
నే విధమైన కీడు నొక యింతయుఁ జేసినవాఁడఁ గాను ద
ద్భూవిభుఁ డేల చంపు రవిపుత్త్రునికై యిటు లెన్నఁ జెల్లునే? 99

మ. జలజాక్షుం డని రాముని బలికితో సాధ్వి! యదే సత్యమేఁ
గలఁగం గారణ మేమి? ధర్మముఁ గదా కాపాడుదై వంబు నా
వలనం దప్పొకయింత లేనియెడ నన్ వంచించి చక్కాడఁ గాఁ
దలపోయం దగునంత యల్పమతియే తన్వీ! యదే ధర్మమే. 100

మ. ధరణిన్ ధర్మము నిల్పఁ బుట్టిన కృపాధాముండు రాముండు మం
దిరముం దూరకయున్న నన్ బిలిచి ప్రత్యాదింపఁగఁ దాఁ బూనునే

దరుణీ! ధర్మము నిల్పుమార్గ మిది యీతత్త్వార్థ మం తెల్లఁ బ్రా
చరియింపంగఁ గనంచుఁ జెప్పినటులౌఁ గాకార్చెలు నీవాక్యముల్ 101

చ. హరియవతార మెత్తి యిటులందఱ ధర్మముఁ జెడ జంపునే
స్థిరత నధర్మమే కనుము జెప్పెడి జే మిఁక నిట్టి కంకిలిన్
బురికొలుపంగ నెమ్మనికిఁ బూనకుమా, రఘునాథ నీవు శ్రీ
హరి వధియింపఁ బూనఁడు తనంతన యాతఁడు పొలుంగు నెల్లెడన్ 102

మ. తనయిల్లాలిని దుష్టరాక్షసుఁడు చేదన్ ధర్మముం జింపచే
చనియో నిల్లిని గొంపు నం చనితి; నీచందం బధర్మంబయా
ననవచ్చుంగద! యట్టిచో రఘువరుం డర్కాత్మజున్ జేరు టీ
మనవచ్చున్ ననుఁ జిల్వనంప యిది యిట్లొందుం దగం జెప్పునే 103

ఉ. రావణుఁ బిల్వఁబంచి యిటు రామునిపత్నిని దెచ్చు టొప్పునే
యీవిటు చేసిన న్నగరి యెల్లరు దేవిని దెచ్చియిచ్చి యా
భూవిభు వేడుకొమ్ము కృపచేబ్రోవని నిన్ శరణార్థి నంచుఁ దెం
పావహిలంగఁ గాచునని యాజ్ఞయొసంగెద నాన నాతఁడున్. 104

మ. మతిమంతుండయి జానకిన్ దశరథక్ష్మాపాలపుత్రాలి జ్యే
ష్ఠతఁ దెంపొందెడు రామచంద్ర పదకంజాతద్వయిన్ జేర్చి స
న్మతి రక్షింపుము యంచు వేఁడుగద యస్మాద్విక్రమ ప్రయత్నంబు నో
యతివా! చేయక యల్పవీర్యుఁడగు నీయర్కాత్మజున్ జేరుటన్. 105

చ. తనదురవస్థ కీడయిన తద్దురవస్థను వీనులారఁ దా
వినుటయె కాని సత్ఫలము వేవిధులం దలపోసిచూచినన్
గనఁబడ దించుకంతయును గల్గునటంచు నిఁకేటిమాట లా
జనపతి తన్ను మార్కొనని శౌర్యసమగ్రుని నన్నుఁ జంపునే. 106

ఉ. తమ్ముని ప్రోత్సహంబున హితంబు తలంపక నన్ను మార్కొనన్
నెమ్మది నిశ్చయించి ధరణీపతి పుత్త్రుఁడు వచ్చెనేని రా
నిమ్ము; ఫలంబు తోడనె యనింద్యచరిత్రత వీడిపోవఁగాఁ
గొమ్మరొ! కాంచు నన్నెదిరి కోల్పడకుండు నె శౌర్య మెవ్వఁడేన్. 107

చ. అని హితమారఁ జెప్పిన హితంబిని యేమనఁ జాలకుండఁ జ
య్యనఁ జని ముష్టిఘాతముల నంగము లెల్ల నలంగియున్నఁ జే
కొనినపరాక్రమంబునను గుందుచుఁ గుందనియట్టు లార్చునా
యనుజుని జూచి సిగ్గెడలి యాహవముం బొనరింప వచ్చితే 108

మ. ఫలముం గాంతువు లేర తమ్ముఁడ! మహాభాగ్యంబు నాకబ్బె నం
చెలమిం బొంగెద యుద్ధభూమిని రవంతే నిల్వ మం చుగ్రుఁడై

పలుకుల్ రాముని మార్కొన స్వపిజుండగ బాహుబలంబులని యి
ష్టులఁ గరింపఁ దొసంగె, నిర్విధిని దర్పుండన్నయా భాసిఁగన్. 109

శ్రీరాముఁడు వాలిని వధించుట.

ఉ. కాలము ప్రాప్తమౌట పఘుకాంతుని బాణము తీవ్రమాపము
న్బాలెడి తూపు వగల తానయి పైకుబికెన్ గృహాబ్ధిపై
క్రౌర్యంబుర ముని శ్రమున గాఢపడగ్ని సముద్భవిల్లి యిం
కేల శపంబు వాలి నిపురాడే విధియింపు మటన్న యూహతే 110

ఉ. మానసమందుఁ దోఁచె నసమానము వీఁడుము రామభద్ర! యీ
వానిఁ జేయసంత నిలుకన్ డగ నీపుసు బాణమోక్షణం
బీనిమునంబునం దగినయేపునఁ జేయుమటంచుఁ గర్ష మెం
తే నినదంబు వీనుల కదెట్లొ వినంబడఁ బల్కెఁ బూనికన్. 111

చ. కిరణము జాంగఁ దగిన కాలము కాదికి తీవ్రమూర్తివై
శరమును బంపు మయ్యగియు శక్రతనూజుని గావఁబూనుటో
నరవర! వాలి పొందఁదగు నాకము దాని నొసంగు జేకృపా
పరత గనంగఁ జేసినటు పద్ధతి దీని సమాశ్రయింపుమా 112

చ. అను నశరీరవాక్కులు క్రమాగతవాక్కులుగా వినంబడన్
మనమున లేని కోప మణుమాత్రము రేఁగ నొనర్చి కన్నుల
గ్నిని గురియింపఁ బూనినటు కెంపుఁదనంబు వహింపఁ దీవ్రప
త్రిని గ్రహియించి జ్యాలతికఁ దేఁకుచఁ గూర్చి సురేంద్రపుత్రునిన్. 113

ఉ. చేతమునందునిల్పి కృపచేఁ గని దేహవిముక్తిరూపభ
వ్యాతతభోగభాగ్యసతతానుభవప్రద నాకలోక మి
ట్లీతని కిచ్చువాఁడ మది నేమియుఁ గుందక పొమ్ము నన్నెదం
బ్రీతిఁ దలంతు వందు సుపరిష్కృతభోగుఁడవై క్రమంబునన్ 114

క. అని హిత ముపదేశించువిధిని బాణమ్మువైచె నదియు ధీరవరుండౌ
వనచరపతియురముపు జొచ్చెను దానం గ్రిందికొరఁగెఁ జెచ్చెర నంతన్.

క. ఇఁక నిల్వఁగూడ దిచట, సకలజ్ఞుఁ డెటింగెనేని సమయింపక యా
రక విడుచఁ డంచుఁ దేజం, బోకయింతే నిల్వకేగె సుద్యమ మొప్పన్. 116

క. పౌరుష మాతేజోద్యుతి, నేరికినేఁ దెల్పకుండ నొందో చనియెన్
సారంబు వదలె నంగం, బీరీతిం బడినవాలి యేమి పలుకకే 117

వాలి రాముని బ్రశ్నించుట.

ఉ. ఒక్కముహూర్తముండి తనకోపిక యించుక రాఁగఁ జేరువం
బొక్కుచునున్న సోదరుని భూమిరుహాంతరసీమ వీడి త

స్నక్కడఁ జొచ్చి [illegible] మనవశాత్ముని [illegible] గాని నీవంం
జక్కఁ [illegible] గ్రోవి [illegible] 118

చ అనుపమనీతి [illegible] నాకు [illegible]
టను గనకుండ [illegible] ల [illegible] ను
టు [illegible] కొ [illegible] యెవరో ప్రుఁడై న
స్నని [illegible] 119

చ [illegible] త్ర [illegible]
[illegible] నన్నుఁ గొట్టితివి [illegible]
చరులకు ధర్మ [illegible] దె [illegible] గాలు గే?
యరసిన నిద్ద [illegible] 120

చ. తెలుపఁగఁజాలుగే [illegible] యం
చిల [illegible] సి
పలుకుల నే [illegible] నీ [illegible]
జలమహానంత నారిని [illegible] ప్రసిద్ధిఁ గాంచినన్ 121

చ పితరునిమాట [illegible] విభీతమ్మృగాతీ నిరూడి [illegible]
మతియుతు లౌనన్ దశరథాద్యకుని పట్టుండు వెంటరాఁగ వ
చ్చి తిరుగుచున్ మునీశ్వరులు చేరి నుతించుచునుండ నిర్దయుం
గృతక మటంచె [illegible] దెట్టులు చేసితివో వచింపుమా 122

క. తన [illegible] మనుజుని రిపునైన [illegible] దం
చనుదురు విద్వద్వరులు [illegible] దానిన్ వినంగఁ జాలవయేమో? 123

క. రదనములు నఖము లస్త్రస్రుముదయముగాఁ బొరు కపిసమూహమ్మును ని
న్నుఁ దలంపకుండు [illegible], గదనము చేయకయె కొట్టఁగాఁ దగ వగునే 124

క విరథుని రథికుఁడు మార్గణ[illegible] హితుని ధనుర్ధరుండు వేడుక కే సం
గరమునఁ గొట్టఁగరాదను, పురాణవాక్యములనైన భూప! యెఱుఁగవో.

మ. నిను నిందింపక నిన్నుఁ గానక రిపున్ నేమార్గ్యా [illegible] నెం
దో నిలీనస్థితిఁబూని నింద్యమనియే యూహింప కారీతి న
న్ననుకంపన్ విడనాడి కొట్టితివి బాణంబుం బ్రయోగించి యే
మనవచ్చున్ నిను క్షత్రవంశగురువంశాంతకా! రాఘవా! 126

చ సమరము చేయుకోర్కి మదిఁ జాలఁగఁ గల్గినవాఁడవైన యు
ద్ధమునకు రమ్ము వాలి యని దర్పమునూనియె పిల్చియున్న న
స్త్రములను నీవు నింతకును ధర్మునియింట వసించియుండ్రు వే
షమునన విక్రమాఢ్యుఁడవు సన్నుతపాత్రుఁడవే తలంపఁగన్. 127

ఆ. ఎదుటనిలిచి యుద్ధ మింతచేయవు రామ!, చేసియున్న నీవిచిత్రశౌర్య
ఘనమదీయబలము సకలలోకములకుఁ, దెలిసియుండుఁగాదె పలుకులేల. 128

చ. నరపతివేషమూనితివి న్యాయము దూరముగాఁగ వైచితీ
వరిజనమగ్నసుండ వనుచాసుడి మిథ్యయటంచుఁ దోఁచె భా
స్కరసుతుపక్ష మూనుట యసంగతమంచుఁ దలంప నైన సం
గరమొనరింపవేల? నృపకాంత! భయంబు సమాశ్రయించితో! 129

తే. ఒరునితోఁ బోరుచుండంగ నొకట డాఁగి, శరమునవధించితే వాలిశౌర్యమెయిది
చెప్పుమని యెవ్వరేని ప్రశ్నింప నేమి, బదులు పలుకుదువో యిప్డు పలుకుమిందు.

ఉ. పౌరుషమున్న సంగరముఁ బూని యొనర్చుట మేలుగాని ధా
త్రీరమణుండవై విని నీగుణు లెన్నఁగఁ బొంచియుండియే
క్రూరశరంబు వైచి వృథ కూలఁగఁ జేయుట పాడియయ్యె! ము
న్నేరును జేయ బ్లోక్షసి యున్నఁడు చేసినయట్లు వింటివే. 131

చ. కులగురువౌ వశిష్ఠుఁడు ముగ్రాంథపుఁగావ్యము దీనివిన్న ని
న్నలుక శపింపకున్నె? యిది యర్థమె? చేసితివౌర! యంచొగిం
బలుకులఁ బ్రస్తుతించుచుని స్వాంతమునం దలపోయఁ జాలుదే
తొలఁగె మదాయు విక నినుదూఱిన నేమిఫలంబు రాఘవా! 132

ఉ. చెప్పెనుగాదె తార యనిచేయుట నూను మటంచు ధర్మముం
దప్పనె రామచంద్రుఁ డని దానికి నుత్తర మిచ్చివచ్చి యా
తప్పునకున్ ఫలంబు నిటు ధర్మవిరుద్ధముగాఁగ నొందితిన్
జెప్పెడిదేమి యింకఁ గిడు శీఘ్రము దేహముఁ బాయఁ బ్రాణముల్ 133

చ. అనిమొనఁ జచ్చులే సుపులకక్ష్మావు దానినె కోయచుంద్రు రా
ఘ్నసులు; తలంపు నాకుములె కల్గిరొయుండు, సతంబు తమ్ముపం
క నదిగొ కల్గియుండిన నికామముదంబును జెందియుండు, వం
చనమెయి బాణమేయ నిటజచ్చుటకే దరపిల్లెద న్మదిన్ 134

శా. వీరస్వర్గముఁ గాంచఁగోరుదురు గావీరాగ్రణుల్ యుద్ధమం
దారూఢస్థిరశర్మ ముబ్బు మృతియే యబ్బంగ నాకియెడన్
క్రూరంబౌ మృతియబ్బె, దీనికయి నాకుం జింత లబ్బెంగదే
ప్రారబ్ధంబది యెట్టులే ననుభవింపం జేయు నంద్రుత్తముల్. 135

మ. తనయుంగూరిచి ప్రేమపసిం గుఱిచి సంతాపంబు నేనొంద భో
గనికాయంబు తొలంగె నంచు నెదలో గాసంతయేఁ జింతనొం
దను శౌర్యంబునఁ బోయచో నహాతదుర్దాంతాంబకౌఘంబు చ
య్యన బొమ్ముం బగులింపఁ జావమికి నత్యంతంబు దుఃఖించెదన్. 136

ఏనరపతి యుం [illegible], [illegible] [illegible]!
యేనెలఁతుకనైన [illegible], [illegible] [illegible] 137

క అనిపలి[illegible] [illegible] [illegible]
గనుచుం గన్నుల జలములు, [illegible] [illegible] 138

శ్రీ[illegible] వాలి[illegible] [illegible]

ఉ రాముఁడు వాలిపల్కు [illegible] [illegible] నే
కూరిజ[illegible] గుండె [illegible] [illegible]
చా[illegible]ముగాని [illegible] [illegible]
ద్ధారుణ[illegible] [illegible] నిర్వ్యథి[illegible] 139

కపివర! [illegible] [illegible] [illegible]
వ్యపగత[illegible] [illegible] బని [illegible] నీ
కపక్రతిఁ [illegible] నను [illegible] [illegible], నీ
దాపలుర [illegible] [illegible] 140

తే నగచరాదికి [illegible] [illegible] గల్గెనని [illegible] ఘటిపయాజమె
కానియెయ్యదినాయ్యమ్య మో[illegible], [illegible] ధర్మ[illegible] బవెట్టు గా[illegible]కుంటనిపుడు.

క పలుకంగఁ బూనితిగా [illegible] న్యాయ్యంబు [illegible] భావించితి వె
ట్టులు నా[illegible]పలుకులంపుం, గల న్యాయ[illegible] [illegible] [illegible] 142

క పరబుద్ధి [illegible] [illegible] [illegible]
స్థితం [illegible] [illegible] నిందన్ 143

మ నను నిందించితి [illegible] [illegible] నష్టు [illegible] క
ర్మనిబద్ధంబగు జంతు[illegible] [illegible] నీ [illegible]
ర్జిన[illegible]ంబులఁ దో[illegible] నెన్నఁదగు [illegible] [illegible] స్వక
ర్మని[illegible] సుఖంబు దుఃఖమును [illegible] [illegible] 144

క. ఒకపక్షమూని నీకు [illegible] [illegible] [illegible]
య[illegible]ముగాఁ [illegible], [illegible] [illegible]సులనున్ 145

క. మతిఁదలఁచు[illegible] [illegible]; సుగ్రీవుఁ [illegible] దెలియుదువుగదా
కృతదారపరిగ్రహుఁ డని, యాతనిం [illegible] తత్ప్రియాంగన యమునున్ 146

క. చే[illegible] విద్ధి ధర్మం, [illegible] [illegible] [illegible]
నో[illegible]! యాతం, [illegible] [illegible] వసులకే [illegible] వసింపన్. 147

క బలిమిని గ్రహియించిన నా, వెలఁదియు నేదుఃఖజలధి[illegible]వీచికలందుం
గలఁగుచుఁ దపించుచుండునో, పలుకఁగా వలెనే యుదిట్లుపద్ధతి యనుచున్ 148

చ. పతియొకచోటఁ గష్టములపా లగుచుండఁ దదీయపత్ని యొ
ట్టితరునిగూడి భోగముల । నిష్టగతిన్ గనుచుండు నద్దియున్
సతతము నాథునిన్ గుఱిచి । స్వాంతము పొక్కఁగ నార్తినొందు నే
వితమున దానితోఁ సురతవృత్తి నెసంగఁ దలంచినాఁడవో? 149

చ. దురితములందు నెల్లఁ బరతోయరుహాక్షిని బల్కఁగొంటయే
పరమ మటంచుఁ బల్కుదురు । పండితు, లయ్యది నీ వెఱుంగ వం
చరయఁగఁ జాల; నట్లయియు । నాయన నింటనె యుంచుకొంటి వా
దురితఫలంబు నొందఁదగుఁ । దోడనె కావున నిన్నుఁ జంపితిన్. 150

మ. ఇది నీకేటి? నీకుఁ జేయఁగద నే । నేబాధ యం చాడెదో
యది న్యాయ్యం బెటులైనఁగాదు; నృపులన్యాయంబు సాగంగనో
ర్వఁదరం బెట్లగు నట్టికార్యముల సంపర్కించి వట్గాఁజుమీ
పెదకంగాఁదగు వారి యత్నమున దోర్వీర్యంబు గన్పట్టఁగన్. 151

మ. తన రాజ్యంబున నట్టిపే జరిగినం । దాల్మిం గొనంబూన కొ
య్యన నప్పాపులఁ జెండి యుర్విని న్యాయంబున్ స్థిరత్వంబు గాం
చను జేయందగు నట్లు చేయనిక్షితీశస్వామిం దదీయాఘమె
ల్లను బ్రాపించు నటంచుఁ బల్కు స్మృతులెల్లన్ వాని నాలించుచున్ 152

చ. క్షితిపతినయ్యఁ బాపితతి । శిక్ష యొనర్పక పూననేర్తునే
శతమఖపుత్ర! నీ విపుడు । క్ష్మాపతి వెట్లని యందు వేమొ మా
క్షితి భరతుండె యేలెడిని । జెప్పెద నే వనరాజ్య మేలఁగా
నతనియనుజ్ఞ నొందితి నవార్య మదోఁగద యెట్టివారికిన్. 153

మ. తన దోర్ధర్మము సల్పనట్టికుజనున్ । దండించునాతం డదె
వ్వనినైనన్ విడువండు శాస్త్రహితముం । బాటించుఁ దప్పున్న చో
ననుజుం డంచును లోఁ దలంపఁడు కదన్ । న్యాయంబు రక్షింపఁ జూ
చును గానన్ వనరాజ్యభాగమున కీశుండంగదా కీశపా! 154

చ. పురమునసుండి సోదరుని । పొమ్మని త్రోచి; విట్టి వెన్నఁగాఁ
దరి మెటులో, మదీయమగు । ధర్మము నే నెఱవేర్చినాఁడ; సం
గరమున నిన్ను మార్కొనక । గాఢశరంబునఁ గొట్టరా దటం
చురుతరధర్మముం బలికితో కపినాయక! పెక్కురీతులన్. 155

చ. మనుజుల కుండుధర్మ మది । మానఁగరానిదె యౌను; నీవనన్
వనచరజాతి నట్లగుటఁ । బల్కఁగరా; దిది తప్పటంచు; ధా
త్రిని నృపులెల్లరున్ మృగతతిం బొలియింతురు పొంచి వేటయం
దని తలపోయు; మీయది సమంచితధర్మమె యెన్ని చూచినన్. 156

సీ. మృగములఁ బక్షుల • బోగిబిల్చు యత్నము, చేయు నెవ్వారు మీకటుచనిగిడి వె
యేకాలమందైన • నిస్త్రెంచనున్నట్టు, లిన్నియు నట్లు లేదు, • కాని క్షైన
ధాత్రీపతులు వేఁటలనుకొంబునం బోయి, మృగములఁ ద్రుళ్లనెల్ల • నగచి యుగిచు
చంపుచుందురు; తదాచార మేనుంబూని, యొనరించినాఁడ, నీకిప్పుడు గలంప
ఆ విటపమృగమవోట • వేఁటనుండలిధర్మ, మూశ్రయించినాఁడ • నట్టి దూష్య
మనఁగరాదు, ధర్మ • మాశ్రయించినవన్ను, దూఱుటయు నకుదోషమెగుఁ

చ తొలిజనిఁ జేసియున్న స్మృతిదూషితకర్మము లీభవంబునన్
బలువిధులన్ ఘగందొరయుఁ • బట్టుకలం బొనరింప నొక్కనిన్
బలుకుల నిందసేయుటయుఁ • బాపమె కాని ఫలంబు నుంతయేఁ
గలుగునె తత్ఫలంబుఁ గలఁగంబడకే భుజియింతు రొప్పఁగా 158

మ తమదుష్కర్మమె కీడుఁ గూర్చు; నపు డాత్మం జింతలంగా ఫలం
బమరంజాలునె, చేయునప్పుడు మహాపూర్వంబు తద్భూరిక
ష్టము ప్రాప్తింపఁగ దుఃఖమున్ గనుట యజ్ఞానంబునంగాదె, చి
త్తమునన్ సుంతదలంచి శాంతిగనుమా • చంచల్ సుఖం బబ్బెడున్ 159

చ నరపతిధర్మముల్ దెలిసినన్ నను దూఱఁగవచ్చుఁ గాని వా
నరపతిధర్మముల్ దెలఁది • న్యాయము కాదిది యంట ధర్మ మె
క్కరణినగున్, స్వకీయఖలకర్మ ఫలంబులు పొందినప్పు డీ
నరపడి యొక్కనిం బగరెవచ్చునె యించుక యొంచిచూడుమా 160

చ. మనమునఁ జింతనొందకుము • మానవు కర్మఫలంబులొంద కె
వ్వనికిని నైజ; మీయది స్వపర్థితభూమిరుహాంబుఁ దాను ద్రుం
పనుజనునే? సహోదరుని • భార్యను బల్మిని గొంట కెప్పుడుం
దనుగడుఁ బూను; మయ్యదియె • దానికిఁ బ్రాచితమాఁగపీశ్వరా! 161

క. తనచేసిన పాపములను, మనమునఁ దలపోసి యొక్కయెడ నటు చే
యను నేనని దృఢనిశ్చయ, మునుబూనినఁ దఱుగుఁ గొంత మునిమత మిదియే

క దీనిరహస్యం బిదియే, తా నింతకుమున్ను చేసిదానిఁ దలంపం
బూనని యాదుష్కర్మవి,తానము మది నెన్నుచుఁ బరితాపముగనుటన్ 163

ఆ మరలఁ జేయకుండు • మతిగల్గునదియె క్రావలయుఁగా దెగుణము • గళితమగును
దానఁ గొంతయనుట • తలఁపుమంచిదిగల్గవలయుననుట యొకఁడె వాంఛితంబు.

క. పరమేశుఁడు కరుణాంబుధి, పరితాపముగనుట నింకఁ • బాపముఁబని యే
తరుణమునఁ జేయ ననుటయుఁ, బురుషునకుం గల్గునేని • పూతాత్మునిగన్ 165

క ఒనరించును; గావున నీ,యనుజునివిషయంబునన్ దురాగ్రహమునఁ జే
సినయపకృతి మదిఁ దలఁపుము, చన దిటు చేయంగ ననుచుఁ జాలఁ దలఁపుమా

క. దానం జేసినపాపము, తానుగ నశియించు బుద్ధి ధర్మం బిదియే
కానం గపిరాజా! వగఁ, బూనకు మిఁక నన్ను దూఱఁ బోలునె చెప్పుమా 167
క. మృతికాలము చేరువ కా, జతనం బెవ్వనినొ చేయఁ జాలినవానిన్
మతిఁ దలఁచి ప్రోత్సహించుచు, శ్రుతి గర్మ మొయించు నెఱుఁగు చిత్తమునందున్
క. ఈవిధము చక్కనెఱిఁగిన, నేవానిం దూఱుబుద్ధియే పుట్టదు సు
గ్రీవానరేంద్ర! కోపం, బావంతయు నీసుతుల నాత్మం బొందన్. 169
ఆ. ఇంకఁ జేయఁదగిన దేదియేనుండినఁ, బలుకవయ్య చేయ బాలుపడుదు
నాయువేగఁ బూనఁ జేయంగఁ గలవె యీ, తరుణమందె యెంచి దానిఁ జెప్పుము.
క. మరణాంతము వైరం బను, పురాణవాక్యంబు వినవె పురుహూతసుతా!
సుసజనిత్రాత్మజు నెవరు పీనింజూడు బుద్ధి ధర్మముఁ జెప్పుమా. 171
ఆ. వగలఁ బోగులు పీనిఁ దిగుమాటలం దెప్పి, యింకఁ జేయఁదగినదిది యటంచు
నాజ్ఞచేయు మీతఁ డద్దానిఁ జేయఁడేఁ, జేయువాఁడఁదగిన శిక్షఁ బూన్క
సీ. రాజధర్మంబులనో జఁ దెల్పఁగ నివి, సమయంబుగాదు నీస్వాంతమందు
నెట్టికార్యంబుల నెట్లు చేయఁగఁ దగు, ననితలంచితివో వానిని దెలుపుము
సహజస్ముసకు వానిఁ జక్కఁగా నట్టులే, చేయంగ నేనాజ్ఞ సేయువాఁడఁ
దెలిపితి ధర్మ మీతెఱఁగుననుండు నం, చా రాముఁ డనునయము లరఁ బలుకఁ
ఆ. తెలివినొంది వాలి ధీవిభవం బొప్పఁ, జెంతనున్న రాము వింతరూప
మట్టు చూచి భక్తి యప్పు డుప్పొంగఁగ, నిట్లు వినుతిచేసె హితమటంచు.

వాలి రామునినుతించి కర్తవ్యముం దెల్పుట.

మ. వనజాక్షా! భవదీయతత్త్వ మెఱుఁగన్ వాంఛింప విజ్ఞానతన్
నిను నిందించిన నీమహాప్రకృతి మన్నింపం దగున్ దీనుఁడన్
జననం బిద్ది జగంబునన్ మరల నేచందంబునం గాని లే
క నితాంతస్థిరశర ముం గనెదు లోకం బీయవే సత్కృపన్. 174
మ. కరుణావార్థివి జ్ఞానమూర్తివి స్వభక్తత్రాణసంక్రీడనా
దరముం గాంచుమహానుభావుఁడవు శ్రీధస్ఫూర్తి నే నన్నయు
ప్పునుమాక్షుల్ మదిస్సెంచి నా దురిత మోఘ్బంగిన్ నశించున్ మహా
పురుషా! యట్టికృపం గనంబఱచుచుం బూతాత్ముఁగాఁ జేయవే 175
క. శరమిది నీపావనకర, సరసిజముక్తంబు నన్నుఁ జక్కఁగఁ దాఁకెన్
నిరుపమభాగ్యం బిదియే, పరమాత్మా! ముక్తిపదముఁ బ్రాపింతు నిఁకన్. 176
క. అసువుల వదలెదనిత్తఱి, బిసరుహనయనా! సమీపపృథ్విన్ నీవుం
ట సమధికమోద మొదవున్, గసిదీఱఁగఁ దిట్టినాఁడఁ గనుకఁ దదఘముల్.
క. నను బాధింపఁగ నేరవు, తనిసితి నీలలితవాక్సుధాధారలచే
మనసొంగీ దృష్టిం గాంచెను, వినుమా నాప్రార్థనంబు వివరింతు నిఁకన్ .178

సీ. ప్రాణాధికంబౌ నా పుత్రియంగదుఁ డతి ముద్దుగా నా కెప్పుడుం బెంచఁగాన
నతనికి నేమియు । ననుజుఁ డాతఁ డెట్లు, గీడు మూఁడకయుండఁ గ జూడవలయు
నితఁడు మన్కిన్చంత । ఋని విన్న విని దీనిని మిగిలించి వాగరకు వనాలు నంగఁ
గనఁబడకున్న దంచనివల్ల మా రామ!, కారగు సుపర్వాంత । ధృష్టనిచిత
తే. దాని మానసమున్న నత్యంతగొప్ప లంకను సుగ్రీవు నతఁడే నాకగు నెల్లాడి
యోర్వఁజాలదు గాన సహోదరుండు, నినుఁ బలుకం గ్గిఁ బన । త్తుఁ బ్రాణపగు
క. తనయుని నంగదు నిచ్చరాజుల చేయఁగఁ దగ్గిరించు । సుశీలా! పా
వనతావకకరసరసిజమున నన్ను ప్రశంసవమ్మ! । భూతసహాయా! 180
వ. ఇంక విశేషించి పలుకఁజాల ననిన తన్నుం జూచుచున్న వాలిని గాంచి రఘు
చంద్రుం డిట్లనియె 181
చ. శతమఖపుత్ర! సుంతయును । సఖియ యొంటరి నీకు నన్న స
మ్మతముగు నట్లుగేయు తగునిమ్మడిగ్రా ప్రయత్నము చేయుచున్న ను
స్కృతములు నిన్ను నంటు విడక । నీవల మోహము నీకుఁ గల్గు నీ
సుతుఁడను భావ్యపరుఁ డగలఁ । బొక్కి లంకకఁ గయుండఁ జేర్చుచూ 182
మ. అనుచుండన్ దశరాత్మజుండు రఘునాథాజ్ఞన్ దలందాల్చి పా
వనసోదర్యపదద్వయంబు నయనద్వంద్వాంచలంబుల మ్రొ
క్కినఁగైదోయిని బట్టి రాఁదిగిచి దుఃఖంపంగ నేలా యిఁకన్
మనుమీ రామునిఁ నాశ్రయించి కపులన్ । మన్నించి యోతమ్ముఁడా! 183
ఉ. అంగదు నాదరింపుము, ప్రియాంగనఁ దారను గారవింపు, చే
యంగల కార్యసంతతి మహామతి రాముఁడు చెప్పినట్లు చే
యంగఁ గడంగు, మంత్రుల మహాదరణంబునఁ జూచుచుండు నీ
కుం గడుఁగూర్చువారలను గాండిగొ మంతన మెచ్చు చూపుమా 184
క. అనుచుం తనంగదుం పుచు, వనితామణి తారయుం బ్లవంగ బలంబుల్
చను దేవ నూఱడించుచు, నసజాక్షుని రామచంద్రు । పదలనిధ క్కిన్ 185
క. పరికించుచుఁ బ్రాణంబుల, శరీరముం బాయఁ జేసి । శాశ్వతపదముం
జేరఁ బోయెను, శ్రీరాముని, కరుణం బడయంగరాని । కలుములుగలవే? 186

—॥ సుగ్రీవపట్టాభిషేకము. ॥—

ఉ. అంతట రామమూర్తి తగునట్టుగ నెయ్యర నూఱడించి లో
కాంతర మొందు వాలికిఁ ప్రియం బొడఁగూడెడు భంగిఁ గర్మమా
నంతర మంత లేనియటు । లక్ష్మణుఁడుం డనరింపఁ జూచి యిం
కింతయు నాలసింపఁదగ । దెల్లియ రాజ్యపదంబు నొందనా 187
క. అని కపినాథున కత్తఱి, ననుజ్ఞ నిడియెం గపీంద్రు లనుఁగు నెచ్చెలు లా
వనజాక్షు ప్లవంగభూషణు, ననుమతి నభిషేకమునకు । యత్నము సేయన్. 188

క. తపనాత్మజుండు రాముని, కృపఁగని సౌమిత్రి రాఁగ నేగి పురమునకా
గపులెల్ల సమ్మతింపఁగఁ, గపిరాజ్య మహాభిషేకకలితుం డయ్యెన్. 189

క. శ్రీరాముఁడు మాసద్వయ, మారమ్యమహీధ్రవరగుహావళి నుండకా
దారాపతి సుగ్రీవుం, దారూఢసుఖంబు లొంద సప్పురియందున్ 190

క. నివసించుచుండె; శ్రీరాఘవు కార్యము చేయుతలఁపుఁ గానక కామం
బవరోధింపఁగ ద్రిక్ప్రాప్తమింతయు లేక మిగులఁ దక్కురి యనఁగన్. 191

చ. అనిలతనూజుఁ డప్పుడపు డాతెలఁ గించుక చెప్పి చూచినకా
ననిశలగోష్ఠినుంట సుఖవర్ధితమై మనసుంట దానినిఁ
వినఁగఁ దలంపఁడయ్యె, రఘువీరునిశౌర్య మెఱింగియుండియుకా
వినుటగదా హితోక్తులను వీఁడెఁడు లెల్లఁ గృతఘ్ను లౌటచేన్ 192

క. అరుదెంచె శరద్గాత్రులు, విరహాగ్నుల మండఁజేయువిధమున నంతకా
బరికించి రాముఁ డంతఁగఁ, బరికిం జని లక్ష్మణుండు భూతభయదుఁడై. 193

వ. రాజమందిరంబుఁ జేరి మహాగ్రహంబున. 194

క. ఎచ్చటనుండును గపిపతి, సచ్చరితుం డతఁడు కాఁడె శతమఖతనయుం
డెచ్చటనుండఁగఁ బుచ్చెనో, యచ్చటులశరంబు రాముఁనంతికమందున్. 195

క. నాలుకలు గోయుచున్నది, యీలో నాఁకలినిదీర్ప నేదియు లేదే
చాలఁగ నేచెడుతప్పని, యాలోచింపఁడు రవంతయైన రవిజుఁడున్. 196

క. తెలుపుఁడు నారాకను ఘొవ్వలతోడం గూడియుండునతత్తరణము రా
దిల నింక నతని కనుచ, ప్పలుకులు విని పోయి తెలుప భయము పొడమఁగన్.

ఉ. తారనుబంపి లక్ష్మణుని దారుణకోప మడంగఁజేసి చే
కూరినభక్తి రాఘవునికూరిమితమ్మునిఁ గానఁబోయి యా
శ్రీరఘురాము కార్యమును జేయఁగ నెంచియె పిల్వఁబంచితికా
జేరుదు రింతలోనఁ గపిశేఖరు లిచ్చట శౌర్యమేర్పడన్ 198

ఉ. వాలిలోడ సగ్గి రఘువరున్ని యానతిఁ బంపువాఁడ; న
వ్వీరులు చూడనట్టి ప స్థలరాజిగొ యుండ దల్లె ది
గ్వారిము నం మ నమ్ముఁ డిదె నచ్చెద నాపయి శాంతమూని యా
భూరమణుండు కాచునటు పోలవచింపు సుమిత్రనందనా! 199

క. అనిపనిచి మఱుదినంబున, వనచరులంగూడి రాఘవప్రభుఁ జేరం
జని తప్పు సైఁప వేఁడఁగ, విని రాముఁడు సంతసించి విశ్వాసమునన్. 200

తే. కపివరా! కోపమూననిక్కముపచింతు,విషమహీరుహమైనఁ దాఁ బెంచి త్రుంపఁ
జనదటన్న నుడికా నేను విననవాఁడ, నౌట నీకు నెఱిఁగింతు నార్యపథము.

క. దానినివిని [illegible], మానసమునఁ దోఁచు దానికి [illegible]
బాసుము, [illegible], బోనగుసే, [illegible] మూఁడవ నీకున్. 202

శ్రీరాముఁడు సుగ్రీవునకు [illegible] తెల్పుట.

సీ. వినుమయ్య! [illegible]
[illegible]
[illegible]
తను [illegible] గాని
తే. [illegible]
[illegible] దనని.

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 204

చ. తలఁపనివిధిసంతతులు తన్నలయించుట కోరినట్లు వాం
ఛలు ఫలియింపకుండుట [illegible] సుఖసంతతి పొంకుట కా
వలదని వేఁడిన [illegible] వాంక త న్నొకబాయకుంట యిం
దుల [illegible] కారణం బెవియొ లోఁదనె యున్నఁ గడంగఁ డొక్కఁడే 205

మ. బలవంతంబగు హేతు వుంకును దలంపం జెప్పఁగాఁ జూపఁగాఁ
దలమేగాక యటంచు బుద్ధిఁ దలఁపం దత్త్వజ్ఞులన్ వేఁడఁగాఁ
దెలియన్ [illegible] న దెవఁడే [illegible] నూహింపఁడ
గ్గలమౌ నజ్ఞత తప్పుఁ [illegible] వసుకిస్వామి యాలించితే 206

ఉ. దీనికిఁ గారణం బె దనిశీధులు చక్కఁదలంతు; రట్టి చో
మానసమందుఁ గష్టమె యశమానుషశక్తిఁ జెలంగు నంచు న
ద్దాని మరల్పరా దనుచుఁ దప్పక తోఁచును, దాని సంతసం
బూని శరణ్యమంచుఁ దలఁయొగ్గుటయే తగినట్టికార్యమౌ. 207

చ. పలుకులు పెక్కులేల? కపిపాలక! దుఃఖసుఖంబులందు వ
ర్తిలునొకరీతి నెవ్వఁడు ధరిత్రిని ధన్యుఁ డతండె; వానికిం
గలుగవు నెవ్వగల్; పరమకర్మరహస్య మతం డెఱుంగుటన్
సులలితకర్మముం గనెడుచొప్పు నెఱింగిన వాఁ డతం డగున్. 208

చ. భవమనునట్టి సాగరనిభంబని పెద్దలు పల్కుచుంద్రు; త
ద్భవగురుభంగసంతతులవంటివె కర్మఫలంబులౌటచె

నెనఁడును వానిఁబొంది యింక । నీయవి కాలును దృష్టి నొంగితిక్
జనమున వీని దాఁటఁగను । జాలితి నంచు వచింప లేఁ డిలన్ 209

చ. శరణము నీవె; నిన్నె యింగఁగఁజాలను, మూఢుఁడ నన్ను బ్రోవుమా
పరమశివా! యటంచు బలుభంగుల నాభగవంతు నాత్మహృ
త్సరసిజపీఠసంస్థునిఁగ । జ్ఞానయుతిం దలపోసి ధ్యానయో
గరతిని గొల్చుచున్న భవశోకంధిని దాఁటునుపాయమై తగున్ 210

సీ. తనకుఁగల్గిన ఫలితతులయం దాసక్తిఁ, బూనకుండుటయె నిష్కామ మాద్య;
మనుభవించెడువేళ । నదె మేలున కై తన, కనితలంచుట ద్వితీయముగుభంగి;
యీరెంటి నెవ్వఁ డెంతేని శ్రమంపడి, యభ్యసించునొ దాఁట । నతని కరయ
భగవదారాధనఫలముశక్యకకల్గు; మూర్గాంతరము లేదు । మానవేంద్ర
తే. మైన దనిసమ్ము చక్కఁగ । మానవేంద్ర!, విషయసుఖములు నమ్మించి । పెట్టివానిఁ
జేసి విడనాఁడు నెవనినే । గాపినొందు, నచలనాశఁడు దీని నీవాత్మ నిలిపి 211

క. మానవసౌఖ్యములం, దే కూరిమి నుంప కెట్టులేఁ బొందుచు న
ప్రాకృతుఁడ నగుచు మెలఁగుము, శ్రీకలితుఁడ వగుదువేల । చెప్పఁగ నింకన్

మ. వనితాగోష్ఠి పొసంగినన్ మనము తద్వ్యాపారలీనంబుగా
క నితాంతప్రమదాంబురాశిరయి యనంతగాఁ గ్రాలు దైవంబునం
దె నెటీగ నిల్పఁగఁ జేసి ప్రాప్తమగు నేదే ప్రీతిగా నెంచి నీ
వనుభూతిన్ లయ మొందఁజేయుము సుఖం । బబ్బున్ గదన్ దానిచేన్ 213

తే. మనము చక్కఁగ నిలుపనేర్చిన యతండె, కర్మదృఢపాశబద్ధుండుగాఁ యుండు
మనసు చపలతఁగాంచనీమాడ్కి నిలుప,దగినదొక యోగమే యనితలఁపదగును

క. మనసునకుఁ జంచలత్వం, బనునది సాజంబ దాని । నరికట్టంగా
ననువైనది యోగంబే, యనవలయున్ వేఱొకటియు । నన లేదెందున్ 215

క. గురుమూలముగా యోగము, పరిగ్రహింపంగఁ దగును । బటుతరదీక్షా
నిరతిమెయి నభ్యసింపఁగఁ, బరమఫలం బబ్బు హృచ్ఛుభలత తోలంగున్. 216

క. వేదాంతవాక్యపరనము, పోఁద్రోలును జపలత నని । పోరాడుదు రా
వేదాంతులె యోగంబున, నేదియు తెలియంగలేమి । నిటు లసు బెల్లన్. 217

చ. గురువు యథావిధానముననుగూర్చెడుశిష్యుఁడటంచు యోగ మె
క్కరణిగ నభ్యసింపనగుఁ? గానిపథంబన నెద్ది? యందు నె
వ్వరుసఁ దదీయచిత్తగతి పన్నును? వీని నెఱింగి తెల్ప నా
దరమున నట్టులే గురువు దాపుననుండియె యభ్యసింపనౌ. 218

సీ. గురువు తెల్పినయట్టి గుఱుతు తప్పకయుండ, సంతతాభ్యాసనిష్ఠను వహించి
శిష్యుఁడు విసుఁగు నేఁ జెందక యయ్యది,సిద్ధినొందినదాఁక । చెలఁగు శ్రద్ధ

నభ్యసించుచుం దనయంతఃకరణచంచలత స్వానుభూతి నేవిశేషము నం దగి
యున్న దంచు నెఱింగి మన్ననమీఱంగ, నరిసిద్ధినొందు పర్యంత మల్లి
యభ్యసించుచుఁ జంచలత్వాఖ్యమహిత, ముగ మనస్సుం బుసె త్తఁజేదగునటుఫలి
యించె నిప్పటి కయోగ మంచు నెంచి, ధ్యాననిష్ఠ సేవింపనో దైవముం దమి

క. ఈపథమునూని వేఱొక, కాపథమున మనసు నిల్పఁగల్గును మని త
ద్వ్యాపారపరత నుండినఁ, జేపడునే యుర్వలాబు చింతింపు మెదన్. 220

క. నీవును భవసాగరమున, నేవిధమున మున్గకుండ నెది యుత్తమమా
త్రోవయొ దానిని వెదకం, గావలయును, లేనిచో సుఖం బభ్రంబౌ 221

క. దైవంబున లభియించిన, దేవిధమగు సౌఖ్యమైన నిది స్థిరముఁ బుర్
భావింపక నిస్పృహతన్. నీవుండుము సత్పథంబు నీతిగ నిదియే 222

క. నళినీపత్రగతంబగు, జలము గతిన్ జీవితంబు చాలఁ జపలమౌఁ
బలుకం దగ దేస్థిరపద, మలఘునో యియ్యదిగ నంచు నాత్మబలమునన్ 223

క. దినములు రాత్రులు సంధ్యలు, చనుచున్నవి వేలకొలఁది సమయమ్మునకున్
జను దెంచుచున్న యవి మఱి, యును జీవిత మెల్లఁ గడచుచున్న యిదికదా!

క. మనయాయు వెంత యనుచున్, మనుజాలు తలపోయరిది శోచనుఁడుసహింపన్
బనిపూనఁ, డెప్పుడో తాఁ, జను దెంచుం జంపు నట్టి సమయమునందున్. 225

క. చనినట్టిది తలచిన నే,పనియగు, జీవితమదింత పరిమిత మనుదా
ని నెఱుంగఁ ద్వాంకడి యే, పని యొనరుపఁ దగునో ధర్మపథ మ ద్దానిన్

ఆ. అప్పు డుండు వేళల నాత్మ గణింపక, యొల్గియుండు నన్న యియ్యాప్తతంబుఁ
బొంది దోలి భక్తి భగవదారాధన, పరతఁ గనుమెు ముక్తి కరుగు తెఱవు 227

చ. అని హితమొప్పఁ జెప్పఁ విని యర్కతనూజుఁడు రామచంద్ర! నే
వనచరరాజ యుత్తరని వచ్చి నంబడుఁ డంచునాజ్ఞ చే
సిన సమయంబు నిన్నటికిఁ జెల్లెను, సర్వదిగంతసుస్థలౌ
వనచరులెల్లఁ జేరి, రికఁ వారిని బంపెద నీవు చూడఁగన్. 228

సుగ్రీవుఁడు వానరులఁ బంపుట.

సీ. అని నచ్చఁ జెప్పి మహావీరులై తగు, ప్లవగనశేణ్యుల బలరిపుసమ
విక్రములౌ వారి వీక్షించి శ్రీరాము, కార్యము వినిపించి కడఁగి మీరు
కామరూపులు గాన క్షౌపుత్రి యెందున్న, వెదకి రండని ప్రీతిపలయఁ దెలిపి
మరలివచ్చుట కొక్కమాసంబు గడువని, యాజ్ఞమీఱినశిక్ష యతికఠినము

ఆ. గాఁగఁ దెల్పి క్రమముగాను మహేంద్రునిదిక్కు, మొదలుగాఁగ నాలుగు దెసలకును
బంపె వారిలోనఁ బవనాత్మజప్రభృతు లౌగి దక్షిణంపుఁద్రోవఁ బోవ. 229

క. సెలవొందఁగ శ్రీరాముఁ డ,నిలతనయుని జేరఁబిల్చి నెమ్మిని ముద్రాం
గుళినిచ్చి సాగ నంపఁగఁ, దలఁదాల్చి తదాజ్ఞఁ జనియె దక్షిణమునకున్ 230

తే. అంగదాదులు వనచరు లల్ల జాంబవంతుఁ డాఁగఁగల్గి భల్లూకములు
రాముకార్యము నెఱవేర్పరమణఁ జనిరి, వెదకి యయ్యయితావుల వేడ్క కలర

క. తక్కినదిక్కుల కరిగిన, యక్కపు లం దెంటఁగాని యవనీసుత లే
దక్కజముగ వెదకితి మని, యక్కపిరాజునకుఁ దెల్పియుం డుండంగన్. 232

వ. హనుమదాదు లయ్యైతావుల వెదకి యెందును గానక మహాద్రిగుహం బ్రవేశించి మహాంధకారబంధురంబగు నాగుహాంతరాళంబున వెదకుచు నొకవిచిత్రవనముం గాంచి యచ్చెరువందుచు నం దొకసుందరిం గని యాతపస్వినిం బ్రార్థించి యాగుహావార్తల నెఱింగి తమవచ్చినవార్తలం దెలుప నాస్వయంప్రభయు వారలదీనత్వంబు నెఱింగి వనచరవరులారా! యీగుహం బ్రవేశించినవారు ప్రాణంబులతో మరలి పోవ శక్యంబుగాకుండు నాతపశ్శక్తి మిమ్ము వెడలించెద కన్నుల మూసికొండని వారికి వా రట్లసేయ నిజతపోమహత్త్వంబున వారల వెడలించి యిక బోయి రండని తెలిపి మరల నాత్మగుహం బ్రవేశించె అంత వారు రాఁజెచ్చిన గడువు దాఁటుటయు సీత గానరాకుండుటయు విచారించి దుఃఖసాగరనిమగ్నులై రంత జాంబవంతుం డిట్లనియె 234

చ. వనచరులార! మాస మని వానరనాథుఁడు పల్కె నంతలో
జనకజఁ గాంచి రావలయు శాసన మీయది దాఁటి రేని మే
దిని మనఁజాల రంచును బ్రతిజ్ఞ నొనర్చెను; వాలికంటె నీ
తనిమది క్రోధయుక్త మతిదారుణరూపము నొంగదా యిఁకన్ 235

తే. చేయవలసినపని యేమి చిత్తములను
దలఁచినారలె! యీకొండబిలముఁ జొచ్చి
యందుఁ దిరుగుచు గడు వెప్పుడొ యనువిషయము
తెలియకుంటిమి కృత్య మిఁకద్దియని యిపుడు 236

క. తలపోయఁ జనును గాదే, పలుకుఁడు మీతోఁచు దానిఁ బలుకక యున్నం
గలుగునె ఫల మెద్దియు, రాజుల నెయ్యము నమ్మఁదగని చొప్పనఁ దగుఁగా.

ఆ. ఇపుడు మాటలాడె నెంతో హితముగాఁగ, ననుచు నమ్మరాదు వినుఁడు పిదప
నశని సదృశ మగుచు నమరు నాతని మది, కార్యభరమె త్రిప్పఁగలుగు దాని.

చ. అనిలకుమారు సందుఁ బ్రియ మత్యధికంబని యెన్ని జానకిం
గనుఁగొనఁ జాలమైతిమని క్రమ్మఱి పోయినఁ గ్రూరదండనం
బునఁ గడతేర్చు నీ మనల భూపతు లెల్ల నిదే విధంబునన్
గనఁదగి యుంద్రు గానఁ జనఁగా దని సాహసిఁ దోఁచు నిత్తఱిన్. 238

క. ఊరక యుండిన చోఁ జే, కూరునె ఫల మెద్దియన్న గూడినవ్యథచే
నోరు మెదల్పక యంగదుఁ, డూరిమిఁ గని యుండె నల్లియుండి రితరులున్.

క మారుతపుత్త్రుం డత్తఱిఁ, జెమటఁ దగు భల్లుకేంద్రుఁ జిత్త మెఱిఁగి నీ
వీరితిఁ బల్కెద వి, క్కారణ మా కెల్లసిద్ధి కిది యని తెల్పన్ 240

క ఇన మణిఁ గ్రక్కున యీ సగంగ, గానెంచిలి మిమ్ము, నంధకారావృతమై
పోనేరి కశక్యంబుగఁ, గానంబడుబిలమునందుఁ గంటి నొకపతిన్ 241

క మునివేషమూని కరుణా, ఘనని ధియై యామె మమ్ము నెఱఁ గడుపునఁ దగునా
వని తొరత్నము మునలెఁ, గొనిపించ్చుం జిత్తశక్తిఁ గొబ్బున వెలికిన్ 242

సీ ఇందుఁ జొచ్చిన వాఁ డెవ్వఁడైనను బ్రాణములతోడ మరలంగఁ బోలదనియు
నాగుహావృత్తాంత మామె చెప్పినయట్లు, సత్యమే యని నాదుచిత్తమునకుఁ
దట్టె, నందున్నట్టి తరువనంబుల సృష్టి, నెంతైనఁ గంటిమే యున్నఁ దేని
యాఁకలిదప్పుల నయ్యవి పోఁ గొట్టఁ, జిత్తశాంతిని గల్గఁజేయఁ జాలు

ఆ. హేమభూరుహమ్ము లిలనుంట విన లేదు, వెలయునను చు నెప్పు వినలేదు
జాంబవంత! తద్విషయమున నీ వేమి, పలుకుదువో వినంగఁ దలఁచినాఁడ 243

మ అని ప్రశ్నింపఁగ జాంబవంతుఁడను నార్యా! దానివృత్తాంతముల్
మును వింటిన్ మును తేరొ చెప్పుకొనఁగాఁ బూర్వం బదెవ్వారొ యే
మనుజుల్ దేవత లింకఁ గల్గునెన తేమాడ్కిం జొరరా రానిరీ
తిని నిర్మించిరి యోగశక్తిమెయి సంతృప్తిన్ వసింపన్ గిరిన్. 244

ఉ. అందఱమందె యున్న మనయార్తితొలంగిరొయుండు; నాతిమి
న్నం దగ వేఁడ యోగినిని నైజతపోవిభవంబుచేత నీ
యిందఱనున్ దృణార్ధమునసే గొని తెచ్చి మృదూక్తు లాడి పో
యెం దనయాశ్రమంబునకు నెంతమహత్త్వము యున్న మారుతీ! 245

సీ త్రిజగంబులందు నేదియుఁ దపశ్శక్తికి, మించినయదియె లేదెంచిచూడఁ
జిత్తశుద్ధిఁ జెలంగి చేసినచోఁ దప, మాపరాత్పరునిఁ బ్రీతాత్ముఁ జేయు
దాన దివ్యంబయి మాననీయంబగు, తేజస్సు ప్రాప్తించు దేరిచూడ
నలవిగాకుండ నయ్యది శీర్షమును జుట్టి, పామరులకు గానఁబడనియట్లు
వెలయుచుండును దాన నేతలఁచినట్టి, కార్యములు సాగు భగవంతుకరుణయనఁగ
నద్దియే సుమ్ము దానికి నుద్దియైన, దెద్దియును గానరాదని యెఱుఁగు మీవు.

క. అని తెలుపుచుండఁ దక్కన, వనచరు లంగదునిఁ గూడి వదలందగు నిం
దె నిలిచి ప్రాణంబుల నిఁకఁ, జనరాదు కపీంద్రుఁ డున్న చక్కటి కనుచున్. 247

ప్రాయోపవేశ మూనఁగ, నాయెడ దృఢనిశ్చయాత్ము లైనం గని వే
యాయనిలాత్మజ భల్లుక, నాయకు లారీతిగను మనంబులతోడన్ 248

సంపాతి వానరులకడకు వచ్చుట.

పవ్వళించియుండఁ బక్షియయ్యును దగ్ధ, పక్షమౌట వారిఁ బాఱఁజూచి
మెల్ల మెల్ల నడిచి యల్లవా రుండెడు, వసతిఁ జేరనపుడు వచ్చుచుండి. 249

క. ఆహా! యెన్నాళ్లకు సంయమాహారము నాకు దొరకె । నాకలిమిగులన్
దేహము పీడించెడు రిపు, లాహవమునఁ జిక్కియున్న । యనదం బోలెన్ 250

క. అని చెంతను నుప్పుటఁ గని, వనచరనాథాత్మజుండు । వరుసఁ గపితతిం
గని పల్కెను గుర్మార్గాంబుగ నెంచఁగ వలయు మనము । భూరివిధిహతిన్ 251

తే. ఎప్పుడున్నవి యుక్తి । యెటుల మసలఁ, దినఁగ శ్రీరాముకార్యమీ । తీరుఁ జెడు
సమయ మీయది యతనికి సాయపడిన, యాజటాయువువలె మనకెంత మిగిదె

క. చేయుచున్నది కాదే, చాయాపతిస్వరూపాగర్ మనసింకన్
శ్రీరామునికై ప్రాణము, లీరితం గోలుపోయె నే విధిప్రాసెన్ 253

చ. అనిపలుకంగ నాపలగ । మ్మల్గన నోఘనులార! రామకా
ర్యనిరతి నాజటాయువు గతాయువుగాఁ బలుకంగ వింటి నా
యనుజుఁ డతండు వచ్చినది । యంతయు నాకెఱింగింపుఁడన్న నా
అని కేలెఁగించె నవ్విధము । నంతయు నంగదుఁ డొప్పమీఱఁగన్ 254

శా. ఆవార్తల్ చెవిసోకఁ బక్షులుగ మాహాత్మ్యైశ్వర్య మేపార రాఁ
గా వానింగని వానరోత్తములు పొంగంగ గాంచి సంపాతి మీ
యీవాక్యంబులు విన్నఁ బక్షయుగ మిట్లేవచ్చెఁగాదే నిమ్ముం
గావంబూనెద నాజటాయువు తెగంగా రామకార్యార్థమై 255

చ. అని యనుజాతవృత్తమ । నంతయు వారికిఁజెప్పి తప్పణం
బొనరిచి యంబుజాసుపనిరుద్ధతిఁ జెప్పుచు సీతఁగొంచు నా
దనుజుఁడుపోయె లంక కని । తత్పుర సీతయు నున్న దిప్పుడం
చు నెఱుఁగఁజెప్పి మార్గమును । జూపఁగ వానరు లాత్మఁ బొంగుచున్ 256

చ. పతగమహేంద్రునిం బొగడి । పర్వతముం దిగి దక్షిణాంబురా
శితటముఁ జేరి యందఱును । సీతను జూడఁగఁబోయి రాఁగ స
త్వితరణశక్తి ముఖ్యమగు । దీని నెఱుంగఁగఁబోలు నంచు స
మ్మతి నిటఁ గైకొనందగు నసామానుషకృత్య మిదౌట నిత్తఱిన్. 257

చ. పదిపదులన్ని యామడల । పాటి విశాలత నొప్పు సంద్ర మీ
యది, భయదాకృతింబోలుచు । నంబుధి; దీనిఁ దరించి యవ్వలం
బొదలు నిశాచరేంద్రపురముం గని యందు విదేహరాట్సుతన్
గదిసి యనామయం బడిగి । క్రమ్మఱి రాఁదగు నిద్ది కార్యమా 258

ఉ. ఇంతటిసాహసంబునకు । నెవ్వఁడు శక్తుఁడొ వానిఁ బంప ధీ
మంతుఁడు జాంబవంతుఁడె సమస్తవిధంబులఁ జాలువాఁ డటం
చెంతయుఁబూన్కిఁ బల్కుటయు । నెల్లరవాక్యము లాలకించి మా
కింతటిశక్తి గల్గునని । యెల్లరు పల్కఁ డటంచు నత్తఱిన్. 259

సీ. జాంబవంతుఁడు పల్కె సత్త్వంబుఁ గొలఁదుల, నెఱిఁగించి రందఱు నిట్లు సంద్ర
మెకురఁగాఁ జాలుదు మిన్ని యోజనములని, తెలుపఁగా విని సస్మితిని జెలంగు
భల్లూకేంద్రుండను బ్లవగవల్లభులార!, నేఁడాఁటఁ జాలుదు నీరరాశిఁ
గ్రమ్మఱి యిటు రాఁ గల్గుదునను వార్త, సంశయాస్పదమగు జరయె దీని
తే. కారణంబని తలపోయఁగాఁ దగు మును, పిట్టి కార్యము లెన్నియో యేను జేసి
నాఁడనంగమఁడితఁడు వామనవిభుఁడగుఁ, గాఁచఁబనుచఁ గరాగనిక్కముదలింతు.

ఉ. ఇంతకు మున్ను పేర్కొన నదేటికొ యూహనుమంతునందు మీ
రెంతయు నూహసేయుదురొ యే నెఱిఁగించెద గొప్పభారమా
వంతయు లెక్కసేయ కతఁడర్థమునం బొనరించు శక్తి యే
చింతయు లేనిబుద్ధియును జేపడియుండెఁ దనప్పు నీఘనున్ 261

మ. హనుమంతుం డలవాయు కేసరికి నేయర్థంబునం జెంతశ
క్తిని దైవం బొనగూర్చెనో తెలియుకొక్కింత గాంచియుట్లుం, నీ
లనిశక్తిం గొనియూఁడ నాలిమె భూభృద్వ్రాతముం గొంచుర
మ్మనఁ దెచ్చుక్ బవనాత్మజుం డితఁడపారశ్యప్రక్రమంబొప్పఁగన్ 262

మ. సురలెల్లం బరమేష్ఠియుం దొలుత నీకుహూరాగ్రణిక్ సద్వరో
త్కరభూషాన్వితుఁ జేసి; రీమహితువంశకా మేలు చేకూరు ని
ర్జరకార్యంబుల కంచు, నీతని నవేకాస్త్రాస్త్రముల్ చంప నే
వరుసం జాలవు నొంపఁ జాలవు సుండీ! వర్ణింప నిం కేటికిన్. 263

మ. తనదౌశక్తిని దా నెఱుంగనటు లుద్యద్ద్యోగశక్త్యున్నతిక్
మును లొక్కప్డు శపించి; రీఘనుఁడు తోమ్ముం గాంచి భీతిల్లకొ
క్కని మేషంబు స్థిరత్వముం గనక తక్కొంతారముం దక్ జవం
బున సంచారము చేయుచుక్ శితత కంబూన్నంగఁ దద్వస్తువుల్. 264
ఆ. కొనుచుఁబోయి సంద్రమున వైచుచుండంగ, నేమి చేయఁ జాలక యితని వలనఁ
గలుగనున్న యుపకృతుల నెంచి తనశక్తి యెఱుఁగకుండు నని శపించి రంత

క. తనశక్తి యిట్టిదని చెప్పునయే నొక్కం డెఱుంగఁ బోలు ననుచు ము
క్తిని దానికిఁ జెల్పిరి నే, వినినాఁడం గాన మీరు వినఁగఁ బలికితిన్ 266

చ. వననిధి దాఁటి సీతఁ గని వచ్చు జనంబునఁ గాన వాయుపు
త్త్రు నితని వేఁడుకొంద మనఁ దొరపుఁ బ్రీతిని వార లెల్ల నీ
పని నొనరించి మావయిన ప్రాణములక్ నిలుపంగఁ బూను మో
యనిలతనూజ! యన్న విని యాదృతి లేచి సముద్రుఁ గాంచుచున్ 267

చ. అరిగెద లంకకే నిపుడె యంబుధి గోష్పదమట్లు దాఁటి యా
శరవరు మస్తకంబుల నెసంగెడు శక్తిఁ బదంబుఁ బెట్టి రా

ద్వరసతిఁ గాంచి క్షేమమును । బల్కి యనామయవార్తఁ దెల్పి; మీ
రురుముద మానహిల్ల నిటు లుండుఁడు, దీవన లిందుఁ బోయెదన్ 268

ఆశీర్వచనఫలత్వంబును హనుమంతుఁ డెఱింగించుట.

ఉ. దీవన లన్ని నెట్టివను । తీరు మహాత్ములు చెప్పవింటి మీ
కే వివరింతుఁ జాపలము । నెంచక యించుక యాలకింపుఁడే
యే విషయంబు లందయిన । నింతులు పూరుషు లవ్వి గోరనాఁ
బావనచిత్తులన్ సుఖము । పాటిల జింతలుపాయఁ గోరుచున్ 269

చ. విమలమనీషులై తపము । విశ్వహితార్థ మొనర్చుచున్ మనః
కమలపదంబునం బొలయు । కాంచనవర్ణు నిరంజనున్ సమ
స్తము దరహాసమై వెలయు । దైవము ధ్యానవిధానపూజలన్
బ్రముదితుఁ జేయుచున్ ఫలము । రాఁదగునంచుఁ దలంప కించుకే 270

మ. పరమేశుండు ప్రసన్నుఁడౌటయె తపస్సంతానలాభం బటం
చరయం జాలినపెద్దలం గని మునం । బానందసాంద్రంబుగాఁ
బరఁగుం గావున నార్యులార! యిపు డీ । భారంపుఁ గార్యంబుఁ జే
యుమతిం గాంచితి సాగు నీయ దనిమీ । రూహించినన్ బండెడున్. 271

క. అని వేడపలుకు వాలు, । నియతి భగవంతుకృపను । ఫలవంతంబౌ
నని పల్కెదు రద్ధియె దీవన యని చెప్పంగఁబడును । బ్రాజ్ఞులచేతన్ 272

క. ఇది సత్కార్యము దైవము, కదిలముగా దీనివేగ । పండఁగఁ జేయం
గఁదగు నని యెంచువారలై, గద భక్తులు వారె మునులు । గాఁదగుదురిలన్ 273

ఆ. అట్టివారివాక్కు । లవె ఫలించును గాని, కపటచిత్తులగుచుఁ । గలుషరహితు
లట్లు లభినయించునాతుచ్ఛు లాడిన, పల్కులెట్లు ఫలముఁ । బడయఁజాలు 274

క. ధనమిచ్చిన నైశ్వర్యం, బున దీర్ఘాయర్దాయమునను । బొలుతువు గాకం
చును దీవించెడుజాల్ముల వ, చనములు ఫలియించు టెట్లు । సన్మతులారా! 275

క. ఇతరులకు మేలుగలుగన్, బ్రతినిమిషముఁ దలఁచుచుండు । భక్తుల వగువా
క్కతులె ఫలించును దక్కిన, కృతకమతుల్ పల్కునుడు లెట్లుఫలించున్. 276

క. చిత్తవిశుద్ధియె ఫలసం, ప్రాప్తికి మూలంబు నదియె । పాటిలకున్నన్
రిత్తయె యగు వచనం బని, యొత్తతి నేఁ దలఁపవలయు । హితమతులారా! 277

ఉ. ఉత్తమమానసం బనిన । నొండుతలంపులు మాని యీశ్వరా
యుత్తముగా సమస్తజగ । మంచుఁ దలంచుచు యోగశాస్త్రసం
పత్తి తగంగ నొప్పునదె । పావనచిత్తులనంగ నద్ది స్వా
యత్తముగాఁగ నుండు నరయంగఁ దలంపుఁడు మీర లెప్పుడున్. 278

ఉ. మీ రిపుఁ డారఘూద్వహుని । మించినభక్తిని లోఁదలంచి యీ
భారపుఁగార్యమెల్ల మునివారసురేశ్వరమోదదంబుగాఁ

గోరఁగ నర్హమైతగుట గొల్చిన నిద్ధిఫలించునంచు గం
భీరపరాశిపంబు విడి పెంపునుగాంచఁగఁ జేయుఁ జేగెదన్ 279

ఉ. రామునికార్యమాతఁ గపిరాజహితం బది యాట దేవతా
కామము బండఁజేయఁగ నోకం డిదె సాహసమాట మీఁద శ్రీ
రాముని భక్తుఁడై సువిహితంబుగ దీవన లీయఁబూనుటల్
నాముది యుత్సహింప జతగంబును బూనక నుట్టులుండెనన్ 280

క. సాగరమీఁదుని యల్పము, గాఁగఁ గణుతించి వాయుగతి మించంగా
నేఁగెద లంకాపురిలో, నేగతినో సీత వెదకి యెల్లవిషయముల్ 281

క. కనుగొని క్షేమంబున వత్తును మీకని చెప్పి వాఁడు దొయ్యలితనశీలం
బని నమ్ముఁబలికి రాముని, మనమున ధ్యానించి యెంచి మస్తకమెలమిన్

తే. రాముపాదాంబుజంబులు మనమునఁ, నట్లు చింతించి వాలంబు నంరి వెక్కి
సాల్గ త్రిప్పుచు నూఁగుచు నుత్క్రమణయుగము, జక్కనిక్కించి మదిసంధించి చనుచు నిలిపి

సీ. మునివరేణ్యుల మూలమున సంగ్రహించిన, యోగవిద్యాశక్తి నూని కాయ
మునకు నట్లా కాశమునకు సంబంధనం, యమమున లఘుతూల మట్లు తేలి
నగనుండు తనువు నగాధజలంబులఁ, బాదంబులఁ జరింపవలసి నడుట
సాలెపురుగు నేయు సన్నని తంతువులందుఁ గూడఁ జరింప ననువు పడుట

తే. రశ్మిసంతానమున సంచరణము నల్పు, శక్తియలవడుఁ గాననా శ్వసనసుతుఁడు
వ్యోమమున సంచరింపంగ నోపునట్లు, లగుటనా యోగమూని దేహమును లేపి.

క. తూలము లేశము నలెఁ దను, వాకాశం దేలికయయి యమరుట చేతన్
గాలికిఁ బోయెడు రీతిగ, నాలవణాంబుధిఁ దరించు నాశయ మలరన్. 285

క. చనియెను గగనంబున నా, తనిరూపము జలములందు దద్దయుఁ బొడవై
గనఁబడియె నద్దముగ వే, చనుచుండుట సురలు చూచి సంతసపడఁగన్ 286

ఆ. చిత్రమిద్దియేమి గాత్రమీఁదని తాళ, తరువు మీఁటి సురపథమున వాయు
గతిని మించి యడ్డ మితరమేదియు లేని, యట్లు పోవుచున్న దనుచు సురలు.

క. పరికించుచుండఁగా సాగరము మైనాకభూధ్రకాంతుఁ బిలిచి యో
ధరమా! నాపైఁ జను కపి, వరునకు దోడ్పడఁగ లెమ్ము త్వరగా ననుచున్.

ఆ. మఱియుఁబలికె నితఁడు మహితాత్ముఁడగు రాము, కార్యమునకు బోవఁగడఁగె గాన
సుంత నిలిచిపోవ నంతయాయాసంబు, గలుగకుండు ననుచుఁ దెలియఁజెప్పి.

సముద్రుఁడు మైనాకుని హనుమంతునకు సాయపడఁ బంపుట.

క. వినుమా మైనాక! నీ, కనుమానము లేక సాహసాశయమున నే తాఁ
గొని తెచ్చి పై చెంగాదే, యనిలుఁడు మునుతత్సుతుండు హనుమయితఁడగున్.

క. ఆయుపకారము మదిఁదలఁపోయుము శ్రీరాముఁడనఁగఁ బూర్వము సగరుం

డీయటని బ్రోచెఁ దత్సుతు, లేయభివృద్ధిం గనంగఁ ‖ నీ ననుజేయన్. 291

ఆ సాగరంబనంగఁ ‖ జాలితి నేనవి, మొదలు వారివంశోఁమున జనించె
రాముఁడట్టి ఘనునిఁరమణిని రావణుఁ, డెత్తుకొని చనంగ ‖ నీఘనుండు 292

క ఆతరుణి వృత్తాంతము, నీతఁడె నెఱుంగఁగఁ బోవ నెంచి జవమునన్
వాతగతి నరుగుచున్నాఁ, డేనని కిం దోసపడుట ‖ యొప్పదె మనకున్?

ఆ నీకు నాకు నెంతొ లోకప్రసిద్ధిగా, సుకృతుల నొనర్చియుంటఁ బూజ్య
లియ్య వంశ నీతఁ ‖ డీసు సుకృతిఁ, జేసియున్న ఘనుననేక సుతుండు. 294

క కావునఁ దర్పణపడి పొమ్మా, నావిని మైనాకుఁ డడిగె ‖ నాకు సుపకృతిం
గావించిన మారుతునకు, నేవిధమున నితఁడు సుతుఁడొ ‖ యే నమ్మఁజుమీ 295

—వాయుమహత్త్వము.—

సీ వాయువు దేవతాగణవర్యుండు తత్సుతుఁ, డనఁబడు నీతండు ‖ వనచరుండు
చిత్ర మూయుని నాకుఁదెలుపు మీవని జవ,నాగికం బంత మహాజవమునఁ
బోయి యాటఁ గల్గ ‖ నీయెడఁ గావించి, నీవు సంతోషంబు ‖ నే నొనర్తు
నని ప్రశ్నమును జేయ ‖ నంబుధి సంతస, మూవహిల్ల వచించె ‖ నద్రివర్య!

తే. ప్రశ్న మీయది యుత్తమపద్ధతి దగి,యున్న దనవలయును గాని ‖ యొప్ప దిప్పు
డనఁగ రాదు వచింతునీయనఘుఁ డేల, వాయుసుతుఁడయ్యెనయ్యెనొ ‖ వనచరుఁడుగ

క ఏదోషంబును నీతని, కిదేహాను గల్గ వేదకీంగకుంటా
శ్రీదయితుఁడకున్ భక్తుం, డై నైవారను మహాత్ముఁడై వినుతిఁ గనున్ 297

ఉ. దేవత లెల్ల భూతములఁ ‖ దేజము సొంపున నగ్రగణ్యులై
పావనతం జెలంగి స్తుతిపాత్రులుగాఁ దనరారి, రందఁ జెం
పావహిలంగ వాయుగణ ‖ మప్రతిమానబలాధికంబుగా
నేవిధి నెంచిచూచిన మహిన్ గివిఁ బూజ్యముగా నెసంగెడున్ 298

క. దానికి నధినాథుఁడు పవ,మానుండగు లోకవితతిమర్యాద తగం
గా నెల్లదేవతలలో, దం నధికుం డగుచు సుగుణోతతిఁ జెంపొందున్ 299

క బలపౌరుషముల నాతనిఁ, దలకిడచు నమర్త్యుఁడెటు వెదకినం గనరాఁ
డలఘుమతిం దగుచు మహా,బలుఁడగు పేరం జెలంగెఁ ‖ బర్వతవర్యా! 300

ఉ ఆపవమానుఁ డర్థిఁ దనయంఘ్రులఁ గొల్చెడు వారి వాంఛ లే
యేపగిదిన్ ఫలించు నటులే కృపమీఱఁగఁ గాంచు చుండు న
ట్లాపద లెల్లఁ బోనడచి ‖ యర్హవిశాలయశంబు నొందు న
ట్లాపరమాత్ముఁ డుండుపద ‖ మందఁగఁ జేయుఁ దుదన్ గిరీశ్వరా! 301

మ, వినుమా మేసమహీధరం బనఁగ భూరివ్రీన్ ఖ్యాతి మించుం గదా
కనకక్ష్మాధరమన్న నద్దియు యనంగా వింటివేకాదె; దా

నినిబోలఁ దగు పర్వతం బొకండును వర్ణింపంగ లేదంచు బ్రా
జ్ఞని కాపంబె వచింతు నున్నలవను మించెనా బోల్చ నాయద్రియున్ 302

ఉ దానికి కొంత దూరమున ధామముల్లగ నిర్వికారతన్
మౌనులు వ్యాఘ్రదంబుల సమానుప తేజుని బ్రహ్మను సదా
ధ్యానము చేయువిప్పి విధి కప్పక పొట్టగు దాసుపాస్తువం
తానవ సేకరేఁ గలుగు దానను సత్ఫల మన్న నమ్మికన్ 303

క అదె యనసూయాగారం బని, విదితంబగు విధులయందు విను లింగన ని
య్యదియెట్టుల తగుచుండెను. సింహాసనపు యోగులకు దాన సుర్వీధ్రీంద్రా!
వస్తుబృందంబు సేకరింపంగఁ దగిన, వస్తు మించుకయేని లేక యిష్టదమగు
పథము పొందఁగ దాని నేగిన వారు, తుల్యఫలదపథంబుల నాశ్రయింత్రు

క తిరుగుచు బ్రహ్మాండంబుల నెక్కడ దెసో శ్రీను మొదలు కూర్చి కావించెదన్ శ్రీ
పరునారాధన మెయ్యది, పరికింపంగ నల్పమైన ఫలమిడం జాలున్ 306

క. మనసొక్కటి చంచలతం, గనుపించినఁ జాలు నొక్క కాలంబున నై
నను ధ్యాననిష్ఠ నుండం, జను నద్దియె మోక్షదంబు సాధించ గదా! 307

సీ డంబమే లేక కొండంత వస్తువులను, కూర్పనుత్సాహింపక కోర్కెదనర
నిష్టదైవము నాశ్రయించి భావనచేత, సకలవస్తువులను సమధికముగ
సేకరించినయట్లు చింతించి యవ్వాని, నర్పించినట్టులే ధ్యాననిష్ఠ
భావించుచుం బ్రీతిఁ బరమాత్ముఁ దేజస్వి,రూపునిగా నెంచి యాపరేశుఁ
తే. గనుచు నిశ్చలమగు చిత్తమున సతంబుఁ, గలఁచుచుండుటయే మహాఫలదమైన
పూజ యనఁబడు, దానినిబోలు పూజ, వేఱొకటి యుండఁబోలదు విశ్వమందు.

క. యోగం బెద్దియు శ్రద్ధా,యోగమె లేకున్న ఫలము నొదవింపంగా
నేగతిఁ గనినం జాలద,దేగద యిష్టార్థద మ్మహీనమనుష్మీ. 309

మ చిరకాలంబు గుహాంతరాళములలో సిద్ధాత్ములౌ మౌను లీ
శ్వరుఁ దేజోనిధి నవ్యయుం దలఁచుచున్ బాహ్యప్రపంచం బదే
పరుసన్ సాగుచునున్నదో మఱచి యోగవాంఛల్ మదిం గూర్చ కీ
శ్వర రక్షింపవె యంచు వేఁడఁ దగు శాస్త్రం బద్దియే తెల్పెడున్ 310

ఉ. ఇట్టి యుపాసకుల్ మిగుల సిద్ధసువర్ణగిరీంద్రమందు నే
పట్టునఁ జూచినన్ నయనపర్వముగాఁ దనరారుచుందు ర
ట్టిట్టులమైన భాగ్యమున నెంతయుఁ బోల్చును స్వర్ణభూధరం
బట్టిగిరీంద్రమందు నొకభాగమునన్ గపివీరుఁ డొక్కటన్. 311

కేసరియను నామమునీ, కేసరి యానంచు మౌను లెన్నఁగఁ దమిచే
వాసము చేయును దత్సతి, భాసురరూపంబు మెఱయ భర్తృవిహీనయై. 312

ఆ. అంజనాఖ్య నలరి యాపతివ్రత భర్తృహితచరిత్ర యగుచు నెల్లయువతు
లను సుదాహృత మగులలితశీలంబున, వినుతయగుచు నుండి వేడ్క నొకట

చ. అనిలునిఁ జిత్తపంకజమునం దొగి నిల్పి మహాత్మ! నిన్నుఁ గొ
ల్వను దమిఁ గాంచుదానను భవద్విభవానమునన్ భవాదృశుం
దనయుని గాంచఁ గోర్కి సతతంబు చెలంగెడుఁ గాన లోకముం
గనుఁగొనుసద్గుణాఢ్యుని మహాబలునిం దయ చేయవే సుతున్ 314

క. పేరు మహాబలుఁడని యో, మారుత! నీకొప్పియుండు మామకతనయుం
డీరేడులోకముల మునివారము దేవతలు మెచ్చ వఱలన్ వెలయున్. 315

క. జగదుపకారమ్మును జక్కఁగఁ జేయఁగఁ జాలువాఁడునై కావలయు నతం
డగణితబలవిక్రమములఁ, బొగడొందఁగ వెలయు నట్టిపుత్త్రకు నిమ్మా 316

చ. అని మరియెంద భక్తిఁ గు మహాకృతి శ్రద్ధయుఁ గల్గునట్టులా
యనిలుని వేఁడుచుండె; మదిరాక్షి యొకప్పుడు భర్తతోడ వా
ఘను గెలువంగఁ గేసరియు స్పర్శనుఁ గొల్చుట చాలుమేలు దే
వనికరమందు మేటి బలవంతుఁడతం డగు నో కృశోదరి! 317

తే. భక్తిమీఱఁగ నామహాబలుని గొల్వ, మంచు నానతియిడి వానరాళి గొల్వ
హేమగిరినుండె నాతనికోమలాంగి, తత్పరతఁ గొల్చె మది సదాగతిని నిలిపి

సీ. సుచరిత్ర యొకనాఁడు శుచియై ఋతుస్నాత, యగుచు నయ్యాదేవునికి నొప్పమీఱఁ
దలఁచెఁ గేసరియును దత్తజరాజకార్యంబు, గలిగి యెందో చనెఁ గ్రమ్మఱ నది
నదియాట వాయువు వామనిరాత్రికిం బతి,యట్ల దర్శనమిచ్చె నంతఁ బతియు
నరుదెంచ నెఱుఁగ బాలయను దానితత్త్వంబు, కేసరి రాఁ గాంచె యీసమయము

తే. నందు తృణమునఁ దన్ముందె యరుగుదెంచి
నట్టిజాడ గనంబడె నార్య! యనిన
నతఁడు మదినెంచి వాయువే యపుడు తోఁచి
యుండఁదగు నీకు వరమీయ సువిద! యనిన. 319

క. తలవాంచి యూరకున్నన్, జలజాయతనేత్ర చిత్తసంశయమును లోఁ
దలపోసి లజ్జ నొందకు, మెలమిం గనఁదగినసమయ మిదెగద సాధ్వీ! 320

చ. సతిని స్పృశింపరా దనెడుశాస్త్ర మెఱింగినప్రోడ గాన నీ
మతిఁ గలవాంఛఁ జూఁ దెఱిఁగి మామకరూపమునం గనంబడెన్
బతిపయి భక్తి నీకుఁ గలవార్త నెఱుంగును గాన నద్దియే
హితమొనఁగూర్చు నన్న హృదయేష్టముఁ దెల్పె నదేల చింతిలన్. 321

ఆ. నీదుశీలమునకు నియతికి మెచ్చి తా, దర్శనం బొసంగె దాన నీకు
వర మొసంగె ననుచు వనితామణీ! తలంపుము మఱొండుచింతఁ బూనకు మిఁక.

క. అనిహిత ముపదేశింపఁగ, ననఘానన హృదయపద్మహాసుం బవనున్
వినుతించి నాయకునితోఁ, ననురాగము మించ నుండె నంజన యంతన్ 323

క. చూలాలై యమ్మయంబున, వాలికపూఫుల్ పెలంగ వానరతరుణీ
జాలము గొల్వంగాఁ బుడు,టాలరగ్య మబుద్వరంబు నట ఫలియింపన్ 324

చ. తనయునిఁ గాంచె నంజన నితాంతమనోహరరూపసంపదన్
వనచరరాజిరుల్లఁ దను చూడఁ బలంకఁగ బలం
బున జవవిక్రమంబుల విశిష్టత్వమునం దనసాటి లేఁడు మే
దిని నని యెల్లవారు వినుతింపఁగ లక్షణరాశి యొప్పఁగన 325

వ. కేసరియుఁ బరిజనులకెల్లఁ బారితోషికంబులొసంగి విధ్యుక్తక్రియల నిర్వర్తించి
యుండు నంత 326

క. ధరణీధర! యాసత్సుతుఁ, డరుణీరత్నంబుఁ గాంచి తత్పరమతియై
వరఫలములఁ దన్పఁగఁ దా, సరిగొన ననసీమ కంత సాఁకలతోఁపన్ 327

ఆ. బాలుఁ డతఁడు తుత్తు బాధింప నేడ్చుచు, నుండెఁ దల్లి చెంత నుండకుంట
నేడువకుర వత్స! యను వారు లేకుండి, రపుడె యుదయమయ్యె నబ్జసఖుఁడు.

హనుమంతునకు దేవతలు వరములిచ్చుట.

ఆ. వయసుచిన్నదగుట వదలక యుత్తు బాధించుచుంట, యుష్ణవీథిని యపు
డంతికమున రక్తమట్టియంగముతోడఁ, గానఁబడుట యనెడు కారణముల

క. ఫలమేయగు నిది యొకఁడను, తలఁపున నవ్వాయుదేవుతనయుఁడు వేగం
బలరార నెగిరె వ్యోమస్థలమునఁ జరియించు దేవతలు వెఱఁగందన్. 330

చ. విసుఁగక లేక యిప్పగిది వేలకు వేలగు యోజనంబులన్
క్రసరణిఁ బాలునాకపినిఁ గాంచి సురప్రముఖుల్ సెబాసురా!
శ్వసనుఁడుగూడ నిప్పగిదిఁ బర్విడఁజాలఁ డటంచు మెచ్చినా
రసమయమందు మారుతుఁడు సూనుని వెంబడిఁ బోయె సాయమై. 331

శా. ఆయాసంబు తొలంగ వాయువు కుమారాంగంబుపై మెల్లఁగా
హాయిం గూర్పఁగ వీవ దాన జవసత్వాదుల్ వివృద్ధంబులై
సాయం బొప్పఁగఁ జేయ మించినతఁ డాజ్వాలాపరీతాంగుఁడై
పోయెన్ భానుని చెంతకున్ ఫలముగా బుద్ధిన్ దలం పుబ్బఁగాన్ 332

ఉ. భానుఁడు కాలవేత్తయయి భాసిలుటన్ హితకారియా మరు
త్సూనుని రాకఁ గాంచి తన చోటు దహించెడునట్టి దౌటలో
నూని దహించునాఁకలికి నోర్వక పండని మ్రింగవచ్చు నా
మానసధీరుఁ గాంచి రుచిమండల మొప్పఁగ వచ్చు నట్లుగన్ 333

తే. బుద్ధిబలమున నొనరించు పూనికకును నెసంగు సంతోషమును గాంచఁజాలియుండె;
నా కుమారుఁడు రవి చెంత కరుగుచుండె, నుడుగ రానిజవంబున నొక్కరీతి.

క. ఆనాఁడు పర్వమగుటన్, గా నూనినవేడ్క మీఱ। ధాత్రీవ్యాఘ్రా
మానాకృతి గలరాహువు, నా నెసఁగెడుభూత మొక్కఁ। డాసమయమునన్

క. సరసిజమిత్రుని గప్పం, బరుగెత్తుచునుండె వాయు।పట్టిఁగు నతనిన్
గరమున స్పృశించెఁ బల్విడి, తరుణంబున మూర్ధనశల। దానికి నదియున్ 336

క. భీతిల్లి నన్నుమ్రింగెను, భూతంబిది క్రొత్తదనుచు। బుద్ధిఁదలఁచి య
ష్టే తరలి యింద్రు చెంతకు, నాతలగతిఁ బోజి తెల్పె। నాత్మావస్థన్ 337

క. పురుహూతా! నాకొసఁగిన, సరసిజబాంధవునిఁ జంద్రు। సంగన్ నూత్నా
శనునకు నిపు డిచ్చితివే, సరియగునే యిట్లు దేవ।సంఘాధిపతీ! 338

క. ఆఁటని బట్టంబోవఁగ, నాతండును బోవుచుండి। హ స్తంబున న
న్నే తూలించలెఁ ద్రోయఁగ, భీతుఁడనై వచ్చినాఁడ। వృత్రవిరోధీ! 339

తే. నాకు నిచ్చినయట్టి।మేషంణిని, బరుల కిడవచ్చునయ్య! యోబలనిషూద
నా! యిదెక్కడిన్యాయమో।నాయుధార్థముగ నెదానిని భావించి।యగపడుండు.

క. నేనెన్నఁ డట్టి కరాహువు, నేనలవున గాంచినట్టు। లేదుసుమీ
నీనుడు లచ్చెరువులుగాఁ, గానంబడుచున్న విట్లు। కదలుము పత్తున్. 341

చ. కసఁబడుచుండ నోపుదువె। గాఢతరాశనిపాతనంబునన్
గనుఁగొనరాని దుస్థితిని। గాంచుమహీరుహమట్లు వజ్రధా
రను దలపోవ నాతఁడు దురంబున నాత్మకబంధ మూడఁగా
గనుచు సురాలయంబునకుఁ। గ్రక్కునఁ బోవుసుగాక నీ విటన్ 342

చ. నిలువక వేగపోవుచును। నే నిదె వచ్చెద వెంట నంచు నొ
వ్వులుగులుకంగఁ బల్కుటయుఁ। బోంగుచు రాహువు వేగ మేగి యా
జలరుహమిత్రమండలము। సంగతిఁ జేరఁగలంచు నంతలో
పల హనుమంతుఁ డాతనుఁ। బట్టఁగ వచ్చెడు రాహువుం గనెన్ 343

సీ. పరికించి యిదియుంచి।ఫలమంచు యోజించి, చెంతనున్నట్లు భావించి యర్క
వదలి రాహువుఁబట్టఁ। బాఱినఁ దనపైకిఁ, బరువిడునా గాలి।పట్టిని గనిఁ
యిఁక నిటనుండ మేలింతయుఁ గల్గదు, ప్రాణమ్ములుండ వీ।పాడుభూత
మెటనుండి వచ్చెనో। యెవఁడు సృజించెనో, నాకొఱకే వీఁడు। ప్రాఁకులాడు
తే. నట్లుతోఁచెడునని యెంచి।యాత్మ ముఖము, త్రిప్పుకొని పాఱెనంతలో। దేవవిభుఁడు
మత్తదంతావళము నెక్కి।మహిమ వెలయ, వచ్చుచుండెను భానుని। వంక కపుడు

క. భీతిం బల్విడి యోపురుహూతా! నను గావవయ్య! । యుగ్రాకృతితో
భూతంబిదె రవి మ్రింగఁగ, నీతఱిఁ బోవంగ నన్నె। యేతెఱమ్రింగన్. 345

క. అరుదెంచెదు నేఁ బ్రాణో,త్కరముం గరతలమునందుఁ। గనుఁగొనుచున్ నీ
పరిసరమున కరుదెంచితిఁ, బరిరక్షింపుము మహేంద్ర! । పరమదయాబ్ధీ 346

క. అనుచుఁ జేరఁగ భయమునం, గనకును నీగిపు నడంచుఁ । గనఁబడఁ బురము నా
కనునంతలోన నిది పం, డని మ్రింగినఁ దీలు నాదుకొనాఁకలి యనుచున్ 347

క. పవనాత్మజుండు రఘుప్రు, రవి మూని మహేంద్ర నా స్థిరగజముఁ బట్టం
గిపురంగ నాలనిం గని, రవిజాధిపుండు కోపించి గ్రక్కున నవ్వాన్ 318

చ. ఉరుగని గర్వయుక్తి నిలఁ దోకను నిల్చి గ్రక్కునం బ
ర్విఁ బడి నవశక్తి గొట్టినని । వేసుకనైనఁ గలంచఁ జేతఁ జే
పుడమి వసింపలేని యొకపుం గపి రెండవ చంగనాప్పా, ని
ప్పుడ పొరిపుత్తు నీని తపోమూర్ సహింపలేనఁ జేటు వహించెన్. 349

క. ఒంటనత మీయగి గొ,ర్వాగోద్యము సీనిఁగాంచి । డఁకెను నిక నీ
వీటని మూర్ఛనఁబాలిస, గీసని నేఁ గాంచఁజాలఁ । త్రిజగములందున్ 350

చ. అని తలపోసి భూమిప్రనికరహరి తక్షకగిణంబుఁ జెచ్చెరం
దునుమఁగఁజాలు వజ్రమును । దోడనె వైచిన దానిదాఁకుచే
ననిలజుఁ డష్టపోలె గిరియందుఁ బటాలున వ్రాలె, వాసుహా
హానువు మహీంద్రమందుఁ బడునప్పుడు నొచ్చెను; వాయువ త్తఱిన్ 351

ఆ. బాలుఁ డప్పుడట్లు । విమహాఘాతవి, హ్వాలతఁ బడినఁ గాంచి । వజ్రి యిట్టి
క్రూరకార్యరతిని । గూడెఁగా యని యాగ్రహమునఁ దనదుశక్తినందఱకును

క. తెలుపంగఁ దలఁచి దేహంబుల నన్నిఁట నిండియున్న । పూర్జ్యాత్మచ్ఛా
యల నాకర్షించుచు ని, ష్కుల భూధరబిలమునందు । బుత్రాన్వితుఁడై 353

క. నివసించియుండె నంతటఁ, బవమానుఁడు సంచరింప । భావింపక నై
లవివరమున నుండుట భూతవితానము సంచరింపఁ । దగుశక్తి చనన్ 354

క. కదలంజాలక యుండఁగఁ, ద్రిదశుల సంతృప్తికై విధిని జన్నములిం
పొదవఁగ మానవు లొనరింపఁ దగక యుండిరి నితాంతబాధలఁ గనుచున్

ఆ. ఎట్టి క్రియలు లేక । యెల్లతావులనున్న, వాన లట్టెయుండి । రారయంగ
నిష్క్రియంబనంగ । నిఖిలప్రపంచంబు, దగినయట్టు లుండె । వగవి సురలు

సీ. పరమేష్ఠి చెంతకు । గరుపంబుమాని కష్టములకుఁ బాలయి । చని జగములఁ
గల్గినయలజడి । కడఁగి వచించి యాపవనుని సంచారశపరతఁ గనఁగఁ
జేయవే యని వేఁడఁ । జిత్తమ్మునన్ వారి, దీనభాషణములకెంతొ గదెల్లఁ
జింతించి యింద్రుఁడు । చేసినయపరాధమునఁ గల్గె నలజడి । భూతవితతి

తే. కనుచుఁ దలపోసి సురలార! । వినుఁడు వజ్రి, రాహుపక్షంబునం జేరి పవనిబండు
గాఁగఁ దలపోసి తద్బాధ । కడు నలంప, వచ్చు పావనిఁ గొట్టెను వజ్రమునను

ఉ. దానఁ గుమారకుం డతఁడు । తద్దయు నొచ్చి మహీధరంబుపైఁ
దానపశుండుగాఁ బడియె । దానికి వాయువు కోపమూనె; నా

సూనుఁడు తద్వరంబున వసుంధర కెంతయు మేలు చేయఁగా
వానరకాంతకుం బొడమె । వాయుసుతుం డని వాని నెన్నుఁడీ 358

చ. సుతుఁడు మహీధరంబుపయి । నోలి పడం గని వాయుదేవుఁ డీ
శతమఖుపైఁ గ్రుధం గనుచు । సర్వజగంబుల నిండియుండు స్వీ
యతనువు సజ్జగించి బిలమందు సుతాన్వితుఁడై వసించె; మీ
రతి బలవంతులయ్యు నిపు । డార్తిని బొందితి రేమి చెప్పుదున్. 359

చ. అని యని నగతిఁ బిడిచి యంతన భూతగుణమ్ము వ్యర్థమే
యనఁజను వాయువేకద య । థార్థముగాఁ గలఁపంగ ముఖ్యమై
తనరుఁ బ్రపంచరాశికి, నతం డొకయింగుక సేపు సంచరిం
పను దలపోయకున్నెడఁ బ్రపంచము శూన్యమెయౌ నిజంబుగన్. 360

మ. సురకార్యంబు ఫలింపఁ జేయుఁగనె యీసూనుండు జన్మించె నం
చాయం జాలక వజ్రతీక్ష్ణహేతి మృదువ్యంగంబు నొవ్వంగఁ దీ
వ్రపు జేసెను వృత్రసూదనుఁడు కార్యం బిట్లు సాగంగ సం
చరణం బయ్యనిలుండు మానె జగముల్ । స్తంభించె నద్దాననే. 361

మ. కనుకన్ వాయువు సుప్రసన్నుఁడగు నట్లొక్కార్యంబు చేయంగ నౌ
నని వారల్ తన వెంటరాఁగ మునినిర్జరస్తోమముల్ వెంబడిం
ప నితాంతాయత వేగ మొప్పఁ జని యప్పద్మాసనుం డద్రినిం
గని తద్వారిగుహాంతరాళమున దుఃఖప్రాప్తుఁ బుత్రాన్వితున్. 362

ఆ. గంధవాహుఁ గాంచి । ఘనపవిఘాతన, కర్మితాంగు దనయుఁ । గడుఁ బ్రియంబు
దవర సంకగతుని । బాఁగని నగచుచు, నుండు తెలిఁగెలింగి । యూహలొప్ప.

క. కిసలయాలోచనంబులఁ, గురియించెన్ వాయుదేవు గోమరునిపై నే
సురుచిరదృష్టులు కష్టోత్కరములఁ దొలగించునో నిరామజనమునన్. 364

చ. వనజభవుండు దేవయుతి । నచ్చటఁ గాంచి సమీరణుండు త
త్తనయుని మూర్ఛితున్ మృతువిధంబున నుండెడువానిఁ జూచుచున్
వినటఁ గృశించుచుండియును । వైవము లేచి తనూజయుక్తి మ్రొ
క్కెను విధి నామగోత్రములఁ । గీర్తన చేయుచు మూఁడువారముల్. 365

ఆ. వందనమ్ము చేసి । భక్తిని వేదవాక్యముల నుతించి । యంతికమున
నిలువఁబడఁగఁ బ్రహ్మ । నెమ్మి మీఱఁగ గరద్వయముఁ జాఁపి నిమిరె బాలు మేను

క. ధాత్కరస్పర్శమునన్, జేతస్సమ్మోదమునను । జిత్రంబుగ నా
వాతాత్మజుని శరీరం, బాతతశర్మంబు గాంచె । నందఱు చూడన్. 367

క. జీవితుఁడైన సుతుంగని, యావాయువు సంతసించి । యాత్మనిరోధం
బేవిధమున మానునో యటు, లావిధి చూడంగఁ జేసె । నంత జగమ్ముల్. 368

క. ఉక్కిరిబిక్కిరిగాఁ దగు, నక్కటికినిగల్ తొలఁగ హాయిం గనియెన్
నిక్కము పల్కుదు వినుమో, చక్క నిభూమధ్యంబ! యిచటి సారం బెల్లన్.

భావనాశక్తి

చ. అనిశము యోగనిష్ఠఁగలయట్టి మహాత్ములు దేవదేవు స
జ్జనహృదయాబ్జవాసుని, విశాలమనోహరదివ్యతేజమే
తనువుగ నొప్పువాని శ్రుతిధర్మము లెంచఁ జెలంగు నందఁ బ్రీ
తిని గనువారిఁ జూతు రతితృప్తిగ జ్ఞానమునైకదృష్టిచేన్ 370

సమదర్శను లన వారే, ధీవరా! యాలకింపు శ్రద్ధాయుతి సా
గము దీని, మేలు దీనవె, యమపుంజున్మా! పరాత్పరాంగ మైదియా 371

అనువిషయముఁ దర్కింతురు, మునివరులుంగూడఁ దేజమునె తత్త్వమం
చని యుత్తమయోగులు, దానినివాసము శీర్షమనుచు నీవు తలఁపుమా.

దివ్యతేజం బగు భగవత్ప్రమోదదం. బయియుండు శీర్షమ్ము నాశ్రయించి
వలయాకృతిం గాంచుఁ గలుషకర్మంబులఁ, గావించువారిని గడుజవమున
వదలి యల్పంబుగ వ్యాపించు నచ్చోట, సాధుకర్మముల శ్రద్ధనూని
జరపుచుఁ దత్ఫలసంతతిఁ గోరని, వారియం దభివృద్ధి సారెసారె
ఆ. కగుచునుండు సుమతులగువారు పరికింతు, రెందువృద్ధినొందు నెట నశించు
ననుచు; మదిని గల్గునాశయభేదంబె, కారణమగు దీనిసారమునకు. 373

ఆరుచిరంపుఁదేజ మెప్పు డట్టిమహాత్ములు కర్మసంగతిన్
జేరినకష్టముల్ గనఁగఁ జేడ్పడుఁగాదె; శరీర మత్తఱిన్
సారము గల్గఁజేయఁగ మోసం జొరఁబాఱును శీర్షమందుఁ ద
ద్దారుణకష్టముల్ గడచి దానినె గాంతురు వారు శర్మమున్. 374

క. ఈతేజమె బ్రహ్మంబని,యే తెలియం జెప్పు శ్రుతులు; లవెల్లప్పుడు త
త్పూతాశయంబు తెలియక, భ్రాంతిగఁ గైకొనరుసుమ్ము పామరు లెపుడున్

పుణ్యపురుషులు తేజస్సుఁ బొదలఁ జేయు, సాధుకర్మంబు లొనరించి చక్కఁ దానిఁ
గాంచుచున్ మోదమందంగఁ గలరధీరు, లద్దియెఱుఁగక యజ్ఞతనడఁగుదు రిల.

చ. శతధృతి వాయుపుత్త్రకుని శర్మయుతుం బొనరింపఁ బూని యు
న్నతనిజతేజమందును మనంబును నిల్పి తదీయపూత సం
గతి మెయిఁ బొల్పుదృష్టులను గాంచెను; దానవె వానితేజ ము
న్నతిఁ గనఁజాలె; దానవె గనందగి యొప్పెను జీవితం బొగిన్. 377

క. పరమేష్ఠితేజ మత్తఱి, మరుదాత్మజుమస్తకమున మ్రొగ్గునఁదు తేజం
బుచితరముగఁ జేయఁగ న, త్తరుణంబున లేచఁజాలె ధైర్యస్ఫూర్తిన్. 378

క. కొందఱు మూర్ఛిల్లిన వెను,కం దగుయత్నంబులేక ॥ కాంతురు స్మృతిఁ గ
ర్మందులు లోనగువారలు, పొందుగఁ జూడంగ లేచి ॥ పొదలుదు రపుడే.

క తనయంతన స్మృతి రాఁగా, గనుదురు సౌఖ్యంబు కొంత॥కాలమునకుఁ ద
త్తనుగత తేజము లోఁ జొ,చ్చును మెల్లఁగ సుంతయగుట ॥ క్షోణీధ్రపతీ!

తే తేజ మయ్యది యధికమై ॥ యీజగమున, గల్గు నాపదలం జెంది ॥ కాచుచుండు
దానిఁ జక్కనుపాసింపఁమాననీయుఁ, డగును దానిని మఱచినఁగుఁ గుజనుఁడు.

సీ మైనాకభూధర! ॥ మాననీయుండగు, నాశ తానందుఁ డయ్యదనునందు
హనుమంతుపై దయయగఁడఁగా దృష్టి, వ్యాపింపఁ జేయుచు ॥ నందుఁగల్గు
తేజము వృద్ధియౌఁతీరు గావింపఁట, ధన్యతేజస్సది ॥ పవనతనయు
సుత్తమాంగిమచుట్టుకనుండి వృద్ధింగాంచి, లోనఁ బ్రవేశించె; ॥ దాన నడఁగి
తే యుండు ప్రాణాళి తద్వ్యతిరొక్కమాఱు, శక్తిగనిరొందు గాన నాశ్వనజుండు
మేలుకినట్లు లేచె; నాలోన వాయు, వాత్మసంతోష ముప్పొంగనలరఁజాలె

క నిదు భావనాబలం బని, ఘనులందురు దీని; మంత్ర॥కాండమ్మును దీ
నినె యాశ్రయించియుండును, మనమున నూహింపు మిద్ది ॥ మహితం బనుచున్.

చ సరసిజసంభవుండు కృపఁబంధిలఁ జేసెడుదృష్టిఁ బుత్త్రుపైఁ
బరఁగఁగఁజేయ నత్తఱినె ॥ బాలుఁడు లేచి చెలంగుచుంట న
మ్మరుదధినాయకుండు గని ॥ మానసమందుఁ బ్రహర్ష మొప్ప సం
చరణముఁజేయ లోకములస్తంభన మప్పుడె వాయఁగా సురల్ 384

ఆ. సంతసించి రపుడు ॥ శతధృతి వాసలఁ, గాంచిపలికె భావి॥కాలమందు
నీకుమారకుండు ॥ మీకు మేలొనరింపఁ,గలఁడు శక్తియుక్తిఁగ్రాలు నితఁడు

చ అమరులకార్యసంతతు లశవన్నియు నీలనివంక నే ఫలిం
చు మఱిగను చేవ దేవునకు ॥ శూరశిఖామణి కీకుమారుఁడే
యమరను బ్రాణతుల్యుఁడుగ ॥ నట్లగుటన్ ధర నిస్సమానుఁడై
యమలయశంబు గాంచునటు ॥ లాద్భుతిఁ జేయఁగ యుక్త మిత్తఱిన్ 386

మ వరదానంబున నీతనిం దనుపఁగా ॥ వాంఛింతు; మీరొక్కరొ
క్కరుగా నీపవమానసూనునకు నొక్కాలంబునం దృష్టి నీఁ
దరమై యుండువరంబు లిం; డవియె మోదం బియ్యఁగాఁజాలు నీ
మరుదత్యతున కంచుఁ బల్కఁ దలలన్ ॥ మన్నించి యావాక్కులన్. 387

తే వరము లీయంగఁ దలఁచి రాసురలు తొలుత
శతమఖుం డిట్లుపల్కె నీసుతుఁడు నాదు
వజ్రహతిచేత నొకచెంప ॥ వక్రతఁ గన
నలరుటన్ హనుమంతుఁడన్ ॥ పిలుపుఁగాంచు

క. నాపుత్త్రము నేఁడాదిగ, నీపాలసుకుమారుఁ జంప । నేవిధమున నేఁ
జేవ గలదిగాఁ బోవు, నీనరసుచ్చితి ననంగి । నిటుఁ డిటు పలికెన్ 389

చ. తపము నడంచు ... యముఁడాయము నేఁగలవాఁడ; నా ప్రకా
శమున శతాంశ మీతని కొసంగెద, నాకడ విద్య నేర్చు నా
సమయమునందె ... ; విద్యలనెల్ల నేర్పెదన్
విమల వచస్కుఁ ... । వృద్ధిని గాంచును గాక దానిఁ నే 390

చ. జలముల ... ...
గలుషహారుండునై ... । కొంటుఁ ... బాశి తాఁ
బలికె; యముండు ... । ... గాక! యాంతయా
వళిని ... । ... ... మెచ్చి తా ... 391

చ. ధనపతి మద్గదాయుధము । దానినిఁ జంపకయుండుఁగాక! యీ
లని వసుచుఁ ... । ... ... మాయకాస్త్రరా
జిని మృతిఁ గాంచఁడితఁ డని । చెప్పఁగ నేటికి? నాదు వంకఁ జా
వనునది లేక యుండు నని । హర్షమునన్ వరమిచ్చె; నవ్వలన్ 392

ఉ. పంకజసంభవుం డనియెఁ । బావని నాదగు బ్రహ్మదండమె
ట్లంకమునందు నొచ్చునటు । లంగము చేసినఁ జావు లేక యే
శాంకుసరీతి వృద్ధిఁగను । నాయువు దీర్ఘముగాఁ జెలంగ నే
సంకటముల్ తనుం గదియఁజాలనిరీతిగ నావరంబునన్ 393

సీ. అనిపల్కఁగా విని । యాదట విశ్వకర్మయుఁ బల్కె; నా చేయు । మహితచిత్ర
శస్త్రంబు లేయవి । చంపఁజాలకయుండుఁ, గాక! యీధీరుని । గాలిపట్టిఁ;
జిరకాలజీవియై । స్థిరధర్మమార్గావలంబియై యుండఁగ । లం డటంచుఁ
బలికె; నాదట బ్రహ్మ । వాయువుఁ గని నీదు, తనయుఁ డింక నమిత్ర । తతుల కార్తిఁ

ఆ. గలుగఁజేసి మిత్ర । కాంక్షలఁ దీర్చుచు, మిగులఖ్యాతిఁ గాంచి । మించుచుండు
నని న జేయుఁ డగుచు । నాత్మ కాంతానురూపతను ధారియగుచు । బరఁగుఁ జుమ్ము.

క. రావణు ననిఁ బొలియింప న, దేవారికిఁ గాని పులక । లెగయం జేయన్
దేవత లభివర్ణింపన్, వేవిధులన్ మెచ్చఁ దగుచు । వెలసెడుపనులన్ 395

క. ఒనరించు నీదుకొమరుం, డనిపల్కి సురాళిఁ గూడి । యరిగెఁ గమలజుం,
డను మోదంబున నింటికిఁ, దనయునిఁ దోడ్కొనుచుఁ బోయి । తరుణీమణికిన్.

చ. కొమరుని విక్రమంబునకుఁ । గొంకి సురేశుఁడు వజ్ర మెత్తివై
చి మరల సద్వరంబొసఁగెఁ । జెప్పెడి దేమిఁక దేవతాధిపుల్
సుమనసు లీశ్వరుండు పరి । శుద్ధవరంబుల నిచ్చి రంచుఁ దె
ల్పి మనసు మెచ్చఁ జేసి సుతు । పెంపుఁ దలంచుచుఁ బోయెఁ బొంగుచున్. 397

క. మఱుదధిపుం డీగతిఁ దన, వరసుతువృత్తాంత మెల్ల వదలక చెప్పన్
ధరణీమణి యంజన యశ్రువులఁ దలపోయఁ జొచ్చె బహుభంగులుగన్

క. మారుతి కపితతిఁ దోడుగ, సారసభవుఁ డాదియైన శక్తియుతులు దు
ర్వారబలం బొనఁగూడెదు, తీరున వరముల నొసంగ దృప్తుం డగుచున్ 399

క. మౌనుల యుటజములకుఁ జని, పూనిక నజినాదివస్తుపూగములను వా
రే నెలవున నైనిడరేఁ, గానంగా లేరొ యట్టికడలకు వైచెన్ 400

ఆ. తండ్రి కేసరియును దగ దిట్లు సేయంగ, ననుచు మందలింప నాజ్ఞమీఱి
యిచ్చబోలఁది మెలఁగ నెంచుచు మునులకు, బాధగూర్పఁ గోపపరతఁ గాంచి

చ. స్మృతియన లేని యీకపి సమీరకుమారుఁడు గాన శాపదూ
షితనిజశక్తిమంతునిగఁ జేయుట న్యాయ్యమటంచు నెంచి యీ
యతులితశక్తిశాలి మతి యంతయు మే మిడు శాపవాక్యసం
గతి నిజశక్తి యిట్టిదని కన్గొనలేకయె యుండుఁ గావుతన్ 402

క. చిరకాలమునకు వేఱొక్కరుఁడు భావంబలర వినుతిఁ గావించిన న
త్తఱుణమునుండియె వృద్ధిని, వరుసం గాంచెడు నటంచుఁ బలుక హనుమయున్.

చ. తనగురుశక్తి బ్రహ్మమునితల్లజశాపవశంబునం గ్రమం
బునఁ బరిహీనతం గనుట బుద్ధిహరించెడు గర్వ మెల్లఁ బో
వ నయము మీఱ సన్మునుల భక్తిని గొల్చుచునుండె; నిట్టు లీ
హనుమ చెలంగ వాలియనుజాతుఁడు వానరరాజ్యనాథుఁడై 404

క. పరిపాలింపఁగ సతని క, వరజుఁడు సుగ్రీవుఁ డనెడు వనచరుఁ డారా
జ్యరమకు యువరాజుగ నొప్పె, దె రహిఁ గపిరాజ్యమద్ది త్రిదివముభంగిన్

క. అలరారుచుండె; హనుమయు, బలశౌర్యములందుఁ బేరువడసియు నెట్లో
జలజాప్తతనయుఁ జేరం, గలిగెఁ గారణము విధియొ కాఁదగుఁ గాదే. 406

చ. ఇరువుర కెంతొ మైత్రి విధియే గలిగించెను; బర్వతేంద్ర! యీ
నిరుపమశౌర్యశాలి గని నీరజమిత్రకులాంబురాశి శీ
తరుచియు హర్ష మొందెఁ; గుణధాముని రాముని గొల్చు కోర్కె నీ
మఱుదధిపాత్మజుండు గని మానసపూనికఁ గొల్వ రాముఁడున్. 407

చ. జనకకుమారికై వెదుకఁ జాలిన వీరుల సూర్యసూనుఁ డం
పునపుడు రామచంద్రుఁ డరిపూగము నొంచఁ గట్టివానిఁ గా
హనుమఁ దలంచి యాశిషము లాదృతి మీఱ నొసంగి పంపె నీ
వననిధి దాటఁ జాలు కపిపర్యులశక్తిని గాంచు వేడుకన్ 403

తే. జాంబవంతుఁడు ప్రశ్నింప సత్త్వ మింత, మాకుఁ గలదని చెప్పిరి మర్కులందు
దిరుగుమృగములు పావని ధీరుఁడయ్యుఁ, బలుకకుండెను శాపంబు బలిమి శిఖరి.

సీ. శాపమోక్షము ప్రసాదించి రక్షౌను, లావాక్యమెట్టులో యట్ల సాగుఁ
గావున భల్లూకకాంతుఁడౌ జాంబవంతుఁడు లేచి కపితతితోడఁ దెల్పె
నితనిశక్తిని శాపమేగాఁ, గావున నబ్ధి, దాఁట లంకకుఁ బోయి ధరణితనయఁ
గనుఁగొని వత్తువు క్షణమాత్రమున నని, పంతంబుపూని యీపగిదిఁ బోవు
తే. చున్న వాఁడిట్టిమహితాత్ముఁడున్న నదగఁ, గొలుచుపెభాగ్యమునఁగఁ దగుంగదావు
హీధరాయంచుబోధించి యెలమి మఱియుఁ, బల్కె సాగరుఁ డత్తఱిఁ బర్వతమును.

క. పరమోపకారులనుగ సగరపుత్త్రుల నెన్నఁబడగనుగాదే నాకున్
మరుదధిపుఁ డట్లె నీకున్, బరమాప్తుం డగును మిగులఁ బల్కఁగ నేలా? 411

క. సగరాన్వవాయజనితుం, డగు రాముఁడు వాయుపుత్త్రుఁ డగు హనుమయు నీ
జగమున నుపకారము చేయఁగఁ బుట్టిన వారలంచు నరయం దగదే 412

క. అల రాముని పని యీతని, తలపై నున్నయది వాయుతనయుం డితఁడౌ
నలయక నను దాఁటంగాఁ, గలఁ డితం డట్టులైన గాని మనమిటన్ 413

క. చేయందగు నాతిథ్యం, బీయెడలన్ ధర్మతతి నోదేయుత్తమహా
న్యాయజ్ఞులందు రిట్లే, నాయాశయ మద్రివర్య! యగుఁ జేకొనఁగన్ 414

చ. అనుటయు సంతసంబు పొలయన్ మరుదాత్మజు సత్కరింపఁగాఁ
జనునను శ్రద్ధతోఁ ప రఘుసత్తముకార్యము తీర్చుపొంటెఁ బో
వునతనికన్న సత్తముఁ డవ్వంగద యీలఁ డటంచుఁ జెప్ప నో
ప్పునతఁడు భూమి నుండఁ గనవోలునె యంచు దలంపు గల్గుటన్ 415

చ. జలములనుండి లేచి తనశైలశరీరము భూతరాజి కి
మ్ములఁ బులకాంకురావళిని బుట్టఁగఁ జేయ లతాగృహావళుల్
ఫలతరుసంతతుల్ వెలయ భక్తిభరంబునఁ బోయి నిల్చెఁ జా
క్కలుదగుమార్గమందును బ్రకంపనసూనున కడ్డమౌనటుల్ 416

చ. దనుజులు మాయికుల్ సకలధర్మవిఘాతుకు లంచుఁ జక్కఁగా
వినిన ప్రభంజనాత్మజుఁడు వింతగ నయ్యది యడ్డమౌట కా
త్మను దలపోసి యిద్దియొకమాయగదా యని నిశ్చయించి రా
ముని మది సంస్మరించి తనభూరిపరాక్రమ మప్డు చూపఁగన్. 417

క. తలపోసి యాలసింపక, బలమొప్పఁగ నతఁడు మునసె పర్వతమును ని
స్తులస్థైర్యసార మొప్పఁగ, బలసూదనముఖ్యదేవపతు లరుదందన్ 418

పొడిచెన్ దానసె భూధర, మడలుచు ముమ్మారు తిరిగె నంబరమున న
ప్పుడు పల్కె దీననిస్వన, ముడుగక వీనులఁ జోరంగ నోహనుమంతా! 419

మారుతవిభునకు మిత్త్రుఁడఁ, గోరిక సాగరముపంపఁ గుతుకంబున నా
శ్రీరాముకార్యమునకున్, వారిధిపైఁ బోవు నీకు బల మడకుండన్. 420

క. వచ్చితి నాతిథ్యము నీ, కిచ్చుతలంపూని యార్య! - యీనాపయి నీ
విచ్చమెయి విశ్రమింపుమ, యిచ్చటిఫలమూలముల యభీష్టముగాఁగన్ 421

తే. అనుభవింపుము బడలిక లడఁగ నంత, లంకకుం బొమ్ము కార్యఫలంబుఁ గాంచి
వేగరమ్మని ప్రియమారవిమలభణితిఁ, బలుక నాలించి విశ్వాసమలర హనుమ

చ. ఫలితె మహాత్మ! భూమిధర - భవ్యభవద్హృదయం బెఱుంగ కీ
జలధిమధ్యభాగమున - జాత్రపు లెన్నియు మాయలూని నా
కలఁపడిఁ గొప్పనెంతు రసురాళియుమానుట నిన్ను మార్గమం
దలఁచితిఁ దప్పసైఁపు మిఁక ధన్యునిగాఁ దలపోయుదుర్ నను 423

ఉ. నీసుగుణాలిథేయము - నొసఁగఁడనై గ్రహియించినట్ల యి
స్తాంకృతిమైఁ దలంపు మినుఁ - డస్తమయాద్రిని జేరకుండ నేఁ
చాఁడగు నబ్ధిదాఁటి రఘుపుంగవు కార్యము సిద్ధినొందఁగాఁ
నీదగు నాశిషంబె గిరినిర్జరనాయక! తృప్తి నిచ్చెడున్ 424

తే. అతిథేయంబు గ్రహియించినట్లె తలఁపు, మింతమాత్రమున నె శ్రమమే మేల కల్గు
రాముకరుణయు మీవంటి ధీమహంతుల, యాశిషంబులు నాకున్న నంతె చాలు

క. అనిపల్కి ప్రేమ మెప్పఁగఁ, దనకరతల మామహీధ్రతల్లజు శిఖరం
బుననుంచి ప్రీతిమీఱంగను బల్కెం దృష్టి యయ్యెఁగాదె మహాత్మా! 426

సీ. అతిథేయంబన - నర్ఘ్యంబు పాద్యంబు, మొదలగువస్తుసమూహమునను
జేయుపూజయె కాదుచిత్తంబు హర్షాబ్ధి, మునుఁగంగ వాక్కులు - ఘనకృపార్ద్రి
ములుగాఁగఁ జక్కనితలఁపులు వెలయంగఁ, జేయునాశీస్సులే - సిద్ధిదమగు
నాతిథేయంబని - యార్యులందురుసుమ్ము; పర్వతనాయకా! పరమకరుణఁ
తే. దెలుపువాక్కుల నత్యంతతృప్తిదమగు, కార్యమున నివాళనర్చితిగాదె పూజ
యిద్ది చాలదె యిఁక సెలవిమ్ము మరలి, వచ్చుతఱిఁ గోర్కెదీఱ నిల్వఁ గలనిందు

చ. అనిగొనియాడి యాగిరియు - నాత్మచరిత్రము సంగ్రహించి చె
ప్పిన విని సంతసించి మఱి - ప్రీతియొసంగఁగఁ గేలుదాఁకి చ
య్యనఁ బవమానవేగమున - నభ్రపథంబునఁ బోవుచుండఁగాఁ
గని సురలెల్ల మేలని పొగడ్తల నించిరి తన్మనం బొగిన్. 428

చ. సురలపొగడ్తలన్ వినుచు - శోభనవృద్ధికి మూలమౌ నిదే
పరమజయంబుఁ గాంతు ననుభావముతోఁ జగ నింగిఁ బోతె; నా
తరుణమునందుఁ దత్తను పుదన్వదనానజలంబులం దొగిం
బరగిడునట్లు దేవసమవాయము లెల్లఁ దలంపఁ బోయెఁ దాన్. 429

చ. నిలుకడలేనిచిత్తమున - నీరధితుంగతరంగమాలికా
వళిగురుడోలికాప్రతతి - బర్విడుచున్ దరణిక్రియన్ జలం

బులపయి హెచ్చుతగ్గులుగఁ । బోయెడుచందముతోఁపఁ జేయుచున్
బలుగతులన్ వడింబఱచె । వాయుపథంబున స్వేచ్ఛమీఱఁగన్ 430

సురస హనుమంతుని బరిశీలించుట

ఉ. అంతట దేవసంతతు లహా యారె! యితం డిటుపోయి లంక మ
ర్త్యాంతకరాజగేహమున । నారయఁజాలునో చాలఁడో పథి
శ్రాంతివహించునో యనుచు । స్వాంతమునం దలపోసి యంత నా
క్రింతపరీక్ష చేయ గ నిదే సమయంబని నిశ్చయించుచున్ 431

మ. సురసానామమునం జెలంగుసుదతిన్ । శుంభన్మహామోఘశాం
బరియందుం గడుదక్షతన్ మెఱయు నవ్యామూర్తిఁ రావించి యీ
మరుదోఘేశ్వరు నాత్మజుం డిపుడు రామస్వామికార్యంబు ని
ర్జరకాంతాఫలదంబుఁ దీర్పఁ జనెడున్ । సత్వంబు పొంగన్ దివిన్ 432

చ. దనుజపురంబుఁ జేరి ఖలదానవకోటి కగమ్యుఁడై జరం
బున రఘురామపత్నిఁ గనుఁబూన్కికి నర్హమవంగఁజాలు శ
క్తినిదగువాఁడొ కాదొ పరికింపుము నీ వనియంప నామెయుం
బనివడి భీకరాకృతిని । బర్వుచు నిట్లు వచించె వానరా! 433

మ. పరమేశుం డిటు లిన్నినాళ్లకు క్షుధాబాధాపనోదార్థమై
కరుణించెన్ నిను నాకు భక్ష్యముగ నింకన్ జక్కభక్షించి భీ
కరమౌ నాఁకలిఁ బాపుకొందు; నిలు వేగంబూని పోఁజాల వె
క్కరణిన్ వానర నమ్ము మింది యని పల్కన్ వాయుపుత్త్రుం డెదన్ 434

తే. సుంతతలపోసివిన్నుమీఁ జొప్పున నను, బాధలంగుందఁ జేయఁగఁ బాటిలేఁగద
గ్గైనసామోక్తులం బల్కి యరుగువాఁడ, వినని చోఁ జాతు నవ్వలి విధముఁ గడఁక.

చ. అనితలపోసి యిట్లనియె । నమ్మరో! నీదగుకుత్తుఁ దీర్చుటా
ప్పను మరియాద యద్ది యనిబుద్ధి నెఱుంగుదు నైన నొక్కవ
ల్కును వినిపింతు నీకది యరుగున్ విహితంబు; సమస్తలోకనా
థుని రఘువంశభూషణుని । ధూర్తజనాంతకు రామచంద్రునిన్. 436

క. వినియుండు వనుచు నమ్మెద, వనితా! దుష్టాసురాళిభయమును బాపం
గనుదలఁచి రాముఁ డిప్పుడు, ననుఁబంపెన్ లంకకేఁ జనం దగు జుమ్మా! 437

తే. కార్యమీయది లోకరక్షకుని దౌట, నీకు భాగంబు గలదిందు । నాకు నట్లె
గాన మనపని యిది యాటఁ గడఁగి చేయ, వలయుఁగా దేజవంబునఁ బరుగిడియట

చ. అసురపురంబునన్ వెదకి । యారఘురామునిపత్నిఁ గాంచి యా
బిసరుహపత్త్రనేత్ర దగువింతచరిత్రము రామమూర్తికిన్
వెస నెఱిఁగించి వచ్చి సురవీరులయార్తులు పోయె నన్నసం
తసమును గాంచి నీయుదరతాపముఁ దీర్చెద నమ్ము మానుడిన్ 439

చ. అతివ! పరోపకారమె మహార్హము కృత్యములందునెల్ల నం
చతిశయబుద్ధిమంతులన నాత్మనెఱుంగుదు నీవుగూడ నీ
వితముఁ దలంపఁగాఁదగును వేయునుడుల్ పలుకంగనేల శ్రీ
పతిదగుకృత్య మన్న మనపాలి యదృష్టమెగాదె కావునన్. 410

క. నీవును నేనును జేయంగావలయును గాదె శీఘ్రగతిఁ బొమ్మనుచున్
నీవేఁ లుకం దగుఁగా, నాపుడు నాసురస పెద్దనవ్వి వచించెన్ 441

ఉ. జాతిని వానరుండవు ప్రశస్తవచస్కులఁబట్టి దేవతా
వ్రాతము మించువాఁడ వనుచప్పునటంచును దోఁచె నాకు; నీ
చేతము నేనెఱింగితిని చిత్రగతిన్ నను దాఁటిపోవఁగా
నీతలఁ నెంచి ధర్మమన నెట్టిదియో వచియించి తివ్విధిన్ 442

మ. కపిమాత్రుండవు కావు నేర్పరివి నీకంటెన్ ననున్ హీనఁగాఁ
గపటంబుంచుఁ దలంచి పల్కితివి నీకట్టం బాత్మ యోజింపఁగా
నుపకారంబు మహోత్తమంబె యగు నంచొప్పందగుం గాని యా
త్మపదంబున్ మును గాచుకొంట తగు నా మానోక్తి నాలింపవో 443

సీ. రహి "స్వయంతీర్ణః పరాన్ తారయంతి" యనం జను నిర్మలన్యాయ మొండు
ప్రథితమై జగమునఁ బాటింపఁబడదె యద్దానిని వానరా! కానఁ దొలుత
నాత్మోదరముఁ దృప్తినలరించి యవ్వల, రాముకార్యముఁ జూడఁగా మనంబు
దలఁచుచున్నది యింకఁ దడవేల మాటల, రమ్ము నాకుక్షిఁ జొరంగఁ దలఁపు
తే. మన్యగతి లేదు నీకు నంచాస్య గహ్వ, రమ్ము యోజనమాత్ర దూరమ్ము నావ
టంపఁ జూఁపిన హనుమయుఁ బెంపఁజాలె, నంతమాత్రమున్ స్వీయదేహమ్ము నపుడు.

చ. కనియుఁగి యోజనద్వయముగాఁ దనవక్త్రమునుండఁ జేసెఁ బా
వని యొనరించె నట్లె యిటువానినిపూనిక లూని వారలున్
దనువులఁ బెంచుచుండి రటదప్పముపొంగఁగఁ దొంబదామడన్
దనవదనంబు విస్తృతి నితాంతము గానఁగఁ జేసె నింతియున్. 445

చ. మనదధిపాత్మజుం డపుడు మానని పంతము మీఱి మోముఁ బెం
చు రమణియాశయం బెఱిఁగి చోద్యముగాఁ దనదేహ మల్పమై
పరఁగనొనర్చి కుక్షిఁ జొరఁబాఱి వడిం బయికేగుదెంచి యో
తరుణి! త్వదీయకుక్షిగతతాపము తీఱెనె పోయివచ్చెదన్. 446

చ. అనుటయు మాయవాసి తనయాకృతిఁ బాలిచి మారుతాత్మజా!
చను మిఁక రాముకార్యమును చక్కనొనర్పుము నీదు శౌర్యముం
గనుఁగొన నిర్జరుల్ పనుపఁగాఁ జను నెంచితిఁ దృప్తి నొందితిన్
నను సురసాఖ్యచే నెసఁగు నాగులతల్లిగ నెన్నుమా మదిన్. 447

పరికించితి నీశౌర్యము, పరిపంథిదురాపదముగ | భావించితి నీ
పరుగుము మేలయ్యెను శ్రీ,వరకార్యముఁ దీర్చి ఖ్యాతిఁబడయుము జగతిన్.

ఎంతటిపాండితిం గనిన | నించుకయే సమయోచితజ్ఞతన్
జెంతను జేరియుండునటు | చేసికొనం దగుశక్తిలేక యా
క్రాంతదిశాసమూహ మగు | ఖ్యాతిని మాత్రము గోరువాఁడు తా
సంతతఖేదముం గనుట | సత్యమె యందురు నీతికోవిదుల్ 449

ఉ నీయెడ నట్టిపాండితి య | నింద్యముగాఁ దగియుండఁ గాంచితిన్
న్యాయవిదుత్తముండవు స | నాతనధర్మము నూని వర్తిలన్
గాయజువారికిం దగుల | గాఁ దలపోయక సంచరింపఁగా
నేయెడలం దలంచుసుగు | ణేభ్యుఁడ వంచు మదిం దలంచెదన్ 450

ఉ. క్రోవశుభంబు లీఁగలుగుఁ | దోయధి నీవు లీలదాఁటి యా
రావణపాలితంబయి దు | రాపముగాఁ దగులంకఁ జేరి సీ
తావరరత్నముం గని ప్ర | తాపముఁ గాంచి సురారులెల్ల నెం
తే వడఁకంగ వత్తువు మ | హీశుని చెంతను సంతసంబునన్ 451

ఉ పొమ్మని సాగనంపఁ బ్రియ | ముం గని మారుతసూనుఁ డాత్మలో
నిమ్మెయి దేవతల్ తలఁతు | రే; నను నిందుఁ బరీక్ష సేయఁగా
నిమ్ము; రఘూద్వహాంఘ్రి యుగ | నీరజముల్ భజియించునాకుఁ గా
ర్యమ్ము ఫలింపకుండునొకొ | యంచుఁ దలంచుచుఁ బోయె రివ్వనన్. 452

హనుమ సింహికం జంపుట.

చ కడచె సముద్రమందున స | గంబగు భాగము మింటఁ బోవఁగాఁ
బొడవుగ నాకపిప్రవర | పూతతనుద్యుతి ఛాయపోల్కి నొ
క్కెడఁ గరినంపురక్కసి య | దెట్టిమహత్తరజంతువైన నే
ర్పడ నిలుపంగఁజాలు గురు | పౌరుష మూనియె ఛాయ నంటుచున్. 453

చ. తనకనుదోయికిం దగుఁ | దాఁకును జేతనె దానిఛాయ నం
తనె పయిఁబోలు భూతమది | తత్తరమందుచు నిల్చియుండు; శ
క్తినిగొని పోవఁజాలదు సు | కీర్తిని గాంచెను దాన నామె; కం
ధిని వసియించియుండు నది | దేవవిరోధులజాతియై తగున్. 454

తే పేరు సింహికయనఁబడు | భూరిశక్తి, కలిగి జలములఁ దేలుచు | నాత్మ నెప్పు
డాఁకలియటంచుఁ దోఁచునో | యప్డు వెదకు, జంతువెద్దాని నేఁబట్టు సత్త్వ ర.

సీ. ఆనాఁడు వాయుపుసూనుండు వడిఁబోవ, నాతనిదౌ ఛాయ | యంబుధి సలి
లములపైఁ బర్వంగఁ | గ్రమమునఁ బోవంగ, నిదిమహాభూతమౌ నీక్షుధకిది

తగినయాహారమా ఽ దైవవశంబున, దొరకె నంచుఁ దలంచి ఽ గురుతరమునఁ
దగుశక్తిఁ బట్టె నోద్దాని; నంతనె జవ, మప్డు నశించిన ఽ హనుమ యిద్ది
తే. యేమి సాగదు పయనమం ఽ చెంచి క్రిందఁ, గాంచెఁ దననీడఁ బట్టిన ఽ చంచలాక్షి
భయదదానవి కన్పట్టె ఽ బలము దీని, కింతయుండునె యని యెంచు ఽ నంతలోన.

ఉ. దానవి పల్కె నోరి యిఁక ఽ దర్పము నీయది సాగ దాఁకటన్
మేను కృశించుచున్నయది ఽ మ్రింగుదు నిన్ను క్షణంబులోన నె
ద్దాని స్పృశింతు ఛాయ నది ఽ దర్పము బ్రుంగఁగ నిల్చియుండు; నిం
తైనఁ జనంగఁ జాల దది ఽ యావిధి యిచ్చిన సద్వరంబున్ 457

మ. అని భాషించుచు వక్త్రగహ్వరము నత్యంతార్తిదం బౌనటుల్
హనుమంతున్ గ్రసియింప విప్పినఁ దదీయాహంకృతిం గాంచి చ
య్యన నత్యల్పశరీరుఁడై వదనగేహం బప్పుడే చొచ్చి రా
మునిఁ జింతించుచుఁ బెంచె మేనును మహాభూమీధరంబో యనన్ 458

తే. తనదు దేహంబు దానికిఁదగినయట్లు, పెంచఁ దలపోయునంతలోఁ ఽ ప్రేవులెల్లఁ
దెగఁగఁ దను వెల్లఁ జీలంగ ఽ దెగియె దనుజ, వనిత రక్తంబు నదిగాఁగ ఽ పాఱుచుండ

క. సురలెల్ల సన్నుతించిరి, పరమాద్భుతకార్య మిద్ది ఽ పావని దని; భీ
కరదానవి మరణించుట, పరికించి ప్రమోదమంది ఽ పఱచె జవమునన్ 460

చ. అనిలకుమారుఁ డిట్లు జవమారఁగ నంబరవీథిఁ బోవఁగాఁ
గని సురలెల్ల నింక రఘుకాంతుని కార్యముఁ దీర్చి వచ్చునీ
హనుమ యటంచు సాధువచనావళిఁ దన్పిరి; దాని వించు వి
ఘ్ననికర మింక నుండదను నమ్మికఁ బోయెను లంకఁ జూడఁగన్. 461

క. పవమానుఁడు సూనునకున్, జవమింకను వృద్ధిగాఁగ ఽ స్వాంతంబున నెం
చి విసరె నీవిధి ననుగతి,ని వీచె వెన్కొనుచు విబుధనిచయము పొగడన్. 462

క. ఇనుఁడస్తశిఖరి చెంతకుఁ, జన నెంచుచునుండ హనుమ ఽ సాగరమును దాఁ
టెను గోష్పదంబుకరణిన్, దనమదిఁ గలరామభక్తి ఽ దైవారంగన్. 463

క. శ్రుత్యంతప్రతిపాదిత, నిత్యశ్రీభాసురా! వినీలశరీరా!
సత్యనిశాంతనివాసా!, కృత్యవిరహితా! విశాలకీర్తికలాపా! 464

చ. వివిధవిధాప్రకల్పిత సువిస్తృత దైవవరాభిపూజిత
ప్రవిమలవాంఛితార్థద! విభాసుర పాదసరోరుహద్వయా!
కవివరగీయమాన! గురుకల్మషభూరిమహీధరోల్లస
త్పవిసమనామధేయ!, గుణవారవిభూషిత లోకసంచయా!. 465

మణిగణనికరము.

మనుకులజలధిహిమకరుచిసదృశ! స
జ్జనసుతసుచరిత! సరసవిహితవా
క్యనిచయపరిహృతకలుషజనతతీ!
మనువరజగతి మతిఘనఫలదా! 466

గద్య. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కాశ్యపాన్వయప్రభవ, శ్రీజనమంచివంశాంబురాశి కుముదినీమిత్ర, సుబ్రహ్మణ్యమనీషి పుత్త్ర, తాండవకృష్ణాపరాభిధేయ, శేషాద్రినామధేయవినిర్మితంబైన శ్రీధర్మ సారరామాయణంబను మహాప్రబంధంబునందు కిష్కింధాకాండము సంపూర్ణము.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీరస్తు.

శ్రీధర్మసారరామాయణము

సుందరకాండము.

రామా! దుష్టాసుర
వారమహాభీమ! సాధుజనహితకామా!
భూరిమహీధ్రస్థేమా!
సారసభవ ముఖ్యదివిజసన్నుత మహిమా! 1

వ. మహాప్రభూ! తరువాతివృత్తాంతం బవధరింపుము. 2

హనుమంతుఁడు లంకను జంపుట.

చ. జలనిధి దాఁటి యవ్వలివిశాలతటస్థసువేలనామకా
చలమున వ్రాలి లంకఁగని స్వాంతమునం దిసుమంత యుంచి యా
స్థలమున డాఁగియుండి ఖలదానవసంతతి గానకుండ ని
శ్చలమతినుండెఁ బశ్చిమపుసంద్రమునన్ రవి క్రుంకినంతటన్ 3

మ. పురముం జొచ్చి మహీసుతన్ వెదుకఁగాఁ బూనందగున్, నాకు భా
స్కరుఁ డిచ్చో నొకకొంత సాయపడనౌ సర్వేశు కార్యార్థమై
త్వరగా నస్తగిరీంద్రశృంగమును బొందం బూనినం జాలు నే
నరయం జొచ్చెద లంక; నిద్దియె సహాయం బంచు యోజించుచున్. 4

ఉ. నాలుగుప్రక్కలం గనుచు నాకపురంబును గూడ దీనికిం
జాలదు సాటిసేయ; దనుజవ్రజనాయకుఁ డిందు నుండుటన్
మేలని సన్నుతింపఁ గడు మించును బాపము లంకలోన దే
వాళియె యున్న నిట్టిదని యాఫణిరాట్టు వచింపఁ జాలునే! 5

మ. కమలాకాంతయుఁ బక్షపాతమున నేఁ గ్రాలుంగదా యంచు నీ
సమయంబందుఁ దలంపనౌఁగద మనుష్యవ్రాతముల్ మ్రింగునీ
యమరారుల్ వసియించుచోటఁ గడు నెయ్యం బొప్పఁ దానుండుటల్
క్రమమే? దుర్జనసంగతిం గనుటయే కాదొక్కొ దోషం బిలన్?. 6

క ఖలులకుఁ దోడ్పడ నేలొకొ, జలజాక్షునిరాణి పుణ్యచరితులపొంతన్
నిలువకయుండుట యేలొకొ, తెలియంబడ దించుకే నిది యిటౌ ననుచున్ 7

క కర్మగతి గహనమంచున్, నిర్మలమానసులు పల్క । నేవింట నదే
శర్మద మగుసిద్ధాంతము, కర్మమె దైవంబటంచుఁ । గని సమ్మదగున్ 8

క పరమేశుఁడు ఫలదుండనఁ, దరమెట్లౌఁ గష్టతతులు । తారొ్కను పేళన్
బరికించి కర్మ మిట్లే, తరుణంబున ఫలమొసంగె । దారుణరీతిన్ 9

క అనియేకద నిందింతురు, జనులెల్లం గాన ఫల మొసంగెడునది యూ
జనసేయఁ గర్మమేయని, మనమునకుం దోఁచుచుండు । మానక యెపుడే 10

క ఎది సత్యమగునొ యాపద, లొదవిన నాకస్మికముగ । నయ్యదె తోఁచున్
గద; యిద్ది మానిసమ్మత, మిదియే సిద్ధాంతమనక । యెటు పోవచ్చున్. 11

సందియములు డెందమునం, గ్రందుగఁ దోపంగ సుజన కాండము చిత్తం
బందు జనించు ప్రవృత్తుల,నుం దగిన ప్రమాణముగఁ గొనుంగొనుఁ గాదే 12

క. దనుజులు పాపాత్ములు నాఁ, జనువారలు కారె యిందు । సందియమున్నే
ధనసుఖ జయమదములు వారిని పొందుట చిత్రకర్మరీతియె యననౌ. 18

చ. పరజనసత్కళత్రముల । బల్మిని దెచ్చినఘోరపాపక
ర్మరతుఁడు దీనిపాలకుఁడు । మానవులం దినుదుష్టుఁ; డిట్టియా
శరపతి రావణుం డసదృశస్థిరశర్మము లందుచుండ నీ
శ్వరు నీక నేమనందగు; నవార్యము కర్మ మటంచు నెంచనౌ 14

చ. మునుల వధించి సత్క్రతుసమూహము సాగకయుండఁజేసి తోఁ
చినగతి సంచరించి సరసీరుహనేత్రల బల్మిఁ బట్టి త
ప్పని తలపోయ కిష్టముల । బల్విడి నొందుచు నుండుఘోరపా
పిని సిరి పొందె నేమనుదుఁ । బెంపువహించిన దైవముం గటా! 15

తే. ధరణి "సుకృతీ గతాయు"వన । దారుణోక్తి
పుడమిఁ "బాపీ చిరాయు"వన । బెడఁగునుడుగు
వింటి మున్నిటఁ జక్కఁగాఁ । గంటి నకట!
దైవముతలం పదెట్టిదో । తలఁపఁజాల. 16

ఉ. బంగరుమేడ లెల్లెడల । బాఖులుతీఱి చెలంగుచుండ దు
ష్టాంగన లిందు నందుఁ బ్రమదాంబుధి మున్గుచు సంచరింపఁ దా
మంగళదేవతామణి సమస్తవిదుత్తమురాలెయయ్యు దు
స్సంగతి గోరియుండునన । సత్యమె యంచుఁ దలంప నౌఁ గదా! 17

ఉ. కొందఱు దైవమే బలము । కూడదు దాని నెఱుంగఁ గోరఁగా
నందురు; పౌరుషంబె యఖిలార్థద మందురు కొంద; ఱిందు నా

మందమనీష కెద్ది యనుమానము లేని వినిశ్చయంబుతోఁ
పం దడవోచునున్నయ దపారముగాదె విభీష్ణ మెప్పుడున్ 18

చ. అని తలపోయుచున్ సరసిజాప్తునిసత్కృప నందఁగోరుచున్
మనమున జానకిన్ వెదకుమార్గము నెన్నుచునుండునంత శి
ష్యునిదగు కోర్కె తా నెఱిఁగి । సూర్యుఁడు పశ్చిమశైలమందు ము
న్గినఁ గని మోదమంది తమకీర్తిని వెల్లడి చేయఁ జీకటుల్ 19

తే గుహలు లోనగుతావులఁ । గూర్కియుండి, శత్రువగుభానుఁ డస్తాద్రి । సానుభాగ
మున నడంగినవార్తలు । వినఁబడంగ, వెడలె నత్తఱి నెల్లెడ । విస్తరిల్ల. 20

మ హరి యస్తాద్రిని జేరఁ జీకటు లపారవ్యస్ఫారశౌర్యంబునన్
బరితస్సంచరణాభిలాషములఁ బర్వం గాంచి యమ్మారుతే
శ్వరసూనుండు స్వగాత్ర మల్పతరమౌ భంగిన్ మహాశక్తిఁ గా
ర్యరతిం జేసి పురంబుఁ జేరఁ జనియెన్ । రామాంఘ్రులం గొల్చుచున్ 21

తే. ఉత్తరద్వారసీమఁ గాపున్నదనుజ, కాంత యొక్కర్తు సునిశిత । ఖడ్గ మొప్ప
హస్తమున భీకరంబుగ । నగపడునది, కానఁబడ నంజనాత్మజుఁ । డానిశాటి

క పరికించి దానిదౌ భీ,కరరూపము దుస్సహముగఁ । గనఁబడకున్నే
యరివీరుల కని తలఁచుచు, వరణము దాఁటంగ నెంచె । వడిలంకఁ జొరన్ 23

క. కనుఁగవ నిప్పులురాలఁగ, హనుమంతునిఁ దానెఱింగి యదలించుచు ని
ట్లనియెన్ రూపాంతరమున, జన నెంచెద వెవ్వఁడవు నిశాటపురి యిదౌ. 24

తే ఆదితేయులకే నగమ్యమ్ము సుమ్ము, నాదునానతి గొనక చనంగ వెఱతు
రబ్జసుతముఖ్యులైన నీవనఁగ నన్నుఁ, లెక్కసేయకపోనెంచె । దుక్కుమిగిలి 25

క. ఏ కార్యమునకుఁ బోయెదు, నీకథ యెఱిఁగింపు సత్య । నిర్మలముగ న
ట్లుకాకయున్నఁ జొచ్చెద, వీకరతలతాడనమున । నిపుడె యమపురిన్ 26

క నేనీలంకానగరం, బూనిన శక్తిన్ నిరంతరోత్సవములఁ బెం
పూనినదానిన్ గాచెద, దానవపతియాజ్ఞ మౌళిఁ దాల్చి సతంబున్ 27

క. నా కెఱుఁగ రాకయుండఁగ, నీవుం జొర శక్యమగునె । నిర్జరవరులే
వీకఁ జొరఁజాల రనఁగా, నీకథ యింకేల పల్కు । నిజమని యడుగన్. 28

ఉ. కేసరిపుత్త్రుఁడిట్లనియెఁ । గీశకులంబునఁ బుట్టినాఁడ; లం
కాసదనంబులం గనఁగఁ । గౌతుక మొప్పఁగ వచ్చినాఁడ; నా
కోసుదతీమణీ! తెలియు । దుర్జ్వలతావకశాసనంబులే
కేసరణిన్ జొరం దగనొయీనియమంబు; నిజంబుఁ జెప్పితిన్. 29

క. నేననఁగ వనౌకసుఁడను, గానం జొరవచ్చు నెల్లకడల ననియె నా
లో నెంచువాఁడ నగరము, గానం దగదే మనంబు । కౌతుకమందన్. 30

క. సురలకు దానవులకు నె, త్తరుణంబునఁగాని మాన్పఁ దగనిపగ దగుల్
శరణంబడవిగఁ దగు వా, నరులకుఁ జొరరానిపట్లనం గలవో కో! 31

క. పగ మాజాతికి మీకుం, దగియున్న విధంబు మును వినంబడిగొనె యో
వగలాడి! లంక నేఁ గాం, చఁగఁ గోరుట న్యాయమెకద శత్రుల కేమిన్ 32

ఆ. అనుచు హాస్యమాస్యమందు నటింపఁగాఁ, బలుకు హనుమఁ గాంచి భయదదంష్ట్ర
లఁదగు నోరు దెఱచి లంకిణి యాతనిఁ, బలికె లంకి యపుడు పౌరుషమున

శా. ఓరీ వానర! నీచబుద్ధిగొని లంకోద్యానముం జొచ్చి దే
వారివ్రాతవిభూషణంబగుచు భాగ్యస్ఫూర్తిఁ జెన్నొందు దు
ర్వారప్రాభవ మొప్పునీనగరముల్ వంచించి నన్నుం జొరన్
గోరంజాలితి, వంతె కాక సుమలంకారాఢ్యన్ నను న్మించఁగన్ 34

క. తలపోసితి వికఁ జాలును, బలుకుల వే తొలఁగి పొమ్ము వంచింపంగాఁ
దలఁచి మఱుమాట పల్కినఁ, బొలియింతున్ నిన్ను నొక్కపోటునఁ గోఁతీ!

మ. క్షితిజాధీశ్వరునాజ్ఞ లేక చొరఁగా దేవాళికిన్ గాదనన్
మతిసంపత్తియు లేనివానరులదౌ మాటల్ దలంపంగ నే
ల తొరల్ బొమ్మన నాంజనేయుఁడను నేలా యింత కారిన్యమో
యతివా! పత్తనసంపదం గనఁగ నే నాసించితిన్ నమ్ముమా 36

తే. వేఱుకోరిక లేదు గంభీరవార్ధి, దాఁటి శ్రమముల కోర్చి పత్తనము దీనిఁ
గనఁగ వచ్చితి విశ్వాసమునిచి నాదు, వాంఛ తీర్పుము సెలవిమ్ము వత్తు వేగ

చ. అని వినయంబు గన్పడఁగ నాడిన వానరవర్యవాక్యముల్
విని పయి కుబ్బుకోపమున భీమముఖం బమరంగ వానరా!
నను బరిహాసవాక్యములు న్యాయము తెల్పినయట్లలం చెదే
కనుమిఁక నాదువిక్రమము గ్రన్ననం జాగి రక్తనేత్రయై. 38

మహాస్రగ్ధర —

పురముం జూడంగ వాంఛల్ పొడమెనె మదిలోఁ బోయి వేగంబ రాఁగన్
మరియాదన్ బల్కుదే యీమహిఁ గలసిరులన్ మానకీక్షించి యోరీ!
పసవెత్తం జూచితే నాశపలుకులఁ గొన కిప్పాటినేర్పానితే వా
నర! యిష్టే పోయిరమ్మా నగరముఁ గని యానంద ముప్పొంగ నంచున్. 39

చ. పలుకుచు ముష్టిఘాతమునఁ బావనివక్షము నొంచినన్ మదిం
గలఁగుచు నోసిదుష్టమతి! కాలముఁ దీఱెనె నీకు నంచు దృ
ష్టుల భయదాగ్ను లప్పుడె కురియంగ నితంబినీమతిన్
విలయము నొందఁగాఁ బొడిచె విక్రమ మొప్పఁగ గాఢముష్టిచేన్ 40

చ. పిడికిటిపోటు వక్షమును బెంపఱఁ జేయఁగ సొమ్మసిల్లి య
ప్పుడె స్మృతిరాఁగ నంజలిని బూని మహాత్మక! నన్నుఁ గావుమీ
పడఁతి యటన్న హేతువును బట్టియె; నాదగుశాపముక్తి నీ
పిడికిటిపోటునం గలిగెఁ బ్రీతి నదించెద భావికార్యమున్ 41

సీ. ఎప్పుడు వానరుచేత నపరిమితవ్యథ, గలుగునో కదె శాపకాలముక్తి
యని బ్రహ్మపలికె; నోవనచర! నాకెంతొ, యుపకారివగు నీకు నుపకృతిఁ దగు
నట్టులొనర్పనౌ; గుట్టు తెల్పెదనింక, లంక కదృష్టకాలంబు తీఱె;
నేన మున్నాలంకఁ గాన నాఁమృత్యువు,వలన నీపురభూతి విలయమొందె;
తే. నిష్టమగునట్టు లీపురమెల్ల వెదకు, మిష్టసిద్ధిని బడయు; మహీనశౌర్య!
రాముదూతవు హనుమనా నామమొప్పు, వాఁడ వీవెక దాయనివేడుకలర 42

క. పావనిఁ గని పలుకుచునే, యావనిత యసువ్రజంబు నత్తఱిఁ బాసెన్
దేవనితంబినియై దివి,జావళి గొల్వంగ నప్పు డరిగెన్ దివికిన్ 43

తరళము -

అనిలసూనుఁడు భూరివిక్రముఁ డావిధంబున కెంతయున్
మనము చిత్రసముద్రవీచుల మగ్నమై పొలుపొందఁగా
దనుజవైరిపురంబుఁ జూడఁగఁ దా మనంబునఁ దొందఱం
గనుచు నాతినుడుల్ తలంచుచుఁ గ్రక్కునం జనె నవ్వలన్. 44

మ. ఒకచో నిల్చి రఘూత్తమాంఘ్రుల మహోద్యోగంబునన్ భక్తితో
సకలంకాత్మపదంబునన్ నిలిపి న్యాసయ్యంబొప్ప ధ్యానించి భీ
తికరప్రాభవమొప్పు రక్కసులభీతిం బాసి ప్రాకారపం
క్తికడున్ స్వల్పముగాఁగఁ దోఁప వడి లంఘించెన్ సురల్ మేలనన్ 45

చ. వరణగణంబు దాఁటి భటవారము హెచ్చరికన్ సతంబుగా
నరిపుభయంకరంబగుచు వర్ణ్యమునై తగు లంకఁ గాంచి భూ
వరసతి యెందునుండఁదగు వైరులకుం గనరాకయుండ నే
నరుగుట యెట్లు లంచుఁ దనయాత్మఁ దలంచుచుఁ బోయె లోనికిన్. 46

యోగమహత్త్వము.

సీ. ఒక్కహర్మ్యంబెక్కి యుత్తమయోగనిష్ఠను రాముఁజింతించియాస్వాంతమంతఁ
బావనతమమయి భాసిల్లఁ దలపోసెఁ, బరమేశ్వరకటాక్షపాత్రుఁడ నగు
నాకు లభింపని దేకోర్కెయుండును, వాంఛనాఁ జనునది వరమనీషి
మానసవిహితమై మహితమై యుండనౌ,నందురు పెద్ద లయ్యదియు యోగ
తే. నిరతిఁబరిపక్వమానసధరణిఁబోలయు, ఫలమునొందును; లేకున్న విలయమొందు
నాదువాంఛయునాజగన్నాథుసేవ, యాటఁ దప్పక ఫలియించుననుటయరుదె.

చ గురుతరయోగసంవృతిని గుప్తశరీరుఁడనై గృహావళిం
దిరుగుచునున్న నన్నుఁ గనదేవత లేని సురాసు లేని యె
వ్వరును సమర్థుఁ గాదు; ఇదిభద్రద యోగఫలంబు నాఁడగున్,
బురుషులు యోగమున్ సతతమున్ నియమంబున నభ్యసింపనౌ 48

ఉ గారడివిద్యగా దవె నికామవిశుద్ధమనంబు గల్గఁగాఁ
గోరియె యభ్యసింపనగుఁ గొందఱు లోకుల మోసపుచ్చ గం
భీరమనోవిలాసమున వేడుకలూపఁగఁ జూపుచుందు, రా
తీరు నెఱుంగఁజాలక యవిధులు గొల్తురు వారి భక్తితోన్ 49

ఉ వారలు లోకవంచకులు వాంఛలు పండవు వారి కెవియున్
ధీరులు యోగమూను టవిశేటపడం గగుండఁ గందరా
గారములందొ యెవ్వరును గానఁగరాని స్థలంబులందొ ని
ష్కారణనిష్ఠఁ బూని కలకాలము చేయుదు రేదిగోరకే 50

చ. కనుకనె వారియోగము జగద్ధితమైతగు, వంచకాళికిన్
ధనము లభించుఁగాని యది దగ్ధము చేయును దన్మనంబు; నా
మనము పరాత్పరాంఘ్రియుగమండితమై తలఁపన్ నిరీహమై
తనరుట నీజగద్ధితముఁ దానొడఁగూర్పక యూరకుండునే 51

తే అనుచుఁ దలపోసి శ్రీరాము నాత్మ నిలిపి, యోగసంవృతిఁ గనబడకుండఁ దనువు
వెలయ లంకాపురంబునఁ గలయఁ దిరిగె, జానకిం గాంచు నూహలు సంచరింప.

ఆ తిరిగితిరిగి యొకట దివ్యసౌధముఁ గాంచి, యందుఁ జొచ్చి యట మహానసమునఁ
గాంచె వివిధజంతుగణ మాంసముల నపక్వములఁ బక్వములను బవనసూతి.

సీ కొన్ని జంతువులను గోసియుఁ గొన్నింటిఁ, గొంతభాగమ్మును గోసి మఱియుఁ
గొన్నింటిఁ గాళ్లను గుదియఁగట్టియుఁ గోయ, నిశితఖడ్గము చెంత నిలిపియు నతి
భయదమౌ గతి నుండె నంటయి ల్లదియప్పు, డపవిత్రమై హేయమనఁగ నొప్పి
యద్దాని గాంచిన యంతన పావని, దుఃఖాబ్ధిఁ గాలిఁ దోఁగి దిక్కు-

ఆ. దెలియకుండనుండి తెల్వి యంతట రాఁగఁ, గనులు విప్పిచూచి కళవళించి
తలఁచె నివ్విధమున దారుణ మీకృత్య, మాత్మఁ దలఁప నిట్టి యఘము లేదు.

అహింసాతత్త్వము.

ఉ. జంతువులందు మానవులు స్తవ్యులు జ్ఞానము గల్గియుంట యా
వంతయుఁ బుణ్యపాపగతు లారయఁజాలని మర్త్యులెంచఁగా
వింత మృగంబులే యనఁగ వీలగు నంగవిభేద మొక్కటా
సింతయె కాని జ్ఞానమున నిర్వురు తుల్యులె నిశ్చయంబుగన్. 55

ఉ. మానవజాతికంటెను సమస్తవిధంబుల నాదితేయులే
గానము చేయ నర్హులుగఁ గానగనౌదురు; వారియందు వి

జ్ఞానము మించియుండు మఱి సత్త్వము తేజము హెచ్చియుండడుం
గాన సమర్థ్యుల౯ మనుజకాండము గొల్చుచునుండు భక్తితోన్. 56

ఉ. భేదము జ్ఞానమందె కద విగ్రహనిర్మితియందు నుంతయుం
గాపనవచ్చు; నుండినను గల్గదు దానఁ బ్రయోజనంబు, నే
త్రాదులయందె యగ్గి గన నౌనని చెప్పుదు రార్యు; లద్దియు౯
సూఠిమొనంటయూ ననుచుఁ గొప్పడుఁ జెప్పఁగ నెంతచూచినన్. 57

చ సురలకు రాక్షసావళికిఁ జూచిన జాతిని భేద మింతయుం
బరఁగదు; వృత్తిఁబట్టి యది వచ్చినదే యనవచ్చు; నాశరుల్
విరహితసాధువృత్తులయి వీఱెఁడురై రనవచ్చు నక్కటా!
తరమె విరించికైన ఖలగానవృత్తి నెఱుంగ నెట్టులే.

చ. కనఁబడు వేదరాసుల నఖండవిచారము శాస్త్రసంతతి౯
మనమున నెన్న శక్య మణుమాత్రము కాని యభిజ్ఞతాగుణం
బనుపమసద్గుణంబు లివి యన్నియు భూతదయావిహీనత౯
జనియెను నిష్ఫలంబులయి సాధువినిందకుఁ దావలంబులై. 59

మ. అనుకంపాగుణసంపదం బొదలునే నత్యంతపాత్రంబులై
తనరుం దక్కినసద్గుణావళులు; సిద్ధాంతం బిదే; మౌనిరా
డ్వినుతం బాకృప యొక్కఁడే కలుగదే వేవేలుగా నున్న వం
చను నాసద్గుణముల్ శవోపమకు నత్యంతార్హముల్ చూచినన్. 60

చ అతివల కుండుభూషణములందుఁ బ్రధానమె యాద్యభూషణం
బితరము లెన్నియుండి యదియే కనరానియెడ౯ వికారత౯
సతతముగాంచు నవ్విధియె పాసంగక మంగళసూత్ర మొక్కఁడే
చ్యుతిగనకుండఁ గన్పడిన శోభిలు నాయము స్తోత్రపాత్రమై. 61

క. ఆరీతిసద్గుణంబుల, కారయఁగా భూతదయ మహామహిమముఁ జే
కూరుచు నది లేకున్న౯, గౌరవమును గాంచఁజాలకయె నశియించున్.

ఉ తావియె లేనిపుష్పము నితంబిని లేనిగృహోత్తమంబు స
ద్భావము లేనిపల్కు ఫలభారవినమ్రముగాని భూరుహం
బేవిధి కందనట్టిబహుళశ్లిష్టదకర్మము నాఁగ సర్వభూ
తావితథానుకంపఁ గననట్టిగుణావళి నిష్ఫలంబె యా. 63

మ. కరిపాదంబున జంతుజాలచరణౌఘుం బించుకే మించ కం
తరమందే సరిపోవుచందమునఁ బుణ్యవ్రాతముం గూర్చున
ద్వరకర్మంబు లహింసయం దిమిడిపోవం జాలు; నట్లౌట ను
ర్వర ధర్మంబులయం దహింసయె మహార్హం బంచు నెన్నందగున్. 64

ఆ. భూతదయను మించుపుణ్యము గల్గునే, దానిమీఱి చేయుధర్మము లవి
భస్మహోమమునఁ గుశమ చేయుటగు నంచు, మునులు పలుకుచుండ్రు వినినవాఁడ

చ. సురలను మించఁజాలుదురు భూతదయాసుజనుల్ దయాగుణం
బునహితమాట వీర లిటు భూతభయంకరులైరిగాంచె, వీ
రరయఁగ ధర్మనిష్ఠఁ జెలఁగువారిగను హింసకు జంకకుంట భీ
కరులయి సాధుదూష్యులయి కాంతివిహీనులునౌట యొప్పునే 66

ఉ. పాండితి యెంతగల్గినను పౌరుష మెంత చెలంగుచుండినన్
భండనభీము లన్నసుడి సిద్ధిలఁగాఁ దగు శక్తియున్న ను
ద్దండమదంబు గల్గుటను దానికి సత్కర్మము లాచరింపుటన్
జండమనస్కులన్న యుగు సంబును గాంచిరి వీర లక్కటా! 67

ఉ. వీరల కెప్డు హింసయె సుఖప్రియకర్మ మటంచుఁ దోఁచెడున్
వారికి దీనిఁ బూని స్మృతివర్ణితకర్మము లెల్లమాని దు
ర్వారపరాక్రమంబున ధరాస్థలిఁ గ్రుమ్మరి సాధుబాధలం
గోరి యొనర్చుచున్ యశము గోల్పడి రేమనవచ్చు వీరలన్

ఉ. ఒక్కయహింసనే నియతిఁ బూని స్వకర్మము లాచరింపఁ బెం
పెక్కఁగ మూఁడులోకముల నేఁగఁజాలుదు రంచు నెంతు; నే
నిక్కడఁ జూచినంత మృగహింసయె కన్పడెఁ గాన శీఘ్రమే
యుక్కుచెడంగ మ్రందఁగల రుగ్రరణంబున నంచుఁ దోఁచెడున్. 69

ఉ. దేవతలన్ భజింపనని లేటఁగఁబల్కుచు జంతుహింసలం
గావలె నంచుఁ జేయు ఖలశిష్టుల దేవతలే వధింత్రు, భూ
తావళిఁ దన్నుఁగాఁ దలఁచి యాదృతి మీఱ నభీష్టదేవతా
సేవయొనర్చినన్ ఫలము చేకుఱు; నిద్దియె శాస్త్రరీతియౌ 70

చ. అవయవరాజియొక్కటి మహాపదపాలయియుండఁ దక్కిన
య్యవి ముదమందునంచు మదినారయు మోఱకురీతి భూతరా
జివధముచే నభీష్టఫలసిద్ధిని గూర్చెదు నిష్టదైవ మం
చెవఁడు తలంచు నాతనినె హింసకుఁ బాల్పడఁజేయు దైవమే 71

చ. అమరులఁ దృప్తిచేయుట నసర్వవిధంబునఁ బూజచేయు టే
కమలజువాక్కులందుఁ గలక్రతురార్థము దానినే మహా
గమములు నిర్వచించు; స్మృతికాండము లెల్లను దెల్పు దానినే
క్రమమని మానివర్యులు శిరంబులఁ దాల్చి భజింత్రు దైవమున్. 72

చ. దనుజులు వీరు మత్తులయి తత్క్రియ మించుకరైన నాదృతిం
గనకయె కుక్షిపోషణము కార్యమటంచుఁ దలంచి జంతురా

జని వధియించి తృప్తిగ భుజింతురు దీనిని మించుపాతకం
బనఁగలదే ప్రపంచమున నారసిచూచిన నక్కటక్కటా! 73

ఆ. పాపసంచయమునఁ బ్రథమగణ్యము హింస, దానిమాన మిగులధర్మకార్య
ములనొనర్చినట్లె వెలయుదు రందఱు, జిత్తశుద్ధి హింసఁజెఱచు నిజము. 74

చ. దితిజులు ఘోరకార్యవితతిం దగునంచు నొనర్చువార లం
చతిశయమత్తతం బొదల నాదృతిగాంచెడువార లంచు దు
ర్మతి దగువారలంచు నిట మాంసపురాసులె తెల్పఁజొచ్చె, నీ
వితమునసుండు వీరు రఘువీరునిసాధ్విని నేమిచేసిరో! 75

తే. అనివిచారించి యందందు నరసి, యరసి సీతగానక యెంతయుఁ జింతపూని
ంచనుని సౌధమును జేరిరమ్యతల్పమందు శయనించియున్నట్టిసుందరిఁగని

క. వనచరనైజమ్మున సీతనుగా భావించి సమ్మదము పైకొనఁగా
ఘనవాలముఁ ద్రిప్పుచు దా, నిని ముద్దిడుకొనుచు నుంతనిల్చుచు మరలన్. 77

క. ఎగురుచు దుముకుచు జానకిఁ, బొగడుచుఁ బాడుచును గాలమును సుంతక్రమం
బుగఁబుచ్చి మరలఁ దనమదిఁ, దగునే యిట్లనుచు నెంచి తాఁ జింతించెన్ 78

క. పరమపతివ్రత జానకి, పరపురుషుని చెంతనిట్లు పవళించునె? యె
క్కరణిఁ దలంచితి? నీసుందరి రావణుభార్య యనఁగఁ దగు సత్యముగన్ 79

చ. పతిహితచర్యయే సతికిఁ బాత్రతనియ్యఁగఁజాలు, నద్దియే
యతివతొలంగి యిష్టగతి నన్యునిగూడి చరించుసజ్జనా
దృతి కతిదూరమై కులటయాపె యటంచు హసింప దుఃఖసం
తతిఁ గనుఁగాని శర్మమును దా నెపుడేఁ గనఁజాల దిమ్మహిన్. 80

అని తలపోయుచు నటఁగల, వనితల వీక్షించుచుఁ వివస్త్రలుగా నుం
టనుజూచి యేవగించుచు, మనమున శ్రీరామచంద్రు స్మరియించి తగన్ 81

తే. అంత యోజించె నాకిపుడఘముగలదొ, యద్ది లేదొ యెఱుంగ శాస్త్రాళిఁగనిన
పెద్దలందఱునిటుచూడఁదద్దయునఘ, మంటునందురున్యాయ్యమేయదనితోఁచె.

అకార్యములు.

సీ. తనభార్యతో భుజింపఁగరాదు సతిభుజి, యింపఁ జూడఁగరాదు దగ దెట్టులైన
నావులించెడుతఱి నట్లె తుమ్మెడునప్పు, డింటఁ జూడఁగ నాయువే చలించు
దిసమొలతో సుఖమెసఁగఁ గూర్చుండిన, నంగనఁ గనఁ బాపమబ్బు నంద్రు
కనులను గాటుకఁగై సేయుతఱిఁ దైల, చర్చనున్నప్పుడు స్తనముఖముల
వస్త్రమునఁగప్పకుండినఁ బ్రమదమఱియు, బ్రసవమునసున్నతఱిఁజూడఁబలము తేజ
మంత మొందును గామార్తయగుతరుణిని, గనిననాయువు క్షీణించుననుదురుగద!

క. తనసతి యేఁ బరసతియేఁ, దనయంత విలాసయుక్తిఁ దా నుండినఁ జూ
డను రాదని యాయువ్వ డా, ననె తగ్గుటం ద్రో మానినీనాయకు లెల్లన్ 84

తే. మఱియు నాత్రేయి ప్రియమున నెఱిఁగ నంగ, నామెఁ గవయంగ ననురాగమతి యిల్ల
బలుక సాగంగఁ దేజముఁ బలముఁ గుందు, నందు రార్యులు పూర్వశాస్త్రాళి నరసి.

క. వనిత నిదురించుచుండినఁ, గన దోషం బబ్బునంచుఁ గామాతురతం
గొని మరులు గొలుపుమాటలు, వినిపించిన నాయువెల్ల విలయము నొందున్ 86

క. పరమామోదంబునఁ బర, తరుణులతో మాటలాడు తనసతితో నె
వ్వరుసం బలుకఁగ రాదని, రురుమతు లద్దాన దోష ముండు టెఱిఁగియే 87

చ. పురుషుఁడు కాంతలం దమియుఁ బొంగఁగఁ గూడి విలాసయుక్తిమై
స్మరశరవార మెంతయుఁ బ్రమారణకర్మము నాచరించునా
దరణము పూనఁగాఁ గుసుమతల్పమునన్ శయనింపఁ బ్రీతినే
నరుఁడు గనంగఁ బాల్పడు వినాశము నొందు నతండు వేగమే 88

క. సతితోఁ బ్రియ ముప్పొంగఁగ బతి సంభాషింప దానిపద్ధతి వినఁగా
మతిఁ దలఁచి మఱుగునను బొంచి తగన్ వినునతఁడు వేగ చెడు నండ్రు మునుల్.

చ. వనితలు క్రూరవాక్యములు పల్కిన భర్తలతోడ వాని నె
ల్లను వదలంగఁ బూనక విలాసమునన్ వచియించి సూనృతం
బును బలుకంగఁ బుణ్యమగునో యని యెంచు నతండు పాపసం
కనిబిడ కూపమందుఁ గలకాలము కాపురముండు నండ్రు గా! 90

క. పరిహాసోక్తులనే నెప్పురుషుఁడు పరకాంతఁ గాంచి పోలు నటంచున్
గరువమునఁ బల్కు నాతఁడు, నిరయంబున నుండు నండ్రు నియతస్వాంతుల్ 91

క. తనసతితో నైనను వినఁ, దనర్హములుగాఁ బొసంగు నా వాక్కులఁ బ
ల్కిన నవ్వి యాయువడఁచున్, జన దటు పల్కంగ నండ్రు సాధుమనీషుల్.

క. ఈసీతుల నే నెఱిఁగియు, నీ నెలఁతలఁ జూచినాఁడ నిందు మహాఘం
బీనాకుఁ గల్గకుండునె, మానస మీపాపభీతి మగ్నం బయ్యెన్ 93

ఆ. ఏమి చేయువాఁడ నింక నీపాపంబు, తొలఁగునట్టు లనుచుఁ గలఁగి హనుమ
యెంచియెంచి మరల నిట్లని తలపోసె, బుద్ధివైభవంబు పొదలుచుండ. 94

క. నామనసు సత్యమార్గము, నేమఱక యెఱుంగఁ జాల కిట్టివిచార
స్తోమమునకు గుఱియయ్యెన్, గామినులం గాంచఁదగినకాంక్ష గలుగమిన్. 95

క. పరమేశ్వరకార్యమునన్, నిరతిం దగునట్టి నాకు నెలఁతల వీరిన్
బరికింపఁ బాప మేలగు, నరయక యీభీతి నొంద నర్హుఁడనే తిన్.

సీ. కావలెనని చేయు కార్యమునకె ఫల, మబ్బునం చందు రాయార్యు లట్లు
గాక కార్యాంతరకలితచిత్తంబునఁ, జరియించు నాకు నీతరుణు లిట్లు

కనఁబడి రంతియే కాని చూడఁదగు, నన్ను వాంఛను జూడ; నట్టులోట
నఘు మంట గీనప్పు నరసిన శాస్త్రాళి, హృదయమి ట్లేయని యెల్లమునులు
ఆ పలుకు చుండ వింటిఁ బలుపోకులఁ దలంచి, వంతఁగుంది చేయవలసినపని
మానినాఁడ; నిద్ది మర్యాదయే నాకు, నెట్టులగును దూత కిద్ది హితమొ? 97

ఉ శ్రీరఘురాము పాదములఁ జెందిననాపది దుష్టకార్యముం
గోరియొనర్చు నెట్టు! లఘుకూటము తత్కృతి నాశమొందుఁగా
దే రయమొప్ప నదియము లేటికి నాకిఁక? సీతఁ జూడఁగా
నీరమణీయసత్త్వము నెల్లెడలన్ వెదుకం దొడంగెదన్ 98

క అనితలఁచి శ్రీరఘూత్తము, మనమున ధ్యానించి సుంత మ్రాన్పడి నట్లుం
డి నియతి వెదకుచు నందే, కనుఁగొనియెన్ రావణున్ నికామబలాఢ్యున్ 99

క వదనబిలంబులనుండియు, సదాగతుల్ వెడల వానిసంసర్గమునన్
జదిసి వెతఁబొలు సత్త్వసముదయము లింకేల యన్యముల లెక్కింపన్. 100

క ఇరువదిచేతులు పృథువిషధరములపోలికను భీతిదంబులె యగుచున్
బరజనవిధ్వంసనకార్యరతిం బోలుపారునటు విరాజిల్లెఁ గడున్. 101

తే పార్శ్వములయందు దేవతాభామినులు లోగి, బవ్వళించియుండఁగ వనకరేణు
నికరముల యంతరంబున నెగడుమత్త, దంతిపోలిక నత్తఱిఁ దా వెలింగె 102

ఉ. ఆతనిఁగాంచి రావణుఁడె యౌ నితఁ డంచు నెఱింగి తత్తనూ
ద్యోతము చిత్రమైయలర నొక్కట నచ్చెరువందుచుం గటా!
యీతను కాంత దేవతల నెల్లను మించి వెలుంగు; వీనిదు
ర్నీతి యొకండె దూష్యమని నిందకుఁ బాత్ర మటంచుఁ జెప్పనౌ 103

ఉ. ఈతనుకాంతి దేవపతికేఁ గలదంచు వచింపఁజాల; వి
ఖ్యాతశరీరకాంతి సుగుణాళికి హేతువటంచు సజ్జన
వ్రాతము పల్కఁ వింటి; నిట వారలపల్కులు వ్యర్థమయ్యె నం
చీతఱి నెంచనయ్యె; నిపు డేమనువాఁడ విధాత నక్కటా! 104

చ. అవినయ మొక్కఁడే యితనియందుఁ గనంబడకుండునేని లో
కవితతి నేలఁజాలు ననఁగాఁ దగియుండెడు నొక్కదుర్గుణం
బు విమలసద్గుణప్రతతిఁ బోల నశింపగఁ జేసె; నక్కటా!
భువిఁగలదే మఱొండు రిపుభూతము దుర్గుణమొండు దక్కఁగన్. 105

వినయమహాత్త్వము.

చ వినయమె యాదశాస్యునకు వృత్తిని సుంతయు నైనఁ గల్గు నే
దనుజులఁగాదు దేవసముదాయముఁగూడను బాలనక్రియం

దనియఁగఁ జేయఁజాలు నిధితథ్యము తద్గుణ మొక్కఁడుండమిన్
వినుతికి మాయుగా జగతి । వేయివిధంబుల దూఱఁ గాంచెదున్. 106

చ పురుషుల కెల్ల రత్నమయు భూషణరాజి మహోత్తమంబుగాఁ
బరఁగునుజు; మ్మడంబుగయి । పద్ధతి; దాని నెఱుంగఁజాలుప
ర్వపరుఁడు లోకజాలములఁ । బూజ్యుఁడెయౌ; నొకసంశయంబులే
దరయఁగ దానిహూన నిసుమంతయు లేదు ప్రయోజనంబొగిన్ 107

చ. అడఁకువ నా సమస్తసుగుణాళిఫలం బని యాప్తులంటు, రే
యొడికము లేకయున్న వినయోత్తమభూషణభూషితుండయేఁ
బుడమి సమస్తకార్యములఁ । బొందు ఫలంబును, వేయునేల యె
క్కుడువినయంబు గల్గునటు । కోరికయుంచుట మేలు చూడఁగన్

క సకలతపస్స్వంబయి, వికలతయే లేకయుండ । వెలయించుచు నె
ల్లకడల గౌరవ మిచ్చుచు, సుకమెంసఁగుఁ వినయమనెడుశుభగుణ మొకఁడే

చ వినయము గాంచి దేవతలు । వేగ వరంబులొసంగుచుంద్రు; స
న్మనులు మహాశిషప్రకరమున్ గురియించుచునుంద్రు; మర్త్యులా
ఘనగుణ మెన్ని గౌరవముఁగల్గఁగఁ జూతురు; వేయునేల యా
వినయముఁ బోలుసద్గుణము । విశ్వమునం గనరాదు చూచినన్. 11,

ఆ చంపఁదలఁచి వచ్చుశత్రువు నైనను, వినయ మట్టియడఁచి । వేగ మరలి
పోవఁజేయు; నదియొకపో సాధుతేజ మ,నంగ; దానిఁ గాంచినన్ భయంబెకలుగు

ఉ చిత్తము శాంతమైనయెడఁ । జేకుఱు నవ్వినయంబు నెప్పు డు
న్మత్తతఁగాంచుఁ జిత్త మణుమాత్రము నిల్వక యాగుణంబు పో
నుత్తలపాటునొందు, మఱియొక్కయుదాహరణం బిఁకేల స
ర్వోత్తమ మంచు జెప్పుటయె । యొప్పుఁగదా వినయుంబ గట్టిగన్. 112

చ దితిజగణేంద్రుఁ డీతఁ డతిధీరుఁడు బాహుబలైకనిర్జితా
యతబలసాంద్రవైరిగణుఁ । డన్నప్రసిద్ధిని గాంచి శంకరున్
శతదళసంభవాద్యమరసత్తములన్ దనియింపఁజేసి సం
స్తుతవరజాలముం బడసి । తోరపుశక్తి నెసంగుచుండియున్ 113

తే ఒక్కవినయంబుఁ బడయమికొనిక్క మెల్ల,సాధుదూషణములనొందఁజాలెఁగా దె
తపమువరములుశౌర్యముతలఁపనిష్ఫలములెవినయంబులేమినంచుమదిఁదోఁచు,

క. ధనమున వినయంబగు; దా,నినిమించిన ధనమనంగ । నెఱి వెదకిన లే
దనవచ్చు; సాధనంబును, గనఁజాలఁడయేని నిష్ఫలమ్ముఁ డతండే 115

సీ. ఆజానుబాహువు । లతిపీవరాంసమ్ము, లతిదీర్ఘనేత్రంబు । లతివిశాల
వక్షము భయదమౌ । వక్త్రసమూహము, పృథులజంఘులు శ్రుతిపేయములగు

పేరిచరిత్రముల్ । వెలయనొప్పారియు, నవినయగుణమున । నవని నితఁడు
దుష్టుఁ డనంబడి । దుర్జనసుతుఁడయి, యుండనున్నాఁ; డిఁకేమందు నితని

తే నిట్టివానిని బడఁగొట్టినట్టిదొక్క-యవినయమె గాదె; వరము లత్యంతనియతిఁ
జేసినతపస్సు నేమయ్యెఁ । జెప్ప నేల, వినయమే భూషణంబగు ననుచు మరల

క అనితలపోయుచుఁ గేసరి, తనయుం డా సౌధమందు । ధాత్రీపుత్త్రిం
గనఁజాలక విసుఁగక వే, చనియొక వేఱొండుచోట్లఁ । జక్కఁగ వెదుకన్ 117

హనుమ దేవతల వేఁడుట.

క. తిరుగుచు నొకచోటను భ్ర, స్తరమట్టులు నిల్చి సీతజాడ తెలియునా
వెర వూహించుచుఁ గ దేవో,త్కరమును స్మరియించి యిట్లు తలఁచెన్ మదిలోన్.

క కనినాఁడ నెల్లతావుల, జనకజ గనరాదు మున్ను । సంపాతి వచిం
చెను లంకయందు జానకి, కనఁబడుచున్నదని దానిఁ । గాదన నెట్లా? 119

ఆ మానవులకు నాశ । మన్నించునలవాటు, గలదు; పక్షివంశములకు లేదు;
పక్షినాథుఁ డెట్లు పలుకు నబద్ధంబు, దాని నమ్మకుంట । తగు నదెట్లు?. 120

చ పతగవిభుండు చెప్పినటు । భామిని గానఁగరాదు నాకు; నే
వితమునఁ గాంచ దీని కొకవింతయనంగదగు హేతువుండు నే
నతిశయశక్తిఁ బూని పురమందు ధరాసుతఁ జూడఁ బూనున
ట్టితఱుణమందు నాదగు కడిందిమగంటిమి నాశ్రయించితిన్ 121

ఉ అంతియగాని నాదుమఱియాదకుఁ బాత్త్రులుగాఁ జెలంగియ
త్యంతమహత్త్వయోగమున । నందఱకున్ భజియింప నర్హులై
దాంతులునైన దేవతల । ధ్యానము చేయఁ దలంపనైతి నా
చింతయె పూననైతి నెటు సిద్ధి దగున్ బనియందు నాకిటన్ 122

ఉ. దేవతలం దలంప గురుతేజము దానుగఁ బొందు భక్తునిన్
దేవ చెలంగుఁ జిత్తమునఁ । జేకుఱు దాననె క్రొత్తశక్తి పెం
పావహిలంగఁ జేయు నది । యట్లగుటన్ సకలార్థసాధనం
బీవిధిఁ గాంచినన్ సురల । నెంతయు భక్తి భజించుటే యగున్. 123

ఉ చిత్తసమాధి గల్గుతఱిఁ । జెందిన వేడుక నిష్టదైవ మ
త్యుత్తమతేజ మొప్పఁ దగుచుండు పరాత్పరుగాఁ దలంచి యే
యుత్తలపాటు లేక స్థిరయోగమునన్ మదిఁ గాంచుచుండ నా
యుత్తమతేజ మొక్క మొగి । నొందును భక్తుని నిర్మలాత్మునిన్. 124

తే దానిసంసర్గముననె యాతండు మిగుల, వెలుఁగు; నాతని గాంచిన భీతి యొదవు
నల్పమతులకు; బగవానికైన నదియు, వశతఁ గాంచఁగఁ జేయు సర్వహితమగుట.

సీ. దేవతాతేజ మహాధివ్యాధులం బాప, నారోగ్యభాగ్యంబు నందఁజేయు
నిర్మలచిత్తంబు నిర్మించు; సత్కీర్తి, జగతి నంతటను సాగఁజేయు
దుష్టవాంఛలనెల్లఁ దొలఁగించు, భగవదారాధనమున ననురక్తిఁ గొలుపు
నరుల వాంఛలనెల్లఁ దలిరించి నిష్కామ, యోగనిష్ఠాగరిమ నొసఁగు మహతి
సర్వసుఖకారి యగుచును జూడ మలయు, నట్టి దేవతోపాసన మదిని
విడువఁ గావున బుత్రుఁ బ్రియుఁడగు రామచంద్రునిఁ గొల్చెద నలఁగనెట్లు?
మనకు నభీష్టమైన కార్యమాత్రము పొసఁగంగనీక
నుము, భయము మొదలౌ నవియె చోక్కపుష్టి పొంది గెల్వ నెట్లు గా
వున భజియింపఁగావలె సుబుద్ధిని దైవము నిష్టరూపలఁ
దనయ మహాత్ము లెల్లరును ధన్యులు నందు రభీష్టసిద్ధియున్ 127
భగవంతు డేకాంత్యకభంగులఁ బలికించి, యొక్కొక్కనికి సనుదినమ్ము నిల్పి
యంకార్యమున సిద్ధి సంతఁ గోరినవారి, కద్దేవతను గొల్వఁదగును, దాన
నా కార్యసిద్ధి యౌ నని దానిదైవము, మనంగ నెద్దియా నవఁగ నట్లు
భజియించు నుండి యాభగవంతుఁడే యాముచ నుండి జనులకు భూరి కార్య
సిద్ధి చేకుఱఁ జేయును; నాసిద్ధి స్వీయకర్మమున కనుకూలమై కలుగుచుండు
నని యెఱుంగుట యేగద యని వచించి, రార్యజనులెల్లఁ దత్త్వంబు నరసియరసి.
కి. కనుక భక్తులు దైవంబును దేనినైనఁ గాని కొల్వఁగ బూనునపుడె యీ
తనునాశుచిహ్నముల నొప్పిన బ్రహ్మముఁ గొల్తునను మదిఁ బ్రియ ముప్పొంగన్
క. తలఁపుంజను నద్దానఁ, గలుగును విజ్ఞాన మదియొకట భేదంబుల్
గలుగంగనీక సమతను, వెలయంగఁజేయు ననుచు వినుతింత్రు బుధుల్
ఆయుపాసనయేకట యోగమాలి, సమ్మతంబగు, నద్దాని జాఱవిడిచి
భేదమార్గంబు నూనుచు నాదితేయు, నొక్కనింగొల్వఁ గోరిక లొప్పునెట్లు?
క. భేదజ్ఞానము వదలిన, నే దైవము ప్రీతిఁగాంచు నది లేదున్నన్
గాదేదియుఁ గార్యము గుఱి, మోదం బొక్కప్పుడేని పొదలదు మదిలోన్
క. కావున దేవత లెల్లల, ధ్యానించెద నిశ్చలమగు నంతఃకరణం
బూని యని పవనతనయుఁడు, తా నెలమిం దలఁచె శివుని ధాతను హరినిన్
సీ. దిక్పాలకుల మఱి దేవతలెల్లఁ, బరమభక్తుల మునిప్రవరుల నతి
భక్తితో ధ్యానించి పరమేశ్వరుని కార్య, మిది సిద్ధియగునట్లు లెంచవలయు
నదె నాకు మిక్కిలిశ్రేయాశిషం బగునంచుఁ, బ్రార్థించి రఘుపతి నర్థివేఁడి
పవనుని మదినిల్పి భావికార్యము నెంచి, యవలీల నొక్కహార్మ్యవర మెక్కి
నలుదెసలు గాంచి కొంత చెంతను నితాంత, భూరుహాక్రాంతమగు నొక సారవనము
గోచరంబౌట నటఁ జూడ మదికోర్కి యలర, వాలమునుంకించి యెగిరె నవార్యగతిని.

చ. వనమది యభ్రచుంబితరుకవారము సత్ఫలభారనమ్రపా
వనవిటపవ్రజంబు హితకవాక్ప్రతిమంజులపత్త్రిరాజరా
జినిబిడనీడసంతతవిజృంభితచారువిహారలసంబు దై
త్యనికరసాధుపాలితము నై తగుఁ జూడ విచిత్రరీతిగన్. 135

వ. మఱియు నవ్వనంబు బహుళఫలసహాయుక్తశాఖిసికరంబగుట సామవేదంబు చాడ్పునను, బ్రహ్మసంగసంగాయకనాదప్రధానంబగుట యజుర్వేదంబుకరణిని, వైరిమారణచణభయంకరశబ్దప్రయోగబహుళగ్వజవాక్ప్రపంచంబగుట ఋగ్వేదంబుభాతిని, భాసిల్లుచు దినరాత్రిచరసంతతసంచరద్ద్విజరాజసమాక్రాంతశాఖిశాఖాప్రశాఖంబై సాధ్వసావహవాఙ్మ్నినాదప్రధావితమృగకదంబదివాభీతప్రముఖక్రూరనీడోద్భవసంకులంబై, సర్వకాలప్రఫుల్లపుష్పసంభారరసభృతప్రశాంతనీలితానంబై గీష్మశాఖాలంబి ఘోరశష్టానుకారివిషధరపటలసంపూర్ణభూరుహాంతరంబై భూరుహాలంబివిలీనశాఖామృగసంచయంబై, వైరిమారణకార్యప్రవృత్తసమానసులగ్నకగుహవాక్ప్రోత్త్రపత్త్రసంచలనజాతవాతప్రధూతధూళిధూసరితకుసుమవిసరంబై, ప్రకంపనప్రచాలనప్రచలితమహాశాఖాసమాయోగసంజాతభూరినినాదబహుళంబై, యుత్తుంగతరంగమాలికాప్రచలనస్థలాంతరప్రాప్తనిద్రాముద్రాపగమసమాకులకారండవప్రముఖజలపత్త్రరథపటలసంచలనశబ్దితసరోవరనికరంబై, భూమిరుహలతాగ్రపరిచుంబితనక్షత్రమండలంబై, దానవవీరపరిరక్షితంబై, భీతికృద్ధితిజాంగనాసన్నిధానవిషమంబై, విషానలజ్వాలాభీలభూరివ్యాళజాలసంచారదగ్ధతృణధూమసాంద్రంబై దర్శనీయంబై, సశోకవనితాలయంబయ్యు నశోకవనితాలయంబై, దురారాధ్యంబయ్యు సదారాధ్యంబై, దుర్జ్ఞేయస్థానంబయ్యు సద్జ్ఞేయస్థానంబై, యపుణ్యజననివాసంబయ్యుఁ బుణ్యజననివాసంబై, యప్రమదావనఖ్యాతంబయ్యుఁ బ్రమదావనఖ్యాతంబై, యసుహృత్ప్రాణినిలయంబయ్యు సుహృత్ప్రాణినిలయంబై, యసంఫుల్లకమలాకరంబయ్యు సంఫుల్లకమలాకరంబై, యసంగతహంసంబయ్యు సంగతహంసంబై, యసాన్నిధ్యచక్రంబయ్యు సాన్నిధ్యచక్రంబై యప్రతిమాస్పదంబయ్యుఁ బ్రతిమాస్పదంబై, యవిగణనీయసాలంబయ్యు గణనీయసాలంబై, యప్రకృతియుక్తంబయ్యుఁ బ్రకృతియుక్తంబై, యమానంబయ్యు సమానంబై, యమానవతీబహుళంబయ్యు మానవతీబహుళంబై, నేత్రపర్వంబై యుండు 136

చ. హనుమయు నవ్వనంబుఁ జొరఁ గనాత్మఁ దలంపఁగ గంధవాహుఁ డో
య్యన సుఖశీతలంబయిన యాత్మను సోఁకఁగఁ జేసి కార్యసి
ద్ధిని మది కెక్కఁ జేసె; నిటు దివ్యసమీరకిశోరసంగతిం
గని ముదిసంతసం బొలయఁగా ఘనమబ్బు నటన్న నమ్మికన్. 137

చ [illegible]విశుల[illegible]స్థ[illegible] [illegible]యుఁ [illegible] చేరి [illegible]
వివిధమనోజ్ఞ[illegible] [illegible]
బ్రవిమ[illegible] పుష్పశోభి[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] గాంచె [illegible]భాగముక్ 138

[illegible]

చ కనియట దానవాంగనల [illegible] నొక్కుచున్న, దీ
[illegible] భామిని [illegible]యుండనో
పు, [illegible] [illegible] భాగ [illegible]
[illegible] ముట్టఁగ [illegible] 139

తే ఎద్దియో మేలుగల్గు [illegible], [illegible] శకునముల్ [illegible]లేల
దేవకార్యము[illegible] కేవిధముఁ, [illegible]స్వామికృపనా[illegible]

క అనితలఁచి [illegible] [illegible] [illegible]
కనఁబడు నశోకభూ[illegible] [illegible] [illegible] నిశముడుతను [illegible].

ఆ [illegible]యుండెఁ [illegible] [illegible] [illegible] వినఁగ
నేవగించుచుఁ [illegible], [illegible] సీత [illegible]. 142

ఆ. కూరుచుండియుండె [illegible] [illegible], క్రిందఁగూర్చున్న [illegible]యిందువక్త్ర
[illegible] [illegible] సుంత, వినఁబడంగ సీత [illegible] యని తలంచె.

క అంత[illegible] [illegible]
బంతము [illegible] [illegible]విధములన 1[illegible]4

చ పతివిరహంబు దుఃఖము [illegible]చిత్తముగల్గు మానిని
వితతికి నంచుఁ దెల్పునడి [illegible] వేసటు వక్త్రమునుండి వెల్వడన్
సతి గురుకష్టసంతతులఁ [illegible] జాల శ్రమంబడియున్నదంచు ధీ
రతతికిఁ దోఁచఁజేయునని [illegible] రామునిదూత తలంచి యాత్మలోన్. 145

ఉ. ఇందఱు సంతసంపడఁగ [illegible] సీవనితామణి రామరామ! యం
చుం దగుదిక్కులే [illegible] జొక్కుచు నేడ్చుచు బాష్పధారలా
ప్పం [illegible] వంచి [illegible]భాగము [illegible] దనుక్
నిందల[illegible] [illegible]చుచున్. 146

చ. దరియనలేని యంబుధిశో[illegible] [illegible]
గరమున [illegible] గడు[illegible] తలంపు గల్గుచో
ప్పరసినలేక యుండు[illegible] [illegible] దెల్పుచునుండు నేడ్పుతోఁ
బరుషమహీస్థలంబు స్థిర[illegible]వాసము గాఁగ మదిం దలంచుచున్. 147

మ. తనకున్ దైన్యము తోఁచునీశ్వరుఁడు నగుచున్ ధాత్రీశ్వరేశుండు ధ
ర్మనిబద్ధాంత్ముఁడు రామచంద్రుఁ డనుచున్ మన్నించి తత్పాదసం
జనుమీ చిక్కని యెంచుచున్ మఱొకచింతం బూనకే యుండుఁ
డని చేఁ గాంచి మరుత్సుతుండు క్షితిపుత్రింగాఁ దలంచెన్మదిన్ 148

ఆ. ఆమెయుం బెవిధము నంతయుఁ దలపోసి, కర్మగతి యనంగ గహనమెయగు
ననుచు నిశ్చయించి యాన్వయునై జమా, చలతను గ్రహించి యపుడు తలఁచె.

ఉ. ఆపదలందు ధర్మమను నట్టిది ద్రోవ్వడు నందు రార్యులే
కోపనయుండు నయ్యదియుఁ గుంఠితమయ్యె నటంచుఁ జెప్పఁగా
నోపుదుగాదె యీయతికి నొప్పనె యీపురవస్థ యిప్పు రాఁ;
బాపులకే నవాయిమగు బల్విషి ధర్మ మటంచు నెంచెదన్ 150

చ. తనదగు సువ్రతంబు వనితాతతి కెల్లను లక్ష్యభూతమై
తనరఁగ భర్తృదైవతయుఁ దా సతతం బెద నిల్పి కొల్చుచున్
మునిజన మద్దిరే! యనఁగఁ బొల్చు మహీసుత కిట్టియాపదల్
కనుఁగొని దుర్భరంబులయి కాతియఁ బెట్టెడు నేమి చెప్పెదన్ 151

చ. కరుణ యనంగ నేజగతిఁ గన్పడునో యని యెంచి క్రూరక
ర్మరతిని మించి దానవు లనేమా సుఖభోగము లొందుచుండ నీ
ధరణికుమారి యిప్పగిదిఁ దల్లడమందెడు గీని జూడ ను
ర్వర నిఁక ధర్మమే నిలుచు భాగము లుండవటంచుఁ దోఁచెడున్. 152

తే. పరమహాత్ము లెప్పుడు నియమమూన, సుఖము లందుచుండ ధర్మఖని నాశ్ర
యించి యుంపెపుణ్యాత్ములకు లెల్ల సుగతి, భాగులగుచుండఁగను వీడఁ వలసెనకట!

క. ఏ నేపాప మొనర్పను, గానం గష్టాళి నన్నుఁ గాఱింప దటం
చునరుఁడు తల్పఁ గాలఁడు, కానఁడు దనపూర్వజన్మ కర్మగణంబున్. 154

తే. అను చుయోజించి కర్మసిద్ధాంతతత్త్వ, మిదని గ్రహియింప గాదంచు నెంచియుచటి
వార్తలను జక్కఁ బరికింపవాంఛ గలుగ, వేచియుండె శాఖాంతర విషయవసతి.

ఉ. జానకిశోక మింక దనుజప్రభు వీతఁడు వాపఁబూనియే
యూనెలతం గనంజనెడు నాశయ మూనెను; గర్మసంగతిన్
గానఁడు, స్వాప్నియంబును నికామముదంబును బూనియుండునం
చూనిశ్రద్ధఁ దెల్పునటు లొప్పె మహాధ్వని యొక్కఁ డత్తఱిన్ 156

క. హాలహాలశబ్దము నాల్గుదెసలందు వ్యాపింప నిటనిసము దయమందున్
గలవిలపాటొందుచుఁ జూ, స్కులఁ బస్వం జేయుచుండెఁ గొంకనిమదితోన్.

క. తను వత్యల్పముగాఁ దగ, హనుమంతుం డుండె నితరు లరయఁదగని మా
డ్కిని; రాక్షసుండు పశ్చిమ, మునఁబడెడు త్రియామయందు సంభూకన్యన్.

క. కనుఁగొన నగు కాలంబని, మనమున ధ్యానించి బాహ్యమండల మెల్లం
దన వెంట రాఁగఁ దలఁచెను, ఘనమా యింబాహ్యవాజ్ఞమగ్నం బగుటన్ 159

ధ్యానకాలము.

చ. తనమన మెప్డు సంస్కృతిని దాం కడఁబూనకయుండు నప్పుడే
కను గొన నిర్మలంబగు నిజాత్మ గ్రాహకముండు నదే తలంప ధ్యా
ననియతిఁ బూన నుత్తమ మనంజను నంన్యపోగి యంతయం
బునఁబడి పొర్లుచుండ నెటులబ్ధి ఫసిస్థలమై చెలంగెడున్ 160

ఎప్పుడు నిర్మలమైన చిత్తమెసఁగుచుండు, ధ్యానయోగంబుఁ బూనఁగా నటుగునప్పుడని
యార్యులందురు నార్యఖ్య మీయ యయనింద, నాల్మ ధ్యానంబు పూజ నోట్లదిఫలిం
ధ్యానమె యోగఫలంబని, మానులు చింతింత్రు జాపమంత్రం బడియే [ము
యూ నవవచ్చు విచంచల, మానసమే ధ్యానమునకు మహితంబగుటన్ 162

సీ. నిశ్చలచిత్త మేనికుతంబునంజిక్కు, నప్పుడె ధ్యానము చేయనగు నటండ్రు
బ్రాహ్మముహూర్త మిత్తెప్పగిది నాలోచింప, నుత్తమమేయన నొప్పియుండు
నట్టి కాలంబున నాచరించిన సాధు, కర్మము సత్ఫలం బర్మిలినిడఁ
దగియుండు; మఱి నైవతంబు నుపాసింప, ద్రోవలు నాల్గని పాచనాత్ము
లాజ్ఞ చేసిరి; భక్తున కందు నేర్చి, కర్మవశమున నిష్టమై కడుసుఫలద
మగునటం చనుదోఁచుఁ నయ్యగిరియె పూన్కి, నాచరింపఁగ నర్హమై యమరియుండు

వ. జపహోమన్యాసపూజాఖండంబులని వానినామంబులు ఇవియన్నియు నొక్కొ
క్కటియు సమానఫలదంబులై యుండు ఇందెవ్వరికెద్దిహితంబగు వాఁడు
దాని ననుష్ఠింపవచ్చు రీతిభేదంబె కాని ఫలభేదం బింతయుఁ గానరాదు. కాన
సమాహితమనస్కుండై భక్తుం డిష్టదేవతోపాసన చేయవలయు హోమాది
ఖండత్రయంబునం దెయ్యది యనుష్ఠింపఁ బూనినను మంత్రజపంబు వదలరాదు.
అయ్యది సంఖ్యానియమవిరహితంబుగ యథోచితంబుగ నుండు జపప్రధానుఁ
డగు నుపాసకునకు న్యాసపూజాఖండప్రతిపాదితనియమంబులు యథోచితంబు
లుగ నుండు హోమము సంఖ్యాబద్ధంబై యుండు ఈయుపాసనాఫలము ధ్యా
నంబె యని యెన్నఁదగియుండు ధ్యానమే యోగైకఫలంబని స్మృతులు
ఘోషించు బాహ్యపూజానిరతికంటె మానసికపూజానిరతి యత్యుత్తమంబని
శాస్త్రహృదయంబు అట్టులగుట రామభూ సముచితకాలమునందు మేల్కాంచి
సీతాంబాసందర్శనము చేసి పదప నిత్యకర్మానుష్ఠానము చేయువాఁడై కరదీపికా
సహస్రంబులు గొని దేవకాంతలు వెంటరా సుగంధవస్తువారంబులఁ దాల్చి
ప్రమదామణు లిరుప్రక్కలం గొలువ నశోకవనంబున కరుగుదెంచె నప్పుడు.

ఉ. సీతయు రావణాసురుని చిత్త మెఱుంగునుగాన సుంతయేఁ
చేతము చూచువారలకుఁ జెప్పఁదలంపఁగనైనఁ దోఁపనీ
కాతతభీతి నొందిరటు లారయునై తనభర్తరాక నే
యాతఱిఁ గోరుచుండెఁ బరమాత్మ జుచిత్తముఁ దా నెఱింగియే 165

ఉ. దానవకాంత లావిభుఁడు తమ్ముగఁ బదు లేమియాయఁగా
నౌనొ, యటంచు భీతిఁగొని యత్తఱినుండిరి, రావణుండు దిం
త్రానిలయంబుగాఁ దగునితంబిని శ్రీపరదేవిఁ జూడఁగాఁ
దా నెద నెంచి వచ్చినవిధంబును దోఁపఁగఁ జేయఁబూనుచున్ 166

క. పదములు తడఁబడ నడుచుచు, మది జానకియందె యెంతొ మగ్నముగాఁగన్
మదనోన్మాదము పైకొన, మదవతులెల్లరును రా నమంచితగతితోన్ 167

ఆ. అరుగుదెంచె నంత నాతనిరాకను, గని భయంబుమిగులఁ గాంచినట్లు
జనకతనయ దేహమును జక్కఁగఁ గనఁబడకుండ నొదిగి కూరుచుండియుండె

సీతారావణసంభాషణము.

క. చనుదెంచి రావణుం డా, జనకసుతం గాంచి యిట్టిచందము గనఁగాఁ
బనియేమి నీదుచిత్తంబునఁగలవాంఛలను దీర్పఁబూనిన నన్నున్. 169

చ. పరమకృపం గనంగఁ దలఁపం బనిపూనవదేమి జానకీ!
సురతరుణీకదంబములు చూడఁగ సేవలొనర్తు నీకు; నీ
తరుణులు దాసికల్ గనుము తామరసాయతనేత్రయుగ్మమా
దరమున విప్పి నాదయినతత్త్వము నీవె తలంపుమా మదిన్ 170

ఉ. నామనమెట్టిదో యరసినం దెలియందగు నీకు దేవి! నీ
కోమలపాదపద్మములకుం బ్రణమిల్లుదుఁ బెక్కుసారు లా
రామునిరాక నెన్నుచును రావణుసంతసమందఁజేయ కా
రామమునందు నుండఁగ సురవ్రజమైనను మెచ్చఁ జాలునే. 171

మ. ధనరాసుల్ మణిహారమింకను సమస్తంబున్ భవత్సన్నిధిన్
జనులెల్లం గన నుంచువాఁడ నను రక్షాకార్యయోగ్యాత్ముగా
మనమందుం దలపోయుమంతట మహామాన్యుండనే యైతి నం
చు నితాంతంబుఁ దలంచువాఁడఁ గొనుమా శుభ్రాంగి! నామ్రొక్కులన్.172

ఉ. నాపతి చెంత లేఁడు వసనంబులు రత్నవిభూషణంబులే
లా పరమంబులయ్యె నవి యన్నియు వ్యర్థములై యగుంగదా
యీపలుకుల్ మతేల యని యెంతువొకో యసురక్తిఁ గొల్వఁగా
నోపిన నన్నుఁబో విడుచు టొప్పునె నీవె తలంపు మాత్మలోన్. 173

చ. అనిశము దైత్యరాజ్యమున కంతకు నేలిక నీవయౌచు నీ
మనసున కెక్కువర్తిలెడుమాన్యుని సేవకుగా గ్రహించి నెం

వును గనఁజేయుమమ్మ [illegible] ప్తుసి సీసపింఁ గాఁ
జులనె త్వరంత్రిసే [illegible] లు [illegible] పంట [illegible] నొందఁగన్ 174

ఆ బందాతలఁపు [illegible] సన్ను, [illegible] సీతాదం [illegible]
గాత్రునిగ గ్రహించి [illegible] నా [illegible] న్యాయమెన్ని.

మ చిరకాలంబుగ సీ [illegible]
[illegible] నరిగుంచి [illegible] విసుగో [illegible]
కరుణం [illegible]
[illegible] రీతిం గను [illegible] 176

ఆ. వర మను గ్రహింప [illegible] సీ [illegible]
గలుగునట్లు [illegible]

క అనుటయు జానకి [illegible] యుంబు [illegible]
ట్లనిమొ [illegible] దృశకల్పునిగా, నిను [illegible] మూర్తిని గని నెంతున్

క [illegible] జానైన [illegible] చిత్తం
బవధానము గలదగునే, [illegible] లవ్వి [illegible] బొమ్మా 1/9

క శ్రీరాముఁడు నా చెంతం, జేరన నీధనసుఖంబు [illegible] తీఱించునుజు
మ్మూరక పలుకకు నాకడ, నోరావణ! నీదువాంఛ [illegible] లాగి నశియించున్ 180

చ త్వరపడ నేల యింక రఘువంశమహోదధిశీతరశ్మి భీ
కరతరవిక్రముండు పరకాండలయాంతకుఁడౌను రాఘవుం
డురుతరతచ్ఛరాభిహతి [illegible] క్షణంబున [illegible] న్వితం
బొరయఁగలావు మాటలిఁకఁ [illegible] బోలునె తోఁచినయట్టు లాడఁగన్ 181

ఆ మరలిపొమ్ము దారమండలమును గాంచి, కాంతుఁడీఁ రత్నకాండముగని
యాశలన్ని యుడఁగ [illegible] చుండుము రాము, దర్శనంబు చెయఁదగు నెపుడని

క భవబాధలు తొలఁగింపఁగ, శివమును జేకూర్పు రాముశ్రీపదయుగళం
బె వసుధ దక్షంబన నీ,వవధానముమీఱఁ గలఁపురమా దితిజేంద్రా!. 183

చ. శరణము వేఁడుమింక నృపచంద్రుని శ్రీరఘురాము నెవ్వరే
నరుస హితంబుపల్కినను [illegible] వానినిసుంతయు నాలకింప [illegible]
శ్వరు ననిశంబుఁ గొల్వ మెద [illegible] సందియమందకు మేలుగోరి ని
క్కరణి వచించుదాన రఘుకాంతునిఁ గూర్పుము నన్ను నిత్తజిన్ 184

. పౌరుషమూని మర్త్యునిగ [illegible] భావమునం దలపోసి మార్గనం
గోరుదువేని శీర్షములఁ [illegible] గూల్చి కరంబుల రూపుమాపి నీ
సారముడంచి కూల్చు నిను [illegible] శాతశరంబులు రామముక్తముల్
సారససంభవాదిసురసత్తములే నినుఁ గావలేరనిన్, 185

చ. పలికిన నీపలుకులను । బల్లు లుఁగోరుచు రావణా! వినం
గలఁగినఁ గాని సీతఁ దిశ్య । దానికి సందియమింత లేదు ప్రా
ణములవసుని న్వినందలఁపఁగా నోడఁగూర్పదయేని మృత్యువే
కలుగు నిజంబు సంగరముఖంబున శ్రీరఘురామువంకనే. 186

వ. అనిరాజంగొనిపట్టు కార్కొనిగొని శాకశ్రేణి సుత్కృష్టమా
నవసేవింప గనిపెంపుక్రి కెద్దముగు బదేదండంబునఁ గాంచికర్
ధరణికిఁ దానికి లే దోషంబు నీతియుం । దత్కార్యసంసిద్ధికై
గుణంబులని యొకప్పుడయ్యె మగి యొక కార్యంబునకుఁ బంచునే. 187

సీ. కలవు పెక్కులు లనేకములు; వానిం, బరదారపరిగ్రహ । మూరయంగ
నుచితంబని చెప్పఁబోవఁప్పను శాస్త్రముల్, కారణం బేమనఁగా వచింతుఁ
గులధర్మగణము సుగిలనధర్మంబులు, స్త్రీమూలమున వృద్ధిఁ । జెందుచుండు
నట్టిదయుత్తము కాంత । యాత్మఁగలంచిన. ధర్మంబు నశియింపఁబడు నటన్న
ఆ. తలఁపుగలిగి నట్లు । దానహానియౌ కాని, సుఖముగలుగునట్టిచొప్పు లేదు
ధర్మహానిఁగోరఁ । దగుపాపముకంటె, నధిక పాప ముండదనుట నిజము

ఉ. కావున నన్యపత్నిఁ దనకాంతిగఁ గావలెనంచుఁ గోరఁగా
నావహిలుక్ మహాఘు; మది । యార్తిని గూర్పక పోవ దంతటన్
బోవక వంశనాశనము । భూరితరాపయశంబుఁ గూర్పు నో
రావణ! యీవిధం బెఱిఁగి । రామునకున్ ననుఁ గూర్పు మేర్పడన్ 189

క. మనుజుండు ప్రమాదంబున, నొనరించిన పాతకమున । కుండును స్మృతు లె
ల్లనుజూడఁ బ్రాచితం బెం,దును లే దగి బుద్ధినెఱిఁగి । దోషముచేయన్ 190

చ. శ్రుతులఁ బఠించి శాస్త్రములఁ జొప్పు నెఱింగి తపంబుసల్పి యా
శితధృతి మెప్పుగాంచి గుణశౌర్యమునన్ త్రిజగంబులందు వి
స్తృతయశమున్ గణించి దితిజేంద్రుఁడవై తగునీకు న్యాయమే
సతిఁ బరకీయఁ గోరుట నిజస్వాంతమునం దలఁపోయు మొక్కటన్. 191

తే. ఎంతచెప్పంగ నేలని । యెంతువేమొ, నీదుభాగ్యంబుఁ బాండితిలనింగనంగ
జాలిగల్గుట హేతువౌ । బాలిశత్వ, మింకనైనను మాని సుఖేచ్ఛఁగనుము

క. కానిపథంబునఁ బోయినఁ, గానంబడు నయ్య! దితిజగణనాయక! యే
మని సుఖ మెప్పుడైనను,మానసశాంతియును జనులకున్న నయైనన్. 193

ఆ. ఇంకనైనఁ బాపకృత్యము సేయక, పరమరామపాదపంకజములఁ
గొలువు మద్దినీకుఁ । గోర్కె లొసంగునీ, జననిబట్టి యింత । యనఁగవలసె 194

క. ఇఁకఁబొమ్ము చాలు; నీనుడు,లకు నుత్తరమిచ్చితిని గళంగక శాంతిం
బ్రకటింపఁ దలఁపు మింతట, సుకముబ్బుఁ గ్రమంబునన్ విశోకత పొలయున్.

క అనిపలికి తృణాంతరముగఁ, జను నింతికి నంచు లోనశోకాంతముఁ గోపం
బును బైకిఁ గానరా బల్కిన నావాక్యములనుగల్గు తే కీ లెఱిఁగి త్వరన్ 196

ఉ చిత్తమునందు ఫుల్లసరసీరుహలోచన యందుఁ గల్గిన
త్యుత్తమభక్తి కానఁబడకుండఁగ దానిని భయంకరాకృతిన్
చిత్తములెల్ల నే [illegible] బాఱఁగఁ బల్కఁగఁ బల్కెదనా
[illegible] 197

ఉ జానకిపల్కులం గనఁగ నాయెలో నెలంచి యిట్లనున్
దానవకాంతలా! యిఁక నే బాటల [illegible] గావున నం
జాన యటంచు నొవ్వఁగఁ నఁజాలను జాలను; మాంసముగ్రముల్
నే నర [illegible] చెప్పెద నీ సీజలోచన యీమె యంతలోన్ 198

తే నాను లోఁబడునట్లుగా [illegible] సాధ్య మెకాకున్న నప్పుడెఁ దినుఁడు
సంతసముమీఱఁగా నిదె తే శానవంబు, తినఁగ నేగదు నామాట తే [illegible] 199

తే అనుచునింతకుఁ గాయె నిశ్చయంబుగైన, కృత్యమూల కద్దియద ననియెఱిఁగి యిట్లు
దానవాధీశుఁ [illegible] జానకినిఁ గనుమును, నానిభాంచం బెలుంగునుతోగాన నప్పుడు

క మనమునఁ దలంచె నానగు, ననిలాత్మజుఁ డంత ననుచు తే నంతట వృక్షం
బుననుండి హనుమ యూహించె,ను నాయాగమున మెఱుఁగఁజేయుటతగుఁగా.

క పరికించితి రావణువా,క్పరణిన్ భూపుత్రి నుడులఁ చందము, నింకం
ద్వరపడఁదగు భూనాయక,సరమకళలం బెఱుకఁజుప తే వలయుంగాదే 202

ఆ అనుచు నాత్మఁ దలఁచు తే నత్తఱి సీతయు, శోక ముప్పతిల్లఁ జొప్పు నోరుల
కెఱుకపఱుపఁదలఁచి తే యేడ్చుచు లేచి యా, విటపివిటపమునకు తే విమలవేణి.

ఆ చుట్టి చావఁబూనునట్టి విధంబట్టి, కానఁబడఁగఁ జేసె తే నా నెలంత
లందు నున్నత్రిజట తే యతివేగమున లేచి, దనుజకాంతలార! తే వినుఁడు మీరు.

త్రిజట స్వప్నము చెప్పుట.

సీ కలఁగంటి నతిభయంకరము రాక్షసులకు, జానకి కానందజనకము నగు
రావణేశ్వరుఁడు ఖరం బెక్కి తైలంబు,నందు దేహము ముంచియమునిదిక్కు
నకు నల్లచీరఁ గనందగునొక యోష, యీడ్వఁగా నవశుఁడై యేగినట్లు
కుంభకర్ణాదులు తే కోరికలూరంగ, నవ్వుచు నెగురుచు తే నాతియొక తె

ఆ జుట్టుపట్టి యీడ్వ తే నెట్టన శమనుని, దెసకుఁ జనిరి; దానవసమితి కెదో
కీడుమూఁడ నున్నజాడ కన్పడు విభీ,షణుఁడు మాత్ర మెలమి తే సంఘటిల్ల

చ సితకరి నెక్కి శీర్షమున తే శ్వేతమహాతపవారణంబు నొ
క్క తరుణి పట్టఁ జామరయుగం బిరువంకలఁ గామినీమణుల్
హితపవనంబు గల్గునటు తే లెంతయుఁ బూనిక వీచుచుండఁగన్
స్మితముఖపంకజాతము ప్రసిద్ధమరీచుల నీనఁ గన్పడెన్. 206

చ సురరిపుకాంతలారా! కనఁ జోద్యము స్వప్నము చక్క నెన్న నా
తరులకు నాశనం బొదవఁ జూడను వెల్వడు రామచంద్రుఁ డీ
తరుణినిఁగూడి పుష్పకము తద్దయుఁ దన్ను భజింప నెక్కి సుం
దరముఖులెల్లఁ గన్పడఁగ దాఁ జనఁ జూచితి నుత్తరంబుగన్. 207

క దానవగణభీకర మీ, జానకికిన్ రాఘవునకు శ్వశ్శ్రేయస సం
తాన ప్రదమును నగుకల, నేనిప్పుడె గంటి; భీతి నిం గంటి నెదన్. 208

ఉ మీరును జానకిం గొలిచి మేలగనుం; డిఁక నీమె వేగమే
ధారణిరాజ్ఞి కాఁగలదు దానవజాతికిఁ గీడుఁగల్గు నే
దారిని గాంచినన్ శుభము తప్పదు సీతకు వేయునేల యీ
సారసనేత్రఁ గొల్పుటయె సన్నుతమార్గము మీర లెంచుఁడీ 209

చ అనుటయు భీతినొంది దనుజాంగనలెల్ల నడంకుచున్ మహా
జననిరో! మమ్ముఁ గావఁదగు సాధ్వసమేమియుఁ గల్గకుండ మే
మొనరిచినట్టితప్పుల మహోత్తమురాలవుగాన సైఁచి నీ
తనయులఁబోలె నెంచి పతితంబును గావుము మ్రొక్కులివ్వియే 210

క. దాసరితప్పులు దండముతో సరి నాఁగింపదంతి తోయజవదనా
నీసన్నిధిఁ జెప్పఁగ నే, లా సల్పెద మిదిగొ సేవ లాదృతిఁగొనుమా 211

క అని ప్రార్థింపఁగ జానకి, విని యంతఃకరణమందు వెలయుకరుణ పైఁ
గనఁబడనీయక యిట్లను, దనుజుల నమ్మంగఁజాలఁ దథ్య మిది యగున్. 212

ఆ పాముకాళ్ల నెఱుఁగఁ బాములే చాలును, గాని యొరు లెవరునుఁ గారు శక్తు
లంత మొందనున్నయట్టి వారిని వేఁడుకొనుట నప్పులాట కనుట వినరె 213

క. అనిపల్కి రామనామం,బును జక్కం బాడుచుం బ్రభూతార్తిని బ్రుం
గినయట్లు తలఁపఁ బోలిన, యనువునఁ దానుండె నిల్చి యా ప్రాకుకడన్ 214

సీతామహత్త్వము.

చ జనకకుమారిహృద్వికచసారసమంజుపదంబునుండి చ
క్కనిగతిఁ దంతువొండు చని తస్కరుహాపత్త్రవిలీనుఁడైన పా
వనిహృదయంబుఁ జేరె నదె స్వాంతమునం దలఁపుల్ ఘటింపఁ జే
యు నభినవంబుగాఁగ నదియొప్పును బేరను బ్రేమతంతునాన్ 215

సీ మధ్యలోకంబున మానవుం డే దైవ,మును గూర్చి ధ్యానము ననుదినంబు
చేయు నాతనిదగు చిత్తపద్మమునుండి, తలఁపునాఁ బడునట్టి తంతువట్టె
సాగి యా దైవము స్వాంతమునొందును, దాన నెఱుంగు నా తని తపంబు
నాతంతు వతిదృఢమానంత నాదైవ, మద్దాని సోఁకున నతనికడకుఁ

జనఁ దలంచు నాక్షేపణమును ప్రయోగ, మఱియు యందు రాగమువేత్తలైన పెద్ద
లదియె యఖిలాంధతంతుశాస్త్రసంప్రయోగ, శాస్త్రవేత్తలు భేదమేసంగ దిందు

క ప్రతికార్యంబున నీయది, యితరేతరసాధనముల నతిహీనబలమునం
దతివేగము తెల్పును దీ, నితత్త్వ మెంతయిని మునిసత్తము మెఱుఁగున్ 217

చ ఒకఁ డొకచోటనుండి తనకయ్యెడు కార్యములందునుండి మి
త్రుఁ డగుఁ బంపు జాలు, మఱి యొకనికి ఫలంబును నీకుఁ గార్యసిద్ధిగం
చకలుషవాంఛమైఁ దలఁచి యంతనిఁ జక్కఁ దలంచినంత నీ
ప్రకటతమాత్మశక్తి యొకఁ డిట్టిన వానిమనంబు నప్పుడే 218

ఆ చొచ్చి మాన్పఁగలుగు సుఖతఁ గనఁగ నిఁక, జాలియుండు నెవని స్వాంతము స్థిర
లను జెలంగు నగిరును నగుడు జేయుఁగనట్లు, చంచలతను గాంచఁజాల దట్లు

సీ ఇదె దృఢసంకల్ప మిదియె దారుణరూప, మిదె ప్రయోగము నాఁగ నిట్టి పేరు
లందియుండును జను లాచరించెడు కర్మ, ములు దేవతల కెక్కఁగల యనుటకు
గారణంబిదియె సంకల్పశక్తి యటంచు, దీనినే విమతింత్రు మాననీయు
లట్లు గావున నీనిగూఢరహస్యం బిది, యనియొకింగిన జనుఁ డనుదినంబు
సాధుసంకల్పములఁ జేయఁజాలియుండు, నజ్ఞుఁ డాత్మను గలయూహలరయఁజాల
రితరు లెవ్వరు నని తనయిచ్చ కోలఁడు, దలఁచుచుండును జెడిపోవుదాన నతఁడు.

క అలఁ పెట్టిదైన దానిం, దెలిసికొనంజాలునట్టి దేవత యుండం
గలఁడంచు నెఱుఁగందగు, గలుగఁ దా సాధు లాత్మఁ గనుఁగొను వారల్.
చెడుతలంపైన యుద్యోగిచేఁదగను, యటు చేసిఁ దద్దైవమే యతనికిఁదగు
శిక్ష చేయును సూర్యుండు శీతకరము, ఖులగు దేవతలెల్ల సాక్షులన వినరె

చ. తనమదిఁ గల్గు నూహలను దైవముగూడ నెఱుంగఁ డంచు దు
ర్జనుఁడు తలంచు నాత్మగతు సర్వజగత్పతి నీశ్వరున్ మహా
త్ముని దలపోయఁజాలఁ డతిమూర్ఖత సాధుతతిం గలంచు నా
తనిగతి నారకంబున కె తత్రభవుల్ తగు సాక్షు లచ్చటన్. 223

ఈవిషయమెల్ల నెఱిఁగిన, పావనసుచరిత్ర సీత భావించె మదిన్
బావని తత్ప్రేరణమున, శ్రీవిభు కుశలంబుఁ దెలుపఁ జింతించెఁ ద్వరన్ 224

క. క్షితితనయాప్రేరణమున, దితిజాంగన లెల్ల నిద్ర తీవ్రముగా శీ
ర్షతతిపయిన్ నటియింపఁగ, ధృతిపోవఁగఁ దూలి పడిరి స్థిరపై నంతన్ 225

పావని యిద్దియే యదను పార్థివచంద్రుని క్షేమవార్త లె
ట్లో వినిపించి యీ మెదగు నుద్యమమున్ మఱలింతు నించుకే
భావిని యాలసింప వెతఁ బర్వఁగఁ జచ్చునటంచుఁ దోఁచు ని
ష్ఠే విధి మాటలాడుచు నదెట్లు తలంచునో నన్ను నక్కటా! 226

క. ఏభాష మాటలాడుదు, నీభాషని నమ్మ నన్నదెట్లు? జగతిలో
నాభాష వెలుగద సాధ్వీభావము మాటునొకొ యింతగఁ బల్కన్ 227

క. జనకసుతలకు సంస్కృతమును, ఘనమానపాండిత్యమెట్టులలవడు, నిదియా
యనుజాలమాయయని నన్ననుమానించునో కో యుద్ధ యర్హమొ నాకున్

చ. పురుషసమూహమెల్ల నొకరీతిక నాశయమెల్లఁ జక్కఁగా
నొయిలనుఁ దెల్పుభాష యొకటుండఁగ నిర్మితిఁ జేసియుంటె; న
క్కఱణి ఐ వింతుఁ దోర్త రఘుకాంతుని చిత్రచరిత్రమెల్ల నే
నరసినరీతిఁ బల్కెద నోహో! యని యీయమ సంతసింపఁగన్. 229

చ. పలుకులంబు శ్రోత్రయుగళపర్వమొనర్పఁగ నిన్నుఁ గాంచి నే
నతిశయభక్తి సన్నిధి మహాత్మునియాశయమెల్లఁ దెల్ప న
ప్రతిమకృపాతిరేకమున రాముని వార్తలఁ జెప్పుమంచు న
న్నతఁడయి ప్రశ్న చేయు నగుకన త్తఱి నాదగు రాక మెచ్చఁగన్. 230

చ. త్వరపడకుండ నిండె పలుకుభంగులఁ గార్యము చేయురీతి యొ
క్కఱణి నటంచు నూహలను గాలము పుచ్చుచునుండ దానవే
శ్వరుని కరోరశాసనము వైళమ సార్థకమెట్టు రానో యి
త్తరుణులు చెయఁబూనుదురు తాళఁగరాని మహీజ కుందుచున్ 231

క. మృతినొందుఁ దప్పదని నా, మతికిం దోఁచెడు నృపాలుమండనునాజ్ఞం
జ్యుతి గాంచఁ జేసినట్లగు, హితదూతయగాఁడు కుమతియే యండ్రు నసున్.

ఉ. ఇట్టి యనేకహేతువుల నియ్యెడ జాలము చేయ కింక నేఁ
బట్టుదలన్ మహీతనయఁ భవ్యరఘూత్తమనామసన్నుతిం
బుట్టినమోదసారమున ముగ్ధఁగఁ జేసెద నిద్దియొక్కఁడే
యుట్టితఱిం బొనర్పఁదగి యెంతయు మేలొనఁగూర్పనయ్యెడున్. 233

ఉ. మానుషభాషఁ బల్క ననుమానము నొందునటంచు జంకఁగా
నేని సురేంద్రకార్యమిడియాట ఫలింపకపోదు రాఘవున్
మానసమందు నిల్పుకొని మంజులతచ్చరితంబుఁ బాడెదన్
జానకి నన్నుఁ జూడఁ గడుసంతసమందు నుపాయ మయ్యెడన్ 234

చ. అనితలపోసి దేవతల నారఘురాముని చిత్తపంకజం
బున నిడి భవ్యనాదమునఁ బొంగుచు నిర్వ్యథఁ బాడె; భూమిపై
వినుతికిఁ బాత్రుఁడై విజితవీరుఁడు పంక్తిరథుండు నాఁగ స
జ్జనులకు గమ్యుఁడై పొదలు క్షత్రకులాభరణంబు వింతగన్ 235

సీ. అతనివంశమున శ్రీహరి నాల్గుభాగము,లుగఁ బుట్టె ననుచు తుకలు చిరకాల
మునకు జనించిరి; తనయవర్యుఁడు రాముఁ, డతనిభ్రాతలు భరతాఖ్య లక్ష్మ

తాభిభాగ్యమున నల్లొత్రుఘ్నుఖ్యుఁ, గాంచిరి రామలక్ష్మణులు భరత
శత్రుఘ్ను లెంబరు జనకగారుబులు, ఆ పుత్రులను భూపేడ్చరులతుల
మానిజన్ములు గాంగ మండఁజేసి, కౌశికాజ్ఞను శాలించు కొంతు మీఱ
లక్ష్మణునిగూడి యముఁడు లలితగతని, శవుని చాపము ద్రుంచియు సీతఁబడసి

క. తనదగు నయోధ్యఁ జేరెను, జనపడు యా రాజుఁ జేయ నియుక్తుఁగ దా
నినిమాన్ని తైక వనముల, కనిపెగ రాఘవుని వంయిలను పేరఁ గ్రుధస్ 237

ఉ తమ్ముఁడు శాంప్య తెంచిని జా లదన్నను వంగ సజ్యచా
పమ్మును దాల్చి క్రూరమయి పాపచరిత్రము నైన దైత్యవా
రమ్మును ద్రుంచి పుక్ సుజనరాజిని బ్రోచుచు రామమూర్తి పం
తమ్మున దండకాటవిని స్థైర్యమున మీఱ వసించియున్న డన్ 238

ఉ దానవియోర్తు కామముఁ దన్నొగిఁ గోరఁగ నాసికా శ్రుతుల్
మానుగఁ గోయ నామెకయి హూరకోణములం బదునాల్గువేలదు
ర్దానవు లంతమొంది; లలీవానవి లంకకుఁ బోయి యన్నతో
దానొగిఁ జెప్ప రావణుఁడు దాయణకర్ముఁడు గాను మాయచేన్ 239

ఆ రామలక్ష్మణుల నరణ్యమున కఁ దోవఁ, జేసి యొంటినున్న సీత బలిమిఁ
దెచ్చుచుండఁ గాంచి ధీరుఁడై నజటాయు, వతని నిల్వరించి యంత మొంద

చ అసురవరుండు రామునతినార్తను దెచ్చి పురంబునందు నుం
చె; నట రామలక్ష్మణులు చేరి కుటీరము శూన్యమౌట దుః
ఖసరిదధీశునందుఁ బడి కానలనెల్లఁ బరాకులేక యే
విసుగును లేక చూచుచు నవిప్రియసూనుని వానరేంద్రునిన్ 241

కానవచ్చి సుగ్రీవునితో నితాంత, సఖ్యమొనరించి యాతనిశత్రువైన
వాలి వధియించి రవిసుతు వానరేశ్వరునిగ నభిషేక మొనరించె జననుతుండు.

మ కృతకృత్యుండయి సూర్యపుత్త్రుఁడు జగత్కీర్తిం గనంబొల్చి క
శతతిన్ జానకిజాడలం దెలియునాశం బంపె నల్దిక్కులన్
వితతాటోపమునం గపీశ్వరులు వేవే సీతఁ గానంగఁ బో
వుతఱిన్ మేమును దక్షిణాశ నెదుకంబూనంగ వింధ్యాద్రిలోన్ 243

చ కనఁబడియెన్ బిలంబొకఁడు గాఢతమోనిబిడంబు దాని శ
క్తిని వినకుంటఁ జొచ్చితిమి తీఱెను మార్గము వంతలోఁ దప
స్విని మముఁ గాంచి వెల్వడఁగఁ జేసెను స్వీయతపోవిభూతి నం
త నొకపత్త్రి మమ్ముఁ దినఁ దాఁ నయి వచ్చెను భాగ్యయుక్తిచేన్. 244

ప్రాయోపవేశమూనిన, మాయందఱఁ దినఁగ వచ్చె మాడ్కిం గని చిం
తాయాసంబుల రామున, కై యెవ్వరు మడిసిరో యదోకవులు వచింపన్. 245

తే. అందువినఁబడు పక్షిరా జనుజుఁడౌట, మమ్ముఁ జంపక శ్రీరాముమహితచరిత
మెల్ల మామాలమునవిని యల్లనఁదన, పక్షములు రాఁగ మోదంబుఁ బట్టరాని

క. వినిపించె మాకు రాముని, వనితామణియుండు తావు వారకమే మ
ద్ధిని దాఁటఁ గోరితిమి నేఁ, జను దెంచితి నబ్ధి దాటఁజాలినకలనన్ 247

చ. పురమున నిండు నెల్లెడలఁ బూనికమై వెదకంగ నివ్వనాం
తరమున నిష్ఠగన్పడియెఁ దామరసాయతనేత్ర సీత; రా
ద్వయుఁడు సహోదరుం గలిసి వైరినిజంపఁగ ఋశ్యమూకసుం
దరతరసానుదేశముల నాదగు రాకను గోరుచుం గడున్ 248

క. నివసించియున్నవాఁ డని, పవనాత్మజుఁ డింతదనుకఁ బలికి మరల నే
మియు నింపక యుండెను; రాఘవు క్షేమము శ్రుతులఁ జొరఁగ క్ష్మాసుత యంతన్

క. తలయెత్తిచూచి వానర, కులజుం డీతండు కనులకుం బ్రీతినిగూ
ర్చు లలితశరీరుఁడై కొ, మ్మలసందునఁ గానఁబడియె భ్రమం బెడ నన్నున్ 250

క. కరుణాసింధువు మృత్యువు, ధరణిన్నిల్వంగఁ జేయఁ దలఁచెనొ యేమో
విరహాగ్ని బ్రుంగు నాకీ, త్తరుణంబున వానరంబు దర్శన మొసఁగెన్ 251

క. ఏకీడు గల్గనున్నదొ, నాకీక దుస్స్వప్నమని వీనంబడె మున్నే
యీకాల మెంతదుష్టమొ, కాకున్నె యభాగ్యవతికిఁ గాల మసదుగన్? 252

క. రామునకున్ సౌమిత్రికి, క్షేమం బె కలుగుఁగాక! కీశుని గనియున్
నామది యేలొకొ దుఃఖం, బౌముకొనం బగులకున్న దతిచిత్రముగన్. 253

క. పలుభంగుల నీగతి సీ, యిలాత్మభవ యెంచుచుండ వృతి ముదిగి యా
స్థలమున నిలువఁగ నాతని, కలరూ పెఱిఁగియును మాట కలఁతపడంగన్

చ. మనము వితాకుచెందినటు మాటలు తోఁపఁగఁ జేయ వానరా!
దనుజుఁడవీవు; మాయగొని తత్పరతం బతి నెన్నుచున్న నన్
మునుపటు మోసపుచ్చఁ దలపోసితి; వియ్యది మేలుగాదు సు
మ్మని మొన రామసాయకము లంతము నొందఁగఁ జేయు దుర్మతిన్. 255

ఆ. ఇంకనైనఁ దెల్వి యించుకేనియుఁ గల్గి, బ్రదుకఁ దలఁతువేని పార్థివేంద్రు
శరణుచొరుము సర్వశరణదుఁ డాతండు, నిన్నుఁ గాచుఁ జుమ్ము నిర్మలకృప

క. అనియెమొ పల్కఁజొచ్చెడు, వనజాయతనేత్రఁ గాంచి వందన మిడి చెం
తను జేరఁబోవ భయమం, దినగతిఁ గంపంబు నొంది దీనతదోఁపన్ 257

చ. కలఁతను బల్కఁబూను రఘుకాంతునికత్నిని గాంచి మ్రొక్కుచుం
బలికెను దల్లిరో! దనుజపర్యుఁడ నేనని సందియంబునన్
గలఁగకు మింక నంజన యనంజను వానరకాంతకున్ మహా
బలునివరంబునన్ గలిగి వాయుసుతుండను పేరుఁ గాంచితిన్. 258

క. హనుమంతుఁడంచు నన్నుం, ఘను లెల్లం బిల్చువారు పూర్వాకృతియుం
గ్గను దీనికి నగియెడికి, ననఘ శ్రీరాఘవునిదూత నమ్ముము తల్లీ! 259

క. కపివరులకోట్లు గొల్వఁగఁ, దపనాన్వయవార్ధిశీతధాముఁడగు రాముం
డిపుడే వచ్చెను; నేఁజని, రిపునాశకుఁ దోడితెచ్చెదరితిం గనుమా 260

క. దనుజుని బాంధవులను, తత్తనికాయంబున్ గనిగ దుర్గ్రంగంబున జం
పుచు నిన్నుఁ దోడుకొనిపో, చను రాముఁ డటంచు కీర్తి సత్యము జననీ! 261

క. దానవనాథుఁడె యిట్లీ, వానరరూపంబు నొంది వచ్చె ననుచు నీ
మానసమునఁ దలపోయకు, మో! నారిమణీ! రఘురాడ్వరునిదూతను గా 262

క. తలపోయకమ్మ! నామాటలు సత్యము లనుచు నమ్ముకొనుము; నారీ
తిలకమ! త్రిశుద్ధిగా నీ, ఖలమరణము బాపునందె కల దోతల్లీ! 263

చ. ధరణిధరోత్తమంబుల శకలంబుల ప్రయ్యలుచేయఁజాలు భూ
వర నిశితాంబకంబులు సువర్ణవిభూషితపుంఖముల్ సురే
శ్వరరిపుకంఠలుంఠన మొసంగెడు వేడ్క నొనర్చుచున్న వో
ధరణితనూజ! నమ్ము మిది తథ్య మటంచుఁ త్రిశుద్ధిగా మదిన్ 264

చ. అనుటయు సీత యాహనుమదాశయ మెల్ల నెఱుంగఁగాన నా
తనిమది సంశయించి మఱి తద్వచనంబులధోరణిం దొలం
గినయనుమాన మత్తఱిని గీశగణాగ్ర్యునిగా నెఱుంగఁ జే
సినగతి కన్పడంగ సరసీరుహలోచన! మందవాక్కులన్ 265

చ. క్షితితలముం గనుంగొనుచుఁ జింత తొలంగని యట్లు పల్కె స
న్మతివని తోఁపఁజేసెడిని మాటలు నీయవి; కానిసంశయ
ప్రతతి తొలంగకున్నయది పావని! మీకును రామమూర్తి కె
వ్విధమున సఖ్యమయ్యె రఘువీరుగుణంబులు దేహచిహ్నముల్ 266

చ. తెలిసియుండు నీకనుచుఁ దెల్లము చేసెను నీదుమాటలే
పలుకుము లక్ష్మణాంగమునఁబర్వినగుర్తులు; వానిఁబట్టి నేఁ
దెలిసికొనంగఁజాలుదును దేటఁగ రాముని దూత వంచు నా
కలరెడుఁ బ్రీతి వాని విన నార్య! వచింపు మటంచుఁ బల్కినన్ 267

హనుమంతుఁడు శ్రీరాముని గుణములఁ దెల్పుట.

చ. పవనజుఁ డానుడుల్ శ్రవణపర్వము చేయఁగ నాలకించి భూ
ధవునకు దూతయే నితఁడు తద్గుణపుంజము దేహచిహ్నముల్
వివిధములైనయూహలను వేమఱు చూచుట నాలకించుటన్
బ్రవిమలరీతిఁ దేటపడ పల్కఁగ నొప్పియుండు నంచెదన్. 268

తే. తలఁచి కాంచఁబోకునన్ను నిరక్షులనచె గెను, జక్కనవచియించియీసాధ్వి సందియముల
డిందుపడఁ జేకుమా వాఁడ నమ్మఁ జలమగు, వాన; నద్దిగ్గియె నాభాగ్యమహా నిజముగ.

చ. జననమునంగ సజ్జనులు సాన్నంతమునం దలపోయఁజాలు చ
క్కనిసుకృతంబు నీకు దొరకెనని, గుణాత్ములు సంస్మరింప మె
ప్పగను పాపపుంజములబ్బిన వారికి గాదు నీపతి
ప్రేమ వినా విన్యపించుటగు భ గ్యము దానికి మిన్నయున్నదే 270

క. అని తలఁచి రమణు లెంతయు, ననపాంత్య నొనర్చి భూమితనయం గని యి
ట్లనియెం జక్కి! వినుమా, జననుతుఁడగు రామచంద్రచరితం బెల్లన్. 271

క. అతనికి సాటి పురుషుఁడే, యతత్ద్విశ్వంబునందు నెందే లేదం
చేతలఁ జెప్పఁదగు వి,ఖ్యాతియు నట్టిదియె భూతగణవిహితమెయా. 272

సీ. సకలంబు రామునిగా సంతతంబుఁ దలంచి, యానందమునఁ దేలియాడుచుండుఁ
దనయందె సకలంబుఁ గనుచు స్వామునందుఁ, దనయున్కి నెంచుచుఁ దనియుచుండు
నంపదున్నతిఁ దనసాటి లేరని మిట్టిపడు వారిఁగని దుఃఖపడుచునుండు
నితరులకష్టమ్ము లెల్లస్వీయములని, తలఁచువారిం గని యలరుచుండు
తే. పక్షపాతంబునం దీర్పుఁ బలుకు దుష్ట, మతులఁ దలపోసి యెంతయు వెతలగనుచు
వారికర్మమె యనితగఁ బలుకుచుండు, నన్యతమును రూపుమాపంగ నరయుచుండు.

చ. తనదుమతంబె శ్రేష్ఠమని తక్కిన వారిమతంబు లన్నియున్
ఘనతను గాంచఁజాలక జఘన్యము లేయగు నంచుఁ బల్కునా
మనుజుల సంస్మరించి యభిమానము మానినఁగాని ధన్యమౌ
జని గలవారుగాఁ బలుకఁజాల రటంచు వచించుచుండెడున్ 274

ఆ. బాహ్యశుద్ధికంటెఁ బరమ మంతశ్శుద్ధి, యగుట నద్దిగల్గునట్టివారె
యార్యు లనఁగఁబడుదు రది లేని బాహ్యశు, ద్ధియు జఘన్యమంచుఁ దెలుపుచుండు

క. అంతశ్శుద్ధియె గలదని, చింతింపఁగ నెట్టులన్న శీలమె దాని
నంతమ్మునఁ దెల్పును; గో, రంతయు శంకింపకుఁ డని యాడుచునుండున్ 276

భగవదారాధనము చేయుపద్ధతియిదె, దీని మానినదయఁజూపమానునతఁడు
నన్ను సేవింపుఁడని ధనాశ నిన్ని తాంత, మఱచువారిని దలఁచి తాపనార్తుఁడగును

సీ. హరిదాసులము మేము హాటకదానార్హు,లము మమ్ము సంతృప్తులనుగఁ జేయు
వారల శ్రీహరి గారవంబునఁ గాంచి, రక్షింపఁబూను నష్టాక్షరంబు
మంత్రరాజంబగు మామూలమున దాని, నుపదేశవిధిఁ గొనియుద్యమమున
జపియింప హరి యస్మదపఘనముం దాల్చి, ప్రత్యక్షమయి వారిబాధ లుడిపి
ఆ. సమములోనఁగి కాచు భక్తుఁ డీతండని, మేము తలఁపవలయు మిమ్ముఁ దోలుతఁ
గాన మమ్ముఁ దృప్తిగాంచంగఁ జేయుఁడీ, యనెడు ఖలుల నెన్ని యటమటించు

క. తనగొప్పఁదనంబు సతతంబును జెప్పుకొనంగ మూర్ఖులు నెల్లపుడున్
మనమున గడించు గీచునిఁ, గనఁజాల నటంచుఁ దేటగా వచియించున్ 279

క దీనులఁజూచిన యెడఁకున్, మానసమును నైన యజ్ఞకమండలిఁ గూడం
గా నెన్నఁదగు సజ్జనులు, తానెన్నఁ డలంచు గుండునిఁబడు నిగులంగన్ 280

క అనృత మసత్యము నిత్యంబునఁ గ్రాలెడు వాని మాటలబానఁగ భూజా
నినికరము ఘూర్ణవగు నం, చనుగినము నెంచుచుంపు నందఱు వినఁగన్

సీ. పరులొరులంగూడఁ బరికించువారల, నంతగా నొంటించ నరయుచుండు
పంచపులు పుష్కరాం ఘాతదూష్యులఁ, గనఁబొలు మని గట్టిగ గనుచుండుఁ
దాఁటపడ్డ లసుమాట నాలించిఁ, గను లెఱ్ఱ జేయుఁ గాఁగడఁగాచుండు
హాటహాసులఁ గలసంతరంబసు జాల్కులను దూఱుచుంపఁ దాను నసువిసంబు
నతుల దూషించు వారల సంగతిగొనఁ, డెఱుఁగుఁబూనక యుండు సత్యమునర్తిఁ
గలుగువారల నెప్పుడు దలఁచుచుండు, వారె బంధువు లనుచుండు వారిజాక్షి

క కృపఁ జెన్నుచు కర్తిం జెసు, మతిమంతుల పంతతంబు మన్నింపఁదగుఁ
గృతము దలంపని దుష్టన, తతిఁ ద్రుంపఁగ వలయు ననుచు దగ వచియించున్

క పరులకు దేహం బుపకృతి, నని యొనర్పంగఁ బ్రీతి నర్పించెడు స
త్పురుషులఁ దలంచుచుండును, ధరణికి సద్భూషలనఁగ దగుదు రటంచున్

చ అనృతముపల్క నింతవఱకుం దలఁపదలంప నీక నీ మనంబునం
దనుచుఁ బరాకులేక కడుఁ హర్షమునన్ వచియింపఁజాలు స
జ్జనులను వంశనం బెపుడు సల్పుగు; నాతఁడె పుణ్యమూర్తి నాఁ
దనరు జనుండనంగ ననిఁ తద్దయుఁ బల్కుచునుండుఁ దల్లిరో! 285

క ఆపదగల్గఁగి ననుకం, పాపరవశుఁడగుచుఁ దోఁడుకపడు నెవ్వండా
దీపితసంతతిఁ బ్రోచున్, శ్రీపతియని ప్రీతి వెలయఁ జెప్పుచునుండున్. 286

క కులధర్మంబుల వదలుచు, ఖలవర్తులను సమస్తకార్యములందున్
జెలఁగి గ్రహించు దురాత్ములు, విలయమ్మును గాంచి రనఁగ విన నుంకించున్.

ఉ సంగరరంగమందు శరజాలము తూఱఁగ మేను వ్రయ్య నా
లింగితభూతలుండయి విశీర్ణపరాక్రముఁడై తనంత లే
వంగనుజాలకున్న భటవర్యుని జేరఁగఁబోయి తోడ్పడం
గం గడుఁబూను సజ్జనశిఖామణిఁ గానఁగఁ బూనియుండెడున్. 288

ఉ ఆడినమాటతప్పని మహాత్ముఁడె పూజ్యుఁ డనంగనొప్పు నే
నాఁడును ధాత్రిపై నపయశంబును దాల్చి తదీయసద్యశం
బాడుచునుండుఁ గల్ల దిసుమంతయు లోపము దానికంచుఁ దాఁ
గూడఁ జరింతు నట్లయని కోరిక లూరఁగఁ బల్కుచుండెడున్. 289

చ పరునిధనంబుఁ గైకొనఁగ నుద్యమమొంటియుఁ బూని దానికై
నిరతిశయైకధర్మమున నిష్ఠగలట్లు నటించి యద్దిరా
గరువముఁబూని బంధులకుఁ గాని సుమంత వ్యయించి సంతసం
బరుదుగఁ గాంచు క్రూరుఁ గనకాన్నైనఁ దలంపక యుండు నంచుసున్ 290

క. కాకులను జంపి గ్రద్దల, కాహారము లిడి దీప్యంపఁగోరి నటులు లుత్కృ-చం
జేగాని ధావంబిసం లు, గ హెంఁ వండనెంచె నీ మఱఁద కోటీ! 291

క. తనమునఁ బరకాంతను మాఁ, యిగిలఁ గాంచుటయె కాని యీడు నట్టులఁ దా
ల్చి కనుఁగొనుట గాదని, యొసవాన్వం హార్ద్ర శీలముఁ ముఁడు పలుకున్

చ. తనకుని కన్య కాంక్షసముదాయము హాని గనంగఁ జేయుచున్
ఘనత నహించుకార్యములఁగా దలపోయుచు ... గమం
గనుఁగొన నిసడించునోరు గాంచి హాసించుచుండు ప్రాచి
త్తుని దలపోయ రాదనుచుఁ దోఁచెను నంచు వచించు నిచ్చలున్

ఉ. కారణమేమి లేకయె పరగంగొని సజ్జనునీసడించుచున్
నేరములెన్ని పన్నుచును నింద్యచరిత్రుఁడటంచుఁ దెల్పుచుం
గోరికలెల్ల పండినటులొంకక యాత్మఁదలంచుచున్ మహా
పాపునిగాఁ దనుం బలుకుశౌండునిఁ జూడఁగ నోడుచుండెదున్. 294

చ పరులకు ధర్మమార్గముల నొక్కవిధంబునఁ దెల్పి వానియా
చరణమునందు దాను నొకచందమునం జనుదుష్టచిత్తునిం
బరులకు హానికల్గునటులొకభావమునం దలపోయుపాపి నె
త్తురుణమునందు నేఁగన నె దం దలపోయ నటంచుఁ బల్కెడున్. 295

ఉ విత్తసమార్జనంబున సువిస్తృతమై తగు శ్రద్ధనూని యే
యుత్తమునైన దూఱుచు మహోన్నతపాపము లెన్ని చేసినం
బిత్తమునం దలంపక స్వసిద్ధియె చాలునటంచుఁ బ్రాచితం
బె త్తఱినైనఁ జేయు ఖలునినిందుక యే స్మరియింప నంచనున్. 296

క ధర్మవ్యాజంబుననే, ధర్మము గడియించి కూర్చి బంధువులకుఁ దా
బేర్మి నొసంగెడు దుష్టుని, కర్మమునకుఁ జాల వగపుగాంచుచు నుండున్ 297

తే. ఆత్మభూషణ మెత్తఱి నన్యదూష
ణము మహాకార్యములుగ సుకృత్తమఫలప్ర
దములుగా నెంచి చేయు నధములపేరు
వినినఁ దలనొప్పిగా నుండునొనుచు నుండు 298

క పెద్దల శాస్త్రాచార, మ్మెద్దియు యుక్తంబుగాకయే యుండునటం
చద్ది హితంబని తలఁచని, మొద్దులఁ గన నంచుఁ బలుకుఁబూర్ణేందుముఖీ! 299

క. శరణు వగవాఁడు వచ్చిన, పరమయాళం గాఁగి వానిమాటలు విని సో
దరుని లనెంచినట్టి, యపురుషుని దండింప ననుచుఁ భాషింతు సతీ! 300

క. శరణాగతపరిపాలన, మరయఁగ నాజన్మమునకు నగుంభూపనము మె
క్కరణిం దాన వోవుగులు, వరఁగిన వహించితి ననుచుఁ బలుకుర్ దేవీ!. 301

క. అస్మృతము గ్యక్కువుండుట, నున్నయుఁ గోరిచినవిధంబు మాటలమూలం
బుఁ జెల్పఁగ నావ్రతము, చను నీనిట్టి యుంచుఁ జక్కఁ వెల్కన్ 302

క. నను నాశ్రయించువారలఁ, గనుచుండు నహోగయులను గా వారలు కో
రిన రాజ్యమిత్తు నావాసమునఁ బోలఁ గాఁజను శ్రాణములు నిత్తు ననున్ 303

క. శ్రుతులఁ గటర్గముఁ జెప్పెడు, స్మృతులఁ బురాణముల నమ్మి సేవించెడు వా
రలకయ్యుపుణ్యులు చేటను, హితులవనఁగా వాగె యంచు నెలమి వచించున్.

క. తనుఁ గాఁ ధ్యానించు నస్వప్నసిద్ధాంతం భావించు భావింపక స
జ్జనహితమని తలఁచు గాఁ దానిని జేయుట విభహితముగ నీరజనేత్రా! 305

క. లోకహితం బెద్దానం, జేయాదుం గావ్య మద్దియె చేయం దగు నే
యే కార్యము తనకొక్కని,కో కార్యము కాఁ గదంచు నొగి భాషించున్ 306

చ. కలుములఁ గాంచి దుర్మతిని గాదన కెంతయు గారవించు నీ
చులు తమకార్యసిద్ధికయి చూపెడుభక్తి మహాత్మ కింతయేఁ
గలుగఁగనీదు ప్రీతి. గృహకల్పగ నింపకనైకభక్తియె
యులఁ బగిదసుందు నంచుఁ బృథ్వీపతుఁడు పల్కు సరోజలోచనా! 307

ఆ. నేల విడచి సాము సేయుచు చేసిన, వలువ లట్టు స్మృతుల వలి
తోఁచినట్లు చేయు శాస్త్రుల వ్రతములు, నిష్ఫలంబులనుచు నెఱి పలుకు

చ. తనకులధర్మముర్ విడచి తక్కఁనజాలకనొప్ప ధర్మముర్
బనివడి యాశ్రయించి కడుఁ బట్టుదలంగొని యాచరించినర్
వినుతఫలంబు గల్గదని వేయివిధంబులఁ జెల్పు పెద్దలం
గనుఁగొనఁ జాల నట్టితృణకల్పుల నాకడఁ జేర్ప నంచనున్ 309

క. కరుణాహీనులు భూసుర,వరులైనర్ గారవింపవలయు నటంచుం
బరికింపదు నాయంతః,కరణంబని యొల్లరు వినఁగా గణియించున్. 310

క. నవదంభంబున మృషభూ,తవినరముం జంపుచుండు ధాత్రీసురగుం
గవులను భక్తులఁ గాఁ దలఁ,నవమ్ము నే యంబు నొక్కపల్కుర్ సాధ్వీ!. 311

క. పంచమహాయజ్ఞములు, నెంచక విడనాడి విత్తమే కూర్పంగాఁ
జింతించి యజ్ఞములఁ గాఁ,వించిన ఫలమబ్బ దనుచు వేమఱుఁ బలుకున్.

సీ. సంధ్యనుపాసించి సవిధిగాఁ బంచమహాయజ్ఞముల జక్కఁ నాచరించి
స్మార్తాగ్నిసిద్ధికై శాస్త్ర మేకర్మము, నాచరింపఁగ విధియనుపదించె

నట్టి సత్కర్మాళి నవధానమునఁ జేసి, యంతట జపయజ్ఞ మాచరించు
చును దాని ఫలములఁ గనఁగోరకే భగవంతున కర్పించి యంత రాత్మ

తే. నిర్మలంబుగ నుండంగ నియతి మాన, సీశ్వరధ్యాన మొనరింప నిచ్ఛగించు
పూజనీయులు నా యోగులు నితాంత, మెంతు ననిఁ బల్కె రామభూకాంతుఁ డంబ!

క. భగవంతుని జపియింపక, పరమేశ్వరి సవిధిగా నుపాసింపక యె
ల్లపుడు కామ్యకర్మముల నిర్జరులను సేవింతు రట్టిజనులఁ గన ననున్. 314

ఆ. నిత్యకర్మములను నిరతి నుపాసించి, యవలఁ గామ్యకర్మనిరతి
గన్న ఫలముగల్గుఁ గాని లేకున్న దుష్ఫలమె కల్గునవుచుఁ బలుకుచుండు.

చ. సుకలను మంత్రమూలమునఁ జాపకులను దబ్బ నిల్చునట్టు లె
క్కరణి నొనర్పనో నటులు గట్టిప్రయత్నముఁ జేసి కొల్చి సుం
దరులను లోఁబడంగనె యొనర్పఁగఁ బూనెడు నా యుపాసకో
త్కరము నడంప నెంతునని తెల్పియించు రఘూత్తముండొగిన్ 316

చ. జపమొనరించుచందమునఁ జక్కఁగఁ గన్నులు మూసి యో
గపరతఁ గాంచినట్లు బొసఁగం దగు దృష్టిని నాసికాగ్రముం
దుపరతచంచలత్వముగ నుండెడునట్లు నటించుచున్ హిం
స్యాపరతచే బకవ్రతులునాఁ దగు దుష్టుల నెంచ నంచనున్ 317

ఆ. అతిథిపూజ నూని యాకట నకనక, పడుచు నతిథిపోవఁ బ్రమద మొంది
కుక్షిపోషణమునకుం దృప్తినొందెడు, కుజనుఁ జూడనైన నొగోర ననును. 318

చ. ధరణితనూజ! రాఘవుఁడు తన్నెడఁబాయని తమ్ముఁ గూడి యు
ర్వరఁ గలదుష్టమానవుల వారక లెక్కిడు నష్ట సత్యవా
క్చిరతి గలట్టివానిని గణించును ద్రోల్దఁ బరాంగనా నిరం
తరరతు నవ్వలన్ వినుము తామరసాయత నేత్ర! యానుడిన్. 319

ఉ. పెద్దలఁ బోలి వాక్కులను బెంపువహింపఁగఁ బల్కుచున్ మదిన్
శుద్ధి యొకింత లేక పరసుందరులం దలపోయుచున్ హితం
బెద్దియటంచు నైన గణియించక యాసవమాను కాంక్షచే
బుద్ధియుచేయు దుర్మతుల నోడుదు చూడ నటంచుఁ బల్కెడున్. 320

ఉ. ఆసవమిద్ది కాదు మనసొందఁ బొసంగు జడత్వమెగ్గఁగాఁ
జేసెడు నౌషధంబనుచుఁ జెప్పుచు రాత్రులయందు మాత్రఁ జే
రాస చెలంగ నెట్టిహితులైనఁ గనుంగొనఁ జాలకుండ ద్రా
క్షాసవ మాను వంచకుల నాత్మ నొకప్డు దలంప నంచనున్. 321

క. సురఁ గ్రోలుట పలలాశన, మరయఁగఁ బాపంబులందు నాద్యము లనుచుం
బరిగణితములయ్యెను వా, నిరతిం గలవారిఁ జూడనే నని నుడువున్. 322

దేవతలకుఁ బ్రీతియగుం, గావున మాంసంబు మద్యయుక్తముగ విధిఁ
నైవేద్య మీయఁదగు నను, దేవానాం ప్రియ మనుమాట దలంచి నసుమ్ 325

క. ఎది జాత్యుచితాహారం, బదియే తద్దేవతలకు నర్పింపఁగఁ బ్ర
స్తిదమగు నని విధి తెల్పెడుఁ, గట వానిన్ మానువారిఁ గన జాల ననుమ్

గృహిణి ప్రాచీనపద్ధతిన్ గ్రహణకాల, మందు స్నానము సుండక మాన్పించి రాదు
వలన సత్ఫలమం దొరకఁబలుకు త్వరగ, మరలి గన్న బ్రహ్మణ సేవ చేయఁగనను.

సీ. ప్రాతయాచారముల్ వదముల్ గావని, గ్రొత్తస్థలమాన్పఁ గూడదనుచు
ఫలములబ్బును వానివలనఁ దప్ప దటంచు, మాన్పకయుంటఁ బ్రమాదమనుచుఁ
బ్రాచీనశాస్త్రముల్ పనికిరా విక్రుడంచు, సృష్టియే మాన్పను చెప్ప ననుచు
శాస్త్రముల్ యుక్తికి సరిపడఁ వగుచంచు, లేనిచో మేలెయా మాన నను చుఁ
దోఁచినట్టులు పల్కుచుఁ దోషమాస్తజనులఁ, గాంచ్ఛకొని పామరులకును గూడదనెడు
భావముదయింపఁ జేయుచుఁ బండితులటు, పలుకుచుండ్రి లస్మరియింపఁ బాపమనుచు

క. ఆచారము మంచిదియని, తోఁచును హృదయంబునందె తోలఁగని శ్రద్ధా
సాచివ్యము గాంచిన శాస్త్రాచారంబేల యను దురాత్ముల నెదలోన్. 327

క. తలఁపంగఁజాల ననుచుం, బలుకుర్ భూపుత్రి! సుగుణ వారమునందున్
దోలివందనమున కర్ష్ణము, పలుకులనూర్ధ్వమె యంచుఁ భాషించు సతీ! 328

క. మానసమృదుతయె గుణసం, తానంబున శ్రేష్ఠమనుచుఁ దలఁపని వారిన్
మానవులనందు దనుచున్, జానకి! వచియించు రామచంద్రుఁడు పూన్కిన్. 329

వేదాంతోపన్యాసము, లుండి వచింపంగ నేర్చి యొక్కటయే నం
దేదియు సమాచరింపని, యాదస్యుని పేరు పల్కనని భాషించున్. 330

ఆ. భూతరాజిఁ గృపను బూచుటకంటెను, వేఱ పుణ్య మేది విశ్వమందుఁ
గలదె చూపువారు గలరే యటంచని, పరుషభాషణములఁ బలుకుఁ దల్లి! 331

క. మతమను పేరున దుర్మతి, యుతమై పెద్దలను దూఱుచుండెడు దుష్ట
ప్రతతిఁగని భాషణంబుల, మతిఁ దెలుపంజాల ననుచు మానిని! తలఁచున్.

చ. తనవచియించు ధర్మములఁ దాఁ దలపోయక భిన్నమార్గమా
నినడుచు నాప్రవర్తకుని నిందితకర్మరతున్ దురాత్ము దు
ర్జనసుతవర్తనుం గనిన స్నానము చేసి పవిత్రవస్తురా
జిని గన దేవునిం దలఁపఁ జెల్లు నటంచు వచించు నెంతయున్. 333

ఆ. కుటిలవర్తనమునఁ గూర్చ విత్తముఁ గోరి, యిపె నిమిత్తములని యిపుడు గల్గ
వచ్చు దుష్ఫలములనిచ్చు నిత్తెఱఁగున, ననివచించుఁ నీచుఁ గనుఁగొనను 334

సీ. కరపాదతలములఁ గల్గు రేఖల నెంచి, కలుగు నీఫలము లఖండరీతి
ననిపండితుని బోలి జనులకుం దెలిపెడు, ననభిజ్ఞుఁ గృత్రిము నర్థకాముఁ

గనఁగ దోషం బబ్బు నిర్గాంచనమును జేయు, నాసక్తి రసవాదనమాశ్రయించు
నతులబ్భు గ్రహాగతు । లనని యనాయాసఫలములు గల్గుఁదప్పు దీపలుకటంచు

తే. సనుపరించెడు నృపలపాదిని ధరిత్రి, నిట్టియుల్పాపములుగల్గు । నెఱిఁగినాఁడ
జ్ఞానదృష్టి నటంచుఁ బెంపు పూసిపలుకు, నఘుని యాత్మనిస్సరింపనని చుఁబలుకు

ఉ. దానముల్ గ్రహింప మునిరావారొకను నాశయె ప్రోత్సహింప వి
జ్ఞానము పెంపుగల్గ మునిపుంగమునర్ దనునమ్ము గేస్తురిర్
మానసశుద్ధి గల్గుగుణమండితుఁ జెలి వృథాప్రయాసముం
గావఁగ జేసి విత్తమును । గైకొను దుష్టునిఁజూడ నంచనున్. 336

మ. పితృకార్యంబుల కష్టఁడౌ ద్విజుఁడు ప్రార్థింపంగఁ బోఁదోలి దు
ష్కృతి నింకొక్కని బంధునిఁగాని బలిచి ధర్మప్రాప్తి గల్గింపఁగా
నతనిం బెక్కువిధంబులం బొగడి కార్యంబద్ది సాగించి దు
ష్కృత మార్జించు ద్విజాధముల్ మననునం । గీలింపఁ బాపంబనున్. 337

ఉ. మందిరులంబు విత్తమును । మానితశీలముఁగల్గు కన్యని
ప్పించిన నేమియిచ్చెదవ । పెండిలికిర్ మునుపే యటంచొగిర్
బంచకుఁడై యనర్హుఁడగువానికిఁ గన్యకఁగూర్చి విత్తమా
ర్జించు నికృష్టు దగ్గరను జేరఁగ రాదనిపల్కు దల్లిరో!

క. పతి మృతిచెందిన వెనుక వివాహితమార్గము వీడి గర్భ । మెట్లో వదల నిం
దితయున కర్థముగొని పాచితమొద్దియొ చేయుదుష్టుఁ । జింతింప ననున్ 339

క. ఒకచో నిమంత్రితుఁడయి, సకలక్రియ లొప్పునట్లు । జపి సుమతి వే
ఱొకచో నిమంత్రితుండయి, సుకర్మముం బాడుచేయు శుంఠఁ గన ననున్.

క. ప్రతిదిన మొక్కొకచోటం, బితృకార్యనిమంత్రితుఁడయి । పెక్కుగు నన్నా
మతి లజ్జింపక తగుకుత్సితుమాటఁ దలంప నంచుఁ । దెగి వచియించున్. 341

తే. పర్వములయందు నొరులఁ దర్పణము చేయ
వలయునని ప్రోత్సహించి ద్రవ్యమ్ము గొనుచుఁ
దాను జేయక భుజియించు । ధర్మదూరు
పంక్తి భుజియింప నఘమని । పలుకుచుండు 342

తే. ఒరులయాపదకుబ్బుచు వరుసభీతిఁ, బెంచుచుర్ విత్తమార్జింప నెంచుచుండు
దురితకర్ముని మోమునఁ దొలఁగకుండు, నఘములాతనిఁజూడ రాదనుచుఁ బలుకు.

క. తనకష్టములకుఁ దోడ్పడు, జనులకుఁ గష్టంబులెన్ని । సమకూర్చిఁ దోడ్పా
టును జూపక తొలఁగెడు దుర్జను నాతని జేరనీయ । రాదని చెప్పున్. 344

ఆ. కూటసాక్ష్యమిచ్చు । కూళ నభోజ్యభో, క్తను నృశంసు మత్కృతఘ్నుఁగూడ
దుష్టశీల మెంతో । తొందరఁ జేయుట, నంచునొక్క చెప్పు । నవనితనయ!. 345

చ. తనభుజియింగుచ స్తుభ్రుల కెబాపునసే భుజియింపహానికిన్
ఘనమలరంగఁ బెట్టినని కెమానఁగఁజేసి యాఘ్రేష్టుతెఁగు
తుని దనుపంగఁగోయి ఖలుఁ డెగ్గ్రత్రిసు ... యు నిటఁ నేన్ఁరా
దని పలుకూఱు పల్కు ... యములం ... పహూనలోచనా! 316

క. బరులకు కిని ... [illegible]
... [illegible]

తే. విశ్వసించిన ... [illegible]
... [illegible]

క. స్త్రీవిత్తము ... [illegible]
... [illegible] 319

చ. సతి ననురూపుఁ బొంసి యొుక చానను ... సుఖంబు సం
తతమును గాంచుచు ... సూత తలం ... దు
ర్మతి కిలఁ బొంచితంబు కనరా దని యేస్మృతియందు నైనఁ ద
త్స్మృతియు ననర్హమంటుఁ దరళేక్షణ! ... నొక్కపల్కెడున్ 350

క. పలుగాకుల మాటలువిని, తులువలకొఱ కార్యజనుల కె దూషించుచు వా
రలకున్ హానియొనర్చెదు, ఖలు మోముం జూడనంచుఁ ద్మాపతి నుడువున్ 351

క. అపవిత్రాన్నముఁ దినదో, పపటల మంటెను నటన్న కె శాస్త్రము సుంతే
నెపుడైనఁ దలంపని దుష్టపురుషుఁ గనరా దటంచుఁ కె జక్కఁగ నుడువున్

క. ఇది శ్రీరామునియాశయ, మిదియె సుశీలైకఫల మహీనగుణగణా
స్పద మిదియె పురంధ్రీ!యొ, న్నఁ దగినవిషయంబిదే యనందగుఁ గాదే! 353

చ. వినుమికఁ బౌరుషాదికము విస్తృతిగాకయె సారభూతమే
యనఁదగినట్లు తెల్పెద, నహోన్నపరాక్రమశాలి రాముఁడే
ధనువును నైకొనందలఁప కె దత్తఱమందును శత్రురాజి; కై
కొని తుదముట్టఁగాంచిననె కె కోరును బర్ద్వయ మాశ్రయింపఁగన్ 354

చ. శరమరినోయ నాథుండు కె సజ్యము చేసినయంత మేరుభూ
ధరముఖముల్ వడంకు; నహితప్రకరంబులఁ జెప్ప నేల? రా
ఘ్వరుఁడగు రామమూర్తి శరశరవ్యము నారినిగూర్చి దవ్వునన్
బరఁగినదానిఁ గూల్పఁదగుపాటి మనఃపటిమం జెలంగెడున్ 355

ఉ. చంపఁగ నర్హుఁడౌ ప్రబలశత్రువు సంగరరంగమందు ని
ర్జింపఁగఁ దన్నుఁబూని యెదిరించి శరంబులనొంచి మించి బా
ధింపఁ దలంచి దైవగతి కె దీనతనొంది శరణ్య! రాఘవా
చంపక కావుమాయనిన కె సంతసమంది భయంబు లే దనున్, 356

ఉ అంతియుకాక యూతనియనేకధనరాశి సమాక్రమింప నో
క్కింతయుఁ గోరకాదరణ మెంతయుఁ జూపి నయంబు నేర్పి నీ
వింతటి నిశ్చయుండవయి యీశ్వరునిన్ భజియించుచున్ మహిన్
సంతసమొప్ప నేలుమని చయ్యన నాతని సాగనంపెడున్ 357

చ కపటము పొందు సేవ యుగకేవలభ్రష్టవినాశనార్థ మే
ర్పనిరయొ జగంబునందు నొకభాగమునందున సాగియుండు నం
చనిరయ్యుఁ గొందరున్, జనని మెత్తురు ధర్మము గాచువాండె నం
చనయమ్ముఁ బల్కుచుండు నటులాత్మఁ దలంచుము సత్యరక్షయున్ 358

మ తరుణీ! సువ్రత మంతమొందునటు యత్నం బొద్భృతిం జేయున
స్పురుషుం డెంతటి బంధువైన నిఁకఁ బోషింపుచుఁ బోదోలు; నీ
ధర సత్యానిని నుంచఁజాలు నఘుయంత్కృస్వాంతుఁ డేయుండఁ డ
క్కరణిం గాంచిన నంచు బల్కు జనకక్ష్మాపాలచంద్రాత్మజా! 359

చ హితముగఁ బల్కు సుస్మిత మదెప్పుడు నాట్యము చేయు వక్త్రమం
దతిశయమొంద మానుషుకులాగ్రణి కాగ యధర్మమందు సూ
నృతమున, దీనరక్షణమదెయ్యెడలం దగుకృత్యమంచు నా
దృతి భావించియుంచుఁ గృత్యతతో నెంచఁ గదానిని నుంచ లేదనున్ 360

క తనసువ్రతములఁ గావఁగ, వనితామణిసోదరులను వదలుదు, నాకుం
దనివినోసంగెడు నవ్వియు, యని పల్కున్ రామచంద్రుఁ డవనీతనయా!.361

మ కరుణాసీరధి సత్యధర్మయుగముం గావంగ సద్బంధువై
దరుణీరత్నము! మేరుధీరుఁడు సముద్రఖ్యాతగంభీరుఁ డా
శరకాలాంతకుఁ డార్తరక్షణ మజస్రంబాత్మకృత్యంబె యం
చురుబుద్ధిం దలపోయు మానుష్యుఁడు మహామోధాగ్రగణ్యుం డగున్. 362

ఆ గర్వ మెన్న లేని ఘనసంపదున్నతుం, డాడితప్పనట్టి యనఘమూర్తి
రామచంద్రుఁ డనఁగ రామాశిరోమణీ!, వినుతి సేయఁజాలనిదనె తలంప

క. పరమేశ్వరుఁడే రాముఁడు, ధరణిన్ సత్యంబుఁ గావ ధర్మముఁ బ్రోవన్
నరరూపముఁ దాల్చెనటం, చరయం జనుమానివసులక్కైనన్ సాధ్వీ! 364

క వనమునఁ గబంధముఖులకుఁ, దనదర్శనముననె సత్పదముఁ బ్రాపింపం
గను జేసె శైలమూర్ధంబున నారాకనుసు గిరిభూపతితోడన్. 365

ఆ వేచియుండు నంబ! విను మిఁక వేగమ, మస్తుఖమునఁ గుశలమండితమగు
నీదువార్త విని మహోదధిఁ దరియించి, మించువేడ్క నేగుదెంచు నిటకు 366

క దనుజుల కిందఱ కింకను, మనఁజాలెదు నాశతీతె మహిపై నని నీ
మనమున నమ్ముము, సత్యం, బని దీనిన్ నమ్మవమ్మ యవనీతనయా!. 367

చ తనమరణంబె కోరికొ మహితంబున నిట్లొనివచ్చె రావణుం
డనుజయుతంబుగా సమరమందు నశింపుట చూచి సంతసం
బునఁ బొదలంగఁ జచ్చు నిదిభూతహితంబగువార్త; చక్కఁగా
వినఁదగు దీని, వంతలను వేగ యడంగు నటంచు నమ్ముమా 368

చ త్రిదశులు తత్ప్రభావ సత్కృతి ప్రముఖ ప్రదశేంద్రరక్షకుల్
మహమున విజ్ఞిగాఁగ పంపమ్మ స్తనిశాచరయ్య లెంకనుం
బొదలెడు హింసయోధులసమూహము నెంత ప్రయత్నమానినన్
సుచరితరో! రావణాసురుఁడు చూడఁగ దన్ సుపదంబు చేయుచేన్ 369

మ నిను దుఃఖంబులపాలు చేసినపదాత్సీచాత్సుఁ డీరావణుం
డనయఖ్యాతుఁడు గొప్పబాణములచేఁ బై యొప్పుగాత్రంబు చ
య్యనఁ బాయంగ మహావిపద్గతుఁ డాయెన్ రాక్షసస్త్రీలు భీ
తను నికాయంబును గూడి విచ్చు విడుచుదర్ చూడ్ బోవు వారెల్లెడన్ 370

క చింతింపకుమా యింకను, స్వాంతంబున సంతసంబు సంధిల్లఁగ భూ
కాంతునిరాకను గోరుచుఁ, బంతము నెఱవేఱఁగోరు పస్థితిఁ గొనుమా 371

క అనిపల్కిన విని యంతట, జనకాత్మజ పిశ్వసించుచు చంద మెఱుఁగఁజే
సెను మోమునెత్తి కరుణా, వననిధిగా నతనిఁదలఁచి భాషించె నిటుల్. 372

—౹ సీత హనుమంతునితో సంభాషించుట. ౹—

మ హనుమంతా! మలిమద్గణాగ్ర్యుఁడవు నీవత్యానంద మింపొంద రా
మునిపాదాబ్జము లాశ్రయించితివి; నాపుణ్యమ్ము పండెన్, మహా
త్ముని సేమంబులు నాకుఁ దెల్పి బ్రదుకంబోలుంగదా యింక నా
థుని దర్శింపఁగ నంచు నాదు మదికిం దోఁచంగ నీ విప్పుడిన్. 373

తే చేసినాఁడవు గావున సిద్ధతపము, బలిమి దీవించుదాన ని న్నెలమిమీఱ
సూర్యచంద్రులు నిల్తురేక్షోణి వెలయఁ, జేయ నెందాఁక నందాఁకఁ జీతినిమునుము.

మ. నిను దర్శించిన నీదునామమును సస్నేహంబునన్ సన్నుతిం
చినఁ బాపంబులు పోవ శర్మములు సంసిద్ధంబులై చేర మే
దిని విఖ్యాతివహించి రామునికృపాబ్ధిన్ మున్గుచున్ బొల్తు రో
హనుమంతా! వరమిద్ది నీకొసఁగితిన్ హర్షంబు నేఁగాంచుటన్ 375

ఆ. అనఁగ నాలకించి యల్లనఁ బ్రణమిల్లి, తల్లి! నీదుకరుణ యుల్లసిల్లె
నదియచాలు నాకు నాత్మేశు నంగుళీ,యకము దీనిఁజూడ వమ్మ యనుచు

క. కటివస్త్రంబునఁ గలము, ద్దుటుంగరము ప్రీతినొసఁగఁ దోయజముఖియుం
బటుకున నప్పుడ నిడుకొని, పటుతరహర్షంబుమీఱఁ బలికె నతనితోన్.

చ అనిలకుమార! నాకు నిపు డబ్బినహర్షము పెండ్లివేళఁ గ
ల్గినయటు దోఁచు; నిత్తఱిని గేవలదుఃఖసముద్రమగ్ననౌ

నను నిది యుద్ధరించుటను । నాథుని జూచినయట్లు లగ్గొ నే
మని నిను సన్నుతింతు సుగుణాకర! ఖ్యాతిఁ జెలంగుమా యిఁకన్. 378

క. దీనిచరితంబుఁ జెప్పెద, మానాయన పెండ్లివేళ । మన్నాథుని పే
రీనెలవునఁ జిత్రించెను, మానితమణికలయోగకమండితమునుగన్ 379

క. ఘనులకగమ్యముగా నృపవరయుంగ్యం బొప్పు మణికనకములు వెలయం
గరకౌశల మేర్పడఁగ స్వర్ణకారుఁ డొ చేసె నిది యపూర్వము సుమ్మా 380

క కన్నియదానం బిడుతఱి, నన్నుఁ బసాత్రంబుగా; నెసంగెను జూమా
త న్నెఱిఁబూజించుచు పతివ్రతన్నుత! నీయుంగరము ముదంబున నిచ్చెన్. 331

క. అల్లునకు నంగుళీయక, మిల్లాలుగ నాత్మజాత । నిచ్చెడుతఱి సం
ఫుల్లహృదబ్జుండై భూ,వల్లభుఁ డియ్యంగఁ దగును । పావని! వింటే 382

క. పూర్వుల యాచారంబులు, సర్వశుభాకరము లంచు । స్వాంతమ్ములయం
దుర్విశులు నమ్ముదు రవి, సర్వవిధాచరులరీతిఁ । బ్రమదదము లగున్

క. ఆయాచారంబును మా, నాయన పాటించి రామునకు నన్నిడుచుం
న్యాయంబని యీయుంగర, మోయనిలకుమార! యిచ్చె । నొప్పు దలిర్పన్.

చ. పదినెలలయ్యె దీనిఁ గనుభాగ్యము లేక భవత్సహాయసం
పదఁగని నేఁడు రామజనపాలుఁడు పంపెను దీనిఁగాంచితిం
ముదమును గంటి రావణునిమూర్ఖము లింక ధరిత్రిఁ బండు నం
చెదకును దోఁచె నింతటికి । నీవెకదా తగుకారణం బనన్ 385

తే "చిరతరాయుష్యభాగ్య సంసిద్ధి రస్తు, రామజనపాలపాదసరసిజయుగళ
సంతతధ్యానయోగనిశాంతసిద్ధి, రస్తు తే" యని దీవించి । యవనితనయ 386

క పావనిఁగని యిట్లనియెం, నీవలెఁ గార్యంబుఁ దీర్పనేర్పఱి జగమం
దేవాఁడు లేఁడటంచుం, భావించెద, నింక మఱిదిపల్కులఁ జెప్రుమా. 387

చ గొనములరాశి శీలమునకుం జననాలయ మాసుమిత్రపు
త్రుని దలపోయఁగా నొడలు । తోపకయుండును బుణ్యసాగరం
బనఁదగుఁగాదె యాతని గుణాళిఁ దలంచిన నట్టివాని నా
ర్తిని గనఁజేసితిం దురితతీవ్రఫలంబును గంటి నివ్విధిన్.

ఉ సీత వచించుచుండ నిటు । చేష్టలుదక్కినయట్టి లక్షణ
భ్రాతను కన్పడెం లలితనగ్నమునం దపుడే తనంతనా
వాతతనూజుఁ డట్టితఱి । వారిజలోచన యార్తిఁ బాపఁగాఁ
జేతమునం దలంచి వడిఁ । జేతులు మోడ్చి వచించె నిట్లుగన్ 389

ఉ. అన్నసమీపభాగమునయందె వసించుచు నూఱడిల్లఁగా
నెన్నియొ నీతులం బలికి । యిప్పనిఁ జేసినవానిఁ జంపఁగా

నెన్నటి పాటిగాని ధృతి । నీయెడఁ బాసి విచారవారిధిం
బెన్నటితెమ్ములెట్ల పగు నెం । త్రిగజ మనా యని! యుంచుఁ బల్కుచున్. 390

తే. చెంతఁ బాయక నిలుచుండి । చిత్తమునకుఁ, నింతయూరట చెందన । త్యంతనియతిఁ
జేయుచుండెడు గాని యన్ । దేయెడలను, విడచియుండఁడు జానకి । వేయునేల?.

తే. అట్టిసౌమిత్రి నీసేమ । మడుగఁ డెట, నందనములల నివెదింపఁ । బలయు ననుచు
నన్ను నర్థించె నేయుండు । నన్ను తాంగి, సీతమరలకు సౌఖ్యంబు । మనిల్య మతఁడు.

చ. తలఁచినయప్పుడెల్ల గుణ । ధాముఁడు లక్ష్మణుఁ డోపతివ్రతా
తిలకమ! యిట్టి పాట్లు పడి । దేవ్రుఁడ నర్చెన సిద్ధి యుండుగాఁ
దలఁపఁగ నొయిగాదె సుఖితం బతని నీసుఁ జాలు సాధుపు
త్తలకు నొరంతకష్టసమ్ । యోపాయము కల్గ పోనర్చునందునన్ 393

చ. అని విలపించుఁదన్ముని మహా । ర్తినిగాంచి రఘూద్వహుండు తా
ననునయమంచఁ జేయఁ దగునట్టనుశాల్ పలుకంగ లేక మే
దినిబడి తమ్ముఁడే తనమనం । గలతాపమువాయఁ బల్కనే
మనక యె కౌఁగిలింపఁగను । నమ్మరొ! యిర్వురపత్తనం బిదే 394

చ. నరపతి నిన్నుఁ బాసినదినంబుననుండియు నేఁటిదాఁక నే
సురను గొనండు మాంసమును । జూడఁడు వేడుకనైన జానకీ!
సురుచిరకందమూలములు । సుంచరికిం బ్రముదంబు నిచ్చుటన్
గురులదుఃఖహేతువు లగుం గనుకన్ గొన నంచుఁ బల్కెడున్. 395

చ. అసువుల నిల్పుకొంట హిత । మా నను శాస్త్రము నమ్మి యెద్దియో
యసమయమందు నుంత దిను । నంతియకాని పరాకుమాని కీ
శసమితినాయకుండు సహ । జన్ముఁడు వేడినదైన మంజుకం
దసహజపక్వ సత్ఫల వి । తానమునం దొకఁడేఁ గొనం డెటుల్. 396

ఉ. ధాత్రికుమారి! నాపలుకు । తప్పదు రాముఁడు వానరేంద్రుఁడున్
జైత్రమనం బ్రసిద్ధమయి । శాఖాపతిజాతికి నెంతొ యర్హమౌ
యాత్రకు వే ప్రయాణమయి । యంబుధిదాఁటి సమస్తవానరుల్
గోత్రము లాయుధంబులుగఁ । గోరిక వెంబడిరాఁగ నిప్పుడిన్. 397

క. నాలుగుదెసలం బల్వచు, జ్వాలావళి గ్రక్కుతీవ్ర । శరవహ్నులచేఁ
గాలుతురు నీవ చూతువు, జ్వాలామాలినిగ నుండు । స్థానీయంబున్. 398

క. ఈరీతిఁబల్కి పవనసు,మారయన్ వీక్షించుచుం బ్రమద ముప్పొంగన్
వారిజలోచన యిట్లను, గోరిక నీకున్న యట్లు । కొనసాగుఁగదా. 399

క. విమలమనస్కుల తలఁపులు, శుమ సత్ఫలమిచ్చుఁగాని । సమసి చనవు నీ
చమతులయూహాలవలె నే, సమయమునందైన ననుచు । సంభావింతున్. 400

క. విపులపాణయనుఁడు రాముం, డసదృశదోర్బలము మెఱయ । ననుజునితోఁ గీ
శసముదయాధీశునితో, వెస వచ్చుంగాక! దనుజవీరులఁ జంపన్ 401

క. ఖండింగల దనుజాంగన, లందఱు ననుఁ జంప మాని । యార్తనినాదం
బెందును వ్యాపింపఁగఁ బ్రాపం దమి నేఁ గాంతుఁగాక । వాయుకుమారా!.

సీ. రెండుమాసములె నేనుండఁగ శాసించె, దనుజనాథుఁడు నీవు । వినియెయుందు
వవ్వేల వీడు సకన్నంతము నొందించి, భక్షింతురనియును । బల్కెనతఁడు
ననుఁగాంచి యట్టులే । యగుఁ గాన రాముండు, వచ్చి వీరలనెల్ల । వరుసఁజంపి
పంక్తికంధరుని నేఁబడిపయిఁ దొమ్మిద,వ దినంబునం జంప । వలసియుండుఁ

ఆ. గాన నీవు పోయి । కాంచిన దానిని, విన్నదాని నెల్ల । విన్నవించి
నాయవస్థఁ దెల్పి । నాథుని దోడ్తెమ్ము, చెప్పవలెనె నీ కుచితవిదునకు 403

క. నను ననపాయినిగా నె, మ్మనమున నూహించి రమ్ము । మాన్యనాథా!
యని నేఁ దెల్పినయటులే, వినయంబునఁ బల్కవయ్య । విశ్వేశునితోన్ 404

తే. నీదుహృదయమునందుండు నేనటంచుఁ, దలఁచు దానను గాని యీతరుణమందు
బాహ్యదృష్టివిలోకింపవలయు నను మ, గోరుదానను జెల్లింపు । కోర్కె దీని.

క. జగమున సీతారాముల,కుఁ గల్గె నెడఁబాటటంచుఁ । గొంకు గనకయే
వగఁబల్కుదు రానుఢి విం,తగఁ దోషం జేయ రమ్ము । త్వరఁగొని నాథా!. 406

క. అని నే మనవియొనర్చితి, నని విన్నప మీవు చేసి । యందఱితో న
బ్ధినిదాఁటి వచ్చి యావా, ర్తను నాకుం దెల్పవయ్య । రాఘవభక్తా! 407

వ. ఇవ్విధంబున సాభిప్రాయంబుగా జనకతనయ పల్కిన నాలకించి యంజలిఫాలం
బునఁగీలించి యిట్లనియె 408

ఉ. రామనృపాలుఁ జేరి నిను । రావణుఁ డాడినమాటలెల్ల నే
నేమియు మానకే తెలుప । నెంతయు వేగమ యుద్ధయాత్రకై
స్థేమముగల్గు భల్లకపిధీరులఁగూడి ప్రయత్నమూను నీ
కోమలహృత్సరోరుహము । గొబ్బునఁ జక్క వెలుంగునట్లుగన్. 409

క. ఏణాక్షి! నీహృదీశుఁడు, కోణపులం జంప సురలోకుం దమిఁగూర్పం
వాణీశముఖులు పొగడఁగఁ, బాణిం గోదండమూని । వచ్చుంజుమ్మీ. 410

ఆ. భూమి యీనిశటు కకుల్ వెల్లివిరిసెనో, సాగరంబు లనఁగ । శైలభూరు
హాదిసాధనముల । నలరుచు వచ్చి యీ, లంకఁజొచ్చువారు । శంకలేక. 411

మ. దివిషద్బృందము వ్యోమయానములపై । దీపించుచుం రామదై
త్యవరాఖిలగణంబు గాంచి బెగడొందఁగ రామబాణంబు లెం
తో వడిం బర్వుచు రూపుమాప దితిజవ్యూహంబు భస్మాకృతిన్
భువిఁ గప్పట్టఁగ నీవ చూచెదవు పో । భూపుత్త్రి యావేడుకన్. 412

ఆ. అనుచుఁ దెలియఁబలికి యాదేవిఁ గని యింక, నరిగి యలయు నస్మదాగమనము
కొఱకు వేచియుండ్రు కోతు లచ్చటఁ, గాన్క యనిగి యోఁ బొగంగ నిమ్ము

క. దానిం గని శ్రీరాముఁడు, జానకి! నీకుఁ గాంచితిని సంతోషమ్ముం
బూను నను నమ్ము చక్కం, గానం గానుక యనెద్ది గాని యొసఁగుమా 414

క. మరు దాత్మజుం డిటు కోరిన, దయ యంగా న్యాయ్యమైనదగు ననుచు మహో
హార భూషణముల నిట్లనుఁ, గరుణాంభోరాశి సీత గనుక నచింతున్. 415

వ. సమాహితాంతఃకరణుండవై యాలకింపుము. 416

సీత హనుమంతునకు శిరోరత్న మిచ్చుట

చ. పవనకుమార! పుత్త్రునిగ భావన చేసితిఁ గాన నీకడన్
దవిలి వచింప రాని దది నాఁ డగు వార్తయె లేదు గాన నీ
వవహితచిత్తవై వినఁగ నర్హుఁడ వంచు వచింతు నేను రా
ఘవుఁడును బర్వతాగ్రమున వాయువు చల్లఁగ వీచుచుండుటన్ 417

తే. దాని సేవింపఁగోరియొక్క నాఁ డొకదిన, ముందు నెక్కితి మాకొండ నందునుండి
శిలలఁ గన్పడు నాధాతువులను దీసి, తిలక మిడె నాకుఁ బ్రీతిని విభుండు
ఈవార్త నెఱింగింపుము, పావని! నాథుండు నమ్ము పరమప్రమదం
బావహిల నంచు వేఱొక, టౌ వార్తను జెప్పఁబూని యనియె మరలన్ 419

సీ. చిత్రకూటాద్రికిఁ జేరువగానుండు, పర్వతంబున నుమాపతిదిశఁ దగు
భాగంబునన్ సురవాహినికిం జెంత, నొక్కస్థలంబున్న దొప్పుగులుకు
చును దానియందుఁ గుసుమఫలాదికములు, దొరకు నవ్వారిగా నిరుపమాన
సుఖధామముగ నుండు నచ్చోటది యనఁదగు, నందుఁ గూర్చుండ నిద్రాంబ నన్ను
నాశ్రయించిన నాథుని యంకసీమఁ, బవ్వళించితి నిద్దుర బరువు దీఱ [నను.
లేచి కూర్చుండ ననుఁ గాంచి యాచతురుఁడు, నడిగె శయనింపనిత్తువె తోడ పయి

ఆపలుకులు నా చెవులకుఁ, దే పరమామోదదములు విమలామృతధా
రాపాతసన్నిభమ్ములు, నై పర్వనఁ బ్రాణనాథ! యట్లే యంటిన్. 421

మోమున నుండి యానుడులు బోసిన వెల్వడునంతలోన నా
స్వామి మదంకభాగమునఁ జక్కఁగ వ్రాలి సుఖాబ్ధివీచికా
స్తోమమునందుఁ బోలెఁ దమిఁ జొక్కి జవంబున నిద్రపోయినన్
గోమలవాతపోతములు కూడ సుఖం బొడఁగూర్చె భర్తకున్. 422

అంతట నొంటిగా నని యచ్చట మాంసముఁ గోరి యుండి దు
ర్దాంతమదంబునం బొదలి తా నొరులం గనలేని కాక మ
త్యంతజవంబునం గదిసి తప్పనియెన్నక నాయురోజమం
దెంతయుఁ గోమలంబగుచు సిద్ధమునౌ పలలంబుఁ గైకొనన్. 423

ఆ. అరుగు వెంబడి నాసికాగ్రమునం బొడుచుచుంగ నార్తినొందియుం గడంగి
నిదురఁబోవు నాథునిన్ లేపఁ జాలక, కదలకుండె కోమలాంగి యదియును 424

కం. అటుపోయి మరల వచ్చుచు, నిటుపోవుచు మరలి వేగ యీతెంచు చొరన్
బటుతీవ్రతుండమున నొక్కటఁ జీరుచు రక్తమయముగాఁ జేసెఁ గడున్

తే. అసురు దెంచుట యెఱుఁగదా యపుడపుడట, జరుగుచుండుట నాయురోజమ్మునుండి
ధారలుగఁ బాఱె సాంద్రరక్తంబు దానఁ, దడిసి శ్రీరాముఁ డాని ద్రుతనిద్ర వదల

ఆ. కాయమునుండి యేల తడిసెనో యురోజమ్మునుండి నల్ల చిమ్మినట్లు
వెడలివచ్చు నేల విసరింపుచును సీత, నపకృతిం బొనర్చె నతఁ డెవఁడొకో

కం. వినిపింపు వేగ యాతనిఁ, బనిపెద జమునింటి కతిథిగ వచ్చునిగా నం
చని ప్రశ్నించుచు నుండఁగఁ, జను దెంచెన్ మరల నతఁడు శక్రసుతుండౌ.

చ. పతగరూపుఁడై యతఁడు పర్విడుచుండును ధాత్రియందు ను
ద్ధతుఁడయి; రామచంద్రుని ప్రతాపము నంత యెఱుంగకుంటఁ దా
నతిశయశక్తిమంతుఁ డనుగాయము మానుటవచ్చె నన్ను నం
చితగతి మీఱఁగాఁ బొడువ శ్రీరఘునాథుఁడు చూచి కాకమున్ 429

తే. రక్తసిక్తాగ్రమైన యరాతి త్రోటి, గానఁబడినంతనే పట్టరాని కోప
మంకురించుటఁ దామ్రనయనము లొప్ప నొకయిషీకంబుఁ గైకొని హుంకరించి.

క. వదలెన్ దానిం జంపఁగ, మదినెంచి యిషీకమది కమలజన్మాస్త్రం
బిదె యని తోఁపం జేయుచుఁ, దుదముట్టింపం దలంచి తోడనె కవిసెన్. 431

క. కని దాని నతఁడు భీతిం, జని దేవేశ్వరుల నెల్ల శరణమనుచుఁ బ్రా
ర్థన చేసియు ఫలమేమియుఁ, గనరామిన్ మరలి వచ్చి క్ష్మాపతిఁ గనియెన్. 432

చ. చరణములందు వ్రాలి మతి చాలక చేసిన తప్పు సైపుమా
శరణము వేఁడినాఁడ ననిసాధ్వసకంపితదేహుఁ డొప్పఁ బ
త్సరసిజయుగ్మమున్ విడువఁ జాలని దీనుని గాంచి రామభూ
వరుఁడు కృపాతరంగయుతభావనుఁడౌట భయంబు వాపుచున్. 433

సీ. పతివర్యా! మదంబకము వ్యర్థముగాఁగ, మరలదు నీదు పక్షమున నొక్క
యవయవంబును దానికాహారముగ నిచ్చి, నిర్భయంబుగఁ బొమ్ము నెలవు చేర
ననవిని కాక పుణ్యాత్ముని దానికి, నాహుతిగాఁ జేసి యరిగె నిచ్చ
బ్రహ్మాస్త్ర మయ్యది వైరిగర్వము వాపి, శాంతించె నీరహస్య విషయంబు

తే. రామమూర్తికి నెఱిఁగింపు మోమరుత్సు
తా! యటంచు వచింప నాహనుమ భక్తిఁ
బ్రణతియొనరించి యిష్మాడ్కిఁ బల్కెఁ దల్లి
ప్రశ్న మొక్కఁడు కలదు సర్వజ్ఞవౌట. 434

ఉ దానికి సుత్తరంబిడను ॥ దాసుఁడ నైన నాదు కృపాదృష్టి గావవే
జానకి యిట్లు పల్కఁ గృ ॥ సంధిల నోహనుమంత! సంతసం
బేన యెఱుంగఁగా వినఁగ ॥ నీవును బాత్రుఁడ వైతి వింక మనం
బౌనె సమాహితంబు వినుమ ॥ స్వాత యమ్మాయము దెల్పెదన్ 435

—— మంత్రసిద్ధ్యుపాసన ——

సీ హనుమ! ఎస్తునైన గాని పాన పేచిన యుండు బుద్ధి, సే నైనఁ దెంత్ర పరిపీడ్యమునను
నట్టి మనః ప్రశాంతమా బెను పూనిన, నేర్చుబడు, నుం త్రోపకారాస్థ పుట్టి
కరణి ధ్యానింపఁగఁగలుపంబు లడఁగు వాం, ఫలు కొంపవని తెల్పఁదగాలునకి, మం
మానసా కాంక్షలఁ ॥ బరఁగుఁ గద్ధ్రితి న, భీష్టకేనత ॥ నెన్న నిప్పి
ఆ గురుముఖమునఁ గొనిన ॥ నవమంత్రమును విధి, ననుసరించి భక్తి మలరజపము
నేయగలయుఁ గాని ॥ చిత్త మూదేవతా, పదము గంబు సుంత ॥ వదలరాదు 436

చ మనుజపసంఖ్యయుండు నలమంత్రనిభుండగు దైవముందు నొ
క్క-నియతి బుద్ధినిల్పఁదగుఁ ॥ గాని ఫలంబును బొందఁగోరునా
శను విడనాడఁగా వలయు ॥ సంధిలదే నది సత్ఫలంబుఁ దాఁ
గనఁగ ననస్మఁడే యగుఁదరంగ నుపాసనయన్న నిద్దియే 437

ఉ. భానువర ప్రసాదగతపావనమంత్రగణా! మదత్సుతా
మానస మెద్ద హంకృతి విమర్దనలక్ష్యముగాక యుండునో
ధ్యానముసేయ నడ్డె సమయంబని నమ్ముము వేలుకాలమే
దానికి నద్భుతమై తగదు ॥ దాన ఫలంబొడఁగూడ కుండుమిన్. 438

క అట్లు లుపాసించినచోఁ, బుట్టును సత్ఫలము మంత్రమును మాత్రము తా
నెట్టొ జపించిన మానస, మిట్టట్టు చలింప సిద్ధియెటులగు హనుమా! 439

చ మనుజపసిద్ధి నాఁదవరు ॥ మంత్రవిభు ప్రియదర్శనంబె సం
ఖ్య నదియుఁ గాదు మంత్రజప ॥ కాలము సిద్ధుల నీయఁజాల దిం
క నియతిఁ జిత్తముండినదె ॥ గాని య దొప్పదు మంత్రరాజద
ర్శన మయినంత కోరుదురు ॥ స్థాపతు లుత్తమశాస్త్రపద్ధతిన్ 440

చ సమయమురాఁగ భక్తిమెయి ॥ సంస్మరియింతును నిన్ను నో ప్రభూ!
యమలినదర్శనం బొసఁగు ॥ మత్తఱి వేడఁగ నట్లియంచు దై
వము చను; నప్పుడే తపముఁ ॥ బండినదానిగ నెంచవచ్చు నా
క్రమమున నేయుపాసకుఁడు ॥ కాంక్షఫలింపఁగ మంత్రసంఘమున్. 441

క. వరుసను పాసించుచు ని, ర్జరులను మంత్రాధిదైవసత్తములను గొ
ల్చురతిం గాంచుచు శక్త్యను, సరణముగా సిద్ధినొందఁ ॥ జాలుంజుమ్మీ 442

మ. ఇదియేమార్గము దేవతోత్తములఁ దా ॥ నేవేళఁ బ్రార్థించు నా
యదనుం బ్రోయక దర్శనంబు గన నిష్టార్థంబులం గాంచ నా

పడలం బక్క సౌఖ్యముం గనఁగ; నాపద్బాంధవుల్ గారొకో
త్రిదశుల్, భక్తుఁడు కోర దర్శనము సంప్రీతిం గటాక్షింత్రు సూ 443

ఉ. ఎవ్వఁ డుపాసకుండు తన కెద్ది హితంబయి యుండు దానికై
విప్రగుభక్తి చేఁ దన వేగము రక్షని సంస్మరించి తా
నప్పటి కెద్ది చెంతఁదగు నయ్యది గైకొని మంత్ర మెన్ని నా
యుక్తని దీర్పుమా యనుచు నెంతయు వేఁడుచు మంత్రసంయుతిన్ 444

క. కలిగించినంత నయ్యది, వెలుఁగుచుఁ జని యస్త్రమంత్రవిగ్రహమున వై
రులఁ జంపు నస్త్రవిద్యకుఁ, గల లక్షణ మిదియె యిందుఁ గల సారమిదే 445

ఉ. భక్తుని కార్యముల్ సుఫలవంతములై తగునట్లు చేయఁగా
శక్తి రొసంగకుంట నవి చయ్యనఁ బాఱును గాదె యందువో
యుక్తివిరుద్ధ మయ్యదియు నొక్కఁ డుదైనను గాదు గాని యా
సక్తిని నాలకింపుము ప్రసన్నమతిన్ మరుదాత్మసంభవా! 446

సీ. ఒక్క దేవతనె శాస్త్రోక్తమార్గంబున, నిర్వురుపాసింతు రేకరీతి
నందు నిర్మలభక్తియయ్యె ప్రాశస్త్యము, నెవరియాత్మను జూడ హెచ్చుగాఁగ
నుండునో యతనికి నొప్పుఁ దత్సిద్ధియు, నొక్కయస్త్రమునె మహోగ్రభంగి
నమరునాత్మలుగల యట్టిరువురు వైవ, నొకఁడు నిష్ఫలమగు నొకఁడు గెలుచు
తే. దానికిం గలకారణమ్మాను బూర్వ, పుణ్యకర్మమె యద్దానఁ బుట్టుఫలము
వీని రెండింటికిం గలభేద మిదియ, యని తలంపఁగ సందియ మంత మొందు

చ. ఇనపురయందు శ్రద్ధసమమే యగునే నవిశాంత మొందు నె
వ్వరిఁ జెనకంగ మాని చను వాయుకుమార! మఱొండు వార్త నీ
వరయఁగ నర్హమౌ; మనుజులం దధమోత్తమభేదముండు దా
ని గహీ నెఱుంగనొఁగద; యనింగల మర్మము దానఁ దెల్లమౌ 448

మ. పరమేశుం డొనరించు సర్గమున నేప్పాటన్ నశింపంగ నె
క్కరణిన్ శక్యముగాని దెయ్యదియు నేకాలంబునం దుండ; దె
వ్వరిమూలంబున నెద్ది ద్రుంగఁదగు నేభంగిన్ దదర్హంబుగాఁ
బరఁగుం గాల మిదంచు బ్రహ్మయె తలంపం జాలు నాత్మం గడున్. 449

తే. అద్ది వెలుగ మాఱని దగుట నొక్క, యస్త్ర మద్దాని కంతకమైన యట్టి
యస్త్రమునఁ ద్రుంగు నాగ్నేయమబ్ధినాథు, నస్త్రమునఁ జెడు నిట్టులే యన్నియునగు.

క. ఏ యస్త్రంబునఁ ద్రుంగక, యేయెడలన్ దీప్తిమాఱనెసఁగునదియు ది
వ్యాయుధములలోఁ గల దా, న్యాయం బెటులంచు నడుగ నాత్మఁ దలఁతువో.

ఉ. ఎవ్వనిబుద్ధియందుఁ బరమేశ్వరుఁడే జగదోఘ ముండుఁ దా
నివ్వటిలున్ విచిత్రము గణింపఁగ రాకయె యప్రతర్క్యమై

యివ్విధమంచుఁ జెప్పఁ గర వెువ్విధిఁగాక యనేకరూపతన్
దివ్యపథంబునన్ వెలుఁగు దిగ్గనఁగూర్చెదనన్న భావముల్. 452

చ. తెలకొనియుండనో యతని నిర్మలదీప్తిని నా గ్రిముంచఁగా
దలఁచు యెల్ల శస్త్రములు దామె గుండగు; నాతఁడు వైనఁగాఁ
దలఁచెడు నస్త్రములకుఁ ద్రిలోకాంతము భాసిలుచున్ మహాస్త్రసం
స్థల వరదాంగజాలు మను దివ్యమహాస్త్రై వెలయున్ జగంబునన్. 453

ఆ. సకలదేవతలను సత్వరమునంశంబు, లగుట నారిదైవయస్త్రతతులు
దాని నేమి చేయఁగలవు సైనను లేక, యూరకుండు నచటఁ బోగిఁ దలఁపుము.

క. దానికిఁగారణ మేమన, మానసమునఁ గల్గునాయమత్వమె యని యో
ధీనిలయ! తలఁచుమయ్యా!, దేనం జెడనట్టి దరియె దివ్యం బదియే 455

క. శ్రీరాముని బ్రహ్మాస్త్రము, సారతవంబౌరి దానిసత్త్వ మహాహ్యం
బారయ ననన్యభేద్యం, బై దిహిఁ జెల్వొందుచుండు నసదృశ మగుచున్ 456

వ. అని హనుమంతునకు నస్త్రవిద్యామహత్త్వంబుఁ దేటపఱచి కాకాసురవృత్తాంత
రహస్యంబుఁ దెలుపం దలంచి యిట్లనియె 457

చ. శతమఖసూనుఁడో నతఁడు చారుపత్త్రియుఁగాక వాయసా
కృతిఁ దిరుగంగ నేల? యమరేంద్రుని కన్న జయంతనాముఁడో
సుతుఁ డలరారు నంచు వినుచున్ బహురీతుల నొప్పు నప్పురా
ణతతిఁ బఠించుచుండుదు వినం గనరాదిది యంచుఁ బల్కెదో. 458

తే. దేవయోనులలోఁ బతత్త్రితతి యొండు, గలదు శతమఖునింగని కామవృత్తిఁ
బక్షి యాతనిగ నెనంచుఁ బవనతనయ!, తలఁపవయ్య మనంబునఁ దోలఁగుశంక.

సీ. ఇంద్రసూనుఁడ నని యెంతో గర్వంబున, మదరోజగతమంజుమాంసముఁదిన
నెంచి యాతండు బాధించె నద్దానికిఁ, దగినఫలంబును దానె గుడిచెఁ
గర్మమన్నది మిన్నఁగా గడింపంగనౌ, దానిగతుల్ సాధుమానులకును
దెలియరాక యొసంగుఁ బలుకులు వేయేల, యే వేళ కేఫల మెట్టులీయఁ
తే. దగునొ యారీతి నొసఁగుచుఁ దానినితరు, లెఱుఁగకుండంగఁ జేయుచు నీశ్వరాకృ
తిని జెలంగుఁ ద్రిమూర్తులు నన్నఁగదాని, త్రిప్పులకులోను గాఁగవర్తింతురుగద.

చ. అనివచియించి మస్తకమునందు నితాంతముగు ప్తమై మనం
బున కతిహర్షముం గలుగఁబోలిక నున్న తశక్తిగల్గి కాం
తినిచయ పేటికాకృతిని దేజరిలం దగియుండు సన్మణిన్
గొని పవమానసూనునకుఁ గొంకొక యింతయు లేని ప్రీతితోన్. 461

ఆ. ఒసఁగి యిట్టులనియె నో పావనీ! శిరో,మణిని దీనిఁ దాల్చి గణనకెక్క
రానికష్టములకు నే నోర్చుకొని యున్న, దానరాఘవునకు దీని నిమ్ము 462

క. ఇది లేకయున్న నేనిం, కదయామోహాన్వితనువుమించు కై క్రవ్యాదులలో
బ్రదుకంజాలను రాముని, కిదియుట విన్నపము చేయుమీ చక్కంగన్ 463

చ. జలనిధిసంభవం బిది విశాలమరీచులమించుచుండు దు
ష్టులు పొనరించుబాధలు కలుగంగడు నొంపకయుండ నాత్మశ
క్తుల వెలయించి కాచు మణిరాజిత్తు నడంచును దృష్టిబాపు నీ
యిలఁగల రత్నజాలములకెల్లను మేటి యనంగ నొప్పెడున్. 464

చ. శిరమున దీనిఁదాల్చి రఘుశేఖరు పాదసరోజయుగ్మముల్
స్థిరముగఁ జిత్తపద్మమునఁ జేర్చి ప్రాణము నిల్పి జాలిలేక్
మరుదధినాథపుత్త్ర! యిఁక సూపరయుగంబె యిలట్ వసింప నా
శరవరునాజ్ఞ గాదె విననంజాలిలీ వీవును దాని నంతయున్ 465

చ. జరగినదెల్ల రాఘవునితోసన్నిధి విన్నప మీవు చేసి యా
సురరిపునిన్ వధింపఁ గడుశూరుల వానరయోధులన్ మహా
త్తరబలసంయుతున్ రిపువిదారణదక్షుని సూర్యపుత్త్రు భూ
వరులను రామలక్ష్మణుల వైళమ తోడ్కొనిరమ్ము లంకకున్ 466

క. పనిసాధింపం బూనిన, ననిలాత్మజ సాగకుండు నదియుంగలదే
మునిజనకరుణాపాత్త్రుఁడ, వనఘా! నీకడ్డ మెద్దియైనఁ గలుగునే 467

ఆ. ఇంకఁబొమ్ము నగరికి కినకులాభరణుల, రామలక్ష్మణుల నరాతిభయద
విక్రమాఢ్యులను సవక్రజనంబునఁ, దోడితెమ్ము నన్నుఁ జూడ రమ్ము 468

చ. నినుఁగొని చూడ వాక్కులఁ బరికింప గలవే పవనాత్మజా! హితుం
డన సచివుండనంగ సుసహాయుఁడనంగ మహార్త బాంధవుం
డనఁ బ్రియమైనదూతయన నన్నియు నీయెడఁ జెల్లుఁ బొమ్ము రా
మునికరుణైకపాత్త్రుఁడవు పొమ్ము శుభంబగు నీకు నెత్తఱిన్ 469

క. భూతనయ యిట్టులాశీః,పాతంబునఁ దన్నుహర్షపరవశుఁ జేయన్
వాతసుతుం డతిభక్తిని, సీతాంబకు దోసిలొగ్గి చెందిన వేడ్కన్. 470

చ. నతు లొనరించి రామజననాథుని లక్ష్మణుతోడ వానర
ప్రతతులుగొల్వ సూర్యసుత భల్లుకనాయక వాలిపుత్త్రసం
యుతముగఁ దోడితెత్తును; రిపూత్కరముం బొరిపుచ్చు; నీదుక
ష్టతతుల దానవేశు ప్రియభార్యల పాలొనరింతుఁ జూడుమా. 471

క. నెలవిమ్ము పోయివచ్చెదఁ, గలుగవు నీకింకమీఁదఁ గష్టంబులు కోఁ
తులరాక వేచియుండుము, జలజాయతనేత్ర! సంతసమునఁ బనుపుమా 472

ఉ. అంగదముఖ్యకీశనివహాధిపు లెప్పుడు క్షేమవార్త లిం
పుం గలిగింపఁ దెచ్చునొకొ భూధవభర్తృఁడు వాయుపుత్త్రుఁ డం

చుం గనిపెట్టఁగొండ [illegible] రామమూర్తికై
యొఁగడఁ [illegible] గవ [illegible] 473

ఉ. నీకు [illegible] చుండఁగా
[illegible] బేలం
దే [illegible]
[illegible] కాంత [illegible]! 474

క. [illegible] గావున, జలజాక్షీ! రాత్రి సస్యజంబు తిరుగ
య్యలనుండి [illegible] గౌరవయ్యెన్

మ. అంవింధాంగాసుతలో [illegible]! ఘనమోహ [illegible]
ర్భర మోహంబున [illegible] శ్రీరామ [illegible]
ఒరమెంతో పురికొల్ప సంభ్రమును నీ దాఁటంగ నేర్తుగా కపీ
శ్వరులన్ రండిలఁజేయఁజాలుదును బో [illegible] నన్ను దీవింపుమా 476

చ. అని హనుమంతుఁ డెంతయును హర్షముపొంగఁగ మాటలాడఁగా
విని జనకాత్మజాత కడుఁ విస్మయమందుచు నిట్టుపల్కె నో
యనిలకుమార! శర్మములనందుచుఁ బోయి జనంబుమీఁద రి
మ్మని తగఁ నాశిషంబులిడి యుల్లన మోమున నంచెఁ జింతచేన్. 477

ఆ. ఆవిధంబుఁ గని మహాత్ముఁడు గావున, దల్లి! పగఁ బుమాని యుల్లమలర
నుండవమ్మ! రాక్షసోత్కరముం జెండ, వచ్చునరకపులు వార్ధిదాఁటి. 478

చ. కలకలశబ్ద మెప్పు వినఁగా నగునో యని పెచియుండు మ
వ్వలఁ గననౌను సూర్యసుతు బాహుపరాక్రమ మోసతీమణీ!
విలయము రాక్షసావళికి వేగమ కల్గునటంచు నాత్మలోఁ
దలఁపుము సత్యమిద్ది గుణధాముని రాముని గానఁ బోయెదన్. 479

సీ. అనిపల్కి నెలవంది యాయంబకుం బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగాఁ జేసి ప్రణతి
మరలి చూచుచుఁ బోయె; సత్యపుత్త్రి యంతట, నాత్మఁ జింతించెనోయనిలతనయు
వంకఁ జూపందగువారు కొందఱుగల, రప్పనిఁ దీర్పక యరుగువాఁడ
ననిపల్కెఁగాదె యీతని కింత గర్వంబు, గలిగింతు నయ్యెదె కార్యమెల్లఁ
ఆ. జక్కఁబెట్టు ననుచు సాధ్వి తలంచిన, యంతలో సమీరుఁ డాత్మఁ జెండు
వనధిదాఁటు త్వరను వదలి యివ్విధి నెంచె, సీతఁగంటి దనుజసేతఁ గంటి.

చ. అరుగఁదలంచి తల్లిదగు నానతిఁ గొంటిని గాని రావణా
సురునకు నాడు రాకయును శూరతయుం గనఁ జేసిపోవు టి
త్తరుణమునం దొనర్పఁదగు దానిఁ దొనర్పక పోవుటన్నఁ గా
పురుషుల లక్షణంబె గద పోలునె యూరక నేను బోవఁగన్. 481

చ. మనమున నిట్టు లెంచి బహుళోపాయము లానఁ బొసంగు నన్న యా
హనుమఁడె జేశ్చి యావనములోన నొకచోట వసించి యెంచి యా
దనుజునిఁ జూచి రాఘవునిదర్పము నెల్ల వచించి మించు శ
క్తిని గనఁజేసి పోవుటయె ♦ కీర్తికరంబని నిశ్చయించుచున్ 482

తే. మూఁడుసారులు కార్యంబుఁ బోలఁ జేయ, ననుచు నెంచుచు నేకార్యమైనఁ దీర్ఘ
కాల మాలోచనలతోడఁ ♦ గడపరాదు, పెద్దలన్న దియే కదా ♦ తద్ద దలఁచి 483

తే. ఇట్లుపాయంబు నూహింప ♦ నీయుపాయ
మొదవు నీయుపాయమునకుఁ ♦ గుదురు నీయు
పాయ మనియిట్టు లూహలు ♦ పన్నుచుండ
నెక్కుడికిఁ దుంపల? యటంచు ♦ నెంచి యతఁడు 484

మ. వనభంగం బొనరింపఁ బాలకులు దాశగ్రీవప్రతాపంబుఁ జూ
పను బూనంగలవారు వార లనిలోఁ ♦ బోటింగ దైత్యోత్తముల్
చను దెంతు ర్గద! యిట్లు సంగరమునన్ ♦ జంపంగ దైత్యావళిం
గనవచ్చుం దుది రావణాసురుని రక్షఃపాలకున్ దుష్టునిన్. 485

తే. అతనిభాగ్యముగని నీతు ♦ లాదరమునఁ, దెల్పి నాపౌరుషముఁ జూపి ధీరుఁ డతఁ
డనుచుఁ దెలియంగఁ జేసి నీరనిధి దాఁటి, యరుగువాఁడను; నిశ్చయ ♦ మౌర యనఁగ.

క. మానసమున నిల్లించుచు, దానవులకు నెల్ల స్వీయదర్పముఁ జూపం
గానెంచి పెంచి దేహము, దానవరాజేంద్రరాపదం బగువనమున్ 487

హనుమ వనభంగము చేయుట.

సీ. భూరుహంబులఁ గొన్ని ♦ మూలముట్టుగ లాగి, దక్కువృక్షములపై ♦ దగుల వైచి
పెనుఁగొమ్మలం గొని ♦ పెళపెళనాదంబు, గలుగంగఁ జిన్నివృక్షములఁ గొట్టి
తాళప్రముఖములౌ తరువులఁ బెకలించి, వీరుదాలయముల ♦ సార మడఁచి
యులపసంతతుల మహోద్ధతిఁ బోఁగొట్టి, సలిలాశయంబులు ♦ గలఁగవైచి
తే. ఖాండవోద్యానమును మించు గాఁగ లట్టి, యావిలీంద్రునియుపవనమందము చెడి
తాలుమాలుగఁ గన్పడ ♦ దాని గాంచి, దనుజులెల్ల వగం జెందఁగనె యొనర్చె.

చ. ఒరసికొనంగ నొండొకటి యుక్కటఁ బుట్టిన నిస్వనంబు భూ
మిరుహసమూహముల్ విఱిగి మేదినిపైఁ బడఁ బుట్టు రావముల్
పరుషతరోరుసంగతిని ♦ బల్విడి శాఖలు వ్రాలు చప్పుడుల్
కరము భయం బొసంగుటకుఁ ♦ గాఁ బనిపూనె లయంబు చాడ్పునన్. 489

చ. కొలఁకుల వ్రాలు వృక్షములకుం బెగడొందుచుఁ గూయుచుండు ప
క్షులవగు నార్తనాదములు ♦ కూళలకైనఁ గృపారసం బెదం
గలుగఁగఁ జేయుచున్న నిఁకఁ గ్రమ్మఱఁ జెప్పఁగనేల యచ్చటం
గల దనుజాళికిన్ గరుణ ♦ గల్గఁగఁ జేసె నటన్న వింతయే. 490

చ. తులువులు సారసారవికాననములం బడిపేళ ప్రెవెంచి
బరుగిడు శత్రునాగములు * పారిడి దానవసింజ్యలట్టి యా
పురమును వీడి యంచుఁ గదుటయానిక జెల్పెసివచ్చ తామమే
పదఁగసోనచ్చె ధేదిలు * పొంని మెచ్చుచుఁ జూచుచుండఁగన్ 491

క ఎక్కడి కేగఁగవలయునొ, చక్కఁ దెలియంగరాదు * దిట్టర వారి తి
ర్యక్కులు లోఁచినగత నల్, దిక్కు లకుం బోతె బ్రదుకు లేదు తెలియమిన్

చ స్వనమది కర్ణరంధ్రములఁ * బర్వనయంతఁ దదీయ పాలకుల్
దనుజులు రెక్కడోఁచుమి వికాసున నూచికనిల్చి యంతలో
వనమునఁ బక్కఁ బెంపుబపోభవ్యులనూచుచివెల్లు నోము
ఖ్యానిఖలసాధుజంతువులు * గాసరయంబునఁ బోఁజూచుచున్. 493

క ఇదియేమి ప్రళయమో కన్న దియే లేదింతవాక * నమువరులు గీ
నిదెనం జూడం జాలుదు, గద యేమిట కాలమహిమకాక యటంచున్ 494

చ కలవరపోవుచుండ నినుమకాలము చూచుచు నుండ నంతలో
"విలయము దే సురారులకు * వీరవరుండగు రాముదూత ని
స్తులబల మొప్పువాఁడ రణశూరుఁడ లంకఁగలంచి సీత కం
జలి ఘటియించి పోయెదను * సంద్రము దాఁటి మహాసురుల్ గనన్" 495

సీ. అనుపల్కు లొక్కట * వినఁబడఁ గ్రుద్ధులై, పరశుపట్టసభల్లశబాణముఖము
లగు సాధనంబుల * నార్పుచు హనుమంతుఁ, డాఁకి రాతండు నోదనుజులార!
హనుమంతుఁడను వాఁడ * నల్ల సుగ్రీవుని, బంటను మిముఁ జంపువాఁడ, మీరు
తొలఁగిపోయినఁ జావు కలుగదు లేకున్న, నద్ది తప్పదటంచు * నదరి పలికి

తే వారలాయుధములఁ గ్రమ్మఘోరభంగి, నార్చి వాలమునం జుట్టియవనిఁజావ
గొట్టి యమునిగృహంబునకుం బనుపఁగ, హతులుగానట్టి కొందఱట్లరిగి పడిగ.

క. నిదురించియుండు రావణుఁ, డదరిపడగ లేపి ఘనమహారామము చే
టొదవఁగ నిర్మూలము ఖ్తీ,తిద వానర మొకఁడు చేయఁ * దెగి మార్కొనఁగన్.

క. ఆరామపాలకుల ఘో,రారావముమీఱఁ జంపె * నది మర్కటము
మూరక వదలంగూడదు, శ్రీరామునిదూత ననుచుఁ * జెప్పం గానన్. 498

శా. ఆమాటల్ చెవులంబడంగ లయకాలాదిత్యబింబంబు నా
మోముల్ రక్తిమగాంచ నేత్రనిపహంబుల్ వహ్ని గోళంబులే
యీమాడ్కిం గనుపట్టు నంచుఁ గనువారెల్లం దలంపంగ సు
త్రామాదుల్ కలఁగంగ లేచి కపిమాత్రం బిట్లుగాఁ జేయునే. 499

ఉ. ఊరకయుండ రాదు సుర * లుద్ధతులై దనుజాళి నేచఁగాఁ
గోరుచునుండ్రు వార లిటుకోఁతిని బంపిర యంచుఁదోఁచు దు

ద్వ్యభుజాబలంబున నరాంతులఁ జెండుచమూపతుల్ జవం
బొంగఁగఁ బోయి నుక్కటను । సంతసము నొందఁగ జేసి రాఁదగున్ 500

ఆ. అనుచు రాజ యయ । నట్టులే యనివార, లంత మొంది; రంత । నార్తనాద
ముప్పుటప్పు కొండ । అప్పుడు నెరిఁగించి, రాజరాధిపతిక । నంత నతఁడు 501

వ. ఉగ్రుడగునది పటపటంబళ్లుగీటుచు లయకాలాంతకుం బోలె దుర్నిరీక్ష్యుండై ప్రళయకాలార్కబింబంబు చాడ్పున భయంకరుండై సర్వలోకనాశసప్రసక్త ఉద్రూపంబువడప్పునఁ బ్రొంతోపద్రవకరుండై యిటునిటుచూచుచు వానరమాత్రుండు సేనాపతులం జంపనేయసి లెంపునం బలుకుచు మహాబలులగు రాక్షసవీరసప్తకంబుం బనిచి క్షణమాత్రంబునఁ దన్మరణవార్త రా నదరిపడి పదవు లదరియుండ భండనంబులఁ జండపరాక్రమంబున నాఖండలాదుల బెండుపడం జేయు దండిమగని నక్షకుమారుం బనిచి యతని మృతి యతివేగంబ యాతుధానులమూలంబున నాలకించి యించుక యోజించి యామర్కటుపరాక్రమం బెంచి సాహసించి సేనలంబంపుట పాడిగాదని తలంచి సముచిత శౌర్యంబున రణమర్మంబుల నెఱింగిన వీరవరేణ్యు మందోదరీప్రియనందను బృందారకాధీశపరాభవకారణు వైరిమారణు రావణి రావించి యిట్లనియె. 502

ఇంద్రజిత్తు హనుమ బంధించి తెచ్చుట.

ఉ. వింటివె యక్షకుమార! రణవీర! పరాజితశూరవార! మున్
గంటివె యిట్టి చిత్ర మొకకాలమునన్ సురవర్యులైనఁ గ్రీఁ
గంటను జూడనోపుదురె? కాదె మహాశరులుండు లంక నీ
కంటకలేశ మొందు సురకాంతుని పంపున నెట్లొ యిత్తఱిన్ 503

చ. మనపురిఁ జేరి దివ్యతరుమండితమౌ వనరాజ మింతయేఁ
గనుఁగొన రానిచందమునఁ । గాఱియ పెట్టి తదీయపాలకుల్
చని యదలింప వారలను । జంపె మహాసురయోధసంతతిం
బనుపఁగ రూపుమాపె; సురపాలకభీతిదు నక్షుఁ జంపెఁ దాన్ 504

చ. తరుచరమాత్రుఁడంచు నెదఁ । దట్టదు నాకిపు డక్షకుమార! యా
శరుల వధింప దేవత లెసంగుపరాక్రమ మొప్పువాని భీ
కరుఁ గపిరూపధారి నిటు । గాఱియ పెట్టఁగఁ బంపిరంచు నే
నరసెద నింకనున్ విడువ । నాశరులన్ వధియించు నాతఁడున్. 505

చ. దనుజుల పెంపు నాఁగఁ గడుఁదాళఁగలేని సురేంద్రుకార్యమే
యని తలపోయఁగాఁదగు; మహాభుజ! నీవన దేవనాథునో
ర్చిన బలశాలి వౌట నిఁక, । జెప్పఁగ నేటికి? విక్రమంబుఁ జూ
పను సమయం బిదేగద యభంగురసంగరవిక్రమక్రమా! 506

క. నాకంటె మించువాఁడవు, నాకేశునిబట్టి తెచ్చి । నాకిచ్చిన నీ
కీకరణి ననిగొనఁదగునె, యీకపినిగ్రహింపుము యని । యన నేల యింకన్ 507

తే. అస్త్రశస్త్రంబులందు నేర్పుండవున్న, నీకు యుద్ధంబు సాగింపు । మీకపినిగ
నుచుఁ దెలుపంగనేల? కయ్యమ్ము కొంత, చెల్లనంగున నే నీకుఁ । జెప్పువాఁడ

క. అతఁడు సామాన్యుండని, చిత్తంబునఁ దలఁచి చెంతఁ జేరకు శస్త్ర
వ్రాతమును సన్నిధంబునఁ, దైతేయులు సాయకముంచుఁ । దలఁకకు పుత్రా! 509

మ. కపిమాత్రుండని చేయఁబోయి ప్రథచేఁ । గీడించి ప్రేర్వఁగా బసం
లవ! నీవారని నొంచఁ బోనకుము వాతింటూ మించు । క
పతిఁ బట్టుకొనంగఁ బోకుము సురాస్త్రాంతోచితంబై యుద్ధులో
యుపమానోక్తిని జూపి పట్టుకొనుమా । గోంభావశాల్ లోద్వృడన్ 510

చ. అని మొన సొక్కవేళ మని । కిందపు మంత్రము లట్టులోట శ
స్త్రనికరసంప్రయోగమున । శాత్రవునిన్ గెలువంగ నో నటం
చనుమతి నిచ్చుచుండు మహామతు; లాపథమూని వానరుం
గనుఁగొని తద్బలం బరసి । కార్యము పండఁగఁ జేసి రాఁదగున్ 511

చ. అమరులపంపునన్ మనల । నందఱ గెల్వఁగ వచ్చినట్టి చం
దము గననయ్యెడున్ గనుకఁ । దత్కృతకర్మము నీవెఱింగి శ
త్రుమరణసాధనంబు మదిఁ దోఁచునొ యప్పటికేది యర్హమం
చమరెడుదాన వైరివిజయంబును గైకొనుమా కుమారకా! 512

ఉ. రావణుఁ డిట్లు వానరు సురవ్రజముల్ పురికొల్ప వచ్చిన
ట్లావిధమంతయుం దెలిపినట్లుగఁ బల్కుచుఁ బ్రోత్సహింపఁగా
రావణి తండ్రి కూఱట యరాతిజయంబునఁ గల్గునంచుఁ ద
ద్భావమదే యటంచు బహుభంగుల నెంచి వచించె నివ్విధిన్. 513

ఉ. వానరుఁ బట్టితెచ్చెద ప్రభా యుతశస్త్రనిబద్ధుఁడై మొగిన్
దానొదుగంగఁ జేసి యది తప్పిన నస్త్రములన్ వధించెదన్
గాని కృతార్థతం గనక । క్రమ్మరి రానని యెంచియుండు మో
దానవనాథ! వానరుని । దర్పము నెంచి కలంగు టేటికిన్. 514

సీ. సురలు తాఁ జేరఁ బోరులుగాకుంట, మున్నె యేర్పడియె నట్లున్న వారు
పంపిన యతఁడు దుర్భరవిక్రమాఢ్యుఁడై, యతిశయిల్లుట చూడ నచ్చెరువుగఁ
దోఁపకమాన, దాఁ ధూర్తుఁ డెవ్వండైన, మాయాబలంబున । మ్రాన్పడంగ
నొనరించి కట్టి తేనోపుదు సంశయ, మించుకంతయు మాని । యింకు మారుఁ
తే. బనుపు మనినఁ జింత । పాయంగఁ గౌఁగిట, జేర్చి యాశిషముల । సిద్ధిఁ గాంచి
రమ్మటంచు నొసఁగ । రావణి జయమిచ్చు, వరద మెక్కి వెడలె । నని యొనరుప,

శా. ఆ గ్రామంబున కేగి పాడువడి నట్లుండ దందుం జూపట్టు వి
స్తారజ్వాలితసంప్రదృశ్య విటపస్ఫారావనీరుట్తతుల్
శ్రీ శ్వేతంబుల దోలంగఁ జేయ నకటా! తీఱెంగదా నేఁటికీ
యారామస్థిరసంపదల్ గనెడుభాగ్యం బాశరశ్రేణికిన్ 516

క. అసురులు దలఁచుచుఁ జచ్చిన, దనుజేంద్రకళేబరములఁ దాఁ గని దుఃఖం
బునముష్టియకాడుగ అనుచు, మనమున నుప్పొంగువ్యధను మాన్పఁగ రామిన్.

క. అరిమాయాణశస్త్రం బిటు, దగమా నాశించు సుంతఁదలఁచి మహాస్త్రో
త్కరము గా స్మరించి శైత్య, స్ఫురణంబున స్యందనంబుఁ బోంబంచెన్. 518

చ. అసురకళేబరంబుల మహాసిముఖాఖిలసాధనంబులన్
దుసికిలిపోవ నెవ్వరును దోఁపమిఁ జచ్చిన సత్త్వసంతతిన్
వెసవెసఁ బాఱి పైఁబడినరస్సుమూలం గదఁ బాదజానుహ
స్తసమితి ప్రయ్యలౌటఁ జనఁజాలనిజంతుతతిం గనుంగొనెన్ 519

సీ. కనియిట్టిఘోరమహాకార్యంబు నిర్ఘృతి, నొనరించువాఁ డెవ్వఁడో కో- కీశ [దిరిగి
మాత్రుండు కాఁడని మదికిఁ దోఁచెడు నొక్కఁ, డగు దెంచి యీలంకయందుఁ
వనభంగ మొనరించి దనుజులఁ జెక్కడంచె, నక్షకుమారుని ననిని వధించె
ననుట యొక్కటిచాలు ఘనపరాక్రమశాలి, యనుదాని కింక సాక్ష్యంబు వలదు
తే. తండ్రి చెప్పిన భంగిని దప్పకుండ, హెచ్చరికమీఱఁ బోరాడ నిచ్చగింతు
ననుచుఁ బోవంగఁ బావనియును బరిఘము, హస్తమునఁ గ్రాల రావణికగపడుటయు.

ఉ. ఆకపిరూపముం గనినయంతనె రావణి క్రోధమూర్ఛితుం
డై కను లగ్నిగోళములయాకృతి మించఁగ హుంకరించి మున్
పాకవిరోధి నొంచినయభంగురకార్ముక మెత్తి నారి బల్
పోకల దీటుచున్ శరసమూహమునన్ వడి నొంచెఁ బావనిన్ 521

ఉ. శరములు మేనసోఁకుటయు శత్రుపరాక్రమ మింతమాత్ర మం
చు సి ప్రమాదమేఁ గనిన నంతముగల్గును వీనివంక వీఁ
డురుతరశౌర్యశాలి యను టుగ్రశరంబులె తెల్పుచున్న వా
శరవరుఁ డీతఁడౌ ననుచు స్వాంతము తెల్పెడు నాకు నిత్తఱిన్. 522

చ. అని తలపోసి తండ్రిఁ గొనియాడి తదాయతసాయకాంతరం
బునఁ దిరుగంగ సాగెఁ; గడుఁబూనిక నా తెఱఁ గెల్లఁ గాంచి యీ
తనిజవ మప్రతర్క్యముగఁ దద్దయుఁ దోఁచెడు నస్త్రసంపదం
గనఁబడఁజేసి చూచెద నిఁకన్ దుర మెట్టులు సాగునో కదా! 523

క. రావణసూనుఁడు తనమదిఁ, బావని నిర్జించి క్రోధపరవశుఁడగుచున్
దేవతలనైన నొంచు ప్ర, భావముగల యస్త్రముల నభంగముల నొగిన్, 524

మంత్రసహితములుగ । మానససంశుద్ధి, గలిగి క్షై న । ఫలము సుంత
యైనఁ గలుగకుంనె । సర్వాని హనుమంతుఁ, డంతటినవ్వి మీఁఁదఁదోలఁగఁద్రోచె

సీ దివ్యాస్త్రజాలఁ మీఁ।దిరుస పృథగ్గైన, నాశ్చర్యకోపమ్ము । లంతరంగ
మందుఁ బెనఁగొన । నాయింద్రజిత్తువు, డిట్లు మూరకుండిన । నితఁడు నన్నుఁ
జంపక మానఁ డకట సమాచకడ కేనుఁ, బోనం దగియెదుంపఁ । గావున నెది
యెట్టులుండినఁ గాని । యిప్పుడు బ్రహ్మాస్త్రంబుఁ, దప్పఁ దక్కినయస్త్ర । తతులు వీని
దేహసంస్పర్శమునఁ జాలియస్త్రిఁ బడియెను, దానన చ్యావవీఁడుసుశంతయును గాన
బ్రహ్మ కరుణించి యిచ్చిన । వైరిహరణ, వతతంబగు నస్త్రంబు । తగును వైన
అయస్త్రము పృథయగు నే, నీయసురుల కింల నిప్పుడే యగు నంచ
శోయనిపూన్కిఁ దలంచ, న్యాయంబగుఁ జూతు నవల । నని యెట్లొనో 527

చ అని తలపోసి బ్రహ్మలతిక । నయ్యజునస్త్రము గౌర్చి పేర్చి వై
వ నదియుఁ బోయి యుష్పవను । బాలకు నంగము శక్తిహీనలం
గనునటు చేసఁ బోవనియుఁ । గ్రన్నన భూమిని వ్రాలెఁ జేష్టలె
ల్లను దమంగుంత దాసయి కళలంగి యెటో చనినట్లు లత్తఱిన్. 528

ఉ మారుతియంత నాత్మబహుమానముమీఱఁగ నప్పితామహున్
జేరిచి సీవరంబుఁ గృపచేయుము బద్ధుఁడనైతి; నీదుప
త్స్వారసముల్ తలంచు, నను । దాసునిగాఁగ ననుగ్రహింపుమా
యారఘురాము కార్య మిది । వ్యర్థముగాక ఫలింపఁ జేయుమా 529

తే అనుచు వేఁడిన యంత నాయస్త్రబంధ,ము లొగి వీడిన నెఱిఁగి యాజలజసూతి
నాత్మఁ గొనియాడి వందనమాచరించి, మఱియుఁ దలపోసె నిట్లనిమానసమున
చిక్కినయట్లుండి నృపశేఖరు కార్యము పండఁజేయఁగా
నెక్కుడుసంతసంబు మది । నిప్పుడుకల్గెడు బంధరశ్ములే
దిక్కునకో చనెంగద! విధిప్రియకార్య మిదౌటఁ గర్మ మె
ట్లుక్కఱఁజేయునన్ను మహిమోజ్వలు రాముని నాశ్రయించుటన్ 531

ఉ వీనికి బ్రహ్మదేవుఁ డలవృత్రహరున్ విడిపింపఁగోరియే
తాను స్వకీయమై పరఁగి । తద్దయుఁబొల్చెడు నస్త్రమిచ్చె, న
ద్దానినఁ జంపఁజూచెను బితామహభక్తుఁడ నంచెఱుంగఁ డీ
దానవవీరుఁ డయ్యది వితాకుగనన్ వడిఁ జేసె నన్నిటన్. 532
స్మరియించినమాత్రంబునఁ, బరమేష్ఠి యనుగ్రహించె । బంధము వెడలన్
బరికింపఁ జాలఁ డీయది, దురితాత్ముఁడౌటఁ జింతతో నుండు నిఁకన్ 533

క. నను నేమి చేయఁ బూనునొ, గనుఁగొనియెద మించువేడ్కఁ । గాఱింపం బూ
నినచోఁ బాగ రడగించెద, ఘనతరముష్టిప్రహారకాండమువలనన్ 534

శాంతిప్రయోగమను నది, దాఁతుఁడు కాకుంట దెలియఁబడఁగఁడనియును దా
నింతకు మును పెఱుఁగఁడని, స్వాంతము తెల్పెడిని వీఁ డశాంతుండగుటన్

మ. ననుదండింపఁగఁ బూను నెట్లయిన నీకౌనాకొగ్ల మా రావణుం
గను జే యిప్పటికిదాట నోర్పుఁగొని యాక్రవ్యాదసంఘాధిపుం
గని భాషించి వినీతులం దెలిపి నోర్గర్వంబు హూపించి రా
మునిసామర్థ్యముఁ దెల్పి నాదగుబలంబుం జూపి పోవంగున్ 536

మ. ఇపుడే సాగరముం దరింప జతసంబేఁ జేసినన్ సాగు నీ
రిపు వేమాత్రము నన్ను మార్కొనమి నిర్భీతిక్రియాంహావబు
ద్ధిపరాక్రాంతియు తెల్పుచున్నది; మదాంధీభూతులన్ దైత్యులన్
గృప లేనట్టిమృగంబులం గలఁచియే యోఁబోవుజే న్యాయమౌ 537

ఉ. ఘాతుకులైన యీదనుజకాంతుల కాత్మపరాక్రమంబు భూ
జాతకుఁ గల్గుశీలము ప్రశస్తకపీశ్వరపౌరుషంబు వి
ఖ్యాతరఘూత్తమప్రకటకార్యపరత్వమహత్త్వముల్ ధరి
త్రీతలమందుఁ దెల్లమగురీతినఁ జేయుట న్యాయ్యమిత్తఱిన్ 538

ఉ. మారణతంత్ర మిద్ధి రఘుమండనదివ్యపదాబ్జభక్తి చే
కూరుట స్తంభనక్రియనుగూడ నొనర్పఁగఁజాలదయ్యె; న
బ్జాతభవున్ స్మరించితిని బ్రాగ్వర మిట్టులుగాదె; దీన ని
ర్భీతిఁ జెలంగునన్నుఁ గని వీఁడొనరించు నదేమొ చూచెదన్ 539

ఆ. మారణప్రయోగ మీరీతి వ్యర్థమై, చనుట యేలయను విచారమూని
శత్రువున్న యట్టిజాడ నాఁగుందోఁచు, చున్న దిపుడు చూచుచుందు నింక

చ. అనిమిషమానసూనుఁడు నిజాత్మఁ దలంచుచు నుండునంత నా
దనుజపతిప్రియాత్మజుఁడు తా వెతఁగుందుచు నక్కటా! కపిం
బనుచు యమాలయంబునకు బల్విడి నంచుఁ దలంచి నైన నీ
వనజజునస్త్ర మూరక యి బద్ధునిఁ జేసె నిదేమి మాయయో?. 541

చ. ప్రతిహత మింత లేనిదగు బ్రాహ్మమటంచుఁ గలంచియుంటి నా
మతిఁగల నమ్మకంబిది సమస్తవిధంబులభగ్నమయ్యెఁ గీ
శతనువుఁ దాల్చి యున్న సురసత్తముఁ డితఁ డటంచుఁ దోఁచెడున్
హితమగు కార్య మేదియని యెంచినఁ దోఁపకయున్న దక్కటా!. 542

తే. షట్ప్రయోగంబులందునస్త్రములకొక్క, మారణమెపర్యమైతగు మానులందు
రిట్టి బ్రహ్మాస్త్రమే మృతిఁయిపుడు గూర్పఁ, జాలదనఁగ నస్త్రాంతరమేల నైన?.

క. కాలము పరాఙ్ముఖంబై, చాలఁగ దుష్ఫలము లిచ్చు సమ్యగ్దృష్టిం
గ్రాలిన సత్ఫలము లిడం, జాలును దద్గతుల నెఱుఁగఁజాల ర దేవరున్. 544

క. అని తలపోయుచు దీనుఁ, డనుచుఁ దైన్యముఁ గని బవనసుతుఁ డస్త్రం
బునఁ బడియుండు నెంతయు, ఘనుఁడు పక్కుండ్రు పెక్కుతలఁ గొనుచున్.

సీ. పావని నొక్కట బంధించి ప్రజలు, గొట్టుచుండంగఁ గోపించి
కాలుండ యట్టును పట్టుచుండు గ పసి నటిం, చెటు గొండె తమ ఖర్తి త్రిపురదెద
వారి ప్రయత్నము నంటుచుండు, మానసే యూరుస్త్రీల్లజంబు
శక్తిహీనం పైన వసించుచుఁగాంచి, కెలిపె చింతించుచు నిలచియుండె
తే. నంత దానవు లాహనుమంతుఁ గొనుచు, దశకంఠాంతికమున కేగ రావణియును
దండ్రికడ జేరి మొక్కి కాకుత్స్థుని పట్టుక కొని తెచ్చితి నిల్లవినిపెం గనుఁగొంచుఁ గాంచి
చ. కరములు చాఁప గ్రుచ్చి లముకంచు ప్రగ్గనఁ గౌఁగిలించుచున్
శిరమును మూర్కొంచు ఘలోద్ధిని గాంచు సౌఖ్యాప్తి ని
ర్జరవరగర్వసంహరణశక్తియుతుండ ఘనంగ నీవె యిం
చరయఁగ నెయ్యెనేఁడు సురలందఱు భీతుల నట్టిపుత్త్రకా! 547

చ. అని కొనియాడి మించెడునహంకృతి మంత్రినిఁ జూచి వీనివా
ర్తను గనుఁగొమ్ము నా ప్రథమ బ్రహ్మఘనుఁడుగాఁదగు మంత్రియన్న ఖ్యా
తినిగను నాప్రహస్తుఁడు మతిప్రభ మించుమరుత్తనూభవుం
గని యిట వచ్చి తెవ్వఁడవు కార్యమదెయ్యది చక్కఁ జెప్పుమా. 548

చ. పురమును జొచ్చుటే లసుపకపుంగవు గాదిలితోఁట మించుక
ద్బురపతిమించు వేడ్క సుఖముం గనుదోఁటను బాడుసేయ నె
వ్వరు నియమించి రేర్పడఁగఁ బల్కుము ప్రాణము లుండఁ గోరినన్
హరితనుధారణంబునకు నొకతమెయ్యదెఱుంగఁ జెప్పుమా. 549

హనుమ రావణునకు మాటమాఁ దెల్పుట

చ. అనుటయు నాంజనేయుఁడు స్మితాంకుర మోష్ఠమునందుఁ న ర్తనం
బును నలుపంగ నిట్లనియె భూతభయంకరరీతిఁ బొల్చునా
దనుజవిభుం గనుంగొనుచు దానవనాయక! నావచించు వా
ర్తను విను మవ్వలన్ మతిహితంబగుచొప్పున సంచరించుమా. 550

సీ. మరుదీశవరమున మానినీమణియగు, నంజనాదేవికి నాత్మజుండ
నైతిఁ గేసరియనునాతఁడు నాతండ్రి, కపివంశభవుఁడ నే కాని కృత్రి
మాకారమును గ న నంచుఁదలంపుము, రఘురాముదూత సూర్యసుతుఁడైన
సుగ్రీవుబంటను సువ్రత సీతను, వెదకంగ వచ్చితి విమలదుఃఖ
ఆ. సాగరమున ముస్గుజానకి దర్శించి, వచ్చినట్టి వార్త నిచ్చుపొదలఁ
దెలిపినాఁడ నంచుఁ దెలియుము నీకింక, హితముఁ బల్కువాఁడ నించుకంత.

మ. వినవే మున్ను భుజాంతరంబున నినున్ వ్రేలాడఁగాఁ జేసి పా
వనసింధూదకపూరమందు విధిమంతంబైన స్నానంబు చే

సి నిజస్థానముఁ జేరి క్రిందఁబడ వేసెం గాదె నిన్నట్టి
శనికాయాధిపుఁడైన వాలి యొ భవత్ప్రాంతంబునం దెప్పుడున్ 552

మ స్మరియింపంబడుచుండు నంచుఁ దలఁతున్ క్ష్మామండలంబంద నె
వ్వగునన్ వాలికి నీడుగాఁదగిన యవ్వాఁడొక్కఁడే లేఁడు స
సరియంగాఁ దగువాఁడ, నీవిషయమం దావాలికిం దమ్ముఁడే
హరిదశ్వప్రియపుత్త్రుఁ డంచుఁ దలపోయంగాఁదగున్ నీమదిన్ 553

ఉ ఆతనిసన్నిధానమునయందు వసించుచు మంత్రియన్న వి
ఖ్యాతిని గాంచినాఁడ, నృపకాంతుఁడు రాఘవుఁ డేగుదెంచి ని
న్నాతని నాల్గుసంద్రములయం దొగి ముంచినశౌర్యశాలిఁ బ్ర
ఖ్యాతయశోవిపత్తకరకాంచితమాలి స్వధర్మరక్షకై 554

ఉ భానుసుతార్తిఁ బాప నొకబాణమునన్ వధియించి పౌరుష
శ్రీ నెలకొల్పి మిత్రసుతుఁ శీఘ్రము వానరరాజు చేసి వే
జానకిజాడలం దెలియఁజాలిన శూరకపీంద్రులన్ గిరుల్
కానలు నింకనుం గలుగుస్థలులన్ వెదకంగఁ బంపినన్. 555

ఉ వారలలో ననుత్తముఁడ వానరనాథునియాజ్ఞఁ బూని యా
శ్రీరఘునాథుదూత నయి సింధువుదాఁటి పురంబుఁ జేరి యా
ధారణి కన్నకూఁతుఁ గని దర్పము చూపి నినుం గనంగ వాం
ఛారతి యొప్పుటన్ వనము సర్వము నాశ మొనర్చితిం జుమీ. 556

చ ననుఁ దలపడ్డదానవుల నాశ మొనర్చితి నీకుమారుఁ డా
వనరుహసూతియస్త్రమును వైవఁగఁ జిక్కితిఁ గాని దానిబా
ధను గనువాఁడఁగా నయి దానికి లోఁబడి నిన్నుఁ జూడ నీ
దనుజులుగట్ట నోర్చితిని దానవనాయక! నమ్ము మీనుడుల్ 557

క ఏయస్త్రంబులు నాదౌ, కాయము బాధింపలేవు కాని యజునిదౌ
నాయస్త్ర మొకఁడు క్షణమే, కాయము బంధింపఁగల్గుఁ గ్రవ్యాదేశా!

చ వరములు గల్గునాకు విధిబాణముగూడ శరీరభాగమే
వరుసను నొంపఁజాల దదిభక్తి స్మరించినయంత నంచు నే
నరసియు నిన్నుఁ జూచుటకు నర్కతనూజునియాశయంబు రా
ఘవునియభీష్టముం దెలుపవచ్చితి నంచు నెఱుంగుమో ప్రభూ!. 559

క. నీసేనలు తదధీశులు, నీసుతుఁ డింకేల కొఱఁత నీవుంగూడన్
నాసరణిఁ బట్టఁజాలరు, గాసిల్లంగూడఁ జేయఁగ నశక్తు లెటుల్. 560

క. వినను నీవిభవంబును, గానందగునంచు నెంచి క్రవ్యాదులకున్
లోనైతిఁ గానిలేదే, నీనిర్జరరిపులఁ జంపిరే యుండుఁగదా!. 561

క. ఆవిషయ మిప్పుడేలా, శ్రీవిభుఁ డా రామచంద్రుఁ జేరి యవనిసుతుం
దేవిధమున విఖ్యాతిని, భూపతిసుతుం గాంచెనో విశ్రుతా! యుండయ మెదన్ 563

సీ. నామాటలోకకోన్నికన్యాయ్యంబులనియెంచి, యూలకాప్రుము దానకీ గుముదంబు
ప్రజలురంజిలునట్లు పాలించుటం జేసి, రా జనుపేర సార్థక్యమునొప్పు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యావ్యుఁడవు పలా, క్రమముగాలి నీవు నిర్జ్ఞాభయగుఁడ
విట్టి నీవె పాపమే యొనరించిన, నెల్లరు దానినే యెల్లకడల
తే. ననుసరింతురు; శంకరునాశ్రయించి, బ్రహ్మసేవించి వరములఁ బడయఁగల్గి
తివికదా! యిట్టి నీవె రాక్షసపునిసాధ్విఁ, దెచ్చుటనునది యుచ్చపశపిచ్చునదియె

ఉ. దానవనాథ! రాముఁడనఁ దామరసాక్షుఁడు ధర్మరతుఁడై
పూనె మనుష్యరూపమును భూతిశరణ్యుని చేసదేవుసిం
గా నెఱవమ్ముటొప్పు నదిగాఁచని మానసమాత్రుగాఁగ నీ
మానసమందు నెంచి యవమానముగల్గ నొనర్పఁ బాడియే 564

ఉ. రావణ! రాముపత్నియనఁ బ్రాకృతనారిగ నెన్నఁ జెల్లునే
వేవిధులం దలంచినను విశ్వములన్ సృజయింపఁ జంపఁ దు
ర్భావముగల్గువారల భిక్షవర్ధనముం గననెంచి ద్రుంపఁగాఁ
దావలమౌ మహాప్రకృతి తా నగు నంచుఁ దలంపు మాత్మలోన్ 565

ఉ. రాముఁడనంగ నాప్రకృతిసంయుతుఁడై తగు బ్రహ్మమంచు నే
మేమితలంచునో ప్రకృతి యెట్టు లొనర్పఁగ నట్లచేయఁగాఁ
దా మహిఁ బుట్టె నంచుఁ బరతత్త్వము దానగుటం దలంచినం
గామము లెల్లఁ బండునటుగా నొనరింప సమర్థుఁ డౌఁజుమీ! 566

ఉ. ఐన నిరంజనుండగుట నాత్మఁదలంపులె లేక సాక్షిగాఁ
దాను జెలంగుచుం బ్రకృతి తన్నెటు త్రిప్పిన నట్లయుండఁగాఁ
బూనుచు నిర్వికారుఁడయి పొల్చుచు నుండును; నీవనంగ దు
ర్జ్ఞానివిగానఁ దత్త్వ మణుమాత్ర మెఱుంగవుసుమ్ము రావణా! 567

చ. జనకజఁ దెచ్చుటన్న గురుసత్త్వుఁడు వీఁడని ఖ్యాతిగల్గునం
చనుదిన మెంతువేమొ విను మయ్యది యజ్ఞతయే యటంచు లో
కనిచయమందుఁ దేటపడుఁగా యనినమ్ముము; వేదరాసులే
గనుఁగొనఁజాల నాప్రకృతికార్యము లన్న నిఁకేల నీవనన్?. 568

క. మదికిం దెలియఁగనీయక, యెదియేఁ జేయంగఁబూను నెట్టిదో యత్తె
గద ప్రకృతి కెఱుఁగరానివిధిఁ దగన్ వర్తించుట యన దృష్టదనుజపా!.

చ. మనసు హరింప శక్య మణుమాత్ర మదెవ్విధిఁగాదొ యట్టులే
జనకభవన్ హరింపఁగను జాలవు తత్పదపద్మభక్తులై

వనజభవాచ్యుతేశ్వరులు వాసవముఖ్యులు లోకపాలురై
కనిపినవార్తకు? నీవు పరమాత్ముఁడవే యనవచ్చు దానవా! 570

శా. సీతారాములపాదపద్మములనే సేవించి యజ్ఞాన మ
హాతత్త్వాతపం జరింప ముక్తిలోకవాంఛింప కింకైన నీ
చేతస్సున్ బిగఁబట్టి తచ్చరణరాజీవంబులన్ ధ్యానవి
ఖ్యాతస్ఫీతసుఖంబునం గొలువఁగా యత్నింపు మేలందెదున్ 571

శా. నీవేమాత్రము పూన్కి మానక మదాంధీభూతచిత్తుండవై
యావే నాహితముల్ గ్రహింపఁగ నృపేంద్రస్ఫారకోదండనా
గావిర్భూతనిశాతసాయకచలద్ధాలాహలజ్వాలమా
లావిద్ధాంగుఁడవై నశించెదవు క్రవ్యాదాధమా! రావణా!. 572

ఉ. శ్రీరఘురాముఁడెల్ల కపిశేఖరు లాదృతి నాలకింప గం
భీరతరోక్తులన్ దనుజవీరుని నే ననిఁ జంపువాఁడ వాఁ
డో రఘురామ! కావు మనకుండిన నంచుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసె నా
సారవచస్సులన్ వినుటఁ జంపఁదలంపను నిన్ను దానవా!. 573

చ. సతులను మేలుబంతియనఁ జాలినసీతఁ దృణాలయంబునం
దతిశయకీలముల్ వెలయునగ్నిని జొన్పినయట్లెఱుంగ కు
ద్ధతి మెయిఁ బట్టియున్న వనితాతతి నొక్కటిగాఁ దలంచి దు
ష్కృత మటుసంగ్రహించితివి చెప్పెడి దేమిక నీదుదుర్గతిన్. 574

చ. పరవనితాపహార మతిపాపము దానినిమించఁజాలు న
ద్ధరయఁగఁ గానరాదు దురితాత్మక! నిన్గన దోష మబ్బు నీ
దురితములెల్లఁ బాపుకొనఁ దోయజమిత్రకులాబ్ధిచంద్రు భూ
వరసురరాజుఁజేరి గురుభక్తి భజింపుము మేలుగల్గెడున్ 575

క. నీమేలుఁగోరి చెప్పిన, నామాటల నాలకించి న్యాయపథమునన్
నీమది వర్తిలఁజేయుము, భూమిన్ బ్రదుకంగ వచ్చుఁ బో దితిజేంద్రా!. 576

క. వలయునని యెల్లవారికి, విలయము చేకుఱఁగఁ బట్టు పీడకయుండం
దలఁపకుము నాదుహితముల్, దొలుతన్ గ్రహియింపుమవలఁ దోఁచు శుభంబుల్.

చ. కొలఁదిదినంబులందె వగలూరఁగ వానరసేన లెల్లెడం
దలఁపడ వీరదానవవితానము లార్తినిగూలుచుండ నీ
తలలు హరింప రాఘవునిదారుణబాణము లేగుదెంచు నా
పలుకుల నాలకించి సుతబంధుజనాదులఁ గోలుపోకుమీ 578

చ. మరణము దాపరింప హితమండల మెంతయు న్యాయయుక్తి నా
దరమునఁ జెప్పినన్ శ్రుతులదాపును జేరఁగనీయకుండు టె

వ్వరికి స్వభావమే యయినఁ బల్కితి సత్పథ మిద్దియంచు నా
శరవర! యింక నెవ్విధిని స్వామిమునం దలపోయఁ జూతువో 579

చ కపివరుఁ డొక్కఁడే కడచెం గొని శ్రీరామునిఁ జంపఁగనచ్చు నంచు న
స్త్రపవర! యెంచఁబోకు సురకోటి బలంబుతోడ నీకు సా
యపడఁగ వచ్చిన న్నిలిగి యూహపరంగి మెయిన్ నధిగత బ
స్త్రపటల మొద్దిగఁ జేయఁజాలఁడు మన్న నరాధిపుఁ డంపునన 580

తే చెప్పఁదగినన్ని మాటలు చెప్పినాఁడ, జేయఁదగు కార్యములనెల్లఁ జేసినాఁడ
నీబలంబుల నధిపులనే బహుళము, నందుఁ గాంచితి భయమింతయైన లేదు 581

చ విను మొకమాటఁ జెప్పెదను వీరసిగా నిను నెంచుకొంచు దు
ర్జనమున మేలుగాన కిఁక పాత్రము పెద్దలఁ గొల్వనట్టి యో
దనుజవిభూ! కృతార్థమున దానవసంఘముఁ ద్రోకఁ జుట్టి యీ
వననిధిఁ బాఱుమైవఁ గలవాఁడను, నాకు భయం బిఁకేటికిన్ 582

క అంతఃకరణమునఁగల యుపలంబెల్లఁ బచింపఁ దగునని న్యాయా
క్రాంతమనస్కులు చక్కన చింతురు తత్పద్ధతిఁగొని చెప్పితి నీకున్ 583

క కామెల యను రోగము కనుఁ, బ్రామిన నొకరీతి నుండుకవ స్తువు భిన్నం
బౌమాడ్కిఁ గాంచునటు నా, వౌమాటలు నీకు వెగటులై తోఁచినచోన్

చ దెసలను మండఁజేయుచు ఖగాళిన్ వడఁకించుచు నాకసంబు సా
ధ్వసమున బ్రద్దలై చెడువిధం బొనరించుచు రామమూర్తి తీ
వ్రసకలమార్గణాస్త్రము లరాతిశిరంబు లనంగ నేడ యం
చు సమరభూమినిన్ వెదకఁ జూచెదు నీవె విశాఖునం గటా!. 585

ఉ నీతనయుం డితం డెఱుఁగు నిర్భరమామక పౌరుషంబు నీ
చేతమె హెచ్చరించు నిదె సీత భవన్మృతిహేతు వంచు నా
చేత వధింపఁగాఁబడినసేన లుదాహరణంబు; నాదుదో
స్స్ఫీతభుజాబలంబునకుఁ జెప్పఁగ నేటికి నింక వేఱుగన్. 586

మ ఇది యాత్మస్తుతిగాఁ దలంపకుము దేవేంద్రాదులే సాటి; లి
య్యదియిట్లే యనితెల్ప నీకు వరదుండౌ బ్రహ్మఁ బ్రశ్నించినన్
మదిఁ దాఁకన్ వచియించు నింకనయినన్ దోషాచరేంద్రా! వినం
గఁదగున్ నానుడి యవ్వలం దలఁచినం గాఁబోదు మేలెద్దియున్. 587

చ అని మరియాద యించుకయు నాత్మఁ దలంపక శ్రీరఘూత్తముం
జనకజనుం దలంచి నిజసత్త్వమునం గల నమ్మకంబునన్
దనుజులకూట మిద్దియని తాఁ దలపోయక మెలుగొరి చె
ప్పిన హనుమంతు వాక్యములను వించు రుడుగ్రదవానలాకృతిన్. 588

మహాస్రగ్ధర

కను వెల్లం జేవ్రటింపం గ్రకచదళనసంఘాత నిష్పేషణోద్య
ఘనరావం బభ్రనాదక్రమమున నెడలంగా శ్రుతుల్ నిక్కఁజూపన్
గనమున్ దీర్ఘబాహాళికరము ధనువులం గైకొనం బూనిఁ బూనన్
హనుమన్ముష్టి ఘాతజాలం బతిశయముగఁ గోపాగ్ని మండంగఁ జేయన్ 589

తే. పెదవు లదరంగఁ గోలువెల్ల సుదిలఁగొనఁగఁ
బ్రళయతపనాభుఁడగు వాఁడె యచ్చె నిచటి
కేమి కారణమునవో యంచెల్ల దనుజు
లుల్కి వడఁకంగ రావణుఁ డనియె నిట్లు 590

చ. వనచరమాత్రుఁ డంచు గురుబాహుబలంబును జూపరా దటం
చు నగుచు మీరలేఁ డిప్పరిని జొచ్చుటయేలని యాజ్ఞ చేయ మం
త్రినికరనాయకుం డడుగఁ దెంపున నేమియు గూనె వీఁడు నిం
క నితనిఁ జంపఁగా వలయుఁగాని కృపన్ వదలంగరా దిలన్. 591

క. అని హుంకరించి మంత్రిని, గని వీనిం జంపఁ బంపఁగాఁదగు భటులన్
దనుజుల దూషించెడు వీనిని భూమిని సంచరింప నిలుప నఘంబౌ 592

చ. త్వరగ వధింపుఁడీ యని నిశాంతము క్రోధవిఘూర్ణచిత్తుఁడై
హరిగతి హుంకరించు దనుజాధిపతిం గని శాంతరూపతం
బరఁగు విభీషణుం డపుడు పావనివాక్చయంబు వీనులం
జొరఁబడ సంతసించి వినుచున్ గడు మెచ్చుచు నుంట నత్తఱిన్

విభీషణుఁడు రావణునకు నీతిఁ జెప్పుట

ఉ. దూతను జంపుమన్ననుడి తోడనె చింత నెసంగఁ జేయఁగా
నాతఁడె లేచి న్యాయపథ మన్నకుఁ దెల్పఁ దలంచి భక్తిచేఁ
జేతులు మోడ్చి యిట్లనియె, శ్రీయుత! కీర్తిధురంధరా! సుర
వ్రాతశిరోధృతార్చితవిభాసురపాదసరోరుహద్వయా! 594

ఉ. ఏలినవారిపాదముల నెల్లపు డేను వసించుచుండుటం
జాల నయాగమంబున విచారము చేయుతలంపు గల్గుటం
గ్రాలిత న్యాయరూపసుధఁ గొందఱు జ్ఞానులు తెల్ప వాని నీ
యోలగమందుఁ దెల్పఁదగు నూహ జనించెను విన్నవించెదన్. 595

క. వానరుఁ డీతఁడు దూతగ, దానవనాథా! తలంపఁ దగియుండుఁగదా
తానుగఁ జెప్పిన దొక్కటి,యే నుండదు గాదె కాన నితఁ డెట్టితఱిన్. 596

సీ. అపరాధ మొనరించినట్టు లూహింపఁగఁ, దగదని పెక్కుశాస్త్రములు తెల్పు
దూత లవధ్యు లందురు న్యాయవేత్తలు, నరపతులెల్ల రాన్యాయము గొని

వర్తించుచుండు రాక్షసుల యనాగియా, నట్టివారిఁ జూటించు కట్టా మనుచుఁ
జెప్పఁగానేల మీకుఁ జెప్పియే వర్తించి,తిరిగా దె యుండరాదె దీని మఱచి

దూతను వధింపుమని ప్రవాస్తువరు నజ్ఞ
యిడిలి; రిపుని యొగ్గని యేనునరి
యించుచును గడ, వార్ధక్యసంచయములు
దూష్పరాకుండు నయుడు ధర్మవిభుండు 597

చ నరపతి ధర్మమార్గము నరనాలయుఁ భగవత్స్వరూపతన్
బరమమువంటునన్ గురి నరభంగుబు భక్తి భజంప నొగరా
సురరిపునాథ! నీదయినచొప్పు ప్రమాణముగా గ్రహించి యు
ర్వ్యాఁ బగునాయుకుల్ సతము వర్తిలఁగాఁ దగియుండఁగాఁ దగున్ 598

ఆ అట్టినీవె యిట్టి డాధర్మమార్గంబు, వదలి యిచ్చకొలఁది వర్తనంబు
జరప ధర్మహాని ధరణి నొగడు; కాని, మఱిని దలఁపు మింత సూత్రమేని

క. తుతిపతులు చెప్పుటా యని, జతనముమీఱంగఁ బంపఁ జనుదురు దూతల్
మతివిభవము వారిక లే, దితరోక్తుల నల్ల తెల్పుటే విధియగుటన్ 600

క దూతయెడ దోష ముండిన, భూతలపతిమీఁదఁ జూపఁబోలుఁ గ్రుధను వి
ఖ్యాతపరాక్రమమును ద,గ్రీతిగ నూహింప నితఁ డరిప్రహితుండౌ 601

ఆ కాన వైరియందుఁ గాన్పింపఁజేయఁగా,నచ్చు శక్తినెల్ల నిచ్చకొలఁది
దూతయైన యట్టియీతనిపై గాని, జూపఁ బూనరా దసురశరణ్య 602

ఉ వీరఁడ వీవు నిర్జరులభీతులఁ జేసినసాహసుండ వీ
శ్రీరఘురాముదూతఁ గపిశేఖరుఁ జంప ననుజ్ఞ సేయఁగా
నారయ న్యాయదృష్టి యిసుమంతయు లేదనిలోఁ బనచ్చు ధా
త్రీరమణాళిన్ మఱల దీనిని జిత్తమునం దలంపనా. 603

చ. అనిమిషయంబు భక్తియును న్యాయసమార్జనదృష్టియున్ గడుం
గనఁబడ జేయఁ బల్కుగుణకగణ్యు విభీషణుఁ గాంచి రావణుం
డనియె; సహోదరా! సుజనుఁడై తగుదూత వధింపగా దటం
చును వినినాఁడ; శాస్త్రములచొప్పదియే యని విశ్వసించెదన్ 604

ఉ. కాని యితండు నన్నుఁ దృణకల్పునిగాఁ గొనిపల్కె నట్టియీ
వానరుపల్కులన్ విన(గవచ్చునె దూతయె యంచు నమ్మఁగా
రాని దురుక్తులన్ వినియు రాముని దూత యటంచు నూరకే
మానముదూలఁ బొమ్మనుట మంచిదియే మది నుంత యెన్నుమా 605

దూతయెయైన నివ్విధిని దోఁచినరీతి వచించునే నిజ
ఖ్యాతి బయల్పడంగఁ దమకంబున "నిన్ను వధింపఁ జాలుదున్

స్ఫీతభుజాబలంబునఁ బ్రసిద్ధరఘూత్తముశాసనంబునన్
భీతుఁడనై క్షమించితిని బెంబఱఁ జేయుక" యంచుఁ బల్కెనే 606

ఉ. కావున దూతగాఁ దిరిగి దశకంఠభుజాబలగర్వ మొప్ప న
న్నే విధినైన దూఱుట కె యీపురిఁ జేరె నటంచు నెన్నిరే
యీవధరూపదండనమె యీ తఱిఁ దగు పాచితంబుగా
నే విధిమీఱఁ జేసితి నరేంద్రవతీ! తలపోయఁగు మొత్తగానన్ 607

చ. అని యిసుమంత శాంతము నశించిన గర్వముఁ బల్కు రావణుం
గనుఁగొని యవ్విభీషణుఁడు కార్యము శాయునిధంబు న్యాయదృ
ష్టిని గని యిట్లు పల్కె సురసేనితపుంగవగోజవీర! మా
తను వధియింపరా దనెడు ధర్మము నుత్తము మెల్ల భంగులన్

ఉ. ఈ కపియందు దోషమొకరయింతక నిష్ఠురవాక్యరూపతన్
వాకొన నొ నదొక్కటియె వచ్చినదూతకు శిక్ష చేయఁగా
నూఁతొను ధర్మశాస్త్ర మనరొప్పును దానవనాథ! దానిచేఁ
గాక మఱొక్కమార్గమునఁ గానఁగరాదు విధింప శిక్షయున్. 609

సీ. దూతకుఁ జేయుశిక్షాతతు లెన్నియో, గలవందు నంగ; వైకల్య మొకఁడు
తాడనరూపమౌ దండన మొక్కఁడు, మఱియును గల విట్టిమార్గములను
గాని వధించుట గానరాదెందును, ధర్మస్వరూపతఁ దనరు మీరె
తగినశిక్ష యొనర్పఁదగు నని ప్రార్థింతు, దాన ధర్మము గావఁబూను నట్లె
ఆ. యగు నటంచుఁ దెలుప ననుజునిమాటల, కలుక తొలఁగ వానరులకు వాల
మందుఁ బ్రీతి మెండు హర్షద మదియొగా, కాన దాని నిప్డు కాల్పఁ దగును

క. అని యాజ్ఞాపించిన నా, దనుజులు సచివాజ్ఞయుఁ గొని తత్కపి బలిమిం
గొనిచని వాలమునకుఁ దోఁచినరీతిని వస్త్రములను జెందినకనుకన్. 611
తే. గట్టిగాఁ జుట్టి తైలసంకలితముగ నొనర్చి ముట్టింప దహనుఁడు నైజశక్తిఁ
జూప నెంచెడువాఁడౌటఁ జూపఱులకు, నద్భుతం బావహిల్లఁ జేయంగఁదలఁచి.

క. కడునడి మండుచుఁ బ్రక్కల,నడరుచు జ్వాలావళుల మహోత్తరభీతిన్
గడలుకొనం జేయుచు నల్లడలన్ వ్యాపించెఁ జూడఁగాఁ దగనట్టుల్ 613

ఉ. ఆపురిఁ గల్గుదానవులు యారె వనంబును బాడొనర్చె నీ
పాపుఁ గోతి యర్హమగు పాచితముం గనుచున్నవాఁ డిదే
దీపితకీలముల్ వెలయ దృప్తిగ హవ్యవహుండు తాండవం
బొపికఁ జేయువాఁ డిదిగొ యొయ్యనఁ జూడుఁ డటంచుఁ బల్కుచున్. 614

తే. ఒకరికొక్కరు చూపుచు హుతవహుండు
మండుచుండంగఁ గాంచి ప్రమదముఁ గనుచు

బాహుబలముల నప్పళించుచు • నాగవరేంద్ర!
తగినశాస్తి యిడి దేగిప • భాగి నడఁగెనె 615

వ అని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నుపాలంభింపుచుండ నాహవ్యవాహనుం డపారమోదంబు గనంబడ నిందవిష్టుల నలుదెసలకు సింగికి నెగఁ బ్రాకుచు, ఘావిభోజనయంత్రాస్త్రి నెఱింగింపుచుఁ జెప్పిన హేతిజిహ్వలఁ జాపుచు, గృహకబళంబులఁ జిమ్ముచుఁ బంబి దివ్యగీర్వాణపర్వతప్రసారంబు గనఁబఱచుచు, దానవప్రాసాదహర్మ్యసౌధగృహాంగణంబుల భస్మంబు సేయుచు నాహాలం దెలుపుకరణి వినుఁగుటులఁ గాల్చుచు స్త్రీబాలవృద్ధంబుగా నిష్పంతి నిట్లు హాహాకారంబు లెసంగఁగలవని యొఱంగించు లేఁజిగురు మహాభయంకరశబ్దం బుద్భవిల్లఁ జేయుచుఁ గవాటద్వారగోపుర స్తంభాదికంబు లిరితం బ్రజ్వరిల్లునని తేటపడం జేయు లిరువుఁ బటంటారాధ్వనుల నుద్భవిల్లం జేయుచు లేచుచుఁ బ్రాలుచుఁ బలుదెసలకు నిగుడించుఁ బ్రజ్వలించు ననేకమార్గంబులఁ దనయుల్లాసంబు నెల్లర యుల్లంబులకు వెల్లంబు చేయుచుండె నంత 616

చ దనుజనితంబినుల్ చని ముదం బిసుమంత మనంబునందుఁ దోఁ
చినయటు గూరుచున్న స్వామిశోకయుపత్ని ని సీతఁ గాంచి నిక్
గనుఁగొని మాటలాడి చని • గర్వమునన్ వనరాజభంగముం
బొనరిచినట్టి వానరుని • బొంగ డగించిరి సుమ్ము దానవుల్ 617

ఉ తోఁకను వస్త్రబద్ధముగ • దోఁపఁబూనికఁ జేసి యగ్నినిం
బ్రాకఁగఁ జేసి రెవ్వఁగ నచ్చు, సిరిక్ బురిమెల్లఁ ద్రిప్పఁగా
నీతఁడు చెర్చి నెంచి యిటు • నిచ్చరి తూర్యరవంబు లెల్లెడన్
వీక నెసంగఁ జేయుచును • వీథులఁ ద్రిమ్మరిఁ జూచువా రహా! 618

తే దుష్టులగు వారలకు నెప్పుడు తోఁచుచుండుఁ, గానిచేఁతలు; సీత! యాకపి యొకండో
వచ్చినందుల కేకతమిచ్చుదనర, వనముఁ గూల్చుట యేలొకో వరుసఁ జెపుమ.

హనుమకు సీత యగ్ని బాధకలుగకుండఁ జేయుట.

చ. అనవిని సీత యిట్లనియె • నమ్మక చెల్ల! 'భుజంగపాదముల్
గనుఁగొనఁ బాములే తగును • గాని మఱొక్కరి కద్ది శక్యమే'?
వనచరుఁ డెవ్వఁడో వనముఁ భంగమునొంద నొనర్చు టేటికో
గన వినఁ జాల నేను; 'పగఁగాంచిననాతికి నూహ లుండునే'. 620

శా. మీరే చేయను జెప్పఁ జూప న నిర్మింపంగ వేఱొండుగాఁ
గారే శక్తిగలట్టివారు పగలం • గాలంబుపుచ్చంగ నే
యారీతిన్ లిఖయించె ఫాలమున నెంతేఁ బద్మజుం డక్కటా!
చేరన్ వచ్చెడువార లున్ననిటు శీతించి తాగ్ని నన్ గాల్చునే. 621

చ. తొలఁగుఁడు చాలునింక నిటుఁదోఁచినమాటలు పల్కకుండుఁ డీ
యలుకులభావ మేఁ దెలియనోపఁటి మహామతి గల్గుదాన నే
ఖలమతు లెట్టిచేఁతలకుఁ గాని భయింపఁడకుండఁ బల్కఁగాఁ
గలరని వారిఁ బంపి మఱిఁ గాంచి తదీయవిచేష్టితంబులన్ 622

మ. కరికంపంగఁ దలంచితే దహనా! నాసంతతంబు నట్లైన నీ
గరువం బెల్ల నడంతు నొక్కత్రుటిలోఁ గానిమ్ము కానిమ్ము నా
నరవర్యున్ దహియింపఁజాలుదువె పంతంబిట్లు సాగింపు నీ
యురుశక్తిం గనుదాన నంచు మదిలో నూహించి మోదంబునన్ 623

చ. అనలునిదాహశక్తి యదుఁకంటును గాక క్షణంబులోనఁ బా
వనిక సుశీతలుండగుచుఁ బావక నీవలోనఁ గాక యం
చనునయ మొప్ప లోఁదలఁచు నంతటిలో దహనుండు తల్లియూ
హాను దలపోసి భీతిలుచు నగ్ని సుశీతలుఁ డద్భుతంబుగన్ 624

క. మూలప్రకృతి తలంచిన, నే లోకములెల్ల గల్గు వృద్ధింగను న
ల్లే లయమొందు ననంగా, జ్వాలముల దహించుశక్తి సమయుట యరుదే

శాంతిప్రయోగతత్త్వము.

మ. వినుఁడీ యిందలితత్త్వ మెన్నఁడయినన్ విశ్వంబు క్షేమంబు నె
మ్మనమందుం దలపోసి భక్తియుతి సమ్మానార్హు సర్వేశ్వరున్
దనరూపం బె సమస్తమై తనర సుద్ధాత్మాత్మతేజంబునన్
గనుపట్టం దగువాని నిల్పి యిది యోగకార్యంబు విశ్వేశ్వరా! 626

చ. పరహితమిద్ధి చేయఁదగుపాటి దలంపుము ధర్మమంచు నీ
పరమతిఁ దోఁచునే ననుచుఁ బ్రార్థనముం గడుఁజేయ నద్దియే
పరఁగును శాంతి నాఁబడుచు భావుకదంబగు సుప్రయోగ మీ
శ్వరహిత మద్దియే యనుచు శాస్త్రములెల్ల నెఱుంగఁ జెప్పెడున్ 627

చ. పరమపవిత్రభావనయె భావుక మియ్యగఁ జాలు నద్ది యీ
శ్వరకరుణన్ లభించు ననవచ్చు నతండును సాధుకర్మసం
చరణనిమగ్నచిత్తులకు బంధువుఁగాఁ దగియుండు సాధుక
ర్మరతియుఁ బూర్వపుణ్యమున మైకొనుఁ గల్గఁగ నిశ్చయంబుగన్. 628

ఉ. భావన మంచిదేయయిన భావుకదానరతుండు ప్రీతుఁడౌ
భావన కృత్రిమంబయినఁ బాపఫలం బొనఁగూడుఁ గాన నా
దైవము సమ్మతిం గనక దాని నడంగఁగఁ జేయుచుండు స
ద్భావముగల్గువారలె పరక్రియ కర్హులు సూనృతం బిదౌ. 629

సీ. మంచియుపాసకుం డంచితవిధిఁ గూర్చుండి సుశాంతచిత్తుండు నగుచు
నిష్టదైవము సకలేష్టద మనినమ్మి, హిమకరశిలవలె నెసఁగుమూర్తిఁ

గలవానిఁగా ఘనతేజోమయంబునఁ జక్క, భావించి నిత్య యుక్తిమదేహ
కాంతిపుంజం; బెల్లకాలల వ్యాపింపఁగాఁ, బరమ్మృతపింగ సంకోచఁ బడిసిన
యట్లుగా నార్తులగువారి నతిదయ్యఁగ, శ్రద్ధ భావింపవలయు నాశక్తివలన
వారితాపము లెల్లను నడఁపపోవు, నిట్టు శాంతిప్రయోగ మహిమ మిలను
క ఏపనిఁగోరిన నిట్లే, తాపసులెల్లరుఁ గలంత్రు దాన ఫలంబుల్
చేయుడు దుర్జ్ఞనులయె, నాఁన్ని హాంబె యుగుకొనందురు సుజనల్ 631
క శాంతిప్రయోగ మిది, స్వాంతమును గోరి యొక్కయమలిను వాంఛా
సంతతముఁ గోరు వానిక్, నింతయు సరిపోలఁ దగినదెది లేదుధరన్ 632
సీ మంత్రబీజాక్షరకుండలముం జెర్చి, జంపహోమముల విధి సంఖ్య యమరు
నట్లు లొనర్చి దర్పాంతతర్పణమార్జనముల బ్రాహ్మణభోజనమును దీర్చి
చేయందగుం గామ్యసిద్ధికిఁ బ్రయోగము నను శాస్త్రము గల దదియును
భామయలను పృథక్ భక్తిఁ గల్పింపఁగ, విధియింపఁబడియె, నావిధి నలంఘి
ఆ సంధిరహితకర్మసమితిఁ గావింపఁగ, శ్రద్ధగల్గు నట్టిసాధుమతుల
విషయమునను గాదె వేయేల భావనాబలమె బల మటంచుఁ దెలియవలయు
క అరి నాకు నితఁడు వీనిం, బొరిపుచ్చు మటంచు దైవమును వేఁడి జపం
బురుభక్తిఁ జేసి హోమాంతరమునఁ దత్ఫలముగల్గఁ దగు ననుమానాన్.
క. తనయిష్టదేవతను గొల్చునతఁడు పూర్ణాహుతి యనుచుఁ వర్ణితమై
తనరారు కాన్క నొసఁగును, దనవైరిం జంపు నన్న తాత్పర్యమునన్ 635
ఉ కొందఱు నట్లుచేయ నొకకొంకును లేక వధించు దైవ, మీ
చందము శాస్త్రసిద్ధ మని జాల్ములు పల్కుదు; రద్ది శాస్త్రని
ష్యందరసంబుగాదు విమలాత్ముల నట్టిప్రయోగపద్ధతుల్
చెందవు; స్వీయహాని నవిచేయ సమర్థములై చెలంగెడున్. 636
ఉ ఎల్లెడలన్ స్వతేజమె యహీనగతిన్ వెలుఁగొందుచుండఁగా
నెల్లరి యుల్లముల్ తనకు నింపగువాసపదంబు లౌచు రిం
జిల్లఁగ నొప్పునీశ్వరుఁడె సేవ్యుఁ డభీష్టదదైవ మాతఁడే
యొల్ల శరీరముల్ తనవియే యయియుండఁగ నెల్లకాలమున్. 637
ఆ. ఒక్కరీతినుండు నొక్కమార్పును లేక, యనెడుబుద్ధి యెవరి కలరు వారి
నేప్రయోగములు నదెవ్విధిఁ జెనకలే, వనుట నిశ్చయ మనునాగమములు.
క సమదృష్టి యీవిధంబున, నమరున దెవ్వారి కట్టియాద్యులను బ్రయో
గము లెవ్వి చెనకఁ జాలవు, సమతం దగియుండుఁగాదె సర్వేశ్వరుఁడున్.
చ కనుకఁ బ్రయోగభేదములు కామ్యము లల్పఫలప్రదంబులౌ
వినకయె యిట్టిసత్పథము విశ్వమునంగల దంచు దుర్మతుల్

దనదువిరోధిఁ జంపఁదగు । దారుణకర్మము లాచరింత్రు గ
ల్గునె ఫలమింతయేని వగఁగూరుటతప్ప మఱొండ దెద్దియున్ 640

ఉ జ్ఞానధనాఢ్యులై వివిధశాస్త్రరహస్య విశేషవేదులై
ధ్యానరతాత్ములై సుజనతల్లజులై పొలయింపఁ గృత్రిమం
బూని ప్రయోగ మేసి కడుఁబూనికఁ జేసిన వారిఁ జంపఁగాఁ
బూనఁ జేసినట్టిఖలబుద్ధి వధించును దైవ మద్దిరే! 641

ఆ పామరులకుఁ దెల్పు సద్గతుల్ జ్ఞానుల,కింపుకంతయైన । నేప్రయోజ
నమును గల్గఁజేయ । నమలాత్ముకాటయే,కారణంబు వేఱుగలదె యొకఁడు

ఉ నిర్మలమానసుల్ సతము । నిశ్చలభక్తిఁ దలంచుచే జగ
చ్ఛర్మదమైన పూజ్యుఁడగు । శాస్త్రరహస్య మనంగ నిద్దియే
మర్మముగాఁగ దుర్విషయవాంఛ చెలంగిన నాపరేశు స
త్కర్మరతుం దలంచుటకుఁ । గారుసమర్థులు పామరుల్ ధరన్ 643

తే స్వీయమనువహాటమానిదుర్విషయరతిని,దూరముగఁదోలి లోకోపకారనిరతిఁ
బొందుకొల్పిన సంకల్పఫలము గలుగు,వేఱుమార్గము తోఁప దేవిధిని గనిన.

చ. కనుకనె రామపత్ని యనుకంప చెలంగఁగ వహ్నిబాధయే
హనుమకుఁ గల్గకుండు నని । యాత్మఁదలంచెను సర్వరూపముల్
తనవియె గాన వహ్నిదగుదాహిక నాఁదగుశక్తి లం
బనఁదగు వేఱుభావము తనంతన పొందెను; దాన నయ్యెడన్ 645

ఉ వాలమునందు హవ్యవహుజ్వాలము లట్టె చెలంగుచుండినన్
గాలినయట్లుగాని యిఁకఁగాలుఁ గదాయనుభీతియే నదే
మూలను గానరామిఁ గపిముఖ్యుఁడు సుస్మిత మాస్యపద్మముం
దోలి నటింప నుండె మది । నొప్పెడు రాఘవభక్తి పూర్ణతన్. 646

చ మనమున నిట్టులెంచె హనుమంతుఁ డయారె! యిదేటి చిత్రమో
కనుఁగొన నగ్ని యిప్డు హిమకల్పుఁడుగాఁ దగియున్నవాఁడు హే
తినికర మట్టిమండెడు మదిం గనుపట్టదు బాధయున్న య
ట్లనుపమజానకీకృపయె । యాఁ దగుకారణ మంచుఁ దోఁచెడున్. 647

క. ఎదిచేయుటకైనను మా,ర్పొదవింపుటకైన నున్నదున్నటు లునుపన్
గుదిగొన విరుద్ధధర్మం,బొదవఁగఁ జేయంగఁ బ్రకృతి । యొక్కతయొకదా. 648

చ. తొలుతను గాల్పఁజూచి కడుధూర్తులు నవ్వఁగఁ బ్రజ్వలించి యి
ట్టలముగ మీఁదఁ బ్రాఁకుచుఁ గడంగి క్షణంబున బూదిచేయఁగాఁ
దలఁచినయట్లు రేఁగి తనధర్మము శూన్యతనొంద నిప్డు దా
ర్తులఁ గలిగింప కీసరణి । దోఁచుట తత్కృపచేతనే యగున్. 649

సాధుసంకల్ప మఖిలార్థసాధనంబు, గాఁగ నవియింత్రు పెద్దలు ॥ గాదనంగ
నేరికేని దగంబగునే యిఁకెల్ల, నసుబవంబునసే సెల్ల ॥ నస్స్వదఁగద 650

[illegible]

చ అనుచు నెనం[illegible] జనకకాత్మజయూహ [illegible]
హానుమ తలంచె నిశ్చిత [illegible] [illegible] కాహన
గొనకొని [illegible]
ని నొసఁగుహా దఁ [illegible] గని ॥ నింగని [illegible] నగ్ని [illegible] 651

చ పునరపమిద్ది భస్మగృహ[illegible]ముల్ పగ [illegible] హార్మ్యముల్
వపసఁ గనంబ[illegible] [illegible] [illegible]
జనులకునైనఁ జిత్తము ॥ స్వాంతము [illegible]
త్తరణమునం[illegible] ॥ [illegible] 652

ఉ [illegible] బ్రమోదపం [illegible] యశేకజం శుభం
[illegible]; దీన [illegible] ॥ హర్షము నొందఁగ [illegible], [illegible]
దానవు లింకఁ జేయు [illegible] ॥ ధర్మ [illegible]
ర్మానముదూలఁ జేద్పడుచు ॥ మానుటఁ [illegible] బాధచేయఁగన్. 653

ఉ ఇన్ని ప్రయోజనంబులకు ॥ నిష్పరదాహమె మూలమౌట సం
పన్న గృహాళి వాలమునఁ ॥ బాసిలు నగ్ని నొప్పఁ గాల్చెదం
గ్రన్నన వార్ధిదాఁటి రఘు ॥ కాంతున కియ్యది విన్నవించినఁ
దన్ను బహూకరించుఁ గరుణన్ రిపుగర్వము తూలఁబుచ్చుటన్ 654

సీ గృహములఁగాల్చుట ॥ యెంతో దోషంబగు, దాన నందలి ప్రాణితతులు చచ్చు
నగి పాపఫలదంబె ॥ యగు సన్నసందియ, మిందుఁబొందంగ రా ॥ దెట్టులన్న
బాపకార్యము చేయ ॥ బహుపుణ్యములుగల్గు,నట్లుతోఁచినఁ జేయనౌను దానిఁ
బుణ్యకార్యంబులఁబూనిచేయఁగఁ బాప, ములుగల్గు ననితోఁచబుద్ధిమంతు
లట్టి విడనాడవలయుఁ గార్యముల వాని, ధర్మసూక్ష్మంబు లన నిట్టిదారినుండు
వీని నెఱుఁగక చేయంగఁబూన మేలు, గనఁగ వలనుపడదని సుజను లనుదురు

క మరుదాత్మసంభవుం డి,క్కరణిం దలపోసి పెక్కుగతులఁ దనుజో
త్కరము తనుఁ జుట్టుకొని భీ,కరరవముల దిగ్వితానకముఁ బగులింపన్. 656

క. కనుగొనలం జూచుచుఁ దన, తనువును సూక్ష్మముగఁ జేయఁదలఁచి మహాయో
గనిరతిఁ బ్రాణంబున నొ,య్యన బిగియంబట్టి శక్తి ॥ యలవడుచుండన్ 657
తగినసంయమ మొనరించితత్ఫలముగ, దేహమణుమాత్రమైయుండఁదివిరిచేయ
రశ్మిసంతతి బంధింపరాని యల్పతనువు సిద్ధించె దాన నాతండు వేగ 658

చ. అపగతబంధరశ్మియయి ॥ యంతటఁ బ్రాక్తనదేహ మొప్పఁగా
వ్యపగతఖేదుఁడై యెగసి ॥ హర్మ్యముపైఁ దగ వ్రాలి గట్టిగాఁ

గపివరమంత్రి రామజనకాంతుని దూతను వాయుపుత్రుఁడఁ
విపులతరప్రతాపుఁడను । వీటని దీనిని గాల్చి వైచెదన్ 659

ఆ. అడ్డపడినవారి । నంతకుచెంతకుఁ, బనిచి రాఘవేశపత్ని కెఱఁగి
ధన్యుఁడనయి రామదాస్యమున నేగు, వాఁడ ననుచుఁ బలికి । బరవసమున 660

సీ. వాలాగ్రకీలితజ్వాలావళి స్ఫార, దహనుని గేహసంతతులఁ జొనిపి
మంటలు సోఁకినమాత్రమ్ముననె మహా, శబ్దమ్ము లొప్పఁగ । స్వర్ణముఖ్య
లోహంబుల్ గరఁగి పెల్లున మండఁ జొచ్చిన, నందలివారు హాహారవమ్ము
లొనరించుచుం బోయి । సుంకించువారును, మంటలలోఁబడి మ్రందువారు
ఆ. పుఱుగువాఱువారు । పరుగెత్తఁజాలక, కాలి కూలఁబడి విగతశరీరు
లైనవారు మఱియు । నగువారు కాఁగల, వారుగాఁగ దనుజవార మప్పుడు

చ. ఎవరికివారె దిక్కు లనఁగ । నెల్లెడఁ బాఱుచుఁ దమ్ముఁ బిల్చు దా
నవులకు నుత్తరంబిడక । నారులఁ బిల్లల నైనఁజూడ కొ
క్కఱవిడిని బాఱి రంత రఘుకాంతునిదూతయు హర్మ్యరాజిపై
వివిధగతుల్ చెలంగఁ గడువేడుకమై విహరించె నెంతయున్ 662

సీ. హర్మ్యాంతరాళంబులందుఁ బరుండియుఁ, గాలక బ్రదుకంగఁజాలువారు
వీధులవెంబడి । వెసవెసఁ బాఱుచు, మంటలు సోఁకుటమ్రందువారు
ప్రమదలఁ గాపాడఁ । బరువెత్తి నడుమనె, యగ్ని పైఁబడ మృతి । నందువారు
ధనధాన్యములపయిఁ । దగిలినయాశల, లోనఁబోవఁగ భీతిఁ । బూనువార
ఆ. లిన్నివస్తువులివి । డివ్విధి భస్మమై, పోయె ననుచు వగలఁ । బొగులువారు
కపి యిదేల వచ్చెఁ । గ్రవ్యాదు లిద్దాని, తోఁకఁ గాల్పనేల? । తొందఱపడి

వ. అని యనేకప్రకారంబులఁ బలుకుచు, జ్వాలల కులుకుచు, దిక్కులకుం బఱచుచు హనుమత్ప్రతిజ్ఞను దెలియుచు, దానవేంద్రుల దూషించుచు, దనుజులకిదె ప్రళయమని భాషించుచు, జానకిం బ్రస్తుతించుచు, రావణపత్నుల నిందించుచు, రామునిం బొగడుచు, రావణుం దెగడుచు, దెసలకు నఱుగుచు, హాహాకారంబులు చేయుచుండ నాలంకానగరంబెల్ల హాహాశబ్దమయం బయ్యె నంత 664

ఆ. మేలిగృహము లెల్ల । జ్వాలావళి కాహుతి, మయ్యె రాజగృహములెల్లయయ్యె
సాధుమతియొగాన । సౌధమొక్కఁడు విభీషణుని దక్కియుండెఁ జూడఁదగని

లంకానగరనిర్మాణప్రశంస

సీ. వాస్తుశాస్త్రమున నేవరుసఁ జెప్పంబడె, నద్దాని మించనియట్లు పూన్కి
మందిరవ్యనిర్మాణంబుఁ జేసిరి, పురముల నిర్మింపఁబూను నప్పు
డారామవరములయంతరంబున హర్మ్యములు చెన్ను మీఱంగ । సమరఁగట్టు
టర్హమౌటను; వాల । మంటలియగ్ని యే, హర్మ్యమునం బడు । నదియె కాలు

ఆ. అంతికంబునందు । నమరుగృహంబును, జొచ్చి తోఁటయందు । నెట్టులైన
వానిఁగాల్ప నెట్టి । శక్యముగాక, యుండెఁ గాన నాగృహోత్తమంబు

క. అనలున కాహుతిగాఁ గొని, తన దాఁగిన మండెఁ గట్టి తత్త్వం బిదియే
యని తెలియఁ గలిగి హనుమఁడు, ఘనవీతిభయుం డసంశయగతి నలపోయున్ 667

క. కాల్చిన వానిఁ బిలువఁగ, బాలికముం దేకయుండె । నన్తోజె నంచే
నేవి నశింపఁగఁ గలుగునొ, పాపులవిధము తక్కనది విభూతిక విర్పన్ 668

ఆ. ధృతిఁ బ్రియమ్మున్న యుబ్బె । బొదలుచునుండెను, చెపిన వానిఁ గాంచి । పుడమిజనులు
పల్కుచుండ్రు, కష్టకథలు తెలియని, వాపులను చూఁ దలఁపఁ గలుగు వారి

ఉ. మారుతి యంత నెల్లెడల । మంటలు మింటికిఁ గాంచి భీతిఁ జే
కూరఁగఁ జేయు నాశిఖిశిఖల్ వియుగంబ మంతరించి యా
దారిని గాల్చుచున్నయటు । తప్పక తోఁచఁగఁ జేయుచుంట లో
నారసి దుఃఖ ముప్పతిల । నంతట జానకి సంస్మరించుచున్. 670

ఉ. వానరబుద్ధి కానఁబడె సద్గతిఁ గార్యము నిర్వహించితిన్
జానకి యేమియయ్యెనొకొ । సాంద్రహుతాశనకీలజాల మా
కానన మర్య మేఁచ పెకిగాంచెనొ? ప్రక్కనెనో? యే నెఱుంగ నిం
కే నెటు రామునిం గనఁగ నేగుదు నేమని చెప్పఁ జాలుదున్ 671

క. అని క్షణకాలము నెమ్మన,మున నార్తింబొంది జ్ఞానమునఁ దోఁచినయా
హను గొని తలంచె నిట్లని, జనకజకృప నన్నుఁ గాల్పఁజాలక శుచియే 672

క. శీతలతం గనఁ జేయుచు, నాతఁడె నన్నాదరించె । నట్టిమహాసా
ధ్వీతిలకము బాధించునె, యేతాదృశశక్తి వహ్ని । కెవ్విధిఁ గలుగున్. 673

సీ. అగ్నియం దుండెడునట్టి దాహికయును, శక్తి తానేయయి । సకలలోక
నిర్మాణపోషణనిధనంబులన్ జేయు, సర్వేశ్వరికి జగజ్జనని కిట్టి
దహనబాధాపనోదనకార్య మేపాటి, తెలివిచాలమి నిట్లు । కలఁగినాఁడ
నింతకుమించెడు । నేయపరాధంబు, గలదు పాచితమిట్టి । కార్యమందుఁ
తే. బరమశక్తిని బరమేశి । భక్తకలుష, సంహరణకార్యతత్పర । స్వాంతమందుఁ
దలఁచి మ్రొక్కుటయే పాచితం బనంగ, ననుచుఁ దలపోసి సీతాంబనాత్మ నిలిపి

శా. తల్లీ! నీదగుశక్తి నెన్నక కపిత్వంబే గనం జేసి భీ
తిల్లం జాలితి నింతకంటెఁ గలదే । ధీమాంద్య మీతప్పిదం
బెల్లన్ సైఁచి త్వదంఘ్రిసేవకుని దోసిష్టంబు పండంగ నీ
యుల్లంబందుఁ దలంపుమా కరుణ నాకొప్పన్ మహాశ్రేయముల్. 675

చ. అనితలపోయుచుండుతఱి । నభ్రమునుండి మరుత్తనూజుఁడీ
దనుజులపత్తనంబు గురుదర్పముపొంగఁగఁ గాల్చెఁ గాని యా

జనకజ క్షేమయుక్తయయి । సంతసమందెదు నన్నశబ్ద మె
య్యన శ్రుతిరంధ్రముల్ మిగుల । హర్షమునొంద వినంబడెం గడున్ 676

ఉ. ఆసుడిం లాలకించి గురుహర్షమునొంది మహాబ్ధిఁ దాఁటఁగా
మానసమెంతయుం గడఁగు । మ్రొక్క గనంబడ భూరినాదముల్
దానవభీతిదంబులయి । తత్పురి నంతయు నావరింప శ్రీ
జానిఁ దలంచుచున్ జనకజాహితయుగ్మముఁ జేరి మ్రొక్కినన్ 677

క. చరణములకు మ్రొక్కినయా, కిరుత్సుతున్ గాంచి బహుమానంబుగ ని
ష్కారణబంధు మహాత్మక!, సు వైరిమదంబు నెల్ల । ప్రుక్కించితివే 678

క. వనభంగ మ్మొనరించితి, దనుజులు మార్కొనఁగ వారిదర్ప మణిచి యా
దనుజేంద్రునకున్ సాధ్వసమును గల్గంజేసి శౌర్యమ్మును జూపితిగా 679

చ. అని బహుమానయోగమున । నాజనకాత్మజ పల్క నాలకిం
చి నిలిచి ఫాలభాగమునఁ । జేతులు చేర్చి సురారిపుత్త్రుఁడ
య్యని మొనఁ జూపినట్టి విధిశాస్త్రమహత్త్వము విన్నవించి యా
తనికిని జిక్కి రావణునిదాపున కేగిన వార్తఁ దెల్పుచున్ 680

తే. సభను దాఁజేసినట్టి ప్రసంగములను, విడువకుండంగఁ దెలిపి విభీషణాఖ్య
నీతిమార్గంబుఁ జెప్పి యగ్నినిడఁ దాను, జేసినట్టి విధానంబుఁ జెప్పి మఱియు

చ. కరుణ మనంబునందుఁ జెలఁగగ నను బాధలపాలుచేయ నె
వ్వరుసను జాలకుండగను । వహ్ని నొనర్చితి వీవె; తల్లి! నీ
చరణసరోజభక్తునకు । సంధిలునే యశుభంబు లెందునే
నరిగెద రామచంద్రుకడ । కర్మిలి క్షేమము తెల్ప వేగమే 682

చ. శ్వసనతనూజుఁ డెత్తఱిని । జానకి క్షేమము తెల్పునో యటం
చెసఁగెడునాతురంబున మహీపతి వానరరాజుఁ గూడి చెం
త సహజుఁ డుండఁగా నయనకోమరసంబుల విప్పి చక్కనీ
దెసఁ గనుచుండు; నారఘుపతిం గన వేగమ పోవు టొప్పుగా 683

చ. అరుగుదు గోష్పదీకృతమహాంబుధినై పరతీరమందు నా
తురపడుచుండు మిత్త్రులకుఁ । దోరపుసంతస మబ్బఁజేయుచున్
హరిపతు లుల్లసిల్లుచు దిగంతరసంవృతసింహనాద మొ
ప్ప రమణరాఁగఁ బోయి నరపాలకుఁ గాంచి వచింతు క్షేమమున్ 684

ఆ. పూసగ్రుచ్చినట్లు । భూపుత్త్రి! నీవార్త, దెలుపువాఁడఁ; గిశబలము గొలువ
రాముఁ దోడి తెత్తు; । రావణుఁ బరిమార్చు, కార్యమందు శ్రద్ధ గలిగియుండు.

క. కొలఁదిదినంబులలో దైత్యులనిలయముఁ జొచ్చువార । లాగిఁ గోఁతు లటం
చెలమిం గన దానింగన, నిలాసుతా! కోరుచుండు । మింక సెలవిమ్మా. 686

చ అనిలతనూజుఁ డిట్టిగతి హర్షముప్పొంగఁగఁ బల్కఁ ధారణీ
తనయ ముదమ్ము మెంచుకరిణిన్ బ్రసన్నతఁ గల్గినంత భాగ సుం
దరి యుఖం బ్యగ్రమ స్తిమియు కతి సభు సృద్ధఁ బోయ శ్ము, సు
స్థితసుఖ మబ్బఁ జేయుము ప్రసిద్ధగుణా! సితసాగరా! 637

మ క్షితిపై నెన్నెడ సీతకే త్రిజట యియ్యుల్ క్రుంగుచుండా ర్జసుల్
శతశ పాపసత్త్వసంయు గోలునాత్రు త్రిగ గుణంగాలు యో
గ్యత నీకో పూ, ఫలించు ంచెఫలయ, తత్వంన్ద్ధ, నా వాక్కు భూ
వరదే వాక్కు ఫలించుకుండు నజగత్ప్రాణాత్మజా! యుత్తివిన 688

తే అనుచు దీవించి యంత నాయాంజనేయుఁ, గాంచి యాదరించి వ్యోయంబుఁ గొలిచి
మూఁడు మూఁటులు వంగి నేలబోయి ల్ప, గంబలంబులతోడ భూమి కాంతుఁ జెత్తు.
అనిపలికి సెలవు గైకొని, యనిధి గోష్పదముగాఁగ భావించుచు నె
క్కొను ప్రీతి రామచంద్రుని, గను పేక యెంపడింపల గా నియతుండై 690

మ కనుఁదమ్ముల్ మురిపించి మానసమునన్ శ్రీకాంతునిన్ నిల్పి నీ
యనుకంపాతిశయంబునన్ మలి రోజైయున్న వాఁడన్ విభూ!
వనరాశిం దరియించి వానరయుతిన్ శ్రీభద్రప్రదున్ నిన్ను గో
ల్వ నిరాతంకముగాఁగ వచ్చునటు లన్ భావింపుమా నెమ్మదిన్. 691

సీ. అని వేఁడి పవమాను సర్థి సంప్రార్థించి, దేవతావరులకు దివిరి మ్రొక్కి
సాగరునర్థించి చయ్యన మోమును, నిక్కించి యాకాశ మొక్కరీతిఁ
గబళింపఁబోను నక్కజమ్ముగ్గిపోయెడు, గతిమనోవేగంబు గానఁబడఁగఁ
జని యంతరమ్మున శైలేంద్రు కోరిక, నెఱవేర్చియతఁడు సుస్నిగ్ధరీతిఁ
బూజ సలుపంగ గ్రహియించిపోయి యవలి, తటముఁ జేరియటం గలతనసఖులను
బంధువులఁ బెద్దలం గని వారి కెల్ల, సీతకుశలంబుఁ దెల్పి సంప్రీతి గొల్పి 692

వానరులు మధువనముఁ గొల్లగొట్టుట.

ఉ. వారలఁగూడి లంకఁ గలవార్తలఁ దెల్పుచుఁ బోయిపోయి బృం
దారకరాజమోదదము నందన మన్ వనరాజ మట్టులో
ప్పారుచుఁ బూవుతేనియలవాహినులం జెలువారుచున్ మనో
హారి లతాళిమించి యలరారు కపీంద్ర వనోత్తమం బటన్ 693

చ కనఁబడ నంగదానుమతిఁ గైకొని తేనియలానుపూనికల్
మనముల నుల్లసిల్ల రఘునందనుఁ బాడుచుఁ జొచ్చి వృక్షరా
జిని దమి నెక్కి తేనియలఁ జిత్తమువచ్చినయట్లు త్రాగుచున్
వనపరిపాలకుల్ వలదనంగ మహోద్ధతి వారిఁ దోలుచున్. 694

తే మధువనంబను దానినామము యథార్థముగ నొనర్పఁగఁ బూనినట్లుగఁ దనర్చు
తేనెపట్టులఁ బిండుచుఁ దృప్తిదీఱఁ, ద్రాగుచుండఁ దదీశుండు దర్పమూని.

చ. పలవని నొక్కి నొక్కి కపివర్యుని యానతి నెంత తెల్పినన్
బలుకక త్రాగుచుండ నొకపల్కు గ్రహింపక యుంటఁ గాంచి వె
యిలు కపాంచి పోయి తపనాత్మజునంఘ్రుల వ్రాలి యంగదా
దుల జతనంబుఁ దెల్ప నగతో నిలుచుండఁగ నంత యెంచుచున్ 696

ఉ. భూపతి పర్యుఁ గాంచి ముదముం గనఁ జేయుచ స్తుతిం బ్రభూ!
యాపవనాత్మజాదులు కృతార్థులు గాఁదగి వచ్చినార లం
చీపని యే వచించెడి, నిఁక కేమియు సందియ మిందు నాయెదం
దోఁపదు వారి నిచ్చటికిఁ దోడ్కొనిరమ్మని పంపుదు మ్మవడిన్ 697

చ. అనవిని రామచంద్రుఁడను నయ్యనిలాత్మజుఁ దోడి తేర నీ
వనచరనాథుఁ బంపు మన భాస్కరసూనుఁడు కపివర్య! యే
మనుకొనరాదు నీదుమది నందఱఁ దోడ్కొనిరమ్ము పొమ్ము రా
మునిఘనకార్య మిద్ధి ఫలమ్ముంగను నీ మనవాంఛయాఁగదా 698

ఉ. వారలపల్కులెల్ల వినుమవాంఛను గాంచెను రామభద్రుఁడ
వ్వారల వేగ తోడుకొనివచ్చుట మేలు మనంబు సంతసం
బారఁగఁ బొమ్మనంగఁ జని యాయినసూనుని యాజ్ఞఁ దెల్ప న
మ్మారుతపుత్త్రముఖ్యులోకమాటయుఁ బల్కక వే ప్రయాణమై. 699

ఉ. ఆకసమెల్ల బ్రద్దలగునట్లుగ నార్చుచు ధ్వాంతమయ్యె నా
కౌకసు లేగుమార్గమునఁ గాఁదగునట్లుగ నొక్కమాటుగా
నీఁక చెలంగఁ బోయి రఘువీరుని ముందఱ వ్రాలి రంత న
స్తోకరవంబునం బవనసూనుఁడు 'క్షేమము సీత కిచ్చటన్'. 700

ఆ. అనుచుఁ దెలిపెనంత నందలివార్తల, పదలకుండ ప్రీతిఁ బొదలుచుండఁ
దెలిపి సీతదైనలలితచూడామణి, నొసఁగె రాముఁ డంత సుద్యమమున. 701

క. దానిఁ గ్రహియించి యదియే, జానకి యని యెంచి బాష్పసందోహ మొగిం
దానయి ప్రవహింపఁగఁ జింతా నీరధి మున్గె లోకధర్మముఁ దెలుపన్ 702

తే. ఓడించెను లక్ష్మణుం డొక్కరీతిఁ, గర్మసిద్ధాంతముం దెల్పి కపివిభుండు
తెలుపరిషు రాముఁడనికిదోర్బలము మెఱయ, వెడలనుంకించె దుష్టులు విహ్వలింప.

సీ. కపిరాజు నానతిఁ గడఁగి వానరులు గో,లాంగూలములు నుభల్లములు లోను
గాఁగల జాతులఁ గల్గినసురవీరు, లాదానవులఁ జంపు నాతురమున
భూమి యీనినరీతిఁ బోఁబూరి సంగ్రామ, కౌతుకంబున దానిఁ గాంచి నిర్జ
రాధిపుం డెంతయు హర్షించె నిఁక వైరి, నశియించు ననియెడునమ్మకమున
ఆ. నట్టులరిగి యరిగి యంబునిధిం జేరి, దాని దాఁటుపథము మానసములఁ
దలఁచుచుండి; రంత ధరణీశ్వరుఁడు రాముఁ, డబ్ధిమూర్తిఁ గాంచె నాత్మమూర్తి.

రాముఁడు సాగరుని ప్రార్థించుట

చ. మది నిలువంగఁ జేసి జనమండల మెల్లను నిస్పృహం గాంచి యి
య్యది యొనరింపఁగాఁ దగునొ దాని ఫలమున్నది దిన దంచు స
మ్మదమున నట్లు చేయఁ దగు మార్గము ప్రయత్నము చేయువారి లం
చుఁ దలఁచి మౌనమూని పరిశుద్ధమహిష్ఠులఁ బస్వాళించెఁ దాన్ 705
ఉ. మౌనము పూనుచున్న నరుకు మూడ్కి ముఖం బరికట్టఁబూను నే
యానని పద్ధలంపు రదియాదృతిపాత్రము గాఁ గయుండు నే
మానసశుద్ధి గల్గుటకు మౌనమె మూలమటం ద్రప్ర యోగవి
జ్ఞానముగల్గు మాన్యు లది సాధుహితంబగు భావమేయగున్ 706
సీ. మాటలాడుటఁ దనమానసస్థితను, గోలుపోవుట యని కోవిదోత్త
ములు పల్కుచుంద్రు, దానఁగలయర్థ మేమని, ప్రశ్నించుకొను టెప్పుడు బలుకుచుండ
మానస మెన్ని యోగమార్గంబులం బోవుఁ, బూర్వోత్తరార్థసంభూతవిహిత
విషయసిద్ధాంత మీమాంసఁ జేయుచుగుననుసు, నూహలు పొలయుచునుండుఁగాదె
తే. మానమునఁ గల స్థిరత యంతయును నడంగి, విషయపరిశోధనంబున విహ్వలతను
గనుచుఁ దిక్కుమాపడుచుండు గానఁ జంచలత్వము నెయభ్యసించినట్లయగుఁ గాదె.

చ. మునిపతు లీవిధంబెఱిఁగి మూఢతఁ బుగుడించుచుందు; రొ
క్కనియతి మాటలాడుటయుఁ గాదు విరోధము మానవృత్తి కం
చనుదురు కొంద, అద్దియు యథార్థమె యానవచ్చు లోకచ
ర్యను వదలంగ రాదుగద! యయ్యది సాక్ష్యము గానియుండెడున్ 708
తే. ముఖముగలదని మాట్లాడఁ బూనరాదు, దేని కెంత యవశ్యమో దాని కంత
భాషణము చేయఁగాఁదగు వాఙ్నియతిని, సత్యముం గొంతఁ గాపాడఁ జనును గాదె.

చ. కనుకనె మౌనమూని చిరకాలము దైవముఁ గొల్చుచుండు యో
గినికరమం చెఱుంగనగుఁ గేవలమౌనమె సత్ఫలంబుగాఁ
జనునని కొంద ఱందు, రదిశాస్త్రహితంబగు నంచుఁ జెప్పరా
దనిరి పురాణవేత్తలగు నార్యులు స్వానుభవంబునం గడున్. 710
సీ. మౌనంబు పూని యమానుషతేజుని, భగవంతు నవ్యయుఁ బరమపురుషు
నాత్మ ధ్యానించుచు నఖిలకర్మంబు లాతనికి నర్పించుచుఁ దనవశమున
మనసు వర్తిలఁ జేయు ఘనుఁడు సర్వేష్టసిద్ధియౌ ననుచు ప్రసిద్ధశాస్త్ర
విహితసిద్ధాంతమీమాంసవిధము లోకులకుఁ దా, నెఱిఁగింపఁ దలఁచి ధాత్రీశమౌళి
దర్భలను సైకతంబు మీఁద నునిచి యటఁ, బవ్వళించి మహాత్మకాలబలము లెల్ల
నవలితీరంబునకుఁ బోవునట్టి తెఱవుఁ, దెలుపుమా యంచు నబ్ధిఁ బ్రార్థించుచుండె,
ధరణిపయిన్ శయనించుట, కర ముగ్రంబైన వ్రతము గా నెన్నఁదగున్
బరమాత్మ యయ్యు రాముఁడు, నరులకు సద్ధానిఁ దెలుప న్యాయ్యంబనుచున్.

ఉ. చిత్తమునం దలంచి ఘనసింధువుఁ గొల్చెదునట్లు నీవియమా
నుత్తమరూపముగాఁ దలఁచుచుంటే, దినంబులు రాత్రులట్లె యే
యుత్తమలాభముం గలుగదయ్యె హాలుగల్గఁగనీక దాఁటెను; రా
జోత్తముఁ డంత సాగరముపద్ధతి మాఱఁగ నెంచి యాత్మలోన్ 713

ఆ. మంచికార్యమునకు మానకతోడ్పడు, టుత్తములకు ధర్మమెత్తఱినటు
చేయకుంట పాపచిత్తుల దౌష్ప్రవృత్తి, యనెడుపూర్వవాక్యము మదిధరించి. 714

చ. నియమముమాని లేచి గురునీరధిఁ గాంచుచు నెంత వేఁడినన్
స్మయ మిసుమంతయే వదలక జాలక నన్నుఁ బరాభవింపఁ బూ
ని యకట! మాటలాడుమ-దీనిం గొనక యివ్విధి విఱ్ఱవీఁగి నా
నియమములైనఁ జూడ విటు నీరనిధీ! నిను నింక నేమనన్. 715

చ. అని తెగనాడి సోదరుమహామతిఁ గాంచి ప్రియానుజా! తనం
తన యుపకారబుద్ధిఁ గొన దిట్టము; చెప్పిన యప్పుడైన దా
నిని స్మరియింప మథ్యమము నీరధి యీతఁడు భక్తి వేఁడినన్
నను నిసుమంతయేఁ గొనక న్యాయము నెంచక విఱ్ఱవీఁగెడున్ 716

ఉ. రామునిశక్తి లెక్కఁడక క్రూరాతులపక్షము నూని వేఁడుటే
త్తా మది నెంచక కొక్కఁగతి ధైర్యము తెల్పుచునున్నవాఁడు; నా
యీమహితవ్రతంబు ఫలియింపఁగఁ జేయఁదలంపఁ డక్కటా!
యీమదశాలిఁ గొల్వదగు నెట్టులొ నుంతయుఁ దోఁప దాత్మకున్. 717

ఉ. నీవును జూచినావుగద నీరధిగర్వము హెచ్చుచుంట; యిం
కేవిధిఁ గార్యసాధనము లేవియు నున్నటు దోఁప లేదు; నే
నీవిషయంబునన్ శమ మదించుక యేఁ బనిసేయదంచు నీ
సేవ నెఱింగినాఁడ, నిఁక సింధువు రూపఱఁజేయుటొప్పుఁగా. 718

ఉ. ఇంకొకమార్గ మున్నయటు లేవిధిఁ గాంచినఁ గానరామి నే
శంకలు లేక తీవ్రశరజాలములన్ బరఁగించి సాగరం
బింక నొసర్చెదన్, హరివిరోధిశముఖుల్ చను దెంచి కావఁగా
బింకము పూనినన్ జలధిపీఁచ మడంచెదఁ జూడుఁ డందఱున్ 719

క. తను దాఁటఁ జాలుశక్తిం, గనఁజాలనివానిగా నిశాముము నన్నెం
చెను గాన వీనిఁ ద్రుంచెద, ననుజా! కోదండ ముంబశావళి నిమ్మా. 720

క. శరములరుచి యించుకగాఁ, బరకించుంగాక జలధివల్లభుఁ డెంతో
గరువమునఁ ద్రుళ్లిపడియెడు, నరయఁడు నాశక్తి యించుకైన నితండున్. 721

చ. కనుదురుగాక నాదువిశిఖంబుల సత్త్వ మిదిట్టిదంచుఁ గీ
శనిచయనాయకుల్ సురలు సాధ్యులు దైత్యులు నింకఁగల్గు య

ఘనికర మింక నోర్వఁగఁ గనంగఁగాఁ దగ దోస్సహాజన్య! కార్ముకం
బనుపమభర్మ పుంఖనిశితాస్త్రవితానముఁ దెమ్ము నాకుఁడున్ 722

సీ. సౌమిత్రి కోదండశరము లందీయఁగ, వ్యగ్రోగ్రముఖులు మించి దీప్తవహ్ని
కణములు రాలంగ ఘనముహూర్తమ్మైనను, జలియింపకున్న యాజలధిఁ గాంచి
భ్రుకుటిదుర్గాని యుగాంతకాలంబునఁ, గన్నుగాన్ను నెఱుంగకున్న నిన్ను
నుండ నిచ్చుట కార్యమొప్పునన్న యని, పలుకుచుఁ గ్రూరమౌ బాణ మొండు
తే. నారిసంధించి బ్రహ్మమంత్రమ్ము వాని
యందుఁ బూరించి తన్ముక్త నద్రిమిగుల
వెలుఁగఁ గాంచి ప్రయోగింపఁ దలఁచి
తటిని ఘూర్ణిల్లె నేడుసంద్రములు గిరులు 723

క. ఎన్నియొ యుత్పాతంబులు, నిన్నునఁ గన్పడుగు నల్లమేదినిపై రా
నున్నది ప్రళయంబను వా, ర్త న్నెఱి నెఱిఁగించు నిమ్నతటములం దోఁచెన్

ఉ. అంతట సాగరుండు ప్రళయం బిపుడే కసి నిశ్చయించు కొం
చెంతయు నార్తిమున్గి తనయొప్పు నశించు ధనంబులో నవ
చింతగొనంగ గర్వమును జెచ్చెరఁ బాసి జలోర్ధ్వమందు బల్
వింతనుగొల్పు రూపమున వీరశిఖామణి రాము వేడఁగాన్ 725

చ. కనఁబడి రామచంద్ర! ననుఁ గావుము కావుము భీతరక్షణం
బనునది నీప్రతిజ్ఞయొకదా! శరణాగతు నన్ను సత్కృపం
గనుఁగొనుటొప్పుఁ దీవ్రతరకాండము వే యుపసంహరింపు నా
మనవి గ్రహింపుమా మనుజమాత్రుఁడ వంచుఁ దలంచి యుండితిన్ 726

ఉ. దారియొసంగువాఁడ ననుదాఁటఁగ రాదను బ్రహ్మశాసనం
బారయ నీకుఁ గాదు; పరమాత్మవు నీ వెకదా! మనుష్యసం
చారము నాపఁబూను విధిశాసనమంచుఁ దలంచుటొప్పు నో
శ్రీరఘువర్య! మార్గమును జెప్పెదఁ జక్కఁగ నాలకింపుమా. 727

తే. వానరులయందు నలుఁడనువాఁడు కలఁడు, విశ్వకర్మ వరంబున వెలయునతఁడు
తాఁకివైచిన పాషాణతరుముఖములు, పైనఁ దేలుచు మున్గక గానఁబడును

ఉ. సేతువు వానిమూలమునఁ జిత్రముగా రచియింపవచ్చు మీ
రాతతసేనతోడ దితిజాకరమై తగులంకఁ జేరి దు
ర్జాతులఁ జంపి సీతఁగొని చయ్యన నీనగరంబుఁ జేరి సం
ప్రీతి వసింపవచ్చు గతభీతుని గా నొనరింపు నన్నిటన్ 729

క. అని వేఁడిన నా రాముం, డనియె సాగర! మదీయమగు నస్త్రము దీ
నిని వదలువాఁడ నెచ్చట, వినిపింపుము రిత్తచనదు వేడుకతైనన్ 730

ఆ. రాముబాణ మిది యరాతులఁ జంపక, మరల దనెడుమాట మఱువరాదు
తెలుపు మన్న భక్తిఁ బలికె సాగర మిట్లు, లుత్తరమున భాగ మొప్పు నొకఁడు.

సీ. ద్రుమకుల్యమనెడు పేరునఁ నొప్పు నయ్యది, విఖ్యాతమే సర్వవిశ్వములను
గాని యందు వసించు మానవుల్ దానవప్రముఖులు చోరులు భూరిసత్త్వులు గ్ర
కర్మరతులు గాన గడఁగి వారిం జంపఁ, బంపు మీయస్త్రంబుఁ బార్థివేంద్ర!
యన్వాక్ప్రవృత్తియన నఖిలలోకశ్రేష్ఠుం డని ప్రార్థింపఁగా రఘూత్త
తే. ముండు నాత్యంతంబునం దెంచి దండగింద్ర, జంపు లేయుత్తమంబని సరగ దాని
వైచె నవ్వారిఁ బొలియించి వచ్చి చేరె, రాముసన్నిధి నాయస్త్రరాజమంత

క. వారిబలము ప్రతినొందెను, హరివర్యుఁడు తృప్తినొందె నంబుధిపుఁడు దు
ష్కర కార్యము సులభంబుగ, బరమఫలంబిచ్చె ననుచుఁ బ్రమదముఁ గాంచెన్

క. శరణాగతరక్షణతత్పర! దుర్జనదమన!, మానిపాలక!, క్రతుభు
గ్వరకార్యనిర్వహణదక్ష! రమాధీశ్వర! స్వభక్తగణకల్పతరూ!.

చ. ప్రకృతిపరాత్మ కార్య!, పరిపాలితసాధ్వభిలాషధుర్య!, శా
స్త్రకలితమార్గతత్పరకృతస్వపదాంబుజసేవనాదరా!
యకలుషవృత్తి సంశ్రయమహోత్తరకీర్తియశోధురంధరా!
సకలవిపత్తమోత్తమ!, ప్రశస్తగుణాంబుధిపూర్ణచంద్రమా!.

విచిత్రపదవృత్తము:—
భానుసమానసుతేజా!, మానసశంకరపూజా!
మానిమనోధృతపాదా!, గానకళాత్తవినోదా!

గద్య. ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కాశ్యపాన్వయప్రభవ, శ్రీజనమంచివంశాంబురాశి కుముదినీమిత్ర, సుబ్రహ్మణ్యమనీషిపుత్త్ర, కొండవకృష్ణాపరాభిధేయ, శేషాద్రినామధేయవినిర్మితంబైన శ్రీధర్మసారరామాయణంబను మహాప్రబంధంబునందుఁ సుందరకాండము సంపూర్ణము

శ్రీరస్తు

శ్రీధర్మసారరామాయణము

యుద్ధకాండ

మద్గుణగణాంచిత
నామా! పరానిధ్యానఫలదకామ మనోజ్ఞా!
భూమానందవిహారా!
కామికజనదూర! మోక్షకాంతాధారా!

—అథ ప్రథమాశ్వాసము.—

వ. మహాప్రభూ! అనంతరకథ నవధరింపుము 2

ఉ. చారులు లంక రాఘవుఁడు సైన్యసమేతముగా సముద్రముం
జేరి వసించె నంచు విని జిష్ణువిరోధి దశాననుండు దు
ర్వారభుజాబలుండు తనవారల నెల్లర రాఁగఁబంచి య
వ్వారి ప్రయత్న మంతయు నభంగముగా నెఱిఁగించి యిట్లనున్ 3

ఉ. వింటిరిగాదె రామనృపతీపతి రాకయు వానరేంద్రుఁడుం
జంటగనుండి భూరికపిసైన్యముతో నని సేయువేడ్కమై
నుంటయు గూఢచారులు మహోద్యమమూని వచింప నింక మీ
వంటిభటేంద్రవాక్యములె వారక కైకొన నర్హముల్ గదా 4

చ. అరిబల మేగుదెంచి దనుజాలయముం విదళింపనుండ ని
ర్భరతరపౌరుషం బుడిగి వారలనే శరణంబు వేఁడుటో
సురవరులం జయించి రణశూరులు దానవులన్న ఖ్యాతిచేఁ
బఱఁగిన వారమౌటఁ దెగువం జని మార్కొనుటో యొకం డిటన్ 5

ఆ. నిర్ణయింపవలయు నిర్జరులను నోడి, పరుగువారినను సోపంబు లేదు
కపులకోడిరన్నఁ గడునీచముగనుండ, యుక్తమెదియొ దాని నొప్పఁ జెప్పుఁడు.

చ. అనివివరించి ప్రశ్న మతఁడత్తఱిఁ జేయఁగ నాలకించి యా
దనుజవతంసులెల్ల మది ధర్మమటం చెది దోఁచునో యటే

వినయము మీఱఁ దెల్పి రది విక్రమసంపదఁ జూపు చొప్పునే
గనఁబడఁ జేసెఁ గాని రఘుకాంతుని స్నేహము గోరఁ డించుకే

చ బలవిభు లెల్ల రామజనవల్లభుఁ దూలఁగఁ జేయు టబ్రమే
కలనున నంపఁబల్కి రిటు కాలము చెల్లుటఁబల్కి రంత న
ప్పలుకుల నాలకించి ప్రియభాషణుఁడైన విభీషణుండు చే
తులు ముకుళించి యిట్లనియె । ధూర్తులమాటలఁ ద్రోసిపుచ్చుచున్

ఉ. వానరమాత్రుఁ డొక్కఁడు లఘానుకుమారుని మంత్రి రామభూ
జానికి దూత యంచు మనసద్మము లన్నియుఁ జూచి సాధ్విని
జానకిఁ గాంచి రమ్యము విశాలము నౌ మననిష్కుటం బొగిం
బూనికఁ బాడుచేసి భటపుంగవులన్ వధియించి యక్షునిన్

చ సమరమునన్ వధించి సురసత్తము గెల్చిన మేఘనాదున
స్త్రమునకు బద్ధుఁడై నయటు । తా నటియించి నినుం గలంచి న్యా
యమును నచించి లంకఁ గల హర్మ్యములన్ దహియించి పోయె; నా
సమయము నిన్న మొన్న యనఁ జాలుఁగదా పలుమాట లేటికిన్. 10

క ఒక వానరమే యివ్విధి, సకలసురారుల్ గనంగ । శౌర్యమహిమముం
బ్రకటించి లంకఁ గాల్చె, నిఁక నేమగు నట్టి వార । లెందఱొ రాఁగన్ 11

క. ఈహరితఁ గనఁబడుచెడు, నాశరవరు లెల్ల నప్పు । డాకపి నొకనిన్
వే శస్త్రపాతనిహతుం, గా శమనుని పురికిఁ బంపఁగాఁ బూనరుగా. 12

క. కారణ మిందుల కేమని, యారయఁబని లేదు శక్తి । యల్పముగుటయే
యా రావణ! యివ్వారల, శూరత నే నమ్మియుంట । చోద్యము కాదే 13

సీ. ఆకపి కంతసాహసవిక్రమంబులు, గలుగఁ గారణమేమి తలఁపు మీవె
నామదికిం దోఁచు న్యాయము వచియింతుఁ, బాపకార్యముఁ జేయఁ । బాలుపడితి
వం దన్యదారాపహరణరూపాఘము, సాటిలేనిది పాపశైలమందు
నని తలంపుము దాన నాయుశ్చైశ్వర్యముల్, యశము కీర్తియుఁ బెడు నందులకును
తే సందియం బింతయే లేదు । సత్త్వహీన,తను సురారుల కొసఁగి యాపవనచరునకు
నిండఁ గలిగ సత్త్వంబు । నిచ్చెఁ జుమ్ము, పాపమద్దియె యని తలఁపంగఁ దగును

ఉ దేనికిఁగాని కర్మమె విధిప్రహితంబగు హేతు వంచునో
దానవనాథ నమ్ముము శతక్రతు నొంచినవిక్రమం బదే
వానరునందు నిష్ఫలతఁ । బర్వఁగఁ జేయుటెగాక యోటమిం
గానఁగఁ జేసె; లంక నిటు గాల్చుట యోటమిఁ గూర్చుటేకదా? 15

ఉ ఇంకొక కారణంబు వచియింపఁగ నేటికి? నీదు ప్రోల నీ
కంకమునన్ జయమ్మగుట । యభ్రమె నాకిటు తోఁచుచున్న దే

కాంక విభీషణుం డయిన । నట్టి జఘన్యుని సుగ్రీవుం బయ్యెఁగా
జాకుటు రక్షోకార్యము తెలియంగను వలసుకు జయింటం గటా! 16

ఉ. సాగిన కార్యముం గలతవి । చాలఁ బసింపని నిష్ఫలంబు బొ
గోగులు స్వీకరింపఁగతి । నొప్పునసంచును గాన నిం నే
బాగుగ నెంచి న్యాయముగ । ప్రొక్కుటచే రామునిన్
వేగము కొల్వనేగఁ దగు । విశ్వసనీయ గుణుబ్బు దానవే 17

చ. నరపతి పాదయుగ్మ భజనం బొనరింపఁగ నప్డు బూన్చెనే
సురవర జేత నంచు నొకరొప్పిన నెంతువొ యేమొ రావణా!
సరసిజనాభుఁ డబ్జజుఁడు । శంకరుఁ డాఖురాముయాపతన్
ధర నవతారముం గిరసి । తత్పరతం దలపోయుమా మదిన్ 18

శా. నిన్నున్ మించఁగ జాలు శూరవరులన్ । నీ మేలు గాంక్షించు వా
రిన్నన్ మేమి యటంచుఁ బల్కఁదగు నేయ్యం బొప్పు దైతేయులన్
విన్నన్ నమ్మఁగవచ్చునే యిపుడు నీ వృత్తాంత మం చాత్మలో
నున్న ట్లే తగువారలన్ ఖలమునో గ్రోత్సాహులన్ రావణా! 19

ఉ. ఒక్కఁడె రాఘవుండు సమరోత్సవరంగమునన్ మహార్త మం
దొక్కఁడు దక్కకుండ విపులోరుభుజాబల ముల్లసిల్లఁగాఁ
దక్కిన మేలు దేవతను । దర్పన మొప్పఁగఁ జేసి రాఁగఁ బె
న్మక్కువఁ బంపె దానినొకమాఱు తలంపుము జ్ఞాన మొప్పెడున్. 20

ఉ. రాముఁడనంగ నెవ్వఁడని । రావణ! నీకనుమానమున్న ను
ద్దామబలంబునన్ నిను నితాంతబలుం దనచంక నొక్కి సు
త్రామముఖామరుల్ కని ముదంబును గాంచఁగ సాగరావళిన్
వేమఱు ముంచినట్టి ఘనవీరుని వాలిని ద్రుంచె నాకథన్ 21

క. తలఁచుకొను మొక్కమాఱుఁగఁ, గలిగినసందియము లెల్ల । గడువడిఁ దొలఁగం
గలవట్టి లోకనాథుని, జలజాక్షుని శరణుచొరఁగ । సంశయ మేలా? 22

మ. కుమతీ! రాముఁడు సర్వకారణుఁడు దిక్కుల్ వ్యోమమున్ భూమి నీ
రము వాయ్వగ్నులు సూర్యచంద్రములు తారాసంఘ మింకన్ బదా
ర్థము లేవెవియొ యన్నియుం దనశరీరంబై చెలంగన్ మహో
త్తముఁడై యొప్పు పరాత్పరుం డనుచుఁ జిత్తంబందు నూహింపుమా. 23

ఆ. సాటివానికడకుఁ । జని శరణని వేడఁ, బాడిగా దటంచుఁ । బలుకుటొప్పుఁ
గాని పరమపురుషుఁ । గనఁబోవు టర్హమే, కాదె సంశయంబు । గలదె యిందు.

క. ఆతఁడె లోకశరణ్యుం, డైతగు బ్రహ్మాదు లతనియంఘ్రికమలముల్
ప్రీతి నుపాసింతురుగద, దైతేయేశా! చనంగఁ । దగదే యిపుడే 25

చ. ధరణికుమారి భక్తిమెయిఁ । దల్లినిగాఁగఁ దలంచి తోడుకొం
చరిగి మహాపరాధ శరణాగతుఁడైన ననుఁ బ్రోవవయ్య! శ్రీ
హరి! రఘువర్య! యంచు భయభక్తులతోడ శిరోవ్రజంబు త
చ్చరణసరోరుహద్వయముసన్నిధి నుంచినఁ గాచు నాతఁడున్. 26

క. పరిపంథి యాతఁడని యె, త్తరుణంబునఁ బల్కఁ డతఁడు । తత్త్వజ్ఞుండై
నిరుపమకృపాబ్ధి యగుటన్, ద్విరదముమా యింకనైన । దానవనాథా! 27

చ. మనమున లజ్జఁబూనకుము । మాధవుఁ డాతఁడుగాని భూమిభృ
త్తని యనుమంతయోఁ దలఁప । నర్హుఁడు కాఁడుసుమీ మదీయవా
క్కును విని నిన్ను మత్సురకూటము బాగుపడంగఁ జేయు నా
వనరుహపత్త్రలోచను నభంగురయత్నుని వేఁడఁ బొమ్మికన్ 28

క. నీమానస పదమందున్, భూమానందుండు సర్వభూతావాసుం
డేమూడ్కిఁ గనఁగరాఁడయొ, స్వామి యనందగి వసించు । సతత మసమతన్ 29

క. ఆపరమపురుషుఁ గనఁగా, నోపుదువే యతఁడెసుమ్ము । హుతవహరీతిన్
రూపము తేజస్సంవృతిఁ, జూపట్టఁగ నవతరించె । క్షోణి మనుజతన్ 30

ఆ. అట్టిరాముకడకు । నరుగుట లజ్జయే, తపముబలిమి కలిమిఁ । దగినమునులె
దర్శనంబు గోరి ధన్యులుగాఁదగ, నెంచుచుందు రనఁగ । నెంత మనము. 31

క. మూలప్రకృతియె జానకి, శ్రీలలన యనంగ ధర్మసిద్ధిగలుగు న
ట్లోలి దురాత్ములఁ జంపఁగఁ, జాలిన రూపమునఁ బుట్టెక్ష్మాపుత్త్రి యనన్. 32

సీ. ఈరహస్యం బింతయే యే నెఱింగితిఁ, నామాటలాలించి । న్యాయ్యమెంచి
సీతామహాదేవి । యాతకేఁ గొనిచని, రామున కర్పించి । యామహాత్ము
పాదముల్ నీశిరఃపటలమునం జేర్చి, శరణాగతుండ నీచమతి నన్నుఁ
గాపాడుమాయని । కడుభక్తివినయముల్, గ్రాలఁ బ్రార్థింపుమా । కాంతుఁ డతఁడు
తే. నిన్నుఁ గాపాడు దాన మేమున్న యట్లు, యగును దైత్యకులంబిల । యందునుండఁ
జాలునొక కొంతకాల మో । శౌర్యధుర్య, పౌరుషము మానవయ్య నా । పలుకువినుము.

చ. అని బహురీతులం దెలుపు । నార్య విభీషణు నీతిపారగుం
గనుఁగొని నేత్రగోళములు । గాఢహుతాశనకీలజాలముల్
కనఁబడఁజేయ రావణుఁడు । కాలవిదుత్తముఁడయ్యుఁ గర్మమే
తనునొగిఁ బ్రోత్సహింపఁ గడు । దారుణమూర్తిగఁ జూడ నొప్పుచున్. 34

చ. పలికెద వేలయిట్లు కులపాంసన! నీకడ నేర్పుకొందు నీ
తుల నిఁక మీఁద బాలిశత । ధూర్తత నీయెడఁ గాననయ్యె నీ
చులఁ గనఁ బొమ్ము నీవనుచుఁ । జుల్కన సేసితి నన్ను నింక నీ
తులువతనంబు మాపఁదగు । దోషము లబ్బును దాని మానినన్. 35

చ. పరునిపదంబులందుఁ బడి ప్రార్థన చేయుము నీ వటంచు నీ
దరుఁడవుగానఁ బల్కితివి దానవసంఘము గాంచుచుండ యీ
శ్వరుఁడిల రాముఁడయ్యె నని చాల మనం బొనఁగూడఁ బల్కి లా
దరమునఁ దెల్పితీవు నిను దైవతమట్లు తలంచఁగాఁ దగున్ 36

ఉ. మానులు గూడ నీకడకు మానక వచ్చి గురూపదేశవి
జ్ఞానము నొంది పోఁదగు నన్నుఁ దలంచుచున్న నీవె నే
నీసుతు లింతదాఁకఁ గొనసేయుచుండుటలె పెద్దతప్పుగా
మానస మిడ్డ తెల్పెదు సుమస్తవిదుత్తమ! సోదరోత్తమా! 37

ఉ. చాలును నీదు వాక్కులిఁక సంతసమబ్బెను నాదుసన్నిధిన్
గ్రాలు దురాత్ములంచు తృణకాలము నిల్వఁగ రాదు నిన్ను నుం
బోలు మహాత్ములంచు నొకపోలికఁ బల్క దురాత్మ! జ్ఞాతివై
మేలును గోరుచందమున మిక్కిలి నీతులఁ దెల్పి తవ్విధిన్

చ. తొలఁగుము చాపముష్టమునఁ దోఁచుట కష్టుఁడ వెట్లుగావు నీ
వలన సురారివంశ మిలవర్ధిలఁ జాలక యంత మొందఁగాఁ
గలదని తోఁచెడుం గులముఁ గాల్పఁ జనించినవాఁడ వీవు; నీ
తులువతనంబుఁ జూపితివి దుష్టనిశాచర! యోవిభీషణా! 39

క. చాలునిఁకన్ నీవలనన్, మేలే చేకూరు దానిఁ గమిందిన వేడ్కన్
బాలింపఁ బూనువాఁడను, బాలకుఁ డారాఘవుండె పరశివుఁ డతఁడే 40

ఉ. మ్రొక్కెద రాఘవాంఘ్రులకు మోములు వంచి నయంబు మీఱఁగా
దిక్కిఁక నీవె నాకనుచు దీనతతోఁ బ్రఁగ వేఁడుకొందు, నీ
తక్కను దోఁచుకొంచుఁ జని యాతని కప్పన చేయువాఁడ నీ
వొక్కఁడవే హితుండవన నుర్వినిఁ గెవ్వఁడు లేఁడు తమ్ముఁడా! 41

చ. అని పరిహాస ముట్టిపడునట్టుగఁ బల్కుచు వంశదూషకా!
చనుమిఁక నాదుసన్నిధి బోసంగదు నీకు వసింపఁ జోటుగా
దనుజకులంబుఁ గావ గురుదర్పుని రాముని నాశ్రయింపు నీ
వినుతికిఁ బాత్రుఁడాతఁడె పవిత్రియనంజను సీతయుంగదా. 42

క. అని పలుకుచుఁ జీఁచీయిఁకఁ, జనుమని మోములను క్రోధసాంద్రంబులుగాఁ
గనఁబఱచుచుఁ బల్కిన నా, తనిఁ జూచుచు లేచి ఘనగదాహస్తుండై. 43

ఆ. అంబరమున కెగసి యన్నవు నీవని, నీతిఁ దెలిపినాఁడ ఖ్యాతిగల్గు
దాన ననుచు నీవు దర్పంబునన్ దాని, వినవు మేలు సుంత గనవు నిజము. 44

ఉ. నిన్నిట నాశ్రయించి యవినీతిపథంబును నీవు ద్రొక్కఁగా
మన్నన చేయుచున్ సభల మంచి దిదంచు వచించుచున్ సుసం

న్నకోఁ గాంచి నట్లు బహుళభోగ్యకములఁ లభియించినట్లుగా
నెన్నను నుండుఁ గంటె జగదీశునిఁ గొల్చి తరించు టొప్పుగా 45
గ్రదెపోయెద సర్వేశ్వరు, నదములపాదారవింద! । జలజయుగము న
మ్మునముఁ గొల్చెద స్త్రీశ, గ్రద్దాదముం గనఁగఁగోరి । మన్మంత్రులతోన్ 46

ఉ. దనుజవరేణ్య! నీసుఖము । తప్పకకోరి వచించినాఁడ దా
నిని గొనవైతి వింక నలినీరజనేత్రునివంక లంక నీ
దనుజులపొందుమానుము; నీదానము దానికి నీవె; యింక నేఁ
జనియెద ధర్మముం గనుచుఁ । జాలయశస్సును బ్రోగుచేయుమా 47

వ. అనిపలుకుచు ననలశరభసంపాతిప్రఘసు లనునల్వురు మంత్రులుఁగూడ రాఁగ దట
దివ్యాంబరభూషణభూషితాంగుఁడై చనిచని సముద్రంబు దాఁటి యవ్వల
తీరంబుఁ జేరఁబోవ నాతని రాకంగాంచి కపితల్లజు లుల్లంబులఁ బరిపరివిధంబుల
నాలోచించి, యంత వానలకల్లోలంబు వినియు నార్తత్రాణపరాయణుండు
రాముండని తలంచి యవ్విభీషణుండు తదాశ్రయంబుఁగోరి యభ్రమునుండి
యందఱు విన నిట్లనియె 48

చ. వనచరులార! రావణునివర్తన మెల్ల నధర్మమౌట వా
నిని విడనాడి సత్కృపకునీరధి యంచు ననాథరక్షకుం
డనుచు జగత్ప్రసిద్ధిగను । నారఘురాముని రక్షణంబు గో
రను జనుదెంచినాఁడను బరప్రహితుండని యెన్నఁబోకుఁడీ 49

క. శరణాగతుఁడని దైత్యేశ్వరునకు ననుజన్ముఁడనని । వానివదలి మీ
పరిసరముఁ జేరితి ననియు, సరగున రామునకుఁ దెల్పఁ జను నిఁక మీరల్. 50

క. ఆమాటలు చెవిసోఁకిన, ధీమంతులు నయ్యుఁగపులు । దీనివిధం బా
రామున కెఱిఁగింత మతం. డేమనునో యట్లచేయ । నెన్నుదమవలన్ 51

తే. అనుచుఁ దలపోసి శ్రీరామునంతికమున, కరిగి చేతులు జోడించి । యతనిపలుకు
లున్నవున్నట్లు వినిపించి । రన్న రాఘవనాథుఁ డాలించి వారినందఱను గాంచి.

సీ. మీ కెట్లుతోఁచునో । నా కెఱిఁగింపుఁడీ, యనిన సుగ్రీవాదు । లరులు మోస
మూని యివ్విధిఁ జేరి । యొక్కెడ నంతర, మెఱిఁగి హింసింతు; రీతఁడె నితండు
శత్రుపక్షమువాఁడు । శరణుసొచ్చిననైన, వదలక చంపఁగావలయునిదియె
మామతంబని; కపిశ్రేష్ఠపతిమొదలగు వా రొక్కరీతిని । బలుక హనుమ

తే. యతని నీతివిశేషంబు లాసభఁ దనుఁ, గూర్చి చెప్పినవిధ మెల్ల । గొంకకెఱుఁగఁ
బలికె నంతట శ్రీరామభద్రుఁ డెల్ల, వారు వినఁ జెప్పె నిట్లాత్మభావ మెల్ల.

చ. కలవు స్మృతివ్రజంబున నిఁక కామము మోదము నిచ్చుధర్మముల్
పలువురు వానిఁగొల్చి యఘపంకముఁ జక్కఁగఁ బాసి పుణ్యవా

స్థలను మునింగి తేలుచు విధూతమనోరథులై క్రమింపుచున్
లలితపదంబునొందకుండ శోలంగుటె నిల్పుచున్న నా కటన్ 54

ఉ హానియం దెక్కుడనంబడు నా వానరేంద్రుల నీ రాగతప్రాణమానయంగ
నుత్తమోత్తమఫలప్రాప్తి గొల్పుచుండు, రాజధర్మంబులం దనేక ప్రబలమతము

చ అరియయినన్ సమీపముల సంజలిబట్టి శరణుకోరు నీ
శరణము వేడినాడ నమస్కరించ స్తుతిం బల్కు సేసి నీ
దయనిగ నెంచి కావంగ ముదంబుగాంచితి; నా ప్రతిజ్ఞ యి
క్కడనెరయు; దీన రాజ్యము సుఖంబులు పోయిన మాన నెత్తుటిన్ 56

క దానిని మించిన చేసియు, మానసమున సంపుగాంచ్చి మాదిక్కుగ గనఁబడం
గానైనది లేగనిదే, గానిచ్చియ మిద్దియే నిశ్చయంబునకైనన్ 57

క ఇగిమార్పనొందఁ గాలదు, సదయాత్ములు మీ తోటఁ జక్కనిధర్మం
బిదియే యని నేనమ్ముదు, ముదమునఁ దోత్తెందు దైత్యముఖ్యుని వలనిన్.

క. ఈతనునున నేఁడేయఁగఁ, బ్రీతింగను కార్యమిదియె వేత్తొక్కడు నా
చేతస్సునకుం దోఁపదు, దైతేయుం దోడి తెంపు దైవము తోడై 59

ధర్మమార్గమున వర్తనముఁ బూనుట మేలు, గలదందు వర్తింపఁగా శుభంబు
లొదవు నాకనియెంచి పదములరీతిచే, వర్తింపఁగాఁగల్గు బాధ లెల్లఁ
బరమేశ్వరానుకంపావిశేషమ్మునఁ, దమయంత తొలఁగు నంతట సమస్త
శుభములు పొడచూపు సుజనులు మెత్తురాయుమలాత్మునని పెద్దలనుట వినరె
ధర్మమును నమ్మువారికి ధర్మరూపుఁడైన పరమేశ్వరుండు తోడై సమస్త
కష్టరాసులఁ దొలఁగించి కాచు వారి, కక్షయపదంబు చేకురునట్లు చేయు 60

క తనువిది యస్థిరమని మీ, మనముల నమ్ముదురుగాదె శాశ్వతి ధర్మం
బునునమ్మి కష్టసంతతి, గనువారలె కీర్తిరూపకాయము వెలయన్ 61

ఉ ఇప్పటికున్నవార లిక నెప్పటికిన్ నశియింపకుండు రా
చొప్పున మీరు వర్తిలఁగఁ జూడుండు; తుచ్ఛశరీర మిద్ది యా
నెప్పుడు పోవునో తెలియ దింతకు మించుయశశ్శరీరమే
యెప్పటికుండఁ జాలును గపీశ్వరులార! యెఱుంగుఁ డీవిధిన్ 62

చ వదలుదు సోదరాళిఁ బ్రియబంధుజనంబును మిత్రులన్ సతిన్
వదలుదు నీ ప్రతిజ్ఞ నెటువంటివిపత్తులయందుఁగాని నే
వదల నటంచు నమ్మఁదగు వైశమ యాదితిజన్ముఁ దోడితెం
డిదె యద నంచు నమ్మఁదగు నర్హవిధిం బొనరింప నాకిటన్

అని పలుక నెల్లవానరు, లనూనమోదంబునొందిరయప్పుడె చని యా
దనుజేంద్రుని సోదరునిన్, వినయగుణాభరణునిన్ విభీషణుఁ గడఁకన్ 64

క శ్రీరామునాజ్ఞఁ దెల్పుచుఁ, జేరంగాఁ దెచ్చి రంత స్మితముఖుఁ గరుణా
నీరధి దాశరథిం గని, కోరిక మీఱంగ మ్రొక్కి కోరెం గావన్ 65

మ పరమేశా! నిను దిక్కుగాఁగ మదిలో భావించి నీపాదపం
కరుహాంబుల్ శరణంబు నాకనుచు నిక్కంబెన్ని నే వచ్చితిన్
శరణార్థి న్ననుఁ బాదసేవకునిగా సమ్యక్కృపం గాంచు దు
ర్భరసంసారమహాబ్ధినుండి తరియింపం జేయవే యిత్తఱిన్ 66

ఉ రావణుఁ డాడినట్టి విన రానివచఃపరులం గలంగి న
న్నే విధిఁ గావువా రనని యెందును లేరని యార్తరక్షకుం
డౌ వసుధాధిపుండు కరుణాంబుధి శ్రీరఘురాముఁ డంచు నే
భావన చేసి నిన్నుఁ గన వచ్చితి నన్ననుకంపఁ బ్రోవుమా 67

క నేనేదిక్కుగ నెవరే, మానసముల నమ్మి కొల్తు మహితాత్ములకున్
నేనే యోగక్షేమము, లూనిన శ్రద్ధన్ జెలంగ నొగిఁ జేకూర్తున్

క అనివచియించితి వీవే, వనజాక్షా! భక్తరత! వరమునిపక్షా!
ననుఁ గాచుట నీపనియే, యని సంప్రార్థింతు ననుచు నంజలిఁ గూర్చెన్. 69

చ. అసురకులైకభూషణు మహాఘవిశోషణు నవ్విభీషణుం
వెసఁ దనుఁ జేరఁగాఁ దిగిచి విశ్రుతకీర్తివిగమ్ము వత్స! న్యా
యసముధికాంతరంగమున నవ్వహాముగ్ దిరుగంగ నేర్చు నీ
కసురత నామమాత్ర మగుఁ గాని సురత్వమె నీకుఁ జెల్లుగా 70

క. రాగబు దుర్భాషణముల, భావము దురపిల్ల నిటకు వచ్చితి విఁక నీ
కేవిధముగ బాధలు లే, కీవిశ్వనుతిం గనంగ నే తగుదువుగా 71

క నాకనుజులు నల్వురు గల, రీకడ నీవొక్కఁడవుగ నెన్నఁబడితి వో
శ్రీకరవృత్త! విభీషణ!, నీకిఁక భయమేమి కల్గ దేవిషయమునన్ 72

సీ అని రాఘవుఁడు పల్కి యంత లక్ష్మణుగాంచి, సహజ! తెప్పింపుమా సాగరోద
కముల లంకారాజ్యకమల నొందెడునట్టు, లభిషేక మొనరింతు ననఁగ నాతఁ
డట్లె చేయంగ మహాసురరాజ్యము,నకు రాజుగాఁ జేసె సకలకపుల
మ్రోల నంతటఁ గపీంద్రుఁడు చెంత కరిగి శ్రీ,రాఘవా! యిట్టులే రావణుండు

ఆ నరుగుదెంచి శరణ మని వేఁడ నేమందు, రనిన నతని భావ మరసి స్మితము
వెలయ నార్య! యతఁడు వేఁడు నే గోసల, జనపదంబు నిత్తు సంతసమున 73

చ భరతుఁడు నాదుమాటలకుఁ బల్కఁడు వేఱుగ నుత్తరంబు సో
దరు లిటు బుద్ధిమంతులయి ధాత్రి విశాలయశంబు గాంచుటే
పరమశుభంబు నాకనుచుఁ బల్కిన మాటల నాలకించి య
చ్చెరువు గనెం గపీశ్వరుని సేనలు రాముని బుద్ధి నెన్నుచున్. 74

మ కలదే యిట్టివిచిత్రముల్ జగతి నెక్కాలంబునం గన్నయు
ట్టులు గా వింటిమె యున్నఁడే నసుమఁ జట్టుల్ మూఁగి కొండాతి రి
ప్పులలాఁ గ్రవ్యఁపు మంత్రియుక్తిఁ గనుచున్ । భావించె శ్రీరాముఁడే
కలిగెన్ గోట పతకుండిగ జగత్కల్యాణయుం గూర్పఁగన్ 75

క అనితలఁ చెనంత సాగరు, వసుమతరిలిగఁ గపీంద్రులంభల్లుకముల్
చని గండశిలలు కొండలు, కొనితెచ్చిరి సాధ్రపంపఁ । గోరికవైవన్ 76

చ నలుఁడను వానరుండు జతనంబున వాని స్పృశించుచున్ జలం
బులఁ బడవైచు నయ్యవియు । భూమినయిం బడవైన నుండురీ
తులఁదగి యుండె, నచ్చెరువుగాఁగఁ జేయుమహాద్భుతంబుగన్
జలధిని గట్టి రెల్లరిదరిఁ ప్రవరుల్ గని మేలుమే లనన్. 77

ఆ. బ్రహ్మసృష్టిఁబోలి । వనచర సృష్టి య,య్యది విచిత్రరీతి । నమరియుండె
సేతు విట్లుకట్టి । శ్రీరామలక్ష్మణు, లావిభీషణాదు । లరిగి దాని. 78

క పరికించి మహాద్భుతముగఁ, బరఁగెడునద్దానిమీఁద । బహుమోదమునన్
దరుచరవరులం గూడ్కొని, యరిగిరి దేవతలు చూచి । యచ్చెరువందన్ 79

చ కపిబల మింతమాత్రమని । కన్గొనశక్యము గాకయుండె, దా
నిపరిమితిన్ గణింపఁగను । నిశ్చయ మింతయటంచుఁ జెప్పనా
గపతికి బ్రహ్మదేవునకుఁ । గా దనశక్యము, దక్కువారిఁ జె
ప్పఁగని యదేల? ధాత్రి కనఁబోలును వీరల నంచుఁ జెప్పనా. 80

ఉ సేతువుమీఁదఁ బోవుతఱిఁ । జెప్పగ సాధ్యముగాదు వానర
వ్రాతము చేయుచేష్ట లిటువంటివటంచు నదేరికైన ని
ట్లాతత శక్తిమీఱఁ జని । యంబుధిదక్షిణసీమఁ జేరి భూ
జాతను గాంతు మెప్పు డనుసంతస మొప్పఁగ నుండి రంతటన్. 81

క శ్రీరాముఁడు సౌమిత్రియు, సామీరియు లోనుగాఁగ సకలకపీంద్రుల్
శ్రీమహిత నివాసంబై, భూమికి శృంగారమగుచుఁ । బొలిచెడు లంకన్ 82

క కనుఁగొన నువ్విళ్లూరుచు, దనుజుల మార్కొనఁగ స్వీయదర్పముఁ జూపం
గను సమయ మెప్పు డనుచుం,తనుగూడి వసించిరంత । దనుజపురమునన్. 83

సీ. రావణుఁ డత్తఱి । రాముని రాకను, విని కపిసేనలఁగనెడు కోర్కెఁ
బ్రాసాదమెక్కి సారణుఁడు శుకుండను, చారులు చెప్పంగఁ । జక్కఁగాంచి
యచ్చెరుపడియె సంఖ్యకుమించి యయ్యది, కనఁబడుటను, సైన్యమునకు నెవరు
నాయకులో వార । లేయెడ నుందురో, యట్టివా రెందఱో । హరివరుబల
తే సంఖ్యయెంతయుఁ దెల్పనుసారణుండు, దానిగాంచియు నిస్పృహాతను బొరయక
మంతనముచేయ నేగె సామంతదైత్య, పతులుగొల్వంగ జయకాంతు పరిఢవిల్ల

క. అచట రాముఁడు సుగ్రీవాదులతో నడువ లంకయంతికమున నె
త్తాదివసము దాఁకఁగ స, ప్తాదంబునఁ గెరిగినట్లు పొలుచు నగంబున్ 85

చ. జలధి తరంగబాహువుల సంతతమున్ దను సంస్పృశింపఁ గాఁ
జెలఁగుచుఁ దారకాగణముఁ జేరఁగఁబోవఁగ సాగుచున్నకో
మ్మల కనురూపమూలముల మండితమైతగు వృక్షరాజి యి
మ్ములఁ గనుపట్టె నొప్పు గురుభూధరమున్ దమి నెక్కఁబోయెఁ దాన్. 86

చ ధరమది యున్నతంబగుచుఁ గొప్పులతానలమైన పట్టులన్
బరిసుతమాచు నిట్టిగిరిశృంగము చూడను ముందు నెన్నఁడే
సరియన దీనికిం గలదె శ్లాఘన మీయిల నంచుఁ జెప్పఁగాఁ
దరమయియుండ నెక్కఁగ నితల్లజు లెక్కిరి మోద ముబ్బఁగన్ 87

క ఆలంకాపురవరము మహాలంకృతిఁ జూడఁ దగినదయ్యుండె మహీ
పాలుఁడు రాముఁడు దానిని, జాలన్ వీక్షించి సంతసంబునఁ బొదలెన్. 88

ఆ ఒకనికారణమున నొప్పులకుప్పయౌ, పురవరం బిదియును బొలుపుదక్కి
చెడఁగ నున్న దకట సిద్ధించు నే యెందు, ఖలుల మైత్రి వలనఁ గలుము లెపుడు

క. దీనికిఁ జెడుకాలమ్మౌ, దానవవిభుదుష్టకర్మతతిఁ బ్రాపించెం
గాని నుతింపందగి మ, న్నానసతృప్తి గూర్చె మాట లింకేలా? 90

క. అని తలపోయుచు నందే, యనుజాదులుగొల్వ నుండె నంత నచట దు
ష్టనికరపరివేష్టితుఁడై, వనచరపతిగూడి భూమివర్యుఁడు రాఁగన్ 91

తే. ఏమిచేసిన వీరెల్ల నిందె చత్తు
రనుచు రావణుఁ డెంతయు నాత్మ నెంచి
శాంబరిని జూపఁదగునట్టి సమయ మిగియె
యగును వేఱొక్కపనిచేతఁ బగ యుడుగదు

చ. అని తలపోసి మాయయనునట్టి మహాద్భుతవిద్యయందు నే
ర్పును గనువాఁడుగాన మది బుట్టినయాతలఁపున్ ఫలింపఁ జే
యను దగువాఁడు భూరిబలుఁడై పురిలోపల ఖ్యాతిఁ గాంచి య
న్నన గనువాఁడు నౌదితిజనాథుని నొక్కని బిల్వఁ బంచినన్ 93

క. ఆవిద్యుజ్జిహ్వుఁడు ప్రియ, మావహిలం జేయ రాఁగ నసురవరేణ్యా!
భూవిభుపత్నిని సీతను, గావింతము మోసపోవఁగా నిచ్చోటన్. 94

సీ దానవాకార్యము మానుగ ఫలియించు, మాయచే శ్రీరామమస్తకంబు
సశరసాయకమును జక్కఁగ నొనరించి, తెమ్ము నాకడకు వేగమ్ముననని
పనిచి తానాయుపవనసమీపంబున, నుండ నాతండట్లె యొనరిచి వెసఁ
దెచ్చిన వానికి దివ్యభూషణ మొండు, పారితోషికమిచ్చి పంపివైచి

ఆ. యూపంబు [illegible] తానవ్వు [illegible] మింత
విడిచి [illegible] నెలమిఁగనక 95

చ. [illegible]
జలజ! [illegible]
యయు[illegible]
[illegible] 96

చ. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] 97

ఆ. తోడుకొనుచు [illegible] నాతిమిన్న
పరుగు [illegible] వచ్చె నంత [illegible] 98

క. పౌలస్త్యుఁ డెట్టుల కొక, బాలామణి సీత నమ్మి పాటిగఁ దమ్మా
పాలుని శిరముం జూపుము, వాలిక తూపు గలయట్టి బాణాసనమున్ 99

క. సీతకుఁ గనఁబఱుపుము నా, నాతం డవ్వానిపై చెలి నంతట వానిం
జేతము శోకాంబుధిలో, నాతఁడె మునుఁగంగ, నేడ్చె నవదయుఁబోలెన్ 100

క. మనమున సర్వమెఱింగిన, వనజాసన మాయయనఁగ బ్రాలు ప్రకృతి యా
దనుజుని భావంబెఱుఁగుట, వనితల కొంబెఁడెఱుఁగువాంఛయె లేమిన్ 101

క. పలుభంగుల విలపించెక, పలాశనస్వామి యంత భామామణి యా
హాల నెఱుఁగువాఁడు కావున, నిలుచకి పురికేగె నచట నిలువఁగరామిన్ 102

ఉ. దానవుఁడేగినంత వనితామణిఁ గాంచి విభీషణాఖ్యుఁడా
మానిని చెంతనుండి యనుమానములెల్ల నశియింపఁజేయుచుక
మానసవృత్తి బహుమానముగాఁ జరియింపనుంచెఁ బెం
పూనినపుత్రిక సరమ నూహలఁ జక్కనెఱుంగు నేర్పటిన్. 103

తే. న్యాయముగ సంచరించుజనంబులకును,మృగములుంబతులుంగూడ మేలు చేయఁ
దోడుపడు నన్న సూక్తికి జూడనిద్ది, తగినదృష్టాంతమనిచూపఁదగునుగాదె.

క. ఆసరమయు సీతంగని, మోసంబిది కృత్రిమంపుముఖ మిదె కనుమా
యాసరణిఁ గాంచుచుండిన, నీసాయకిచాపశిరము లెందే నరుగున్. 105

క. నామాటలనమ్ముదు నపు,డో మానిని! రాక్షసేంద్రుమూహల నెల్లక్
వేమాఱు లెఱిఁగియుండుట, నీమాటలు పల్కువెరపునేఁ గంటి సతీ! 106

క. అని తెలుపుచుండ నయ్యవి, చనియె నదృశ్యంబులగుచు జానకియు మనం
బున సంతసంబు గదురఁగ, వనమున నటులుండె; రాఘవప్రియకాంక్షన్. 107

యక్షిణీదేవతా ప్రభావము.

ఉ. రాముని శీర్షమెట్టు లనరాని యటుల్ కనుఁగొన్నవారలా
రాముని మస్తకంబె యిది ప్రాణము పోయిన దిప్పుడే యగుం
గోమలతం దొలంగమి యొగుం గడ దాననె యంచుఁ జెప్పఁగా
సీమపి నొప్పు చందమున నెయ్యది చేసె నెఱుంగనోఁగదా! 108

ఉ. దీనికె మాయయన్న ప్రథ తెల్లముగాఁ ధరఁ బర్వియుండు గా
దేనిది దేన నయ్యెనని యెన్నఁగనోఁగద మంత్రసిద్ధియే
దీనికి మూలమౌ ననుచు ధీమహితుల్ వచియింతు రెట్టిచం
దాన ననంగ శాస్త్రమె నిదానము దీనికి నుత్తరం బిడన్ 109

సీ. పామరజనులకు భక్తిని గల్గింప, శంకరుఁడే మంత్రసమితిఁ దెల్పె
శాబరములు నాఁగ జను నట్టి మంత్రముల్, శబరవేషంబున శంకరుండు
నరునకు వరమీయ నరిగినప్పుడు హైమవతియుఁ దత్పత్నియై పతివెనుక నె
యరిగె నప్పని లీల నగజాత శంకరా!, వేదాధికారంబు విధిగ లేని
తే. జాతులకు నీదు దర్శనమే తెఱఁగునఁ
గలుగు వారికి నినుఁగొల్వఁ గాదగునటు
మంత్రముల నిర్వదింపుమా తంత్రములను
యంత్రములఁ దెల్పుమా వానికనుచు వేఁడ. 110

మ. కరుణానీరధి శంకరుండు హిమనత్కన్యామణిప్రశ్న ముర్
ధరణిం బొల్చెడు పామరావళికి సంతానద్రుమంబట్లు దు
స్తరసంసారమహాపయోనిలయముం దాఁటింపఁగాఁ జాలు నో
ధరణీధ్రేంద్రకుమారికా! వినుము మంత్రశ్రేణులం దెల్పెదన్ 111

క. అవి శాబరము లనంగా, నవనిం బ్రఖ్యాతిఁ గాంచెనో శబరుఁడనై
వివరింతుఁ గాన నాహ్వాయ, మవితథముగ నల్లి చెల్లు నమ్మనుతతికిన్ 112

చ. కలుగును దంత్రయోగములు కాంతరొ వానికి నంచు శంభుఁడే
తెలిపెను; యక్షిణీగణము తీవరమే ఫలమిచ్చు యంత్రతం
త్రలలితపూజ లందు బహుధా వినుతంబులు తత్ప్రకారముల్
సులభము లందుఁ జిత్తపరిశోధన మొక్కటియే ప్రధానమౌ 113

సీ. వానిం జపించినను నిష్టసిద్ధియుం, జాకరీతిఁ గనఁబడుచుండు నందుఁ
గొలఁదిదినంబు లిమ్ముల నద్దిసాగిన, దేవత కనఁబడి యేవరంబు
కోరెదు వో తెల్పు మారసి యనిపల్కు, నేమి కోరిన నది యిచ్చి చనును
గాని తద్దర్శనకాలంబునం జిత్త, మత్యంతభక్తిచే నమరియుండ
తే. వలయు నం దింత లోపంబు కలుగునేని, ప్రాణహానియౌ తజ్జపఫల మగునని
నియమమొప్పెడు జపముల్లో నెగడెనేని, కామ్యఫలములు కొంత లేకయె చెలంగు.

క. ఎందున్నవారి వార్తని, సందగియే యున్న మంత్రసాయిక నరుగా
బొందుగఁ జెప్పు నుపశ్రుతి, గందానిం బిల్వఁబడును క్షణసిద్ధి యదే 115

చ. తనువెది కూడనె నను ముదం బెడఁగల్గిన యక్షిణీ విధిం
చినయటు పూజలం దనిపి చిత్తమునం దిరకోర్కె నాకు సి
ద్ధినిగనఁ జేయ మా యనును ధీవిభవంబలరార వేడ దా
నిని గనఁ జేయు యక్షిణియు నేర్పుతగంగ సదా నదే యునన్ 116

క. ఈసిద్ధి క్షణిక నామక, మేసరణిం గనిన నసుచు నెన్నందగు ని
ట్లే సకలసిద్ధులం గనఁ, గా సమయములెల్లఁ జెప్పఁగాఁబడె నందున్ 117

ఆ. వానిఁదలంచి విధుల వరలక భక్తమై, యుక్తిఁబలను గొలువ నభిమతములు
సిద్ధి నొందుచుండుఁ జిత్రములుగ నవి, కానఁబడుచుచుండుఁ గనుల కవ్వి

చ. మతివిభవంబు పేర్మి గనుమాన్యులు స్వల్పఫలం బొసంగి దు
ర్గతికిని మూలమై తగి పరవ్రజహాని నొనర్పఁ జేయ స
మ్మతి గొలువంగ నర్హమగు మంత్రగణంబును దాని మాని స
ద్గతి గనఁ జేయుమంత్రములఁ గైకొని భక్తి జపింతు రెత్తఱిన్ 119

సీ. శాబరమంత్రముల్ శంకరుఁడే తెల్పె, హానిగూర్చెడునట్టి వాని నేల
యని సందియంబొంద ననువుగా కరయుండు, నుత్తమఫలములిట్లొప్పకుండు
నచిరకాలమున నట్లొట నెవ్వరు వానిఁ, గోరక శీఘ్రంబె కోరినట్టి
వాంఛలఁదీర్చు నవ్వాని గ్రహింతురు, దాన నాస్తికతయె యానకుండు
తే. మది ననుచునెంచి భక్తియు మార్గమందు
మనసు నడుపంగఁ జేయ నీమంత్రములను
దెలిపెఁ గామ్యంబులం గోరి తివిరి వాని
నాశ్రయింతురు పామరులైనవారు. 120

చ. ఫలములనొందు పొంటె గురుభక్తిని దేవత నాశ్రయించుటల్
కలుగును; దాన భక్తియు నికామము వృద్ధినిగాంచు; దానికే
విలయమునొందు దుర్విషయవృత్తులు దాననె నిర్మలత్వ మ
ట్లలవడుఁ గోరఁగాఁదగిన దద్దియె కాదె తలంచిచూచినన్. 121

క. ఇన్నింటికిఁ గారణమే, మన్నఁ గామ్యంబె కాదె యద్దానికి ని
ట్లన్ని తెలుంగులమంత్రము, లెన్ని మహేశ్వరుఁడు తెల్పె నిదె హేతువుగాన్.

చ. కనుక నుపాసకుండు చిరకాలము కామ్యఫలాళిఁ గోరియై
నను మది దేవతం గొలిచినం దదుపాసనచేతఁ గామ్యమే
లను నొకయూహ కల్గఁజను నయ్యదియే ఫలమెల్ల దేవతాం
ఘ్రినళినయుగ్మమందు నురరీకృతభక్తి నిడంగఁ జేసెడున్. 123

ఆ. ఇట్టిసిద్ధిఁ గాంచె యీశబరి, మంత్రములను నిలుపు మోక్షముఁ జెప్ప
వానినే సతంబు నుడులఁ సేవింపు, వారె యల్పమతులు గాంచిరయ్యు 124

చ. దనుజవిభుండు రావణుఁడు తత్పదివాసితములందుఁ గొంద ఱ
ప్సనుగణసిద్ధి నొంది రది మానసధైర్యము నిచ్చు చండు సీ
తను జగపాలు చేయ సతిధర్మమువీడు నటన్నమ్మికం
గని జతలంబు పూని రఘు కాంతు శిరంబును జూపె రత్తఱిన్ 125

క. అది దేవతా ప్రసాదత, నుదయించిన దగుటఁ జూడ నొప్పు నిజముగా
నిది రాముని తలయే యని, మదిఁ దోషం జేయుచున్ సమస్తవిధములన్ 126

తే. ఇట్టిమోసపుఁ గార్యమ్ము లెల్ల నామ, హా ప్రకృతికిడ ఫలమీయ నర్థములగు
నెట్లు? సర్వజ్ఞుగాదె యశిహానిశక్తి, నెఱుఁగఁజాలదె నిది తగు నెట్టులనుచు

వ. అంత రావణుండు మంత్రులతో యోజించి పురరక్షణము చేయ నియోగించె. శ్రీరాముఁడు నటఁ బ్రకృతునిచందంబున సేనారక్షణంబు గావింప నియమించె మాల్యవదాదిరాక్షసులు సీతాదేవి రామునకొసంగ రావణునకు హితముం దెల్పి రాతం డవ్వానిఁ జేకొనండయ్యె నత్తరుణంబున 128

సుగ్రీవరావణుల యుద్ధము.

సీ. లలితరీతిని సువేలధరణీధర మది, కనఁబడ శ్రీరఘుకాంతుఁ డద్రి
శృంగముపై నిల్చి పొంగు కాంతిన్ లంకఁ, గనుచుండ గోపురాగ్రమున నిల్చి
మంత్రులతోఁ గపిమండలముం గాంచు, రావణునిం గని రవిసుతుండు
పట్టరానట్టి కోపమున రాముని యాజ్ఞఁ, గొనక లంఘించి యాతని సమీప
ఆ. మందు నిల్చి నీతి కనుకూలముగఁ గటు, వాక్కులాడి మకుటవరము లిలను
బడఁగఁ దన్ని శక్తిద్వంద్వయుద్ధంబున, నతని నొంచి చేరె నద్రివరము 129

క. ఆతని కృత్యమునకు మది, భూతలపతి ప్రీతి నొంది పోవఁదగునె యి
ట్లీతఱి నొక్కఁడవే యిల, దైతేయుని మీఁది కనినఁ దపనాత్మజుఁడున్. 130

ఉ. తావకపాదపద్మములు దాపున నుండఁ గొఱంతయేమి యీ
రావణుఁ డేల యింతకుఁ బరాక్రమవంతులు పెక్కురైన నే
భూవర! గెల్వనోపుదును పొంగెడు నాత్మవిభూతి నీకు గ
ర్వావిలమానసుండగుచు నాతఁడు తెల్పఁగఁ బూనెఁ గాననే. 131

క. తొలి శకునంబుగ మకుటంబులు ధరపైఁ బడఁగఁ దన్నఁ గొబోలు నటంచున్
దెలిసికొని యట్లు చేసితి, బల మెఱుఁగం బోరి నాడఁ ప్రభువర! నేనున్ 132

చ మకుటగణప్రపాతనమె మానక నీకశుభంబు గల్గు నీ
దుకతమునన్ బురంబిడియుఁ దోడనె సంపదలెల్లఁ బోవఁగా
నీక నడఁగున్ ధ్రువంబనుచు నేర్పడఁ దెల్పెడు నిద్ది యెల్లఁ దా
వకకృపఁ గాదె నేననఁగఁ బాదసరోరుహసేవకుండఁ గా 133

చ. అనవిని రామమూర్తి హృదయంబున నెంతయు మోదమంది చ
క్కనిపని చేసినాఁడ వని కౌఁగిటఁ జేర్చి నెగా నితాంత సం
తనతఁడు సంగరంబునను హనూము నీతి చెలంగు వార్త సం
సిన తరువాత యుద్ధమున సైన్యము గౌరవంబుగ సౌగసా యసన్ 134

చ. పవిపులవాక్ప్రితుని వేమరుఁ బాసిక చూసెసింపఁగు
ద్వైనిని బంధనోపాలము నీహారుమంటని బంగ కోర్కె సం
నవితథవాక్యులం బలుఁగోనానును పెంచ్రనితోఁ గలంచ్రుఁడి
ట్లునలికె వాయుపుత్రుఁడు గరుఁగా బలశాలియు వక్తి గావునన్ 135

చ. తెలుపఁగలండె కొల్వునాకు చేరువనుండఁగ రాఁగలండె దో
ర్బలమున మార్కొనంగఁ బడకొబాటు కోయింతయు లేక గెల్చి రాఁ
గలఁడని నొక్కిచెప్పఁ దగఁగా యటు సేయఁగ నంచు నంగదుం
బిలిచి వచింపఁగాఁ దగినకృత్యము చెల్పి బహూకరించుచున్ 136

చ. త్వరపడి పల్కకుండ సమరం గనిపల్కఁగ మండలించి పం
పఁ బరిహితసాధ్యుఁడయి ప్రభంజనసూనుని బింబు వేగముల్
గురుబలముల్ సహాయములుగుం గద నా కిట నంచు నెంచుచుం
బరుగిడె నంగదుండు రఘునాయకునిమాటలఁ గెల్పుపూనికన్. 137

చ. అరిగి మహేంద్రపౌత్రుఁడు మహాదనుజుల్ గొలువంగ వానరో
త్కరమును గెల్వఁబద్ధకుటిలోగ్రపుమం గొని యుద్ధ మేఁచు నా
శరపతిఁగాంచి రామనృపసత్తము పల్కులఁ దెల్పి యింకనున్
దరిమగు నీ జయంపుఁ బరితత్త్వము రాముని నీవు రావణా! 138

తే. అన్యరమణీహరణదోషమగ్నుఁడౌ, చాలు నిన్ను వధింప నింకేలయారి
లీమముం గెల్వఁదరమగునెట్లు క్రూర,దానవా! యంచు నీతులెన్నేని తెలిపి.

ఉ. వాలనాశనంబు రఘునాయకపరాక్రమ మెల్లఁ జక్కఁగా
సారవచస్తతిం దెలిపి చయ్యనఁ దన్నును బట్టఁబూన దు
ర్వారజవంబునం ద్రిదశవల్లభపౌత్రుఁడు వారిదాఁటి వే
సారక కొల్వుకూటమును సత్త్వమునం బడదన్ని యంతటన్. 140

ఉ. పట్టుఁడు కట్టుఁడంచుఁ దనుఁబల్కుచు రాక్షసులెల్లఁ బూన్కిమై
నిట్టటు సంచరింప భయమేది జవంబున మింటికేగి యా
కట్టడిరక్కసుల్ కనఁగ గాలియవోలె సురల్ నుతింప నా
దట్టఁడు రాఘవాదులు సుతింపఁగ వ్రాలి వచించె నంతయున్. 141

ఉ. అంతట రామచంద్రుఁడు లయాంతకునాకృతిఁదాల్చి లక్ష్మణుం
జెంత వసించుసూర్యసుతు సేనల లగ్గలుపట్టఁ బంపుఁ

చింతలుమాని యంగదు జయ । సిద్ధిని దెల్పుముహూర్తమంచు మీ
రింతకు యుద్ధరంగమున । కేగఁగ లెండని యాజ్ఞ చేసినన్ 142

యుద్ధారంభము.

ఉ. భానుకులైకభూషణుఁడు । పంతమునం బలుకంగ నిట్లు లా
భానుసుతుండు సైన్యపతి । సంక్తిని జేరి మహీశునాజ్ఞ చే
వానరసేన లంక గరు । వంబునఁ దేలుని శాటపత్త్రసం
బూనిన వేడ్కఁ బట్టఁదగు । నొక్కక్షణంబున నంచుఁ దెల్పినన్ 143

క. ఆయోధనచిహ్నంబుల, నాయానతిఁ దెలుప బలము । లన్నియుఁ దమిమై
నాయసురవర్యపురముం, బాయనిపూన్కిం గలంపఁ । బరుగిడె నంతన్ 144

సీ. ద్వారముల్ భేదింప । వీరులవధియింపఁ, బరుగెత్తివచ్చి వా । నరులవీక
మార్కొని దానవుల్ । మార్గణంబులఁ బ్రాస, కుంతతోమరములఁ । గోఁతులగుమిఁ
జంపఁగా వృక్షపా । షాణశైలంబుల, దనుజుల వధియించి । దర్పమెల్లఁ
గనఁబడఁగాఁ జేయ । దనుజవీరులు మూన, కలిపౌరుషంబున । నితతశస్త్ర
తే. శక్తికనఁబడ వానర । సమితిఁ జంపి, రిట్లు సురలకుఁ గూడ రో । మాంచ మొదవఁ
జేయుద్వంద్వాహవము కొంత । చెల్లెనమసి, రిరుదెగలవీరు లొకకొంద । జేపు దఱుగ.

క. అని కొంతసేపు సాగఁగ, దనుజులు చని రాహవమున । దర్పము లుడుగన్
దినమది గడువఁగ రాతిరి, చనుదెంచెన్ భీమకార్య । సంతతి జరపన్. 146

రాత్రియుద్ధము.

క. ఆ రేయి సంగరమ్మున, శూరతఁ గనఁబడుపఁ దగిన । చొప్పు మనములం
దారసి రావణుసేనల, వీరాగ్రణు లొక్కకొంత । వేడుకఁ జూపన్ 147

ఉ. వానరవీరులందఱును । వజ్రసమాయతముష్టిఘాతసం
తానములన్ శిలాతరువి । తానములన్ మఱికొండలన్ మహా
దానవవీరులం గడిసి । దర్పముచూపి వధించు కోర్కులం
బూని చరించి రెప్పు డగుఁ । బోరని యెంచుచు రాముఁ గొంచుచున్ 148

ఉ. రాతిరియందు రాక్షసు ల । రాతివధంబున దోర్బలంబు హె
చ్చై తగ విక్రమింతురను । నాఖ్య ప్రసిద్ధమె కాన నిశ్చల
ప్రీతి భుజాబలంబు కడు । బెంపు వహింపఁగఁ బోరఁబూని రా
నీతతలంపు వెఱ్ఱులను । జేయగ రోషము వృద్ధినొందఁగన్. 149

ఆ. అంధకార మంత । నావరింపఁగ మూన, కరులఁ జంపునూహ । లతిశయింపఁ
బోరి రొకరినొకరు । పూని వధించుచు, సురలకే భయంబు । సొరిదిఁ గలుగ. 150

క. దితిజులు కొందఱు మడిసిరి, క్షితిఁ బాసిరి కొంద ఱనిని । గిశవరులు సం
జాతమహాగ్రహమున నా, దైతేయాధీశు లంతఁ । దలపడి రొకటన్. 151

క. ఆశరవీటులు మూర్ఛిల్లఁ, గిరులవలెఁ బడిరి నెల్లఁ గీడ్పడఁ జేసెన్ నా
యాశరులఁ గాంచి కంటట, నాశోభులు గర్వచాపధరులై పూన్కిన్ 152

—ఇంద్రజిత్తు రామలక్ష్మణులను నాగాస్త్రబద్ధులఁ జేయుట.—

ఉ. అంగదుఁ డాదిగా నమరవర్గనిరూఢ ఘనప్లవంగ నికాయము
లాగతి కోపము గదురు రాఘవులు నిల్చిన చోటికిన్ జనన్
యుంగడిఁ గాంచి శత్రుఁ డట నిల్చి శరాగ్ని పాతముల్
త్సంగమునందె యుండి కుటిలాక్షుఁడటుల్ దలంచెనన్. 153

చ. దితిజకులోత్తముండు నగిలిన్ ప్రియపుత్రుఁ డసూనుజపుత్త్రు సు
వ్రతుఁడని కొంచి నాతిపగ తాఁ బరికింపఁగ హుంకరించి తీ
వ్రతర శరాళి నొంచఁ గినుకం గని యొక్కట దాఁప సారథిన్
వితతజయంబునం బొసఁగుఁ బీఠవయంబు పథంబుఁ ద్రుంగిరన్ 154

మ. విరథుండై యమరాల దండధరుఁ డీగీర్వాణసంయోగముం బుట్టి సం
గరమునందేసిన పంచముఁ జూచుట తలక్రిందుగాసం దెన్నఁగాఁ
గర ముప్పొంగుఁ బ్రభా రథానికముఁ బ్రసంగంబు జేసె వీఁడంచు యు
ద్ధరతిన్ మాయను రైకొనంచగును బ్రహ్మంబు జేయఁగా నీరిపుర్ 155

చ. అని తలపోసిమాయ గొని యంబరమందు వసించె నింద్రపౌ
త్రునికగు విక్రమక్రమము రోషముగల్గఁగఁ జేయనౌర! యి
ట్లొనరుపనేర్చె నీతఁడని యొక్క మొగిం గొనియాడి రంత నా
జనకసుతాధిపుండు సురసత్తముపౌత్రుని శక్తి మెచ్చెఁదాన్ 156

మ. అవమానంబు భరింపరామిఁ ద్రిదశేంద్రారాతిపుత్త్రుండు మం
త్రవిభుత్వంబుఁ గనంగఁజేసి రిపుదోర్దర్పంబు మాయింతు నం
చవధానంబు వహించి యెవ్వరి కదృశ్యంబైన రూపంబుతో
వివిధాస్త్రంబుల నైవఁబూని సవియుక్తిన్ వేధించె రామాదులన్ 157

చ. అరి యెటనుండు సంచెలుఁగ నత్తఱి శక్యముగామి రాఘవుల్
శరపరపం క్రియై చుటకు శక్యముగామిఁ దదీయమార్గణో
త్కర మెటనుండివచ్చునో నిశాముగుణధ్వని యెందుఁగల్గునో
యరదముపోవు చప్పుడది యంబరమం దెట నుప్పతిల్లునో. 158

చ. తెలియఁగఁ జాలకుండి రొకతీరున నంతట రావణాత్మజుం
డలుకవహించి మంత్రయుతి నంబకముల్ పరఁగించి వానరా
వళులను రామలక్ష్మణుల వ్రాలఁగఁజేసెను భూమిపైన ధా
రలుగ నసృక్కణంబులు పరంపరగాఁ బ్రవహించె నత్తఱిన్. 159

క. కూలఁబడి రెల్లవానరు, లోలిం బీనుఁగులపిండు లుర్విఁబడఁగ నా

భీలంబై కనఁబడున, ట్లాలము గన్పడియె నిట్టు। లనరానిగతిన్ 160

చ. తనువులనుండి రక్తమొగి। ధారలుగాఁ బ్రవహింప రాముఁడా
తనియనుజుండు భూమిఁబడి। తద్దయుఁ గుందుచునుండ నాగపా
శనికరయుక్తిచేఁ గదల। జాలనియట్లొనరించె నింద్రజి
త్తునిఖిలవానరేశ్వరులఁ। దోడనె చేసె దదస్త్రబద్ధులన్ 161

ఆ. కదలమెదలలేక। కపులార్తి నొందఁగఁ, రామలక్ష్మణులు నరాతిపాశ
బద్ధులై పడంగ। బవర మయ్యది సురత్రాసకర మనంగఁ। దగియె యుండె 162

సీ. నాగపాశము లిలానాథునిఁ దమ్ముని, గట్టిగా బంధించె। గాఢశరము
లందర నొప్పించె। నట్టిట్టుకదలక, పడియున్న యంత్రమహిపతులఁగాంచి
సుగ్రీవముఖులెల్ల। శోకించి రావిభీషణుఁడు తద్దశకు విస్మయమునొంది
మాయాబలంబున। నీయెడ నింద్రారి, యీరీతి బంధించె। వీరి ననుచు
తే. మాయ నెఱుఁగుటనంబర। మధ్యమున, దనుజవర్యులుగొల్వంగఁ। దనరువాని
నింద్రజిత్తును గనుఁగొని। యినతనూజుఁ, జేరఁగాఁ బిల్చి యిట్లు వచించెనపుడు.

క. వగవకు మోకపిరాజా!, తగునిది మాయాబలంబు। దారుణరూపం
బగు నాగపాశబంధనముగఁ దోఁచెడుఁ బ్రాణహానిఁ। బొందదు దీనన్. 164

ఉ. వీరలపాటు గాంచి కపి। వీరులు పాఱఁదలంచుచున్న వా
రోరిమిమీఱ వారిఁ గడు। నూఱడిలంగ నొనర్పుమీవు గం
భీరత నుండఁగాఁదగిన। వీరుఁడవయ్యును భీతినొందనొ
నే రయమార నల్గడల। కేగి బలంబులఁ బ్రోత్సహింపుమా 165

ఉ. నేనును గొందఱన్ బిలిచి। నింగిని జూపెడుశక్తి మాయదే
యీనని హెచ్చరించి భయ। మంతయుఁ బాయఁగఁ జేయువాఁడ నో
వానరనాథ! నీవిపుడు। వందురఁగా ఫలమేమి ధైర్యముం
బూనుము కార్యనిర్వహణ। ముం బొనరింపుము లెమ్ము నావుడున్ 166

చ. హరిపతి యావిభీషణు మ। హామతిఁ గాంచి భవన్ముఖోక్తి ని
బ్బరమును గాంచినాఁడ గురు। బాహుబలుల్ ధరనైఁ బడంగ సం
గరమిది ధర్మపక్షమును। గాల్పఁగఁ బూనె నటంచు నెంచితిన్
బరుగిడువాఁడ నింక భయ। వారణకార్యము నిర్వహింపఁగన్ 167

క. అనిపలికి తానుసైన్యం,బును గాంచి భయంబుపాయ। పోలికఁ బల్కం
గనుబూనె విభీషణుఁడును, జని మాయ యిదంచుఁ జంప। జాల దటంచున్. 168

క. పలుకుచు వారలభయముం, దొలఁగించుచు రణముచేయు। దోర్బలమెల్లం
గలిగించుచుండె నంతట, విలసిల్లెడు తార్క్ష్యమూర్తి। వేగమ వచ్చెన్. 169

—[illegible]—

సీ పక్షపంచాలన[illegible] సింధురాజు, ఘూర్ణిల్ల [illegible] ఘూర్ణిల్లె [illegible]
వైనతేయుఁడు [illegible] [illegible] నాకసు [illegible] యుల్లు
[illegible] [illegible] లు [illegible] వెంబడి [illegible] కము
[illegible] [illegible] నాగ[illegible]యులు విచ్చి[illegible]
తే సహలి [illegible] [illegible] [illegible]యుల[illegible] [illegible]
బులకిమల [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఖగాధిపతిని.

క కరిఁ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పాశులపై యి
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] నేఁగెనె పొగడ 171

క కలిగెను జీవితములు [illegible] [illegible] [illegible] నీ
కల [illegible] సుకృతి, [illegible] బుద్ధి, ప్రత్యుపచార్య! యార్యా 172

చ అనుటయు వైనతేయుఁ [illegible] [illegible] నో
ననఘ[illegible]! [illegible] దొరకుండు నేను, నా
పనియిది నీ[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
గను [illegible] నాదు [illegible] భుజంగంబులు పాఱెడు నాల్గువంకలన్ 173

చ దితిజవరాత్మసంభవుఁడు దృష్టుఁడు మాయను బన్ని మిమ్ము నొం
చి తనకుఁ గల్గుశాంబరిని సిద్ధినిగాంచిన సర్వమంత్రసం
యుతి గురుపాశజాలముల నొక్కుట మిమ్మును గట్టివైచె బా
శతతులు వీర్యహీనత వెసం బరువెత్తెను నన్నుఁ గాంచుటన్. 174

చ మరల మిముం గలంప నణుమాత్రము చాలవటంచు నమ్ము మో
సరసిజనాభ! నిన్నుఁ గనఁ జాలితి ధన్యుఁడనైతి నానతిన్
శిరమునఁ దాల్చిపోయెదను సేవయొనర్పఁగ నీకె సర్వదా
చరణసరోజదాస్యమున శాంతిము నిల్వ వరం బొసంగుమా 175

చ. చనియెద నంచు మ్రొక్కి ఖగవీరవరుం డలసత్వదపాత్మయుగ్మ మొ
య్యన గదలించి లేచి గగనాంగణసీమను బోయె దిక్కులం
దనగురుపక్షసంచలనజాతం దగువాయువు పర్వుచుండ దై
త్యనికర మట్టిచూచి దిగులందఁగ దేవత లుబ్బి యాడఁగన్. 176

ఉ. వ్యాళమయోరుపాశతతి పర్వులు వాఱఁగ రామలక్ష్మణుల్
చాల శ్రమంబు గాంచియుఁ బ్రసంగతిఁ దార్క్ష్యుఁడు కల్గఁజేయ సం
తోషితసంగరశ్రమజఘర్మ పయఃకణమండలాంగులై
శ్రీలఁ జెలంగి పూర్వబలసిద్ధుల నొప్పిరి విస్మయంబుగన్. 177

ఉ. కీశవరేణ్యు లస్త్రగణకీలితగాత్రము లప్డు సూర్యసం
కాశములై వెలుంగఁ దమశింబున నార్చుచు మిన్నుముట్టి యో

యాశరులార! రంపు సమరాంగణ మందొక యాటయాడ మా
యాశయముల చెలంగు మరియాదయె మీరిటు లూరకుండఁగన్. 178

చ. అని పలుకన్ విరోధులగు నాశరవీరులు విల్లుఁ బూని మహా
ధ్వనులను దిగ్విదిక్కుల సభంబును బ్రద్దలుగాఁగఁ జేయుచున్
దనుజుల సంగరంబునను దారొకనిన్ రఘుని హెచ్చరించుచున్
మనుజపతి ప్రియాత్మజుల మాటికిమాటికిఁ గాంచి మ్రొక్కుచున్ 179

తే. యుద్ధమున కాయితంబుగ నుండి రంత, నావిధంబును శుకసారణాదిగూఢ
చారు లోగిఁ దెల్పవిని మదిసాధ్వసంబు, గాంచె రావణిరిపుశక్తినెంచియపుడు

నాగపాశప్రయోగవిధి

సీ. మంత్రగణంబున మహితశక్తిం గ్రాలు, క్రూరమంత్రములు దుర్వారములుగ
సమరియుండును; వాని కార్తిగూర్చెడుసత్త్వ, మొక్కటియే గాని తక్కనట్టి
శక్తు లెవ్వియు లేవు సాధకుం డవ్వాని, యంతిష్టమైన దేశయ్యయె దాని
జపియించి తగ నభిచార హోమము శ్రద్ధ, నొనరించి సిద్ధులై యొప్ప ననుచు
తే. ననుదినము దానిఁ గొల్చుచు నస్త్రరూపముగను బూజించుచున్ దానిఁ దగిన సమయ
మందు నమ్మాడ్కి హోమంబు నాచరించి, యస్త్రరూపంబునం బొల్చునట్టి దాని.

క. అరిబాధార్థముఁ బంపం, దరుణంబిది నాదుకోర్కి తగ ఫలియింపన్
బరమాద్భుతి నొందుమ యని, శరమును బ్రార్థించి మంత్రశక్తి కలుగఁగన్.

క. ఒనరించి ప్రయోగింపం, జను నయ్యది స్వీయరూపశాలియగుచు వై
రిని శక్తికోలఁది బాధిం,చు నశక్తుండైన వైరి జూర్ణము చేయున్ 183

క. అసురతనూజుఁడు ఫణిమను,విసరంబున నొక్క దాని వితతజపమునన్
స్వసమీపమ్మున నుండఁగ, స్వసదృశ ఫలమీయఁ గొల్చి వరముం బడసెన్ 184

క. వానిఁ బ్రయోగించి మహీ,జానికుమారులను గూల్పసమకట్టెను; ద
జ్జానకివల్లభుఁ డాత్మను, ధ్యానించెన్ గారుడము నితాంతసమాధిన్. 185

గాధినందనుండు కాలత్రయజ్ఞుఁడై, పొలుచుచుంట మంత్రపూగ మెల్ల
రామునకును దెల్పె రాముఁడు సోదరునకును దెల్పెఁ దార్క్ష్యనామకంబు
వ్యాళమంత్రంబులకు నల్లవైరి గాన, నింద్రజిత్ప్రహితాహిపాశేషుచయము
గరుడసన్నిధి నించుక గాని ఫలము, గలుగఁ జేయంగఁజాలక విలయ మొందె.

అస్త్రంబులెల్ల నీయనువునఁ బ్రత్యస్త్రములచేత విలయంబు గలుగఁ జెడును
గావున నాగపాశావళి గరుడసందర్శనంబున శక్తిహతముగ విడిచె
నిదె విధానమ్మస్త్ర మెదియైన మరలిపోఁ, జేయఁగా నని చిత్తసీమ నిల్ప
వలయు నింకొకరీతి గలదు మంత్రంబెది, యిరువురచేత నభీష్టసిద్ధిఁ
తే. బడయ కోరిక జపియింపఁబడున దేని, వార లిర్వురు వైరులై బవరమందు
దానినే వైవ నది యేరి నేని బాధ, చేయక యె శాంతినొందును సిద్ధమిద్ది 188

చ ఇరువురు భక్తులౌట నటి యెవ్వనికైనను బాధ చేయకే
మరలును దాసివైచుఁ గిప మానక రెండ గణాఁచు రెండు వం
బరమునఁ దాఁకె శాంతిపడెఁ బటిమయుగంబు ను దానినొక్క దృ
ష్టిరమణఁ గాంచఁ గాన సమసిద్ధినిగల్గ నొనర్చువారికిన్ 189

వ అందుఁగొన్ని యస్త్రంబులు పునఃప్రయోగంబున కర్హంబులుగాక యుండు నట్ల గుటకుం గారణంబు గురువాక్యంబు అస్త్రసిద్ధ్యుపదేశకాలంబున నిది ప్రాణ విపత్తు పొసంగినతఱిఁ బ్రయోగింపఁదగుననియు నట్లుగాకున్న మరలఁ బ్రయోగ యోగ్యంబుగాదనియు నాదేశించు అట్టి యస్త్రంబులు లోకావళి నగ్గంబుచేయఁ జాలియుండు నానిం గొనునప్పుడు డసితోఁచిన నీనియమంబొనర్చి గురు వుపదే శించు గురువాక్యాతిక్రమణంబున మంత్రంబు ఫలింపదనియెడు గురువలయు 190

క గురుభక్తిలేని వారల, కుఁతపమంత్రంబులైన నొక్కఫలం బె
వ్వరునకు లభింపఁజేయఁ, గర మశుభఫలంబు నూర్వంగడఁగును గాదే 191

క కనుకను సద్గురుభక్తిని, గని దానికి ఎదల కెల్లకాలము మంత్రం
బును జపియింపఁగ సిద్ధిం, గను సాధకుఁ డొందురీతి కల్పఫలముల్ 192

ఉ. ఈపగిదిన్ బృథాకుమను కెంతయుఁ దోడ్పడుసంచు నెంచియే
పాపపునిన్ జయించి పటుబాహుబలంబున పట్టుపట్టి మా
యాసమశక్తి నొప్పుదనుజాధిపపుత్త్రుఁడు నాగపాశముల్
గాసిలఁజేసి చంపు రఘుకాంతుని నంచెద నమ్మి వైచెఁగా 193

ఉ గారుడమంత్ర మాత్మ రఘుకాంతుఁడు సంస్మరియింపఁ బూర్వమే
కోరినయప్డు వత్తుననికోరిక దీర్చ వరంబులిచ్చి యా
శ్రీరఘురాము నాజ్ఞఁగొని చేరెను స్వస్థల మట్టులౌట నా
గారి రఘూత్తముం గనఁగనప్పుడె వచ్చెను విచ్చె బంధముల్. 194

మ పరమేశుండయియుండు మఱొక్కరిని సంప్రార్థింప నేలా యటం
చురుసందేహము నొందరాదు; జను లౌత్సుక్యోద్యోగముంగాంచి య
క్కఱనిన్ వర్తిల నెంచటంచుఁ దెలుపంగాఁ గోరియే రాముఁ డె
వ్వరిఁ గొల్వంగ బహూకరింప మదిలో వాంఛించె నం చెన్న నౌ. 195

చ జనకకుమారియున్ నృపతిసత్తము లిర్వురు నాగపాశబం
ధనమునఁ జిక్కి రంచు విని దానవకాంతలు తోడుకొంచుఁ బో
వను వగఁగుందె సర్వమును భావనచేసెడు నాదిశక్తియై
తనరియు మానవాకృతిని దాల్చుట శీలముఁ దెల్పఁ బూనుటన్. 196

ఉ వారలచిత్తవృత్తు లిటువంటివిగా నగునం చెఱుంగ నె
వ్వారికి శక్యమౌ హరియుఁ బంకజసూతియు శంకరుండు వ్య

శౌరియు లెసుగంగల మహాత్ములె పిల్చెడు లింగనాఁగ నిం
కేల సముద్ధతోద్ధురదళ యొన్నఁగ నోపి ఘటింప బడె ప్పుడున్ 197

ఉ. రావణి నాగపాశనికరంబు ఫలింపిడజాల కెట్టులో
పోనఁగఁ గుంది యుండె, సితేజ విధియే బలవంత మంటకున్
దావలమైన గొక్కనియెంగుణ హానంబగుఁ బౌరుషంబునా
నైవమె మించు దానికగు నత్త్వము గన్పడ దేరికేనియున్ 198

ధూమ్రాక్షాదులు మృతినొందుట

సీ. అంత నారావణుండు డాగ్రహించెనంబు, ధూమ్రాక్షుఁ డనిసేయఁ దోఁపహానుమ
యాతని బొలియించెనట్టులే వజ్రదంష్ట్రుని నంగదుండు సంహారుఁ జేసె ప్రమున
హనుమంతుతోడ నాహవము చేయు నకంపనుఁడు సమయమునఁ జేరెఁ గదనముదట
నాతని వెన్కఁ బ్రహస్తుండు నీలుతోఁ, బోరాడి మింటికిఁ బోయె వేడ్క
ఆ. వారిపోకఁ గాంచి రావణుండు తానె, యరుగుదెంచెఁ బోరికా యముని
నతని వెంట వచ్చిరనిమంత్రి రెంటతో, భటులు పూర్వకర్మఫలములఁ గన 199

చ. వనచరసేనఁ గూల్చుచు నవార్యభుజాబల మొప్పుచుండ నా
దనుజవిభుండు తీవ్రరణధాత్రి పయిన్ విహరింప నింద్రపు
త్రుని యనుజుండు తా నెదిరి తనదోర్విభవంబును జూపె నాతఁ డా
తనిపయిఁ గల్గు కోపమున దారుణబాణము లేసి నేర్పునన్ 200

ఉ. మిత్రసుతుండు యుద్ధమున మించెను రావణుఁ డంచుఁ జెప్పఁగాఁ
బాత్రుఁడుగాఁ జెలంగె నదివైరికి మిక్కిలి దుస్సహంబుగా
నై త్రపగల్గఁ జేసె నసురారివిభుండును దోర్బలంబు నా
స్త్రాత్రము గన్నవాఁడగుటఁ దోరపుశక్తిఁ గనంగఁ జేయుచున్. 201

చ. తనువిడియున్న సంస్మృతిని దాఁగనకుండ నొసర్చి దక్కన
వ్వనచరవీరు లాతని నవార్యపరాక్రముఁ దాఁకి నిల్వలే
చని రఘునాథుపార్శ్వమున సాధ్వసముం దొలఁగించి కావుమా
యని శరణంబు వేఁడి రటనాతనితమ్ముఁడు లక్ష్మణుం డెదన్. 202

క. అనిసేయు నుత్సవము పొంగ నరేంద్రుం గాంచి మ్రొక్కి శక్రవ్యాదేంద్రున్
గనదురుబాణంబున నే, నని జంపెద నీయకోనుమ యని వేఁడంగన్. 203

క. నెమ్మది దలంచి రాముం, డమ్మాడ్కిం బోవ నొప్పి యతనికి రణధ
ర్మములు తెల్పుచుఁ దవ్వుల, మిమ్ములఁ గని పెట్టి పోరు శౌ తగ వనుచున్. 204

ఆ. నచ్చఁ జెప్పి పంపె నుచ్చకోదండము, దాల్చి పోరఁ బోవు తఱి సమీర
తనయుఁ డడ్డపడుచు దనుజేంద్రుమారొక్కని, నేనె పోరువాఁడ నీవు వలదు.

క అని వాని మూర్ఛనొందఁగా, సునిశితబాణాళి నొంచె ॥ సురవైరియు వా
తని నొంచె హనుమదురమున్ ముష్టిని శైలమహాఘాతములఁ ॥ నేడ్వఁగఁ జేసెన్.

సీ మఱియు వీర్యంబునకు నులికి రావణుఁ, డిట్టిపాటుక ॥ భీమునినద
మొప్ప నొప్పింపఁగ ॥ సురుతానమున సంచలించె దానిని వినుతించి రెల్ల
వానరుల్; రావణుఁ ॥ డానివడంబున, గుల్కి యోహో హనుమంత! ॥ గుఱుబలుఁడవె
యని మెచ్చుకొంటా దానియాగసుండిదొక్క నేఁ, నన మగండాత్మ బొంకడుక టి! దాని

ఆ వినుతి చేయనేల ॥ విగతశీక్రుండవు, గాక బ్రతికియున్న ॥ కారణమున
నగ్గి యడఁగుఁగాక ॥ యని మఱియుం బల్కె, నిన్ను ముష్టిఁ బొడిచె బ్రతుకు నీవు.

క మఱలంబొడిచెద నిన్నుఁ గా, బఱుపుంబఱుగుష్టి దానఁబంపుగ నిను ని
త్తఱుణమునఁ దె యముఁ డింగెదు, పునరుక్తి కాకుఁ దొకొంగెను క్రూచెన్

చ తనయడిచేతిముష్టిని నిరోధము వానినిగొన్ను నొంగఁగా
ననిలసుతుండు మూర్ఛగనె ॥ నంతట నీలుఁడు తొడ్డ రావణుం
ఘన శిలలన్ మహీజముల ॥ గ్రాధవశృంగములం గలంచి త
త్సునిశితబాణజాలముల ॥ నేలఁ బడెఁబడె; నంత దుర్మగున్ 209

క. సౌమిత్రి మూర్ఛనొందెన్ సంగ్రామంబది యద్భుతముగఁ ॥ గ్రాలెన్ త్రిదశ
గ్రామణులు మెచ్చుచుండిరి, భీమాంబకములను వైవివీర్యముపొంగన్. 210

క. రావణు వెఱగొందంగా, భూవిభునను జొంపు చేసి ॥ భూతభయం బే
యాంపహీలంగాఁ జేసెను, రావణు శక్తిం బడెన్ ధరన్ మూర్ఛితుఁడై 211

క, భీతిల్లి దానఁ గీశ, వ్రాతంబులు రాము కడకుఁ ॥ బఱగిడి తెలుపం
జేతమునఁ గ్రోధ మత్తఱి, నాతతముగఁ బ్రజ్వరిల్ల ॥ నరి మూర్ఛనఁగన్

చ. సఁగున లేచి చాపమును ॥ సజ్యముగా నొనరించి ప్రజ్వల
చ్ఛరమును గూర్చి మారుతియు ॥ స్యందనమై తగ నెక్కిపోయి యా
శరవరు మారొక్కనెన్ దనుజచక్రవిభుండును సాయకాళి నం
బరమును గప్పుచున్ రణము ॥ పౌరుష మొప్పఁగఁ జేసె నత్తఱిన్. 213

చ తుతిపదమారుఁ డంత నతిశీఘ్రముగాఁ బలువేత్తు నంబక
ప్రతతిని వైచి రథ్యరథపాలకులం బడఁగఁ జేసి య
ప్రతిహతబాణపంక్తి మణిభాసురదివ్యకిరీట రాజియుం
జ్వలితగని భూమిపైఁ బడఁగ ॥ నొక్కక్షణంబునఁ జేయ నార్తుఁడై 214

యాతుధానేశ్వరుండను భీతుఁడగుచు, నూరకుండంగ రాముఁ డోరోరి నిన్ను
నలసినాఁడ వటంచు పలవలినవాఁడ, నింటికేగుము నావిని ॥ యెద రఘుపతి
పలుమాఱులు పొగడుచు ని, స్తులశక్తికి నబ్బురంబుతోఁ పఁగఁ జనియెన్
గలవిలపాటొందుచుఁ దన, విలయము దృఢపఱచుకొనుచు ॥ వెస లంకఁగనన్,

ఆ. అరిగి కుంభకర్ణు నాత్మఁ దలంచుచు, మేలుకొలుపఁ బనిచె మించుభీతి
నసమయమున లేపుటతనికిఁ బ్రళయమే, యనుచు నెఱిఁగియును మహాసురుండు

కుంభకర్ణుని మేలుకొలుపుట.

క. నెలలాఱు నిద్రయతనికిఁ, గలుగఁగ వరమిచ్చె బ్రహ్మ కర్మానుగతిన్
బలవంతము దైవమ్మను, పలుకు యథార్థంబు సేయ భావించినటుల్ 218
చ. తపమొనరించు కాలమున ధాత వరంబొసఁగంగ రాఁగ దే
వపటలి బ్రహ్మవెన్కఁ జనె వారలె తమ్ బురికొల్పుటన్ విరిం
చి పరమమోదమంది వడిఁ జేరి దశాననుఁ గోర్కెఁ దీర్చి య
ట్లె పరమభక్తిఁ దన్ను హృదయస్థుఁగాఁ దలపోయు నాశరున్. 219
సీ. కుంభకర్ణుని గనఁబోవునప్పుడు మహేం, ద్రాదులిట్లని కోరి రా విరించి
నీతఁడు బలవంతుఁడెల్లర నొకసారి, మ్రింగఁ జాలినయట్టి మేటివక్త్ర
బిలము గలట్టివాఁడలఘుపరాక్రముఁ, డెల్లలోకంబుల నేచఁజాలు
మూర్ఖుఁడు కావున భూతాళికెల్లంబుఁ, గోరెడు నీ రీతిఁ గోరిన వర
తే. ములనొసంగిన మమ్మెల్ల విలయమందఁ, జేసినట్లగు యోజింపు చిత్తమందు
ననుచుఁ బ్రార్థింప బ్రహ్మయు మనమునందు, నతని కర్మముగతి నెంచి యమరులఁ గని
చ. వినుఁడు సుపర్వులార! బలు వేడుకఁ గన్పడుఁ జూచుచుండుఁ డా
దనుజుఁడు కోరినట్టివరదానము చేయక తప్ప దెట్టులై
నను మఱుమాటలాడక మనంబుల దిట్టతనంబుఁ బూని నా
వెనుక నె రండు వానిదగు వృత్తమదెట్టిదొ యంచు నెంచుచున్. 221
చ. అలరఁగఁ జేసి బ్రహ్మ విబుధావళి నాత్మసతీమణిన్ గరం
బుల నభయాంకముద్రయును బుస్తకమున్ గనుపట్టుచుండ వా
క్కులఁ గలిగించు దేవి యనఁ గోరినకోర్కెలఁ దీర్చుతల్లి నా
లలితయశంబు గాంచిన విలాసవతిన్ బరదేవి భారతిన్. 222
చ. తలఁచె మనంబునన్ సుగుణధామవిభూషితయైనవాణి యా
జలరుహసూతిముందు సురజాలము చూడఁగఁ దోఁచె బ్రహ్మయున్
బలికెను దేవి! యీ ఖలుని వాక్కుల నిల్చి తదీయకర్మమే
ఫలముల నీయఁగోరు నోపం బడిగా ననుఁ గోరఁ జేయుమా. 223
చ. సరసిజసూతి యిట్లు సురసన్నిధిఁ బల్కన నాలకించి వా
క్తరుణియు నట్లకాక యని తద్వదనంబున నిల్చి కర్మమే
వరుసఫలంబు లీయఁదగు భంగిఁ దలంచు నొయట్లె ధాతనున్
వరములు వేఁడఁ జేయ మదివాంఛఁ గొనెన్ బరమేష్ఠియుం జనెన్ 224
చ. చని యల దైత్యనాయకుని సన్నిధి నిల్చి భవత్తపంబు నా
మనమును సంతసంబుగను మాడ్కి నొనర్చె వరంబు గోరుమా

యనుటయు లేచి నిల్చి తనహస్తములన్ ముకుళించి దేవ! నీ
పనుపునఁ గొంపవాఁడ నయ। భక్తునిగాఁ గొని కాని నీయవే 225

చ జననము గాంచినంతనెలుక। శిష్యను గాంచుటయే ఫలంబు కా
వున సుఖనిద్రనిమ్ము, అటుపైన్ బలముం గలుగుట్టదానిగా
నొనరుపు; నిద్రయే సుఖము। నెప్పటియట్ల సుఖంబు గాఁగ నం
దనసుహాసూతి యత్నయుగు। భద్రము లంపుము యాన నర్మకా! 226

సీ ఒకమాట విను మయ్య। యో కుంభకర్ణ! నీ, వాఱుమాసములు సుఖాబ్ధి మున్గఁ
జేయు నిద్రంగాంచి। చాయాసమే లేక, మేల్కాంచి యాహార। మోలి నాఱు
మాసంబులకుఁ దగుమాత్ర భుజించి నా,యుత్సవాలం బంగి। యొకరిపైకి
ననిచేయఁ బోదువో। యాహావం బయ్యది, విజయంబొసంగు నేకీలఁదైన

ఆ నిన్ను నొంపఁజాలఁడన్న యీవరమును, గోరుకున్న నీయఁ। గూర్మిఁ గంటిఁ
గొఱఁతనిద్ర మేలుకొలుపంగఁ బడుదేని, యంత మృతికి లుగు। నంచుఁ జనియొ

క తనుదాఁటి బ్రహ్మ యవ్వలఁ, జనఁగా వాగ్దేవతయును। సన్నిధిఁ బాయం
దనయువివేకపు వాంఛను, మనమునఁ దలపోసి దుఃఖమగ్నుం డయ్యెన్ 228

సీ బంధువులందఱు। బ్రహ్మయిచ్చినవర, మవియచాలును గృప। కదియొసాఁటి
యని యూఱడించి రాదనుజవరేణ్యుండు, సమరంబునకు ముందె। శర్మధామ
మనఁబడు నిద్రాగృహంబున శయనించె, నాఱుమాసములకు। నవలిదినము
నందు మేల్కొలుపనో। ననునియమంబు నా, రావణుం డెఱుఁగు నిద్రకురవంత

తే భంగమే కల్గఁ జచ్చునంచుం గనుంగొ,నంగలండయ్యు దుష్కర్మ। సంగతి నది
మదికిఁ దోఁపమి నిద్ర లేపఁ దగఁ బనిచె,నతనిమృత్యువు పురికొల్ప। నరయ లేమి

చ జనులకు వెన్క మృత్యువు ప్రసంగ వసించియె యుండు దానినిం
గనుఁగొనఁజాల రెవ్వ రది। కాలమురాఁ దనమూర్తిఁ జూప వ
చ్చును; క్షణమైన నిల్పఁ దగుచొప్పును గాంచదు కర్మసంగతిం
గొనిచను వానికిన్ ఫలముఁ గూర్ప స్వతంత్రత లేదు దానికిన్ 230

మ మృతికాలంబున నాపరాత్పరుని నెం। తే భక్తి ధ్యానింప దు
ష్కృతముల్ పాయుచు ముక్తియబ్బునని సం। కీర్తింత్రు ధీరుల్; పురా
కృతకర్మంబది యట్టిబుద్ధి నిడిసం। గీర్తించు లేదేని త
త్స్మృతి యెట్లబ్బు స్వతంత్రతం దగినయ। ద్దే దంచు నెన్నందగున్. 231

ఉ అన్నియుఁ గర్మమూలము లెయయా; నదిగానిది లేద దేదియున్
గొన్నిఁట నస్వతంత్రతయుఁ। గొన్నిఁట నయ్యదికల్గియుంట యె
న్నెన్ని విధంబులం గనిన। నెన్నిన న్యాయహితంబటంచుఁ దోఁ
ప న్నెఱి హేతువుండునొకొ। ప్రాజ్ఞులు మెత్తురొకో యదెప్పుడే. 232

ఉ. ఒక్కొకవేళ మేలగు నుదాహృతికిఁ గీడుగఁదోఁచుచుండు వే
ఱొక్కతఱిన్ మహార్తికర ముత్తమలాభముగాఁగఁ దోఁచు నిం
కొక్కపు డెన్ని యోగతుల నూహలు వెల్వడుచుండు నక్కటా!
యక్కటికిన్ము కర్మమున కాత్మను గల్గదయే నొకించుకేన్. 233

క. వేదాంతవాక్యములచే, నేదియు లేదనుచుఁ జెప్ప నెంచినఁ గర్మం
బే దిక్కు దోఁపకుండఁగఁ, బోఁదట్టున్ గార్యరూపమున నవ్వారిన్. 234

మ. స్మరియింపందగు నిర్ధియిట్టిదటఁ గర్మంబేమి చేయంగనౌఁ
బరతత్త్వంబుఁ దలంప నయ్యెగియగున్ భస్మంబటంచున్ వచిం
తురు; వేదాంతులమంచుఁ జెప్పుకొను ధూర్తుల్ కొందఱా కర్మమా
పరతత్త్వంబుఁ దలంప నిచ్చినఁగదా పల్మాట లేలా యిఁకన్ 235

మ. కృతకర్మంబు శుభప్రదంబగునయొ నీకున్ స్మరింపంగ బు
ద్ధితగున్ లేనియెడం దదిచ్ఛయెటు వీతెంచున్ మనోవీథి నీ
వితమున్ సుంత తలంపరాదె యొకచో వేదాంతులెల్లం గృతా
ర్థత యొద్దాననొ తోఁచుగా మదులఁ గర్మంబెట్లు దుశ్ఛేద్యమౌ 236

సీ. కర్మముఁ దరియింపఁగాఁ దగుపద్ధతి, యెట్టిదై యుండు నంచెన్నఁ దగును
సత్కర్మముల శాస్త్రసరణిఁగఁ జేయుచుఁ, దత్ఫలంబులఁ బరతత్త్వపాద
పద్మార్పణముచేసి "పాహిమాం"మ్మనుచు నే, కాంక్షలఁ జిత్తంబు గానినొంద
కుండఁ జేయుచు నిట్టులుండఁగాఁ దత్కర్మ, ఫలములే జ్ఞానసంకలితుఁ జేయు

తే. నట్టివిజ్ఞానఫలముగ నమరుసాంద్రమైన వైరాగ్య మదియె యజ్ఞానలేశ
విరహితంబుగ నొనరించి విమలబుద్ధి, గలుగఁజేయును ముక్తిని వెలయఁగూర్చు

క. క్రమమగుమార్గం బిది య, క్రమమార్గము లెన్నొ యున్న కరణిఁగఁ దోఁచున్
సమగతి నవికల్పింపవు, విమలజ్ఞానం బదెట్లు వెలయం జేయున్. 238

చ. తెలియఁగ నర్హ మీవిధము తేటపడుం జిరకాలచింత న
వ్వలిదగు సాధుమార్గ మెది భద్రము దేనఁ బొసంగు నంచు; ని
మ్ములఁ దలపోయు టొక్కటియొ మూలము దానికి దానిమూన నే
ఫలములుగల్గకుండు నొకభంగిగ భుక్తిలభించు మాటలన్ 239

చ. స్మరణపథంబునన్ దనుజసత్తముతమ్ముని గుంభకర్ణునిన్
సరిగ నుదాహరింపఁ దగుసత్తప మెట్లొ యొనర్చి యెన్ని యో
వరములఁ గోరఁగాఁదలఁచి వారనినిద్రను గోరెఁగాదె యొ
వ్వరికి స్వతంత్రతన్ దిరుగవచ్చునొ యియ్యదె తెల్పుఁ జేటఁగన్ 240

చ. తపమది వాంఛలన్ ఫలయుతంబులుగా నొనరింప కోరికే
ని పనికిరానిమార్గమున నిల్వఁగఁజేసెను గుంభకర్ణు నే

మిపలుకవచ్చు నింకఁ గనుకొనుము జూచితఁ గానరాని యుం
విపథ మిదేను గుణమయేపే! యని యొరులను నడ్డ యేరికేని 241

ఉ. కావునఁ గుంభక[illegible]ము [illegible] త్రి[illegible]కీం[illegible]
సీవిధి [illegible] కొంచఁ [illegible] గూర్ప [illegible]
నావిలచిత్తుఁడౌట [illegible]రాధిపు [illegible]ఁ జాలఁడయ్యె నా
రావణునాజ్ఞఁ గిట్టి [illegible] మేలుకొల్పఁగన్ 242

కుంభకర్ణుఁడు రావణునకు [illegible]ఁ జెప్పుట

ఆ. నిదుర మాని లేచి సీతగి [illegible] తనకుఁ జూచి దితిజవర్య
సేవకులు గాంచి చెప్పిరే [illegible] యటన్నఁ గొంకమాని

చ. తెలిపిరి వారలిట్టులని ధీరవరేణ్య! మహాభయంబు గాం
గలుగఁగఁ జేయు సంగరము [illegible] గోత్రములమా[illegible] దై
త్యులకుఁ బ్రధానమంత్రి [illegible] గల దైత్యు[illegible]తెంతయో
కలసినఁ జచ్చి రాక్షసులు ముగిఁ గాలము నేమనవచ్చు నక్కటా! 244

సీ. నాగపాశముల నింద్రజి రామలక్ష్మణులను జక్కబంధించెఁ గనినకపులు
పరగెత్తి రెల్ల దిక్కులకు లడఁగిరి, కాని వానికి వారు కొంచపడరి
మరణమంతియ కాక మ్రాన్పడరైరి సుమ్మంత కాకారులై యాచ్ఛటింప
సాగిరి వానరసత్తముల్ చెలరేఁగి, లద్దానికోర్వక యగ్రజుండు

ఆ. సంగరమున కేగె సమయింపవారల, నేమి చెప్ప నింక నినకులుండు
రావణునివధింప రణమున కేతెంచి, విరథుఁ జేసి తటిమె వేయు నేల. 245

చ. మనమును జన్నపుచ్చుకొని మాయవిభుఁ డిల్లును జేరి నిన్నుఁ దో
డ్కొని చనుదేర నాజ్ఞయిడెఁ గూర్మిసహోదరుఁ డంచు; నిత్తఱిం
జనదు సుఖార్థనిద్రగను శౌర్యసమగ్రుని మేలుకొల్ప నం
చును దలపోయఁడయ్యెఁ గడుఁ జోద్యము కాలమటంచు నెన్న నో. 246

చ. పలుకులు వేయునేల కడుఁ బౌరుషమూని చెలంగువారు దో
ర్బలమున విఱ్ఱవీఁగుచు నరాతులఁ ద్రుంపఁ గడంగువారు కోఁ
తులనిన సిగ్గుగా మదికిఁ దోఁపదె యెవ్వనికైన నింక ని
స్తులయశ మొప్పు దైత్యకులశూరుల మాట వచింప నేటికిన్. 247

చ. అని తెలుపంగ నంతమది నారసి యారసి చప్పరించి యెం
చినగతియయ్యె నేమనినఁ జేకుఱు సత్ఫలమింక నంచు లే
చి నిలిచి శంకపోవిడిచి చెచ్చెర మేదిని చంచలింప వ
చ్చెను దనయన్నఁ జూచుటకుఁ జెందిననిస్పృహఁ దెల్పుపూన్కితోన్. 248

ఉ. వచ్చినకుంభకర్ణుఁ గని ప్రాలినప్రీతిని గౌఁగిలించి యో
సచ్చరితా! మనం బెరియఁ జాడ్పన సాగెడు సంగరంబు ము

న్నెచ్చటఁజూడ నట్టిదియు । యయ్యదియంచు నెఱుఁగు మీవునుఞ్
బొచ్చెములేక తెల్పెదను । బొంగెడు వీరులు ద్రుంగి రేమనన్. 249

క. కాలము విపరీతంబై, చాలన్ దుష్ఫలముఁ గూర్పనసమకట్టెను నీ
యాలమునఁ గోఁతులె లయ, కాలాంతకురీతిఁ జూడఁగాఁబడు దనుజా! 250

క పొలిసిరి ధూమ్రాక్షాదులు, తలఁపఁదగనంత శౌర్యధనులు మహేంద్రా
దులకు నజేయులు నయ్యును, దలమగు నే యింకఁ గాలతత్త్వ మెఱుంగన్ 251

ఉ. నేను సంగరంబున ననేకభటాగ్రణులొప్పఁ బోరితిం
గాని జయంబుగల్గునటు । కానఁగనైతి రవంతయేనిఁ బెం
పూనినమత్కిరీటములు । భూమిఁబడెన్ రఘురామబాణసం
తానజవంబునన్ సహజ! । దారుణ మిద్ది తలంచిచూచినన్ 252

ఉ ఒక్కయెడం బరాక్రమ మహోదారకసత్ఫల మిచ్చుచుండు వే
ఱొక్కతఱిన్ ఫలింపకయ । యొప్పఱఁ జేయును దీనికారణం
బొక్క స్వకీయకర్మము । నొప్పును గాని మఱెద్దియైన నే
డిక్కనఁ జూచినం గనఁగ । దేవునకైన నశక్యమే యగున్. 253

చ అని వచనంబువంచి యనుమంతయుఁ బల్కక యుండు రావణుం
గనుఁగొని కుంభకర్ణుఁ డనఘా! తగునే మిముఁబోలువార లి
ట్లని మొన నోడినందులకు । నార్తి మునుంగఁగఁ గాలమొక్కరీ
తిని జరపంగ నేరకిని । దెప్పర మేయగు వేయునేటికిన్. 254

ఉ జానకిఁ దెచ్చినాఁడ వది సాధుహితంబగు కార్యమెట్టులౌ
దానవనాథ! పాపముల । దారుణమౌఁగద యద్ది యింక నే
మానిని గొంచుఁబోయి నృపనందనుఁ జేరిచి వేఁడుకొంటయే
కాని మఱొండు కార్య మెటుగాదు హితంబని నమ్ము మిత్తఱిన్ 255

ఉ చెల్లెను గొంతకాల మని । సిద్ధినొసంగుచుఁ జేరు మ్రోయఁగా
నెల్లెడఁ జూచినన్ దనుజులే విజయంబొగిఁ గొంచుచుండఁగా
మళ్లెను గాల మయ్యది సమస్తవిధంబుల నాపదంబుధిం
ద్రెళ్లఁగఁ జేయఁ బూనెను విధిన్ మరలింపఁగ శక్యమే విభూ! 256

ఉ. కాలముదాఁట నెవ్వరికిఁగాదు తరం బెటులెంచిచూచినన్
జాలము దానిమార్పనెటు । సాహస మూనినఁగాని రావణా!
యీలయ మెల్ల నీకతమ । యేర్పడియెన్ దనుజాళికిం గటా!
యాలలనన్ గుఱించికద । యంతయు రాక్షసరాజి కిత్తఱిన్. 257

తే. కీడుగల్గించు వస్తువు । చూడఁగా నమూల్యమైనను వదలంగఁబోలునండ్రు
సీతమూలంబునం గల్గెఁ । జేటు మనకు, నామె వదలంగఁ దగుఁగాదె న్యాయరీతి.

మ. వినినాఁడన్ మును దేవదేవుఁడు మహావిష్ణుస్వరూపుండు ధ
ర్మనిబద్ధాత్ముఁడు మానవాకృతి నిదేహ ప్రాంగణన్ బుట్టు దు
ర్జననిర్మూలనకార్యదక్షుఁ గొని సుత్రామాదులన్ భీతివా
సి నెఱిన్ వర్ధిలఁ జేయ నంచు మును లే చెప్పంగ నత్యుగ్రప్రభూ 259

మ. సురలం దోలఁగనాఁడు స్వర్గపునమున్ జట్టంగ నింద్రుండు శ్రీ
హరిఁ గానం జని తోడుసూపు మల దైత్యస్వామి నాజ్ఞానం
బుర నేనాయుతి ముట్టడించె నన నోహో! యిప్డు డెందోపినూ
పురతిం బూనను భావికాలమున నే బో కార్త మర్త్యాకృతిన్ 260

మ. అని వాగ్దానము చేసెనంచు మును వేనాలించితిన్ రాముఁడై
వనజాక్షుండు జనించినాఁడనుచు నే భావించితిన్ గోతులా
తని చెంతన్ వసియించి దుర్గముల దైత్యశ్రేష్ఠులం జంపు టీ
గన దృష్టాంతము వేఱుగాఁ దలఁప నింకన్ విన్న దే సత్యమా 261

చ. వనములఁ గోరు కాలమున వానరులన్ నయులం దలంప వీ
వనియఁగ భావికర్మము మహాత్మ శక్తిని దోఁపనీయమిన్
సురరిపునాయకా! యిఁకను శోషితఁ జూపఁగఁ బూన కీశ్వరున్
శరణము వేఁడఁగాఁ దగును శత్రువుగాఁ దలఁ డెన్న మిత్రుఁడే 262

మ. రమణిన్ దొంగిలి కొంపఁ బోయెనని యా శ్రీరాముండు భావింప కా
ప్రమదారత్నముఁ గైకొనన్ నిను దయం బాలించు నా మాట నీ
దుమదిన్ నిల్పుము శిష్ట దానవులు నీ దోషంబునం జావ కీ
క్షమ భార్యాసుతయుక్తిఁ జాల సుఖముల్ గాంతుర్ని సున్ గొల్చుచున్ 263

సీ. నాగపాశములు సుంతయు వారి బాధింపఁ, జాలకుండుటయది చాలదొక్క
రాముఁ డా భగవంతుఁ డా మహావిష్ణువం, చనువదింపఁగ నట్టులాట విక్ర
మముఁ జూపఁగాఁ దగు నే సమయ మీయది కాదు, బరమేశ్వరునితోడఁ బంతమూని
గెలువఁగాఁ దరమా నె పలుకులు వేయేల, సత్వరమే పోయి జనకతనయ
తే. నర్థిఁ బ్రార్థించి నా చేసినట్టి దుష్ట, కార్యమింతయుఁ దలఁపక కరుణఁ బూని
రమ్ము శ్రీరాము కడకని సమ్మతింపఁ, జేసి దోడ్కొని పోవయ్య శ్రీపతిఁ గన.

క. కులమును రక్షింపుము దుర్బలులన్ బలియోయఁబోకు బవరంబున నీ
యిలకున్ నా మాటల వినఁ, దలఁపుము చాలింక మనకుఁ దప్పదు పోరన్

చ. అరిబల మేగుదెంచి పురమంతయుఁ బాడొనరించుచుండ ని
బ్బరమునఁ బోరఁ బూనక యశోభవ్యమనందగు సాధ్వసంబుఁ గాఁ
తురె నరపాలు రెందయిన దుర్గతి యీయది యెట్లు గల్గె సో
దర! యని యందువేమొ యది ధర్మము కాదని యెన్ని పల్కితిన్. 266

తే. ఎదిరి తనయంత వాఁడైన । నెదుర్కొనఁగ, శక్యమగుఁగాని దైవమే సమర మొనరు
పంగఁ జనుదేర శక్యమే ప్రభంగియగునొ, యతని వేఁడుట యవమానమనఁగఁదగునె

తే. తోలుబొమ్మలరీతిని । దోఁచునట్టు, లెల్లవారల నాడించు । నీశ్వరుండె
మనకు నెదుటను దోఁపఁ బ్రథనమ దెట్లు, చేయఁదరమౌనొ తోఁపదు చిత్తమునకు

చ. కడపటిమాటఁ జెప్పెద నిఁకం బరమేశ్వరుతోడ వైర మీ
వడుపునఁ గాంచి రక్కసులఁ । బౌరుషమూని మహారణంబునన్
బడ నొనరింపఁబూనకుము । భద్రము నీకగు రామునంఘ్రులం
బడి శరణంబు వేఁడుము కృపామతియౌటను గాచు నిన్ను నున్. 269

క. నినుఁ గాచుకొనుటయే మమ్మును గాచుట యగును గానఁ । బొమ్మిపుడె సీ
తను దోడ్కొని రాముని కడ, కనవుడుఁ గ్రోధాగ్నికణము । లుమ్ముల వెడలన్

చ. పటపట పండ్లుగీటుచు నృపాలకు నన్ శరణంబు వేఁడు మ
క్కటికమునూని కాచునని । కాఱులుపల్కితి వింతదాఁక నీ
పటుతరవిక్రమంబె గొని । పంక్తిగళుం డిలఁ బ్రాణయు నుం
డుట కనుచయ్యె నింకను గుడుంగడు దుర్దశ నొందకుండునే 271

క. చనవయ్యా! నిద్రఁగనఁగ శయనగృహమున కేను బోయి । యారఘువీరుం
గని మ్రొక్కి నీదు వాక్కుల, వినిపించెదఁ గాచునతఁడు విడువక నన్నున్. 272

చ. తెలిసికొనంగఁ గల్గితి సుధీవర! నీదగు నీతివాక్యముల్
తొలఁగెను సంశయంబు లిఁక । ధూతకళంకుఁడనైతి దైత్యవీ
రులు నినుఁగూడి శర్మ మనురూపముగాఁ గనుచుండ్రుగాక! నేఁ
దెలియనివాఁడ మూర్ఖుఁడను । దేట పడెంగద నాదురంతముల్? 273

చ. పదపద శయ్యపైకిఁ గదు బాలిశుఁడం గనుకన్ సుఖంబుగా
నిదురను గాంచు నిన్ను నపనిందలపా లొనరింప లేపఁగా
నదయతఁ బంపినాఁడ సుభటాళిని దానికి సైఁచి నన్ను నీ
మదిని మఱొండుగాఁగ ననుమానమునొందక పొమ్ము ప్రాజ్ఞుఁడా! 274

చ. అని మదినున్న యాగ్రహము । నంతయు నీవిధి గర్భితంబుగాఁ
దనహృదయంబు దెల్పుటయు । దానవనాథుల నింక మృత్యువే
కనుఁగొన వేచియున్నదని । క్రమ్మఱ నెమ్మది నిశ్చయించి యి
ట్లనియె భయంబునొంది దనుజాధిప! యీగతిఁ బల్క నెంతునే. 275

చ. అరిగెద యుద్ధభూమికిఁ జయంబొడఁగూర్పఁగఁ బోరువాఁడ నే
మరలి భవత్పదాబ్జముల । మస్తకమానఁగఁ జేసి మ్రొక్కి ఘోరసం
గరమును జెప్పఁ గల్గుదునొ । కాలభటుల్ పిలువంగ వారితో
నరుగుదునో యెఱుంగ మనసారఁగ మ్రొక్కెదఁ గౌఁగిలింపుమా. 276

మ. చిరకాలంబుగ నన్నుఁ బెంచితివి, లక్ష్మీసత్కృపం గల్గ న
ట్లసరయుం జాలితి, వింతదాఁక నిను సేవింప నద్దాని నేఁ
డరుణం బిద్ది దాపంతి మైలగుట నర్థించెదయుఁ గోరఁగాఁ
బురికొల్పన్ మరి కౌఁగిటంబు మరియే పూర్ణార్థ మంచున్నదన్. 277

క. ఎదుఁ గనఁగ నుంభకర్ణుం, డెవరిభయుం దింతదాఁక నిం పొదవఁ గనఁడం
చిదె పయనమునఁ దెల్పెను, మరి యన్నయు నను పంచు మమేతియు వేడున్.

చ. అని మొనఁ జచ్చినన్ సురపురాంగణమున సకలార్థసిద్ధిచే
మనుము ప్రమోదవార్ధినిమగ్నుఁడుగాఁగ సుఖంబ నిచ్చు, శ
త్రునిచయు మార్చినన్ జయముతో సుఖ మొందుచు నుండవచ్చు; రెం
టను సుఖమే కనంబడుఁ గలంగెదఁ బోయి కరంబు క్రమ్మఁగన్ 279

శా. అన్నా! నానుదు లాలకింపక మహాహంకారవృత్తిం బల్కె నీ
వెన్నం డేనియుఁ గాంచనట్టి ప్రథ నొప్పె కాంచి తేమంచు నం
పన్నత్వం బిచ్చె దేమి గాఁ దలఁచి యోపకల్కెంచె నీవోటఁ గా
కున్నం బల్కెదె కుంభకర్ణు నిటులేల యోజింపుమా యింక నేన్ 280

మ. అని పాదంబులపైన వ్రాలిన పులస్త్యబ్రహ్మవంశాబ్ధిచం
ద్రుని సోదర్యుని భూరిబాహుబలనిర్ధూతారివీరాళిమా
న్యునిఁ గుంభశ్రవు లేవనెత్తి మనమందున్ వేఱుగా నన్ను భా
వనచేయం జనదిద్ది కాలకృతమౌ వ్యాపార మంచెన్నుమా 281

మ. పలుకుల్ పెక్కులికేల రాముని జయింపం బోవుచు నామాటలం
దోలుతం గల్గినయాశయంబు మనమందున్ నిల్వ లేకెట్టులో
తలఁగం జేయు మభీష్టసిద్ధియగు నీధర్మంబె నిన్గాచు నం
చలుకన్ మాని వచింప సోదరునిదౌ నాజ్ఞం దలం దాల్చుచున్

మ. పదసంఘట్టన భూమియెల్ల వడఁకన్ బాథోధు లుప్పొంగ దు
ర్మదమూఱంగ ననంతుఁడేమగునొ యీక్ష్మామండలం బంచుఁ గుం
దొదవన్ శీర్షములెత్తి నంపఁ బ్రమదంబూడంగ శైలంబు లా
ర్తిఁ దగంబొందఁగఁ గుంభకర్ణుఁడు మహాధీరుండు యుద్ధార్థియై

చ. చరణరజంబునన్ జలధిసప్తక మెంతయుఁ బంకిలంబుగాఁ
గ రయమునం బొసంగు పెనుగాలిని భూరుహవారమంతయున్
ధరణిఁబడంగ సాఁసమదాయము జంఘులఁజక్క వానరో
త్కరములు గాంచఁజేయఁగ వికారమహాకృతి గల్గ నంతటన్ 284

క. తనకని మొన మృత్యువు కల్గును దప్పదటంచు నెంచి కోరిక రాముం
గనవచ్చు నతనిచేఁ జచ్చినముక్తియె వచ్చునన్న చింతయె కలుగన్.

క. పసిగిడె నాతని యాకృతి, కరమాశ్చర్యంబు భీతిఁగలుగం జేయన్
హరివీరు లాకులతఁ గాంచిరి భల్లూకములు బెదరి చెందినమదులన్ 286

ఆ. పాదములకు బుద్ధిపాటవం బెడఁగించె, నావిధంబు గాంచి యసురవర్యుఁ
బిలిచి రామమూర్తి వింతయే మిదితోఁచె, వీరికెల్లఁ బలుచనవార లిపుడు 287

చ. అనవిని యావిభీషణుఁ డహీన్యపరాక్రము రాముఁ గాంచి యి
ట్లనియెను కుంభకర్ణుఁడు మహాబలుఁ డింద్రుఁడులోనుగాఁగఁ గ
ల్గినసురనాథులన్ గరముగెల్చెను సంగరరంగమందు నీ
తనిచరితం బిదేనను చుఁదా సకలంబును జెప్పె యుత్తతిన్ 288

ఆ. భూరియంత్ర మిద్ది పురమున నెత్తిరి, భయపడంగ నేల వనచరేంద్రు
లార! యంచు నెల్లవారలకుం దెల్పఁ, బంపుఁ డిపుడె యన నృపాలవరుఁడు

సీ. హనుమదాదులఁ బిల్చి యావార్త నెఱిఁగింపఁ, బంచినవారు పోటించి రశ్లె
శరభాంగదగవాక్షసామీరి ముఖకపి,నాయకుల్ పెలుచన నగరివాఁకి
టను నిల్చియుండిమాఱ్కొనుకౌతుకంబుల,నరయుచుండిరి వానియాగమనముఁ
బటువాద్యనాదముల్ పరఁగఁబురంబును, వెలువడి బలములు వేనవేలు
ఆ. కొలువవచ్చె నపుడు కుంభకర్ణుఁడు రణాం,గణము చేరఁ గపులు కలఁతనొంది
యును సమీరపుత్త్రుఁడును శరభాదులు, ముందు నిలిచిపోరఁ బూనియుంట.

చ. పరుగులువాఱ కొక్కవిధిఁ బ్రాణగణం బఱచేత నుంచుకొం
చురుతరవిక్రమాఢ్యు పురుహూతసుతాత్మజుఁ డాదియైనయా
హరివరు లెల్లముందు దనుజాగ్రణి మాఱ్కొన నూల్కొనంగ నం
తరముల నిల్చియుండి రొకనాఁడును మాఱ్కొన నెంచ కార్తులై. 291

కుంభకర్ణునియుద్ధము.

చ. నగరమునుండి వెల్వడి ఘనధ్వని దిక్కులు పిక్కటిల్లఁగా
నొగి నొనరించుచున్ గపుల నొక్కటఁగాంచి స్మితం బదెంతయున్
వెగటుగఁ గప్పడంగఁ బది వేవురఁబట్టి విశాలవక్త్రమం
దగణితశక్తి వైవఁదగునంచుఁ దలంచుచు నుండున త్తఱిన్ 292

చ. హరిహయపౌత్త్రుఁ డాదియగునట్టిమహాకపు లార్భటించి భూ
ధరములపైవ నింపకయుఁ దాను జలింపక నిల్చియుండె; న
త్తరుచరు లంత మాఱ్కొనిరి దారుణసంగర మయ్యె నంత వాఁ
డురుబలమెల్ల గూల్చుచు మహోగ్రరవంబును బర్వఁజేయుచున్

చ. తనుఁ గనినంత నే భయము తప్పొగిఁ గప్పఁగఁ బాఱఁజూచు న
వ్వనచరులం గనుంగొనుచు బాహువు లల్లనఁ జాఁచి పట్టుచున్

వననిధిపై నుప్పొంగి కలిసి ॥ నంత నలరుచు విక్రమించె నా
తని దగుసాహసంబు గని ॥ తారను బూనిరి విక్రమింపఁగన్ 294

మ. హనుమంతుం డొకకొండ నెత్తె నది దేహవ్యాప్తమాత్రంబునన్
గనువారల్ వెఱఁగొందఁ జోద్యముగ భూభాగస్థుఁబున్ రాలెఁ ద
క్కినకోఁతుల్ కపిస్వామి చెంగటనెలలో ॥ వంచి త్రిమూర్తిబోధయే
నొనరింపం దగుచుండె, చేసెను తోఁక యేని యుండ వివిక్తాస్వాఁగన్ 295

క. అతని నొంపఁదగు విధ, మిచ్చెను పట్టలు ॥ నెఱుఁగక కపుల
త్యాగమని ... బాణను, భూతలమునఁ బడి బూనిరి మదిఁ లన్ 296

క. నాదలబలపౌరుషములు, నారావణుఁ డెప్పుడొక్కఁ డియ్యానుమాత్రం బే
సాయము చెంతట బలమున, హరింగొలంగ నొసఁగి ॥ బటువేగమునన్ 297

చ. తలఁచుచు వారలెల్ల దనుజకులుంబుగ బొట్టు నెవ్వరేఁ
దలఁపడు వారలేమి ॥ నిశాంతము కోకము ప్రజ్వరిల్లఁగాఁ
తులఁ గని వెంట వెంట త్వరతోఁ జనుచుండ యముంగనంగ నం
చలము నొప్పునాచఁ ॥ నక్కఁ గుమారుఁడు మార్గ్గనెక్క వెసన్

సీ. శైలముల్ వైచి యేయఁగఁ జాలకే గండశిలలఁ దరువ్రాతములను వైచి
యింతకయే జంకలించన ట్గానరింపఁ గనలేక యెట్టులో ॥ యని నొనర్చు
సుగ్రీవునింబట్టి ॥ కోపత్వ మేర్పడ, బాహ్యాంతరమున నబ్బా! యనంగ
నొక్కిన నవ్విధిఁ జిక్క ప్రతిక్రియ, తోఁచమి సుగ్రీవుఁ ॥ డేపుమీఱ
తే. నతనినాసిక కర్ణము ॥ లపుడు కొఱికె, దానఁగోపించి బల్విడి ॥ ధాత్రి వైచె
నంత నొప్పించి రెంటనో యంతు దాను, లక్ష్మణుఁడు శక్తి యలరంగ నవల దాఁటి

చ. కదనపడింబోయి రామనృపకాంతుని జేరెను వానిరాకకున్
బొడమిన మోదబాష్పములు ॥ భూతలముం దడుపంగ నాయనా!
యిడుములఁ జిక్కి వచ్చితివె ॥ యెట్టులొ దైవగతిన్ దురాత్ముచే
బడలితివయ్య చూపు మికవానిగతిన్ గనుదోయి విందుగన్ 300

ఉ. రాముని యుద్ధకౌశల మహారాతిభయంకరమై చెలంగు నం
చో మహితాత్మ! యింపెఱుఁగ ॥ మూర్వి జరింపఁగ లేఁడు వీఁడు సు
త్రాముని గెల్చువాఁడ ననిఁ ॥ రాముని నల్లి జయింపవచ్చు సం
గ్రామమునందు నంచుఁ గడుఁ గర్వమునం జనుదెంచె నన్నలై. 301

ఉ. ఆయువు తీఱె వీనికి మహాహవ నిత్తఱి సాగనున్న ॥ దీ
వీయెడ నిల్చి చూడుమనె ॥ యే త్తెఱఁ జూపఁగ వచ్చుచున్నవాఁ
డీయవనిం బడంగఁ గపు ॥ లెల్లరు చూతురుగాక! నాధను
స్సాయకశక్తివేగముల ॥ స శ్రమముల్ తొలంగఁగన్ 302

రాముఁడు కుంభకర్ణుం జంపుట.

చ. అని తనపౌరుషోక్తులకు । నర్కజుఁ డెంతయు సంతసించుఁగా
కని తలపోయుచుం బలుకెనారఘురాముని మార్కొనంగఁ జ
య్యనఁ జనుదెంచె వేడుకఁ దనంతన పొంగఁగఁ గాల మెంతయుం
దనుఁబురికొల్పి తోడుకొని । తద్రణిం గదియింపఁ జేయఁగన్ 303

ఉ. కాలుఁ డదృశ్యపాశములఁ । గంఠముఁ జిక్కబిగించి లాఁగఁగాఁ
జాలఁ డెవండు వానిదగుశక్తి మహల్పఁగ నంతెకాక తా
నేలొకొ పోవువాఁడ ననియేఁ దలపోయక గొత్తివోలెఁ బ్రా
ణాళి దొలంగుచోటికి మనఃప్రతిఁ బోవు నెఱుంగఁ డింతయున్ 304

తే ఇట్టివాఁడయ్యుఁ దనశక్తి । గొంతొ యనుచుఁ
దాస్వతంత్రుఁడ ననుచు నోత్తజెని దనకుఁ
దెలియనిదె లేదటంచును । బలుకుచుండు
నింతకంటెను వెట్టివాఁ । డెవఁడు కలఁడు? 305

చ చదివినవారికంటెఁ గనఁ । జాఁకలి మేలనుపల్కు నిక్కమే
చదివినవార లే పలుకఁ । జాలెడువారు స్వతంత్రశక్తిచేఁ
బొదలితి మంచు మూఢులనఁ । బోలినవారలు వారె యెంచుకోఁ
జదువనివారె కర్మమది । చాలును సర్వమొనర్ప నంద్రుగా 306

ఉ. జ్ఞానులమంచుఁ గర్మమది । చాలు స్వతంత్రత మించ వేఱదేఁ
గాని కనంగరాదనరు । కావున వారలె యజ్ఞులౌదు రెం
దేని స్వతంత్రుఁడన్న నుడి । యెవ్వనియందును జెల్లునే పరా
ధీనులె యెల్ల రొక్కపర । దేవతయే యగు నట్లు చెప్పఁగన్ 307

క. పరదేవతయ యనంగాఁ, బరతత్త్వం బనఁగ నొకఁడె । భావింపంగా
నిరువురు వే ఱనువారలు, కర వజ్ఞులు వారితోడఁ । గలహ మఫలమా 308

తే కుంభకర్ణుని నదిగో వెన్కొనుచు మ్ము
వేగు దెంచుచునున్నది । హీతమె యనుచు
వచ్చుచున్నాఁడు నాపైకి । బలముచూపి
గెలుతు నను నాశతో వీఁడు । తులువయగుట 309

క. ఈసాయంకాలమునకె, యాసంయమనీపురంబు । నంతికమున నొ
ప్పొసరణిఁ బోవు స్వర్గమహాసౌఖ్యము లనుభవింప । నర్కకుమారా! 310

క. నీవిప్పుడు నాచెంతనె, భావించుచు దీని న్యాయపద్ధతి యిదెయం
చావిధము సాగు నెట్లని, ప్రావీణ్యమువిూఱఁ జూడఁ బట్టువడలకే 311

చ కనుఁగొనుచుండు మంచు రఘుకాంతుఁడు పల్కుచునుండు నంతలో
ఘనరవ మంబరంబు శతఖండములై పగులంగఁ జేయ నా

దనుజవరానుజుండు గుగుర్తైన్యముమూఁకఁగ రాముని ప్రమా
ర్గ్కఁజను దెంచె నెన్నఁగని కోఁతులు భీతిని శాతిపోవఁగన్. 31[illegible]

ఉ నచ్చినయుంధకారుఁ గసి వానరపుత్రకు [illegible] భూఫలుల్
ముచ్చటదీఱ [illegible] జ [illegible] బల [illegible] గవఁ జేయుమింక మే
మిచ్చటనుండి [illegible] నటవోఁ [illegible] వచ్చినాఁడ వంచు లో
[illegible] నుండఁగ [illegible] నవ్వుఁ బిల్చి యిట్లనున్ 313

శా రక్షా! దానవవర్య! [illegible] గ్రామముఁ గల్పింప ని
ధ్దమ్మై [illegible] నైన, [illegible] నీ
[illegible] లోంబడఁగఁజేసి [illegible] నైన
పమ్మై ముఖ్యము నీకు [illegible] లున్ 314

ఉ వింటిని మున్నె నీ [illegible] లెల్లఁ జెప్పఁగాఁ
గంటిని [illegible] గోఁచున్ననీ
బంటుతనంబు చూడని దె వచ్చె నదృష్టము చెంతఁ [illegible] వా
ల్గంటులు దేవలోకమునఁ గాంతుసుగాక సినుక ముదంబునన్. 315

క కని పెట్టియున్న వాఁడను, జయ దెంతువో [illegible] పడనుచుఁ జాప మ్మిది ని
న్గనఁగోరుచున్న దెంతయు, దనుజవరా! యుద్ధభిక్ష దప్పక యిమ్మా. 316

చ సునిశిత బాణజాలములు పోఁక భవత్తనురక్తపూరముల్
తనివిసనంగఁ ద్రావు ప్రమదంబును గాంచుచుఁ దూణవక్త్ర మొ
య్యన విడఁదీసికొంచు వినయంబును వీడితి వాసినైఁపుమా
యసి నను వేఁడుచున్న విశె యల్లనఁ దీవ్రమరీచిజ్వాలన్. 317

చ నరపతి యిట్లుపల్కఁగ వినయంబున సాహసమట్టి నిల్వ క
బ్బురముగ నుబ్బనిట్లనియె భూతభయంకరనాద మొప్ప ని
న్నరయుచు వచ్చినాఁడ సమరాంగణమం దెచటం గనంగనోఁ
బరుఁడగు రాముఁడంచు నిదె వచ్చితిఁ జూచితి నిన్ను నిచ్చటన్. 318

ఉ. కన్నులపండువయ్యె నృపశేఖర! రఘూత్తమ! రామచంద్ర! నీ
వన్నిటనేర్పుకాఁడ వనియందఱు చెప్పఁగ నెన్నిసారులో
విన్నను దృష్టినాయమని వేగమ వచ్చితి నిన్నుఁగాంచి సం
పన్నుఁడనైతి నాదయిన భాగ్యము పండెను ధన్యుఁడ ధరన్. 319

చ. నిలువుము చక్కఁగా నెదుట నిన్నుఁ గనుంగొనఁ గోరినాఁడ గో
ర్కులు ఫలియింపఁజేయు మిదె కోఁతులమూఁకలు సంగరంబునన్
నిలుచునె నాదు మ్రోల నతినీచులతో సమరంబు చేయఁగాఁ
గలుగునె చిత్త మెత్తఱిని గావున నీకడ కిప్డు వచ్చితిన్. 320

క. నినుఁగంటిఁ గోల్కొడిఱఁగ, ననిసేయుద మింక ననుచు నతిభయదరవం
బుచు బ్బాఁజేయు రాముఁడు, సునిశితబాణంబు లేసె ఘోరత మెఱయన్ 321

క అనిమేషనాథ పరమా,ణువులంతలెం ద్రుళ్లిపడిన నూటన్నైత్రాహం
బువఱల రాముఁడు దనుజే,శువపుపు భేదింపఁదగు నిషువుర్లన్ వైచెన్ 322

సీ కుంభకర్ణుం డంతఁ గోపహుతాశన, జ్వాల సమావృతస్వాంతుఁ డగుచుఁ
గరతలగతతీక్ష్ణ ఖడ్గంబు వైచిన, నడుమనె త్రుంచె భూనాయకుండు
గద భిండివాలముఁ గడఁగి వైవఁగ వాని, ఖండించె రాముఁ డాఖండశక్తి
మఱియుసుగల్గుతోమరముఖంబులఁ గొట్ట,సవితాంశకుండ వ్రక్కలయి పడఁగ

ఆ సాయకంబు లేసె త్ర్యాపతి యంతట, సకలసాధనములు సమసిపోవ
శైలఖండ మెత్తి సరగున వైవంగ, వజ్రసాయకమును వైచి యడఁచె 323

వ. ఇట్లు ఘోరంబుగా యుద్ధంబు సాగుచుండ రామభద్రుండు రౌద్రాకారుండై రౌద్రబాణంబులం బ్రయోగించి యవయవముల ఖండించి తుదకు శిరస్సు భేదింపఁగా హాహాకారపూర్వకంబుగా నది యవనిం బడియె అంత వానరు లెల్లరు మహానందంబునం బొదలిరి. దేవతలు రామునిపయిం బూలవాన గురియించి రప్పుడు 324

చ వనచరు లందఱుం గనఁగ వానిశరీరమునుండి లేచెన
త్యనుపమ తేజ మొక్కఁడది వ్యోమపథంబున సూర్యమండలం
బును జొరఁబాఱె యెచ్చటికో పోయెఁ గనంబడదయ్యె; నంత నా
జనపతిచెంత కేగి తమసందియముం దెలుపంగ రాముఁడున్ 325

చ. కలకలనవ్వి క్రూరుఁడని కాంచఁగరా దితనిన్ స్వదుష్కృతం
బులకు ఫలంబుగా వికృతభూరిశరీరము గాంచె; లోన ని
ర్మలమగు తేజమున్నయది రావణుతమ్ముఁడు భూమిపైఁబడన్
దొలఁగెను మేనుండి యదె తోఁచెను మీకు విచిత్రరీతిగన్. 326

క ప్రవిదారణమునఁ జచ్చిన, బ్రవిమలయోగంపుశక్తి బ్రహ్మావిదరమున్
సవిధిగ భేదించిన వా, రవితథఫలదానదక్షి మగుసత్పదమున్ 327

క. కనఁబోదురు; రవిమండలమును జొరఁబడి మధ్యభాగమును భేదింపం
గనుశక్తిగల్గి యాత్రోవను బోదురు సత్పదమున వాసముచేయన్. 328

చ దనుజుఁ డటంచుఁ గ్రూరుఁడని దారుణరూపుఁ డటంచు నెంచరా
దని తెలియంగఁ జేయునిదె యారయుఁడీ కపులార! పుణ్యమూ
ర్తిని ధరియించె దుష్ఫలముతీఱిన వెన్క నటంచు నమ్మఁగాఁ
జనుగద; యెవ్వఁడేని క్షితిఁ జాలభయంకరకర్మసంగతిన్. 329

ఆ. ఏవగింపుగల్గు నావపువుం దాల్చుఁ, దత్ఫలంబుతీఱు దారుణాంగ
మద్ది వదలుఁ గాన నాతని నిందింపఁ, దగదు పిదపఁబుణ్యశీలను వలదట. 330

క. మకరాక్షుమ్ములె వైరులు, లభియింగా నెపుడదిమొ । యగుచుఁ గారణ ప్రా
హరివరులారా! ద్వేషము, పగగుం పెనుబ్రుగుడు గాకఁ । బలుసరి తొలఁగున్

చ. అరి యని దూఱరా దతఁడ శోకవ్యాపి చేసినగుప్తరాత్రంబె భీ
కరఫల మిచ్చె నమ్మృగము । కాలుఁడుఁడ నతియుంల నజ్జన
త్కరమునఁ జేఁగాఁడగు నగా నె యతం డరిగన్న ఘన నూ
తరుణమునందు నుంచకోన । ధర్మమె దూష్యముగా నె యద్దెడున్

ఉ. ఇత్తఱిఁ గుంభకర్ణుఁడు మహాసుఖధాముమునొందె సంగరం
బుత్తము లోకవాసము । గంలఁగనుండెను పీరరాజకో
సత్తము లైనభూపతులు । చత్తురు సంగరభూమిపైన న
త్యుత్తమలోకవాసమునె । యొప్పుగఁగోరుదురు బోరపంబునన్ 333

చ. అని రఘునాయకుండు తనితాలఁగ నాతనిస్వర్గకారణం
బును దెలియంగఁజెప్ప అసురేంద్రు విడనాడెఁ గుంభకర్ణునిఁ
గినుకవహింప రాదను । గీర్తిశరీరనిదూఱరా దటం
చునయమొప్పఁ జెప్ప రణమందు శ్రమంపడువారిఁ దేర్చుచున్ 334

క. తానుండె నంతలో లం, కానగరమునందుఁ గుంభకర్ణునిమృతి యా
దానవనాథుని శ్రుతులకు, దానుగఁ జేరంగ నతఁడు । ధైర్యము దూలన్.

సీ. కొలువుకూటంబునఁ । గూర్చుండి విలపించెఁ, దద్గుణంబులు । శక్తిధైర్యములను
బలుమాఱు దలఁచుచుఁ । బౌరుషంబిది వ్యర్థ,మేమగు దైవంబోయెన్నఁ బ్రబల
మనుదానిఁదలపోయు । చును మీఁదఁ జేయంగ,దగినట్టికార్య మేమియ్యదియటంచు
సచివులతో నెంచి । శత్రువులను బురిఁ, జొరనీక నిల్పెడు । శూరవరుల
తే. దానవుల దొంగములఁ గాంచదగు నటంచు,నిలిపి యంతమహాపార్శ్వనికుంభాంత
కాదులంబిల్చి మీశక్తి । యనిని జూపి,శత్రువులఁజంపి రాఁదగునని పనుగున నన,

ఉ. వారలుపోయి విక్రమ మపారముగాఁ గనుపట్టుచుండఁగాఁ
బోరిరి వానరోత్తములు । పూనికమీఱ నెదిర్చి సంగరం
బారయ ఘోరరూపమున । నయ్యమరాళికిఁగూడఁ దోఁచు న
ట్లారఘునాథుఁ డాత్మ ముదమందెడునట్లుగఁ జేసి రత్తఱిన్. 337

క. ఒకఁడొకఁడే హనుమన్ను, ఖ్యకపీశులచేతఁ బడిరి । కడు ఘోరముగా
సకలనిశాచర విద్విధిఁ, బ్రకటించిరి దేవలోకవాసగమనమున్ 338

అతికాయుఁడు మృతినొందుట.

చ. దితిసుతవీరు లప్పగిది । దృప్తసనాటులచేతఁ జావఁగా
నతిశయదుఃఖ మొందె దనుజాధిపపుత్త్రుఁడు సేనతోడ దో
ర్వితతబలంబుచూప హరివీరులఁ జంపఁగఁ బూని సంగర
క్షపుదెగు దెంచె సురకీర్తితవిక్రముఁ డౌట నత్తఱిన్. 339

మ. అతికాయుం డిటు చాపమూని రణకాంక్షాయత్తచిత్తంబునన్
ప్రతిలేనట్టి ధనుర్విలాసమునఁ జేరన్ రాఁగ భల్లూకసం
తల శాఖామృగవీరసంచయము నత్యంతంబు భీతిల్లి సం
స్తుతవాగ్భూషణు రాముఁ జేరి త్రిదశారిం జూపి దైన్యంబునన్ 340

చ. శరణము వేఁడ వచ్చితిమి శత్రువునిం బొరిపుచ్చుమా విభూ!
కరము భయంకరుం డితఁడశంకగాఁ గనుపట్టెడు నన్న రాముఁ డా
హరితతిభీతి వాయువచనాళిని బల్కుచుఁ జాపమూని భీ
కరగతివచ్చు వానిఁ గని కార్ముకముం ధరియించి వీరుఁడై 341

తే. సుగుణభూషణుఁడయి రణశూరుఁడు నగు, నవ్విభీషణుఁ గనుఁగొని యడిగె నిట్టు
లెవ్వఁ డితఁడు స్యందన మెక్కి యద్భుతాకృతిం బూనిచ్చెడు నద్భుతముగ

సీ. అరదమ్ము భాస్కరు వరద పట్టొప్పెడు, చాపమాఖండలు చాప మట్లు
బొలిచెడు తూణముల్ విలసిల్లుచున్నవి, బాణపూర్ణములయి ప్రకటకాంతి
ఖడ్గయుగ్మము సూర్యకాంతుల నెగఁజిమ్ము, కరణి నున్నది వీని యిరుదెసలను
తక్క నాయుధోత్కరము లుల్లసిల్లెడు, శత్రురాజికి సాధ్వసంబు నిడుచు
ఆ. జెప్పవయ్య! యితఁడు సేనలతో నచ్చెఁ, గపిబలంబు లెల్ల కడలఁ బఱచె
నేను మార్కొనంగఁ బూనియున్నాఁడ నా, నసురవర్యుఁ డిట్టు లనియెఁ బలికి.

క. అతికాయుఁ డితఁడు రామా! దితిజేంద్రుని సుతుఁడు తీక్ష్ణదీధితివలె న
ప్రతిహత తేజుఁ డుదారుఁడు, శతముఖుని బరాభవింపఁ జాలు బలమునన్ 344

చ. మునుపు సురేంద్రు దేవబలముల్ గొలువంగ రణంబు చేయ వ
చ్చిన యతనిన్ జయించె రణసీమను వీని జయింపరా దటం
చు నుతిని గాంచె నీయసురశూరుఁడు బ్రహ్మను సత్తపంబు పెం
పున గరఁగించి మంచివరముల్ గ్రహియించెను రామభూమిపా! 345

క. నిను మార్కొను వేడ్కను వచ్చెను రామా! వీనితోడఁ జేయందగుఁ జు
మ్మని సంతసంబు గల్గించును సంగర మద్ధి శాస్త్రశోభితమగుటన్. 346

ఆ. పెక్కుశరము లెఱుఁగుఁ బెంపును గాంచిన, వాఁడు నీతిశాస్త్రవార మెఱుఁగు
భక్తిఁ గొల్చినాఁడు పరమేష్ఠి విజ్ఞాన, ధనుఁడు సుమ్ము రామ! దస్యుభీమ! 347

చ. అని తెలుపంగ రాముఁ డపు డాతనితో బవరంబుచేయ నూ
ల్కొనె; నతికాయుఁ డంతఁ గపికూటము పాఱఁగఁ జూచి నవ్వుచున్
జనపతియుండు చక్కటికి స్యందనమున్ వడిఁ దోలఁబంచి చెం
తను దగు చాపధారి రణధర్మవిదుత్తము రాముఁ గాంచుచున్. 348

చ. పలికె ఘనస్వరంబు తగఁ బాఱెడు నీచులతోడఁ బోర నే
నిలిచి పరాక్రమంబు రణనీతిని దప్పక చూపువారితోఁ

గలహ మొనర్తు నిం దెటులగాని నినుం గృతకృత్యుఁ జేయఁగాఁ
గలుగునయేని మాఱ్కొనుము గాక! రణోత్సవ ముల్లసిల్లఁగన్ 349

చ అని గరువంబుగం బలుకు నాతని మాఱ్కొనఁగోరి లక్ష్మణుం
డనియెను, వికత్థనంబుల నసహ్యము లెల్లఁ బల్కఁగా, వాలు తేల న
న్నని మొన నిల్వరింపు, మసురాధిపపుత్త్ర నిశ్చలంబుగా
నొనరుతు నంచుఁ దాఁకెను, సుపర్వులు మెచ్చ నెఱుంగుఁ గాన్పుచన్ 350

ఉ ఓరి కుమారకుండ, దనుజోత్తముఁ డాతఁడు మాఱ్కొనంగ నీ
ధారుణినాథనందనుఁడ యుద్ధగుణంబు లెఱుంగుదు గొప్ప కౌశలం
బోరియ నేఁ డబ్బగుఁడ నంచును జూచినయట్టి నన్ను దు
ర్వారపరాక్రమంబు గనుమా యని మాఱ్కొనెం గటా! 351

క వీర్యము గలిగిన యంబటు, కయ్యము నను నివ్వి మాఁ జేసి బిగిన సముతో
నెయ్యెడ నిశ్చప్రభముగ, నొయ్యన సాగుచు నరిగెను నొప్పు సరిగన్ 352

చ అని తలపోయుచుం బలికె నయ్య! కదుంగడఁ జిన్నవాఁడ నీ
దనుజునితోఁ గయ్యమిది యొట్టిదని తెలివిక నిత్తు మెఱుంగఁ బాల, ద
ట్లని నను మాఱ్కొనంగ డఁగు నయ్యతిరేకియె తెలియంగఁ జేసెనట్టి
గనుకఁ దొలంగు మవ్వలికి గన్గొను గ్రక్కునఁ డెఁ నన్ను మాఱ్కొనన్ 353

తే. యుద్ధమర్మంబు లెన్ని యెఱిఁగియుండు వానిఁ, జక్కఁ దెలిసి వానితోఁ జక్క మిగిలి
మాఱుకొనవచ్చునయ్యా నా మాట వినుము, తెలుఁగు మవ్వల బాలక కలిగి యుంట.

సీ. సకలాస్త్రశస్త్రనిష్ణాతుని బహువిధ, యుద్ధమర్మజ్ఞుని సురబలాఢ్యు
బోలుఁడు మాఱ్కొనఁబోలునే యదియేమి, సంగరం బద్దాన జయముగల్గి
నను సన్నుతింపఁగా నమనగునే సమర్థ్యముగల్ల నద్దియే ధర్మహితము
గాఁదగు సామాన్యుగాఁ దలపోసి యి, కార్యంబునకుఁ బూనఁగలిగితీవు
ఆ వలదు వలదు నన్నుఁ గలసిన మాఱ్కొన, దలఁగు దలఁగు మేటిగలుగు లింకఁ
జిన్నవానితోడ నెన్నక సమరంబు, చెనసి నన్ను డాయు చెందు నన్ను 355

చ అరిజనశీలుఁ డంచు వినయాదికసద్గుణవార్ధియంచు భీ
కరబలవిక్రమాఢ్యుఁడని కౌశిజన్ముఁ డటంచు సత్యవా
క్పరతుఁ డటంచు మానివరనిశ్చలచిత్తసరోజవాసుఁ డం
చురుయశ మెల్లదిక్కులకు నొయ్యనఁ బర్వఁగఁజేయు వీరుఁడే. 356

ఉ నన్నని మాఱ్కొనంగలఁడు నాథుని గాఁ దను నెల్ల దేవతల్
మన్ననమీఱ నెన్నఁగ నమానుషతేజము దిగ్విదిక్కులం
దున్నతి మించఁ బర్వ మహిమోజ్జ్వలుఁడై తగు ధీరవర్యుఁడే;
యన్నరొ! చిన్నవాఁడవు గదా రణమేటికి బొమ్ము వేగమే. 357

ఉ. వేదములుం దదంతములు వేదహితార్థముఁ దెల్పుచున్ మహో
మోదముగూర్చు సచ్చరితముం గలిగించుచు మించునాస్మృతుల్
వేదగణాశయంబును వివేకులు మెచ్చఁ గథాచ్ఛలంబునన్
బ్రోదిగఁ దెల్పుచున్ విహితబుద్ధిని దెల్పుపురాణరాజముల్ 358

ఉ. ఇంకను గల్గుగ్రంథములవేవియుఁ దెల్పఁగఁజాలనట్టి శ
క్త్యంకుఁడు సంశయాంశముల కాఖ్యకుఁ జిక్కకయుండఁ జాలియే
యంకములేని వాఁడనుచు నార్యులు చెప్పఁగ నొప్పియుండు మ
ర్త్యాంకుఁడు నన్నుమార్కొనఁగ నర్హుఁడు; నీవు తొలంగు బాలకా. 359

చ. సమరమునందు నిల్చి గురుసత్త్వముఁ జూపఁగ నెంతశక్తియే
సమరియు [illegible]వానినలె నందఱకుం గననోచు నెవ్వరె
ట్టిమహిమముం గనంబడఁ గడింది ప్రయత్నము మీఱఁ జేయ దా
ని మఱచునట్లు చేయఁగల నేర్పఱి యెవ్వఁడొ వాఁడె మార్కొనున్ 360

ఉ. ఎద్దియుఁ జేయఁజాలకయె యెల్లపనుల్ జరపంగఁజాలి న
ట్లొద్దికమీఱఁ జెప్పుకొను సుద్యమ మెల్లరు పూనఁ జేయుచున్
బుద్ధికిఁ దోఁపకుండ నొకపోలికనుండఁగ నేర్చి సర్వసం
పద్దయితుండుఁగాఁ దగినభద్రుఁడు డీనుఁ దాఁకుఁ గావుతన్. 361

ఉ. అందఱకంటెఁ దా నధికుఁడై మఱియందఱు తానెయయ్యుఁదా
నందఱియందునుండి యెవరైనను దన్నెఱుఁగంగరాని దౌ
చందమున న్మెలంగుచు నసంగతరూపుఁడు తానెయౌచు నొ
ప్పం దగియుండువాఁడు ననుఁ బౌరుష మొప్పఁగఁ దాఁకుఁ గావుతన్

సీ. అస్త్రశస్త్రంబులయందుఁ దానే శక్తి, గలుగంగఁజేయుచుఁ గ్రమ్మఱింపఁ
దగుశక్తి వానియందుఁ గలుగఁజేయుచుఁ, గ్రమ్మఱింపఁగఁ జాలకయె తనర్పు
శక్తియు వానికిఁ జాలునట్లుగఁ దానె, కల్పించి సుంతయుఁ గదలకుండఁ
బ్రకృతియే సర్వకార్యము లొనరించెడు, నని తేటపడఁ జేయుచును నసంగుఁ
తే. డనియు నద్వంద్వుఁడనియు నకార్యశక్తి
మంతుఁ డగుననియును బల్వురెంతొ వేడ్కఁ
జెప్పుకొనఁ జాలియుండఁగఁ జిత్రవర్త
నమునఁ దగువాఁడు నన్ మార్కొనంగఁ గలఁడు 363

చ. మునిజనులెల్లఁ దన్ను నొకమూర్తియు నామము భూరిచిహ్నముల్
తనరెడువానిఁగాఁ దలఁచి తన్ను భజింపఁగ వారివారికిన్
మనముల నల్లి తోఁచి బహుమానము మీఱఁ దరింపఁజేయ నే
ర్చిన బహుకార్యదక్షుఁడు ప్రసిద్ధుఁడు నన్నిఁ దాఁకుఁ గావుతన్! 364

క సుకృతాత్ములకుఁ బతితు, మత్కృతచిత్తులకుఁ బరాస్తపీడలుగలుగన్
జనవర్ము వేలుగా సు,న్న పమీఁడం జేయఁగల్గునాథుఁడు నాతోన్ 365

క సంగర మొనరించు తఱిం, బొంగి కవంబిసునుగాక ముందఱ; మఱి యే
యంగములయందుం బలుఁదం,గం గల్గిన ప్రోడ కాఁడుసుబ్రా కని వన్నున్ 366

క అపజయము విజయము నొ,క్కటిగ వెలపోయువారికిడ నెల్లప్రకాం
గృహమీఁద నిల్చునాథూ,సుకతిని యొసరింపఁగాక యెంచి సను ననిన్ 367

చ కనఁబడుచుండు నెన్నెడలఁ గాని కవంబడఁ జెందునం నిం
డు నిలుపుఁ శ్రీ త్రిషై నిచటఁ దోఁపఁ డదెక్కుడునంటఁ జెక్కఁగా
ననుఫ్రుపపంగదా యుపుడు నవ్వుదు లెంచియుం నొప్పగ
స్సునుజ వరాకృతిం బోలుచుకవ్వాకలి కొర్కొ నుఁగాక నన్నుని 368

చ. జలముల దాఁగియుండుటకుఁ బోలుచు నంబుప్రలందు మేదినీ
నిలుపఁగశక్తిగాంచుచు ననింద్యపరాక్రమమే ప్రధానమై
యిల వెపుజంతురూపముచ నందఱకుం గననోపు నంతటన్
మెలఁగుచు మస్త్యభావముచ మించెడు మూర్ఖతనొంద నేర్చుచున్. 369

చ ఒరులకుఁజూడ సూక్ష్మముగ నొప్పెస వామనరూపముల్ మహా
త్తరమహిమంబుఁ గల్గునది దాల్పఁ బ్రియంబునుగాంచి భీతికృ
త్పరశువుఁబూని భూమిధవ పాలకులై తగువారిఁజంపు నా
దరమునుగాంచి మించురణదర్పసమగ్రుఁడు నన్ను మూర్ఖునున్. 370

చ మునులకు మేలుశేయుపనిఁ బూని విధిం దలపోయఁబూన కం
గనకు మహార్తిగూర్పదమిగాంచుచు శాంబరిచేతఁ బ్రస్తరం
బుసు వధువై చెలంగునటు పూనికఁ జేసి నితాంతభక్తిఁ బూ
జన మొనరించుసాధనముఁ జయ్యన రెండుగఁద్రుంచి నవ్వుచున్ 371

ఉ తన్నుజనుల్ మహాపురుషుతల్లజుగాఁ గొనియాడ నేవి యో
గన్నకుమారి భార్యయనఁగా గ్రహియింపఁగ సమ్మతించి రా
నున్న మహావిభూతి నొకయొప్పని యంగనమాటమీఁద న
భ్యున్నతిమాయఁ బోవిడిచి యుగ్రవనంబుల సంచరించుచున్ 372

చ కనఁబడునిండ్లఁ దూఱుచు నికామము బిచ్చముఁగొంచు నాకులం
దినుచును దిక్కులేక యొకతెన్నునుండియు సిగ్గులేనియం
గనను బరాభవించి యిదికార్యమె చేసితివేల యిట్లటం
చు నడుగవచ్చు వారలను క్షోణిఁబడన్ వధియించి యొక్కటన్. 373

చ. హరిణముఁజంపఁజాలకమహాటవికజ్ఞతనేగితమ్ముఁడున్
బరువడిరాఁగ దానవుఁడుభార్యనుగైకొనిపోవ నేడ్చుచున్

బరుగిడియెందుఁగానకయో । భార్య మఱొక్కఁడు సంగ్రహింప ని
బ్బగమునుమాని యుండి విటపస్థితిమించుమృగంబుఁగొల్చుచున్ 374

తే. చంపరానట్టిమృగపుని । జంపివైచి, యపయశంబును గాంచియు । నలపుచుండఁ
వాలి తనవిక్రమంబున । సకలదనుజ, పతులఁ జంపఁదలంచు భూ । పతియె యిపుడు

క నను(బూనిక మార్కొనుఁగా, కని యుల్లాసంబుమీఱ । నాత్మకు నెది తోఁ
చినదో యట్టులె పల్కెడు, దనుజగ్రామణిని గాంచి । దర్పముపొంగన్. 376

ఆ పొగడుకొనఁగనేల । బుద్ధిలేనట్టి యవ్వారె యాల్మనుతికిఁ । బాత్రులమని
తలఁచుచుంద్రు నేను । దర్పంబుఁ జూపంగ, వచ్చినాఁడ నన్ను । వైరిఁ గనుము

చ దనుజుని హెచ్చరించి యిటు । దారుణచాపము బాణసంయుతిం
గనఁబడ నారిలాగుటయుఁ । గన్నులనిప్పులరాలఁ జూచి దై
త్యనిచయనాయకాత్మభవుఁడా నతికాయుఁడు సారెసారెకున్
గనుచు సుమిత్రనందనుని । గాఢఘనారవ మొప్పుచుండఁగన్. 378

మ పవిసంఘప్రతిమానసాయకములం । బల్మాఱునొప్పింప రా
ఘువుత్తముండును దీవ్రమార్గణములన్ । గాయంబు భేదించె దా
న విరోధిప్రబలప్రతాపమును మాన్పం జాలఁగష్టంబె యం
చవధానంబున నెమ్మదిం దెలిసి దివ్యాస్త్రంబులం గైకొనన్ 379

ఉ. వానిని మాన్పనస్త్రముల । వైచుచు నుంతయుఁ దగ్గిపోనిచం
దాన రణంబుచేసె; నిటు । దానవు లక్ష్మణుఁడున్ సుమిత్రసం
తానము దైత్యుఁడున్ గెలువఁ । దా రెటుచాలక తుల్యబాణసం
ధానపరాయణత్వమునఁ । దద్దయుఁబ్రొద్దు రణంబుసేయఁగన్ 380

చ. వరబలగర్వయోగమున । వానిని లక్ష్మణుఁ డట్టిఘోరసం
గరమునఁ జంపఁజాలఁడని । కాలవశంబును గాంచనున్న వా
డరయఁగ దైత్యుఁడంచు మది । నప్పు డెఱింగి మహాబలుండు భా
స్కరకులవార్ధిచంద్రునకుఁ । గన్పడి యిట్లని తెల్పె లక్ష్మణా! 381

సీ ఆయోధనంబిల్లి । యమరుచుండిరి బహువర్షముల్ గడచును । వైరిఁజంప
శక్యంబుగాకుండు । సకలాస్త్రసంవేది, బ్రహ్మవరంబులఁ । బడయుట నితఁ
డెవ్వారికిం జంప । నెవ్విధిఁ దరముగాకుండును గాన నీ । వుద్యమమున
బ్రహ్మాస్త్రమున వీనిఁ । బడఁగఁ జేయుము రణ,మూర్ధంబునమఱొండు । మాడ్కి వీనిఁ

ఆ. జంపఁ దరముగాదు । సత్య మీవాక్యంబు, త్వరగ వైపు మనఁగ । వాయుసూక్తి
దైవవాక్కె యనుచుఁ । దానమ్మి మదిఁగల్గు, భక్తి బ్రహ్మదేవు । పాదములకు.

ఉ. వందనముల్ పొనర్చి యరి । వారవిమర్దనదక్షమైన శ
క్తిందగి నిత్యపూజల నతిప్రియముం గనియుండు నస్త్రమున్

డెందమునందుఁ గొల్చుచు నగేంద్రసుతాపతి నారసించి ప్రై
వం దలపోసి నంటటనె వ్యాధులు నిర్వ్యథ భీతి నంపునన్ 383
ఉ. చాపవిముక్తిగాంచి కడుఁ జ్వాలములన్ వెలిఁగించుచున్ జగం
బొప్పఁగ రానిచందమున నెంతయు నుగ్రత మించి ఘోరమై
నాపనిపూని యంతఁ గని యుజ్జ్వలకాంతులఁ బర్వి యా
రోపము నిల్వరించి కడుఁ దీవ్రగతిం జను పుణ్య వ్రయిన్ 384
చ. తనకిడఁ గల్గియుండు విశిఖ ప్రథనాయుధసంఘముల్
గొనకొని వైచి వైచి తుదఁ గొంచెము సేయక క్రుంగె నే
దినబడి వీర్యమంతయును దేవనిహాయము చేఁబడెను, నా
తనిమృతిఁ గాంచి రాక్షసులు తల్లడమందుచు నేగి రంత్యతే 385

[illegible]

మ. దివసేశాలంబు తేఁకొబుచేసి పరమేష్ఠిం జాలమెప్పించి స
ద్వ్యయముల్ గాంచుకొకొంక పెద్దలనసేవల్ చేయఁగా నేర్చి సం
గరమల్ పెక్కులొనర్చి యింద్రముఖులన్ గాసించి పోద్రోలి యూ
శ్వరుచేఁ జావఁగఁ గోరి యాల్పమగు శశ్రేణి వీక్షింపకే 386
చ. తన కని శాశ్వతంబయిన ధామమునిచ్చు రఘూత్తముండు డటం
చును మదిఁ గోరుచున్ బవనసూనుముఖాఖిల కీశవీరులన్
గనుఁగొన కొక్కవేగమునఁ గన్గొనవచ్చెను రామచంద్రు నా
తని కని మృత్యువై నిలిచెఁ దానిఖిలనాథుని తమ్ముఁ డద్దిరే 387
చ. పిలువఁగ లేదు రమ్మనుచు భీతుఁడఁ గావుము నన్నటంచు నే
పలుకు వినంగరాదు నరపాలశిఖామణి రాముఁడైన నీ
కలహము నీవొనర్పుమని గాని రిపున్ వడిఁ జంపుమంచుఁ గా
ని లలి వచింపలేదు పరుని దునుమంజను మన్న దెవ్వరో!
ఉ. చనుమని ప్రోత్సహించినది శాత్రవుకర్మమె మృత్యురూపమై
దనుజుని జూచి నంతటనె దానొగి మార్కొన నిచ్చగింపఁ జే
సినయది యుం బితామహునిచే వరమొందెను గాన బ్రాహ్మమై
తనరెడు నస్త్రముల్ వయిప దానవుఁ డీతఁడు చచ్చునిప్పుడే. 389
క. అనిమిషమాను నిరూపంబున ప్రోత్సాహంబుఁ గల్గి భూతభయదమౌ
వనజభవాస్త్రము వైవంగను జేసిన దెన్న నతని కర్మమె కాదే 390
ఆ. బ్రాహ్మమైన యస్త్రవరము ప్రయోగింపఁ, జత్తునని యతండు స్వాంతమందు
నెఱిఁగియుండియును మహేషువులన్ వైచి, మరలుపంగ నెంచె నరయమిఁ గద.
సీ. అట్లు యత్నింపఁ జేయంగఁ బూనినయది, కర్మమే యని యెఱుంగవలయు మది
ప్రాణిజాలంబెల్లఁ బ్రాణంబు రక్షింపఁ, గోరుచుండు నటంచుఁ గోరకున్న

సృష్టి యంతయును నశించుం గావున నట్లు, చేయంగఁ గర్మ మేఁచిత్తమందు
వెలయించు నూహలఁగలిగినయయ్యవి, ఫలియింపకుండ దుఃఫలముల నిడు
తే నట్టులొనరించు గుణసార ॥ మరసి నేర్పు,దైవ మెక్కుడుగా మదిఁదలఁపవలయుఁ
బుణ్యకాయముకం బెనఁగనరయుఁడనుచుఁ,జక్కనమ్మఁడు మీరనిఁయొక్క మొగిని
కి తెలుపంగఁ దలఁచి యీవరు, నలఁ బ్రోత్సాహంబు చేయఁసమకట్టును ని
స్తులశక్తిఁ బొల్చుకర్మమె, బలవంతము నాఁగ నదియె ॥ పరికింపంగన్ 393

ఉ. దానినిమించునట్టిది శ్రుతంబును దృష్టమునైన లే, ద దె
వ్వానిని గష్టకర్మముల ॥ వారక నొంచును దేల్పుఁ; గర్మమే
మేని యొనర్పఁజాలదని ॥ యేర్పడఁ బల్కఁగఁ జాలువార ల
జ్ఞానులె యంచుఁ జెప్పఁదగు ॥ సంశయ మింతయు లేదు దీనికిన్. 394

చ హరిహరధాతృముఖ్యదివిజాధిపు లెల్లరు కర్మబద్ధులే
యగుచునఁ గష్టసౌఖ్యములనంది తపించి హసించి కర్మమే
యురుతరశక్తిమంత మనియొప్పినవార లె యాపురాంబయుం
బరమశివుండుఁ గర్మమునకఁ బాల్కనకుందు రటంచుఁ జెప్పనౌ 395

ఉ పౌరుషమింతయైనఁ దలఁపంగను దైవము మించ లే దటం
చారయఁ దోఁచుఁ బంక్తిగళుఁనాత్మజుఁ డేమనిద్యోంచెఁ గార్యమే
తీరునసాగె దీనిఁగని ॥ ధీరులుపల్కినమాట నమ్మినా
పౌరుషమెన్న గొప్పదనుఁపల్కుట మానఁగ నొప్పియుండెడున్. 396

ఇంద్రజిత్తు బ్రహ్మాస్త్రమున రామాదులమూర్ఛిల్లఁజేయుట.

చ దనుజవిభుండు రావణుఁడు ॥ తత్సుతుఁ డీల్గుట నాలకించి లం
కను బదిలంబుగా నరయఁగాఁ దగువారల హెచ్చరించి యా
ర్తిని దిగులొంది యంతిపురి ॥ దీనతఁ జెంగ నింద్రజిత్తు వే
చని తనపౌరుషంబునదె ॥ శాత్రవు లోడుదురంచుఁ దెల్పుచున్ 397

ఉ రావణునాజ్ఞఁ గైకొని యశరాతిబలంబులఁ గూల్ప నెంచి మా
యావిభవంబునం బని య ॥ దౌ ఫలవంత మటంచునమ్మి దు
ర్భావము గల్గువాఁడగుట ॥ వహ్ని ముఖంబునఁ బద్మజన్ముఁడే
దేవతగాఁ జెలంగి రిపుధీరుల నొంచఁగఁజాలు నస్త్రమున్. 398

ఉ. స్యందనవర్యముఁ మిగులఁసత్త్వముగల్గినఘోటకాళి ద్వి
డ్బృందము నేఁచు చాపమును ॥ భీషణబాణముఖాయుధంబులఁ
బొందఁగఁగోరి సేనలను ॥ భూతము లెవ్వియు విఘ్న మింత చే
యం దగనట్లునిల్పి విధినాదృతి నారసి భక్తియుక్తుఁడై. 399

సీ అభిచారమనుహోమమందు నెవ్విధిఁ గర్మమును జేయఁదగునట్లు దనుజవరుఁడు
వస్తువులంగూర్చి ॥ వహ్నిని బ్రణయించి, హోమంబు చేయంగ ॥ హుతవహుండు

నవ్యగతులఁ మీఁది । జ్వాలలు లొప్పారఁ, బ్రత్యక్షమయ్యెఁ గాన నలసినట్టి
పరికరములఁ గోరి । భావించి యవ్వాని, హోమము చేసె నతఁడొప్పియుద్ధ
తే. యంతరాయవిహీనమై । యపుడు సాగ, నగ్ని యానతి హోమకుండాంతరమ్ము
నుండి బ్రహ్మాస్త్ర మట్టు లత్యుగ్రచాప, బాణములుస్యందనంబు వెల్వడియెనొక్కట
క. మనుహోమసిద్ధి యివ్విధమున సాగిన సంతసించి । భూతము లెల్లం
దనుఁజూచి వడఁకఁగా స్యందనమెక్కెను విజయకాంక్ష । తను బురికొలుపన్.
చ. అసురులఁ గాంచి పల్కె నిట । నంబరభాగమునందునుండి శ
త్రుసమితిఁ జెండువాఁడ నిదె । తోరపువేడ్క నడంగింప మీ
యనదృశదోర్బలంబు లగునట్టులుగా మెఱయించి వానరా
ళి సమయఁజేయుఁడీ నృపకుమారులఁ జెండుదు నేను బూనికన్ 402
చ. అని తగఁ బొచ్చరించి తనయాకృతి యేరికి నదృశ్యమై
పని పురనైనలు ట్లమర । నభ్యసమాగతచాప మూని బా
ణనికరసంయుతుండు బటునినాదముగల్గ నొనర్చి నిత్తమీ
సునను మలీమసంబగుచు । సూనృతమార్గవిదూరమై తగన్ 403
క. శంపాశక్తిప్రసృష్టికరణిం, గురియించె సేనపై నాసురితగతి న
చ్చెరువందె యెల్లవారలు, పరికింపఁగ రామభీతి । బర్విడుచుండన్ 404

ఆభిచారహోమరహస్యము.

సీ. కామ్యకర్మప్రయోగములందు నభిచారహోమ మొక్కండుగ నొప్పియుండు
నాగమంబులె దీనినొనుపదించెను జక్క, సాధకుండు గురూక్తసరణి మంత్ర
జపహోమముఖ్యపంచకములు సంసిద్ధిఁ, బడసి యాదేవతోపాసకరణిఁ
దనుఁజూడఁగా ననంతరము కామ్యప్రయోగముల నొనర్పంగఁ దగఁడు గనతఁడు
తే. కార్య మెట్టిదియో ముందుగాఁ దలంచు
గానదానికి ననుకూలమైనరీతి
వస్తువులఁ గూర్చి నియతిమై । వహ్నియందు
హోమమును జేయఁ గామ్యమై యొప్పు నదియె. 405
చ. పరులకు హింసఁ గూర్పఁగలభావము పూనియొనర్చు హోమమే
ధర నభిచారకర్మమని । తాఁ బిలువంబడుఁ గ్రూరకర్మమై
పరఁగుటఁ బాపహేతువగు । బాలిశులే యొనరింత్రు దానిఁ ద
త్త్వరహస్యముం దెలియఁ పాటివివేకము లేమి నక్కటా! 406
తే. ఆగమంబులు క్రూరకర్మాళి నేల, తెలుపఁగావలెనంచు నధీరులంద్రు
దాని తత్త్వంబు నెఱుఁగమి యూనియదగు, వార లంచుఁ దలంపనో ధీరు లెపుడు
క. తనశక్తిని బరికించిన, మన మెప్పుడు వశముగాదో । మంత్రబలమ్ముం
గొని దాని నిగ్రహింపం, జను నయ్యదె దానిఫలము । చక్కఁదలంపన్. 408

సీ. కామముఁ గ్రోధంబు గడునశింపం జేయ, మారణహోమకర్మము తగును
దానిఁ గోరియు చేయుకతము త్తమంబగు, నభిచారహోమాఖ్య నదె వెలయును
సల్లి లోకమునకు నార్తిఁ గల్గించెడు, పాపాత్మునిఁ బొలియింపఁ గోరి
యది లోకవిహితమౌ నంచెఱింగి మహీశుఁ, డాకర్మమును జేయ నర్హుఁడం త్ర
తే. గాని యగ్నియుఁ మధ్యమంబౌను గాని, యుత్తమము గాదు నాఁగ సరోత్తములగు
జనులు భావింతురింక నాసరణిఁ దెలియ, వలసియుండును దత్త్వంబుఁ దెలుపుగాన.

మ. పని క్రూరంబగునేని వస్తువులు నొప్పాటం బ్రవర్తిల్లఁ గా
న నితాంత క్రుధఁ గల్గఁ జేయునవి గా నానావిధ ప్రోక్తవ
స్తుని కాయంబును గూర్చి హోమమును నిర్ధూమతారివీరంబుగా
నొనరింపందగు నంతరాయము లవే వాప్పారరా దప్పనిన్ 410

క. ప్రత్యూహంబులు కల్గిన, నిత్యాశ్రితుఁ జంపు నగియె నిముసములోనఁ
బ్రత్యయ మెడలక చేసినఁ, దృత్త ప్రత్యూహమైన నది ఫలియించున్ 411

ఉ. హోమము పూర్ణమైన దివిజోత్తముఁ డామనుసంప్రహృష్టుఁ డెం
తో మరియాదఁ దోఁచుచుఁ దాదుద్యమ మెల్ల ఫలింపఁ జేయఁగా
నేమముఁ బూను శత్రువుల నీటొనరించును గొన్ని తాపులం
గామము పండకుండు నొకకారణమున్నది దాని శుద్ధియై. 412

ఉ. ఘోరహుతాశనోత్థమె యగుఁ సమరోచిత సాయకాదు లా
వైరియు మృత్యువక్త్రముసఁ బండఁగఁ జాలినకర్మసంగతిం
జేరకయుండు నప్పు డటసిద్ధి నొసంగ దుపాసకాంతకం
బై రహింమించుఁ గావున నె యయ్యది కూడ దటంద్రు కోవిదుల్. 413

క. వైరికిఁ గాలము మిక్కిలి, చేరువకుఁ రాఁగ హోమసిద్ధిం జెడు న
ట్లారయఁ గర్మము చేసినఁ, జోరయమునఁ బండు నద్ది చోద్యముగాఁగన్ 414

చ. ఇరువురు మంత్రసిద్ధగనియే యొనరించెడు దుష్ప్రయోగముల్
త్వరగ నశించు నిర్వురకు వానిఫలంబులఁ గల్గనీయ వం
చరసిన పెద్దలే యనుదు; రయ్యదియుం దగుభావనాఖ్యశ
క్తి రహిఁ జెలంగ నయ్యది విధిప్రహితం బెటుగానిచోఁ జెడున్ 415

ఉ. మానసనందు సాధకుఁడు మంత్రసురేశ్వరునిం దలంచి నీ
యానతికై హుతాశనునియందు భవత్ప్రియవస్తురాజి ని
ట్లూనినభక్తి శాస్త్రవిధి నొక్కట సుంతయొ అంతలేనిచం
దాన యజించువాఁడ మదురదంతము నెల్లఁ దలంచి యాత్మలోన్. 416

ఉ. నే నెదికోరినాఁడనొ యనిందితరూప! యదేవిధంబుగా
గానఁబడంగ నూల్కొనుము కామ్యము నాది ఫలింపఁ జేయుమా

నానిఖిలార్థసిద్ధులు శకసందగల్గుంపులు నీసువంశ నిం
తైన మహాకాశనాంబులు నంతిఁ గసంబుడు మూర్తిదాయఁగన్. 417

మ. భువినో! నీకు నుదానహాంబులయి నొంచితే శాస్త్రకౌప్పంగఁ దృ
ప్తిగయల్ గాఁ దగు స్తుత్యుల్ గాను, సమర్పింపన్ గృహం బాల్పు, నా
కెవియిష్టంబౌ తదాశ్రితం ద్వాగనం కెంగో సమార్థసిద్ధిగా
దొబలం గాంచినచిత్త మొక్క పసగంబ లుగా గహాకాంక్షగాన్ 418

ఆ. తోఁచునట్లు లుగ్నిహో సరిపోలున, అనుభవెలసు నిష్ఠనై ఎతంబె
కోరినట్టి వస్తుకూటం బొసంగును, దానివిజయసిద్ధి తప్ప దెపుడు 419

సీ. విజయంబు సిద్ధించునెరవు లేకుండిన, నాహోమకార్యం బెయంత రాయ
మున దూషితంబగు మునుకొని చక్కఁగా, నెఱపేటునే నది నిశ్చయముగఁ
గార్యంబు ఫలియించుఁ గావున హానిం గ్రిప్ప, నెవ్వరికే నంచు నెఱుఁగవలయు
నిది క్రమంబై యుండు నెందునే నభిచార, హోమంబునకు; మత్రీయనువిభేద
తే. ములు కిలంబడు దేవతామూర్తిఁ బట్టి, కార్యమునుబట్టి కాలక్రమంబుఁ బట్టి
బలివిధానంబునందు నియమ్ములఁ గనంగఁ, దక్కువిషయంబులందు భేదంబు లేదు.

ఉ. భూతబలిప్రధానముగఁ బొల్చెడుహోమము లొక్కకొన్ని వి
ఖ్యాతమహాగమంబులను గన్పడుచుండు; నుపాసనాబలం
బె తగ ముఖ్యమైనయది యెల్లవిధంబుల నొక్కరీతిఁ గా
నాతలసుప్రయోగములు నయ్యవి తుల్యములై చెలంగెడున్. 421

ఆ. భూతబలియె ముఖ్యముగ నొప్పు హోమముల్, హానిసంయుతము లేయనఁగవచ్చు
రావణాత్మభవుఁడు బ్రహ్మాస్త్రలబ్ధికై, చేసినది తపోవిశేషయుక్తి. 422

క. బలిముఖ్యము గాకయె తగు, బలియే ముఖ్యంబు గాఁగఁ బరఁగెడునది శ
క్తులు దేవతలై యుండఁగ, వెలయును సాబాధమగుచుఁ వేయు నిఁ కేలా?

మ. పరమాత్మున్ భజియించువారలను నీభంగిం బురశ్చర్య చే
యురతుల్ గల్లవు, సర్వభూతసములై యుండున్గదా వార లీ
శ్వరు కారుణ్యమె గోరువార లగుటన్ జందం బిదెబ్బంగి సా
దరపాత్రంబగుఁ దుచ్ఛమోహలమె యిద్దానం బొసంగు దుదిన్ 424

ఉ. రావణియిట్లు బాణములు రాతుల మూర్ఛమునుంగఁ జేయఁగా
వావిరిగాంచుచున్ సకలవానరవీరులు రక్తసిక్తదే
హావళు లొప్ప గుట్టలుగ నాహవరంగమునం బడంగ దు
ర్భావుఁడు గాన సంతసము పర్వఁగ నార్చుచునుండె నింగిపై 425

ఉ. భూపవతంసుఁ డత్తఱి విభుత్వము మీఱఁగ సంచరించుచుం
దేపకుఁ దేపకున్ వివిధతీవ్రశరంబుల వైచుచున్ మహా

దీపితశక్తిసంయుతిని దేజరిలందగు నస్త్రసంఘముల్
గోపతిముఖ్యులెల్లఁ గలఁగుందుపడన్ వడి నేఁపుచూపుచున్ 426

చ. మనమున నెంచి లక్ష్మణ! యమానుషతేజము గల్గి బ్రహ్మ యి
చ్చిన మహితాస్త్రమాని కపిశేఖరులం బడఁగొట్టుచున్నవాఁ
డని మొనఁ గానరామిఁ గపులాతురులై యెదిచేయ నేర కా
ర్తినిగని భూమిపైఁబడిరి తీవ్రశరంబులు మేను లేఁచఁగాన్. 427

మ. పరికింపంగ జగత్త్రయంబున మహాబ్రహ్మాస్త్ర మత్యుత్తమం
బరిదోస్సారవిభంజకంబునగుచున్ హర్యోందు; నీయస్త్రమున్
బరమేష్ఠిన్ ముదమందఁజేసి కనియెన్ బాపాత్ముఁ డీరక్క సుం
దరుహింసారతుఁడౌట నిప్పనికి దానూహించు ధన్యాత్ముఁగన్.

చ. వనజభవోక్తియొట్టితఱిఁ బావనమై సకలోత్తమాంగమం
క్తిని నిలుపంగ నర్హమయి కేవలపూజకుఁ బాత్రమై తగుం
గనుకఁ దదీయబాణములు కాఱియ పెట్టుచునుండ నోర్చి చెం
తనె వసియింపు మేనును నితాంతశరవ్యథ నొందువాఁడనే 429

క. మనమేమిచేయఁ బూనక, యని మొనఁ బడియుండఁ జూచి హర్షంబునఁ బో
వును వీఁడు లంకకున్ మఱి, కనఁజాలుద మట్టితఱిని గార్యముఁ దీర్పన్ 430

ఆ. బ్రహ్మయందుఁ గల్గు బహుమానబుద్ధిని, బాధనొందుచుండ వలయుఁగాదె
యనుచుఁ బలుక నాతఁడప్పుడు చేయంగఁ, దగినదెద్ది లేమి వగచుచుండె. 431

చ. సమరమునందు రావణి నిశాతశరావళి తమ్ము నేఁచ నం
గములు దురంతతాపమునఁ గందుచు రక్తమయంబులౌచు యు
ద్ధమున కనర్హతం గనఁగఁ దాళఁగఁజాలక మూర్ఛమున్గి సం
యమునిని జేరఁబోయి రభియాతిజనంబులు నవ్వుచుం గనన్ 432

క. రాముఁడును లక్ష్మణుండును, భీమబ్రహ్మాస్త్రబాధఁ బెంపుదఱిఁగి య
శ్లేషమూర్ఛమున్గి యుండిరి, క్షేమము గనఁజాలుశక్తి చేకుఱియు ననిన్. 433

చ. అసురవరాత్మజుండు సమరాంగణమం దొకఁడైన నిల్చి పెం
పుసడలనీయ కాహవముఁ బూనియొనర్చెడువాఁడు కానరా
మి సకలసేనలం గలిసి మించిన వేడుక లంకకేఁగె; ద్వి
డ్విసరము చచ్చెనం చెఱిఁగి వీఱిఁడియాటను విఱ్ఱవీఁగుచున్. 434

చ. దనుజవరేణ్యు నస్త్రమున దాశరథుల్ స్మృతిదప్పి మేదినిన్
దనువులవైచి యుండఁగఁ గతంబెది యంచును శక్తిగల్గినన్;
వనజజువస్త్రమున్ మఱలుపంగ సమర్థులుగా రటంచు శం
కను గనరాదు వారలోఁగి గర్మగతుల్ కనువారలౌటచేన్. 435

సీ. హోమప్రభావ మహత్వకృత్యము లెస్స, సుప్రతిహోమమునో ॥ వని చరించు
నాగమశాస్త్రవాక్యముల ప్రమాణంబు, లని యోషధుల దోష శాంతి చేయ
నతని చేఁ జేయంగ ॥ నస్త్ర లేపాలకి, నంతంబు గల్గింపకని యటంచు,
విధియానతిఁ బరాభవింపకుండఁగఁ గాని, శస్త్రబాధలు గుంది ॥ సకలజనులు
తే. కష్టమతిబలవంత సౌక్కి-నిశ్చిత, నసురు నెఱుఁగంగఁ దగు ననుశాసయంబు
గల్గియుండుట నందు వృక్షగోత్రబాధ, లనుభవించిరి వారలు క్షత్రియులయ్యు

క. ఇది యిట్టులంచు నెంచిన, యసమల కష్టంబు రూఢిగఁ దెలియఁగాఁ
గుసిగుసల జ్ఞానము గేచే, నెంతోఁ బడి నచ్చెలు తలఁకకుఁ గపుల జగలన్ 437

ఉ. అంతట నవ్విభీషణుఁడు ॥ సాహనుమంతుఁడు గూడ వచ్చిన
శైలతరు ఫలంగోలయగలి ॥ నెంచఁగ గానికి వారి గనుచు
వంతలఁ గూర్చునట్లు కపిసంఘము గూడగనన్న యా
ధ్వాంతవిరోధిపుత్రుని యొయి కనుఁ జక్కఁగఁ గాంచి చింతచేన్ 438

తే. తెలివి లేకుండి గొట్టుచు ॥ తెలివి రాఁగ, జాంబవంతుని కొఱకు ॥ వనిచని యుః
చక్క- బోతార్తిలోఁ గుండె ॥ విక్కయున్న, భల్లుకేంద్రుని గనిరి యాప్రాణు నెలమి

చ. విలలగ సప్రాణంబున విభీషణుఁ డాతని నిల్చి ప్రాణసం
గతిఁ దగువాఁడవే యనినఁ ॥ గంఠరవంబునుబట్టి నిన్ను నా
దితిసుతవర్యుఁగాఁ దెలిసికొంటి హనుమంతుఁడు వాయుసుతుండసుం
డలరియ పుణ్యమూర్తి యిపు ॥ డామయహీనతఁ గాంచియుండునే 440

చ. తెలుపుము నా విభీషణుఁడు ॥ తీక్ష్ణమరీచికుమారు నంగదుఁ
గలుగక రామలక్ష్మణుల ॥ దర్పసముగ్రుల నెన్నఁబూన కో
సులలితచిత్త! వాయుసుతుఁ జెప్పు నెఱుంగఁదలంచి తేలొకో
తెలుపఁగలావె నేఁ దెలియఁ దెల్లముగా నన నాతఁ డిట్లనున్ 441

ఉ. ఎందఱు వానరేంద్రు లని ॥ నీల్గిన వాయుసుతుండు ప్రాణయు
క్తిం దగునేని యెల్లరును ॥ క్షేమముగాఁ దగువార లేసుమీ!
యందఱుసుండి యాహనుమ ॥ యంతము నొందినఁ జచ్చినట్టు లే
యందఱ నెన్నఁగాఁ దగుమహాత్మ! విభీషణ! నీ వెఱుంగవే 442

క. ఉన్నాఁడా క్షేమంబుగ, నన్నా! హనుమంతుఁ డొక్కఁడల్లనఁ జెపుమా
యన్ని పనుల్ సమకూరు వ్విపన్నులు సంపన్ను లెయని ॥ భావింప జనున్ 443

మ. వినుమా యింక విభీషణా! జగతి నేవీరుండు జీవింపఁగా
జను లెల్లన్ సుఖయించువారో యతఁడే ॥ శ్లాఘ్యభాగమం బెన్నఁగాఁ
జను జీవించినవాఁడటంచు నొరులన్ ॥ జావంగ లేదంచుఁ జె
ప్ప నసర్త్యంబని నిశ్చయింపు మదిలో ॥ భవ్యాత్మఁ డాతం డెసూ. 444

ఉ. భల్లుకనాయకుం డిటులు । పల్కఁగఁ బావని పేరి మ్రొక్కి నే
నల్లసమీరనందనుఁడ । నస్త్రభయంబును వీడియుండు; నీ
యుల్లమునందుఁ జొప్పడిన । యూహలఁ దెల్పుము చేయువాఁడ, నీ
వెల్లవిధంబులన్ దగు నహీనగుణాఢ్యుఁడ వోమహాత్మకా! 445

క. అన జాంబవంతుఁ డిట్లను, వినవయ్యా! యిప్డు సంజవేళఁగఁ దోఁచున్
వనచరులు పంచమాంశము, చనిన నియే వింటనేను । సంయమనికనన్ 446

ఆ. ఇంక జాగుచేయ । కీవు హిమాద్రికి, నరిగి యచట నున్న । తాచలంబు
ఋషభనామకము గిరిప్రస్థానముఁ గన, కిమయమైనదాని । గడచిపోవ 447

సీ. కైలాసమును గాంచఁగలవు దానికినంత,రమున నోషధపర్వతము చెలంగు
గాన దానిం జూడు । కలవందు సకలౌషధులు శక్తిసంయుక్తములుగ నొప్పు
నాకొండశిఖరంబునందు జనింగాంచి, కాంతులచే గిరిగణము వెలుఁగఁ
జేయుచు భక్తులసిద్ధిఁ గాంచఁగఁ జేసి, వెలయు నాజ్యోతిర్లతలసమితిని
తే. బేరుఁగాంచెను నాలుగుఁ । బృథ్విఁ జచ్చి, నట్టివారిని బ్రదికింప । నర్హమైన
శక్తిగలిగినయది గాన । సాధువినుతిఁ, గనియెను మృతసంజీవనియనఁగ నొకఁడు

వ. శల్యములందీసి చక్కఁగఁ గూర్చుటం జేసి విశల్యకరణి యని పేరంది యొక్కటి చెలంగు ఖండితచర్మభాగముల యథాపూర్వకముగఁ గూర్చుటచేత సంధానకరణి యన నొక్కండు వెలయు బాణవ్రణజనితదేహవైవర్ణ్యమును దొలంగించి పూర్వవర్ణముం బొందించుకతన సౌవర్ణ్యకరణియన నొక్కటి పరఁగు వానిం దేవలయు కపీంద్రబలంబులకుఁ బ్రాణదానంబు చేయవలయు ననుటయు 449

చ. అనిలకుమారుఁ డప్పలుకు । లాదృతిమీఱఁగ నాలకించి చ
య్యనఁ బరువెత్తె నభ్రమమున । నాహిమవద్గిరి నిర్గమించి చెం
తనుదగు నోషధాద్రిని నితాంతముదంబునఁ జూచి వానినిం
గన వెదకెన్ గిరీంద్రమునఁ గల్గు స్థలంబులనెల్ల నొక్కటన్ 450

క. పరికింపఁజాలనయ్యెను, వరలతలవి యెంతసేపు వాయుసుతుం డ
గ్గిరిఁ దిరిగిన నంతట క్రోధపతిం బలికెన్ మహీధ్రతల్లజ! వినుమా 451

చ. జనకకుమారికాధవుని । సాధుమునీంద్రనమస్కృతాంఘ్రిపా
వనవనజాతయుగ్మని నవారితసత్త్వుని నాలకింపవో
వినుము తదీయకార్యమిది । విశ్వహితంబగు దీనఁ గానినా
తనిపయిఁ బ్రీతిగల్గదొకో । దర్పము చూపకుమింక నైనసున్ 452

ఉ. ఇప్పటిరీతినుండఁదగు । నేమియొసర్చునో చూతమంచు నీ
వొప్పఱ నెంతువేని విను । యుగ్రకరంబుల శక్తిఁజూపి నే

రొప్పఁగ [illegible] బల్లిఁ జప్పెటన్
దప్పక [illegible] 453
మా[illegible] నా
[illegible]
సా[illegible]
గో[illegible] 454
చ [illegible]
తనె [illegible] గన్పడంగ నీ
[illegible]
గ [illegible] 455
[illegible] గంధ
[illegible] విక్రమముల
ఉ [illegible]
[illegible]
కం [illegible] దేఁగియంచు నా
[illegible] బరించుచున్. 457
మఱల [illegible] దనుజా!, [illegible] పుత్త్రుము [illegible] పోరము మాతోఁ
బురుషుండవైన నంచున్, బహుళో క్తులు [illegible] ఖల్లుకగణముల్. 458
ఉ నాలుగుదిక్కులం గనుచు [illegible] జేయుమా యని మా
యాలవమానస [illegible] విశిఖం [illegible] జం
డాలుఁడు [illegible] జ రాజ [illegible]
జీలుతు [illegible] జమునికి [illegible] బాపుదు [illegible] గన్. 459
సీ. ఓషధుల్ తనుసోఁక నొయ్యన [illegible] భగవంతులైన రామ
సౌమిత్రులం [illegible] యనిపవనభ క్తి
నర్థించు నంతట [illegible] నస్త్రాయమ్ముల్ నె చనఁగ హాయి
చెంది యంతట నె పేవిరి, వారిఁ గన్గొని, వనచరుల్ సంతోషవార్ధిమునిఁగి
[illegible] చెఁ, బవనవందనుఁ డాయనిఁ బడినదనుజ
బలము నారావణుండు వైరంగిఁ బనిచి, యుండె జలధిని గాన నొక్కండెర్ఘైన.
క లతల ప్రభావంబున నా, మృతినుండి సజీవుఁడగుటయే లేకుండెన్
మృతులైన హరిబలంబులు, స్మృతియే లేనట్టు లప్పు డొప్పిరి చూడన్. 461

—లంకాదహనము.—

ఉ. వచ్చినవార లందఱును సంయమనీపురినుండి వేగమే
వచ్చి రనంగఁ జిత్ర మనఁ గచ్చఁగ దా యనుసందియంబు వా

గ్రుచ్చెడు వారలుండరటె కూడనిపల్కనవచ్చు, వానిదో
నుచ్ఛృతర ప్రభావ మది యొప్ప నమేయముగాఁ దలంచినన్ 462

క. జ్యోతిర్లతలన నయ్యవి, ఖ్యాతిం జెలువారుచుండుఁ గనుగొన నర్లే
రాతిరి నుండును బగలవి, యీతీరున నుండుననుచు నెటువల్కనగున్. 463

సీ. పగలవి యెరిఁగి కేఁ బరికింపరాకుండు, రూపలయం బవి యుండు కరణి నుండుఁ
జెంతకుంబోయిన నంతకు దూరము, గాఁ గనంబడుచుండుఁ గైకొనంగఁ
దరముగా దెరికి మనుదాత్మజుం డది, యెటేఁగి యాభాగంబు నెల్లఁ దెచ్చెఁ
దద్వాయుసంయోగకతఁ మృత్యుబాధయే, తొలఁగును బ్రాణముల్ తూలుమరల
తే. నంగమందును వానిమహత్త్వ మిద్ది; సృష్టివైచిత్ర్య మిదియని చెప్పవచ్చుఁ
నోషధులకిట్టి మహిమ యెట్లొప్పెననుట, యజ్ఞతయొ యంచుఁ జెప్ప శాస్త్రాళు లెపుడు.

చ. గరళము నమృతింగనినఁ గ్రమ్మఱఁ బ్రాణములం గనంగ ను
ర్వరఁ గియగంగఁ జేయు నొకభవ్యమహౌషధి రక్తపూరముల్
దొంగుచునుండ నొక్కలత తోడనె నిల్పును వాని; కృత్రిమం
బురుభయదంబనౌ విషము నొగివమం దిడ ద్రుంచు వానినిన్. 465

క. ఒకలత బ్రదికించును; వేఱొక లత మూర్ఛిల్లఁ జేయు నొగి మూర్ఛిల్లఁగా
నొకవీరు త్తటాలునఁ, దకమకనొందంగఁ జేయుఁ దెలియక తాఁకన్ 466

ఉ. వాసనచూచినంత నొకవల్లరి కుత్తిగ త్రాన్న మెల్ల నా
యాసము లేక వెల్వడెడునట్టు లొనర్చు; మఱొక్కతీఁగయున్
నాసికయందుఁ జేర్చ జలనంబును బూనఁగ వెట్టి వానిగా
నాసమయంబునం దె తనదోపటుశక్తి నొనర్పఁ జాలెడున్. 467

తే. ఈక్షణంబుల కొక్కింతయే లతాంత, మంజనంబుగ నమరింప నవ్వ దదృశ్య
వస్తువులఁ గాంచఁ జేయునవార్యశక్తి, దామ్రమును భస్మముగఁ జేయఁదగు నొకలత

చ. కనకముగాఁగఁ దామ్రమును నీ కామమహత్త్వముమీఱఁగా నొన
ర్చును లతయొండు; పాదముల సోఁకఁగఁ జేసినయంత నే ప్రతా
నని యొకఁ డద్భుతంబుగ మనంబు తదీయవశంగతంబుగా
నొనరుచు నొక్కతీవ తనుశక్తిని స్తంభితుఁ జేయు నాతనిన్. 469

చ. లతయొకఁ డొక్కలేమఁ దగులంగ నొనర్చిన వానివెంట నే
మి తెలివిలేక పోవునటు మించుమహత్త్వమునం బొనర్చు ని
ట్లతిశయశక్తిమీఱునటు లచ్చెరువుం గలుగంగఁ జేయుచున్
క్షితి మహనీయమై తగిన కీర్తిని గన్న లతావితానమున్. 470

క. కొనియాడందగుఁ దద్గత, ఘనశక్తి నెఱుంగఁజాలక యె కొందఱు దు
ర్జను లూగి మఱచునుండుచు, మునిజను లవ్వానిమహిమముం గనుచుంటన్.

ఉ. వానిని యుక్తకాలమున భక్తిభరంబునఁ బూజచేసి స
మ్మానము మీఱఁ దెత్తు, రభిమానము గల్గిన వారి కవ్వి సు
స్థైన ఫలంబు నీయకయె యంత నడంగును గాపురన్ మహా
మానసులు నిర్జనాటవుల మ్రొక్కుదురుం దనివొందు రెంతయున్ 472

సీ. ఆఁకలి దప్పులఁ బోకొట్టు నొకలత, యవయవ వైకల్య మపుడె మాన్పి
యుంగ వైకల్యమే యగఁ దరకుండ యి, ఆపూర్వముగ నుండఁ జను వొకప్పు
నొక దోహదీంత్య మిక నిట్టవెన్ని యో, చిత్రగుణంబులఁ జెలఁగు, లతలు
ప్రతిపర్వతంబున భాసిల్లు నవ నింక, నోషధులను నెల్లఁ దునికి పట్టు
ఆ. గాఁ జెలంగు శైలకాంతునియందుంచు, వానిశక్తి యెట్లు వఱలుచుండు
ననుచుఁ జెప్ప నేల నిముసమాత్రమున బగి, దప్రత్యక్షమునయి యలరుచుండు

చ. కనుక నె బుద్ధిమంతులు ప్రకాశములౌ మహిమంబు స్వానుభూ
తిని గుఱుతించి మెచ్చుదు రతిస్థిరభక్తిని వానిఁ గొల్చి త
జ్జనితఫలం బమోఘముగ శాశ్వతి పొందుదు రెన్నటంచు నె
మ్మనముల నమ్మి లోకమున మాన్యులు గాఁ జెలువారుచుం ద్రొగిన్ 474

చ. తరువులకున్ లతావళికి దైవతముల్ గలరట్టి వారలన్
నిరలసయైకభక్తి విధినిం బరికించి యడంచుచున్ మనో
హరతరు నీరదోషము తిరస్కృతిచే యని నమ్మి కొల్వఁ ద
త్కరుణకుఁ బాత్రులౌదు రిరికానకయున్న ఫలంబ దెట్టులౌ 475

క. సురవరులు మంత్రములచేఁ, దరువులు నోషధులు మంత్రతంత్రంబులచేఁ
బరితుష్టి నొంది భక్తుల, కురుఫలముల నిచ్చుచుండు రాగిఁ గర్మగతిన్. 476

మ. పరిశీలింపకయే వనస్పతులు తీవల్ దేవతారూపతం
ధరణిం బొల్చు నప్రత్యక్షఫలసంధానంబుఁ గల్పించు ని
ర్భరశక్తిం దగియుండు నన్న పలుకుల్ పాటింప కవ్వానిపైఁ
బరుషోక్తుల్ పచరించు మూఢులకు విశ్వాసంబ దెట్లబ్బెడున్ 477

మ. కనులారం బరికించుచుండియును దౌత్కృష్ట్యంబు హేత్వంతరం
బున సాగెంగద యంచు సంశయములం బూన్కిన్ నిరూపింప నెం
చిన మూఢాగ్రణులం గలంచి మహాచింతల్ పొసంగున్ మదిం
గనుకన్ వారల నమ్మఁజేయఁ దలఁపంగా రాదు విద్వద్వరుల్ 478

సీ. తరువు లోషధులు రత్నంబులు మహనీయ, ఫలదంబులై యుండు భక్తి వానిఁ
గొల్చిన వారల కోర్కులు ఫలియించు, నమ్మని వారల నమ్మఁ జేయఁ
బూన వయ్యవి సురపూగంబు నట్టులే, కడభక్తియుక్తులై ముదమునఁ దరు
వరములఁ దీఁగల నిరుపమ మణులను, దేవతామూర్తులుగా వచింతు

తే. నాగమంబులఁ బరికించి యందుఁ గల్గు, పద్ధతుల నాశ్రయించినఁ బరమతత్త్వ
భావిశేషము గనుటకుఁ బాత్రులగుదు, రదియె యిందలి తత్త్వమం చెఱుఁగ నగును

—— వానరులు లంకం గాల్చుట. ——

ఉ. వానరు లాలతోఁ సుగతి వాయుసమావృతి నష్టకష్టులై
దానవులన్ వధింపఁ బటు దర్పము పూనఁగ రామలక్ష్మణుల్
మేనులు పూర్వరీతి రుచి మించఁగ నొప్పిరి బ్రహ్మదైవవా
గ్దానము నాదరించితిమి గా యనుసాత్త్వన మట్టి యుబ్బఁగన్ 480

చ. రవితనయుండు వాయుసుతు రాక్షసవిద్విషు జాంబవంతునిం
బ్రవిమలయుద్ధశాస్త్రమునఁ బండితులై తగు వానరేంద్రులన్
గవిరి వచించె నిట్లు రణధీరులు సోదరముఖ్యులెల్లరున్
జవరమునన్ మృతింగనుట వాసవవైరి తలంచి దీనతన్. 481

చ. పురి వెడలంగ నిచ్చఁగొనఁ బూనఁడు కావున ద్వారరక్షణా
దరమున నుండు నట్లగుటఁ దత్పురిఁ గాల్చఁగ నర్హ మియ్యెడన్
ద్వరగని సాలలంఘనముఁ దత్పరతం బొనరించి యిమ్మహా
పురమును గాల్చఁగాఁ దగును బ్రతిసేయుట ధర్మమే యగున్ 482

చ. అని పలుకంగ నందఱు మహామతు లట్టులె చేయనౌ నటం
చనుమతినొంది వేగమున నప్పురిసాలము నెక్కి పత్తనం
బును బరికించి చొచ్చి కపుల్ బూనిక నుల్కల దానిఁ గాల్చి రా
దనుజులు మార్కొనంగ వడి ధర్మని జేరఁగఁ బంపి రేపునన్. 483

సీ. లంకాపురంబది లలితహర్మ్యంబులఁ, బ్రాసాదముల సౌధరాజముల వ
ర్ణింపఁగాఁ దగి వఱలునయ్యది యప్డు, వనచరవీరులు వహ్నిఁ జొనుపఁ
గాలఁగాఁ జొచ్చె నొక్కఁడికేని పోవంగఁ, దరముగాకుండుట దనుజు లెల్ల
నుక్కిరిబిక్కిరై యొదుగఁ జేసెను నగ్ని, కీలములం బడి కాలు ప్రోలి

తే. కరిగి రంతట నికుంభాదు లాగ్రహించి, మూఁకఁ గొని పోర వానరుల్ మహితశక్తి
ముష్టిజానుప్రహారముల్ మొదలగు రణ, సాధనంబుల వారలఁ జంపి రలుక.

క. తుములంబుగ నత్తఱి బవరము సాగెం జూచు ఖేచరప్రముఖులు చి
త్రమిదే యని మెచ్చగ భీమముగా నొకకొంత సేపు ప్రమందఁగ దైత్యుల్ 485

క. జరగెను దుములాహవమున, సురవైరులలోన మిగులశూరులనంగాఁ
బరిసుతిఁ గాంచిన వారలె, యరిగిరి స్వర్గంబునందు హాయి గనంగన్.

క. మకరాక్షాదులు ధీరులు, ప్రకటాహవవిజయభాగ్యరాజితు లయ్యున్
సుకరముగ నాకలోకము,నకుఁ బోవఁగఁ జాలి రవ్వనచరనిహతులై 487

వ. ఆమహారణంబు భీషణంబుగా సాగుచుండుటయు నందు మహావీరులగు దానవు లుక్కడంగుటయుఁ గపులు పైకొని వధించుటయుం జూచి కెండ్లమునిఁగి గుండెలు తేలవటయ్యె నంత 488

ఇంద్రజిత్తు హోమముచేసి వచ్చి రామాదుల నొప్పించుట.

ఆ. యాతుధానవర్యు ౹ లని జంపఁబడుటయుఁ, జాలఁ గోపమంది ౹ కాళరాన
కాసునందు కొండుకుమారివాయని జయించి, నక్రిస్తోదఁ బనిచె ౹ నంత నతఁడు

ఉ. హోమము చేసెఁబూని మహితోజ్జ్వలుఁడై తగునగ్ని నుండి యా
రాముని లక్ష్మణుక వనచరప్రభుముఖ్యులఁ జంపఁజాలి సం
గ్రామజయావహంబు నగు కార్ముకముఁ శరసంతతియుఁ మహా
భీమరథంబుఁ బొందుతమి ౹ వేగమ గూఢ్ధలి కేగి యంతటన్. 490

చ. అరుణములైన వస్త్రముల ౹ నంగన లీయఁగఁ గట్టి తోమరో
త్కరమును బాణజాలములు ౹ దర్భలుగాఁ దలపోసి వేదిపైఁ
బరమవిధిప్రకారమునఁ ౹ బర్వఁగఁ జేయుచు హోమకార్యముల్
జపి ధనంజయం దోసఁగు స్యందనముఖ్యములన్ గ్రహించుచున్ 491

ఉ. వ్యోమమునందు నెవ్వరికిఁనున్న విధంబును గానరానియ
ట్లామెను స్యందనంబుపయి ౹ నుండియె బాణగణంబు వైచుచున్
ధీమహితాగ్రగణ్యులయి ౹ ధీరులుగాఁదగు భూపపుత్రులన్
రాము సుమిత్రపుత్త్రుఁ గపిరాజును వాయుతనూజు నొంచుచున్ 492

ఉ. ఒక్కొకచోటునుండి వివిధోగ్రశరంబుల నారిఁగూర్చి పే
రుక్కున విఱ్ఱవీఁగు కపులొక్కటఁ జావఁగ వైచుచున్ రథం
బొక్కదెసం గనంబడి మహాస్త్రమునం దె మఱొక్కదిక్కునన్
జక్కఁగఁజూడఁగాఁ బడఁగ జన్యము చేసె ననంతకీర్తిచేన్ 493

చ. ఒకతఱిఁ గానరాచు మఱియొక్కతఱిం గనరాకయుండి యిం
కొకమఱి వేఱుదిక్కున నిదో యిట నున్నటు దోఁచునంచుఁ జె
ప్పుకొనఁగఁ జాలి వానరచమూతతి భూమిఁబడంగఁ గొట్టె న
ట్టి కపటసంగరంబునఁ గడింది విరోధి గనంగ రామికిన్ 494

మనమునఁ గుందుచు రాముం, డను లక్ష్మణ! చూచితే మహామాయుఁడు తాఁ
గనఁబడక దాఁగియుండియు, మనలన్ గొట్టెడు నిశాతమార్గణములచేన్ 495

క. హరివరులు దిక్కుదోఁపమి, శరబాధిత దేహులగుచుఁ ౹ జచ్చిపడిన య
క్కరణిం గనఁబడుచున్నా, రరిమర్దన! కానఁబడిన ౹ నతని వధింతున్ 496

ఆ. ఒక్కచోటనుండి ౹ యుద్ధము సేయునే, నతని బాణపాత ౹ మరసి దాని
గుఱుతుపట్టి కొట్టఁగూడును నియమంబు, మాని తిరుగువీఁడు ౹ మనల నొంప.

చ. అనియతమార్గగామియయి యస్త్రబలంబునఁగాక శాంబరిం
గొని మనసేనలన్ బ్రదుకఁగూడనియట్లు గలంచుచున్న వాఁ
డనిఁ గనరాకయున్న నిశితాంబకముల్ చనుదెంచుమార్గముం
గనఁబడునేని తీవ్రతరకాండమునం బడవైచి యుండుఁగా. 498

క. ఏమియుఁ జేయంజాలక, యీమెయినున్నాఁడ వానరేంద్రులు వీర్యం
బేమాడ్కిఁ జూపఁ జాలక, యే మిన్నుం జూచి శరము లేచఁగ నదిగో. 499

క. పుడమిం బడుచున్నా రిపు, డుడుగక యాతండు శరము లొప్పఱవైవం
గడుఁగూని తిరుగుచున్నాఁ, డెడ కన్పఁడకున్నదిందు నే మొనరుపనో. 500

చ. తెలియఁగ రామ! నూరకయె తీవ్రశరావళి గోర్చి యుండఁగా
వలసెను లక్ష్మణా! యనినఁ బట్టఁగరాని మహాగ్రహంబునన్
బలికె విరించనాస్త్రమున వైరివధించెద నింకఁ దాళినన్
విలయముఁగూర్చు సేనలకు వీఁడు నయంబునఁ బోరఁ డెప్పుడున్ 501

మ. చిరకాలంబు సహించియుండితిమి గోసింజెందుటీగాని దు
ర్భరదోస్సారముఁ జూపుమార్గముఁ గనన్ రాకున్న దెడ్డైన నా
శరుఁ డీతండు దురాత్ముఁడంగుట నస్త్రంబుల్ వడిన్ వైచియుం
బరమం దుండి వధించువాఁడు కపులన్ భవ్యాత్ములన్ రాఘవా! 502

చ. కనుక విరించనాస్త్రమునఁ గాలునివీటికిఁ బుచ్చువాఁడ నీ
దనుజ దురాత్ము నంచుఁ దనధర్మము నెక్కుడువూన్కిఁగాంచి యి
ట్లనియెను లక్ష్మణా! తగునె యబ్జభవాస్త్రమువైవ నిప్పు డొ
క్కనికయి పల్వురన్ మృతులఁగా నొనరించుట యెట్లు పాడియౌ 503

చ. పలువురఁగావఁ బూని యొకపాపినిఁ జంపఁగవచ్చుఁగాని య
ప్పలుగురఁ జంప నొక్కనికిఁ బాగొనరింపఁగ న్యాయమౌనొకో
తెలియుదువీవె ధర్మములు తీరిడియంచు వచింపనేల నీ
యలుకకు వేళగా దిది యహంకృతిదూరుల కేకదా పగల్ 504

తే. అనపకారులఁ జంప న్యాయంబు కాదు, మఱియు మనవైరి యంబరమార్గమందు
దాఁగియుండుట సంగరధర్మమునకు, ననువుగాకుండుఁగద వైరి నట్టివాని 505

తే. ఓడిపోయినవానిగా నూహచేయఁ, దగును; బాఱెడువానిని దాఁగినట్టి
వానిఁ గొట్టంగ రాదనిమాననీయ,చరితు లందురు కైకొనఁ జనదె దాని?

చ. మతివిభవంబుగల్గి గుణమాన్యుఁడవై తగునీవె యిట్టు ల
ప్రతిహతపద్మజాస్త్రము నరాతివధంబునకై ప్రయోగప
ద్ధతిమెయి వైవ నద్ది యొకదస్యునిమాత్రమె కాక యందఱన్
జతనముమీఱఁ జంపు రఘుసత్తమవంశవిరుద్ధ మద్దియౌ. 507

క. భీతుని బరాఙ్ముఖుఁ మన,జాతిన్ జన్మించియున్న సన్మతు లెవరే
నేతలఁ జంపఁగ లేదిపు, డాతెఱఁగుం బూననేల? యనుజా! చెప్పుమా 508

ఉ. ఆపదలందె ధర్మమున కార్తిలవంబును గల్గనీక యే
భూపతి కాచు నాతనికె పోలును భూపతిశబ్దమంచు జ్ఞా
నాపగలందు మున్గిన మహాత్ములు పల్కుదు రట్టులౌట నీ
వోపక మాఱు నుండుము మహోగ్రశరంబులఁ జంప నెంచెదన్ 509

క. వీనిం జంపుట యెట్లని, యే నెంచుచున్న వాఁడ నెద నిప్పుడు నీ
పూనికమానుము మూడుము, దానవుఁ బోరిపుచ్చువిధము దగువటు లెంతున్

క. సౌమిత్రి కీవిధంబున, సామోక్తులు చెప్పి యతనిస్వాంతస్థమహో
గ్రామర్ష ముడిపె తనయది, రాముఁడు తలపోసె నయ్యరాతి మృతిగతిన్ 511

ఆ. అంబరమునసుండి యాకపిసేనల, ద్రుంచఁజేసి దనుజరాజసుతుఁడు
రామలక్ష్మణాద్యరాతుల నందఱ, మిగలకుండఁ జంపఁదగు నటంచు 512

చ. మతిఁదలపోసి దానికగు మంత్రము నెంతయు నేర్పుమీఱఁ బ
ద్ధతి యిది యంచు నెంచి పురితల్లజ మల్లనఁ జొచ్చి దానవ
ప్రతతుల కావు చిత్తమును బ్రద్దలు చేయఁగఁ గోపమంతలో
హుతవహుమాడ్కిఁ గొల్చుతమి నొక్కతెఱంగునఁ బూని సుగ్రుఁడై 513

చ. కనులరుణంబులై వెలయఁగా రణభూమిని గానవచ్చి సై
న్యనికరయుక్తిఁ బశ్చిమముఖం దగుద్వారము దాఁటి రాఘవుల్
వనచరవీరులున్ రణమహావార్యపరాక్రమ మూనిచేయఁ బూ
నిన తెఱఁగెల్ల నారసి యనిం బొనరించెడు వేడ్క మాన్పఁగన్ 514

చ. ఉపమఁదలంచి యొగ్గి యిపు డొప్పును జేయఁగ దీనదుఃఖమం
ది పరవిదారణాత్మత దీనతఁ గుందుచు రామలక్ష్మణుల్
తపనతనూజముఖ్యులు గతప్రవిదారణదీక్షులౌదు ర
ట్టిపనికి సాధనం బిదె కడిందిమగంటిమి నిర్వహింపఁగన్. 515

తే. ఇట్టు లిప్పుని జేయంగ నెల్ల కార్యములు ఫలించును గావున ముందు దీని
నాచరించెద ననిపూన్కి నవధరించి, మాయ నిర్మించె జనకకుమారి నపుడె 516

చ. కనుఁగొను వార లీమె జనకప్రభుకన్యయె సందియంబు లే
దనియె తలంతు రట్టిదగు నద్భుతశక్తి నొనర్చి దాని స్యం
దనమున నుండఁజేసి తన దాపున సేనలు నిల్పియుండఁ జం
పను దలపోసినట్లు తనపంతము దానఫలించునట్లు నె
మ్మనము నటింపఁజేయుటయె మంచిదటన్న వినిశ్చయంబునన్. 517

ఇంద్రజిత్తు మాయాసీతను జంపుట.

ఉ. ఎందుఁ గపీంద్రసేన లని యెప్పుడు కల్గునొ యంచునున్న వో
యందె రథంబు నిల్పఁ దగునంచు వచించి శిలాంగ మట్టులా
పం దనచుట్టు రాక్షసులు పంతము పూనినయట్లు నిల్వ నొ
ప్పెం దమి హెచ్చ; నంతరిపుభీకరుఁ డాదనుజేంద్రుఁ డచ్చటన్. 518

చ. కనఁబడినంతనే కపినికాయము క్రోధరసంబు పొంగ మా
ర్కొనఁ దమకించె హస్తములఁ గొండలు భూరుహముల్ తగంగ నా
హనుమయు భూరిశైలశిఖరాగ్రము హస్తమునన్ ధరించి య
వ్వనచరసేనమీఱి నిలువంబడియెం గడు విక్రమింపఁగన్ 519

చ. శతమఖజిద్రథంబున నె జానకి యుండఁగఁ గాంచి సంశయ
ప్రతతి యడంగు నట్లు బహుభంగులుగాఁ బరికించి మున్ను తా
నతివను జూచెఁగాన నటు లారయఁగాఁ దగియున్న కాశ్యపీ
సుతగని యామె యే యగును శోకపరిప్లుతగాత్ర మద్దియే. 520

ఉ. సందియమిందు లేదు దనుజప్రభుపుత్త్రుఁడు యుద్ధభూమి కా
యిందునిభాస్యఁ దోడుకొని యేటికి వచ్చెనొ తోఁప దాత్మ కీ
సందియ మేల పూన ననిఁ జంపెద వీని నటంచు వానరా
ళిం దనవెంటరాఁ బనిచి లీలఁ జనెం గడు విక్రమింపగన్. 521

ఉ. సీతయు నింద్రజిద్రథముఁ జేరి వెతంగనుచున్న రీతి గా
నాతఁడె దోఁచె నట్లగుట కార్తి మఱింత తనుంగలంప నా
వాతతనూభవుండు గరువంబడఁగన్ బవరంబొనర్చి దు
ర్జాతుని వీనిఁ జంపెదను సాధ్వివగం దొలఁగంగఁ జేసెదన్. 522

చ. సమరము చేయ రండనుచు శౌర్యమునం దగు వీరరాజి వి
క్రమమునఁ బోర నూల్కొలిపె రావణిఁ జంపఁ దలంచి చెంతనన్
సముదమృగేంద్రనాదమునఁ జయ్యనఁ బోయెను గొండకొమ్ము హ
స్తమునఁ గనంబడంగ; నట దానవవీరుఁడు క్రోధపూర్ణుఁడై 523

చ. హనుమ కనంగ భూమితనయాశిర మొయ్యనఁ బట్టి చేతఁ గో
శనిహితఖడ్గ మొక్కగతిఁ జయ్యనలాగి వధింపఁ బూనె; నం
త నియతిమీఱ దీనజనతావనదీక్ష! రఘూత్తమా! జవం
బున ననుఁ గావుమా యనుచు బోరన నేడ్చు మహీసుతం గ్రుధన్. 524

మ. కరవాలంబునఁ జెండనూల్కొనియె నక్కార్యంబు వీక్షించి య
మ్మరుదీశాత్మజుఁ డోరి పాపమతి! రామక్ష్మాపతీంద్రప్రియా
శిరముం బట్టితివే కరంబున ఛీ! ఛీ! ఘోర పాపం బిదే
కరుణాహీనుని నిన్నుఁ ద్రుంపఁగల దీకార్యం బిటన్ మానవేన్. 525

చ. కులమును రూపుమాపు గుణకూటము నెల్ల నడంచు నాయువున్
దలఁగఁగ జేయు నిట్టిదగు దారుణపాపము దుర్మదాంధ! యీ
జలరుహనేత్ర పై విముఖ చింతఁగఁ బూనెదవె నిను న్జవం
బలర వధింతు నిప్పు డనుమంతనె వాఁడు వధించె ప్రేల్మిడిన్ 526

చ. తలఁ దెగి భూమిపైఁ బడినఁ దత్తనునిర్గత రక్తపూరముల్
పలలభుగీశనందనుని జ్జప్రవాహములై తెఁ బొంగె, న
వ్వేల జనకాత్మజాతదశ వాయుకుమారుఁడు గాంచి శోకవా
ర్ధుల మునిఁగెన్ గపీంద్రబలతోయధి యింకినయట్లు కన్పడెన్ 527

ఉ. ఆవిధ మెల్లఁ గాంచి నమహాబలనందనుఁ డుగ్రుఁడై రిపుం
జేవ చెలంగ మార్కొనఁగ జిత్తము తెగి బురికొల్ప రాముని
ర్భావమునందు నిల్పి వెతఁ బొంగెడు కోఁతుల నిల్వరించి దు
ర్భావముగల్గు నింద్రరిపు రావణి మార్కొని పోరె నెంతయున్. 528

క. గిరులం బాషాణంబులఁ, దరునపముల వైచి వానిదర్పము చెడఁగా
బరువెత్తఁ జేయఁ బూనెను, సురవైరివరాత్మజుండు శూరత వెలయన్ 529

సీ. దివ్యాస్త్రములవైచి దివికేఁగఁ గొందఱుఁ, గపులనొనర్చి పేర్గలుగువారి
దీనులఁగాఁ జేసి తివిరి మార్కొనువారి, నంతకు చెంతకు ననిపి యనిపి
సంగర మొనరించె జానకీస్మృతిగన్న, హనుమకు నుత్సాహ మంతకంత
కొకరీతి సడలంగ యుద్ధకార్యము మాని, కపులార! మనచేయు కార్యమిద్ధి
ఆ. వ్యర్థమగును సీతవార్త రామున కిడ్డె, తెలుపవలయుఁ గాదె పలుకు లేల
యీ మెకోఁ అగు గాదె యింతయుద్ధము సాగె, నామె చచ్చె నింక నేమిగలదు.

చ. చని యల రామలక్ష్మణుల సంగతి నుందము, సీతవార్తఁ జె
ప్పనుదగుఁ గాదె యిప్డు, మనపంతము లంతము నొందె దైవమే
మనకు విరుద్ధరీతిగను మూర్తునకుం గడు మేలుగా ఫలం
బును గలిగించె నేమనినఁ బుట్టదు లాభము నుంతయేనియున్ 531

క. పరుగిడి రాముని చెంతకుఁ, దరుణీమృతివార్తఁ దెల్పి ధర్మవిదునితో
జరపుదము కాల మనవిని, హరివీరులు దీనవదనులై శోకమునన్ 532

చ. చలనము నొర్వ్వసట్టిపద సంగతి రామునిఁ జూడలేక యే
పలుకులు పల్కలేక రణపౌరుష మింతయుఁ జూపలేక యా
త్మలు వగఁగుందఁ బోయి; రభిమానము లన్నియు నంత మొంద న
బ్బలములపోకఁ గాంచి సురవైరికుమారుఁడు కార్యసిద్ధికై. 533

క. చనియెం జైత్యనికుంభిలకును హోమం బందుఁ జేయుకోర్కి వెలయఁ జ
య్యన నాహోమము సిద్ధించినచో విజయంబు దాన సిద్ధించినదే. 534

మాయాసీతావధరహస్యము.

క. ఈయుపమ యింద్రజిత్తపు, డేయుద్ధముఁగోరి పన్నె । నించుక తెలియన్
మాయాప్రభావ మెట్టిదొ, యేయెడ నగియున్ ఫలంబు । నిచ్చునొ తెలియన్.

చ. జనకకుమారి యావనవిశాలమహీరుహమూలమందుఁ దన్
దనుజవరాంగనల్ గొలువ । దారుణసంగరకేళిఁ గాంచునె
మ్మనమున నెంచె వానరులు । మారుతపుత్త్రుఁడు శోకసాగరం
బున మునుఁగంగ నౌననుచు । భూపకుమారులు దుఃఖ మేఁచఁగన్ 536

క. పలవింపలయు నంచుం, దలఁచెం దక్షణము తోఁచె । దానవపతిపు
త్త్రులలోన మేటియై దో, ర్బలమున విలసిల్లునింద్ర । వైరికి మదిలోన్. 537

చ. అనియొన మాయపన్ని జనకాత్మభవన్ సృజియించి కోఁతులా
హనుమయుఁ గాంచఁ జెండెద భయంకరఖడ్గము కేలఁదాల్చి యం
తన కపులెల్ల రేఁచుచు వినాశము నొందెనుగాదె సీత యీ
యని యిఁక నేల యందుఁ జని । యారఘువీరుని జేరి యార్తులై. 538

విన్నప మొప్పఁజేయుదురు । వీరినుడుల్ విని రాఘవుండు సం
పన్నుఁడునయ్యు మూర్ఛగని । పౌరుష మేటికిఁ కంచుఁ జిత్తమం
దెన్నుచు నుండుఁ గాని మఱియే త్తెఱఁగూపఁగ మాను నింతలో
నన్నియుఁ దీర్చి సద్వరము । లంది యొసంగెడు వేడ్క వచ్చెదన్. 539

చ. అని తలపోసె; నవ్విధిగ । నామెతనూవిభవంబు గల్గగా
నొనరిచి చంపె; దానఁ గపులొక్కటఁ గుందిరి, రామలక్ష్మణుల్
మనముల నేడ్చి, రింత యనుమానమునొంద రదెవ్వరే, జగ
జ్జననితలంపులం దెలియశక్యమె యేరికినే నదెట్టులేన్ 540

చ. శతమఖజిత్తు హోమమునఁ । జంపఁగ నర్హములైన ప్రాణిసం
తతి తఱివేఁచియున్నయది । దానికిఁ గారణభూతుఁ డాతఁడే
యతఁ డలహోమకార్యమున । కాద్యతిపూనఁగఁ గారణంబు కే
శతతియు రాఘవుల్ వెతలఁజాలఁ దపింపఁగ నిర్భయంబుగన్. 541

చ. అరిబల మంత రాయముల । నందఁగఁ జేయఁగఁ బూనరంచు నా
ధరణికిఁ బోయి క్రూరమగు దైవముఁగూరిచి చేయుహోమ మా
దరమున నందుఁ జంపు వివిధంబులుగాఁదగు జంతురాజ సం
తరమున విఘ్నమేర్పడినఁ । దానువృతింగను నట్టులౌటకున్ 542

క. భగవతితలంపు చొప్పునఁ, దగురీతిని హోమకార్యతత్పరమతియై
పగలొందఁ జేసె వారల, నగణ్యమాయాబలమున । నారావణియున్. 543

ఆ. ఇన్నిపనులు సాగనెంచె నాజనయిత్రి, యంతలోనె యట్లె । హనుమదాదు
లద్దిమాయ యనుచు । నాత్మఁ దలంపక, వగలఁబొగిలి రక్షోలగతి నకట! 544

వ. అతనిరథంబుమీఁద నొకకన్యక్తియు లే దితరుల్ కనంగ భూ
సుత యటనుండునట్లు తగుఁజూడ్కికి నట్టు లొనర్చు నిష్టదే
వతయని నమ్మఁగావలయు వస్తువులేనియెడం జెలంగున
ట్లతిశయశక్తిఁ జేయు; నదియట్టులె కన్పడు మాయ నా నదే 545

ఉ. జానకిశీల మెట్టిదని శాపమొసంగెడుశక్తి యొప్పఁగా
మానినియందు నంచు నవమారుతసుతుం డెఱుఁగంగనోపు; వై
శ్వానరుఁ డామెయాజ్ఞఁ గడుఁజల్లఁదనంబు వహించి వాలమున్
మానెను గాల్పకుండ నని మానసమం దెఱుఁగండె యత్తఱిన్ 546

వ. కనియు నెఱింగియున్ నిజముగాన కెఱుంగక పోవునట్టు లా
జనని యొనర్చు; నామెదగుశక్తి నెఱుంగుట కల్ల యంజనా
తనయుఁ డనంగ నెంత హరిధాత్రుమహాపులకస్తులన్న నీ
వనచరుమాట లేటికట వాకొన నూఁకొన నద్భులంబుగన్ 547

చ. ఎగిరియెటు పోఁగఁ గాఁదగునొ యొప్పుఁడు తప్పక యుబ్బిపోఁగఁ, ద
ప్పుడు రవిశీతరశ్ములు నభంబునఁ బోవుట తప్పనట్టు లే
యదియొకవేళఁ దప్పిన మహాప్రకృతిస్థిరవాంఛ తప్ప, దె
య్యది యెటులున్న నంచు మదియందుఁ దలంపఁగనౌ బుధాళికిన్ 548

చైత్యనికుంభిలావృత్తాంతము.

సీ. చైత్యనికుంభిలాస్థలమది యొకదేవ,తానామధేయంబుఁ బూని తెలుపు
నందు నికుంభిలాహ్వయ దేవతామూర్తి, యర్చింపఁబడుచుండు ననుదినంబు
వలసినతఱిఁ బోయి భక్తుండు తద్విధి, ననుసరించుచు హుతాశనముఖమున
వేల్వఁగాఁ దగునందు వివిధజంతువులను, వధియించి తదవయవములయందుఁ

తే. గొన్నిటంగలమాంసంబుఁ గొని తదీయ,మంత్రము నెయుచ్చరించుచు మదివిచంచ
లముగనుండఁగ నగ్నికీలముల పైవఁ దగును దద్విధిహోమంబు తగువిధమున.

క. హోమంబది విఘ్నంబున, నేమాత్రము గొఱఁతగాంచు నే మృతిగల్గున్
గామములుపండుఁ జక్కని,దౌ మార్గమునన్ ముగింప నని తెల్పువిధుల్ 550

సీ. క్షుద్రదేవతయై నికుంభిలయగు నల్ప,శామంబు లోఁగఁగంగఁ గల్గునేని
దానినే ముక్తినిగా నంగ సేవింపఁ, దద్దేవతామూర్తి తన్ బరాత్ప
రుఁడు తోఁచి దానిదరుణమున నొసఁగును, సర్వరూపములఁ దాసంతతంబు
వెలయుచుండుటఁ గర్మములఁబట్టి కల్గెడు, వాంఛలఁ దీర్ప దేవతల నెల్లఁ

తే. దనదు నంశములన్ నిల్పి దానితత్త్వ, మరయఁగాఁ దగుక్షుద్రదేవాళి వెలయు
ననుట దానినుపాసింప నాత్మఁ గోరు, టనఁగఁ గర్మఫలంబునుగనుట కై యగు.

చ. మనమున నెట్టివాంఛఁగొని మంత్రము భక్తిఁ జపింప దానికే
యొనయగు రూపముంగొని మహేశ్వరి దైవి వరంబొసంగు; నీ

తనువారకఁడే యటన్నయగు తప్పక యజ్ఞతఁడే మఱొక్కఁడేఁ
గనుగొనలేము తత్త్వమిది గాదన బ్రహ్మకునైన శక్యమా 552

దేవతావర్ణఫలములు.

చ. హృదయమునం దుపాసకుఁ డభీష్టఫలంబులఁ గోరు వేళను
మ్మనమున నిష్టదేవతను మానసపద్మమునందు నిల్పి యి
ష్టమునడవు; గాదు వాంఛయిది చక్కఁ ఫలింపఁగఁ జేయ నిన్నుఁ గొ
ల్చెద నని వేఁడుచుక్ జపము చేయఁ దగుం గద కామ్యసిద్ధికై 553

సీ. ముక్తిని గోరు చో ముగ్ధశశిజ్యోత్స్న, వలెఁ దనువొప్పదైవముఁ దలంపఁ
దగు; వశీకరణవిద్యను గొల్చుచో దైవ, తమును సంధ్యారక్తతనువు దాల్చి
నట్లుపాసింపనౌ; నమలకవిత్వము, సిద్ధింపఁ గోరుచో శుద్ధమైన
స్ఫటికవర్ణాంగము భాసిల్లునట్లుగా, ధ్యానింపఁ దగియుండు; ధనముఁ గోరి
తే. స్వర్ణవర్ణంబుగా నెంచి జపము చేయ, వలయు; సకలసంపత్తుల వలని చేయు
జపమునం దిష్టదైవంబు శ్యామలాంగ, మలరు నట్లు తలంపనౌ ననిరి మునులు.

క. నీలశరీరము దగఁగాఁ, గ్రాలెడుగతి నెంచి శత్రుగణమును బలుకం
జాలనియటు చేయు మటం, చోలి జపింపంగఁ దగు మహోత్తమ మెలమిన్ 555

క. అరితతి సంస్తంభింపఁగ, గర మిష్టంబైన దేవకాయమ్మును బీ
తరుచిఁ గల్గినదానిగ, బరికించి జపింపవలయుఁ బద్ధతి యిదియే 556

సీ. పరమమాణిక్యదీపమువలె దేవత, తగునట్టిరీతి నాధారచక్ర
మాదిగా బ్రహ్మరంధ్రాంతము వ్యాపించి, నట్లు తలంచుచు ధ్యానయోగ
నిరతి నుపాసింప నిఖిలసిద్ధులు గల్గు, నపుడు తేజఃపుంజమౌ నభీష్ట
దేవతయని మదిఁ దెలియంగ నగుఁగాదె, యిట్టి భేదంబుల నెల్ల కోర్కు
తే. లమరుచుండు నుపాసకుఁ డవ్విధంబు, నెఱిఁగి సేవింపఁ దగియుండు నిష్టదైవ
తమును శాస్త్రోక్తమార్గంబుఁ దానెఱింగి, దాన సిద్ధించు సుఫలసంగతి యటంచు.

క. చనవలయు శాస్త్రమార్గం,బును బట్టియె వేఱుమార్గమునఁ బోయినఁ జే
కొనరాదు సత్ఫలంబుల, నని తెలియందగు నుపాసకావళి యెల్లన్. 558

ఆ. రావణాత్మజుం డరాతివధంబును, గోరి విఘ్నము లేవి కూడకుండ
జేయుతలపు పూని సీతాకృతిని మాయ, జక్కఁజేసి దానిఁ జంపి యపుడు

వ. చైత్యనికుంభిలకుం బోయి వివిధజంతువులం జంపి వాని మాంసంబుల
హోమంబు చేయుచుండె; దానియందు లోపంబులు రాకయుండ దద్విధుల
నెఱింగిన రాక్షసులు చూచుచుండి రంత. 560

విభీషణుఁడు లక్ష్మణునిఁ బంప రాముని వేఁడుట.

చ. జనకకుమారి రావణియుఁ జంపఁగఁ గాంచిన వానరుల్ జవం
బునఁ జని తెల్ప రాఘవుఁడు భూమిపయిం బడి యంగలార్చుచున్

దనగతి యింక నేమియని । తత్తఱపాటును బొందుచుండె; నా
తనియనుజుండు లక్ష్మణుఁడు । తా నటులే పడియుండె, నంతటన్. 561

చ హరివరు లార్తిఁగుంది రటులా హనుమంతుఁడు జాంబవంతుఁడున్
హరిహయపౌత్త్రుఁ డాదియగు నాకపివీరులు మూర్ఛఁ గన్గి ర
త్తఱ రణమునన్ విభీషణుఁడు । తద్విధమంతయు లోన నెంచి సం
గరమున గెల్పునొందుటకు గా దితిజాగ్రణి చేయుమాయగన్ 562

మ మదిలోఁ జక్కఁగ నిశ్చయించి రఘురామా! యిట్లు దుఃఖింప నీ
యదనుం బాడుగఁ జేసినట్లు యగు; లక్ష్మా! యింక నీవింత తె
ల్లఁ దొలంగుమ్; దనుజేంద్రనందనుఁడు రాలచ్చిం దమింబొందు నా
శ దనుం బెల్లుగఁ బ్రోత్సహింప సుదతిం । జంపెన్ మహాక్రోధియై 563

మ. ఇదియెల్లం బరికింప మోసమగుఁగా । యిం చెద్దియున్ సత్యమా
నదియే లేదని నమ్ముమీ మనల నిట్లార్తిం గనం జేసి దు
ర్మదుఁడౌ నాతఁడు హోమకార్యమును శాస్త్రప్రక్రమం బొప్పఁ జే
యఁ దమింబూని చనెన్ యథార్థమిదియా । నంచాత్మ భావింపుమా 564

క నేనెఱుఁగుదు హోమంబది, పూనిక నిర్విఘ్నమగుచుఁ । బూర్ణంబగుచో
దానవు నాతని బ్రహ్మయు, దానవవైరియును మన్మథద్విణ్ముఖులున్ 565

చ అని మొనఁ జంపఁజాలరని । యాత్మ నెఱుంగుము; సీతగాదు మా
యను మననేత్రమార్గమున । నా జనకాత్మజ గాఁ గనంబడం
గను దగునట్లొనర్చె; నిటఁ । గాంతను గూర్చి చింతచేయుచున్
దనను స్మరింపకుండు; రట । దానవసంతతి మేలుగోరుచున్ 566

క హోమము సాగింపఁగ దగుఁ, గామానసవాంఛ లొక్కనాఁడె ఫలించున్
రామాదులఁ జెండెద నని, యేమో తలపోసి పోయె । నిపుడు రఘుపతీ! 567

తే అది నికుంభిలయందుఁ జేయుంగఁబడును, యజ్ఞభూమియెయగునద్దియందుఁగలదు
దేవతాలయ మొక్కండు తీవ్రహోమ, మద్ది హింసాలయంబగు నవనఁగఁ దగును

సీ బహువిధజంతువుల్ । వధియింబపఁడు వాని, రక్తమాంసమ్ములే ద్రవ్యములగు
హోమంబునకు విఘ్న । మొప్పక సాగునే, నది యగ్నికుండంబు నందునుండి
వెలువడుసాధనంబులు యుద్ధమునకని, వానిసాయమునొందిబవరమునకు
వచ్చినవాని బ్రహ్మాదులే గెల్వఁగ, జాల రియ్యది సత్యసమ్మతంబు
తే విఘ్న మొక్కింత పొడసూప । విలయమతని, కిద్ది తప్పదు తద్విధి యిట్టిదనుచు
నేనెఱుంగుదు సాగనొద్దాని కిప్పు, డంతరాయమ్ము గల్పించు । టర్హమగును.

చ. దనుజు లనేకసంఖ్యదగి దానిన గాచుచునుందు; రించుకై
నను గొఱఁతంగనంగ జతనంబునఁ జేయఁగఁజచ్చు నాతఁ; డా

దినమునసే యటంచును మఱిదిం గదియించి మదీయవాక్యముల్
బనుపుము లక్ష్మణుం గపులబాహుబలాఢ్యులఁ జెక్కురం ద్వరన్ 570

చ. సమరముసాగు నందుఁ దమసత్త్వముఁ జూపుదు రద్దురాత్మసై
న్యమునఁ గలట్టివీఁరులు మహాత్మ! రఘూద్వహా! సీతఁగూర్చి దుః
ఖము నిపుడొంద నేల జనకప్రియపుత్త్రిని జంపుమాట స
త్యమనుచు నమ్మఁబోకు మహిదబ్బఱ నానుడు లాలకింపుమా 571

చ. తెలిపయి మిత్త్రవాక్యములె క్షేమముఁగూర్పు నటంచుఁబల్కు శా
స్త్రతతుల విశ్వసించి యింద్రజాలము చేయక లక్ష్మణున్ బలో
ద్ధతులగు కీశవీరులను దస్యుభయార్తము పంపవయ్య! యా
త్రుతి నిపు డగ్ని కార్య మది చెల్లుచునుండు యథావిధిం దగన్ 572

సీ. అసురవరుల్ పూన్కివందుండి యేవిఘ్న,మావహిల్లకయుండ నరయుచుంద్రు
గావున లోనికిఁ బోవంగ రాకుండుఁ, బౌరుషమూని యకృపుని నొనర్ప
వలసియుండుం గాన బలవంతులగు కపుల్,సౌమిత్త్రిఁగూడి రాఁజను జవమునఁ
దోడుగా నేన యుందును విఘ్న మొనరించు, కార్యము సాగింపఁగాఁ గడంగు

ఆ. వాఁడ నింకఁ జెక్కులాడంగఁ జాలను, జాలమునకు నిద్ది కాల మగునె
యనుచు నొక్కి చెప్పనాలించి శ్రీరాముఁ, డలమియున్న మార్గ్యమవలఁ దోలి.

ఉ. తమ్మునిఁజీరి యీసహజధర్మునిమాటలు వింటివే కదా
యిమ్మహి నిట్టివారుగలరే యని తోఁచెడుఁ జాపమూని బా
ణమ్ముల నస్త్రవర్యముల నాదగుదీవనలన్ గ్రహించి సై
న్యమ్ములఁగూడి పొమ్ము జతనంబది యీతనివంక ధన్యమా 574

మ. మనకున్ మిత్త్రుఁడు బాంధవుండు నన నెమ్మాన్యుండె సోదర్యుఁడే
యననొం గాదె యితండు చెప్పినటు కార్యంబెల్ల సాగించి దు
ర్మనసున్ నీచు దురంతపాపరతు సంగ్రామంబునం గూల్చిన
న్ననరమ్మా ప్రియసోదరా! యనుచుఁ జక్కం గౌఁగిటం జేర్చుచున్ 575

క. శిరముల్ మూర్కొని యింకం, ద్వరపడుమా యన్న రాము వాక్యంబుల ని
ర్భరపౌరుషంబు పొదలన్, హరివీరులఁ బ్రోత్సహించి హనుమంతునితోన్

ఉ. వింటివిగాదె యిప్పటి విభీషణువాక్యము; రామచంద్రుఁడా
తుంటరి చేయు హోమమును ధూర్తమహాసురరక్షితంబు నా
వింటి బలంబునం జదిపి వీరుఁడ నేననిపించి వీఁగి వా
ల్లంటి వధించువ్యాజమునఁ గార్యముపూనిన దుర్మదున్ రిపున్. 577

ఉ. నీమముపాడు చేయుచు నసన్ వధియించి మదగ్రజన్మునిన్
క్షేమముమీఱ వచ్చితిమి చెందితి మాజి విరోధినంచు సం

గ్రామజయోగ్యస్థలం బలుకఁ గావలయున్ బయనంబు చేయుమా
భీమబలాఢ్య! యన్న రఘువీరుని జేరి నమస్కరించుచున్ 578

ఉ. చేతులుమోడ్చి యాజ్ఞదయ చేయుము శ్రీరఘురామ! యంచు సం
ప్రీతిమెయిం బదాబ్జములఁ బీతకళంకతఁ గూర్చువానినిం
జేతముప్పొంగఁ దాఁకి విధిఁ జేసి నమస్కృతు లాజ్ఞనొంది సం
జాతమహాగ్రహంబున నసంఖ్యలు వానరు లేగుదేఁగఁగన్ 579

క. సౌమిత్రి విభీషణు లుద్దామప్రక్రమము మీఱఁ దరలఁ గపీంద్ర
స్తోమము వెంబడిరాఁగా, నామారుతి నడిచె దానవాళి వధింపన్ 580

చ. చనిచని యావిభీషణుఁడు చక్కనిమార్గముఁ జూపఁబోయి నా
దనుజులు తన్నికుంభిలకు దాపున సాయుధపాణులౌచుఁ జే
ర్చినగురువిక్రమంబునను జేరి యరాతుల రూపుమాపఁగాఁ
జనుచని కోరుచున్నగతి సాంద్రముగా నలుదిక్కులం దొగిన్ 581

తే. క్రమ్ముకొనియుండు రవ్వారిఁ గాంచి పలికె
నవ్విభీషణుఁ డీదానవాళి నొక్క
కబళముగ మ్రింగఁదగియుండుఁ గాన మిగులఁ
బౌరుషంబున మార్కొనవలయుఁజుండి! 582

ఉ. వీరలఁ బిల్కుమార్పకయె వృత్రహరారిఁ గనంగరాద దె
వ్వారికిఁ గాని మీర లిఁకఁ బౌరుషమొప్పఁగ నొక్కసారి యా
ధీరుల మార్కొనుం డనుచుఁ దెంపు వహింపఁగఁ బల్క నప్పుడే
దారుణభంగిఁ బైఁబడిరి దానవు లెంతయుఁ గిన్కఁ జూడఁగన్. 583

క. పెనుసంకులసమరం బది, వనచరులకు దైత్యరాజభటులకు సాగెన్
దనుజబలంబుల మ్రందం, గనుసాగఁ గపీంద్రు లట్టి కాఱియ పెట్టన్ 584

క ఒక్కముహూర్తంబున నే, యుక్కడఁగించిరి కపీంద్రు లోహో! యని నల
దిక్కులనుండి రవంబులు, పిక్కటిలెన్ సన్నగిల్లెఁ బీరము లెల్లన్. 585

చ హరివరు లేగుదెంచి సమరాంగణమందుఁ స్వసైన్యమున్ వధిం
చిరి గరువంబుమీఱ నిటఁ జేరఁ దలంచుచు నున్నవారు భా
స్కరసుతుసేన లన్నుడి కర్ణములం జొర హాహాకారమున్
జరపుటమాని భీమగతిఁ జండశరాసనమూని యుద్ధతిన్. 586

ఉ. అంతకుమున్నె సిద్ధమయి యచ్చట నున్నరథంబు నెక్కి యా
వంతయు శంక లేక యది యంతరమందె చెడెంగదా? ఫలం
బెంతయు దారుణంబగుచు నిప్పుడె తోఁచు నటంచు నెంచ క
త్యంతపరాక్రమంబున జయంబును గాంచెడు కౌతుకంబునన్. 587

క. జ్యావల్లి కాస్వనం బది, యావాసవముఖులకే భయం బొదవింపం
గా వచ్చె యుద్ధభూమికి, రావణి హతశేషమైనరాణువ గొల్వన్. 588

చ. అని నొనరింప వచ్చె దనుజాధిపునందరుఁ డావిభీషణుం
డనుపుడడంగ లక్ష్మణునకాతనిఁ జంపువిధంబుఁ జెల్పి మా
ర్కొనఁ బురికొల్పె, నింతకును గూఢ విరోధిపితృవ్యుఁడేక దా!
యని తలపోసి రావణి కులాంతక నీవనఁ బిన్నతండ్రివై. 589

చ. అరులకు గుట్టులెల్ల ముదమారఁగఁ జెల్పుట న్యాయ్యమయ్య! సో
దరునకు హానిచేయుట నితాంత మఘంబని పెద్దలందురు; పా
పరతుఁడ వీవు; యుద్ధమునఁ బాల్గొనియున్న నెఱుంగవచ్చు; నా
గురుతరవిక్రమం బిపుడు కూళవుగానఁ దొలంగి తేమనన్ 590

చ. అని బహుభంగులన్ బదరునా శతమన్యు విరోధి గాంచి ధ
ర్మనియతి వీడ కెట్లు నయమార్గముఁ జూపునొ యట్టు లుత్తరం
బు నిడి విభీషణుండు రఘుభూపకులాభరణంబుఁ బ్రోత్సహిం
చెను శతమన్యుజిన్నృపతిశేఖరసోదరు లొక్కరీతిగన్ 591

చ. కలహ మొనర్ప సాగి, రది కాంచెదు వేడ్క విమానరాజిపైఁ
నిలిచి యమర్త్యులెల్లఁ గని నిర్భరమోదము నొందు నట్టులా
కలహము సాగె లక్ష్మణుఁడు గాఢపరాక్రమ ముల్లసిల్ల న
మ్ముల జడివాన ముంచె నతిమూర్ఖుని రావణునగ్రపుత్రునిన్ 592

మ. గురునారాచపరంపరానిహతమై కూలంగ సైన్యంబు కుం
జరవాజివ్రజ మంతముం గనఁగ రోషస్ఫారయుక్తాత్ముఁడై
కర మార్తింగని యుగ్ర ధనుర్బలమునన్ క్రవ్యాదరాట్పుత్రుఁ డం
బరమందుండు సురల్ సెబాసనఁగ దుర్వారోద్యమం బొప్పఁగన్. 593

మ. అనిసేయంగని యవ్విభీషణుఁడు మాయావీర్యసంపన్ను నీ
తని వేచంపఁదలంచు సూక్ష్మకలుప దుర్ధాంతప్రతాపం బొగిం
గనఁ జేయంగను బూని లక్ష్మణుఁడు భక్తవ్రాతమం దాద్యుఁడే
యనుఖ్యాతిం గనువాఁడు గావున మహేంద్రాస్త్రంబు సంధింపఁగన్ 594

మ. తలపోసెన్ మరి; నస్త్రసర్వమది నిత్యం బర్చితం బొచు శ
త్రులయం బొక్కటఁ జేయు నిప్పుడనుచున్ రోషస్వరూపంబుగాఁ
దుల లేకుండఁ జెలంగుచుండు నదియే ధూర్తారివీరాగ్రణిం
బొలియింపందగు నంచు నెంచి జతనంబుం బూని వే కైకొనెన్. 595

చ. శరమది నారిఁగూర్పఁగ విశాలమరీచులు ప్రజ్వరిల్ల నా
శరవరమస్తకగ్రహణసాంద్రముదంబును గాంచినట్టు ల

త్తరుణమునందు జూడఁబడె దానిని నారిని గూర్చి రాముప
త్నసిజముల్ స్మరించి సురసత్తమమంత్రయుతంబుగాఁ దగన్ 596

క. బరిచి యాశరసనము, ద్ధనదీర్ఘంబుగా నోదం బర్వంగా
ధనువుం జూచుచు నిర్వ్యథ,మున శపథంబూని పల్కె భూపతనయుఁడున్. 597

తే. దాశరథి రాముఁ డెప్పుడు ధర్మవితియు, సత్యసంధుఁడును నతిపౌరుషమునఁ దనకు
నెదిరి లేకుంట నిశ్చయమేని యీశ,రంబు వధించుచుగాక! యీరావణి ననీ.

చ. అనితలపోసి వైచ నగి యుగ్రకణంబుల నెల్లఁ గ్రక్కుచుం
జని దితిజాధిపాత్మజుని శక్రజిత్తుండని పేరుఁగాంచి యొ
ప్పిన గురువిక్రముం గని పెంపఱి వానిశిరంబు దేహమం
దు నిలువనీకఁ గ్రింగఁబడఁ ద్రోసెను దేవత లుల్లసిల్లఁగన్. 599

సీ. ఇంద్రుని యుద్ధమం దెన్నిసార్లో జయిం, పినమేటి దానవే యింద్రజిత్తు
నాఁబడునని పద్మనందనుఁడే పల్కె, నట్టిపరాగ్రణి నని మొనసపు
డింద్రమంత్రంబున నెసఁగు నస్త్రంబది, పాలియించె నేమని పలుకవచ్చు
నింద్రమంత్రంబు యింతశక్తిం దగి, యుండునే నింద్రుఁ డెట్లోడిపోయె

తే. ననుచు సంశయమందుదా ననఁగవచ్చుఁ, గాదె యేమంత్రమైన నికామశక్తిఁ
గను నుపాసకుచిత్తశక్తి నని నమ్మ, వలయు నత్తఱి లక్ష్మణుపలుకు లెల్ల. 600

మ. తలపోయందగియుండు రాఘవుని పాదంబుల్ మదిన్నిల్పి ని
ర్మలరామప్రియధర్మసత్యములు దర్పంబుగా ప్రమాణంబులై
యలరంగల్గుట నిశ్చయంబయిన సీయస్త్ర ప్రయుక్తాస్త్ర మి
మ్ముల వైరిం దెగటార్పుఁగాక! యనుచుం బూన్కిం బ్రయోగించుటన్ 601

క. చని యతని మనోబలమునఁ, గని యెంతయుశక్తి నసురకాంతునిఁ ద్రుంచెన్
గనుక నుపాసకుచిత్తం,బును బట్టియె మంత్రశక్తి పొలుచుచునుండున్. 602

ఆ. ఎట్టిమంత్రమైన గట్టిభక్తిం గల, మనుజువంక శక్తిమంత మగును
నీచువంక నదియె నిర్గతశక్తియై, యల్పశక్తిగలిగి యట్టె యడఁగు. 603

ఉ. మంత్రములెంత గొప్పవయి మానని శక్తిఁ జెలంగుచుండినం
దంత్రములెల్ల మంత్రసముదాయమహత్త్వముఁ బెంపఁజాలినన్
యంత్రము లర్చనాదికము లందుట మంత్రము శక్తిగల్గి యా
మంత్రణమాత్ర సత్ఫలము మానక యీయఁగఁజేయఁ జాలినన్. 604

సీ. దానినుపాసించుమానవుం డత్యంత,నియతి మంతుఁడు గాక నిచ్చలు తన
యిచ్చవచ్చినఁ జపయించువాఁడైనచో, నిష్ఫలం బేయయి నెగడకుండు
భక్తియుక్తుండయి పరమేశుగానమ్మి, నిర్జితేంద్రియుఁడయి నిర్మముఁడయి
చక్క నుపాసింప సర్వశక్తులుగల్గి, ఫలములనిచ్చును భవ్యకరుణఁ

తే. గాన మంత్రంబులకు శక్తిఁ గలుగఁ జేయు, వా డుపాసకుఁడే యనిస్వాంతమందు
విశ్వసింపంగఁ దగియుండు వేయునేల, భక్తియే మూల, మఁట లేమి ఫల మలరదు.

క. మంచిదె లోహంబైనం, జంచలమతి త్వష్టయైన శస్త్రంబును గా
వించెడుతఱిఁ జెఱచు మఱియు, చంచలమతియైన దానిఁ జక్కఁగఁ దీర్చున్.

క. ఆవిధమున సాధకుఁడుఁ, బావనమతియైన వీర్యవంతము మంత్రం
బౌ; వాఁడు దుష్టశీలుం, డే వడి నశియించు నట్టిదే యగు నటయున్ 607

ఉ. భావనయే ప్రధానమని పల్కుదు రార్యులు సత్యమే యగుం
గా విషయాభిలాషములఁ గాలముపుచ్చునతండు మంత్రవి
ద్యావిధి నేర్చినన్ ఫల మొదారయఁ గన్పడకుండు మంత్రమె
ట్లావిధ మొప్పనుండనగు నాతనిభావనయే ప్రధానమౌ 608

చ. శతమఖుఁ డోడిపోవుటకు స్వాంతము చంచలవృత్తినుంటయే
హితమగు కారణంబె యగు నెంతయు భక్తి నిరీహతల్ తనున్
జతనము మీఱఁ గొల్వఁ దగు సత్యవతీపుత్రుఁడు లక్ష్మణుండు సం
తతనియతుండె యౌట న దుదారమహత్త్వము గాంచఁజాలెగా 609

ఆ. గొప్పమంత్రమనుచుఁ గోరి కైకొని విధి, దాని జపము చేయఁ బూనకున్న
నల్పమంత్రమైయగునది ఫలంబును బట్టి, గొప్ప కొలఁది యనఁగఁ గూడుఁ గాదె.

క. సురసుందరియే క్లీబున, కరయ ఫలంబందఁ జేయ సర్వము గాన
న్నురుమంత్రమే సభక్తున, కరితంగను నిష్ఫలంబె యది వాని కగున్ 611

క. కనుకన్ మహేంద్రునస్త్రం, బనుపమశక్తిం జెలంగి యరి మ్రందించెన్
వినుతమతిస్థిరతం గను, మనుజేంద్రకుమారువంక మహితం బయ్యెన్ 612

చ. సుతు నని లక్ష్మణుండు కడు శూరతఁ జంపుట నాలకించి వి
స్తృతమగు దుఃఖవార్ధిఁబడి చిత్తము దుక్కిరిబిక్కిరై చెడన్
గతమగు కార్యముం దలఁపఁ గాఁ దగ దంచుఁ దలంచి వేయమా
త్యతతిని రాఁగఁబంచి దనుజాధిపుఁ డిట్లనుఁ బౌరుషంబునన్. 613

మూలబలంబుల రామమూర్తి దునుమాడుట.

ఉ. సేనల నెల్లఁ గూడి కపిశేఖరు సేనలఁ జుట్టుముట్టి రా
ఘవుల కించుకేఁ దెలిపి చూపఁగరానియటుల్ దురంబు మీ
రానిన పౌరుషంబున మహోద్యమ మొప్ప నొనర్చి యిత్తఱిన్
దానవవంశగౌరవము ధాత్రిని నిల్పుఁ డటన్న వారొగిన్. 614

ఉ. రావణుశాసనంబును శిరంబులఁ దాల్చి సమస్తసైన్యముల్
దేవతలే భయంపడెడు తీరున నుండఁగఁ బోయి రేపునన్

భూవరుఁ డున్నచక్కటికి భూమిపడంకఁగఁ గీశనాయకుల్
చేవ చెడంగఁ బర్వెడఁగ శీఘ్రగతుల్ మెఱయంగ నంతటన్ 615

ఉ. చెంతవసించువానరులు చేతుల వృక్షము లద్రిశృంగముల్
వింతగఁ బూని మార్కొనిరి వేవురుఁ జంపిరి చచ్చి రెందఱో
ధ్వాంతము పర్వ నచ్చు రణపర్వుల వాలఁ గాంచి రామభూ
కాంతుఁడు మార్కొనం గడఁగి కార్ముకశబ్దము పర్వఁ జేయుచున్ 616

మ. ఇదియా మూలబలంబు సాగరము నా నిట్లొప్పి యేతెంచె దు
ర్మదు లిందుం గలయోధవీరులు మహాశస్త్రదివ్యాస్త్రంబులం
బోదువం బట్టుకొనంగఁ జాలుదురు; తెంపుం బూని యీ సేనలం
బ్రదరంబుల్ పఱగించి త్రుంచెద నిదే బాహాబలం బేర్పడన్ 617

ఆ. ఇంద్రజిత్తుతోడ నీసేన లెల్లను, బెల్లుపోరి యలసి యుల్లముల వి
కాసమింత లేక యీ సేనలం గాంచి, భయము చెందినట్లు పటుత లేక 618

ఉ. ఎట్టులొ పోర నూల్కొనిన యే త్తెఱఁగల్గినయట్టులున్న వా
రిట్టియెడం బరాక్రమ మదీరిపుసేనల నైనఁ జూపకే
చట్టువలెం గనంబడుచు సైన్యములం బురికొల్పఁ బాడియా
నెట్టు? లరాతిసైన్యముల నిత్తఱి మార్కొని రూపుమాపెదన్ 619

మ. అని యూహించి ధనుర్నినాదమది క్రాంతాశాంతమై యొప్ప బా
ణనికాయం బెపుడైన నిండఁదగుతూణద్వంద్వ మంసద్వయం
బునఁ గానంబడ మూలసైన్యమని పెంపుం గాంచు నద్దాని మా
ర్కొనియెం దా నొకరుండె మార్గముపయిం గుప్పించు వ్యాఘ్రంబునాన్ 620

శా. పారావారమువోలు సైన్యమది ప్రద్రుంపంగా మరల్పంగ నె
వ్వారేఁ బూననియట్టు లొప్పుటను గర్వం బెన్న రానట్లు దు
ర్వారంబై బహుళాంధకారమును బర్వం జేయుదానిన్ మహా
వీరుం డా రఘునాయకుండు క్రుధచే వీక్షించి తా మార్కొనెన్. 621

ఆ. పంక్తికంధరుండు పంపఁ దదాజ్ఞను, రాముఁ జుట్టుకొనిరి భీమగతుల
నెసఁగు మూలబల మదెంతొ జయేచ్ఛచే, రాజమాత్రుఁ డితఁ డరాతి యనుచు,

చ. పరభటవార మిట్లు నలుప్రక్కలఁ దన్నుఁ బ్రావరింప భూ
వరుఁ డెద నెంచి నన్నొకనిఁ వచ్చినవానిగ నెన్ని క్రమ్మె నా
శరబలమిద్దియంచుఁ దనుసాంత్వముం దలపోసి మార్గణో
త్కరములఁ బర్వఁ జేసెఁ దనుఁ గాంచి యమర్త్యులు పొంగి యార్వఁగన్ 623

ఉ. అత్తఱి రామమూర్తి దనుజాధిపవీరభటాలికెల్ల రా
జోత్తము లెందఱో కవిసి రొక్కమొగిన్ శరపంక్తివైచి మ

మ్ముత్తలపెట్టి వార లని యాహవులు గర్వితులైనట్లు లందఱం
దత్తఱమందఁ జేయుచు నితాంతపరాక్రమమూర్తి నాఁ డగెన్. 624

మ. ఇదె రాముం డిటనున్నవాఁడు; నను నెంతే నొంచెఁ, దీవ్రంబులౌ
ప్రదరంబుల్ పరఁగించి పట్టుకొనఁగా । రం డొక్కఁడే గావునన్
త్రిదశుల్ పాఱఁగఁ బట్టుకొంచు దితిజశ్రేష్ఠుండు మెచ్చంగ స
మ్మద మొందం జెఱసాల నుంతమని యుత్సాహమ్మడ్కిన్ రుషం బల్కుచున్. 625

చ. తనుఁగని యెల్లరాక్షసులు । దస్యు వొకండగు నన్నె మార్కొనెం
చెనుకొను సైన్యమెల్ల నొకవీరుని బట్టుట యేమిలెక్క యం
చును దలపోయ నెల్లరకుఁ । జూడఁగ ముందఱ నున్నయట్లు తోఁ
చెను భటులెల్ల రిప్పగిదిఁ । జిత్తములం । దలపోసి రెంతయున్. 626

ఉ. అందఱకన్ని రూపులయి । యారఘువీరుఁడు మార్గణంబులం
జిందఱవందఱౌచుఁ బ్రతిసేయఁగఁ దోఁపకయుండఁ జేయుచున్
మందమనీషుఁడై తనను మార్కొనఁ దానె ప్రయత్నమొందఁ జే
యందగునట్లొనర్చెఁ దనదౌ ఘనశక్తి చెలంగుచుండఁగన్. 627

చ. ప్రతివీరుండును రాముఁ డీతఁ డిచటన్ । బాణావళిన్ వైచె; ను
ద్ధతు నీవైరిని జంపఁగాఁ గగు; నిదే । దర్పంబుఁ జూపంగ రం;
డితనిన్ మార్కొనువాఁడ నంచు మది యందెంచంగఁ గప్పల్కె; జీ
వతతిన్ నిండినయాత్మశక్తిని బయల్ వాఱంగఁ దాఁ సె నాన్.

తే. సాంద్రమగు నంధకారంబు । సమయ బాణ,వహ్నిదీప్తులు పరఁగంగ వారలందు
నొకని కొక్కఁడుగాఁ దోఁచె । సకలవీరు,లల్లితలఁచి పెనంగి రయ్యవసరమున

చ. శిరములు భూమిపైఁబడఁగ । సింధురముల్ తురగంబులెల్ల భూ
ధరములమాడ్కి నిల్చి రణధర్మ మిదంచు నెఱుంగఁ జూపి స
త్వరగతి నూర్ధ్వలోకముల । వాసము చేయఁగఁ బోవుచుండు న
క్కరణి శరీరశేషములఁ । గ్రమ్మఱ వైచె బలీయసన్ సురల్. 630

తే. ఖేచరులు చూచి యిదియేమి । క్రిందఁబడుచు
రామునిం బట్టుకొను డంచు । రాక్షసు లొగిఁ
బల్కుచుం బోవు వా రూర్ధ్వభాగములకు
గణనసేయఁగరాని యక్కరణి ననుచు. 631

తే. ఒకరికొక్కరు చెప్పుచు నుండునంత, నింతయని లెక్కపెట్ట ననంతునకును
శక్యమే కాని యామూలసైన్యమెల్ల, నిరవశేషంబుగా ధరణి శయనించె 632

ఉ. ఒక్కఁడె యయ్యె రాముఁడు మహోద్యమ మొప్పఁగ రాము లెందఱో
నొక్కనినైన జీవయుతునుండఁగ నీయక చంపి రంచు నే

యిక్కనుజాదినన్ బలుకులే వినవయ్యెను; భూతరాజ కే
దిక్కననైనఁ బిన్గు లవి ౹ తెట్టెలుగట్టె ఖగాళి యుబ్బఁగన్ 633

మారిమసంగినట్లు క్షణమాత్రమునన్ గను జేంద్రుఁ డంపఁగాఁ
బోరికి వచ్చి మూలబలముల్ తుదముట్టనతెంచె నొక్కఁడే
వీఁడుగా వ్రతింగనక ౹ వీతభయుండయి నిల్చియున్న య
ట్లీరునుజూడఁ బాలుఁడయి ౹ లేనివిచిత్రపుఁగర్మతంత్రమో? 634

ఊరకయున్నఁ జంపుటకు ౹ నొక్కనికెన్నొ శతాబ్దులౌను దూ
ణీరములూని బాణముల ౹ నిబ్బరమొప్పఁగ వైచునింతటన్
గోరి గణింపనింద అనికూడ వచింపఁగ శక్యమెట్టు; లే
వారికిఁగాని మూలబలవాఁడము నొక్కఁడె చంపు టెట్టులో 635

వారలకర్మజాలమె యభంగురమృత్యువుగాఁగఁ దోఁచి యీ
శ్రీరఘురాముఁడే సమరసీమ వధించెను బూని యింతటన్
వీరుఁ డనంగ నీతఁ డనువిస్తృతకీర్తిఁ జెలంగఁజేసె నం
చారయఁ దేలునట్టివిషయము; చిదె సమ్మతమూర్యకోటికిన్ 636

చ ఎవనికినైన ప్రాలనొకఁడే రఘురాముఁడు తోఁచి సంగరం
బవితథరీతిఁ జేయునటు ౹ లారయ నయ్యెడుఁ గానఁ గర్మమే
దివిజవిరోధి సేనలకుఁ ౹ దీవ్రరణంబున నొక్కసారి మృ
త్యువు కలిగింపఁబూనె ననితోఁచెడు వేల్పోకఁ దొప్ప డియ్యెడన్ 637

సీ. ఈవార్తలంకలో ౹ నెల్లతావుల నిండె, దానవాంగన లెల్లఁదమతమపతు
లను దలంచుచును రోదనము చేయఁగసాగి, రటవీర భటవార ౹ మంత మొంద
నిట విభర్తృకలయిరియింతులందఱు నేడ్వఁ, గాఁ జేసినది వారికర్మ; మరల
వేఱుకారణమును ౹ వివరింప శక్యమే, బ్రహ్మాదులకునైనఁ ౹ బ్రకృతిచర్య
తే లిట్టులిలనిల్లుఁ; గర్మము ౹ నేను వదలి, నార; మయ్యది బాధింప ౹ నేరదింక
మమ్ము; ననియెడు వారు కుమతులెయనఁగ,సుదియంబుండ రాదు ప్రాజ్ఞులకెపుడు

క. ఇదెసంఘమరణ మనఁగా, విదితంబె యగుం బురాణవితతిని గన స
మ్మదమూరఁ జేసువారెం, దొదవున్ మృతి నచటికెల్ల ౹ రొక్కతలఁపుచన్ 639

చ. మృతిగనువారలం దొకట ౹ నెద్దియొ కార్యముగల్గియున్న ప
ద్ధతిఁ దెలియంగఁజేయుచు నితాంతముదంబునఁ దేలుచుందు రా
హితమునసుండు వారలను ౹ వేడుక నేడియొ కార్యమూనఁ జే
సితగిన పాచితంబుగను ౹ జేకుఱఁజేయును గర్మమే మృతిన్. 640

తే ఒక్కతఱిణమునఁ జావంగ ౹ నొప్పుకర్మ, మెంద ఱొనరిచిరో వారలందుఁ జేరు
దురు; మఱొక్కరు వారిని ౹ బురికొలుపరు, కర్మమే కారణం బిట్టికార్యములకు.

క. ఇది యొక్కయుదాహరణం, బిది చాలదె కర్మగతుల। నెఱిఁగింపఁగ నే
నిది చేయ ననుట కెవఁడై,నఁదగునె లోకప్రజంబు।నం బట్టుదలన్. 642

ఉ. ఆరయఁ గర్మతత్త్వమును। నట్టిదెయా గహనంబు; చెప్పఁగా
నేరుతు మిట్టిదంచనుట। నింద్యము; గర్వము తోడునీడఁగాఁ
జేరుటఁ జేసి పల్కుదురు;। చిత్తములం దెటుతోఁచు నట్టులే
దారియనంగఁ దోషమియె। దానికిఁ గారణమంచు నెన్ననౌ

గర్వమూనుచు నిర్ధియే।కర్మతత్త్వ, మని వచింపక సర్వేశుఁ।డగును గర్మ
రూపుఁడని నమ్మి తత్సేవ।నోపికఁ గొని, చేయఁజూపట్టు విజ్ఞాన।చిత్రపథము.

క. బానిని బగమార్గముగా, మానసమున నమ్మఁ జిత్త।మద మడఁగెడు; న
ద్దానం గర్మఫలంబుల, గానందగునూహ తొలఁగ।గల దగ్గానన్ 645

చ. కనఁబడు రాజమార్గమది। కర్మఫలంబుల నొందనీక ము
క్తిని గనఁబోవు త్రోవయిది। దీనినిజక్కఁగ నాశ్రయింపుఁడీ
యని తెలుపంగఁజాలు; నది।యారయ జ్ఞానపథంబునాఁగ నె
మ్మనము విరాగితం బొదలు।మాడ్కిని జేయ సమర్థమైతగున్. 646

రావణుని రెండవయుద్ధము; లక్ష్మణమూర్ఛ.

ఉ. రాక్షసనాథుఁ డప్పుడవి।రామముగా శ్రుతులందుఁ జొచ్చు ధూ
మ్రాక్షముఖాంగనామణులఁ। దైనవిలాపరవంబు దుర్నిరీ
క్ష్యాక్షునిగా నొనర్పఁగ న।హంకృతిమానియు నున్నయట్టు లా
త్ర్యక్షుఁడు తా లయంబున న।హీనరుషం జెలఁరేగు చాడ్పునన్ 647

వ. యుద్ధంబు చేయ సన్నద్ధుండై మంత్రులరావించి ప్రయాణంబున కాజ్ఞాపించి యంత 648

సీ. ప్రళయకాలార్కబింబ ప్రక్రమంబున, భయదాకృతిఁ బక్ష్మపుటలు మెఱయ
జగదోఘదహన కాంతిస్ఫూర్తి మించ, నగ్ని చాడ్పున దృష్టులమరియుండ
కోపసంధుక్షితక్షిగోళయుగళ దుర్నిరీక్ష్యార్కజుఁడు నాశరీరము తగ
నసమయాక్రాంత వేలాంబురాశిస్ఫూర్తి, భయదాట్టహాసంబు పరఁగుచుండ

తే. నశ్వతరములఁ బూన్చిన। యరద మెక్కి, మంత్రివర్యులు గొలువంగ।మానసీయ
చాపములు హస్తములయందు।సందడింప, వెడలె రావణుఁడని సేయ।వేడ్కమీఱ.

వ. ఇట్లు వెడలి వానరానీకంబుం గాంచి వారిమార్కొన సేనల కాజ్ఞాపింప వారే చినకినుక నావనచరవీరుల మార్కొని ఘోరయుద్ధంబు చేయ సుగ్రీవాదులు చెలరేఁగి మంత్రివర్యులఁ బొలియించి రంత రావణుండు రాము మార్కొనియె నంత, 650

క. పౌలస్త్యుఁడు చాపంబులఁ, నోలిని లాగంగ నప్పు డొప్పిన నినదం
బాలించి భల్లవనచర,జాలము మూర్ఛిల్లెఁ గొంత చచ్చెఁ భీతిన్ 651

ఉ. రామునిముందు నిల్చి యసురవ్రజనాథుఁడు రావణుండు సం
గ్రామము చేయఁబూను నెడ రామునితమ్ముఁడు లక్ష్మణుండు సు
స్థేమమునం జెలంగి స్వకశిక్షితతీవ్రతరాస్త్రుఁడౌట నా
భీమపలాశనేంద్రుఁ గని వీతభయుండగుచున్ జిగీషువై 652

చ. తలపడె; నంతలోన ధనదప్రియసోదరుఁడౌదశాస్యుఁ డ
మ్ములజడివాన ముంచె రఘుభూపకులాగ్రణి సానుజన్ము; ని
స్తులశరపంక్తి నొంచె దనుజున్ గడురోషము మీఱ లక్ష్మణుం;
డలయక పోరి రిద్దఱు సురావళి మెచ్చఁగఁ బెంపు హెచ్చఁగన్. 653

చ. ఇరువురు నొక్కరీతి శరవృష్టి వడిన్ గురిపించుచున్ బర
స్పరజయకాంక్ష లొక్కమొగిఁ బర్వఁగ నస్త్రములంది వీనిచే
దురమున నీవిరోధియఁ ద్రుంపఁగవచ్చు నటంచు నెన్నుచున్
గరువము మీఱఁ బోరి రలకాలయమాకృతు లొప్పునట్లుగన్ 654

చ. అరి జతఁ గూర్చునస్త్రము లహార్యనినాదము మీఱఁ బోయి వే
మర లెడునస్త్రముల్ మఱియు మానక వింటిని గూర్చునస్త్రముల్
సురపథమెల్లఁ దీక్ష్ణపది శోభిలఁ జేయుచు రాఁగ వానికా
వరమడఁగించు నస్త్రములు వారక లెక్కిడరాక యుండఁగన్ 655

మ. తనదివ్యాస్త్రము వ్యర్థమైపడఁగ దుర్దాంతాత్మతన్ రేఁగి చ
య్యన వేఱొక్కమహాస్త్రముం గొని ధనుర్జ్యావల్లికం గూర్చి చ
చ్చినవాఁడే యరి యింక నా ననుచు నక్షీణప్రతాపంబునన్
మనుయోగంబుతగంగవైవ నదియున్ మధ్యప్రదేశంబునన్ 656

మ. పరిపంథిప్రహితాస్త్రదర్శనమునన్ బ్రధ్వంసితంబౌట వే
సు కద్దానిని మించునస్త్రమును వేసంధించి యుద్ధాననే
మరణంబంచు వచించి వైవ నదియున్ మధ్యాంబరంబందె దు
ర్మరణంబందినఁ జూచి ఖేద మణుమాత్రంబేని లేకుండఁగన్. 657

సీ. పునరస్త్రసంధానపూరితతుష్టులై, మఱియును దివ్యాస్త్రమండలంబు
వైవంగఁ బూనుచు వారిద్ద రొప్పంగఁ, గనుఁగొను ఖేచరగణము వింత
పడి చూచుచున్ వారిపౌరుష మిట్టులో, ప్పునె యంచు మఱిమఱిపొగడి రంత
రామానుజుం జంప రావణుం డాతనిఁ, బొలియింప లక్ష్మణుం డలుక వెల్లి
విరియఁ బెనువ్రాన్కినుండి రాతరుణమందు, నుభయసేనలు ఘోరంగమాలుకొనక
చూచుచుండెను బవమానసూనుఁడాది,యైనవీరాగ్రణులు నస్థైర్యమరియుండ.

వ. శ్రీరాముండు తమ్మునకుం దోడై యుద్ధంబు చేసె విభీషణుండు రామాస్త్రంబుల ధనుస్సారథులు పొలిసిన నాగ్రహించు రావణుని రథ్యంబుల గదచేఁ గూల్చె లక్ష్మణుం డనేకాస్త్రంబు లంబరంగించుచుండె నంత. 659

మ. దనుజేంద్రుండు నిజాస్త్రసంతతులు వ్యర్థంబైన గోపించి యా
తని నింకన్ బ్రదుకంగ నిచ్చిన దురంతంబైన తాపంబు గ
ల్గునటంచుం దలపోసి పూర్వ మరుణాగ్యుల్వన్ మయుం డీయ న
ర్చునలం గాంచుచుఁ బంపు చెప్పుడని కాంతుల్ మీఱఁ జెల్వారుచున్. 660

ఉ. వైరి నిజావు మిప్పుడె యవార్యబలంబునఁ ద్రుంచివైచెదన్
గోరిక యిద్దియే యనుచుఁ గోరెదు శక్తి గ్రహించి లక్ష్మణా!
ధారణినుందు వింక రణదర్పముఁ జూపుదుగాని యంచుగం
భీరరవంబునం బలికి విక్రమ మేర్పడ వీచివైచినన్ 661

చ. అదియును వీతిహోత్రుని మహాస్త్రకీలములే యటంచు నెం
చఁదగిన రోచులన్ వెసలఁ జల్లుచు నుగ్రతరాకృతిన్ వెసం
గదియఁగ రాఁగఁ దమ్మునకుఁ గల్గుత భద్రములంచు రాఘవుం
డెదఁ దలఁపన్ విభీషణుఁ డహీనభయంబున వెచ్చనూర్చుచున్

మ. కనుచుండన్ సుకలంబరంబున నిఁకం గాలంబు దీఱెన్ సుమి
త్రను సంతోషము నందఁ జేయుటకు నీతం డింకఁ జాలం డటం
చు నితాంతార్తిని గుంద శక్తియది యా క్షోణీంద్రపుత్రానుజ
స్ము నురంబట్టె పగిల్చి గ్రొంచుఁ బవమానున్ మించు వేగంబునన్. 663

మ. ధరణిం దూలెఁ దదీయశక్తి యురముం జోదాఁకంగ నంగమ్ము లా
తురతం గాంచఁగ మోముకాంతి యపుడే దూరంబుగాఁ బోవ వా
నరు లెల్లం గని యక్కటా! యనుచు సంతాపంబునన్ మున్గ భూ
వరుఁడున్ విస్మృతిగాంచ లక్ష్మణుఁడు మ్రానై చెన్ ధరన్ బండఁగన్. 664

మ. అనుజుం డివ్విధి మూర్ఛమున్గి శవమే యం చెన్నెనో పద్ధతిం
గని భూమిం బడియుండ రాఘవుఁడు దుఃఖం బాపఁగా రామిఁ గ్రిం
చునిచందంబున నేడ్చె; వాయుసుతుఁడున్ సూర్యాత్మజుం డింక గ
ల్గిన కీశేంద్రచమూపతుల్ వగచి రోదిల్లెన్ లక్ష్మణుండం దొగిన్ 665

క. తమ్ముని జూచుచు రాముం, డిమ్మహి నిట్టిం ద్రుగలరె యెందైనను; ద్ర
వ్యమ్మును భార్యను బంధుగ, ణమ్ముం బడయంగఁదగు నోనన్ సహజం బే 666

క. సోదరుల నెవ్విధి నదే, మేదినిఁ గనవచ్చు నెట్లు మేటి గుణాఢ్యున్
నాదగు మేలున కెంతయు, మోదముగను తమ్ము నెట్లు పొడఁగను వాఁడన్. 667

క. అని పల్కి యేడ్చుచున్ జెం, తను నిల్చు సుషేణుని గని తమ్ముఁడు పోయెన్
గనఁబడుచున్నాఁ డరివరుఁ, డనఘా! యీ వైరిఁ జంపి యరుదెంతుఁ జామీ,

ఆ. అంతదాఁక వీని ననుజను ననుఁబోలెఁ, గాచుచుండుఁ డనుచుఁ గార్ముకంబుఁ
దాల్చి పరుగువాఱె దానవేంద్రుని దాఁకి, నిల్వు మింక నెదుట నిర్జరారి!. 669

చ. యమపురిఁ గాంచ నేగుగతి నందఱు చూడఁగఁ జేయువాఁడ నీ
సమరమునందు రాఘవుని శక్తి సురల్ గనుచుండ్రు గాక! యం
చమరవిరోధిదుర్గుణము లన్నియుఁ దేటపడంగఁ జెప్పి గ
ర్వము నశియింపఁ జేసెదను బాణముఖంబున నిప్డు దానవా!. 670

క. అనిపలుకుచు దీవ్రాంబకమున వానియురంబుఁ జీల్చి మూర్ఖా! నిలుమిం
కను రాముశక్తిఁ గాంతువు, దనుజులు పొగడంగ నొప్పు దర్పము పేర్మిన్

మ. పరభార్యాహరణంబు పాపమనియే భావింపకే చేసి ని
ర్భరమోదంబున విఱ్ఱవీఁగు నిసు మద్బాణాగ్నిలో వేల్చెదన్
సురవర్యుల్ గని సంప్రమోదమొలయన్ జూడంగ నీశీర్షముల్
ధరణిం దొర్లఁగఁ జేసెదన్ నిమిషమాత్రంబె యనిన్ నిల్చినన్ 672

మ. అనుచున్ బాణము లెక్కుపెట్టి శ్రుతిపర్యంతంబు జ్యావల్లి రాఁ
గను లెంతే నరుణంబులై కనఁబడంగా వైప రక్షోవిభుం
డనుమానించుచు భూరిచాపముల సజ్యంబుల్ శరాపూర్ణముల్
గను వేవే యొనరించుచున్ రఘుపతిం గాఱింపఁ గుప్పించినన్ 673

చ. ప్రతినిమిషంబునన్ దనుజపాలకుఁ జంపఁగఁ బ్రోత్సహించు భూ
సుతదగు వార్త నెమ్మదిని జొక్కఁగఁ జేయఁగ నాగ్రహంబు సం
తత మెదఁ దొందఱింప నిశితప్రతిపక్షవిదారణక్షమా
ప్రతిహతశస్త్రజాలములఁ బర్వఁగఁ జేయుచు నొంచె నాతనిన్. 674

ఉ. ఒక్కముహూర్తకాల మిటు లొక్కరికొక్కరు తీసిపోవకే
యెక్కువతక్కువల్ తెలియ నెవ్వరికేని తరంబుగానియ
ట్లొక్కతెఱంగునన్ జరగె యుద్ధము; రాఘవుఁ డంతఁ గ్రోధమే
యిక్కడ రామమూర్తి ధరియించెననం గర ముగ్రుఁడై రిపున్ 675

చ. అని మొనఁ జంపనెంచి నిశితాశుగముల్ పరఁగించి వేగ స్యం
దనమును సారథిన్ హరుల దారుణరీతిఁ దెలంగు నాధ్వజం
బును శకలంబులై ధరణిఁ బ్రుంగఁగఁ జేసి శరీరమంతయుం
గనుఁగొనఁ జాలనీవిధముగాఁ దగియుండ నొనర్చి యంతటన్. 676

చ. శర మరివోసి రావణునిసంయమనిం గనఁబంప నెంచు నా
దరమును బూను నంత నిఁకఁ దక్కువు ప్రాణములన్న యూహ లే
పారయఁగఁ బాఱె రావణుఁడు భూరిబలుండయియున్ రఘూత్తముం
డరిజనకాలుఁ డౌ ననుచు నాత్మకుఁ దోఁచిన కారణంబునన్. 677

క. దితిజేంద్రుఁ డిట్లు పాఱఁగ, క్షితిపతి సూనుండు దివ్యశితబాణము డిం
చి తరలి లక్ష్మణుఁ జూడఁగ, నతిజవమునఁ బోయి దుఃఖితాత్ముం డగుచున్ 678

చ. చని యటఁ జచ్చినట్లు గనఁబడిన లక్ష్మణు నార్తిపైకొనం
గనుఁగొని మూర్ఛమున్గి కపికాంతులు చేయుమహోపచారముల్
తను నొగి మేలుకొల్ప నెద దారుణతాపము ముంప వారితో
ననియె నిఁకేటిరాముఁడు తనంతన చచ్చు నికాము వేదనన్ 679

చ. అడవుల కేను రాఁగ నను నాదృతిఁ గొల్చుచు నేగుదెంచె నె
య్యెడలను గాని యేమఱక యెల్లవిధంబుల నాదు సేవ మే
ర్పడఁ దన సేమ మట్లు తగుపద్ధతి నెంచి మహోపచారముల్
విసువక చేయువాఁడు రణవీరుఁడు నన్నిట డించి పోయెఁగా 680

చ. ఎలుకఁగ నేమి యున్నయది పల్వురు నాకొఱ కెన్ని యాపదల్
గలిగిన సైఁచి యుద్ధమున గాఁ దమ పెండ్లిఁగఁ జూచి నాకుగాఁ
గలనునఁ బ్రాణముల్ ఎడలఁగాఁ దమకిం చెడువారు వారిచ
ర్యల జపమొప్పఁ జేయఁదగు నట్టిమహాత్ముల వీడిపోయెదన్ 681

చ. అనుజునితోడఁ బోవ కిల యందు మనం దలఁపండు రాఘవుం
డని నెఱనమ్మి పోవఁదగు నార్యశిఖామణులార! యింక నట
గని మసలంగ రాదు రఘుకాంతుఁడు లక్ష్మణు వెంటఁ బోయినాఁ
డని తెలుపుండు సోదరునకు కాతఁడు కుందక యుండఁ జేయుఁడీ 682

చ. అనఘుఁడు మీపురంబులకు న్యాయము వృద్ధినిఁ గాంచ దింక నే
త్తరుణమునందు నే ననుచు ధర్మము నే నెఱనమ్మి యిట్టు లా
తురుల మైతి మంచు ననుదూఱుచు నిచ్చట నుండ నా శరీ
త్కాంతములు చంపఁ జూచునని కంఠిని దాఁటి జనంబు మీఱఁగన్ 683

క. స్మరియింపుఁడు రాఘవుఁ డిక్కరణిన్ మిముఁ గష్టపెట్టి కాలునిపురికిం
బరుగిడె ననుజునితో నని, తరుణంబున నందునందు దస్యునటంచున్. 684

చ. దనుజవరా! విభీషణ! నిశాంతము నన్నెద నమ్మి యగ్రజ
న్ముని విడనాడి యుండితివి మోసము చేసితి, నిన్ను నైన నా
యనుజునిఁ గానఁ బోయి యిటు లబ్ధి నొసంగను నాదు రాజ్య మో
యనఘ! యొసంగ లేదే యనిన నాతఁడు డాసి గురు పఱోంపు పల్కకే 685

క, అరుగుము వేగమ యని యీకరణిన్ వెతఁగుంది పల్కఁగా రఘునాథుం
బరికించి యా సుషేణుఁడు, పరితాపం బింక నేల పార్థివవర్యా!. 686

ఉ. మోహమునంగల్గు లక్షణసమూహము లన్నియు జీవ మున్నయ
ట్లే మన కెల్లఁ దెల్పెడి నిదే స్మృతిదప్పినజాడ తోఁచెడున్

రామ! మఱొండు గాఁ దలఁపరాదు నిజం బిది ధైర్యమూనుమా
యీమరుదాత్మజుం డరిగి యిప్పుడె తేఁదగు నోషధుల్ తగన్ 687

ఉ ఆతఁడుతప్ప వేఱొకని కయ్యది సాధ్యముగా దటంచు నా
చేతము తెల్పుచున్నయది శీఘ్రమె పోఁదగు రాత్రి దాఁటఁగా
నేతెఱఁగైనఁ గార్యఫలము నీయదు, పంపుము జాంబవంతుఁడే
యీతఱిమార్గముం దెలుపుగనింకను గాలముపుచ్చరా దనన్ 688

చ అనుజుఁడు చావలే దినెడునానుడి యప్డు సుధారసంబునాఁ
జని శ్రుతియుగ్మముం జొరఁగఁ జయ్యన లేచి సమీరనందనున్
గని బిగిఁ గౌఁగిలించుకొని కావుమ నన్నిపుడా స్తిరంబు కుం
డను బిరబంబు చేకొనుమ యంజనముద్దుకుమారా! నన్నిటన్ 689

ఉ సోదరు ప్రాణదానమున సుస్థిరయిం దిరుగంగఁ జేయుమా
సోదరమించువాఁడవు సుధాకరోత్తమచిత్తుఁడ వాంజనేయ! పెం
పేద మృతిం గనందలఁచుసీనసుఁ గావుము లక్ష్మణుండు నా
నాదగు ప్రాణమేయని మనంబున నీవు నెఱుంగుదే కదా! 690

సీ మున్ను దెచ్చినరీతి సన్నుతిపాత్రమా, జ్యోతిర్లతావళి నొకముహూర్త
మాత్రఁ గైకొనితెచ్చి క్ష్మామండలంబున, భూరిరజంబున ముంగియున్న
నాచిన్నితమ్ముని ననుఁ గౌఁగిలింపఁగఁ, జేయుమా యనుచును జేతులొగ్గి
ప్రార్థించు శ్రీరామునకుం బ్రమ్ములకుఁ మ్రొక్కి, జాంబవంతుఁడు చెప్పుచందమునను

తే బవనవేగంబునం బోయి పర్వతమును, గాంచి ప్రార్థించి యాలతాకాండ మరసి
వానిఁ గానక శిఖర మహీజ్వానిఁ దాల్చు, నిదియె యని దానిఁ బెకలించె నేపుమీఱ

క కరతలమున శృంగముఁ దా, ధరియించి మహాజవమున దాశరథి యదే
ధరనుండు నందు డించెను, మరుదాత్మజుఁ డంత వింత మదిఁ బూని త్వరన్ 692

ఆ. ఓసుషేణ! వేగ యుర్వీధరము నెక్కి, లతలఁ గాంచి తెచ్చి లక్ష్మణునిఁ స
జీవుఁ జేసి నన్ను జీవింపఁ జేయుమా, యనిన శిఖర మెక్కి యాతఁ డందు. 693

క పరికించి గుఱుతుమీఱఁగఁ, బరమౌషధులను గ్రహించి పద్ధతిమీఱన్
గర మర్చించి పరిగ్రహ, పరతన్ బ్రాపించి భక్తిపరవశుఁ డగుచున్ 694

వ సుమిత్రానందనుం దాఁకించి వాసనచూప నా యోషధులమహత్త్వంబున నెప్పటి
యట్ల నీరుజుండై లక్ష్మణుండు లేచి రఘుపునకు మ్రొక్కిన నానందబాష్పధారల
నాతనింబడిపి రాముఁ డానందసాంద్రమానసుం డయ్యె నంత 695

రామరావణులమహాసంగ్రామము.

చ వనచరు లార్పుచుండ శ్రుతిపర్వముగం జొర రావణుండు శ
క్తిని హతుఁడైనలక్ష్మణుఁడు తెప్పిఱిలంగను జాలె నేమొ యా

నినదము లట్టులే తెలుపు నీరజగర్భునియాశయం బదే
మని గణుతించువాఁడ మృతుఁడయ్యెను లేచుట చోద్యమౌఁగదా 696

ఉ. ఇంక మనంగఁజాల ననియే మదిఁదోఁచెడుఁ గుంభకర్ణుఁడే
యాంకునిఁ జెండువాఁ డనఁగ నర్హుఁడు వాఁ డని నీల్గె; రాముచే
నింక మహేంద్రునిం గెలిచి యెన్నియొ మాయల నేర్చి లోకమం
దంకమునందు గెల్పుఁగొను నట్టి కుమారుఁడు చచ్చె నేమనన్

చ. నలువకునైన లెక్కఁడ మనంబున నేఁ దలఁపంగరాని య
బ్బలములు మూలనామమున భాసిలునట్టివి రామమూర్తిచేఁ
గలసునఁ జంపఁగాఁబడియెఁ గ్రమ్మఱి రాఁ డొకఁడైన సంగర
స్థలముననుండి యేమనఁగఁజాలుదు నాదగు కర్మమిం గటా!. 698

చ. దురమునఁ జచ్చి రిందఱును తోఁపదు లెక్కడ నాకె; లంకయం
దరసిన నొక్క మానిసియు నైనఁ గనంబడఁ డెట్టు లెక్కడం?
గరము తలంచినం బ్రదుకు కాలము తీఱె నటంచుఁ దోఁచె, ని
ష్పురమునను౦డు భాగ్యమది పోయి విభీషణు నొందెనే మొకో?. 699

ఉ. చచ్చినవానరుల్ మరల శౌర్యము చూపఁగ వచ్చు టెట్లొ? నే
నిచ్చఁ దలంపఁ దోఁప దొకయింతయు దేవుని మాయయేమొ నే
నిచ్చట నుండ రా దనుచు నెంచెనొ దైవ; మిఁ కేమి చేయఁగా
వచ్చును; సంగరంబునను వైరి వధింపఁగఁ జచ్చుటే కదా!. 700

చ. బ్రదికియుఁ జచ్చినట్లుగనె భావన చేయఁగవచ్చు నన్ను; నే
నదయతఁ బంప సోదరుఁడు నాత్మజవర్యులు చచ్చి రెందఱో
మదిఁ గల తాపమాఱ గురుమార్గణముల్ పరఁగించి శత్రువుం
జదుపుట యౌ యనింబడుటొ సర్వవిధంబుల నొప్పు కార్యముల్. 701

చ. తొలుతటి కార్యమే యుచితఁ దోఁచెడు సాగునటంచు నిప్పుడే
నలుకవహింప నేమిఫల మందఁగనౌ వరదాన మప్పుడా
జలరుహసూతి నే నడుగఁజాలక పోయితి; మర్త్యవానరా
వళి మృతిఁ గాంచకుండ దయ వర్ధిల నిమ్ము వరంబటంచు నేన 702

క. అడుగక కపిమానవులన్ విడిచితి లెక్కింపకుండ విలయం బిది యి
ప్పుడు సాగె వారివంక నెతడఁబడఁ జేయంగఁదరమె దైవ మెవరికేన. 703

చ. కలుగదు మృత్యు వింక ననఁగాఁ దర మెవ్వరికైనఁ గాదు; ని
స్తులమహిమంబునం బొలుచు జిష్ణు విధాత యనంగ; నాతఁడే
యలిగిన నాత్మసృష్టి తగునంచు నొనర్చును; గాన దైవమే
బలమని చెప్పవచ్చుఁ బలుభంగులుగాఁ దలపోసి చూచినన్. 704

చ. వరములఁగాంచితిం దపము। బల్మి; సురేశ్వరుఁ దక్కుదిగ్విభూ
త్కరమును జెక్కుసారులు ని। తాంతపరాక్రమ ముల్లసిల్ల సం
గరముల నోడఁగొట్టితిని। గాని నరుల్ కపిభల్లుకంబు లి
త్తరుణమునందుఁ జంపి; రిటఁ। దారుతలంచిరి నన్నుఁ జంపఁగన్ 705

చ. కలహము సేయుకోరికలు। గ్రాలఁగఁ బోయితి రెండుసారు, లా
బలుమగఁ డేఁచె నన్నుఁ బటు। బాణపరంపరలన్ నిగుడ్చి; దో
ర్బల మడుగంటె నిత్తఱిని। గ్రమ్మఱఁబోయెదఁగాని ప్రాణముల్
నిలువఁగరాను లంకఁ గన। నేఁటికిఁ దీఱె ఋణంబు దీనితోన్. 706

చ. మును వె సనత్కుమారుఁ డిటు। మోఱకుతీరున నిట్టికార్యముల్
బొనరుపఁ బుట్టు నీశ్వరుఁడు। భూమిపయిన్ నినుఁజంప నంచుఁ జె
ప్పెనుగద! తత్ప్రకారమునఁ। బ్రీతిగఁ జేసితిఁ బాపకార్యముల్,
పెను వెతఁగల్గఁ జేసితిని। పృథ్వ్యజనించిన రామమూర్తికిన్ 707

చ. వదలుదు నెన్నఁ డీతనువు। భారముగా నిటు తోఁచుదాని నం
చెదఁ దలపోసి యావిభుని। యింతిని దెచ్చితి, మాతృభావనన్
మది నెఱుఁగంగఁ జాలెదున। మానుషశక్తి గలట్టి రాముఁ డీ
యది నను నుద్ధరించుటకె। యేర్పడియున్నది దైవ మెంచుటన్ 708

చ. తనువిది వాయ దుఃఖసము। వాయము మాయ నితాంతశర్మముం
గనఁదగుచోఁటి కేఁగెదను। గాని మదర్థము పోరి చావఁగా
జని గనియున్న దైత్యులను। జంపఁగఁ జేసి యనంతరంబె నే
నని యొనరింతు రామభువ। నాధిపు మార్కొని చావనెంచియే 709

చ. పరిపరి యిట్టులెంచి తన। పార్శ్వములందగు వీరరాక్షసో
త్కరమును గాంచి యాదిన మ। ఖండపరాక్రమ మేనుఁజూపు నా
దరమును గాంచినాఁడ రణ। తత్త్వ మెఱింగినమీర లెల్లరున్
శరముల వైరినాశనము। సల్పఁగఁ బూనిక రండు పోం డనన్. 710

ఉ. వారలు సజ్యకార్ముకులు। బాణకృపాణముఖాయుధోత్కర
స్ఫారభుజుల్ పరాక్రమవిపాటితవైరులునాఁగ మున్నువి
స్తారయశంబు గన్నదితి। జాతవరేణ్యులు నౌట వచ్చి; రా
వైరుల రూపుమాపెద మ। హావార్యబలంబున నంచుఁ బల్కుచున్. 711

క. అరిగిరి లంకాపుర మా,తరుణంబున వారివైన। తనువులఁ దానే
ధరియించి పోయినట్లుగ, నరుడుగఁ గన్పడియె శూరుఁ। డనలేమి నటన్ 712

మ. చతురంగంబులుగాఁ జెలంగుపృతనా। సంఘంబు సంద్రంబు నా
నితరాభేద్యముగాఁ గనంబడుచు రా। నిద్దాని నోర్వంగఁ గి

శతతుల్ భల్లుకరాజి యర్థ్యమగునే జన్యంబి దెబ్బంగి నీ
క్షితిపశ్రేష్ఠజయావహంబగునో వీక్షింపందగుం జక్కఁగన్ 713

చ. అని పురికోల్పుకొంచు సమరావళి నింగి పసించి చూడఁగా
వనచరవీరు లందఱును వాయుతనూజపురస్సరంబుగా
దనుజవరూథినిన్ నిలిపి దారుణసంగర మొప్పఁజేసి, రా
యని భయదంబుగాఁ దగిరొ నంతకుఁబూర్వము చూడకుండుటన్. 714

చ. జలధులు మాఱుకొన్నయటు శైలవరంబులు దాఁకునట్లు దో
ర్బలముల నుల్లసిల్లుకపివర్యులు రాక్షసు లొక్క రొక్కరుం
దలపడిపోరి, రందఁ గపితల్లజు లేచి సురారివీరసే
నల నలయించి నిర్జరగణంబులు మెచ్చఁగఁ జంపి రేర్పడన్ 715

మ. పరుగుల్ వాఱెడు నాత్మసైన్యముల నొంకన్ వెంబడిం బోవు వా
నరులం గాంచిన బెండ్లమున్గినటు గుండ్లం దేలియుండం గనం
బరమామోదము గాంచినట్లు తగిరొ బాహాబలం బొప్ప సం
గరమబ్బంగి నొనర్ప ఖేచరులు తత్క్రవ్యాదులం గాంచుచున్ 716

ఉ. కొండలపిండునా నెగడుక్రూరసురారులఁ గోఁతిమూక లు
ద్దండపరాక్రమంబు తగ దండధరుం గనఁబంపు టారయన్
జండపరాక్రమం బడి యపారమెయూ సమయంబు వేలుగా
సుండఁగ నంచుఁదోఁచెడు మహోత్తమశక్తి గలద్ది కాలమే. 717

సీ. అనుచుఁ దలంచి రక్షోవ్యూహరు లంతట నుంత్ర,శేషంబుగాఁ దనసేన మడియఁ
గనుఁగొని రావణుం డనుమాన మంతఃక,రణమున నిలువంగ రానియట్లు
తోలఁగించుచుం దనదోర్బలముం జూపఁ, గుతుక మింపొంద నాకోఁతులఁ గని
చాపముల్ పది దోర్దశకమునఁ గన్పట్టి, భూతాళిభయదమై పొల్చియుండ
ఆ. జ్యారవంబు లెట్టి యాశావకాశంబుఁ, బగులఁజేయ నిశితబాణములను
బరఁగఁజేసి వానిఁ బాఱఁదోలుచు రాము, నంతికమును జేరె నంత మొంచ.

చ. అరదమునందుఁ బంక్తిగళుఁ డెక్కి చెలంగుచునుంట రాముఁ డా
ధరణిని నిల్చియుంట నదిదారుణసంగరరంగమాట లో
నరసి రథోత్తమంబుఁ ద్రిదశాధిపుఁడంపెను నిశ్చయంబునన్
సురరిపునాథుఁ డింకఁ దనుఁ జూడఁగఁ జాలఁడటన్న యూహచేన్ 719

ఉ. మాతలి స్యందనోత్తము క్ష్మాస్థలిఁ జేరఁగఁ దెచ్చి రాఘవా!
యీతఱిఁ గ్రింద నిల్వఁబడి యీదశకంఠునితోడఁ బోరుటల్
చేతమునందుఁ దృష్టిగనఁజేయమి నింద్రుఁడు పంపె నీరథం
బేతఱినే జయంబొసఁగ నెంతయుఁ జాలినదన్న నమ్మికన్. 720

మ. అనుగం జేతులుమోడ్చి విన్నపము సేయుగ బ్రీతినాలించి నె
మ్మన ముత్సాహముగాన్ప నెక్కె రథ మింద్రుండిక్కె స్వీయోద్యమం
బున దేంతో సహకారిగాఁగ రఘురాముం, డయ్యగస్త్యుం డొసం
గిన చాపంబుధరించి జ్వాలతిక నెక్కించె సుర లెచ్చఁగన్ 721

చ. దనుజవరుండు రాఘవుఁడు దార్కొని పోరఁగ జూచి ఖేచరుల్
మునివరులున్ జయం బొలయుఁ బొరఘువీరున కంచుఁగోరఁగా
సునిశిత బాణజాలముల చొప్పునుతింపఁగ నొక్కెజంగునన్
గనఁబడఁబోరి రిద్దఱును గాంచుఁలు పొంగ భయంకరంబుగన్ 722

చ. ఇరువుర బాణముల్ నడుమ సెంతయు ఘోరముగాఁగఁదాఁకి స
ర్వగముగఁ జ్వాలరూపమున ధాత్రి పయిం బడుచుండెఁ గొల్లనే
పరుగిడు బాణ మవ్వలను బంపిన బాణము నొక్క సారి నా
యిరువురఁ దాఁకుచుండె జవ మెన్నఁగ రానివిధంబుగా ననిన్ 723

ఉ. కాండములిట్లు నింగిఁ దమకాంతులు నిండఁగఁ బాఱి వైరిపా
కాండములల్లె వచ్చి తమకాఁగాఁతియ పెట్టఁగఁ బోరిపోరి భూ
మండలమందు ధూళియయి మాటికిమాటికి రాలుచుండ రా
ముం డసురేశ్వరుండు జయమొంం గలిగించెడు నస్త్రజాలమున్ 724

సీ. పరఁగింప సాగి రప్పగిది పైచుచు నవి, తమకువైరులుగాఁగఁ దగినయస్త్ర
ముల నడంగఁగఁ జిత్తముల విస్మయంబందు, చుండి రత్తఱి రఘుమండనుండు
దశకంధరుఁడు మును తనబాణములకోడి, పరుగెత్తె నవ్విధిఁ బాఱిపోవ
కుండఁజేయుందగు నూహాలుకల్గుటఁ, జెంతకుఁబోయి నీరవింతపనులు

తే. సాగవిఁక నిల్వుమాయని చక్కఁబలికి, బాణమొక్కఁడు సంధించి వైరియురము
బ్రద్దలుగఁ జేయ నోలిరపగిది నాతఁ,డుండ సారథి రథము వేరొండుకడకు

క. తోలిన నంతట స్మృతిరాఁ,జాలఁగ దూషించి యతని స్యందన మిట్లీ
తోలుకొనిరాఁగఁ దగునే,యాలంబును విడిచి నవ్వారయ్యా! వైరుల్ 726

వ. అనితను హెచ్చరింప దనుజాధిపతిం గని మంచిమాటలం
దనదగుధర్మముం దెలిపి తానటు తెచ్చిన దింతయేని స
జ్జనతతిదూషణార్హ మనఁజాలనిదే యని విన్నవింప నా
తనిహిత మెంతయున్ మది ముదంబొనఁగూర్పఁగ మెచ్చి సారథిన్ 727

మ. చననిమ్మా రథ మెందు దాశరథి నాచాయంగనం గోరు మే
దిని కన్నన్ రయమొప్పఁ దోలె రథమాగిత్యాభ; మారాముఁడే
దనుజుం జంపుట యెట్టులో యనుచు స్వాంతంబందు నూహింప దా
ని నెఱింగెన్ మది నాయగస్త్యుఁడను మానిశ్రేష్ఠుఁ డప్పట్టునన్ 728

చ. సమరముఁ జూచువేడుక యొసంగఁగ వచ్చినవాఁడు కాక కా
ర్యముమదిఁ దోఁపవచ్చిన మహాముని గావున రాముచిత్తప
ద్మమునను యంకురించిన విధంబది లోకహితంబటంచు సూ
క్ష్మమునను మోక్షమన్నయటు మంచియుపాయము చెప్పఁగోరికన్ 729

అగస్త్యముని యాదిత్యహృదయమును రామున కుపదేశించుట.

ఉ. రావణుఁ డేగుదెంచి సమరంబున కాయితమై భయంకరా
స్త్రావళి నైవఁ బూనుసమయంబున కించుకముందె రామునిన్
భావన చేయు మిట్టులని పద్ధతి దానిని జెప్పఁ జెంతకుం
బోవఁగ మ్రొక్కి రాముఁడును బూజ్యమతీ! యిటు రాక యేటికో 730

చ. అనుటయు నమ్మునీంద్రుఁడను నాశరచర్యునిఁ జంపఁజాలు న
వ్వనరుహమిత్రదైవతము వర్ణ్యమునౌ హృదయంబుఁ దెల్పెదన్
విను మది శత్రునాశనము వేగమ చేయసమర్థమై తగున్
మనమున సంస్మరింపుము సమస్తశుభంబులుగూడు దానిచేన్ 731

క. ఆదిత్యహృదయ మనఁగా,నాదివ్యస్తోత్ర మలరు నద్దాని జనుం
డౌదలఁ దాలిచి సూర్యుని,నాదిత్యు భజించి భక్తి యలరుచునుండన్. 732

చ. మనమున సూర్యమండలము మధ్యమభాగమునందు వెల్గునా
యనుపమమూర్తి నచ్యుతు నజాండవిభుం బరమేశ్వరుం గృపా
వననిధి ధ్యానయోగమున భావమునం బొడసూపఁ జేసి చ
క్కనివిధిఁ గొల్వఁగావలయుఁ గామములెల్ల ఫలింపఁ గోరుచున్ 733

క. అని యాదిత్యహృదయమును,గొనియాడుచుఁ దెల్పె దానిఁ గొదువఁ గననిరీ
తిని నుపదేశించె మహా,దనుజేంద్రుని జంపఁగోరి తగుశక్తి గనన్ 734

క. ఆ రాముఁడు తద్ధృదయము,సాంతము నాలించి మౌనిసత్తముఁ దొలమిం
జేరి యుపదేశ మీయఁగ,వారిచి శుచియై జపించె భక్తిభరమునన్ 735

ఉ. దానన దివ్యతేజము నితాంతబలంబును రాఁగ దుర్జయ
శ్రీ నెలకొన్నరీతి రఘుశేఖరుఁ డెంతయు వెల్గి రావణుం
గానఁగఁగోరుచుండె మునికార్యము తీఱఁగఁ బోయె నాశ్రమ
స్థానముఁ జేరి కృత్యములఁ జక్కఁగఁ దీర్చె జగద్ధితార్థమై. 736

హా ము.

మ. పరమేశుండగు రామచంద్రున కొగిన్ బాహాబలంబున్ బరో
త్కరనాశక్షమశౌర్యమున్ వెలయఁగా దా నిచ్చె; నమ్మౌనిభా
స్కరుఁ గొల్వన్ హృదయంబుఁ దన్మహిమచేఁ గల్గెన్ బలస్థైర్యముల్
పరునిం జెండుపరాక్రమంబు ననఁగా బల్ వ్రోద్యమే యౌఁ గదా, 737

ఉ. దైవమె రామరావణుల కాత్రినిబుట్టె ననంగ నట్టివాఁ
డావిధి భీతుఁడయ్యె ననుకట్టగయుఁ జిత్రమె గాదె యంతఁ బ్ర
హ్మావళి నింపు కోవిదులకయాశయముర్ మంటెంపఁ గోరియే
యావరమౌని యప్పటికి నాతఁడె వచ్చి వచించె దానినిన్ 738

సీ. ఆచారమని పెద్దలాచరింతురు దేని, నాచరింతురు; పిన్నలదియె మంచి
యాచారమని యిట్లు లనువదించెదు వాసు,దేవుఁడే కావునఁ దీవ్రకష్ట
జాలముల్ తనుఁ గ్రమ్మ సాహసశాలియై, భగవంతు నాశ్రయింపంగ నవ్వి
తొలఁగు నర్భావంబు గలుగంగఁ జేయంగ,మంత్రతంత్రంబుల యంత్రములను
తే. సర్వజనులకు క్షేమంబు సతముగోరు, పూజ్యులరుదెంచి యుపమ చెప్పుదురిదిట్టు
లనుచుఁ దత్కార్యవశమున నమలచిత్తమున నుపాసింప సత్ఫలములు గలుగును.

చ. మునిపతియా నగస్త్యుఁ డని భ వుఁడు వధియించు టెట్టులో
యని మది నెంచురాఘవున కత్తఱిఁ దోఁచి విపన్నివారణం
బున కనుకూలమై గిరవిభుం గరఁగించుమహాస్తుతిం దనుం
గని యుపదేశమిమ్మనుచు సత్పతి గోరకయున్నఁ దానుగన్ 740

క. అరిగి యుపదేశ మిచ్చెను, సరసీరుహమిత్రుఁ గూర్చి శాలినహృదయం
బరిజనసంహారణక్షమ,మురుకిష్టనివారకమును సూహ చెలంగన్ 741

ఉ. దానిని సుస్మరించె నృపతల్లజుఁ డాహృదయంబు దాని నే
మానవుఁడైన భక్తిరసమండితమానస మొప్పఁ భాస్కరుర్
జ్ఞాననిధిర్ ద్రయీమయుని శాశ్వతతేజుని గొల్చినన్ గనం
గా నగు నిష్టసిద్ధి గురుకష్టము లెల్లఁ దొలంగ నప్పుడే 742

క. భానుని గొల్చినకతమున, గానంబగుఁ దేజ మదియ కాదే రూపం
బౌ నిఖిలాంతర్యామికి, జ్ఞానదునకు సర్వలోకశరణదున కొగిన్ 743
ఆగురుతేజం బొదవిన,చోఁ గూల్పందగును మిగులహారుని వైరిన్
బోఁగొట్టవచ్చు నఘముల, భోగంబుల నొంద వచ్చు సతతంబున్. 744

క. పామరులకు సూర్యునిమది, వేమాఱు స్మరింప సిద్ధి వెలయు నటంచున్
రాముని యాచరణమె యీ,భూమిం దగునంచు మౌనిపోలఁ దలఁచియె.745

ఆ. తెలిపె నంచు నెఱుఁగవలయును రాముస, కన్యదేవతార్చనాదికమ్ము
లేల? యతఁడె కాఁడె యెల్లలోకములకుఁ, గారణం బతనికిఁ గారణమెది?746

చ. తనకెపు డార్తిగల్గునటు తప్పకతోఁచునో యప్పు సూర్యునిన్
వనరుహబాంధవున్ మదిని భక్తిని నిల్పి తదాకృతిం గనుం
గొనుచును ధ్యానయోగమునఁ గొల్చిన నాతనిదివ్యతేజ మా
తనువున నొప్పఁజేయు రవి ధైర్యము దానసె కల్గఁజాలెడున్. 747

క. తనకెల్లదిశల రక్షకుఁ, డనఁగా సూర్యుండె యనుచు నన్వహము ముదం
బున భావింపందగు నని, మునియే యాదిత్యహృదయమున సెలఁగించెన్. 748

క. ఆపద్బాంధవుఁ డనఁగాఁ, జూపట్టును సూర్యరూపశోభితుఁడగు నా
శ్రీపతియే తద్ధ్యానమె పరమఫలప్రదం బదే పూజ్యంబౌ 749

చ. మన మెపు డెంతో స్వచ్ఛమయి మానముఁ బాసి నయోత్తరంబుగాఁ
గనఁబడు నప్పుడే తగినకాల మిదౌనని యాచమించి యా
త్మను భగవంతునిల్పి సతతంబగుభక్తిని జూడఁగాఁ దగుం
మననము చేయుచుం మహితమంత్రము సద్గురులబ్ధ మాదృతిన్ 750

ఉ. స్నానము చేయఁగాఁదగుమనంబపుడే పరిశుద్ధమౌనటం
చూనినశ్రద్ధ నెన్నుచు మహోత్తమ కాలముఁ బుచ్చరాదుగా;
మానసశుద్ధియుక్కటియె మంత్రజపంబున కర్హ, మద్ది లే
దేని మహాబ్ధిఁ గ్రుంకిన నదేమియు సత్ఫల మీయ దెప్పుడున్ 751

క. ఏది కాలం బుత్తమ మెయ్యది యుత్తమజప మటన్న నెక్కాలమునన్
మది నిర్మలముగఁదగు నా,యదె కాలము ధ్యానమె వరమగు జపమునకున్

క. మనసునకు వెలుపలం దగు,నని చేయు సదాచరణము లనునవి శాస్త్రం
బునఁ జెప్పఁబడినవే య,య్యును ముఖ్యము లనఁగఁజెల్లవో యొప్పగిదిన్

చ. అవయవరాజి తృప్తిగను నట్టు లొనర్చునవెల్ల బాహ్యదృ
ష్టివిషయముల్ మహాత్ముఁ గనఁ జెల్లవు మానసశుద్ధి యొక్కఁడే
ప్రవిమలపద్ధతిం దనరి భద్రద తేజఁ బరాత్పరుం గనం
గ వరుస జ్ఞానమిచ్చునది గాదె సదాచరణంబు నాఁదగున్? 754

సీ. నదముల నదులను హ్రదముల సరసుల, స్నానము చేయుట సమయ మిదని
జపము చేయుట మనస్సంశుద్ధిఁ గూడిన,నే ఫలంబిచ్చును హెచ్చుగ నది
యొదవకయే చేయు నురుఫలం బీజాల,వని యెఱుంగందగు నదియు గుఱుదప
నొనరింప సత్ఫలంబొదవించు ననఁ జిత్ర,మగునెట్లు? శాస్త్ర మిట్లను వదించుఁ
తే. గాన రాముఁడు వడిఁ బోయి స్నానమాచ,రింపకయె వార్చి మదిని నిలింపవర్య
పూజితుని సూర్యరూపంబుఁ బూనియున్న,పరము ధ్యానించె బోధింప బాపురులకు.

ఉ. దానినె శాస్త్రసిద్ధమని తద్దయు నమ్ముచు నెప్డు శుద్ధమౌ
మానస మొప్ప నత్తఱినె మంత్రము ధ్యానయుతిం బొసంగఁగా
నూనిన శ్రద్ధఁ జేయఁదగు నొప్ప నదే పరమార్థ మీయఁగాఁ
గాన మనస్సె ముఖ్యమనఁగాఁ దగియుండును వేయునేటికిన్. 756

చ. తనను బరాత్పరుండనుచు ధ్యానము చేసిన రామచంద్రునిం
గనఁ జనుదెంచి యేరికిని గన్పడ నట్టి తనూవిలాసతం

వనరుహబాంధవుం డనిరె । భావుకముల్ దగునింక నీకు, నీ
దనుజుని జంపవయ్య! నృకళత్రజరూపధరా! పరాత్పరా! 757

చ సరసిజమిత్రుఁ డిప్పగిది । సర్వహితంబుగఁ జెప్పి పోవ దా
శరథియు రావణాసురుని । జంపఁగ వేచియుండెఁ గాల, మె
త్తఱుణమునందు నాతనికి । దారుణరూపఫలంబొసంగు నం
చరసెను చిత్తమొప్ప దనయాత్మను సర్వము నుంగుఁ గావునన్ 758

సీ సాధకుం డాత్మైకసంశుద్ధి తగియుండ, ధ్యానించునో యిష్టదైవము నెపు
డపుడె సాక్షాత్కారమునుబడి సార్థకంబుగఁ జేయ నొక్కయూపుఁ గొనితోఁచి
యతనియిష్టముఁ దీర్చు । ననియెల్లరకుఁ దోఁపఁ, జేయఁగా రాముస । కాయనిరవి
భగవానుఁడే తోఁచిఫలసిద్ధి నీకగు, నని చెప్పపోయె నంశచరయఁ దగును,

తే రాముచరితంబె మనకు శాస్త్రమయియుంటఁ
జక్కఁ గ్రహియింపగాఁదగు సద్విషయము
నంత రామునిసంకల్ప । మనిఫలింపఁ
జేయుకర్మము పురికొల్పఁ । జిత్తమలర 759

చ అసురవరుండు రావణుఁ డశాంక్యబలుం డని రామమూర్తిఁ ద
న్ను సమయఁ జేయఁగాఁ దగినరూపమునఁ దాల్చియున్న దు
ష్టసమితి నాశకుండయిన । చక్రధరుండని లో నెఱింగియుం
బెను నరుడెంచె యుద్ధమున । విక్రమముంగనఁ జేసి చావఁగన్. 760

రావణుఁడు [illegible]

క తేరు ప్రదక్షిణముగ సురారియుఁ ద్రోలంగఁ జేయ । నదిగని రాముం
డారయుమా మాతలి యా, వైరిస్యందనము వచ్చుపైఖరి యిచటన్. 761

క అపసవ్యముగా రిపురథ, మిపుడేతెంచెడిని జావనెంచినయటు తే
టపడం జేసెడు; నీయది, నిపుణత సవ్యముగ దీనినిం బోనిమ్మా 762

చ అనుటయు నింద్రసారథి సురారిరథంబునకుం బ్రదక్షిణం
బనఁ జనునట్లుతోలెఁ దనస్యందనవర్యము; నంత దానవేం
ద్రునియరదంబుమీఁదఁ గనఁ । దోఁచెను గృధ్రము లప్రదక్షిణం
బనుగతిమీఱఁగాఁ దిరిగెనట్టులు తోడనె వచ్చినట్లుగన్. 763

చ మఱియును దుర్నిమిత్తములు । మండల మెంతయుఁ దోఁచుచుండెఁ దా
నెఱిఁగియు వానినెన్న కసురేశ్వరుఁ డాహవదోహలంబునన్
గుఱుతుగ రాముస్యందనముఁ । గూడఁగఁ దెచ్చె రథంబు; నంతలో
నెఱకలుగల్గు బాణములు । నింగినిబర్విడ సాగె వేడుకన్ 764

తే రాముఁడిట్లనె మాతలీ! । రాఘవుండొ, రావణుఁడొ నిల్చువారు ధరణిని నేఁడు
కనఁగ నిర్వురు మెలఁగుటకల్ల నాదు, శపథ మీయది చూడుమా । సంగరమునఁ.

చ. అని తెగిపల్కి జ్యానినద । మాశలనిండఁగ బాణవృష్టి చే
దనుజుని ముంప నాతఁడును । దారుణమార్గణవృష్టిచేత రా
ముని గనఁజాలనట్లు పలు । పూనికఁ జేసెను; వారలిర్వురం
త నిశితదివ్యబాణములఁ । దార్కొనఁజేయుచుఁ బోరి రా ననన్. 766

మ. శరవృష్టిం గురియించి తృప్తిగని యస్త్రవ్రాతముల్ వైచు నా
దరముం బూనిరి దివ్యమంత్రయుతి సుశ్రద్ధాప్రభావంబుఁ దీ
వ్రరయంబుం దగియుండు నస్త్రముల వైశద్యంబూని రయ్యస్త్రముల్
మరలింపం బడుచుండె నొండొరులచే । మంత్రప్రభావంబులన్. 767

ఉ. అంతట రామమూర్తి ప్రళయాంతకురీతిని మండి ధర్మకా
ర్యాంతకు రావణాసురుని । నంతకుఁ జెంతకుఁ బంపుకోర్కి య
త్యంతము రేఁగ వజ్రసమధారల నొప్పెడుసాయకంబునన్
వింతగఁ ద్రుంచె లోకములు । వేడుకఁ జూడఁగ వైరిశీర్షమున్. 768

చ. శిరమది భూమిపైఁ బడఁగ । శీర్షము వేఱొకఁ డద్భుతంబుగాఁ
బరఁగె యథాప్రకారముగ । బాణములన్ వెస ద్రుంచె దాని; న
వ్వరుస నె శీర్షముల్ వెలయ । బాణహతిం బడఁజూచువారి క
చ్చెరువు వొదవింపఁజాలె; నది । చెప్పఁగ నేరి కశక్య మౌనటుల్. 769

క. తల లవి మొలుచుట రాలుట, తలఁపఁగ మూటొక్కసాటి । తద్యుద్ధమహీ
స్థలిసాగె నేడుదినములు, కలుగదు విశ్రాంతి యొక్కక్షణ మయ్యెడలన్. 770

చ. కనుఁగొను దేవతావళికి । గల్గెను నిస్స్పృహ; రామమూర్తినె
మ్మనమునఁ గల్గకున్నె? యది । ప్రస్ఫుడఁజాలె నతండు; నంత దే
వనిచయ పాలకుండయిన । వాసవు సారథి రాముతోడ ని
ట్లనియె మహాత్మ! పామరులయట్లు తలంచెద వేల యిత్తఱిన్? 771

క. దేవతలు వీనికంతము, భావించినకాల మిదిగో । వచ్చెడు వీనిన్
దేవహితార్థము ద్రుంపుము, పావనతమమైన యట్టి । బ్రహ్మాస్త్రమునన్. 772

చ. అని స్మృతిగల్గఁజేయ విని । యారఘువర్యుఁ డగస్త్యమౌని యి
చ్చినమహనీయసాధనముఁ । జెందినవేడుక నంది నారిఁగూ
ర్చె; నదియె సూర్యవంశ్యనృప । శేఖరసంతతి కెల్లఁ బ్రాణమై
తనరు; నికామపూజల సతంబును దృప్తిని గాంచి యొప్పెడున్ 773

చ. సరసిజమిత్రవంశమున । సంభవమందిన వారికెల్ల నా
నిరుపమశక్తిమంతమగు । నీరజసంభవు నస్త్రవర్య మె
త్తఱి రణమునందు వశ్యమయి । దారుణయుద్ధములన్ శరణ్యమై
స్థిరజయ మిచ్చు భక్తగణ । శేఖరులై తగియుంద్రు వారలున్. 774

క. అది వంశపరంపరగా, సదయత విజయంబు గూర్పఁ జాలుచు నుండున్
విదితమది రామమూర్తికిఁ, బ్రదరం బద్దానిఁ గూర్చెఁ బ్రత్యర్థి తెగన్ 775

చ. మనమున బ్రహ్మదైవతపు మంత్రముఁ జక్కఁ స్మరించి యస్త్రమం
దు నిలిచి వైరిఁ జంపఁగ మునుల్ త్రిదశుల్ పరిపూర్ణమోదముం
గనుదురుగాన లోకహితకర్మము దీని నొనర్పు మంచుఁ బ్రా
ర్థనఁ దమిఁ జేసి వైచె, నది గ్రక్కన మంటలు మింట నంటఁగన్ 776

చ. త్వరఁ జని రావణాసురుని వక్షముఁ జొచ్చి పగుల్చి ప్రాణముల్
నిరతిశయప్రమోదమున నిర్భరశక్తిని గీల్చి తద్వపుః
పరిణతరక్తసిక్తమయి బల్విడి వీఁపునుండి భూమిలోఁ
జొరఁబడి కొంత శాంతిగని చొచ్చెను దూణముఁ బూర్వమట్లుగన్ 777

వ. సురరిపునాథుఁ డిప్పగిది క్షోణిఁ బడంగని సిద్ధచారణుల్
గరుడులు దేవతల్ మఱియుఁ గల్గిన సాధువు లెల్ల రామునిన్
బరినుతి చేసి; రిట్టి బలవంతుని రాక్షసరాజుఁ జంపి యీ
ధరణిని శాశ్వతంబుగను ధర్మము నిల్పితి వో రఘూత్తమా! 778

చ. క్షితిపతినామమాత్రుఁడవె శ్రీపతి వీవె మహాత్మకా! జగ
ద్ధితమును గోరి మర్త్యతను విష్మెయిఁ దాల్చితి వచ్యుతా! భవ
త్సతి నిటు దెచ్చినట్టి సురశత్రువు పుత్త్రహితాళితోడ నీ
క్షితిఁ బడియెన్ బతివ్రతల దిత్తము లార్తిని బొందఁ జేయుటన్ 779

చ. అని వినుతించి; రంత దనుజాధిపుఁ డవ్వర నిర్గతాసువై
తనువును వైచియుండఁ గని తద్దయు దుఃఖమునన్ విభీషణుం
డనుజుఁడ వచ్చినాఁడ నను నాదృతిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పు మంచు నే
డ్చెను; రఘురామలక్ష్మణులు చేరి వదించిరి దుఃఖ మార్పగన్ 780

క. జ్ఞానియె గాన విభీషణుఁ, డానిర్జరవైరి కప్పుడగ్ని నిడంగా
నౌనని మిత్రులు తెల్పఁగఁ, దానప్పుడు లంక కేగెఁ దత్సుతులఁ గనన్ 781

చ. అరిగినయంత లంకఁ గలయాతని భార్యలు తత్సుతాంగనల్
ధరఁ బడి యంగలార్పఁగ హితంబుగ వారల నూఱడించి చె
చ్చెర వనితాకదంబయుతిఁ జేరి యథావిధి నగ్ని నిచ్చె భూ
వరుఁ డటనుండియే విధులఁ బద్ధతి దప్పకయుండఁ జేయఁగన్. 782

తే. ఆజ్ఞ చేసెను, శ్రీరాము సమలధర్మ, బుద్ధి నెంతయుఁ గొనియాడి పొలఁతు లెల్ల
నతని భగవంతుఁ గా నెంచి రాత్మ లందుఁ, బరమపురుషునిఁ జూడఁ గోపమది యున్నె.

సీ. లంకకేగిరి రాజలక్షణంబులతోడ, నాచారమార్గమ్ము ననుసరించి
మందోదరీముఖమానినీమణు లంత, నౌర్ధ్వదైహికములు నసురవంశ

మర్యాద నించుక । మానని యట్లు గా, సాగించె నవ్విభీషణుఁడు; పిదప
రాము చెంతకు వచ్చి । సేమము మీఱఁగా, విన్నవించెను గాఢ్య । వితతి; నంత.
తే. నింద్రసారథి మాతలి । హితము మీఱ, గారవించిన నతఁడును । శ్రీరఘువరు
నాజ్ఞఁ గైకొని రథయుక్తుఁడై సురేంద్రు, నంతికముఁ జేరఁబోయెను । వింతగనుచు.

రావణశిరస్తత్త్వము.

చ. జనపతి బాణపాతమునఁ । జయ్యన శీర్షము భూమిపైఁ బడం
గనె మునుపున్న యట్లుగనె । క్రమ్మఱ శీర్షము నిల్వఁ గారణం
బును దెలియంగ నౌఁగద విభూతులు దేవవరంబులం గనం
జును నని విన్న వార మది । సత్యమొ కాదొ యనంగఁ జెల్లునే 785

తే. దేవతారాధనం బది పావనంబు, కామ్యఫలముల నెల్లను । గలుగఁ జేయు
నవ్యయానంద మిచ్చు నట్లగుట నెద్ది, సాధకుఁడు కోరి సన్మంత్ర । జపము చేయు.

క. అది ఫలియించును జక్కఁగ, గుదిరిన చో జపము; విష్ణు । కూటహతంబై
తుది గాంచకున్న సత్త్వుల, మొగవదుగద? దానవేంద్రుఁ । డూహ గలిగ్వన్ 787

సీ. క్షుద్రదేవత మదిఁ । గొల్చి యుపాసించి, యేమి కావలె నంచు । నెదుటఁ దోఁచి
యడుగ శత్రువ్రాత । మని మొన నసుఁ జంపఁ, బూనినా దౌశీర్ష । మును శరములఁ
జెండిన నది తెగి । క్షితిఁ బడు నంతలోఁ, బూర్వమున్నట్టులే । పొలిచి శిరము
క్రొత్తదియే యనఁ । గూడనియట్లుగా, నమరియుండం దగు । నదియె వరము
తే. కరుణ నిమ్మని వేఁడంగఁ । గలుగు నట్లె, నాదు వరదానమున నని । నమ్మఁ బలికి
చనియె; నా దేవతాకృపఁ । దనరుచుండు, నవియు ననియొంచ నౌ భక్త । లవితథముగ

వ. ఇయ్యది ఘుటికాంజన పాదుకాది సిద్ధులం బోలినది యని యాగమంబులు ఘోషించు ఇది యత్యల్పసిద్ధియే యగుం గాని యణిమాదిసిద్ధులం బోలి యుండదు ఈ వరములిచ్చు దేవతలు యక్షిణీగణంబులం బరిగణింపఁబడుగురు. బ్రహ్మాస్త్రం బవ్విధం బెఱింగి శిరముం గూల్పక వక్షము భేదించి ప్రాణంబులం బాపెనని తెలియందగు. 789

విభీషణపట్టాభిషేకమహోత్సవము.

ఆ. ఔర్ధ్వదైహికంబు । లన్నియు ముగియఁగా, హనుమదాదులెల్ల । రాశయముల
దెలుపఁ బూనియుండఁ । దెలిసిన శ్రీరాముఁ, డనుజుఁ బిలిచి యిట్టు । లనియె నపుడు.

క. పరమోపకారి, బంధూ, త్కారమున నగ్ర్యుండు, భక్తతతి నాద్యుండై
పరఁగు విభీషణు నిపుడా, శరరాజ్యాధిపుఁ జేయఁ । జనుఁగద సహజా! 791

చ. పురమున కేగి సాధుదితి । పుత్రసమూహముఁ గూడి యాశపీ
శ్వరముఖులెల్లఁ బాల్గొనఁగ । శాస్త్రవిధానమునూని సద్గుణా

కరుఁడగు నవ్విభీషణుని గ్రక్కున సాగరరాజ్యనాథుగాఁ
బరమముదంబు నొందఁగలపద్ధతిగా నభిషిక్తుఁ జేయుమా. 792

చ అని యొఱఁగింప లక్ష్మణుఁడు నర్కతనూభవముఖ్యులున్ ముదం
బునఁ జని యాసువార్త దితిపుత్త్రవరేణ్యుల కెల్లఁ జెప్పి వా
రనుమతినీయ గొప్పసభయందు విభీషణు భద్రనిర్మితా
సనమున నిల్పి శాస్త్రవిధి సాగరముఖ్యపవిత్రనీరమున్ 793

క కపివరు లారరులు నొగిం, దపనీయమనోజ్ఞరత్నతతి నిర్మితపా
త్త్రపటలమునఁ గొని రాఁగాఁ, గపనాన్వయభూషణుఁడుముదం బిగురొత్తన్.

సీ అభిషేక మొనరించె నవ్వలఁ బెద్దలు, శాస్త్రమార్గమ్మును జక్కనెఱిఁగి
నట్టిప్రోడలుగాన నభిషేక మొనరించి, రంత లంకాపురమందుఁ గలుగు
పిన్న పెద్దలు చాలఁ బ్రీతిఁ గాంచిరి, విభీషణుఁడు నాథుఁడుగాఁగ సకలదితిజు
లానందసాంద్రులై; రంతట శ్రీరాముఁ, డా కార్యమాలించి యధికతృప్తి
తే నంగి పవమానసూనుని నపుడు పిలిచి, సీతకడ కేగి విజయంబుఁ జెప్పి నేనె
రావణుని జంపితిననియు రావణి ననిఁ, జంపె లక్ష్మణుఁడనియును జక్కఁ దెలిపి

చ జనకకుమారి యేమనునొ సాధ్వియభీష్టము నాలకించి ర
మ్మనుటయు సంతసంబలర నప్పుడపోయి రఘూత్తమాశయం
బును వచియించె, జానకియుఁ బూర్ణమనోరథసిద్ధి యాట నె
మ్మనమున నిల్వకే యుబుక మైకొనుసంతస మాపఁజాలమిన్. 796

చ పలుకఁగఁ జాల కశ్మలటు భామినియుండఁగ నమ్మరో ముదం
బలరఁగ నుత్తరం బిడక యంబరముం గనుచేలొకో యనన్
జలరుహనేత్ర! యిట్లనియె సాధుమనీష! భరింపరాకయే
వెలువడనున్న సంతసము వెల్లిని జొచ్చితి నేమిచెప్పుదున్. 797

ఉ. ఇంతకుమించుప్రీతి నెటులే నిడఁజాలినవార్త యుండునే
యెంతతలంచి చూచిన నభీష్టమి దేగద! నాదుకష్టముల్
వింతలె? నీవుఁ జూచితివి వేయివిధంబుల మున్నె యిప్పునా
కాంతుజయంబుఁ దెల్పి కుతుకంబును నింపితి పీమదాత్మలోన్. 798

ఉ ఏమని యుత్తరంబిడుదు నిష్టనియే తలపోయుదాన నా
భీమమహాసురుండు పృథివీస్థలిఁ ద్రెళ్ళె సపుత్త్రమిత్త్రుఁడై;
రామజయంబు లోకములరమ్యగతిం జరియించు నింక నా
శ్రీమహితుం గనుంగొనుట చేకుఱునొ మఱి యేమిచెప్పుదున్ 799

ఉ నీవలె మాటలాడఁగల నేర్పఱియుండఁడు; భక్తలోకసం
భావితకీర్తివై జగతి భాస్కరశీతమయూఖు లుందురో

యావిధిసంపు చేయుటకు నాదృతిమీఱఁగ నెంతకాలమీ
వావిధి సాధుకీర్తితగ నార్యనుతింగనుచుండుమా తగన్ 800

చ. అని తనభావముం దెలిపి యాశిషముల్ తమి నీయ నంతటం
బనివిని వచ్చి పావని యపారముదంబున విన్నవించె నా
జననివచించినట్టి స్మృతిసమ్మతవార్తలి; రాఘవుండునుఁ
విని ముదమందె, నంతట విభీషణుఁ డారఘునాథునాజ్ఞచేన్ 801

సీత శ్రీరాముని జూచుట

చ పురమునకేగి చింతవిడి పొంగెడుజానకిఁ గాంచి రామభూ
వరుని మహాశయంబుఁ దగుభంగిని దెల్పి తదాజ్ఞచే మనో
హరముగ సత్కరింపఁదగునంచు వధూమణి కాజ్ఞచేయ నా
తరుణియు మజ్జనాదికవిధానములం గయిచేసె నేర్పునన్ 802

సీ పరమభూషణముల భాసిల్లఁగాఁ జేసి, స్యందనోత్తమమునఁ జానలెల్లఁ
గొలువంగ నెక్కించి కొనివచ్చె నవ్విభీషణుఁ డంత సంగరస్థలమునందు
భాసిల్లు శ్రీరామభద్రుని బరిపూర్ణశీతాంశుఁ జేయనఁ జెలఁగువానిఁ
బదిమాసములకుఁబూర్వము బాహ్యదృష్టిచేఁ, గనినట్టివాని శ్రీకరుని శ్రీశుఁ

ఆ దనకభిన్నతత్త్వ మనజెల్లునాథునిఁ, గఱవ్రుదీఱ నప్పుడు గాంచి ప్రమద
వార్ధిమున్గి చక్కభాషింపనేరక, చూచుచుండె రామశుభతనువును

శ్రీరాముఁడు సీతను బరీక్షించుట

ఉ రాముఁడు భూమిజాహృదయసంవృతరాశయ మాత్మనెంచి య
ట్లామె తలంచుచున్న హితమా జనసంతతి కంచు నెంచి యా
భూమిసుతం గనుంగొనుచుఁ బొంగుచు రమ్మని చేరఁ బిల్వకే
మేమొ వచింపఁబూనెఁ దనయింగిత మెవ్వ రెఱుంగనట్లుగన్ 804

క లోకాపవాదమున నేఁ, బోకార్పంబూని కపిపుంగవభల్లూ
కీకముల సాయముం గొని, యాకడలిం దాఁటివచ్చి యెల్లదనుజులన్ 805

చ. హతమొనరించినాఁడ; దితిజాధిపు రావణు సంగరంబునన్
క్షితిఁబడఁ జేసినాఁడ; ననుఁ జెందిననిందను బాపుకొంటకై
జతనము పూనినాఁడ; సురసత్తములెల్లరు గాంచ శత్రుసం
తతి ననిఁ జెండి నాదయిన దర్పము నేర్పడఁ జేసితిం జుమీ!. 806

చ తనసతిబల్మిఁ గైకొనినదానవుఁ జంపక యూరకున్నవాఁ
డినకులజాతుఁ డయ్యు నని యెల్లరుపల్కుదు రన్నసాధ్వసం
బున జననిందకుం భయముఁ బూనఁగనౌ ననుధర్మశాస్త్రముం
గని యిటుసంగరంబున నిశాచదురాత్ముల వైరినాథులన్, 807

చ. దురమున సంహరించి కడు దోర్బల ముల్లసిలంగఁ జేసితిన్
ధరణి మదీయపౌరుషము తథ్యము నిండె, నిదే ప్రయత్న మి
త్తరుణమునందుఁ జేయుటకుఁ దన్వి! మదాశయమంచు నీవుసున్
స్థిరమతినమ్ముమీ జయము చేకురె నాకిటు సంగరంబునన్ 808

ఉ. ఇంత ప్రసంగమేల యనియుంటి తలంతువొ యేమొ? వైరులం
బంతము మీఱఁ జంపఁగను బట్టిన నాదు ప్రతిజ్ఞఁ దీర్పఁగా
నింతటి యత్నమీయనికి నే నొనరించితిఁ; జెల్లె నద్ది; నా
యంత తొలంగె, నిన్నుఁ గొన నాత్మఁ దలంపను జుమ్ము జానకీ!, 809

ఉ. కామవికారమత్తుఁ డగు క్రవ్యభుగీశ్వరుఁ డెంతొ ప్రీతి మైఁ
గామిని బల్మి నెత్తుకొని కామగతిం జనిలంక నుంచె నా
భూమికుమారికన్ వదలఁ బుర్వ్యము రీత గ్రహించె నక్కటా!
రాముఁడె కాముకుండనెడు రట్టు తొలంగఁగ నుండ నెంచితిన్ 810

చ. నరపతి చేయునట్లుగ జన ప్రజమంతయుఁ జేయుధర్మమున్
బరులకుఁ దా నుదాహరణభంగిఁ జెలంగఁగ నర్హుఁడైన భూ
వరుఁడె యధర్మమార్గమున వర్తిల లోక మడంగకుండునే
తరుణిరొ! కాన నిన్ వదలి ధర్మము నిల్పఁగ నేఁ దలంచితిన్. 811

చ. ఇతరుని యింటనున్న మదిరేక్షణ నొండొకరీతిఁ జూతు రే
వితమున గౌరవింప రొకవేడుకకైనను, లోకధర్మ మి
ట్లతివరొ! యున్న దిట్లగుట నారసి నావలనన్ జగంబునం
దితరుల కెట్టి లోపము లవేగతి రాఁదగ దంచు నెంచెదన్. 812

చ. మనమున కెట్లుతోఁచునొ సమస్తవిధంబుల నట్లె వర్తిలం
జనుఁగద! నీవు నవ్విధిని స్వాంతమునం దెదియుక్తమంచుఁ దోఁ
చునొ యట నిల్వవచ్చు; ననుఁ జూడకయుండినఁ జాలు; నీకు నా
కును గలబాంధవంబు తుదకున్ ఫలియించె నిదే విధంబునన్. 813

క. చనుమింక నీకు నిల్వం, గ నెందుయుక్తం బటంచుఁ గాంతా! తోఁచున్
మనమలర నుండు; నన్నుం, గను నాశన్ మానియుండఁగాఁ దగుఁ జుమ్మీ 814

చ. పరుషముగా నధర్మముగఁ బల్కిన రాముని భాషణంబు లా
సరసిజనేత్ర శ్రోత్రములఁ జాలఁ దపింపఁగఁ జేసె; నంత భూ
వరుని వచఃపవిప్రహతి బ్రద్దలువాఱఁగఁ జిత్తముల్ హరీ
శ్వరు లివియేటి మాటలని చాలఁ దపించుచునుండి రార్తులై 815

సీత సదుత్తరమిచ్చి యగ్నిఁ బ్రవేశించుట.

చ. నిముసము పల్కకుండి యలనీరదవేణి రఘూద్వహున్ భయం
బమరఁగఁ గాంచి న్యాయమున కర్హము లౌనటు వాక్కు లొప్ప వ

జ్రము ధరణీధ్రముంబలె విశాలమనంబును నీఱుచేయఁగా
క్షమ నయనాంబుధారల నిశామము ముంచుచుఁ బల్కె నివ్విధిన్ 816

చ. మనుజవరేణ్య! యీనుదుల ǂ మామకచిత్తము నిట్లలంచెదే
యనఁదగునయ్య! యిట్లు నను ǂ నాడిపుచ్చుట ధర్మమయ్య! నా
మన సెటులుండు నంచు నొకమాఱయినం దలపోయ కిందఱున్
వినఁ గఠినంపుఁబల్కులను ǂ భీతిలఁజేయుదె నీవె యొన్నుమా 817

సీ. ప్రాకృతపురుషుండు ǂ ప్రాకృతస్త్రీ నెట్లు, పలుకునో యట్టివౌ ǂ పలుకుల ననుఁ
బలుకుట న్యాయ్యమా? ǂ లలనలు కొంచలు, దుష్టంబులైన యాచారములను
దూషితలే యగుదురు వారివలె నన్నుఁ, దలఁపంగఁదగునయ్య ǂ ధర్మవిదుఁడ!
వయ్యు నానైజంబు ǂ నాత్మ నెఱింగియు, నలుగురువిన నిట్లు ǂ పలికినాడు
తే. శీలమది దూష్యమా నట్లు ǂ చేయఁదగునె, కక్కసునియింటనున్న మాత్రమున నాదు
చరిత మెవ్విధి దూష్యమౌ ǂ సకలసురలు, తెలియఁజాలరొకో నాదు ǂ ధీప్రవృత్తి.

వ. అని యనేకప్రకారంబులం బలికి యంతకంతకు నుప్పొంగు దుఃఖబాష్పంబుల
నాపుకొనంజాలక లక్ష్మణునింగాంచి యిట్లనియె 819

చ. వినుతచరిత్ర! లక్ష్మణ! వివేకధనుండగు రాముఁ డివ్విధం
బునఁ బలుకంగ నే వినియు ǂ భూస్థలి జీవములన్ ధరించియుం
డను జనదంచుఁ దోఁచెడు మనంబునఁ గావునఁ బావితంబుగా
ననలునియందుఁ జొచ్చి తనువల్లనఁ బాయుదుఁ బేర్పుమా చితిన్ 820

చ. పతి విడనాడినంతఁ దగుపాచిత మీయదె యంచుఁదోఁచె నే
యతివయుఁ బృథ్విపై బ్రదుకనాశను గాంచఁగరాదు భర్తృసం
గతి విడినంత; నట్లగుటఁ ǂ గాంతునకుం బ్రియమైనయట్టి ప
ద్ధతి యిది తప్ప వేఱొకఁ డుదారపథం బెది లేదుగావునన్. 821

మ. చితిఁ బేర్పింపుము; దానియందు దహనున్ ǂ జేర్పింపు; మందుంజొరన్
హితమౌ; దాన మదీయశీలమది మీకెల్లన్ గనంగానగున్
జతనంబియ్యది యుక్త మిప్పటికనన్ ǂ స్వామిరిమ్ముఖ్యల్ మహా
ర్తితగన్ మోములు వంచియుండి; రఘటన్ ǂ దీనోక్తులం బల్కుచున్. 822

ఆ. ఓసుమిత్రతనయ! ǂ యొగిఁ జితిఁ బేర్పుమా, యనెడు సీతపలుకు ǂ లార్తిఁగొలువ
నన్న మోముఁజూచె ǂ నాతని భావంబు, సంజ్ఞలవలనఁ గనఁగఁజాలి యపుడె.823

ఉ. ఆరఘురాముభావ మదెయౌ ననియూహల నిశ్చయించుచున్
దారువులన్ గ్రహించి యుచితంబగుభంగిని జిత్యగాఁగ నె
వ్వారికిఁ జూడఁ జాలియొదవంగను బేర్చి యగ్నిఁ జొన్పె; దు
ర్వారశిఖాకలాపమున ǂ వర్ధిలె నందు హుతాశనుం డొగిన్. 824

చ. నలుదెసలన్ మహాశిఖలు । నాలుకలై తన కొప్పుపెల్లు నా
జ్వలనునిఁగాంచి లేచి నృపచంద్రుని రాముని గాంచి, సీతయ
ప్పలుకుల కుప్పతిల్లువగ । భస్మముగాఁ దనునప్డు చేసినం
గలుగుసుఖం బనంతమని । గాదిలిచిత్తమునం దలంచుచున్ 825

చ. అమరులకున్ మహీసురుల । కంజలిపట్టి నమస్కరించి స
త్యము నెఱనమ్మి యిట్లనియెఁ నందఱుఁ జక్కఁగ నాలకింపఁ జి
త్తము రఘునాథునందె సతతంబు చెలంగునయేని దేముహావా
ర్తమునఁ బరుండలంపఁగ ముఖంబును గాంచమి నిశ్చయంబయే 826

చ. అనలుఁ డితండు నన్నుఁ గడునాదృతిమీఱఁగఁ బ్రోచుఁగాక! యం
చు నిటులు ఘోరభంగిఁ దగుచున్ భయదంబులునైనపల్కులం
దనదు సుశీలతం దెలిపి । తత్క్షణ మగ్నిని జొచ్చె, నంత నా
యనలుఁడు మండుచుం దనదునాకృతిఁ దాఁకకయుండఁ జేయుచున్ 827

చ. సతి హితశీల సాధుజనసన్నుత పూతచరిత్ర యీమె య
ప్రతిమమహత్త్వ మేసుదగుభంగి నెఱుంగుదు; నీమెఁ గాల్పనా
జతనముచాల; దింక ననుఁ । జయ్యనఁ గాల్పఁగ నీమెచాలు; సం
స్తుతికిని బాత్రమైతి నిట । భూతకళంక ననున్ స్పృశించుటన్. 828

ఉ. కందకయుండుదేహము తరంగ సువర్ణశలాకవోలు ఛా
యందగి మోముఁదమ్మి వెలయంగ మదించినయట్టిపుష్పవి
ద్బృందముచాలుగేరు మృదువేణి కనందగియుండ నప్పుడో
ప్పెం దరళాక్షి భక్తజనబృందము గోరెడుదేవియే యనన్ 829

క. కనుఁగొని దేవతలందఱు, వనజాసనముఖులఁ గాంచి । వరవర్ణిని పా
వనతను రాముని కెఱిఁగింపను జనుఁడీ యంచు భక్తిఁ । బ్రార్థించి రొగిన్ 830

క. హరివరులు భల్లుకంబులు, తరుణీమణిదో మహత్త్వతత్త్వములు ని
క్కరణిం బొల్చునె యహారా, పరదేవియొ యీమెయంచుఁ । బలికిరి భక్తిన్. 831

చ. అనిలసుతుండు నత్తఱి మహాప్రమదంబున వాలమెత్తి పెం
పును గనఁజేసి యభ్రమును । బూనికఁ దాఁకనొనర్చి త్రిప్పి వే
డ్కను నటియించె నగ్నియిది । గాల్పఁగఁజాలెనె? లోకమాతయౌ
జనకజ నంచు నార్చుచుఁ బ్రసంగము లభ్రమునిండఁ జేసెఁ దాన్.

ఉ. పావకుఁ డాత్మకీలముల । భస్మముచేయకయుంట కాక త
న్నే విధినే స్పృశింపక యతీంద్రసపర్యలఁ బూజచేయఁగా
భావన చేసినట్లు తనజ్వాలములన్ బహుశీతలంబులై
సేవకు నర్హమౌనటులు । చేయుట కాత్మను మెచ్చి సీతయున్. 833

చ. అనలునిభక్తియోగమునఁ గాద్భుతిఁ గాంచి సపర్యలన్నియుం
బొనరిచినట్టు లెంచె; నదేపో మహితాత్ములచిత్తవృత్తి నా
మనమున గారవించుటయె మంచిదిగాని వచస్సులం దమిం
గనఁబడఁజేసి దాని మదిఁ గాంచకయుండుట నీచమౌఁగదా! 834

చ. సరసిజసంభవాద్యమరసత్తము లెల్ల విమానరాజిపైఁ
గరమనురాగ మొప్ప రఘుకాంతుని గాంచఁగ వచ్చియుండి య
త్తరుణమునందు భూతనయ తత్పరిశోధనరూపసంపదం
బరఁగుటఁ గాంచి యచ్చెరువుపర్వఁగ మెచ్చుచు సన్నుతించుచున్. 835

సీ. శ్రీరాముఁ డేమని చిత్తమందుఁ దలంచి, సాధ్వీమణిం దనభక్తి నట్టు
లనలకీలములఁ బ్రాయశ్చిత్తరూపమౌ, పరిశోధనమునకుఁ బాత్రభూత
గానొనర్చెనో యందుఁగల తత్త్వమెఱిఁగిన, వారు గావున భక్తిభావమలర
సన్నుతించిరి; ధర్మసంరక్షణంబట్టు, లాత్మీయవృత్తిచే నగు నొనర్ప
ఆ. ననుచుఁ బలికి; రంత నవనిజ యెంతయు, సుస్మితాస్య మొప్ప శుచినడుమను
బద్మజాసనమున భాసిల్లు శ్రీదేవి, యనఁగ నొప్పుచుండె నంత శుచియు 836

అగ్నిదేవుఁడు సీతను శ్రీరామున కర్పించుట

చ. పరమపవిత్రగాత్రయయి భాసిలు నాప్రకృతిన్ విదేహరా
డ్వరసుత నాఁ బ్రసిద్ధిగను వారిజనేత్రను స్వాంకపీఠమం
దురుతరభక్తి నుంచుకొని యొప్పిదమౌ మనుజాకృతిం గరం
బరుదుగ వానరుల్ గనఁగ వైళమ యాచితినుండి వెల్వడెన్. 837

చ. వెలువడి రాముఁ జేరి గురువిక్రమధుర్య నృపాలవర్య నా
కలవియె మీమహత్త్వ మిటు లెంచు వచింపఁగ రామచంద్ర! ని
స్తులగుణరూపశీలముల శోభిలు నీజగదంబఁ గైకొనం
దలఁపుము యీమెమూలమునఁ దద్దయు శుద్ధుఁడనైతి నీకృపన్. 838

ఉ. సారతరంగిణీజలకృశానువు లిర్వురు పావనత్వవి
స్తారయశంబుఁ గాంచి సతతంబును వేఱొక దాని శుద్ధమౌ
తీరునఁ జేయువా రిపుడు తీఱెను సంశయ; మీపరాంబ నన్
జేరి పవిత్రుఁగా నొనరిచెం దనశక్తిమహత్త్వ మేర్పడన్. 839

శా. రామా! యీమెఁ బరిగ్రహింపు మిపుడీరాజాస్య శుద్ధాత్మనా
భూమిన్ ఖ్యాతివహించె దోషమున నేపొల్కుం గనన్ రాదటం
చీమెన్ నమ్మిరి దేవతాప్రముఖు లెంతే గౌరవంబొప్ప నీ
రామారత్నమె నీహృదంబుజమునన్ రాజిల్లుగా నెప్పుడున్. 840

చ. అని ప్రియమార నియ్యది హృదయంబున సమ్మద ముప్పతిల్లఁ గై
కొని రఘునాయకుండు తనకూర్మికిఁ బాత్రముగా నొనర్చె నా

జనకసుతాంగముల్ దివిజసత్తము లత్తఱిఁ బుష్పవృష్టిచేఁ
దనిపిరి రామచంద్రువనితామణి జానకి నెంతొ వింతగన్ 841

-అగ్నిపరీక్షారహస్యము.-

ఉ. జానకి యగ్నిఁజొచ్చె నన సంశయమందుదు రొక్కకొంద, ఱిం
తేనియు భావనాబల మదెట్టిదొ యంచెఱుఁగంగఁ జాలమిం
గాని యదెన్న నల్పమగు కార్యమె కాని, మహాత్తరంబుగా
దూనిన యోగవిద్యగల యుత్తమచిత్తుల కెల్ల నాఁడయన్ 842

క. ఎంతయుఁ దగుఁగా "యద్భావం తద్భవతి" యనుమాట వసుధాస్థలిలో
వింతగఁ దోఁచును దోలుత నంతర మభ్యాసబలమునన్ సహజముగాన్ 843

సీ. సర్వభూతముల హృత్పద్మసంస్థుం డీశుఁ, డను వాక్యమును నెల్లరను దలంపఁ
దగియుండుఁగా; దాని నొగిఁ బదిలంబుగా, మనమున ధరియించి వినుత యోగ
విద్యను భక్తిభావింపుచు సతతంబు, నభ్యసించుచునుండ నమలభావ
నాశక్తి యలవడు నేశక్తిచే సర్వ, సమత స్థిరంబుగా స్వాంతమందు

తే. నెలకొనునొ యది యభ్యాసబలమున నొక,వస్తు వగపడ నందుంగు భవ్యతేజ
మాత్మగతతేజ మొక్కఁడే యనెడు భావ,మగ్గి స్థితను గాంచిన నవల ధరణి

క. తనకంటె భిన్నమైనది, గన రాకయె యుండు; భీతికరముగ నే తోఁ
చునొ యది యొరులకు నదియే,కనఁబడు సౌమ్యముగ నాత్మకళయయియుంటన్

చ. అదియగు నన్యవస్తువను నట్టి తలంపులు లేకయుండు నె
య్యదియును స్వీయమే యనెడునట్టి తలంపు పొసంగియుంటఁ జే
య దతని కెద్ది కీడు; తన దౌటనె కాదొకో యట్టులౌట స
మ్మద మొనఁగూర్చుచుండు; మతిమంతుఁ డనందగు నట్టివానికిన్ 846

సీ. భావనాబలమె సద్బలమనఁగాఁదగు, నద్దానిమించున దరయ జగతి
నెందు లే దనవచ్చు; నీబలమునఁ దగు, వారల కెయ్యది భయము నిడఁగఁ
జాలకయుండును; సర్వగతం బొక్క, తేజమే యనెడుబుద్ధి దగియుంట
నిదె యోగసాధన సిద్ధఫలం బీయఁ, జాలినయది పరీక్షయన నెట్టి

తే. దనుచు సందియమందెడు జనులు తెలియ
దగినదిట్టులె; ఘోరసత్వ మది యెవనిఁ
గని వికారమునొందదో చనునొ తనదు
దారినింబట్టుకొని యట్టితతి ఫలించె
నితని కీభావనయనియె యెన్నఁదగును. 847

క. సమదర్శను లనవారే, యమలాత్మకు లన్న వారె యగుదురు; వార
న్యముగా దేనిఁదలంపరు, తమరే యవియంచు సతము దలఁతురు మదులన్.

చ జనకజయందు నీవిధముఁ ॥ జక్రసమన్వయమూని చేయఁగాఁ
జను, మది నెంచె నాజ్వలను ॥ జ్వాలములెల్ల మదీయ తేజమే
యని తగుభావనాబలముఁనంది చెలంగుట దాన స్వీయమౌ
తనువును గాల్పఁజాలదనో ॥ తా శుచి కావున గాలకుండెఁ దాన్ 849

చ. తలఁపది శుద్ధమైన నొకదానికి భీతిని గాంచకుండు ని
స్తులమన భావనాబలము ॥ తోఁచునుగా; తపమన్న నద్దియే;
కలుగదు దానిమించునది ॥ కాలమునం దెపుడైన; సర్వశ
క్తులు తదధీనములే గద! యశుంరితశక్తి యనంగ నద్దియే 850

ఆ మంత్రతంత్రయంత్రమార్గంబు లనునది, సిద్ధినొందఁబోదు ॥ చిత్తమును జ
యింప యోగసిద్ధియే వలంతి యటంచుఁ, దెలియవలయుఁ బండితులునుసతము.

క. జనకజ యాభావనచేఁ,తనె గాలకయుండఁజాలె ॥ ధాత్రీముఖులు శ్రీ
తినిబొంది వినుతిచేసిరి, ఘనశీలము సీతకలరెఁగా యనుమాహన్ 852

ఉ సీతయు రాఘవుండు వ్రతసిద్ధులు పూర్ణములై చెలంగ సం
ప్రీతిని గూడియుండఁ దగురీతి భజించెడువారె సత్కృతుల్
పూతమనస్కు లౌదురనఁబోలుఁగదా ప్రకృతిప్రయోగసం
జాతమనుష్యరూప విలసత్పర మేశ్వరుఁ గాంచుటొక్కెఁడే 853

క. పరమపురుషార్థదం బగుఁ, బరమేశ్వరుదర్శనమగు ॥ పద్ధతి యిదియే
పరమేశుఁ డరూపుఁడె ప్రకృతిరతి సరూపుండె యగు సుధీహిత మిదియౌ.

ప్రకృత్యుపాసన.

చ. ప్రకృతియు రూపహీనయె యఖండసురమౌభగవంతు నూహచే
సకలశరీరముల్ తనదుసంహననంబుగ నొప్పఁజాలురూ
పకలితయౌఁ దదీయయులి ॥ వర్ష్మము దాల్చును; దైవ మద్దిరా!
సకలము వారిదేయయి యొసంగు నిదే పరమార్థ మిూయెడన్. 855

ఉ దానవనాయకుండు పరతత్త్వమనంజను సీత నెమ్మదిం
బూనినభక్తి సంతతము ॥ పూజలఁ దన్పుచునుండు; మంత్రమె
ద్దానిని జెప్పఁ దత్త్వముగ ॥ దానినె కోరిన వాఁడుగానఁ ద
న్మానససిద్ధిఁ గాంచె రఘుమండనుచేఁ దెగుటకై రణంబునన్ 856

సీ ఆయశోకోద్యానమందు జానకియుండ, నా మెపూజించె నిశాటసురవర్యుఁ
డనితలంపఁగఁజన ॥ దామె కాదూపము, శాశ్వతమనరాదు ॥ సాధకుండు
షట్చక్రములయందు ॥ సమయమూర్తిగనొప్పు,పరమ తేజంబును ॥ భక్తిఁగనుచు
నాగమోక్తవిధాన ॥ మలరఁ బూజించుటే, పరదేవిపూజయౌ ॥ భద్రద మదె

తే విగ్రహంబులఁ బూజింపవిమలఫలము,గలుగనేరదు స్వల్పమౌఫలమె కలుగుఁ
జక్రమందాస్వరూపంబుఁ ॥ జక్రనివిధి,ధ్యానయోగమునం గనశుభస్వఁడగును.

చ. వనములనున్న కాలమున గచ్ఛఫలంబులఁ జక్కనెంచి రా
మునిహృదయంబున న్నిలిచి మూర్తియొకింత కనంబడంగ ఛా
యను నిజశక్తి నిల్పి సరాంబను శ్రీగము రాముఁ డగ్నిహో
త్రునివలనం దమిం బడసె ధూర్తులదూఱ వొలంగఁ దోలఁగన్. 858
శ్రీరాము హృదయగతయౌ, సారసదళనేత్ర సీత ఛాయాంగముఁ ద
దుర్భరనితాగ్నిం బోనిడి, శ్రీరమ్యాంగమును దాను జెందెఁ మగలన్ 859
చ. తనువదె కాలకుండ సచిలం దన రాఁరుచు వచ్చె నంచుఁదో
చె, నదియె మాయనాఁబరఁగుఁ; జెప్పఁగ నేరను తన్మహత్త్వ మి
ట్లనుచు హరీశధాతృముఖులైనను దక్షినవారిమాట యే
మనిపలుకంగ వచ్చుఁ, బరమాత్మ తలంపని యెన్న శక్యమే 860

శంకరుఁడు దశరథుని రామునకుఁ జూపుట

సీ. శంకరుం డంత దశరథభూనాయకు, వ్యోమయానంబున నుండఁజేసి
కొనివచ్చి రామునకుం జూపె; నాతండు, సంప్రీతుఁడైన దశరథుఁ గాంచె;
నంతఁ గుమారకా! యనిఁ జంపితివి దశకంఠుని సత్కీర్తిఁ గాంచి తీవు
జానకీదేవిని సంశుద్ధగా నమ్ము, మని ధర్మములు తెల్పె; నంత దేవ
పతి సుధావృష్టినిగుడించి మృతులఁ గపుల, నప్పు బ్రతికించి శ్రీరామునాజ్ఞనొంది
స్వర్గపురికేగె; నెల్లరుఁ జనిరి స్వీయ, వసతులకు రామచరితంబుఁ బలుకుచుఁ దమి.
మృతుఁడగు దశరథుఁ డత్తఱి, క్షితిపతికిం గానఁబడుట చిత్రము కాదే
యతనికిఁ బూర్వస్మృతియుఁ, సుతుపై మోదంబునుంట చోద్యము గాదే 862
సీ. అనుసంధియుంబున కాస్పదంబిచ్చుచుఁ, గొంద ఱాక్షేపింపఁ గోరుచుంద్రు;
మృతులగువారు సుగతుల నొందుదు రందు, శర్మము గాంచుచుఁ జాలకాల
ముందురు; మఱియును గొందఱు భక్తులై, యసమానసత్కర్మవిసరములను
జేసి తత్ఫలముల శ్రీహరికర్పించి, మరణకాలమునఁ దత్స్మరణముననె
వదలుదురు ప్రాణముల; నట్టివారలింత, కాలమన నేల స్థిరముగా లీల నుంద
రట్టివాఁడగు దశరథుఁ డమలకర్మనిరతుఁడగుటయె గాక రామరతిగల్గి 863
చ. తనువుత్యజించెఁ గాన స్థిరతం గనె సత్పదవాసమందు; నా
తనికిఁ బరాత్పరుం డగసుతాపతి దర్శనమిచ్చి రమ్ము రా
మునిఁ గనఁనంచుఁ దోడుకొని భూమిపయిందగు రాముఁ జూపె; నం
దున సుతుఁ గోడలిం గనియెఁ దోఁచినరీతిని దెల్పె ధర్మముల్. 864
చ. మృతిగనినంతనే మఱొకఁ డేదొ శరీరము వచ్చునందు; రా
వితమది శాస్త్రదూష్యమన వింతయెయుండదు; చచ్చినంతనే
జతపడు దేహమొండు; గృహసంగతిఁ బాయక యుండు నద్ది; స
ద్గతిఁ గలిగించు శాస్త్రహితకర్మము లొప్పఁగఁ జేయఁగాఁ జనున్. 865

చ. చనియటఁ గర్మలబ్ధ ఫలజాలము నొందుచు నద్ది తీఱఁగా
జననము నొందు భూమిపయి సత్ఫలరాశినొ దుష్ఫలాళినో
గనఁదగు దేహమొప్ప నిదె కర్మగతిం దెలుపంగఁజాలు; శా
స్త్రనిహితతత్త్వ మింకొకవిధం బది చెల్లదు సమ్మతంబుగన్. 866

చ మరలజనించు టన్నయది మంచిదిగా; దది సత్యదూరమై
పరఁగునుగాన నీజనిని బాయక దుఃఖసుఖంబులొందనోఁ
దరుణము వ్యర్థపుచ్చకయె ధర్మము చేసి సుఖంబుగాంచుఁ డం
చరయక పల్కుచుందు; రభియాతులు వారలె శాస్త్రరాజికిన్ 867

ఉ ఇప్పటి దిప్పుడే కలుగు నిందుఫలంబుగఁ బూర్వజన్మమం
దొప్పనికర్మజాలముల నోపికఁ జేసితి; మీఫలంబు లి
ట్లుప్పతిలెంగదా యనుటయొప్పదు గాయని బొద్ధులంద్రు; వా
రెప్పటికిం దరించుగతినే గనఁజాలమి నంచునెన్న నా 868

సీ. ఒకకాలమున నెట్టులో కష్టముల్ రాఁగఁ, బూర్వజన్మంబునఁ బూని యెవరి
నో కష్టపెట్టితి మోవఁజాలక దాని, ఫలమొందెద నిపుడంచుఁ గలుగునుస్మృతి
యది తనంతకుఁదానె యొదవు నాస్తికునకు, నైననయ్యదె తెల్పు మానక తన
ప్రాగ్జననంబును బలుకులు వేయేల, కర్మసిద్ధాంతమ్ముఁ గాదనంగ
తే. నేరికే శక్యమెటుగాకయే యొసంగుఁ, గాన గర్వంబుఁబూనక కర్మగతి దు
రూహమనియెన్ని యెఱుగంగ నూహచేయఁ, బూనకే శాస్త్రమునునమ్ము బుద్ధిగలిగి.

చ పరమదయానిధిన్ సుజనపాలుని దైవము నమ్మి ధర్మత
త్పరత చెలంగ శక్తికనుబంధముగాఁ దగుసాధుకర్మముల్
నిరతి నొనర్చి తత్ఫలము నిర్మలతత్త్వసమర్పణంబుఁ జే
సి రహితపాపకర్ముఁడయి చేరఁగఁగోరఁదగుం బరాత్పరున్. 870

చ ఇదియె సుఖైకమూలమయి యొన్నఁగ సర్వముసైన మార్గ మి
య్యదియె సనాతనంబనుచు నందఱు సన్నుతిచేయుత్రోవ; యి
య్యదియె మహామునిప్రకరహర్షదమైతగు పద్య; యిట్టిదె
య్యది కనరాదు లోకముల నన్నుతింగనఁజాలు సర్వమా 871

ఉ. దేవత లాశచీపతియుతిం జన బ్రహ్మమహేశ్వరుల్ ముదం
బొవహిలంగఁ జేసి తమయాలయముల్ గనఁబోవ వానరుల్
పావనచిత్తులై వెలయు పావనిముఖ్యులు రాముఁగొల్చి పెం
పావహిలంగ నుండి రభియాతివధంబున నిర్మలాత్ములై. 872

చ. గుణమణిహారభూషితుఁడు కోవిదవర్యుఁడు నైనయవ్విభీ
షణుఁ దరుదెంచి మేల్కొనినసద్గుణధాముని రాముఁ గాంచుచుం

బ్రణతి యొనర్చి నిల్చి తగుభక్తినయంబులు కల్గునట్టిభా
షణముల విన్నవించె సుఖియయ్యెను నీతి విప్పుడే ప్రభూ! 873

చ. వృషమున కేగుదెంచి కపిపుంగవులెల్లను రాఁగ మీరె యా
దరమున నిచ్చినట్టి గృహశల్లజ మంత్రుసరోజపూతమై
పరమశుభాస్పదంబునయి పావనఁజేసె ధరిత్రి నన్ను ని
ర్భరకుతుకాబ్ధిమగ్నునిఁగ రాఁదున్నవేంద్ర! యొనర్పుమా కృపన్. 874

చ. అనివినయంబు భక్తియు మహాదరముం గనుపట్ట వేఁడఁగాఁ
గని సుగుణాలవాల! నినుఁ గాంచినయంతనె తృప్తియయ్యె; నీ
వనుపమభాగ్యరాశివి నయాంబుధివై చిరకాలరాజ్యపా
లనమున మెప్పుగాంచి విపులోర్జితయశంబు చెలంగ నుండుమా 875

సీ. ఒకమాట చెప్పెద నొందుగాఁదలఁపకు, మింక నాలస్య మేమేని చేయఁ
జనదని తోఁచెను నను జూచు భరతుండు, గుణముల ప్రోక నాకగ్రజుఁడు వేచి
యుండును నియమంబు నొగిఁదీర్చి వచ్చెద, నాలస్య మొనరింప నని పలికితిఁ
బదునాల్గువర్షముల్ వనముల వసియించి, యనలియబ్దమురాఁగ నాదినమున
తే. దర్శనం బీయఁదగు నాఁడు తడవుచేయ, నగ్ని శరణంబుగా నమ్మి యసువులవిడ
నాఁడు వాఁడను నీయాన నాఁడె దృష్టి, పూతముగ దర్శనం బిమ్ము భూపవర్య!

చ. అని విడనాడిపోయె నను నాతఁడు మాటతొలంగువాఁడు కాఁ
డని తలపోయవయ్య! సుగుణాలయ! నీయెడ నాకుఁగల్గు ప్రీ
తిని గనుచుండియుం బిలుచఁ దీవరవందఁగనేల మిత్త్ర
మ్మని మరియాదచేయఁదగునా యది కైతవభాషణం బయా. 877

చ. కలిగినసౌహృదంబునకు గాఢిలిప్రేమముఁ జూపువృత్తియే
సులలితభూషణం బగునుజుమ్ము మఱొక్కఁడుగాదు సోదరా!
పలుకులు వేయునేల మృదుభాషణుఁ డాతఁడు మాటమీఁద నే
నిలుచును; మాటదప్ప శుచిసనింజొరఁ; నవ్వలఁ జూతు నెవ్వనిన్. 878

చ. అనృతములాడ నంచు సమయంబొనరించితిఁ జిన్ననాఁడె; నా
యనుజుఁ డెఱుంగు దాని మునులందఱు నుండఁగఁబల్కినాఁడఁ; ద
ప్పను జుమ్ము మాట! వచ్చెదను ప్రాణములుండిన నీదుచెంతకుం
జనుమని పంపినాఁడ; దనుజప్రవరా! యిఁక వేఁడ నేటికిన్. 879

ఉ. నావిని యవ్విభీషణుఁడు నాథ! మఱొక్కఁడు విన్నవించెదన్
నావలెనే యతండు జతనంబున నిన్ననఁ గోరుచుండు; స
ద్భావముగల్గియుంట ననిపండు నుపాయముగల్గ దానిసం
భావన చేయఁగావలదె; పల్కెద దానికి సమ్మతింపుమా. 880

మ. అలసం బుష్పక మన్విమాన మది యక్షాధీశు నోడించి దో
ర్బలచిహ్నంబుగఁ దెచ్చె రావణుఁడు, దివ్యంబైనయద్దానికిం
గలుగున్ మానసతుల్యవాజవము, చక్కన్ దానిపై నెక్కి పో
వలయుం జొమ్ము పురంబుఁ జేర ననుచున్ స్వాంతంబునం గోరినన్ 881

చ. కనుఁగొనుచుండ ముందలరు క్ష్మాధరముల్ వెనుకంబడంగ నె
మ్మనముముదంబుధిన్ మునుఁగ మానసవేగము మించినట్లుగాఁ
జని పురమందు నిల్పుఁ గపిసత్తములన్ మనలన్ మహాప్రభూ!
కనుక మదాలయంబునకుఁ గాదన కిప్పుడె రాఁదగుం గృపన్. 882

ఉ. రామనృపాలశేఖరుఁడు రంజిలఁగా వచియించు సద్గుణ
స్తోమకలాపు నాతని విధూతరజస్కుని గాంచి చెంతకుం
బ్రేమమునీఱ రాఁ దిగిచి రీతి యిదే సహజన్ము దేర్పఁగా
నేమముసాగఁ జేయఁ దగు నేర్పని యెల్లరు మెచ్చ నిట్లనున్ 883

చ. తలఁపఁగవచ్చునయ్య! యిటు తమ్ముఁడు కుందుచు వల్కలాజినం
బుల ధరియించి నాకొఱకు భూరితరంబగు రాజ్యసంపదల్
గలుగఁగ వీడి నన్ననెడు కాంక్షల త్రెప్పలువాయఁ జూడఁగాఁ
దలఁపక వాని నిందు సుఖధామములన్ వసియించు టోసఖా! 884

చ. పలుకకుమింక నన్నిలుపు భావముగూర్పకు చిత్తమందు నీ
తలఁపు ఫలింపఁజేయక యితండు ప్రయాణము సేయఁబూనె నం
చలుగక సోదరుం దలఁచి యార్తిని బ్రుంగెడు నన్నుఁ గూడి యే
తలఁపుము పోవ వేగముగఁ దమ్ముని జూపుము నిల్పు ప్రాణముల్. 885

సీ. అని పల్కు రాముని యనుజవాత్సల్యముఁ, గొనియాడి యందఱుఁ గొని చనిపురి
కందుఁ గల్గిన మనోజ్ఞాలయంబులు చూపి, పుష్పకముం గొని భూపవర్య
పదముల కడఁ జేరి పరమకృపాకరా!, పుష్పకం బెక్కంగఁ బూను మింక
నని వేఁడ శ్రీరాముఁ డద్దాని నెక్కుచు, నందఱఁ జూచి నెయ్యంబు మిగుల

ఆ. నార్యులార! మీసహాయంబు గల్గంగఁ, గార్యసిద్ధి నేను గాంచినాఁడ
నింక మీర లెందు నిష్టమౌ వసియింప, నందు నుండి సుఖము లొందఁదగును.

చ. అరిగెద నే నయోధ్యకది యస్మదినాన్వయజాతులైన భూ
వరులు మహానుభావులయి వాసముచేయఁగఁ నేర్పఱింపఁగా
స్థిరతరశర్మసంతతులఁ జేకుఱఁ జేయుచు నుండుఁ గాన న
ప్పురిఁ గన నేగువాఁడ గుణపూజ్యుఁడు సోదరుఁ డుండు గావునన్. 887

చ. పనివినువాఁడ నన్న విని పావనిముఖ్యులు సూర్యసూనుఁ డా
దనుజవిభుండు భల్లపతి తారసుషేణులు భక్తి మ్రొక్కి యే

మను బరికేగు దెంతయు విభూ! కనఁగోరెదయయ్య, నాఁగ మీ
మనములుగోరు నేని బహుమానమె మాకిది యంచు మీరినన్.

చ అదియె మహాప్రసాదమని యంతట పుష్పకమెక్కి; రద్ది యే
యదనున నెందఱెక్కిరి యంతఁ జనన్ గనియించఁ దా విశం
గఁదగు మహత్త్వయోగమునఁ గ్రాలును; వేలను వేలుగాఁగ నె
క్కఁ దనదుమానఁ బంతవిగఁ గానఁబడంగనె చేయు నద్దిర! 889

మ తొలుతన్ జానకి యంతరాఘవుఁడు తోడ్తో లక్ష్మణుండ సర్వల్
జలజాప్తాత్మజ దానవాధిపతులున్ సామీరి ముఖ్యుల్ కపీ
శులు భల్లూకవరేణ్యు లెంతగలకీశుల్ చక్కఁగా నెక్క న
జ్వలయానంబది వారికిన్ సుఖనివాసంబై చెలంగెం దగెన్ 890

ఉ ఎల్లరుగూరుచుండఁగ మహీపతిచంద్రుఁడు రామమూర్తి తా
నుల్లము వ్యోమయానమునకుండెడు దైవతమందు నుంచి మే
మెల్లర మాయయోగ్యగన నేగఁగఁగోరెద మోమహాత్మ! రం
జిల్లఁగఁ జేసి మమ్ముఁ బురిఁ జేర్పుము శర్మముగార్పు మేర్పడన్ 891

మ అని ప్రార్థింపఁ దదీయదైవత మహార్యప్రీతిఁ దద్యానమం
దు నితాంతంబు స్వతేజమున్ నిలుపుడుం దోఁచెన్ మహాకాంతి పెం
పున నాపుష్పక మంత సుంతకదలన్ భూరి ప్రమోదంబులన్
నినదంబున్ దెసలంగు నింపిరి కపుల్ నింగిన్ సురల్ మెచ్చఁగన్. 892

క శ్రీరాముఁడు లంకాప్రాకారములం గాంచి వింతగ దలకొనంగా
నౌరా! యననిర్మించెను, సారమహత్త్వమున శిల్పశాస్త్రహితముగన్. 893

ఉ. హారిసువర్ణసౌధములు హర్మ్యములున్ గృహరాజముల్ గనం
గారమణీయతం జెలఁగుఁ గానఁగరా దోకఁడే నవర్ణ్యమా
తీరునఁగట్టియున్నయది దేవతలే రుచిరంపురత్నసం
భారములన్ రచించి రనఁ జెప్పఁగ దా పలుమాటలేటికిన్ 894

చ. వలయముగా గృహంబునకు వర్ణ్యములౌ తరువర్యముల్ తగన్
విలసితసాల మావివిధవృక్షములం దగునట్లు చుట్టి యిం
పలరఁగఁ గానఁగాఁ దరులయంతికమందుఁ గలట్టి తీవ లు
జ్జ్వలతరునాయకోత్తములఁ జక్కఁ బెనంగిముదంబు నొందఁగన్. 895

చ. ఉపవనమధ్యభాగమున నున్నగృహంబుల నేత్రపర్వముం
గృపఁ గలిగించువానిఁ గని కీశపతుల్ ముదమందఁ జెప్పియా
నృపతిలకుండు తత్పురికి నీడగునెద్దియు లేదటంచు దే
వపురియు దీనిఁబోలదని వర్ణనమొప్పఁగఁ జేయుచుండఁగన్. 896

చ. హనుమయు దానిఁ దాను జొరకున్నప్పటికి రెట్టిఁగించి కొల్చుఁగా
ననలుఁడు చూడకుండ నివికయన్నియు దక్కెను; ముందునున్నతీ
రను గాక; వృద్ధియుందుఁ గనరానె? కుబేరుని భాగ్యమంతయుం
గొను నశోకహార్మ్య మన్న విని । కూరిమి నింకను గాంచె నాపురిన్ 897

చ. పురమదె కాంచితే సుదతి । పూర్వము చూచియు యుండపంగు నే
నం సెద భీతవై యసురుఁ డాద్యుతిఁ జూపినఁ గన్ను లెత్తి సుం
దరముగ నున్న దేనినయినం గనకుందువు; నన్ను మాత్రమే
శరణము గోరుచుండు వనిఁ జక్కఁ దలంచెదు సాధ్వి వాటచే 898

క. అని పలుకుచుండఁ ద్వరగాఁ, జనుచుండె విమాన మంత । జ్యోత్స్నాపుత్రిక దా
నినదక యద్భుతమోదము, గనఁ జేయఁగ నిట్లు పలికెఁ । గాంతునితోడన్ 899

— విమానమహత్త్వము —

సీ. శ్రీరాఘవా! యిది । శీఘ్రగతుల మీఱుఁ, బోవుచున్నది । పరమశక్తి
కిద్ది కారణమని । యెఱుఁగంగఁ గోరెద, ననుచుఁ బ్రశ్నింప నాయంబుజాక్షి
గని పల్కె; నో దేవి! । గతి యిది యత్యంత, మందమంచుఁ దలంపు । మదిని నీవు
నీకు నిందలి వస్తునిచయంబులం దెల్పఁ, గోరితిఁ గాన నీచారుయాన
తే. మంత వేగముగాఁ బోవ । నాత్మఁ దలఁప, నిద్ది చిత్రముగాఁ దగునేని వినుము
దీని కీశక్తి గలిగిన । తీరు; దాన, సందియంబులు తొలఁగి యానంద మొదవు.

క. మునువింటిమిగద కానన, మునఁ బోవుచు సరసిజములఁ బొల్చు తటాకం
బును దానిని శుమ నర్తన, మునఁ గల్గిన నిస్వనమును । బోలఁతీ! యంతన్. 901

క. ఇది యేమన మౌనీంద్రుఁడు, సదయాంతఃకరణుఁ డపుడు । చరితము దానిన్
మదవతులు నాట్యమాటఁగ, నొదవిన దన నద్భుతమ్ము । నొందిలిమి కదా. 902

సీ. అప్రాణమయ్యు నీయది యిట్లు పోవంగఁ, గలకారణము విను । కమలనేత్ర!
వాంఛలు మెండుగా । వర్ధిల్లు మనముల, నెవని కెయ్యది మంచిదని తోఁచు;
దాని నాతఁడు కోరి । తప మొనరించును, దత్సిద్ధి వేగ మాతనకు నీయఁ
గాఁ గోరి తపమది కడుఁ దమి సాగింప, దానినొందఁగ వాఁడు తగిన సాధు
తే. కర్మమును బూర్వజనియం దఖండ ఫలద, మును విధింపని చేసిన । భూరివిఘ్న
ములకు లొంగక యదిసాగు । ఫలము గలుగఁ, జేయఁ దన్మంత్ర దేవత చేరు నెదుట

వ. తన్మనోగతం బెఱింగి యభీష్టవరంబు లిచ్చి పోవు. ఆకాశగమనసిద్ధి నొసంగు దేవతం బ్రార్థింప నాకాశంబున వలయునట్లు తిరుగ వరం బొసంగు. తత్సంకల్పనిర్మితం బీవ్యోమయానంబని యెఱుంగుము. సిద్ధు లనేక భేదంబులుగ నుండు అష్టసిద్ధులు ప్రసిద్ధంబులు గదా. రససిద్ధియు మోక్షసిద్ధియు బలసిద్ధియు ఖడ్గసిద్ధియుఁ బాదుకాసిద్ధియు నంజనసిద్ధియు వాక్సిద్ధియు లోహసిద్ధియు దేహసిద్ధియుం గలవు ఖేచరసిద్ధియు

వీనియం దంతర్భూతంబగు పాదుకాసిద్ధికిం జేరినదని యెఱుంగుము. ఈసిద్ధుల నొసంగు దేవతలను సిద్ధయోగినులను నామంబుగలదు. మహాపద్మాటవినుండి చింతామణిగృహోత్తమంబు నంతరంబున నణిమాదిసిద్ధిదేవతలు నివసింతురు శ్రీచక్రార్చకుల కిది సువిదితంబై యుండు. యోగులు తచ్ఛాస్త్రగతవిభూతిపాద ప్రోక్తమార్గంబున వాయునియమనంబు చేయ నాకాశగమనమున కుపయుక్త మగునట్లు తూలము వలె దేహ మెప్పుడుండ వలసిన తావుల కరుగుదురు. మఱియు నోషధీసిద్ధులయందు నిదియుం జెప్పంబడు. అదియొక్కనికిమాత్రమే యుపకారకంబగు. తపస్సిద్ధియద్దానినారాధించునంత కాలంబంతయు నెల్లరకును యోగింపఁదగియుండు. నవేదండు దీనిందొలుత నీశ్వరారాధనంబున సంపాదించె. అది రావణాసురుండు తెచ్చుకొనియె. అదియే యీపుష్పకంబనినమ్ముము. దీని భక్తిఁ బ్రార్థింప మానసవేగంబునం బోవు. ఇది దీనివృత్తాంతంబు. కూరుచున్నవారెందుఁ బోవలయునని ప్రార్థించిన నచ్చటికింబోయి నిలుచు. తపఃఫలభూతం బీగమనసాధనంబని యెఱింగించి సాగరంబుం జూపుచు వానరుల యద్భుతశక్తిం బొగడుచు సాగరంబునుత్తరించి యుత్తరతీరంబుఁ జేరి యవ్వలం బ్రయాణంబు సాగకుంటం బరికించి రాఘవుం డేమికతంబని విచారించుసమయంబునందు. 904

రాముఁడు శివలింగముఁ బ్రతిష్ఠించుట.

చ. ధ్వని యొకఁ డేగుదెంచి కపివీరుల నచ్చెరువందఁ జేయుచున్
మనుకులవార్ధిసోమ! రిపుమండలభీమ! విమాన విఘ్ని సా
గని కతమాద్యతిన్ వినుము కాదనఁబోకుము రావణుండనన్
వనజజునుండి నాలుగవవాఁడు గణింపఁగ వేదవేత్తయౌ 905

చ. అని మొన వానిఁ జంపినది యారయ న్యాయ్యమెయైన బ్రహ్మహన్
మునిమనుమండు గాన నఘమొల్ పొడసూపక పోవ వేరికే
నని తగునట్లు లోకమున నంతట వెల్లడిచేయఁగాఁ దగుం
గనుక నఘంబడిప్డు గతిఁ గాంచక నిల్వఁగఁ జేసె దీనినిన్. 906

సీ. జంతుహింసయె పాపజనకంబగుం జుము, దానియం దెక్కుడు దారజంతు
హననంబు దానికంటెను హెచ్చుపాపంబ, దుత్తమజంతువు నుగ్రబుద్ధిఁ
జంపుట; మానవసంహార మద్దాని, మించుపాపము; దానిమించు నఘము
జ్ఞానయుక్తిం బొల్చు వానివధించుట, మాని వధం బెన్న దానిమించు
తే. పాపమద్దానికంటెను బాపమరయ, వేదవేదాంగతాత్పర్యవిద్వధంబు
దానిఁ జేసితి వీవు భూజానివర్య!, దానిఁ బోలఁగంగఁ ద్రోచి పోఁదగును నీకు.

క. అనుటయు సీతాహృదయంబునఁ బొడమిన యూహ యిదియె పో యనితనయా
త్మను బూన్కిఁ దలఁచి భూమికిఁ జనినిల్వఁగఁ బుష్పకంబుఁ జక్కనిభక్తిన్ 908

ఆ వేఁడియద్ది యట్లువిశ్వంభరాస్థల, మందునిలువ బుద్ధి । నరసి బ్రహ్మ
హత్యఁబాపఁజాలు । నదిశివలింగప్రతిష్ఠ యనిజనులకుఁ । దెలుపఁదలఁచి 909

చ. భరతునిగాంచు నుత్సవము । పర్వట జాగొనరింపఁబూన కీ
శ్వర కరుణాకరా! జగతిశాశ్వతధర్మము నిల్పఁగోరి యా
శరవరుఁ జంపినాఁడ నది । సర్వహితంబగునంచు నెంచితిన్
జూరఁబడెఁ బాప మీతనువు । సోమవిభూషితశీర్ష! ప్రోవుమా. 910

మ నినుసేవించినఁ బాపభూధరము లోనీహారలేశంబు లం
చును మౌనీంద్రులు శాస్త్రసంతతులనే । శోధించి పల్కంగ నే
వినినాఁడం గరుణించి యీదురితమున్ । వేగంబ పోఁగొట్టుమా
జనసంఘోపకృతిం బొనర్చుటకె యీ । సంహారముం జేసితిన్ 911

క శంకర! నినుఁగీర్తించిన, సంకటములు వాయుఁ బాపసంఘమ్ములు ని
శ్శంకన్ భస్మములగు నీ,కింకరుఁడం బ్రోవవలయుఁ । గీర్తి యిదెగదా 912

మ. సకలాఘంబులు నీపదాబ్జము లెదన్ । సాధించి ధ్యానించినన్
వికలత్వంబును గాంచునంచు మునిరాడ్బృందంబు బోధించు; నో
సకలజ్ఞా! ధర ధర్మము న్నిలుపు వాంఛం జంపితిన్ దైత్యనా
యకుఁ బాపంబిది పుష్పకంబుగతి మాయం జేసె దుర్దాంతమై. 913

మ. త్వరఁ జేరంజను నేనయోధ్యకు విలంబంబోర్వఁజాలం డెదన్
భరతుం; డాడినమాటఁ దప్పునను నాపల్కుల్ నిరర్థంబులై
ధర వ్రీడం గలిగింపఁజాలు నిఁక నీతాత్పర్య మెట్లున్నదో
పరమజ్ఞానమయా! సదాశివ! ననుం । బాలింపుమా సత్కృపన్ 914

మ శివనామంబె సమస్తమంగళములన్ । జేకూర్చు భక్తాళి కం
చు వచించున్ మఱి శంకరాహ్వయము మించున్ శర్మదంబై సదా
శివనామంబు సమస్తభద్రములె నీచిత్తం బటంచున్ వచిం
చు విశేషించి వచింపనేటికి శుభస్తోమంబె నీపాదుగా 915

మ. హర! యన్నంత సమస్తపాపగణముల్ । యత్నించుఁ బోవంగ; శం
కర! యన్నంతనె సౌఖ్యముల్ వలచురాఁగా; నో మహాదేవ! యన్
పరమాఖ్యన్ స్మరియింపఁ దన్మయత వే । పాటిల్లుఁజు; మ్మింక నీ
శ్వర! యన్నంతఁ ద్వదస్య మెద్ది? యను భావంబుం గనం జేయుఁగా. 916

మ అనుమానం బిఁకనేల సాంబశివ! నాయత్నంబు వే పండఁగా
నొనరింపందగువాఁడ వీవెగద యంహోమగ్నునుం డన్ననీ
వనఁ జెల్లుంగద విఘ్నరూపమున నన్ । బాధించు నీపాపమున్
గనరాకుండ నొనర్పుమా ననుఁ గృపం । గాపాడుమా త్ర్యక్షుఁడన్. 917

మ. నిను ద్వేషించెడువాఁడె నీచుఁడనఁగా । నీతత్త్వ మూహింపఁజా
లనిపాపం బొనరించి యుండునని పల్కఁగాఁ దప్పు నవ్వానికిన్
జని మర్త్యంబున జంతుసంఘమున నే । సంధిల్లు మర్త్యాంగముం
గనఁజాలం డతఁ డంధుఁ డస్ముఁడగు నిక్కంబిద్ది సర్వేశ్వరా! 918

సీ. పరమేశ్వరత్వంబుఁ । బాటించి నీకుంట, నీనామమునె తెల్పు । నిఖిలరూప!
సమదృష్టి యనెడుభూషణము నీ కుండుట, నీనివాసమె తెల్పు । నిర్మలాంగ!
యభయప్రదాత వీరనుఖ్యాతి గల్గుట, నీభూషలే తెల్పు । నిర్మలాత్మ!
సర్వకారణుఁడవన్ । సంజ్ఞ నీకుండుట, సత్ప్రకృతిత తెల్పు । సాధువరద!
తే. నీదుమహిమము గొనియాడ । నే నరంగ
నెంతవాఁడఁ బరాత్పరా! । యీయాయుఘుంబుఁ
దొలఁగఁ ద్రోయుము నీయాజ్ఞ । మెలఁగువాఁడ
నౌటఁ గింకరుఁడనుగదా । యంబికేశ! 919

చ. అని వినుతించుచుంతఁ గపులందఱు చక్కఁగ నాలకింప నే
తనువు గనంగ రాక నినదం బొకఁ డద్భుతరీతి మీఱఁగా
వినఁబడె; రామచంద్ర! నృపవీర! మహాత్మ! భయం బికేల చ
య్యన శివలింగముం నిలిపి । యర్చనసేయుము పాపముల్ చనున్ 920

ఉ. నీవన నేనె నేననఁగ । నీవెకదా బహుభాషలేల? లో
కావనసంప్రమోదమున । నాతనిఁ జంపితి వింతె కాక నీ
పావనచర్య లోకమునఁ । బాపసంఘము నుద్ధరింపఁగా
నే విలసిల్లుఁగాక! నిను । నెవ్విధిఁ జేరును పాపసంఘముల్. 921

క. రాముఁడె శివలింగంబును, నేమమునఁ బ్రతిష్ఠఁ జేసె । నిఖిలాఘహరం
బౌ మూర్తి నంచుఁ దలఁతురు, పామరు లద్దానఁ గాంత్రు । భక్తిభరంబున్.

మ. నిను నెవ్వాఁడు మదన్యుగాఁ దలఁచు వానిం జెందు దుర్వారపా
పనికాయం; బిది సత్యమౌ, నిదియె తెల్పంబూను వేదంబు లె
ల్లను; శాస్త్రంబులమాటయేల యిఁక నుల్లంబందు నన్ నిల్పి పా
పనికాయక్షయదక్షలింగవరముం । బద్మాక్ష! నిల్పం దగున్

క. ఆలింగము నీనామమె, యాలంబముగా జగంబులందు వెలసి పా
పాళిం జెందుచు నుండును, నీలలితయశంబు భూమినిల్పు స్థిరముగన్. 924

తే. రామలింగేశ్వరుఁడని ధరం బ్రసిద్ధిఁ, గాంచువాఁడను నేను; భక్తవ్రజంబు
గొలువ నీనామజపమును । గోరి చేయుచుండుఁ బాపండులే గాకయుండఁ జేయ.

ఉ. నన్ను నుతించుభక్తులు మనంబున నిన్ను సమాశ్రయింప కీ
వన్న మదంఘ్రిసేవకుఁడవంచుఁ దలంతురు, నిన్నుఁ గొల్చు వా

కెన్నఁగ నన్ను సవిధిగ నెన్నుదు రట్లగు; వీరలెల్ల నిం
కెన్నటికిం దరింప రనిశయే యిది చాటుదు సర్వకాలమున్. 926

మ. నను సేవించిన నిన్నుఁ గొల్చినటు లెన్నన్ వచ్చు; నిన్గొల్వఁగా
నను సేవించినయట్ల యౌ; మనలఁ బంతంబూని యొక్కండుగా
మనమం దెన్నినవాఁడె భక్తుఁడనఁగా మాన్యుండనం జేర్తునా
గనఁ బాషండులె చాలసంఖ్యగ ధరం గన్పట్టుటే చిత్రమౌ 927

చ హరిహరు లొక్కతత్త్వమని యారయువారలె భక్తులంచు నీ
ధరఁ దగువార లన్యులు నితాంతము నంచకు లన్నపేరునం
బరఁగుట కర్హులౌదు; రిఁకఁ బాపహరంబగు లింగవర్య మీ
సరిదధినాథుతీరమున క్ష్మాపతివర్య! ప్రతిష్ఠ చేయుమా

క. వారాణసినుండియె యీతీరమునకు వచ్చి గంగఁ దెచ్చి యిచటి లిం
గారాధనమున స్నానముఁ, గోరికఁ జేయింప నఘము లుండదను రామా! 929

క ప్రతిదినము గాంగతోయం, బెతగున్ నీపేరనుండు నీశంభున క
చ్యుతభక్తిఁ జేయుపూజకు, నితరజలం బొప్ప దెప్పుడే స్నానమునన్. 930

సీ. వారాణసికిఁ బోయి వచ్చియీసేతువు,నందు మున్గక యీశు నమలభక్తి
సేవింపకున్నచోఁ జేరదు వానికి, యాత్రాఫలంబని యాజ్ఞచేసి
నాఁడ; నేమిటికన్న నాయాత్ర నీయాత్ర, యగునన్న భావమే యమరియుండ
వలయు నెన్నటికిని పలికి నాయాజ్ఞను, దాఁటిన సత్ఫలతతి పొసఁగదు
తే. మఱి యధోగతి చేకుఱు మనల నొక్క,తత్త్వమని నమ్మి ధ్యానింపఁదలఁచువారి
కిట్టి యాత్రలవలన మేలెగ్గియుండ, దనిశమున్ వారు తలఁచుట యమలమాట.

చ. జనకజఁ గూడి యీయుదధిసత్తముతీరమునందు లింగమున్
మనమునఁ బాతకాలములు మండు నటంచుఁ దలంచి నిల్పుమా
మనుజహితార్థ మంచు దివి మంగళనిస్వన మెల్లవారికిన్
వినఁబడె మోదమంది కపిబృందము గొల్చెను శంకరున్ హరున్ 932

సీ. అంత శ్రీరాఘవుం డవనిజ తనచెంత,నుండగా సైకతమొప్పఁ జేర్చి
శివలింగ మొనరించి సవిధిఁ బ్రతిష్ఠించి, చేతులు జోడించి సీత యట్ల
చేయఁగా శ్రీకంఠ శివ శంకరా మహా,దేవ లోకేశ్వరా పావనతమ
రూప నిన్నెఱుఁగ నేర్తురె బ్రహ్మముఖ్యులే, నన్గ నేనెంతవాఁడను మహాత్మ!
తే. నిన్నుఁ గొలువంగ నేర్చిన నిపుణులెగద, ముక్తిఁ గాంతురు నీశక్తి భూరితరము
వేదవేద్యము మునివరబృందవినుత, మఘనికృంతనదక్ష మా హర! కపర్ది! 933

దండకము శ్రీకంఠ లోకేశ లోకాధిపా స్తోక భక్త్యర్పితారాధన ప్రీత, ప్రీ
ర్పితాత్యల్పపూజాపదార్థాతిమోద ప్రదత్తాఖిలైశ్వర్య సంతుష్ట, మానీంద్ర

రాజేంద్ర దేవేంద్ర మౌళిప్రకీర్ణాంఘ్రిపంకేరుహాద్వంద్వనిష్యందపుష్పాసవార్ద్రీకృత స్ఫారభస్మాసనా, వాసనాయత్త దుష్కర్మనిర్మూల నాత్మీయనామస్మృతీ, నామస్మృతిప్రాప్తభద్రప్రమోదాంతరంగ స్వభక్తవ్రజా, దేవదేవా, మహాదేవ, నిన్నెన్న నే నెంతవాఁడన్ బ్రభూ, పాలసంద్రంబు నాసక్తిచేఁ బూని దేవాసురల్ మందరాద్రిం ద్రముఖ్ మంథమట్లుంచుచుం ద్రచ్చుచుండంగ నందుండి రత్నంబులుం గల్పవృక్షంబు లింపౌ మహామూల్యవస్తువ్రజం బట్టె యావిర్భవింపంగ మూకంచు మూకంచుఁ జేకొంచుఁ బెల్లుబ్బుచుం ద్రచ్చుచున్ బుట్టునింకేమొ చూడంగనౌ వానిఁ గైకొంద మంచెంచుచుండంగ లోకంబులం గాల్చు హాలాహాలంబు పుట్టె యావిర్భవింపంగ లోకంబులం గాల్చు తద్భీకరజ్వాలమాలాకలాపంబులం గాంచి యత్యంత వేగంబునం బాఱుచు క్ష్వేలకశ్రేణి విష్ణ్వాదులం గాంచి యింకేలయివ్వారి నాశింపఁ బద్వస్తువుల్ గైకొనంగాని వీరొండు కార్యంబు సాధింపలేరంచు నూహించి నల్దిక్కులం బాఱుచుం గాల్చుచున్ సుంతయే నడ్డమే లేకవీఁకన్ జగద్వ్రాతముం గాల్చినంగాని సంతృప్తికాదంచు లోనెంచుచుండంబు కానంబడం బొంగు కోపంబు దీపింప రూపింపఁగారాని తాపంబుఁ బ్రాపింపఁగాఁ జేయ నూహించుచుం గ్రేళ్లు వాఱంగ నడ్డానిపద్దున్ నివారింపఁగా లేరికేరంచు లోనెంచుచున్ దేవబృందంబు లత్యంతదీనత్వమే పాఱ వే పాఱె, తీవ్రారుమాపుల్ పిసాళింపఁగా జేయుచున్ భక్తబృందంబులానందమున్ సంద్రమం దూఁగుచున్ మున్గుచున్ లేచుచున్ జాలఁ గ్రీడింప నవ్వానియానందమే స్వీయమం చెంచి మోదించుచుం బొల్చు నా పార్వతీజాని లోకాళి సంరక్షకుండంచు వీక్షించి యాక్షంబు గామమ్ము బాధింపనే తెంచు హాలాహల ప్రజ్వలద్ధవ్యవాహ ప్రతాపంబు మాపంగ నీవే సమర్థుండ వంచున్ మఱొక్కండు లోకంబులన్ గానరాడంచు లోనెంచి నీ చెంతకున్ జేరినామయ్య! మాయయ్య! యేయయ్యలుం గానరారిద్యెడన్ నీ వెదిక్కెంకమన్మెల్లఁ జేకొంచుఁ గాపాడఁగాఁ బూనెదో, మృత్యునక్రంబునం బండఁగాఁ జేసెదో యంచు ఘోషించు వారిం బ్రసాదైకదృష్టిన్ విలోకించి హాలాహల స్ఫారఘోరత్వమాత్మన్ విలోకించి యాలస్యముం జేయఁగారాదు లోకంబులం గాచుటే స్వీయకృత్యంబుగా నెంచకే యూరకున్నం బ్రభుత్వంబు రాణించునే యంచుఁ జెంతం బ్రతీక్షించు లోకైకమాతం గృపాపూర్ణ వీక్షించి యేక్షోభమున్ మాన్పకే యూరకున్నం బ్రపంచంబు పంచత్వముం బొందు నేమందు వోయిందుబింబాననా! యంచుఁ బ్రశ్నింపనింకేల యాలస్యమంచుం బ్రచోదింపఁగాఁ బోయి యా క్ష్వేళముం బట్టి ద్రాక్షాఫలం బట్లు మ్రింగన్ జగద్వ్యూహముల్ గ్రుంగకుండంగఁ జేయంగ నీకంటె వేఱొక్కరుం డుండునే శంకరా! నీవు నా పాపతూలంబులం గాల్చి నన్నుం గటాక్షించి కాపాడవే దీనబంధూ మహాత్మా నమస్తే నమస్తే నమః. 934

చ అని ప్రణమిల్లి శంకరు మహాత్ముని గొల్చెను సీత యవ్విధం
బున నుతిచేసె; నంతఁ గపిపూజ్యులు గొల్చిరి వాయునందనుం
డనుపమభక్తి వందనసహస్రములం బొనరించె నంత స
ద్దనుజవరుండు వ్యోమనినదంబున కెంతయు మోదమందుచున్ 935

క వందనములు శంకరునకుఁ, బొందుగ నర్పించి నిత్యపూజ లొనర్పం
గం దమి నొందెను రాఘవుఁ, డందఱఁ గని పుష్పకంబు నధిరోహింపన్ 936

క సమయమరుదెంచె నెక్కుడు, గమనము సాగింత మనుచుఁ గడువేడుకతోఁ
బ్రమదామణితో నెక్కెను, సుమహితయానంబును సహజుఁడు కపివరుఁడున్.

క ఎక్కిరి పవనాత్మజుఁడున్, దక్కంగల కపులు దనుజతల్లజముఖులున్
మక్కువ నెక్కిరి పుష్పక, మొక్కగతిం బోయెఁ బ్రీతి వ్యోమపథమునన్

తే కానఁబడియెఁ గిష్కింధ యక్కడ రఘుపతి, దానినిల్వంగఁ బ్రార్థించె భానుపుత్త్రు
గాంచి పలికెను గపిగణకాంత తార, మొదలుగాఁగల స్త్రీరత్నములను బ్రీతి.

చ కనుఁగొనఁగోరె జానకి; యిఁక జవమారఁగఁ బిల్వఁబంపు నా
ననిలకుమారుఁ డంగదుఁడు నప్పుడ పోయి కపీంద్రపత్నులన్
గని రఘురామునాజ్ఞ యిది క్రన్నన రండని పిల్వ వచ్చి, రా
వనితల గారవించి రఘువర్యునిపత్ని ప్రమోద మొప్పఁగన్ 940

చ హరిపతిఁగాంచి యిట్లనియె నార్యవరా! ననుఁగూడి వీరు వ
త్తురు పురిదాఁక సమ్మతిని దోఁపఁగఁజేసిన మీరలన్న భా
స్కరసుతుఁ డంబ! యట్లె తమకింకొ ప్రియంబునఁ బిల్చువారలుం
దురె ధర వత్తు రప్పురికిఁ దోడనె మీపదయుగ్మసేవకై 941

చ. అనిమరియాద భక్తిభర మత్తఱిఁ గన్పడఁ బల్కె; నంత, నా
వనితలమిన్నలందఱును బార్శ్వమునం దమిఁగూరుచుండ నా
జనకజ ప్రీతిపూర్వకవచస్తతి వారల గారవించుచున్
జనియె రఘూద్వహుండు తనసాధ్వికి బూర్వచరిత్ర మంతయున్. 942

క ఆదరిమున వినిపించుచు, నాదట బక్షీంద్రునంగ మగ్నికిడినయా
మేదినిని జూపి యిట్లను, నోదయితా! యిట్టిబంధువుండునె జగతిన్. 943

క పరులకు నుపకారముగా, శరీరమున్ విడచినట్టిజనుఁడె సుకృతి నాఁ
బరఁగును జగంబున సుదా,హరణ మ్మితండె దాని కరయం దొలుతన్ 944

సి అనిపల్కి మారీచు హరిణరూపముఁ బడ, నేసినతావు, నసమానగుణఖ
ములఁబొక్కియుండఁ దమ్ముఁడు తన్నునూఱడిం,చినచోటు, నాశ్రమసీమనున్న
ఫలవృక్షములు చాలఁ బర్వఁగానున్నట్టి,పంచవటిని, మఱి పరమమౌను
లాశ్రయింపఁగ దనుజావళిఁ జంపంగ,శపథ మొనర్చినస్థలము, మఱియు

ఆ. నెందునెందు నేమియేమి కార్యములు సల్పె, నెంచి చెప్పి రాత్రి యెల్ల నివిగొ
యనుచుఁ జూపుచును మహావేగమునఁ బోయి, చిత్రకూటశిఖరిఁ జేరి యచట

భరద్వాజాశ్రమమున రాఘవులు నిల్చుట.

చ. మనమున వ్యోమయానమును మంటిగతిం జనునట్లు వేఁడి చెం
తనె మునివర్యు నాశ్రమతలంబము పొల్చుట యెల్లవారికిం
గనఁబడఁ జూపి యిందు మునికాంతుని జూచి చనంగ నొప్పు నా
మునికిని మాటయిచ్చితిని పూర్వమె దానిని మీఱవచ్చునే 946
ఆ. అనుచుఁ బుష్పకంబు నవనికిఁ దిగునట్లు, వేఁడి యెల్లవారిఁ గూడి పోయి
యందు నున్నమౌని నా భరద్వాజుని, గాంచి మ్రొక్కె జనకకన్యతోడ. 947
క. అందఱు నమస్కరింపఁగ, సుందరతరసుమములకడ నొరిదిగఁ గూర్చుం
డం దానొసరిచి మునిపతి, యుం దమి క్షేమంబు లడుగ నుర్వీపతియున్ 948
సీ. చిత్రకూటము విడిచినదినమాదిగా, నంతదాఁక సాగినట్టి చరిత
మంతయు వినిపింప నమ్ముని నీచరితం బెల్ల ముందుగఁ దత్త్వదృష్టిఁ
గనినాఁడ నీవిమ్మహిని బుట్టినట్టి కార్యములు సాగెను జక్క నమరవరుల
వాంఛలు ఫలియించె వర మెద్దియేఁ గోరఁ, గా శీర్వదించెద ననిన రాముఁ
ఆ. డాదరమున నందు నసమయమునఁ గూడఁ, దరువు లెల్లఁ బుష్పభరితములయి
ఫలము లొప్ప వెలయవలయు నీకరుణ నా, నట్లె యనియె; నవ్విధయ్యె నపుడె యలరె.
చ. భరతుచరిత్ర మామునియె పల్కఁగ నెంతయు నాలకించి ని
ర్భరమగుచింత నాజ్ఞ యిడ వచ్చుఁగదా జనమారఁ బోయెదన్
వరగుణశాలిఁ గన్గొనెడువాంఛయె నాయెడఁ గల్గెనన్న భూ
వర! యిట నేఁడు పుచ్చి చనవచ్చుఁగదా పురిఁ జేర రేపవన్ 950
ఉ. మౌనివరా! ప్రసాదని సమస్తకపీంద్రులఁ గూడి యాదినం
బానిలయంబునం దొగి మహాముని యాత్మతపోబలంబునం
బూని యొనర్చు విందునకుఁ బొంగుచునుండి తదీయహార్ద్యసం
తానము లెందు లేమి మునిధర్మమహత్త్వముఁ గారవించుచున్. 951
తే. గడిపె నాఁదిన మంతయుఁ గపులఁ గూడి, చనియెఁ బదునాలుగైనవర్షములు నాఁటి
తోడ; నంతట లక్ష్మణుఁ గూడి యెంచి, భరతునకు ముందు దూతఁ బంపఁ దగు ననుచు.
చ. మరుదధిపాత్మజుం గని సమస్తభరంబు త్వదుత్తమాంగమం
దరసిన నిల్చియున్న యటులౌఁ గద వత్స! కృపానిధీ! మునీ
శ్వరుకడ నాశిషంబుఁ గొని వచ్చెద, ముందుగ నీవు పోయి యా
భరతున కస్మదాగమనవార్తను దెల్పుము దాన మేలగున్ 953
చ. అతఁడు వచించె నీనియమమంతయుఁ దీర్చి యాలసింప కా
ద్భృతి నను జూడ రావలయు నించుక యేఁ దడవైన నగ్ని కా

హాలతిగ శరీరమిత్తువని యొప్పఁగ బల్కిన వత్తునంటి న
న్వ్రతమున నేఁడెగా గడువు; వేగమ పోఁదగుఁగాదె మారుతీ! 954

ఉ. తప్పఁడు మాటయించుకయు దాఁపక చెప్పు మనస్సులోని దె
ల్లప్పుడు ధర్మమార్గమునయందె ప్రయాణము చేయుచుండు నా
యొప్పులకుప్ప నేమనుట కొల్లదు ప్రాణము పావనీ! జవం
బొప్పఁగఁ బోయి మే మిచటనుండుట వచ్చుట తెల్పఁగాఁ దగున్ 955

ఉ. మౌనివచించె వానినియమంబు విచారము గల్గజేసె; నా
మానసమందు నయ్య దనుమానము హెచ్చగుచున్న; దిప్డు నీ
మానసవేగ మొక్కటియె మామకజీవితదానదక్ష మా
నే నిఁకఁ జెప్ప నేల? తగునీతుల నీవె యెఱుంగు దంతయున్ 956

మ. అని రాముండు వచింపఁ జిత్తమున యత్యంతప్రియంబొప్ప వం
దనముల్ చేసి క్షణంబునం జని యుదంతం బెల్లఁ దెల్లంబుగా
వినిపింతున్ భరతుం బ్రియంబుగనఁ గావింతుం బ్రయత్నంబు మీ
రనుమానింపక రాఁదగున్ బ్రభువరేణ్యా! రామచంద్రా! త్వరన్. 957

క. అని రాముసెలవుఁ గైకొని చనియెన్ హనుమంతుఁ డంత నయమివర్యం
గని మాటలాడి పోవంగను బూనెన్ రామమూర్తి కడు జవమలరన్.

తపఃప్రభావము.

చ. హరులకుఁ దద్వరేణ్యులకు నారఘువర్యులకున్ మనంబులం
దరుదిదియంచుఁ దోఁచునటు లమ్మునివర్యుఁడు విందుచేసె, నె
వ్వరుసఁ దలంచినన్ మునినివాసము వస్తువిహీన మౌఁగదా
పరమతపఃప్రభావమున భాసిలువస్తువు లవ్వియే యగున్. 959

చ. ఎవ రెదికోర నయ్యదపుడే కనుపట్టును వారిముందటన్
వివిధవిధప్రయోగముల వింతగఁ గన్పడు; నవ్వి బ్రహ్మసృ
ష్టివిధమునం దలంపఁబడి సృష్టిచమత్కృతిమించి యుండు; న
ట్లవితథతృప్తి నిచ్చునవి యచ్చట కెట్టులువచ్చె నంచెదన్. 960

చ. తలఁపఁగ సందియంబె తగుఁ దస్మునిశక్తియెగాని వేఱుగాఁ
దలఁపఁగరా దటం చనిన దానికిఁ గారణమెద్ది యన్నయ
ప్పలుకు వినంబడున్ ముని తపఃఫల మెల్ల వ్యయించి యిట్లు వా
రల నలరించె నన్నుడి రమ్యముగా దిఁకఁ దత్త్వ మేమనన్. 961

సీ. ఇది యల్పమగు సిద్ధియే యనంజను దీనికధిదేవతలగుదు రఖిలచిత్ర
వస్తువుల్ రప్పించు వాంఛగల్గిన వారలా యతీశులయందు నాత్మ కె

హితమంచుఁ దోఁచునో యొగి కర్మసంగతి, కనుదూపవఁగునో యయ్యదియె వారి
కిష్టంబు గానుండు । సృష్టికార్యంబున, యశము గాంచఁగ వారలాస పడుదు
తే రక్తి యక్షిణి సర్పించి యగ్నిసిద్ధి, యర్యోనని యాత్మ నెఱిఁగి నెయ్యమున దానిఁ
బట్టనెఱింగి కనంబడఁ । దా రొనర్చు, నదియె కల్పించు నెవ్వాని । లెడి దలఁచిన.

వ మర్త్యంబునం గల వస్తువారంబుల రప్పించుదానికి నింద్రజాలంబనియు, దేవాది లోకంబులనుండి వస్తువుల రప్పించుదానికి మహేంద్రజాలంబనియు నామంబు లొప్పియుండు యక్షిణీనామక దేవతలే యీకార్యంబుల సిద్ధింపఁ జేయఁజాలుదురు తద్దేవతాసిద్ధి యత్యంతకష్టసాధ్యంబై యుండు 963

చ మనుజులు సంచరింపని తుకమాధనమందో వనంబునందో రా
త్రి నిలిచి ధైర్యము మాని పరదేవతగా మదినమ్మి సద్గురూ
క్తనియతి మంత్రముఁ జపవిధానమునన్ స్మరియించుచుండఁగాఁ
జను నొకయామమే మనసు చంచలతం గనకుండునట్లుగన్ 964

సీ అది యర్ధరాత్రమే । యగునట్లులుండనోఁ, దాంబూలచర్వణ । తత్పరతను
గంధమాల్యాద్యలంకార పూర్వకముగఁ, దనువును గైచేసికొని జపింప
వలయు; దేహము చూడవలసినయట్లుగా, నుండఁగాఁదగు నంచు । నొగివచించు
నాగమంబులు వాని । ననుసరించియె చేయ, నోఁ గాని యార్ద్రవస్త్రాదికముల
తే దాను ధరియింప రాదట్లు । మౌనమూని
మంత్రము జపించుచుండ యామంబు కాఁగ
నెన్నియో చిత్రములు దోఁచు । నన్నిట మది
గదలకుండఁగ నియమింపఁగఁ దగు నతఁడు. 965

చ మనమున భీతిఁ గాంచక కనుమానము నొందక మన్మథార్తినిం
గనక పరాంబగాఁ దలఁచి । గాఢభక్తిఁ దదీయపాదచిం
తనమున నుండఁగావలయు । ధైర్యమె తోడుగ దండనుండు నా
తని వెఱపించుఁ గాముకుని । దద్దయుఁ జేయఁగఁ బూను నెంతయున్ 966

చ అసదృశరూపసంపదల । హారివచస్సుల రమ్యగీతనృ
త్యసమయ భేదభావములఁ । దన్మతిఁ జక్కఁబరీక్ష చేయు న
శ్మసమత గాంచునే నతనిస్వాంతము దానపుడాత్మ మెచ్చి చెం
త సమధికాదృతిన్ నిలిచి । తాఁ జను దెంచుట తెల్పు భక్తుఁడా! 967

ఉ కోరెదవేమి నీవు మదిఁ । గుందకు; మింక జపంబు చాలు; నేఁ
జేరితి నీదు మ్రోల; జపసిద్ధి నొసంగితిఁ; గైకొనం దగున్
గోరికయొప్పు డుప్పతిలుఁ । గూడదు నీకొఱ కద్దియంచు నీ
వారసి యన్యులం దనుప । నాత్మఁదలంపుము నన్ను భక్తిచేన్. 968

క. ఏరీతి వినోదింపఁగఁ, గోరుదువో వానినెల్లఁ గొదువపడని య
ట్లే రయమునఁ గూర్తును దు,ర్వారమ దెవ్వారి కంచుఁ బలుకఁగ నేలా 969

క నాసృష్టించెడు వస్తువు, లేసరణిం గొనఁగఁబూనఁ కే నీవుండం
గా సిద్ధించెడు నది లే,దే సమయము నాఁటిలోద నిది తెల్లంబౌ. 970

చ అని వరమిచ్చి చేయఁదగు నాచరణం బిది యంచుఁ దెల్పి పో
వును; గరుణాభరంబున విభూతుల నియ్యది యుం డటంచు న
మ్మునుదగు; నిట్టిసిద్ధులనె మౌనులుకూడను దొల్తఁ గాంతు; ర
వ్వని గన నద్భుతంబనుచుఁ బల్కఁగ రొప్పు ధరాతలంబునన్. 971

సీ ఎవ్వి గోరిన వానినెల్లఁ గన్పడఁ జేయు, నెంతయు భుజియింప నెమ్మిగనిన
నందఱకుం దృప్తి యగు నట్లు చేయును, యవ్యాదులంగూర్పఁ జాలు నదియు
క్షణసృష్టి యని దానిజనుఁ జెప్ప నావస్తు,వులు కల్పితంబులే వలసినన్ని
గొనవచ్చుఁ దినవచ్చు వసున కెక్కంగఁ, జూడవచ్చును వానిసొంపు మిగుల

తే. వర్ణనాతీతంబుగాఁ దగువచ్చు నవ్వి, యొచటనుండి యనంజన దెచటనుండి
యవ్వి రావని చెప్పంగ నగును; వారి, వారి కయ్యవి తోఁచుఁగా వలసినట్లు 972

చ, కనులకుఁ దోఁచు నాఁకలిని గ్రన్నఁ బాపును దాఁపఁ గోరినన్
గనఁబడుచుండు; సృష్టియది కల్పితమేయనఁ జెల్లుఁగాని లో
కనికరమందు నెందయినఁ గాని యవుండవు; వానినెల్ల నో
క్కనిముసమందు నున్నయటు గన్నడఁ జేయు మహత్త్వమొప్పఁగన్. 973

ఆ దానిచిత్రగతులు తరమె వర్ణింపంగ, నెవరికైన నద్ధియే యొసంగు
నింద్రజాలమన మహేంద్రజాలం బన, యక్షిణియు సృజింపనర్హ రాలు 974

చ తపము వ్యయించి రామునకుఁ దస్మని విందొనరించె నంచు నెం
చి పలుకరాదు; స్వల్పమగు సిద్ధి యిదౌట మనంబునందు నా
నృపతికి నర్హభోజనము నేర్పున నిర్మితిఁ జేయు మంచు మా
నిపతి తలంచె; దానవె జనించెఁ బదార్థము లెల్లఁ దత్కృపన్. 975

క. ఇది క్షణసిద్ధియనం దగు, నది కెంతయు మోదమిచ్చు మానకయిట్లే
పొదలెడు నేడుకఁ జేయం, గొదవపడక సిద్ధియద్ది క్షుద్రంబగుటన్ 976

ఆ, ఇదియు దీనితత్త్వ మిట్టివానికి సిద్ధిఁ, గాంచ నాశ్రయింపగలుగు దుఃఖ
మల్పఫలద మౌట నందుల కే మునుల్, పూన రిట్టిపనికి మానసముల 977

హనుమంతుఁడు గుహునకు భరతునకు రాముని రాకఁ దెల్పుట.

చ నరపతిమౌళియానతి మనంబునఁ గౌతుక మూవహిల్ల నం
బరగతి నేగి యాగుహునిఁ భవ్యమతిం గని రామచంద్రుఁ డీ
పరిసరమందె యుండి తగుభంగిని ముందుగఁ జెప్పఁబంచె; న

త్వరముగ వచ్చు నన్న శుభవార్తకు దేహము పొంగిపోవఁగన్. 978

చ. అనిలజుఁ గౌఁగిలించుకొని యామహనీయుని రాకఁ దెల్పి తే
మని మరియాదఁ జేయఁదగు నార్య! నినుం బరిరంభసత్క్రియన్
మన మలరింతు నింకొకటిమం దిది గాదనియే తలంతు నం
చని నుతిచేయ నాతఁడు శుభార్థము నిల్వఁగ రామిఁ దెల్పుచున్ 979

ఉ. ఆతఁడు ప్రీతుఁడై పనుప నప్పుడ పోయి మహర్షి నాఁగ నే
ప్రీతియు లేక చిక్కిన శరీరముతోఁ దనముందు వీతిహో
త్రాశతకీలముల్ వెలయ నగ్నిఁ జొరం దలపోయుచుం దనన్
భ్రాతను జూడఁ గోరుచుఁ గృపానిధి నప్పరమేశు నెంచుచున్ 980

చ. జరగెఁ జతుర్దశాబ్దములు త్త్వాపతి యీవిన మేగుదెంతు నో
భరత! నినుంగనంగ నని వారని ప్రీతిని మాటయిచ్చె; నా
దరమున నన్నుఁ దన్నుఁగ నోదం దలపోయుమహాసుభావ్రుఁ డీ
శ్వరుఁ డిటవచ్చు నెప్పుడని సంతత మెంచెదు భక్తిపూర్ణునిన్ 981

చ. నను విడనాడు కాలమున నాఁటియిఁ జూపులు పర్వఁజేయుచుం
గను లరమోడ్చి యశ్రుకణకాండ మలీమసగండభాగుఁడై
చనుమిఁక నంచుఁ బల్కఁగను జాలక యాశ్రమసీమఁ జొచ్చె; నా
ఘనకరుణాలవాలుఁ గనుకాల మిదేయని చూచు దీనునిన్. 982

క. పరికించి మహాత్మా! రఘువరుఁ డిదియే చిత్రకూటవసతి నలుసు మా
నిరమణు కడనున్నాఁ; డిపు, డరుదెంచున్ సీతతోడ ననుజునితోడన్.

చ. వనచరనాయకుల్ గొలువ వచ్చెడు నిప్పుడె నన్ను ముందుగాఁ
బనిపె భవత్సమీపమున భద్రము తెల్పఁగఁ; బుష్పకంబు నాఁ
దనరు విమాన మెక్కి యన ధన్యుఁడనైతిఁగదా యటంచుఁ బా
వనిఁ గని యాదరం బెసఁగ భవ్యమతీ! దయ రమ్ము చెంతకున్. 984

మ. తరుణీరత్నము సాధుశీలయగు నాధాత్రీకుమారిన్ సహో
దరు సౌమిత్రిని గూడి పుష్పకముపైఁ దాత్పర్యమే పార నీ
భరతుం జూడఁగ వచ్చువాఁడె; కృప నన్ వర్ధిల్లఁగాఁ జేయునే?
పరమామోదముఁ గూర్చె నీవచనముల్ పండెం దపంబుల్ కడున్ 985

చ. వనచరవర్య! మిత్రుఁడన బంధువనాఁ దగుదీవె; ప్రాణముల్
తనువున నిల్పితీవు ప్రమదం బొనఁగూర్చెడుపల్కు చెప్పి; రా
ముని గనఁజాలనేని హుతభుగ్వరకీలములందుఁ జొచ్చెదే
వనిలయముం గనం జనఁగ వాంఛను గంటిని గా మహాత్మకా! 986

ఉ. ఎప్పుడు వచ్చు రాఘవుఁ; డతఁ డెప్పుడు నన్ దమిఁ గౌఁగిలించు, నా
యిప్పని యొప్పు గైకొను; నతఁ డెప్పుడు పీఠము నెక్కు; నెక్కి తా

నెప్పుడు ప్రోచు రాజ్యము; నదెప్పుడు మాదగుకింకరత్వముఁ
దప్పక చేకొనుం; జెపుమ దైవ మనంగనునీవె నా కిటన్ 987

క. అని ప్రశ్నించిన మారుతి, యనుమానము వాయునట్టులా రాముని చ
ర్యను దెల్పి పుష్పకం బదె, చనుదెంచెడు నదిగొ గాఢసమ్మద మలరన్

చ. పరిజనయుక్తుఁడై సకలబాంధవులం గుమిగూర్చుకొంచు నా
దరము నయంబు భక్తియును దత్పరతం దనయందె నిల్వఁగాఁ
బరుగిడె; సోదరుండు తనపార్శ్వము వీడక రాఁగ భ్రాతృప
త్సరసిజయుగ్మదర్శనజ సంభ్రమ మెంతయుఁ బ్రోత్సహింపఁగన్. 989

మ. వినువీథిం దొలుతన్ గనంబడియెఁ బ్రావృట్కాలవిద్యుచ్ఛటా
ఘనకాంతిప్రసరంబు నాఁదగు మహార్ఘవ్యోమయానప్రభల్
వెనువెంటన్ మహనీయపుష్పకము, నావెంటన్ శచీనాథము
ఖ్యనుతివ్రాతము, దానివెంట ధరణీకన్యాధవాంగద్యుతుల్. 990

అంతట రామచంద్రు జనకాత్మజ లక్ష్మణు నింకఁగల్గుదు
ర్దాంతభుజాబలాఢ్యకపితల్లజవారము భల్లుకవ్రజం
బింతయనంగఁ జాలనటు లేచిన దైత్యగణంబుఁ జూచి దుః
ఖాంతముగాంచినట్లు తనయాత్మ చెలంగఁగ నున్నతమ్మునిన్. 991

క. కనుఁగొని శ్రీరాముఁడు నెమ్మనమున ధ్యానించె నింక మహికిం దిగఁగా
కను నంతలోనఁ బుష్పక, మనుజుండగు భరతుచెంత నవనికి దిగియెన్. 992

శా. ఆనందాతిశయంబునం గనులు బాష్పాంబుప్రపూర్ణంబులై
గానన్ రాక చెలంగ యత్నమది యాకర్షింపఁ బాదాంబుజ
ధ్యానం బెట్లొ నమస్కరించునటు చేయన్ వ్రాలియున్నట్టి వి
జ్ఞానప్రాభవు భక్తవర్యు భరతున్ సాంద్రప్రమోదంబునన్ 993

చ. కరకమలంబులం దిగిచి కౌఁగిటఁ జేర్చి బహూకరించి సో
దర! సుఖమున్నవాఁడవె? నితాంతకృశత్వము నొంది నీకళే
బరము విచారముం గనఁగ వత్స! యొనర్చెదు నంచు రాముఁడా
దరణముమీఱఁగాఁ బలికి దస్యుహరుం బినతమ్మునిం ద్వరన్. 994

సీ. కౌఁగిటం జేర్చి యక్కడివారు వెఱఁగంద, లాలించి బాంధవులను దగంగ
మన్ననలం దన్పి మన్నించి ప్రకృతుల, నందఱతోడ నానందగమన
మునను నందిగ్రామమును జేరి పౌరులు, మంత్రులుహితులుసామంతులుదనుఁ
బురికొల్ప జడలు విప్పుట తొల్తసాగఁగాఁ, బరిమళతైలంబుశిరమురాజ

తే. లక్షణంబులఁ జెలువార లలి నొనర్ప,స్నానమొనరించి ధౌతవస్త్రములఁ దాల్చి
జానకియు నట్లె యన్వయాచారముల నొనర్ప లక్ష్మణుఁ డట్లె యొనర్చినిలువ.

చ. మునిపతియైన వసిష్ఠుఁడు ప్రమోదమునం జెలువారి మారుతం
బును వచియింప నెల్లఁగను । బొంగుచుఁ దక్ బురికొల్ప రాముఁడుం
జనఁ దమిఁ బూనెఁ; దద్దనఁగ । సంతసమందుచు వచ్చియున్న యా
జనుల గౌరవించి వరుసం బ్రియమందఁగఁ జేసె నందఱన్ 996

ఆ. పుష్పకమును గాంచి । పొమ్ము కుబేరుని, కడకు నాకుఁ దోడుపడితి వాత్మ!
మెచ్చుకొంటి నిన్ను । నిచ్చట నుండఁగా, నేల పోవఁ జనుసుహితము మెఱయ.

చ. అని వచియింపఁ బుష్పక మహాద్యుతిమీఱఁగ నుత్తరంబుగాఁ
జని ధననాథు చెంత బలుసంతస మొప్ప వసించె, రాఘవుం
గని మునినాథుఁ డిట్లనియెఁ । గాననవాసమహావ్రతంబు చ
క్కనివిధిఁ బూర్ణమయ్యె నిఁకఁ । గైకొనఁగాఁదగు రాజ్యభారమున్. 998

ఉ. తమ్ముల నాదరింపు మొగిఁ । దల్లుల నెల్ల బహూకరింపు మో
దమ్మెసఁగంగఁ బౌరులను దన్పుము మిత్రుల నూఱడింపు; పం
తమ్మున బంధుజాలముల । దానబహూకరణమ్ములన్ మనో
జ్ఞమ్మగు వాక్తతిన్ నృపతిజాలముఁ దన్పుము లెమ్ము పోవఁగన్ 999

ఉ. మారుత మింతలోన సుఖము గలిగింపఁగవచ్చు; నంతలో
నో రఘువర్య! పత్తనము నొంది యథావిధి సింహపీఠికం
జేరి స్వధర్మముం గొనఁగ । సిద్ధముగాఁ దగు; నన్న రాముఁ డ
వ్వారల నెల్ల మోదరసవారిధి ముంచె యథార్హపద్ధతిన్. 1000

సీ. అంతట మౌనుల యాజ్ఞ భద్రగజంబు, పై నెక్కి రాముండు । ప్రమదఁ గూడి
సహజన్ము లవ్విభీషణకపిరాజులు, తక్కినవారలు । తగినయాన
ముల నధిష్ఠించి; రా । నెలమి మీఱఁగ నయోధ్యా,ఖ్యపురంబును జేరనరిగె; నంతఁ
పౌరాంగనలు రామభద్రుని సీతను, గని తల్లిదండ్రులఁ । గాంచినట్లు
తే. ప్రమదవారాశి మున్గి నేత్రములుగల్గఁ, గాంచఁదగు నెద్దియద్దానిఁ గంటిమనుచు
దంపతుల నింకనుం జూచి । తరలిపోయి, రిగద యనిచింతలంబూనిరి మదులందు.

చ. త్వరపడి రాఁ జనుంగద ముఖంబును గూరుపనంచు నగ్రమం
దిరములవారు, మెల్లనిగతిం జనవచ్చును వేగమేల యం
చురుముద మొప్ప వెన్కఁదగియుండు గృహంబులవారలెల్ల ని
వ్వరుసలఁ జూచువేడుకలఁ । బల్కుచునుండఁగ నాలకించుచున్. 1002

— శ్రీరామచంద్ర పట్టాభిషేకమహోత్సవము. —

క. మంచిముహూర్తంబున ముని, సంచయములఁ గూడి కీశసత్తముఖు లా
లించుచుఁ దద్వాక్యముల రా, నంచితగతిఁ జొచ్చె రాజసౌధం బెలమిన్. 1003

క. అనుజులు తగుపరికరముల, నొనఁగూర్పఁగ వానరేంద్రుఁ । డుదధినదనదీ
వనజాకరములఁ దగుపావనజలములఁ గలశములను । వడిఁ దెప్పింపన్. 1004

క. సురుచిరమంగళవస్త్రా,త్కరములఁ గూర్పంగ మానినీకాంతుని యాజ్ఞం
ద్వరపడి యందఱు శ్రీరఘు,వరు నభిషేకింపఁ గోర్కి । వర్ధిల్లంగన్ 1005

చ జనకసుతాసమన్వితుని । సాధుమతిన్ రఘురాము భద్రదం
బనుపమ రత్నసంయుతము । నౌవరపీఠమునందు నుంచి శా
స్త్రనియతిచే వసిష్ఠమునిసత్తముఁ డాకలశోదకంబులన్
గొని యభిషేకకృత్యమును । గోరకమీఱ నొనర్చె నవ్వలన్ 1006

చ వరుసఁగఁ దత్ప్రయుక్తవిధి । వర్ధిలు నట్లభిషేకకార్యముల్
జరపిరి; దేవతావళులు । సంతసమందెను; సాధుగీతముల్
పరఁగె నభంబునందు, నవనీపాలకులెల్లరు నిశ్చయంబుగా
దిరుగఁగవచ్చు నంచు నృపాధిపుని మెచ్చిరి నిర్మలాత్ములై 1007

క. వసువులు వాసవునింబలె, నసదృశభక్తిప్రమోదహారి మనములన్
బిసరుహమిత్రాన్వయు మహా,నిసమర్చితు రామచంద్రునిన్ శాస్త్రవిధిన్ 1008

క. మునిముఖులభిషేకించి ర,వనికిన్ క్షేమంబుఁ గోరి । వరధర్మస్థా
పనకార్యము సాగును దు,ర్జననాశం బగునటన్న । సంతోషమునన్ 1009

సీ ఆసమయంబున । నఖిలభూతంబులు, మోదసాగరమున । మునిఁగి తేలె
మృగములు పక్షులునమించినసంతోష,మున శాంతినివహించి । పాలిచెమిగులఁ
దరువులు లతలును । దమసంతసము ఫల, పుష్పరూపంబునఁ । బోలఁ దెలిపె
ధేనువుల్ క్షీరసంతృప్తిని గలిగించె, ధర్మమ్ము నాల్గుపాదములఁ దనరెఁ
తే బతియె దైవంబటన్న భావంబు స్త్రీల, కమరెబహుభార్యలంగోరునాశ తొలఁగెఁ
బురుషులకు భేదభావంబు । పోయె నెల్ల, వారలకు నిత్యసంతృప్తి యలరెజగతి.

మ. కరుణాసింధువు రాముమూర్తి తనదౌ కల్యాణలాభంబు త
ద్ధరణిం గల్గినవారికెల్ల నని నిత్యం బెన్నుచుండెన్; మహీ
వరుఁడై యెల్లర కెన్నఁ దండ్రియయి హృద్వాంఛాప్రదుండై తగన్
నరులెల్లన్ మునులై చెలంగిరి గుణన్యాయైకసంసక్తిచేన్ 1011

చ. జనపతి పట్టభద్రుఁడయి సంతసమొప్పఁగఁ దొల్తఁ గంఠసీ
మను వెలుగొందు హారము నమర్త్యమణీగణభూషితంబు నా
జనకజ కిచ్చె; నామెయు నొసంగెడు వేడుక నాథుఁగాంచి దా
నిని మరుదాత్మజన్మునకు । నిర్భరమోద మెసంగ నిచ్చినన్ 1012

ఆ మోముఁదమ్మివిరియ । భూపుత్రిఁగని సీతఁ, గలుగు మోదమునకుఁ । గారణంబు
తలఁప నితఁడెసుమ్ము । ధరణిసీతనికంటె, బంధు వరయ లేఁడు భక్తుఁ డితఁడు.

క. ఏమిచ్చెదవో చూచెద,నా మానిని యిట్టులనియె । నాథుఁడు వినఁగన్
బ్రేమభరంబున నెల్లర, కామోదము గూర్పఁజాలు । నట్లు కొలువునన్. 1041

చ అనిలకుమార! నీవు ధరయందుఁ జిరాయువుగల్గి నిర్మలం
బనుపమ మాన్యమోదదమునై యశముంగని భక్తవర్యరా
జిని దొలుతన్ గణింపఁబడి శ్రీరఘురామయశంబు చాటుచున్
నినుఁ గొనియాడువారలకు నిత్యసుఖం బిడుచున్ జెలంగుమా. 1015

క అనివరమిచ్చెను రాముం, డనిలకుమారా! ధరిత్రి యాత్మజ ప్రీతిం
గని పల్కెనట్లె వెలయుము, వనజజుపద మొందఁగలవు బహుకాలమునన్

సీ అనివరమిచ్చి దైత్యాధిపసుగ్రీవ,ముఖులకుఁ బ్రియమున భూషణాంబ
రాదుల నొసఁగి నెయ్యమునఁ దక్కినవారి, సర్వగౌరవముల నలరఁ జేసి
తండ్రియాశ్రితులకుఁ దగినచందంబునఁ, బారితోషిక మిచ్చి భరతు యౌవ
రాజ్యపదంబునఁ బూజ్యభంగిని నిల్పి, కొంతకాలము వారిఁ గూడి గడిపి

తే భానుపుత్త్రు విభీషణుల్ భక్తి నందె, నిలువఁగోరిన వలదని పలికి వారిఁ
బురములకుఁ బంపి పావని పొందు గోరి, నిలిపి ధర్మంబుఁ దప్పని నియతి నలరె

సీ రామాయనమ యని భూమీశ్వరులు రామ, భద్రాయనమ యని పౌరవరులు
సరసిజాక్షులు రామచంద్రాయనమ యని, మౌనివరుల్ వేధసే నమ యని
దశరథబంధుసంతతి యాదృతిన్ రఘు,నాథాయనమ యని నాతిపిండు
నాథాయనమయని యాధరాసుతచుట్ట, లెల్లసీతాపతయే నమ యని

తే మ్రొక్క రాసింహపీఠిక నెక్కియుండు, భద్రుని లోకపూజ్యుని పావనమతి
ధర్మరక్షకు సూనృతతత్పరుఁ బర,మేశ్వరుం గని ముదులందు నెసఁగు ప్రీతి

క క్రమవిరహితమరణము ల,క్రమవర్తనములును లేక రాముని రాజ్యం
బమరెను ధర్మహితంబయి, యమలజన స్తుతమగుచు నభివర్ణ్యమునై 1019

రామరాజ్యము.

సీ కనరారు పాషండులనఁదగువారలు, హరిహరభేదంబు నాత్మగల్గు
మూర్ఖులు పరమతముల దూఱువారలు, కామ్యవ్రతంబులకయి శ్రుతిహిత
కర్మముల్ విడనాడఁగల యనాచారులు, సద్వ్రతంబులఁ జేయుశక్తి గలిగి
భక్తిహీనత వానిఁ బాటింపఁబూనని, దుర్మతుల్ సాధువుల ననూయ

ఆ. నిందచేయునట్టి నీచులు ధర్మకా,ర్యముల పేరుచెప్పి యర్థమెంతొ
కూర్చి బంధువులకుఁ జేర్చి సంతోషించు, పాపమతులు మద్యపానరతులు.

చ ధనమున కాసపూని యనృతంబులు పల్కుచు సాధుకార్యముల్
పనివడిఁ బాడుచేయఁ బలుబాములకైన సహించి యత్నముల్
బొనరిచి యవ్వి నెగ్గినఁ బ్రమోదమునొందెడు శుంఠలున్ మహా
వినయముచూపి సత్కృతికి విఘ్నము చేసి హసించు 1021

చ పతివిడనాడి దుర్మతిని ÷ బాలిశునైన ధనాఢ్యుఁగూడి యె
వ్వితమున లజ్జనొందకయె ÷ వీధులవెంబడి సంచరించుచున్
సతులను దూలనాడుచు నసంగత వృత్తిని బెంపుగాంచఁగా
మతిఁ దలపోయుచున్ సుజనమండలమున్ దిగనాడు సుందరుల్ 1022

చ మగనికి రాజసన్నిధిని ÷ మన్ననఁగల్గనొనర్ప నెల్లరం
దగనివిధిన్ వరించి ప్రమదంబును వారికిఁగల్గఁజేసి వా
రొగి సహకారులై తనకు ÷ నొక్కరవంతగఁ దోడ్పడంగఁ బె
క్కుగతుల వారినెప్పుడును ÷ గోరి భజించెడు నంగనామణుల్ 1023

తే అర్థవంతులు నీచులే ÷ నాశ్రయించి, మంత్రముల నుపదేశించి ÷ తంత్రములను
నేర్పి ద్రవ్యముగైకొని నెమ్మిగనుచుఁ, బుడమి నిజరించు బ్రాహ్మణబ్రువులు మఱియు

ఆ దంభవర్తనులు నధర్మమార్గప్రచారకులు నపరతులు ÷ రాజహాని
కుద్యమించునమ్మహోగ్రపాతకులు నన్యాంగనాసమాగతార్థరతులు. 1025

వ. మఱియు నా రామరాజ్య పాలనంబు సమయంబున. 1026

సీ అతిథిపూజాసక్తులవిరళజపహోమ, దానసదాచార ÷ తత్పరులును
సత్యవాదులు ధర్మశాస్త్రతత్త్వజ్ఞులు, గురుపాదభక్తులు ÷ పరసహాయ
నిరతి గన్నట్టియనింద్యచరిత్రులు, దైవకార్యైకతత్పరులు మాని
వాక్సమాదరణ నిర్వహణప్రమోదులు, వేదశాస్త్రపురాణవిద్యావరేణ్యు
తే. లాశ్రమోచితమితహితాహారతృప్తు, లధ్వరాసక్తు లఖిలమంత్రాళి విహిత
షట్ప్రయోగానుసంధానసరణితత్త్వ,విద్వరుల్ పొల్చుచుందురుర్విఁ దగుభంగి

చ అనుజులు తోడునీడలయి ÷ యయ్యయికార్యములన్ నితాంత ధ
ర్మనిరతిఁ బాయకుండఁ దగుమాడ్కిని దోడ్పడి నిర్వహింప క్ష్మా
తనయ హృదాశయంబెఱిఁగి ÷ తత్క్షణమట్టులె చేయఁగా నిరం
జనుఁడయి మోదవారినిధిసంతతమగ్నుఁడునై చెలంగుచున్. 1028

తే కమలపత్రస్థజలబిందుగతిని దాను, రాజ్యభోగంబులం దగుప్రాజ్యవిభవ
సంతతామోదమందుచు ÷ సర్వమునకుఁ, గారణంబగుసీత గొల్వఁగఁ జెలంగె

క. మును లెల్లఁ బరబ్రహ్మము,గను సగుణబ్రహ్మమునుగఁ ÷ గరమను రాగం
బున మంత్రవిదులు ధ్యానిం,ప నితాంతం బొప్పె రామభద్రుండు మహిన్.

క. ఎవ రేయేరూపంబులఁ, దవిలి తనున్ భక్తిమీఱ ÷ ధ్యానముచేయం
గ వివిధరూపంబులఁ దా,న వారికిం దోఁచుచున్ బొనర్చుచుఁ బ్రియమున్.

క. తనసర్వవ్యాపకతన్, గనఁజేయుచుఁ దనదు సర్వకార్యమ్ములు భూ
తనయయె సఫలముచేయం,గ నిరంజనుఁడగుచుఁ బొల్చెఁ ÷ గాకుత్స్థుఁ డటన్.

ఫలస్తుతి.

సీ. ఈకథ చదివిన । నెల్లపాపంబులు, తొలఁగు నభీష్టసిద్ధులు పొసంగుఁ
బుత్త్రులఁ గోరినఁ । బొడసూపుదురు; వారు, ధనముఁ గోరిన నెంతొ ధనముగలుగు
విద్యను గోరిన । వెలయు నయ్యది; వేగ, జ్ఞానంబు గోర నొసంగు నద్ది
ముక్తిని గోరెను మోదంబు గన ఫలి, యించు నద్దియుఁ; గాలహితము గాంచి
మఱియు నెయ్యది గోరిన । మానక యది, సిద్ధి నొందును వేగమ; । శ్రీరఘుపతి
కరుణ మెయి భక్తియొక్కఁడు కలుగ నెద్ది, ఫలము గాంచక యుండు నొప్పగిదిఁ గనిన?

మ. కతఁ బ్రీతిం జదువంగఁ గాంచితము లోకాలంబునందైన నే
గతి నూహించిన సిద్ధి నొంద నను లోకానన్ని సిద్ధాంత మే
మతిమంతుండు కథారహస్య మెఱిఁగియో మాడ్కిం దదీయార్థసం
గతిఁ జిత్తంబును పంగనౌ నని వితర్కంబుం దగం గాంచుచున్. 1034

మ. పరమేశున్ భజియించుచున్ సుజను లేపక్కిం బ్రవర్తించిరో
శరణిం దానినె యాశ్రయించి సుఖముల్ । సాధింపఁగాఁ గోర కీ
శ్వర! నన్నుం గృపఁ జూడుమంచు నిను నేచందంబునం గొల్వనౌ
తెరువుం దాని నెఱుంగ నజ్ఞుఁడను నన్ । ధీమంతుగాఁ జేయుమా 1035

మ. అని సంప్రార్థన మొప్పఁ జేయ నగు శాస్త్రాచార మెట్లుండు జ్ఞా
నినికాయం బెటు లాచరించు నదియే । నేఁ బూననౌ మార్గమం
చును జింతించి యచంచలత్వమును గాంచున్ బుద్ధి యేకాలమం
దని వీక్షించుచు నప్డు ధ్యానమున సర్వాత్మున్ భజింపందగున్. 1036

చ. అదియె ఫలప్రదంబయిన । యర్చన, కర్మగతిం బొసంగు నె
య్యది యదె యబ్బు దాననె; రవంతయు నాకిది చాలదంచు నెం
చఁదగదు, తృప్తి నొందఁదగు । శాశ్వతశర్మ మొసంగు నద్దియే
సదమలచిత్తముం గనఁగఁ జాలును జేయఁగ నద్ది యొంతయున్. 1037

ఉ. అంతియకాని రామకథ । యాదిదొరంకొని యంత్యభాగముం
బంతముపట్టి గాంచునటు । పాడినయంతనె కోర్కులన్ని యున్
వింతగదా ఫలించుటది । వేఱేఁడి యూహయెగాక సత్యమా
వంతయు నుండఁబో దనుచు । నారయఁగాదగు ధీరు లెప్పుడున్. 1038

తే. ప్రతినిమేషంబు శ్రీరామపదసరోజ, చింతనము భక్తిమీఱంగఁ జేయుట యనఁ
దపమటంచుఁ దలంపంగఁదగు ఫలాభి, సంధి విరహితమైనచో । శాస్త్రహితము.

క. అనుపమరామచరిత్రం, బనుదిన మర్థాప్రకార । మాసక్తిఁ బఠిం
చిన వినినఁ దత్త్వసంయుతిఁ, గను టరుదే ముక్తి నతని కరుణ జవమునన్

క. హరిహరవిరించిరూపా!, పరమేశ్వర! సాధుభక్తపాలనచతురా!
నిరుపమకరుణాసాగర!, గురుతరభవవార్ధిమగ్న । కోలతనుధరా! 1041

శా. శ్రుత్యంతప్రతిపాదితాత్మవిభవాకరూఢా! మునీంద్రౌఘసం
స్తుత్యవ్యాపకతాది నిర్మలగుణా! సోమార్క నేత్రద్వయా!
సత్యశ్రీవిభవాన్వితా! విమలవిజ్ఞానైకసంపన్నధీ!
ప్రత్యక్చిత్త సరోజహర్మ్యవసతీ! ప్రాచీనకర్మాకృతీ! 1042

సింహరేఖ:—

సారసద్గుణాళిహారా!
భూరి ధర్మహృద్విహారా!
ధారణీసుతాకృతాంగా!
ధీరవారసత్ప్రసంగా!

గద్యము ఇది శ్రీమత్త్రిపురసుందరీకరుణావాప్త గీర్వాణాంధ్రకవితాప్రాభవ కాశ్యపాన్వయప్రభవ శ్రీజనమంచివంశాంబురాశి కుముదినీమిత్ర సుబ్రహ్మణ్య మనీషిపుత్త్ర కొండవకృష్ణాపరాభిధేయ శేషాద్రినామధేయ వినిర్మితంబైన శ్రీధర్మసారరామాయణంబను మహాప్రబంధంబునందు యుద్ధకాండము సంపూర్ణము

పూర్వభాగము సంపూర్ణము

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—1937.